

ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

2

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ Δ - ΣΤ

ΚΕΙΜΕΝΟΝ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

Ὑ π ὀ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ

Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

Ἐπόπται

ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, Καθηγητής Πανεπιστημίου
ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗΣ, Ὑφηγητής Πανεπιστημίου

Ἐπιμεληταὶ

ΒΑΣ. Δ. ΦΑΝΟΥΡΓΑΚΗΣ, Π. Θεολογίας
ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Π. Θεολογίας

Ε Π Ε

ΕΥΣΕΒΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

2

ΙΣΤΟΡΙΚΑ Β΄

ΚΕΙΜΕΝΟΝ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ Δ΄

α'. Τίνες ἐπὶ τῆς Τραϊανοῦ βασιλείας Ρωμαίων γεγονάσι καὶ Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοποι

1 Ἀμφὶ δὲ τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς Τραϊανοῦ βασιλείας ὁ μικρῶ πρόσθεν ἡμῖν τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παροικίας δηλωθεὶς ἐπίσκοπος τὴν ζωὴν μεταλλάττει, τέταρτος δ' ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τὴν τῶν αὐτόθι λειτουργίαν κληροῦται Πριμος. Ἐν τούτῳ καὶ Ἀλέξανδρος ἐπὶ Ῥώμης, ὄγδοον ἔτος ἀποπλήσαντος Εὐαρέστου, πέμπτην ἀπὸ Πέτρου καὶ Παύλου κατάγων διαδοχὴν, τὴν ἐπισκοπὴν ὑπολαμβάνει.

β'. Ὅποια Ἰουδαῖοι κατ' αὐτὸν πεπόνθασιν

2 ¹ Καὶ τὰ μὲν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν διδασκαλίας τε καὶ ἐκκλησίας ὁσημέραι ἀνθοῦντα ἐπὶ μείζον ἐχώρει προκοπῆς, τὰ δὲ τῆς Ἰουδαίων συμφορᾶς κακοῖς ἐπαλλήλοις ἤκμαζεν. Ἦδη γοῦν τοῦ αὐτοκράτορος εἰς ἐνιαυτὸν ὀκτωκαιδέκατον ἐλαύνοντος, αἰθρῆς Ἰουδαίων κίνησις ἐπαναστάσα πάμπολυ πλῆθος αὐτῶν ² διαφθείρει. Ἐν τε γὰρ Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τῇ λοιπῇ Αἰγύπτῳ καὶ προσέτι κατὰ Κυρὴνῃν, ὥσπερ ὑπὸ πνεύματος δεινοῦ τινος καὶ στασιώδους ἀναρριπισθέντες, ὥρμηντο πρὸς τοὺς συνοίκους Ἐλ-

*Προηγεῖται πίναξ κεφαλαίων εἰσαγόμενος διὰ τῆς προτάσεως «τάδε καὶ ἡ δ' περιέχει βιβλὸς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας».

ΒΙΒΛΙΟΝ Δ΄

α΄. Ποῖοι ἔγιναν ἐπίσκοποι
Ρωμαίων καὶ Ἀλεξανδρέων ἐπὶ
τῆς βασιλείας τοῦ Τραϊανοῦ

1 Περὶ τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Τραϊανοῦ ὁ ὀλίγον προηγουμένως ἀναφερθεὶς ἀπὸ ἡμᾶς ἐπίσκοπος τῆς παροικίας τῶν Ἀλεξανδρέων ἀποθνήσκει, ἀναλαμβάνει δὲ τὸ ἐκεῖ λειτούργημα ὁ Πρίμος, τέταρτος ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐπίσης, ἀφοῦ ὁ Εὐάρεστος συνεπλήρωσε τὸ ὄγδοον ἔτος, παραλαμβάνει τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Ρώμης ὁ Ἀλέξανδρος, πέμπτος εἰς τὴν σειρὰν διαδοχῆς ἀπὸ τὸν Πέτρον καὶ τὸν Παῦλον.

β΄. Ποίας συμφορᾶς ἔπαθον
ἐπ' αὐτοῦ οἱ Ἰουδαῖοι

2 ¹ Καὶ τὰ μὲν πράγματα τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καθημερινῶς ἀνθοῦντα, ἐπροχώρουν εἰς μεγαλυτέραν προκοπὴν, ἐνῶ αἱ συμφοραὶ τῶν Ἰουδαίων ἐκορυφώνοντο μὲ ἀλλεπάλληλα κακὰ. ἤδη λοιπόν, ἐνῶ ὁ αὐτοκράτωρ ἐβάδιζε πρὸς τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος ¹ ἐξερράγη πάλιν ἐπανάστασις τῶν Ἰουδαίων ἡ ὁποία ² κατέστρεψε πολὺ πλῆθος αὐτῶν. Πράγματι εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Αἴγυπτον, καθὼς καὶ εἰς τὴν Κυρήνην, ὡσὰν νὰ παρεκινήθησαν ἀπὸ δεινὸν πνεῦμα ἀπο-

1. Κατὰ τὸ 115.

ληνας στασιάζειν, ἀυξήσαντές τε εἰς μέγα τὴν στάσιν, τῷ ἐπιόντι ἐνιαυτῷ πόλεμον οὐ σμικρὸν συνῆψαν, ἡγουμένου τηνικαῦτα
 3 Λούπου τῆς ἀπάσης Αἰγύπτου. Καὶ δὴ ἐν τῇ πρώτῃ συμβολῇ ἐπικρατῆσαι αὐτοὺς συνέβη τῶν Ἑλλήνων· οἱ καὶ καταφυγόντες εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τοὺς ἐν τῇ πόλει Ἰουδαίους ἐζώγησαν τε καὶ ἀπέκτειναν, τῆς δὲ παρὰ τούτων συμμαχίας ἀποτυχόντες οἱ κατὰ Κυρῆνην τὴν χώραν τῆς Αἰγύπτου λεηλατοῦντες καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ νομοὺς φθείροντες διετέλουν, ἡγουμένου αὐτῶν Λουκούα· ἐφ' οὗς ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκιον Τούρβωνα σὺν
 4 δυνάμει πεζῇ τε καὶ ναυτικῇ, ἔτι δὲ καὶ ἰππικῇ. Ὁ δὲ πολλαῖς μάχαις οὐκ ὀλίγῳ τε χρόνῳ τὸν πρὸς αὐτοὺς διαπονήσας πόλεμον, πολλὰς μυριάδας Ἰουδαίων, οὐ μόνον τῶν ἀπὸ Κυρῆνης, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπ' Αἰγύπτου συναιρομένων Λουκούα τῷ βασιλεῖ αὐτῶν, ἀναιρεῖ.

5 Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ὑποπτεύσας καὶ τοὺς ἐν Μεσοποταμίᾳ Ἰουδαίους ἐπιθήσεσθαι τοῖς αὐτόθι, Λουσίῳ Κνήτῳ προσέταξεν ἐκκαθᾶραι τῆς ἐπαρχίας αὐτούς· ὃς καὶ παραταξάμενος, πάμπλου πληθὸς τῶν αὐτόθι φονεύει, ἐφ' ᾧ κατορθώματι Ἰουδαίας ἡγεμῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἀνεδείχθη.

Ταῦτα καὶ Ἑλλήνων οἱ τὰ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους γραφῇ παραδόντες αὐτοῖς ἱστόρησαν ῥήμασιν.

γ'. Οἱ κατὰ Ἀδριανὸν ὑπὲρ
 τῆς πίστεως ἀπολογησάμενοι

3 1 Τραϊανοῦ δὲ ἐφ' ὅλοις ἔτεσιν εἴκοσι τὴν ἀρχὴν μηνὸν ἐξδέουσι κρατήσαντος, Αἴλιος Ἀδριανὸς διαδέχεται τὴν ἡγεμο-

2. Διὰ τὴν ἐπανάστασιν βλ. Δίωνα Κάσσιον, Ἱστορία 68,32.69, 12 ἐ. Τὸν ἡγέτην τῶν Ἰουδαίων οὗτος ὀνομάζει Ἀνδρέαν καὶ εἶναι προφανὲς ὅτι οὗτος ἔφερε δύο ὀνόματα, τὸ ἐν ἑλληνικόν.

3. Ὁ Δίων Κάσσιος καὶ ἴσως ἄλλος, τῶν ὁποίων δὲν σώζονται τὰ κείμενα.

στασίας, ὤρμησαν εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τῶν συμπολιτῶν των Ἑλλήνων, ἐπεκτείναντες δὲ τὴν στάσιν ἐπὶ πολὺ, κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος συνῆψαν ὄχι μικρὸν πόλεμον, ἐπὶ κυβερνήτου 3 ὅλης τῆς Αἰγύπτου τοῦ Λούπου. Συνέβη μάλιστα κατὰ τὴν πρώτην σύγκρουσιν νὰ ἐπικρατήσουν αὐτοὶ ἔναντι τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι, καταφυγόντες εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, συνέλαβον καὶ ἐφόνευσαν τοὺς εἰς τὴν πόλιν Ἰουδαίους. Οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Κυρήνης, ἂν καὶ ἐστερήθησαν τῆς συμμαχίας τούτων, συνέχισαν νὰ λεηλατοῦν τὴν χώραν τῆς Αἰγύπτου καὶ νὰ ἐρημώνουν τοὺς νομοὺς αὐτῆς ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Λουκούα. Ἐναντίον των ἔστειλεν ὁ αὐτοκράτωρ τὸν Μάρκιον Τούρβωνα μὲ δύναμιν πεζικὴν καὶ ναυτικὴν, προσέτι δὲ καὶ 4 ἵππικὴν. Οὗτος δὲ ἤγειρε σκληρὸν πόλεμον μὲ πολλὰς μάχας καὶ εἰς μακρὸν χρόνον, καὶ ἐφόνευσε πολλὰς μυριάδας Ἰουδαίων, ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἐκ Κυρήνης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἐξ Αἰγύπτου προσχωρήσαντας εἰς τὸν βασιλέα των Λουκούαν ².

5 Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ὑποπτευθεὶς ὅτι καὶ οἱ εἰς τὴν Μεσοποταμίαν Ἰουδαῖοι θὰ ἐπιτεθοῦν ἔναντιον τῶν κατοίκων αὐτῆς, προσέταξε τὸν Λούσιον Κυῆτον νὰ καθαρῖσῃ τὴν ἐπαρχίαν ἀπὸ αὐτούς. Οὗτος, παρατάξας στρατόν, ἐφόνευσε πάρα πολὺ πλῆθος ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ Ἰουδαίους, διὰ τὸ κατόρθωμα δὲ τοῦτο ἀνεδείχθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος διοικητῆς τῆς Ἰουδαίας.

Ταῦτα ἰστόρησαν μὲ αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ ὅσοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐξέθεσαν γραπτῶς τὰ γεγονότα τῶν χρόνων τούτων ³.

γ'. Οἱ συντάξαντες ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἀπολογίας ὑπὲρ τῆς πίστεως

3 1 Ἀφοῦ δὲ ὁ Τραϊανὸς ἐκράτησε τὴν ἀρχὴν ἐπὶ εἴκοσιν ὁλόκληρα ἔτη παρὰ ἕξ μῆνας, τὴν ἡγεμονίαν διαδέχεται ὁ

νίαν. Τούτῳ Κοδράτος λόγον προσφωνήσας ἀναδίδωσιν, ἀπολογίαν συντάξας ὑπὲρ τῆς καθ' ἡμᾶς θεοσεβείας, ὅτι δὴ τινες πονηροὶ ἄνδρες τοὺς ἡμετέρους ἐνοχλεῖν ἐπειρῶντο· εἰς ἔτι δὲ φέρεται παρὰ πλείστοις τῶν ἀδελφῶν, ἀτὰρ καὶ παρ' ἡμῖν τὸ σύγγραμμα· ἐξ οὗ κατιδεῖν ἔστιν λαμπρὰ τεκμήρια τῆς τε τοῦ ἀνδρὸς διανοίας καὶ τῆς ἀποστολικῆς ὀρθοτομίας.

2 Ὁ δ' αὐτὸς τὴν καθ' ἑαυτὸν ἀρχαιότητα παραφαίνει δι' ὧν ἱστορεῖ ταῦτα ἰδίαις φωναῖς· «τοῦ δὲ Σωτῆρος ἡμῶν τὰ ἔργα αἰεὶ παρῆν, ἀληθῆ γὰρ ἦν, οἱ θεραπευθέντες, οἱ ἀναστάντες ἐκ νεκρῶν, οἱ οὐκ ὄφθησαν μόνον θεραπευόμενοι καὶ ἀνιστάμενοι, ἀλλὰ καὶ αἰεὶ παρόντες, οὐδὲ ἐπιδημοῦντος μόνον τοῦ Σωτῆρος, ἀλλὰ καὶ ἀπαλλαγέντος ἦσαν ἐπὶ χρόνον ἰκανόν, ὥστε καὶ εἰς τοὺς ἡμετέρους χρόνους τινὲς αὐτῶν ἀφίκοντο».

Τοιοῦτος μὲν οὗτος.

3 Καὶ Ἀριστείδης δέ, πιστὸς ἀνὴρ τῆς καθ' ἡμᾶς ὀρμώμενος εὐσεβείας, τῷ Κοδράτῳ παραπλησίως ὑπὲρ τῆς πίστεως ἀπολογίαν ἐπιφωνήσας Ἀδριανῷ καταλέλοιπε· σώζεται δέ γε εἰς δεῦρο παρὰ πλείστοις καὶ ἡ τούτου γραφή.

δ'. Οἱ κατ' αὐτὸν Ρωμαίων
καὶ Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοποι

4 1 Ἐπει δὲ τρίτῳ τῆς αὐτῆς ἡγεμονίας Ἀλέξανδρος Ῥωμαίων ἐπίσκοπος τελευτᾷ, δέκατον τῆς οἰκονομίας ἀποπλήσας ἔτος· Εὐστός ἦν τούτῳ διάδοχος. Καὶ τῆς Ἀλεξανδρέων δὲ παροικίας ἀμφὶ τὸν αὐτὸν χρόνον Προῖμον μεταλλάξαντα δωδεκάτῳ τῆς προστασίας ἔτει διαδέχεται Ἰοῦστος.

4. Ὁ Ἀδριανὸς ἀνέλαβε τὴν 1 Αὐγούστου 117 καὶ ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ 138.

5. Πιθανῶς δὲν τὸ εἶχεν ἴδει ὁ ἴδιος. Εὐρέθη τὸ κείμενον τοῦτο εἰς συριακὴν μετάφρασιν ὑπὸ τοῦ J. R. Harris, ἔπειτα δὲ ἀνεγνωρίσθη καὶ τὸ ἐλ-

Αἴλιος Ἀδριανός⁴. Εἰς τοῦτον παρέδωσεν ὁ Κοδρᾶτος ἕνα λόγον ἀπευθυνόμενον εἰς αὐτόν, ὁ ὁποῖος περιεῖχεν ἀπολογία ὑπὲρ τῆς θρησκείας ἡμῶν, διότι μερικοὶ πονηροὶ ἄνδρες ἐπεχείρουν νὰ ἐνοχλοῦν τοὺς ἰδικούς μας. Φέρεται δὲ ἕως τῶρα εἰς πολλοὺς ἀδελφούς ἀλλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ σύγγραμμα τοῦτο, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ κανεὶς λαμπρὰ τεκμήρια τῆς διανοίας καὶ τῆς ἀποστολικῆς ὀρθοφροσύνης τοῦ ἀνδρός.

2 Ὁ ἴδιος δὲ ὑποδεικνύει τὴν ἀρχαιότητά του μὲ ὅσα ἱστορεῖ διὰ τῶν ἰδίων του λόγων· «τοῦ δὲ Σωτῆρος ἡμῶν τὰ ἔργα ἦσαν πάντοτε παρόντα, διότι ἦσαν ἀληθινά, οἱ θεραπευθέντες, οἱ ἀναστάντες ἐκ νεκρῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐθεάθησαν μόνον θεραπευόμενοι καὶ ἀνιστάμενοι, ἀλλὰ καὶ ἦσαν πάντοτε παρόντες, ὅχι δὲ μόνον ὅταν ὁ Σωτὴρ ἔζη ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον μετὰ τὴν ἀποδημίαν του, ὥστε μερικοὶ ἀπὸ αὐτοῦς ἔφθασαν ἕως τοῦς χρόνους ἡμῶν».

Τοιοῦτος ἦτο αὐτός.

3 Ὁ Ἀριστείδης δὲ ἐπίσης, πιστὸς ἀνὴρ τῆς θρησκείας ἡμῶν, ἔχει ἀφήσει ἀπολογία ὑπὲρ τῆς πίστεως τὴν ὁποῖαν ἀπηύθυνεν εἰς τὸν Ἀδριανόν, ὅπως ὁ Κοδρᾶτος. Τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ σώζεται ἕως τῶρα εἰς πολλοὺς⁵.

δ'. Οἱ ἐπ' αὐτοῦ ἐπίσκοποι τῶν
Ρωμαίων καὶ τῶν Ἀλεξανδρέων

4 1 Κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἰδίας ἡγεμονίας ἀποθνήσκει ὁ ἐπίσκοπος Ρωμαίων Ἀλέξανδρος, συμπληρώσας τὸ δέκατον ἔτος τῆς ὑπηρεσίας του· διάδοχος δὲ τούτου ἦτο ὁ Ξύστος. Καὶ εἰς τὴν παροικίαν τῶν Ἀλεξανδρέων δέ, κατὰ τὴν ἰδίαν περίπου ἐποχὴν, τὸν Πρίμον ἀποθανόντα κατὰ τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ὑπηρεσίας του διαδέχεται ὁ Ἰοῦστος.

ληνικὸν εἰς τὸ μυθιστόρημα Βαρλαάμ καὶ Ἰωάσαφ. Ἀλλὰ τὰ δύο κείμενα ἔχουν σοβαρὰς διαφορὰς.

ε'. Οί ανέκαθεν ἀπὸ τοῦ Σωτῆρος
καὶ ἐπὶ τοὺς δηλουμένους
Ἱεροσολύμων ἐπίσκοποι

5 1 Τῶν γε μὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπισκόπων τοὺς χρόνους γραφῆ
σωζομένους οὐδαμῶς εὐρῶν (κομιδῇ γὰρ οὖν βραχυβίους αὐτοὺς
2 λόγος κατέχει γενέσθαι), τοσοῦτον ἐξ ἐγγράφων παρείληφα,
ὡς μέχρι τῆς κατὰ Ἀδριανὸν Ἰουδαίων πολιορκίας πεντεκαίδε-
κα τὸν ἀριθμὸν αὐτόθι γεγόνασιν ἐπισκόπων διαδοχαί, οὓς πάν-
τας Ἑβραίους φασὶν ὄντας ἀνέκαθεν, τὴν γνῶσιν τοῦ Χριστοῦ
γνησίως καταδέξασθαι, ὥστ' ἤδη πρὸς τῶν τὰ τοιάδε ἐπικρί-
νειν δυνατῶν καὶ τῆς τῶν ἐπισκόπων λειτουργίας ἀξίους δοκι-
μασθῆναι· συνεστάναι γὰρ αὐτοῖς τότε τὴν πᾶσαν ἐκκλησίαν ἐξ
Ἑβραίων πιστῶν ἀπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ εἰς τὴν τότε διαρκε-
σάντων πολιορκίαν, καθ' ἣν Ἰουδαῖοι Ῥωμαίων αὔθις ἀποστάν-
τες, οὐ μικροῖς πολέμοις ἤλωσαν.

3 Διαλελοιπότην δ' οὖν τηνικαῦτα τῶν ἐκ περιτομῆς ἐπι-
σκόπων, τοὺς ἀπὸ πρώτου νῦν ἀναγκαῖον ἂν εἶη καταλέξει. Πρῶ-
τος τοιγαροῦν Ἰάκωβος ὁ τοῦ Κυρίου λεγόμενος ἀδελφὸς ἦν·
μεθ' ὃν δεύτερος Συμεών· τρίτος Ἰοῦστος· Ζακχαῖος τέταρτος·
πέμπτος Τωβίας· ἕκτος Βενιαμίν· Ἰωάννης ἑβδομος· ὄγδοος
Μαθθίας· ἔνατος Φίλιππος· δέκατος Σενέκας· ἐνδέκατος Ἰοῦ-
στος· Λευὶς δωδέκατος· Ἐφρηῆς τρισκαιδέκατος· τεσσαρεσκαι-
4 δέκατος Ἰωσήφ· ἐπὶ πᾶσι πεντεκαιδέκατος Ἰούδας. Τοσοῦτοι
καὶ οἱ ἐπὶ τῆς Ἱεροσολύμων πόλεως ἐπίσκοποι ἀπὸ τῶν ἀποστό-
λων εἰς τὸν δηλούμενον διαγενόμενοι χρόνον, οἱ πάντες ἐκ περι-
τομῆς.

5 Ἦδη δὲ δωδέκατον ἐχούσης ἔτος τῆς ἡγεμονίας, Εὐστον
δεκαέτη χρόνον ἀποπλήσαντα ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων ἐπισκοπῆς
ἑβδομος ἀπὸ τῶν ἀποστόλων διαδέχεται Τελεσφόρος· ἐνιαυτοῦ

ε'. Οἱ ἀνέκαθεν ἐπίσκοποι Ἱεροσο-
 λύμων ἀπὸ τοῦ Σωτῆρος μέχρι
 τῶν ἐξεταζομένων χρόνων

5 1 Δὲν εὔρον ὅμως καθόλου γραπτὰ κείμενα διασώζοντα
 τοὺς χρόνους τῶν ἐπισκόπων Ἱεροσολύμων — διότι λέγεται
 2 ὅτι οὗτοι ὑπῆρξαν πολὺ βραχύβιοι —, τόσον δὲ μόνον παρέ-
 λαβον ἀπὸ ἐγγράφους πηγᾶς, ὅτι μέχρι τῆς πολιορκίας τῶν
 Ἰουδαίων ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἐπραγματοποιήθησαν ἐκεῖ δεκα-
 πέντε διαδοχαὶ ἐπισκόπων, οἱ ὅποιοι, ὅπως λέγουν, ἦσαν Ἐ-
 βραῖοι τὴν καταγωγὴν καὶ ἐδέχθησαν εἰλικρινῶς τὴν γνῶσιν
 τοῦ Χριστοῦ, ὥστε νὰ κριθοῦν ἄξιοι τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώ-
 ματος ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων νὰ ἔχουν γνώμην ἐπ' αὐτοῦ. Ἄλ-
 λωστε ὀλόκληρος ἡ ἐκεῖ Ἐκκλησία ἀπετελεῖτο ἐξ Ἑβραίων
 πιστῶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἀποστόλων μέχρι τῆς τότε
 πολιορκίας, κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπαναστατήσαν-
 τες κατὰ τῶν Ρωμαίων, κατενικήθησαν ἔπειτα ἀπὸ σκληρὸν
 πόλεμον.

3 Ἀφοῦ λοιπὸν οἱ ἐκ περιτομῆς ἐπίσκοποι ἐξέλιπον πλέ-
 ον, θὰ ἦτο ἀναγκαῖον νὰ δώσωμεν τῶρα κατάλογον αὐτῶν
 ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀκόμη. Πρῶτος λοιπὸν ἦτο ὁ Ἰάκωβος, ὁ
 λεγόμενος ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου, μετὰ τὸν ὁποῖον δεύτερος
 ὁ Συμεών, τρίτος ὁ Ἰοῦστος, τέταρτος ὁ Ζακχαῖος, πέμπτος
 ὁ Τωβίας, ἕκτος ὁ Βενιαμίν, ἕβδομος ὁ Ἰωάννης, ὄγδοος ὁ
 Ματθίας, ἕνατος ὁ Φίλιππος, δέκατος ὁ Σενέκας, ἐνδέκατος ὁ
 Ἰοῦστος, δωδέκατος ὁ Λεῦις, δέκατος τρίτος ὁ Ἐφρῆς, δέ-
 4 κατος τέταρτος ὁ Ἰωσήφ, τέλος δὲ δέκατος πέμπτος ὁ Ἰού-
 5 δας. Τόσοι ἦσαν οἱ ἐπίσκοποι εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύ-
 μων ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἀποστόλων μέχρι τῶν ἐξεταζο-
 μένων χρόνων, ὅλοι ἐκ περιτομῆς.

5 Ἦδη δέ, καθὼς ἡ ἡγεμονία εὔρισκετο εἰς τὸ δωδέκατον
 ἔτος, τὸν Ξύσιον, συμπληρώσαντα δεκαετῆ χρόνον εἰς τὴν
 ἐπισκοπὴν τῶν Ρωμαίων, διαδέχεται ὁ Τελεσφόρος, ἕβδομος
 ἀπὸ τῶν ἀποστόλων. Μετὰ ἐν ἔτος δὲ καὶ μερικoὺς μῆνας τὴν

δὲ μεταξὺ καὶ μηνῶν διαγενομένου, τῆς Ἀλεξανδρέων παροικίας τὴν προστασίαν Εὐμένης ἔκτω κλήρῳ διαδέχεται, τοῦ προῦ αὐτοῦ ἔτεσιν ἔνδεκα διαρκέσαντος.

ς'. Ἡ κατὰ Ἀδριανὸν ὕστατη
Ἰουδαίων πολιορκία

- 6 1 Καὶ δῆτα τῶν Ἰουδαίων ἀποστασίας αὔθις εἰς μέγα καὶ πολὺ προελθούσης, Ροῦφος ἐπάρχων τῆς Ἰουδαίας, στρατιωτικῆς αὐτῷ συμμαχίας ὑπὸ βασιλέως πεμφθείσης, ταῖς ἀπονοίαις αὐτῶν ἀφειδῶς χρώμενος ἐπεξήει, μυριάδας ἀθρόως ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ παίδων καὶ γυναικῶν διαφθείρων πολέμου τε νόμῳ τὰς 2 χώρας αὐτῶν ἐξανδραποδιζόμενος. Ἐστρατήγει δὲ τότε Ἰουδαίων Βαρχωχεβᾶς ὄνομα, ὃ δὴ ἀστέρα δηλοῖ, τὰ μὲν ἄλλα φονικὸς καὶ ληστρικός τις ἀνὴρ, ἐπὶ δὲ τῇ προσηγορίᾳ, οἷα ἐπ' ἀνδραπόδων, ὡς δὴ ἐξ οὐρανοῦ φωστήρ αὐτοῖς κατεληλυθῶς κακουμένοις τε ἐπιλάμψαι τερατευόμενος.
- 3 Ἀκμάσαντος δὲ τοῦ πολέμου ἔτους ὀκτωκαιδεκάτου τῆς ἡγεμονίας κατὰ Βηθθηρὰ—πολίχνη τις ἦν ὀχυρωτάτη, τῶν Ἱεροσολύμων οὐ σφόδρα πόρρω διεστῶσα—τῆς τε ἔξωθεν πολιορκίας χρονίου γενομένης λιμῶ τε καὶ δίψει τῶν νεωτεροποιῶν εἰς ἔσχατον ὀλέθρου περιελαθέντων καὶ τοῦ τῆς ἀπονοίας αὐτοῖς αἰτίου τὴν ἀξίαν ἐκτίσαντος δίκην, τὸ πᾶν ἔθνος ἐξ ἐκείνου καὶ τῆς περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα γῆς πάμπαν ἐπιβαίνειν εἴργεται νόμου δόγματι καὶ διατάξεσιν Ἀδριανοῦ, ὡς ἂν μηδ' ἐξ ἀπόπτου θεωροῖεν τὸ πατρῶον ἔδαφος, ἐγκελευσαμένου Ἀρίστων 4 ὁ Πελλαῖος ἱστορεῖ. Οὕτω δὴ τῆς πόλεως εἰς ἐρημίαν τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους παντελῆ τε φθορὰν τῶν πάλαι οἰκητόρων ἐλθούσης ἐξ ἀλλοφύλου τε γένους συνοικισθείσης, ἢ μετέπειτα συστᾶ-

6. Μπάρ χωχέμπα σημαίνει «υἱὸς ἀστέρος». Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν ἀπεκάλεσαν Μπάρ Χοζίμπα, «υἱὸν ψεύδους».

7. Τοῦ Ἀδριανοῦ, τὸ 134 - 135.

προστασίαν τῆς παροικίας τῶν Ἀλεξανδρέων διαδέχεται ὁ Εὐμένης ἕκτος κατὰ σειράν, ἀφοῦ ὁ πρὸ αὐτοῦ διηκόνησεν ἐπὶ ἑνδεκα ἔτη.

ζ. Ἡ τελευταία ἐπὶ Ἀδρια-
νοῦ πολιορκία

6 1 Καθὼς τώρα ἡ ἀποστασία τῶν Ἰουδαίων ἐπροχώρει πάλιν εἰς ἕκτασιν καὶ ἑντασιν, ὁ ἑπαρχος τῆς Ἰουδαίας Ροῦφος, ἀφοῦ τοῦ ἐστάλη στρατιωτικὴ βοήθεια ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἐπωφελούμενος εὐρέως τῶν ἀνοησιῶν των, ἀντεπεξῆλθεν ἐναντίον των, κατέστρεψε μαζικῶς μυριάδας ἀνδρῶν, παιδίων καὶ γυναικῶν, καὶ ὑπεδούλωσε τὰς χώρας των κατὰ 2 τοὺς νόμους τοῦ πολέμου. Ἡγέτης τότε τῶν Ἰουδαίων ἦτο ὁ Βαρχωχεβᾶς, ὄνομα τὸ ὁποῖον σημαίνει ἀστέρα⁶, κατὰ τὰ ἄλλα μὲν φονικὸς καὶ ληστρικὸς, κατὰ τὴν ἐπωνυμίαν του δὲ παρουσιαζόμενος εἰς τοὺς ὑποδούλους ὡσάν ἀστήρ κατελθὼν εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ λάμπας κατὰ τρόπον μαγικὸν εἰς τοὺς ταλαιπώρους τούτους.

3 Ὁ πόλεμος εὔρε τὸ κορύφωμά του εἰς τὴν Βηθθηρά— ἦτο ὀχυρωτάτη πολίχνη, μὴ ἀπέχουσα πολὺ ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα—, κατὰ τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῆς ἡγεμονίας ταύτης⁷. Ἡ πολιορκία ἀπὸ ἔξω ἦτο μακροχρόνιος, οἱ ἐπαναστάται εἶχον περιέλθει εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον ὀλέθρου ἀπὸ πείναν καὶ δίψαν καὶ ὁ αἴτιος τῆς ἀνοησίας των ἐπλήρωσε μὲ δικαίαν τιμωρίαν. Ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὀλόκληρον τὸ ἔθνος ἀπηγορεύετο ἀπολύτως, δι' ἀποφάσεως ἐχούσης ἰσχὺν νόμου καὶ διατάξεων τοῦ Ἀδριανοῦ, νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἱεροσολύμων, οὕτως ὥστε νὰ μὴ βλέπουν τὸ πατρῶον ἔδαφος οὔτε ἀπὸ ἀποστάσεως. Ταῦτα ἱστορεῖ Ἀ- 4 ρίστων ὁ Πελλαῖος. Οὕτω λοιπὸν ἡ πόλις, ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς ἔρημίαν ἀπὸ τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων καὶ εἰς καταστροφὴν τῶν παλαιῶν κατοίκων της, ἐπωκίσθη ἀπὸ ἀλλόφυλον γένος· διὰ τοῦτο ἡ μετέπειτα συσταθεῖσα ρωμαϊκὴ πόλις μετέβαλε

σα Ῥωμαϊκὴ πόλις τὴν ἐπωνυμίαν ἀμείψασα, εἰς τὴν τοῦ κρατοῦντος Αἰλίου Ἀδριανοῦ τιμὴν Αἰλία προσαγορεύεται. Καὶ δὴ τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας ἐξ ἔθνων συγκροτηθείσης, πρῶτος μετὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς ἐπισκόπους τὴν τῶν ἐκεῖσε λειτουργίαν ἐχειρίζεται Μᾶρκος.

ζ'. Τίνες κατ' ἐκεῖνο καιροῦ
γεγόνασι ψευδωνύμου γνώσεως
ἀρχηγοὶ

7 1 Ἦδη δὲ λαμπροτάτων δίκην φωστήρων τῶν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἀποστιλβουσῶν ἐκκλησιῶν ἀκμαζούσης τε εἰς ἅπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος τῆς εἰς τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστεως, ὁ μισόκαλος δαίμων οἷα τῆς ἀληθείας ἐχθρὸς καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας ἀεὶ τυγχάνων πολεμιώτατος, πάσας στρέφων κατὰ τῆς Ἐκκλησίας μηχανάς, 2 πάλαι μὲν τοῖς ἔξωθεν διωγμοῖς κατ' αὐτῆς ὠπλίζετο, τότε γε μὴν τούτων ἀποκεκλεισμένος, πονηροῖς καὶ γόησιν ἀνδράσιν ὥσπερ τισὶν ὀλεθρίοις ψυχῶν ὄργανοις διακόνους τε ἀπωλείας χρώμενος, ἑτέραις κατεστρατήγει μεθόδοις, πάντα πόρον ἐπινοῶν, ὡς ἂν ὑποδύντες γόητες καὶ ἀπατηλοὶ τὴν αὐτὴν τοῦ δόγματος ἡμῖν προσηγορίαν, ὁμοῦ μὲν τῶν πιστῶν τοὺς πρὸς αὐτῶν ἀλισκομένους εἰς βυθὸν ἀπωλείας ἄγοιεν, ὁμοῦ δὲ τοὺς τῆς πίστεως ἀγνώτας δι' ὧν αὐτοὶ δρῶντες ἐπιχειροῖεν, ἀποτρέ- 3 ποιητο τῆς ἐπὶ τὸν σωτήριον λόγον παρόδου. Ἀπὸ γοῦν τοῦ Μεγάλανδρου, ὃν διάδοχον τοῦ Σίμωνος ἤδη πρότερον παραδεδώκακαμεν, ἀμφίστομος ὥσπερ καὶ δικέφαλος ὄφιδος τις προελθοῦσα δύναμις δυεῖν αἰρέσεων διαφόρων ἀρχηγοὺς κατεστήσατο, Σατορνῖνόν τε Ἀντιοχέα τὸ γένος καὶ Βασιλείδην Ἀλεξανδρέα· ὧν ὁ μὲν κατὰ Συρίαν, ὁ δὲ κατ' Αἴγυπτον συνεστήσαντο 4 θεομισῶν αἰρέσεων διδασκαλεῖα. Τὰ μὲν οὖν πλεῖστα τὸν Σατορνῖνον τὰ αὐτὰ τῷ Μεγάλανδρῳ ψευδολογῆσαι ὁ Εἰρηναῖος δη-

τὴν ἐπωνυμίαν καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Αἰλίου Ἀδριανοῦ ὀνομάζεται Αἰλία. Φυσικᾶ παρομοίως ἢ ἐκεῖ Ἐκκλησία ἀπετελέσθη ἀπὸ μέλη ἐξ Ἐθνικῶν, πρῶτος δὲ μετὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς ἐπισκόπους ἀναλαμβάνει τὸ λειτούργημα ἐπὶ τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν ὁ Μᾶρκος.

ζ'. Ποῖοι ἔγιναν ἀρχηγοὶ τῆς
 ψευδωνύμου γνώσεως κατὰ
 τὸν χρόνον ἐκεῖνον

- 7 1 Τώρα ὁπότε αἱ Ἐκκλησίαι ἀνά τὴν οἰκουμένην ἔλαμπον ὡς λαμπρότατα ἄστρα καὶ ἡ πίστις εἰς τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἤκμαζεν εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὁ μισόκαλος δαίμων, ὡς πολεμιώτατος ἐχθρὸς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, ἔστρεψεν ὅλας τὰς μηχανάς του κατὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλοτε ἐχρησιμοποιοῦν ἐναντίον αὐτῆς τοὺς ἐξωτερικοὺς διωγμούς.
- 2 Τώρα ὅμως, ὅτε ἦτο ἀποκλεισμένος ἀπὸ αὐτοῦ, χρησιμοποιοῦν πονηροὺς καὶ γόητας ἄνδρας ὡς ὄργανα ὀλέθρια τῶν ψυχῶν καὶ ὡς διακόνους τῆς ἀπωλείας, διηύθυνε τὸν πόλεμον μὲ ἄλλας μεθόδους, ραδιουργῶν μὲ πάντα τρόπον, ὥστε γόητες καὶ ἀπατεῶνες, ὑποδύομενοι τὸ ἴδιον μὲ ἡμᾶς ὄνομα θρησκείας, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ὀδηγοῦν εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἀπωλείας τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἐλκυομένους πιστοὺς, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὰς πράξεις τὰς ὁποίας ἐπιχειροῦν νὰ ἀποτρέπουν τοὺς ἀδαιεῖς εἰς τὴν πίστιν ἀπὸ τὴν ὁδὸν τοῦ σωτηρίου λόγου.
- 3 Οὕτω ἀπὸ τὸν Μένανδρον, τὸν ὁποῖον ἤδη προηγουμένως ἀνεφέραμεν ὡς διάδοχον τοῦ Σίμωνος, προῆλθεν ἐν εἶδος ἀμφιστόμου καὶ δικεφάλου ὀφιώδους δυνάμεως, ἡ ὁποία παρήγαγεν ἀρχηγούς δύο διαφορετικῶν αἱρέσεων, τὸν Σατορνῖνον Ἀντιοχέα τὴν καταγωγὴν καὶ τὸν Βασιλείδην Ἀλεξανδρέα, οἱ ὁποῖοι ἵδρυσαν διδασκαλεῖα τῶν θεομισῶν αἱρέσεων,
- 4 ὁ μὲν εἰς εἰς τὴν Συρίαν, ὁ δὲ ἄλλος εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ὁ Εἰρηναῖος καθιστᾷ προφανές ὅτι ὁ Σατορνῖνος κατὰ τὸ πλεῖστον

λοῖ, προσχήματι δὲ ἀπορρητοτέρων τὸν Βασιλείδην εἰς τὸ ἄπειρον τεῖναι τὰς ἐπινοίας, δυσσεβοῦς αἰρέσεως ἑαυτῷ τερατώδεις ἀναπλάσαντα μυθοποιίας.

5 Πλείστον οὖν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῆς ἀληθείας ὑπεραγωνιζομένων λογικώτερόν τε τῆς ἀποστολικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς δόξης ὑπερμαχούντων, ἤδη τινὲς καὶ διὰ συγγραμμάτων τοῖς μετέπειτα προφυλακτικὰς αὐτῶν
6 δὴ τούτων τῶν δηλωθεισῶν αἰρέσεων παρεῖχον ἐφόδους· ὧν εἰς ἡμᾶς κατῆλθεν ἐν τοῖς τότε γνωριμωτάτου συγγραφέως Ἀργίππα Κάστορος ἰκανώτατος κατὰ Βασιλείδου ἔλεγχος, τὴν
7 δεινότητα τῆς τάνδρὸς ἀποκαλύπτων γοητείας. Ἐκφαίνων δ' οὖν αὐτοῦ τὰ ἀπόρρητα, φησὶν αὐτὸν εἰς μὲν τὸ εὐαγγέλιον τέσσαρα πρὸς τοῖς εἴκοσι συντάξει βιβλία, προφήτας δὲ ἑαυτῷ ὀνομάσαι Βαρκαββᾶν καὶ Βαρκῶφ καὶ ἄλλους ἀνυπάρχτους τινὰς ἑαυτῷ συστησάμενον, βαρβάρους τε αὐτοῖς εἰς κατάπληξιν τῶν τὰ τοιαῦτα τεθηπότων ἐπιφημίσαι προσηγορίας, διδάσκειν τε ἀδιαφορεῖν εἰδωλοθύτων ἀπογενομένους καὶ ἔξομνυμένους ἀπαραφυλάκτως τὴν πίστιν κατὰ τοὺς τῶν διωγμῶν καιρούς, Πυθαγορικῶς τε τοῖς προσιούσιν αὐτῷ πενταέτη σιωπὴν παρα-
8 κελεύεσθαι· καὶ ἕτερα δὲ τούτοις παραπλήσια ἀμφὶ τοῦ Βασιλείδου καταλέξας ὁ εἰρημένος οὐκ ἀγεννῶς τῆς δηλωθείσης αἰρέσεως εἰς προὔπτον ἐφώρασε τὴν πλάνην.

9 Γράφει δὲ καὶ Εἰρηναῖος συγχρονίσει τούτοις Καρποκράτην, ἑτέρας αἰρέσεως τῆς τῶν Γνωστικῶν ἐπικληθείσης πατέρα· οἱ καὶ τοῦ Σίμωνος οὐχ ὡς ἐκεῖνος κρύβδην, ἀλλ' ἤδη καὶ εἰς φανερόν τὰς μαγείας παραδιδόναι ἠξίου, ὡς ἐπὶ μεγάλοις δὴ, μόνον οὐχὶ καὶ σεμννόμενοι τοῖς κατὰ περιεργίαν πρὸς αὐτῶν ἐπιτελουμένοις φίλτροις ὄνειροπομποῖς τε καὶ παρέδροις τισὶ

8. Εἰρηναίου, *Ἐλεγχος 1, 24, 1.

9. Εἰρηναίου, *Ἐλεγχος 1, 24, 3.

10. Εἶναι γνωστὸς μόνον ἀπὸ τῶν Εὐσέβιον.

11. Πιθανῶς πρόκειται περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Βασιλείδου διδασκομένου εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖον ἠρμήνευσεν οὗτος μὲ τὰ 24 αὐτὰ βιβλία.

ἐδίδασκε τὰ ἴδια μὲ τὸν Μένανδρον ψευδολογήματα⁸, ἐνῶ ὁ Βασιλείδης μὲ τὸ πρόσχημα μυστικωτέρας διδασκαλίας ἐπεξέτεινεν εἰς τὸ ἄπειρον τὰ ἐφευρήματά του, κατασκευάζων τερατώδεις μύθους διὰ τὴν ἀσεβῆ αἵρεσίν του⁹.

5 Πολυάριθμοι ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες ἠγωνίζοντο ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ ὑπερεμάχουν τῆς ἀποστολικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς δόξης διὰ τοῦ λόγου, ἐνῶ μερικοὶ προσέφερον εἰς τοὺς μεταγενεστέρους καὶ μὲ συγγράμματά των προφυλακτικὰ μέσα κατὰ τῶν ἀναφερθεισῶν αἰ-
6 ρέσεων. Ἀπὸ αὐτὰ ἔφθασεν εἰς ἡμᾶς ἰκανώτατος ἔλεγχος κατὰ τοῦ Βασιλείδου, ἔργον τοῦ Ἀγρίππα Κάστορος¹⁰, συγγραφῆς φημισμένου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὸ ὁποῖον ἀπο-
7 καλύπτει τὴν τρομακτικότητά τῆς μαγείας τοῦ ἀνδρός. Φανερῶνων λοιπὸν τὰ κρυμμένα μυστήρια αὐτοῦ, λέγει ὅτι συνέταξεν εἰκοσιτέσσαρα βιβλία εἰς τὸ εὐαγγέλιον¹¹, ὠνόμασε δὲ προφήτας του τὸν Βάρ Καββᾶν, τὸν Βάρ Κῶφ καὶ ἄλλους ἀνυπάρκτους, τοὺς ὁποίους ἐπενόησεν ὁ ἴδιος καὶ εἰς τοὺς ὁποίους ἔδωκε βάρβαρα ὀνόματα διὰ νὰ καταπλήξη τοὺς θαυμάζοντας τὰ τοιαῦτα. Περαιτέρω λέγει ὅτι ἐδίδασκεν ὅτι εἶναι ἀδιάφορον τὸ νὰ γεύωνται εἰδωλοθύτων καὶ νὰ ἀπαρνοῦνται τὴν πίστιν των κατὰ τὸν καιρὸν τῶν διωγμῶν καὶ ὅτι παρήγγελλε πυθαγορικῶς πενταετῆ σιωπὴν εἰς τοὺς ὁ-
8 παδοῦς του. Ὁ ὡς ἄνω συγγραφεύς, λέγων καὶ ἄλλα παρόμοια μὲ αὐτὰ περὶ τοῦ Βασιλείδου, ἀπεκάλυψε κατὰ θαυμάσιον τρόπον τὴν πλάνην τῆς δηλωθείσης αἵρέσεως.

9 Γράφει δὲ ἐπίσης ὁ Εἰρηναῖος¹² ὅτι σύγχρονος τούτων ἦτο ὁ Καρποκράτης, πατὴρ ἄλλης αἵρέσεως τῆς ἐπονομασθείσης τῶν Γνωστικῶν. Οὗτοι εἶχον τὸ θράσος νὰ παραδίδουν τὰς μαγείας τοῦ Σίμωνος ὄχι κρυφίως, ὅπως ἐκεῖνος, ἀλλὰ φανερά, ὡσὰν σπουδαῖα κατορθώματα, καὶ σχεδὸν ὑπερηφανεύοντο διὰ τὰ περιέργως τελούμενα ἀπὸ αὐτοῦς φίλτρα, τοὺς ὄνειροπομποὺς καὶ ἐνοίκους δαίμονας καὶ ἄλλα πα-

12. Εἰρηναίου Ἔλεγχος 1, 25, 1. 1, 25, 3 ἔ. 1, 25, 6.

δαίμοσιν καὶ ἄλλαις ὁμοιοτρόποις τισὶν ἀγωγαῖς· τούτοις τε ἀκολούθως πάντα δοῦν χρῆναι διδάσκειν τὰ αἰσχροουργότατα τοὺς μέλλοντας εἰς τὸ τέλειον τῆς κατ' αὐτοὺς μυσταγωγίας ἢ καὶ μᾶλλον μυσταροποιίας ἐλεύσεσθαι, ὡς μὴ ἂν ἄλλως ἐκφευξομένους τοὺς κοσμικοὺς, ὡς ἂν ἐκεῖνοι φαῖεν, ἄρχοντας, μὴ οὐχὶ πᾶσιν τὰ δι' ἄρρητοποιίας ἀπονεύμαντας χρέα.

- 10 Τούτοις δῆτα συνέβαινε διακόνους χρώμενον τὸν ἐπιχαιρεσίκακον δαίμονα τοὺς μὲν πρὸς αὐτῶν ἀπατωμένους οἰκτρῶς οὕτως εἰς ἀπώλειαν ἀνδραποδίζεσθαι, τοῖς δ' ἀπίστοις ἔθνεσι πολλὴν παρέχειν κατὰ τοῦ θείου λόγου δυσφημίας περιουσίαν, τῆς ἐξ αὐτῶν φήμης εἰς τὴν τοῦ παντὸς Χριστιανῶν ἔθρους δια-
11 βολὴν καταχεομένης. Ταύτη δ' οὖν ἐπὶ πλεῖστον συνέβαινε τὴν περὶ ἡμῶν παρὰ τοῖς τότε ἀπίστοις ὑπόνοιαν δυσσεβῆ καὶ ἀτοπωτάτην διαδίδοσθαι, ὡς δὴ ἀθεμίτοις πρὸς μητέρας καὶ ἀδελ-
12 φὰς μίξεσιν ἀνοσίαις τε τροφαῖς χρωμένων. Οὐκ εἰς μακρὸν γε μὴν αὐτῶ ταῦτα προухώρει, τῆς ἀληθείας αὐτῆς ἑαυτὴν συνιστώσης ἐπὶ μέγα τε φῶς κατὰ τὰ προϊόντα χρόνον διαλαμπού-
13 σης. *Ἐσβεστο μὲν γὰρ αὐτίκα πρὸς αὐτῆς ἐνεργείας ἀπελεγχόμενα τὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπιτεχνήματα, ἄλλων ἐπ' ἄλλαις αἰρέσεων καινοτομουμένων, ὑπορρεουσῶν αἰεὶ τῶν προτέρων καὶ εἰς πολυτρόπους καὶ πολυμόρφους ἰδέας ἄλλοτε ἄλλως φθειρομένων· προῆει δ' εἰς αὐξὴν καὶ μέγεθος, αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχουσα, ἢ τῆς καθόλου καὶ μόνης ἀληθοῦς ἐκκλησίας λαμπρότης, τὸ σεμνὸν καὶ εἰλικρινὲς καὶ ἐλευθέριον τό τε σῶφρον καὶ καθαρὸν τῆς ἐνθέου πολιτείας τε καὶ φιλοσοφίας εἰς ἅπαν γένος
14 Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων ἀποστίλβουσα. Συναπέσβη δ' οὖν ἅμα τῶ χρόνῳ καὶ ἡ κατὰ παντὸς τοῦ δόγματος διαβολή, ἔμενεν δὲ ἄρα μόνη παρὰ πᾶσι κρατοῦσα καὶ ἀνομολογουμένη τὰ μάλιστα διαπρέπειν ἐπὶ σεμνότητι καὶ σωφροσύνη θείοις τε καὶ φιλοσόφοις δόγμασιν ἢ καθ' ἡμᾶς διδασκαλία, ὡς μηδένα τῶν εἰς

ρόμοια πράγματα. Κατ' ἀκολουθίαν πρὸς αὐτὰ ἐδίδασκον ὅτι οἱ μέλλοντες νὰ φθάσουν εἰς τὴν τελειότητα τῆς κατ' αὐτοὺς μυσταγωγίας ἢ μᾶλλον μυσαρροποιίας πρέπει νὰ διαπράττουν ὅλας τὰς αἰσχροουργίας, διότι τάχα δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκφύγουν τοὺς κοσμικοὺς, ὅπως ἐκεῖνοι τοὺς ἔλεγον, ἄρχοντας, παρὰ μόνον ἐὰν ἀπονεύμουν εἰς ὅλους τὰ χρέη δι' αἰσchrῶν πράξεων.

10 Οὕτω πράγματι ὁ χαιρέκακος δαίμων, χρησιμοποιοῦν τούτους ὡς ὑπηρέτας, τοὺς μὲν ἐξαπατωμένους ἀπὸ αὐτοὺς ἐξηνδραπόδισεν οἰκτρῶς εἰς ἀπώλειαν, εἰς δὲ τοὺς ἀπίστους Ἐθνικοὺς προσέφερε βαρεῖαν δυσφήμησιν κατὰ τοῦ θείου λόγου, διότι ἡ κακὴ φήμη αὐτῶν ἐπεξετάθη εἰς τὴν διαβολὴν
11 ὀλοκλήρου τοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον λοιπὸν συνέβη νὰ διαδοθῆ εἰς τοὺς τότε ἀπίστους ἡ δυσσεβῆς καὶ ἀτοπωτάτη ὑπόνοια, ὅτι τάχα προβαίνουν εἰς ἀθεμίτους μίξεις μετὰ μητέρας καὶ ἀδελφάς, καθὼς καὶ εἰς
12 ἀνουσίας τροφάς¹³. Ταῦτα ὅμως δὲν τοῦ εὐωδώνοντο ἐπὶ μακρὸν χρόνον, διότι ἡ ἀλήθεια αὐτοπροεβλήθη καὶ διέλαμψε
13 σὺν τῷ χρόνῳ λαμπρότερα. Διότι τὰ μηχανεύματα τῶν ἐχθρῶν ἐσβέσθησαν ἀμέσως, ἐλεγχθέντα ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῆς ἀληθείας· ἐνῶ ἄλλεπάλληλοι νέαι αἱρέσεις ἐφευρίσκοντο, αἱ προηγούμεναι πάντοτε διέρρεον καὶ διελύοντο εἰς πολυτρόπους καὶ πολυμόρφους ἰδέας, διαφορετικὰς καθ' ἑκάστην. Ἡ δὲ λαμπρότης τῆς καθολικῆς καὶ μόνης ἀληθινῆς Ἐκκλησίας ἐπροχώρει εἰς αὐξήσιν καὶ μέγεθος, πάντοτε παραμένουσα ἡ ἰδία, ἀκτινοβολοῦσα εἰς ὅλον τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων τὴν σεμνότητα, τὴν εἰλικρίνειαν, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν σωφροσύνην, τὴν καθαρότητα τῆς ἐνθέου πολιτείας καὶ
14 φιλοσοφίας. Σὺν τῷ χρόνῳ ἀπεσβέσθη μαζὶ καὶ ἡ διαβολὴ ἐναντίον ὅλης τῆς πίστεως ἡμῶν, ἔμεινε δὲ πλέον μόνη, ἐπικρατοῦσα εἰς ὅλους καὶ παραδεδεγμένη ἀπὸ ὅλους, ἡ ἰδική μας διδασκαλία, διὰ νὰ διαπρέπη σπουδαίως μετὰ τὴν σεμνότητα καὶ σωφροσύνην, καθὼς καὶ μετὰ τὰ θεῖα καὶ φιλόσοφα δόγματα. Οὕτω κανεὶς πλέον σήμερον δὲν τολμᾷ νὰ ἐκτοξεύσῃ δυσφη-

νῦν αἰσχροῦ ἐπιφέρειν τολμᾶν κατὰ τῆς πίστεως ἡμῶν δυσφημίαν
μηδέ τινα τοιαύτην διαβολὴν οἷαις πάλαι πρότερον φίλον ἦν
χρῆσθαι τοῖς καθ' ἡμῶν ἐπισυνισταμένοις.

η'. Τίνες ἐκκλησιαστικοὶ
συγγραφεῖς

15 Ὅμως δ' οὖν κατὰ τοὺς δηλουμένους αὐθις παρήγεν εἰς
μέσον ἢ ἀλήθεια πλείους ἐαυτῆς ὑπερμάχους, οὐ δι' ἀγράφων αὐ-
τὸ μόνον ἐλέγχων, ἀλλὰ καὶ δι' ἐγγράφων ἀποδείξεων κατὰ τῶν
ἀθέων αἰρέσεων στρατευομένους.

8 1 Ἐν τούτοις ἐγνωρίζετο Ἡγήσιππος, οὗ πλείσταις ἤδη
πρότερον κεχρήμεθα φωναῖς, ὡς ἂν ἐκ τῆς αὐτοῦ παραδόσεως
2 τινὰ τῶν κατὰ τοὺς ἀποστόλους παραθέμενοι. Ἐν πέντε δ'
οὖν συγγράμμασιν οὗτος τὴν ἀπλανῆ παραῶδοσιν τοῦ ἀποστολι-
κοῦ κηρύγματος ἀπλουστάτη συντάξει γραφῆς ὑπομνηματισά-
μενος, καθ' ὃν ἐγνωρίζετο σημαίνει χρόνον, περὶ τῶν ἀρχῆθεν
ἰδρυσάντων τὰ εἰδῶλα οὕτω πως γράφων· «οἷς κενοτάφια καὶ
ναοὺς ἐποίησαν ὡς μέχρι νῦν· ὧν ἐστὶ καὶ Ἀντίνοος, δοῦλος
Ἀδριανοῦ Καίσαρος, οὗ καὶ ἀγὼν ἄγεται Ἀντινόειος, ὁ ἐφ' ἡ-
μῶν γενόμενος. Καὶ γὰρ πόλιν ἔκτισεν ἐπῶνυμον Ἀντινόου καὶ
προφήτας».

3 Κατ' αὐτὸν δὲ καὶ Ἰουστῖνος, γνήσιος τῆς ἀληθοῦς φιλο-
σοφίας ἐραστής, ἔτι τοῖς παρ' Ἑλλήσιν ἀσκούμενος ἐνδιέτρι-
βε λόγοις· σημαίνει δὲ καὶ αὐτὸς τουτονὶ τὸν χρόνον ἐν τῇ πρὸς
Ἀντωνῖνον ἀπολογία ὧδε γράφων· «οὐκ ἄτοπον δὲ ἐπιμνησθῆ-
ναι ἐν τούτοις ἠγοῦμεθα καὶ Ἀντινόου τοῦ νῦν γενομένου, ὃν

13α. Ὁ Ἀντίνοος ἦτο συνοδὸς καί, ὅπως φαίνεται, σύνευνος τοῦ Ἀδρι-
ανου. Ἐπομένως ὁ Ἡγήσιππος ἔζησε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος
τούτου, ἔστω τὴν νεότητά του (117 - 138).

μίαν κατὰ τῆς πίστεως ἡμῶν οὔτε τοιαύτην διαβολὴν ὡσάν ἐκείνας τὰς ὁποίας ἠγάπων νὰ χρησιμοποιοῦν παλαιὰ οἱ ἀντιτιθέμενοι εἰς ἡμᾶς.

η'. Ποῖοι οἱ ἐκκλησιαστικοὶ
συγγραφεῖς

15 Πάντως ἡ ἀλήθεια κατὰ τοὺς ἐξεταζομένους χρόνους παρουσίασε πολλοὺς ὑπερμάχους τῆς, ἐκστρατεύοντας κατὰ τῶν ἀθέων αἰρέσεων ὄχι μόνον μὲ προφορικοὺς ἐλέγχους, ἀλλὰ καὶ μὲ γραπτὰ ἐπιχειρήματα.

8 1 Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον διεκρίνετο ὁ Ἡγήσιππος, τοῦ ὁποίου ἐχρησιμοποίησαμεν ἤδη προηγουμένως πολλοὺς λόγους, ὅταν παρεθέσαμεν ἀπὸ τὴν παράδοσιν του μερικὰ κείμενα σχετικά μὲ τοὺς ἀποστόλους. Πράγματι οὔτος ἐκθέτει 2 τὴν ἀπλόρευτον παράδοσιν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος εἰς πέντε βιβλία μὲ ἀπλουστάτην λογοτεχνικὴν σύνθεσιν. Ὑποδεικνύει ὁ ἴδιος τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὁποῖον ἤκμασε, γράφων οὔτω περὶ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔστησαν ἐξ ἀρχῆς τὰ εἰδωλα: «διὰ τούτους κατεσκεύασαν κενοτάφια καὶ ναοὺς, ὅπως ἕως σήμερον. Ἐξ αὐτῶν εἶναι καὶ ὁ Ἀντίνοος, δοῦλος τοῦ αυτοκράτορος Ἀδριανοῦ, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου διεξάγεται καὶ ἀγῶν Ἀντινόειος, ὁ ζήσας κατὰ τοὺς χρόνους ἡμῶν. Πράγματι ἐκεῖνος ἔκτισεν ἐπίσης πόλιν ἐπώνυμον τοῦ Ἀντινόου καὶ ὠρίσε δι' αὐτὸν προφήτας»^{13α}.

3 Κατὰ τὸν ἴδιον δὲ χρόνον ἐπίσης ὁ Ἰουστίνος, γνήσιος ἔραστής τῆς ἀληθινῆς φιλοσοφίας, ἠσχολεῖτο ἀκόμη μὲ τὴν ἀσκησιν εἰς τὴν μελέτην τῶν ἑλληνικῶν συγγραμμάτων. Καὶ αὐτός ἐπισημαίνει τὸν χρόνον τοῦτον γράφων ταῦτα εἰς τὴν Ἀπολογίαν πρὸς τὸν Ἀντωνῖνον. «Δὲν θεωροῦμεν δὲ ἄτοπον νὰ ἐνθυμηθῶμεν ἐδῶ καὶ τὸν Ἀντίνοον, τὸν ζήσαντα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἡμῶν, τὸν ὁποῖον ἔχουν ὑποχρεωθῆ ὅλοι

καὶ ἅπαντες ὡς θεὸν διὰ φόβον σέβειν ὠρμηγτο, ἐπιστάμενοι τίς τε ἦν καὶ πόθεν ὑπῆρχεν»).

4 Ὁ δ' αὐτὸς καὶ τοῦ τότε κατὰ Ἰουδαίων πολέμου μνημονεύων ταῦτα παρατίθεται· «καὶ γὰρ ἐν τῷ νῦν γενομένῳ Ἰουδαϊκῷ πολέμῳ Βαρχωχεβᾶς, ὁ τῆς Ἰουδαίων ἀποστάσεως ἀρχηγέτης, Χριστιανούς μόνους εἰς τιμωρίας δεινάς, εἰ μὴ ἀρνοῖντο Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν καὶ βλασφημοῖεν, ἐκέλευεν ἄγεσθαι»).

5 Ἐν ταύτῳ δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἐπὶ τὴν θεοσέβειαν μεταβολὴν αὐτοῦ, ὅτι μὴ ἀλόγως, μετὰ κρίσεως δὲ αὐτῷ γηγόνει, δηλῶν, ταῦτα γράφει· «καὶ γὰρ αὐτὸς ἐγώ, τοῖς Πλάτωνος χαίρω» διδάγμασι, διαβαλλομένους ἀκούων Χριστιανούς, ὁρῶν δὲ καὶ ἀφόβους πρὸς θάνατον καὶ πάντα τὰ νομιζόμενα φοβερά, ἐνενόουν ἀδύνατον εἶναι ἐν κακία καὶ φιληδονία ὑπάρχειν αὐτούς· τίς γὰρ φιληδονος ἢ ἀκρατῆς καὶ ἀνθρωπείων σαρκῶν βορὰν ἠγούμενος ἀγαθόν, δύναιτ' ἂν θάνατον ἀσπάζεσθαι, ὅπως τῶν ἑαυτοῦ στερηθείη ἐπιθυμιῶν, ἀλλ' οὐκ ἐκ παντὸς ζῆν ἀεὶ τὴν ἐνθάδε βιοτήν καὶ λανθάνειν τοὺς ἄρχοντας ἐπειράτο, οὐχ ὅτι ἑαυτὸν κατήγγελλε φονευθησόμενον;»).

θ'. Ἐπιστολὴ Ἀδριανοῦ ὑπὲρ
τοῦ μὴ δεῖν ἀκρίτως
ἡμᾶς ἐλαύνειν

6 Ἐτι δ' ὁ αὐτὸς ἱστορεῖ δεξάμενον τὸν Ἀδριανὸν παρὰ Σερεννίου Γρανιανοῦ, λαμπροτάτου ἠγουμένου, γράμματα ὑπὲρ Χριστιανῶν περιέχοντα ὡς οὐ δίκαιον εἶη ἐπὶ μηδενὶ ἐγκλήματι

14. Ἰουστίνου, Α' Ἀπολογία 29, 4.

15. Αὐτόθι 31, 6.

16. Ἰουστίνου, Β' Ἀπολογία 12, 1. Τὴν εἰσαγωγικὴν φράσιν «ἐν ταύ-

ἀπὸ φόβον νὰ σέβωνται ὡς θεόν, ἄν καὶ γνωρίζουν ποῖος ἦτο καὶ ἀπὸ ποῦ προήρχετο»¹⁴.

4 Ὁ ἴδιος ἐπίσης μνημονεύων τὸν τότε πόλεμον κατὰ τῶν Ἰουδαίων λέγει ταῦτα· «πράγματι δὲ κατὰ τὸν διεξαχθέντα τῶρα Ἰουδαϊκὸν πόλεμον ὁ Βαρχωχεβᾶς, ὁ ἡγέτης τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἰουδαίων, διέτασσε, μόνον οἱ Χριστιανοὶ νὰ ὀδηγοῦνται εἰς δεινὰς τιμωρίας, ἂν δὲν ἤρνοῦντο τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ δὲν ἐβλασφήμουν»¹⁵.

5 Ταυτοχρόνως, δηλώνων ὅτι ἡ στροφή αὐτοῦ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν πρὸς τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν δὲν ἔγινε παραλόγως ἀλλὰ μὲ ὀρθὴν κρίσιν, γράφει ταῦτα· «διότι ἐγὼ ὁ ἴδιος, ἐνῶ ηὐχαριστοῦμαι μὲ τὰ διδάγματα τοῦ Πλάτωνος, καθὼς ἤκουον νὰ διαβάλλωνται οἱ Χριστιανοὶ καὶ ἔβλεπον νὰ εἶναι ἄφοβοι ἔναντι τοῦ θανάτου καὶ ὄλων τῶν θεωρουμένων ὡς φοβερῶν, ἀντελήφθην ὅτι εἶναι ἀδύνατον οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ νὰ ζοῦν εἰς τὴν κακίαν καὶ τὴν φιληδονίαν. Διότι ποῖος φιλήδονος ἢ ἀκρατῆς καὶ νομίζων ἀγαθὸν τὴν καταβρόχθισιν ἀνθρωπίνων σαρκῶν, θὰ ἠδύνατο νὰ δεχθῆ τὸν θάνατον μὲ ἀποτέλεσμα νὰ στερηθῆ τῶν ἐπιθυμιῶν του, καὶ δὲν θὰ προσεπάθει μὲ πάντα τρόπον νὰ ζῆ διαπαντὸς εἰς τὸν παρόντα βίον καὶ νὰ διαφύγῃ τοὺς ἄρχοντας ἀντὶ νὰ καταγγέλλῃ ἑαυτὸν διὰ νὰ φονευθῆ;»¹⁶.

θ'. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀδριανοῦ περὶ
τοῦ ὅτι δὲν πρέπει νὰ μᾶς
φονεύουν χωρὶς δίκην

6 Ἐπὶ πλέον ὁ ἴδιος ἱστορεῖ ὅτι ὁ Ἀδριανὸς ἐδέχθη ἀπὸ τὸν Σερέννιον Γρανιανόν, λαμπρότατον διοικητὴν, ἐπιστολὴν ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν, εἰς τὴν ὁποίαν διετυπώνετο ἡ

τῶν» μεταφράζομεν «ταυτοχρόνως» καὶ ὄχι «ἐν τῇ αὐτῇ ἀπολογία», δηλαδὴ τῇ πρώτῃ, ὅπερ δὲν εἶναι ἄλλωστε ἀκριβές.

βοαῖς δῆμου χαριζομένους ἀκρίτως κτείνειν αὐτούς, ἀντιγρά-
φαι Μινουκίῳ Φουνδανῶ, ἀνθυπάτῳ τῆς Ἀσίας, προστάττον-
τα μηδένα κρίνειν ἄνευ ἐγκλήματος καὶ εὐλόγου κατηγορίας·
7 καὶ τῆς ἐπιστολῆς δὲ ἀντίγραφον παρατέθεται, τὴν ῥωμαϊκὴν
φωνήν, ὡς εἶχε, διαφυλάξας, προλέγει δ' αὐτῆς ταῦτα.

«Καὶ ἐξ ἐπιστολῆς δὲ τοῦ μεγίστου καὶ ἐπιφανεστάτου Καί-
σαρος Ἀδριανοῦ τοῦ πατρὸς ὑμῶν ἔχοντες ἀπαιτεῖν ὑμᾶς, καθὰ
ἠξιώσαμεν, κελεῦσαι τὰς κρίσεις γίνεσθαι, τοῦτο οὐχ ὡς ὑπὸ
Ἀδριανοῦ κελευσθὲν μᾶλλον ἠξιώσαμεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐπίστασθαι
δικαίαν ἀξιοῦν τὴν προσφώνησιν. Ὑπετάξαμεν δὲ καὶ τῆς ἐπι-
στολῆς Ἀδριανοῦ τὸ ἀντίγραφον, ἵνα καὶ τοῦτο ἀληθεύειν ἡμᾶς
γνωρίζητε, καὶ ἔστιν τόδε».

8 Τούτοις δὲ μὲν δηλωθεὶς ἀνὴρ αὐτὴν παρατέθεται τὴν ῥω-
μαϊκὴν ἀντιγραφὴν, ἡμεῖς δ' ἐπὶ τὸ Ἑλληνικὸν κατὰ δύναμιν
αὐτὴν μετελήφαμεν, ἔχουσαν ὧδε.

9 1 «Μινουκίῳ Φουνδανῶ. Ἐπιστολὴν ἐδεξάμην γραφεῖσάν
μοι ἀπὸ Σερεννίου Γρανιανοῦ, λαμπροτάτου ἀνδρός, ὄντινα σὺ
διεδέξω. Οὐ δοκεῖ μοι οὖν τὸ πρᾶγμα ἀζήτητον καταλιπεῖν,
ἵνα μήτε οἱ ἄνθρωποι ταραττωνται καὶ τοῖς συκοφάνταις χορη-
2 γία κακουργίας παρασχεθῆ. Εἰ οὖν σαφῶς εἰς ταύτην τὴν ἀξίω-
σιν οἱ ἐπαρχιῶται δύνανται δυσχυρίζεσθαι κατὰ τῶν Χριστια-
νῶν, ὡς καὶ πρὸ βήματος ἀποκρίνασθαι, ἐπὶ τοῦτο μόνον τρα-
πῶσιν, ἀλλ' οὐκ ἀξιώσεσιν οὐδὲ μόναις βοαῖς. Πολλῶ γὰρ μᾶλ-
λον προσῆκεν, εἴ τις κατηγορεῖν βούλοιο, τοῦτό σε διαγινώ-
3 σκειν. Εἴ τις οὖν κατηγορεῖ καὶ δείκνυσί τι παρὰ τοὺς νόμους
πράττοντας, οὕτως ὄριζε κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ ἁμαρτήματος·
ὡς μὰ τὸν Ἡρακλέα εἴ τις συκοφαντίας χάριν τοῦτο προτεῖνοι,

17. Ὁ Γρανιανὸς ἦτο ὑπάτος τὸ 106, ὁ δὲ Μ. Φουνδανὸς τὸ 107. Ἀμ-
φότεροι διετέλεσαν ἀνθύπατοι τῆς Ἀσίας, ἡ δὲ ἀπόκρισις τοῦ Ἀδριανοῦ
ἐγράφη τὸ 124. Τὸ λατινικὸν πρωτότυπον τῆς ἀποκρίσεως ἴσως διατηρεῖ-
ται εἰς τὸ κείμενον τοῦ Ρουφίνου, ἐνῶ εἰς τὰ σωζόμενα χειρόγραφα τοῦ Εὐ-
σεβίου αὕτη φέρεται κατὰ μετάφρασιν.

ἄποψις ὅτι δὲν ἦτο δίκαιον νὰ φονεύωμεν αὐτοὺς χωρὶς ἔγκλημα χαριζόμενοι εἰς τοὺς θορύβους τοῦ ὄχλου, καὶ ἀπεκρίθη εἰς τὸν Μινούκιον Φουνδανόν¹⁷, ἀνθύπατον τῆς Ἀσίας, διατάσσων νὰ μὴ καταδικάζουν κανένα χωρὶς ἔγκλημα καὶ 7 εὐλογον κατηγορίαν. Παραθέτει δὲ ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς, διατηρήσας ὡς εἶχε τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, προτάσει δὲ αὐτῆς ταῦτα.

«Μολονότι βάσει ἐπιστολῆς τοῦ μεγίστου καὶ ἐπιφανεστάτου αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ, τοῦ πατρός σας, ἠδυνάμεθα νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ σᾶς νὰ διατάξετε νὰ γίνωνται δίκαι ὅπως καὶ ἐπράξαμεν, δὲν ἐζητήσαμεν νὰ συμβῆ τοῦτο μάλλον διότι διετάχθη ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ, ἀλλὰ διότι γνωρίζομεν ὅτι ἡ αἴτησις ἡμῶν εἶναι δικάια. Συνάπτομεν δὲ καὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἀδριανοῦ τὸ ἀντίγραφον, διὰ νὰ γνωρίζετε ὅτι καὶ εἰς τοῦτο λέγομεν τὴν ἀλήθειαν. Ἔχει ὡς ἐξῆς».

8 Ὁ ἀνὴρ περὶ τοῦ ὁποίου ὀμιλοῦμεν προσθέτει εἰς ταῦτα τὴν λατινικὴν ἀπόκρισιν, ἡμεῖς δὲ μετεφέραμεν τὸ κείμενον κατὰ δύναμιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὡς ἀκολούθως.

9 1 «Πρὸς τὸν Μινούκιον Φουνδανόν.

Ἔλαβον ἐπιστολὴν γραφεῖσαν πρὸς ἐμέ ὑπὸ τοῦ Σερενίου Γρανιανοῦ, λαμπροτάτου ἀνδρός, τὸν ὁποῖον διεδέχθης ἐσύ. Δὲν νομίζω λοιπὸν ὀρθὸν νὰ ἀφήσω ἀσυζήτητον τὸ πρᾶγμα, διὰ νὰ μὴ ταράσσωνται οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ μὴ παρα- 2 σχεθῆ εἰς τοὺς συκοφάντας βοήθεια πρὸς κακοθήειαν. Ἐὰν λοιπὸν οἱ ἐπαρχιῶται δύνανται νὰ ὑποστηρίζουν σαφῶς ταύτην τὴν κατηγορίαν κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ὥστε καὶ ἐνώπιον τοῦ δικαστικοῦ βήματος νὰ τὴν ἀντιμετωπίσουν, ἄς χρησιμοποιοῦν μόνον αὐτὸ τὸ μέσον καὶ ὄχι ἀπλᾶς ἀναφορὰς καὶ φωνασκίας. Διότι εἶναι πολὺ ὀρθότερον, ὅσάκις θέλη κανεὶς νὰ φέρῃ μίαν καταγγελίαν, νὰ ἐξετάζῃς τὸ σημεῖον τοῦτο. 3 Ἐὰν λοιπὸν κανεὶς κατηγορῆ αὐτοὺς καὶ δεικνύῃ ὅτι διαπράττουν κάτι παράνομον, ἀποφάσιζε κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ παραπτώματος. Διότι, μὰ τὸν Ἡρακλῆ, ἐὰν κανεὶς προβάλλῃ τὴν ὑπόθεσιν πρὸς συκοφάντησιν, ἐξέτασε περὶ τῆς σοβαρότητος

διαλάμβανε ὑπὲρ τῆς δεινότητος καὶ φρόντιζε ὅπως ἂν ἐκδικήσεται»).

Καὶ τὰ μὲν τῆς Ἀδριανοῦ ἀντιγραφῆς τοιαῦτα.

ι'. Τίνες ἐπὶ τῆς Ἀντωνίνου βασι-
λείας ἐπίσκοποι Ρωμαίων καὶ
Ἀλεξανδρέων γεγόνασιν

10

Τούτου δὲ τὸ χρεὼν μετὰ πρῶτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἐκτίσαντος, Ἀντωνῖνος ὁ κληθεὶς Εὐσεβῆς τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν διαδέχεται. Τούτου δὲ ἐν ἔτει πρῶτῳ Τελεσφόρου τὸν βίον ἐνδεκάτῳ τῆς λειτουργίας ἐνιαυτῷ μεταλλάξαντος, Ὑγῖνος τὸν κληρὸν τῆς Ῥωμαίων ἐπισκοπῆς παραλαμβάνει.

ια'. Περὶ τῶν κατ' αὐτοὺς
αἰρεσιάρχων

Ἱστορεῖ γε μὴν ὁ Εἰρηναῖος τὸν Τελεσφόρον μαρτυρίῳ τὴν τελευτὴν διαπρέψαι, δηλῶν ἐν ταύτῳ κατὰ τὸν δηλούμενον Ῥωμαίων ἐπίσκοπον Ὑγῖνον Οὐαλεντῖνον ἰδίας αἰρέσεως εἰσηγητὴν καὶ Κέρδωνα τῆς κατὰ Μαρκίωνα πλάνης ἀρχηγὸν ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἄμφω γνωρίζεσθαι, γράφει δὲ οὕτως.

11

1 «Οὐαλεντῖνος μὲν γὰρ ἦλθεν εἰς Ῥώμην ἐπὶ Ὑγῖνου, ἤκμασε δὲ ἐπὶ Πίου, καὶ παρέμεινεν ἕως Ἀνικῆτου· Κέρδων δ' ὁ πρὸ Μαρκίωνος καὶ αὐτὸς ἐπὶ Ὑγῖνου, ὃς ἦν ἕνατος ἐπίσκοπος, εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐλθὼν καὶ ἐξομολογούμενος, οὕτως διετέλεσε, ποτὲ μὲν λαθροδιδάσκων, ποτὲ δὲ πάλιν ἐξομολογούμενος,

17α. Ὁ Ἀντωνῖνος ἀνέλαβε τὴν 10 Ἰουλίου 138 καὶ ἀπέθανε τὴν 7 Μαρτίου 161.

18. Ὁ Εἰρηναῖος γράφει «ὄγδοος».

τῆς καταγγελίας καὶ φρόντισε νὰ ἐπιβάλης ποινὰς ἀναλόγους πρὸς τὸ ἔγκλημα».

Τοιοῦτη ἦτο ἡ ἀπόκρισις τοῦ Ἀδριανοῦ.

ἰ'. Ποῖοι ἔγιναν ἐπίσκοποι Ρωμαίων καὶ Ἀλεξανδρέων ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀντωνίνου

10

Ἐπὶ οὗτος ἐπλήρωσε τὸ φυσικὸν χρέος μετὰ τὸ εἰκοστὸν πρῶτον ἔτος, διαδέχεται τὴν ἀρχὴν ὁ Ἀντωνῖνος, ὁ ἐπικληθεὶς Εὐσεβῆς ¹⁷α. Εἰς τὸ πρῶτον δὲ ἔτος αὐτοῦ ἀπέθανεν ὁ Τελεσφόρος κατὰ τὸ ἐνδέκατον ἔτος τῆς λειτουργίας του, ὁπότε παραλαμβάνει τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς τῶν Ρωμαίων ὁ Ὑγῖνος.

ια'. Περὶ τῶν αἰρεσιάρχων τῆς ἐποχῆς αὐτῆς

Ἐπισημαίνεται ὅτι ὁ Τελεσφόρος ἐλάμπρυνε τὸν θάνατόν του μὲ μαρτύριον, δηλώνων συγχρόνως ὅτι ἐπὶ τῆς διακονίας τοῦ ἀναφερομένου ἐπισκόπου Ρωμαίων Ὑγίνου ἐφημίσθησαν εἰς τὴν Ρώμην ὁ Βαλεντῖνος ὡς εἰσηγητῆς ἰδικῆς του αἰρέσεως καὶ ὁ Κέρδων ὡς ἀρχηγὸς τῆς πλάνης τοῦ Μαρκίωνος. Γράφει τὰ ἑξῆς.

11 1 «Πράγματι ὁ Βαλεντῖνος ἦλθεν εἰς τὴν Ρώμην ἐπὶ τοῦ Ὑγίνου, ἤκμασε δὲ ἐπὶ Πίου καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ Ἀνικήτου. Ὁ δὲ προκάτοχος τοῦ Μαρκίωνος Κέρδων ἐλθὼν ἐπίσης εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπὶ τοῦ Ὑγίνου, ὁ ὁποῖος ἦτο ἕνατος ¹⁸ ἐπίσκοπος, καὶ ἐξομολογηθεὶς, παρέμεινεν εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, ἄλλοτε μὲν κρυφοδιδάσκων αἵρεσιν, ἄλλοτε πάλιν ἐξομολογούμενος, ἄλλοτε δὲ ἐλεγχόμενος δι' ὅσα κακῶς ἐδί-

ποτέ δὲ ἐλεγχόμενος ἐφ' οἷς ἐδίδασκε κακῶς, καὶ ἀφιστάμενος τῆς τῶν ἀδελφῶν συνοδίας».

2 Ταῦτα δὲ φησιν ἐν τρίτῳ τῶν πρὸς τὰς αἰρέσεις· ἐν γε μὴν τῷ πρώτῳ αὖθις περὶ τοῦ Κέρδωνος ταῦτα διέξεισι· «Κέρδων δέ τις ἀπὸ τῶν περὶ τὸν Σίμωνα τὰς ἀφορμὰς λαβὼν καὶ ἐπιδημήσας ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπὶ Ὑγίνου ἕνατον κληρὸν τῆς ἐπισκοπικῆς διαδοχῆς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων ἔχοντας, ἐδίδαξε τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ προφητῶν κεκηρυγμένον Θεὸν μὴ εἶναι Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· τὸν μὲν γὰρ γνωρίζεσθαι, τὸν δὲ ἀγνώτα εἶναι, καὶ τὸν μὲν δίκαιον, τὸν δὲ ἀγαθὸν ὑπάρχειν. Διαδεξάμενος δὲ αὐτὸν Μαρκίων ὁ Ποντικὸς ἠῦξησε τὸ διδασκαλεῖον, ἀπηρυθριασμένως βλασφημῶν».

3 Ὁ δ' αὐτὸς Εἰρηναῖος τὸν ἀπειρον βυθὸν τῆς Οὐαλεντίνου πολυπλανοῦς ὕλης εὐτονώτατα διαπλώσας, ἐρπετοῦ δίκην φωλεύοντος ἀπόκρυφον οὔσαν αὐτοῦ καὶ λεληθυῖαν ἀπογυμνοῖ
4 τὴν κακίαν· πρὸς τούτοις καὶ ἄλλον τινά, Μᾶρκος αὐτῷ ὄνομα, κατ' αὐτοῦς γενέσθαι λέγει μαγικῆς κυβείας ἐμπειρότατον, γράφει δὲ καὶ τὰς ἀτελέστους αὐτῶν τελετὰς μυσερὰς τε μυσταγωγίας ἐκφαίνων αὐτοῖς δὴ τούτοις τοῖς γράμμασιν.

5 «Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν νυμφῶνα κατασκευάζουσι καὶ μυσταγωγίαν ἐπιτελοῦσι μετ' ἐπιρρησέων τινῶν τοῖς τελουμένοις καὶ πνευματικὸν γάμον φάσκουσιν εἶναι τὸ ὑπ' αὐτῶν γινόμενον κατὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν ἄνω συζυγιῶν, οἱ δὲ ἄγουσιν ἐφ' ὕδωρ καὶ βαπτίζοντες οὕτως ἐπιλέγουσιν εἰς ὄνομα ἀγνώστου πατρὸς τῶν ὄλων, εἰς ἀλήθειαν μητέρα τῶν πάντων, εἰς τὸν κατελθόντα εἰς τὸν Ἰησοῦν· ἄλλοι δὲ ἐβραϊκὰ ὀνόματα ἐπιλέγουσι πρὸς τὸ μᾶλλον καταπλήξασθαι τοὺς τελουμένους».

6 Ἄλλὰ γὰρ μετὰ τέταρτον τῆς ἐπισκοπῆς ἔτος Ὑγίνου τε-

19. Εἰρηναίου, Ἔλεγχος 3, 4, 3.

20. Εἰρηναίου, Ἔλεγχος 1, 27, 1 ἔ.

21. Εἰρηναίου, Ἔλεγχος 1, 1 - 9.

22. Αὐτόθι 1, 13, 1.

δασκε καὶ ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τὰς συναθροίσεις τῶν ἀδελφῶν»¹⁹.

2 Αὐτὰ βεβαίως λέγει εἰς τὸ τρίτον βιβλίον τῶν Πρὸς τὰς αἰρέσεις, ἐνῶ εἰς τὸ πρῶτον διηγεῖται ἐπίσης περὶ τοῦ Κέρδωνος ταῦτα· «Κάποιος Κέρδων, προερχόμενος ἀπὸ τοὺς κύκλους τῶν Σιμωνιανῶν καὶ ἐγκατασταθεὶς εἰς τὴν Ρώμην ἐπὶ τοῦ Ὑγίνου, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν ἐνάτην σειρὰν εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν διαδοχὴν τῶν ἀποστόλων, ἐδίδαξεν ὅτι ὁ κηρυχθεὶς ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν Θεὸς δὲν ἦτο πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· διότι ἐκεῖνος μὲν ἦτο γνωστός, οὗτος δὲ ἄγνωστος, καὶ ἐκεῖνος μὲν ὑπῆρχε δίκαιος, οὗτος δὲ ἀγαθός. Ὁ δὲ διαδεχθεὶς αὐτὸν Μαρκίων ὁ Πόντιος ηὔξησε τὴν σχολήν, βλασφημῶν ἀναισχύντως»²⁰.

3 Ὁ ἴδιος Εἰρηναῖος, ἀναπτύξας ἐναργέστατα τὸν ἄπειρον βυθὸν τοῦ πολυπλανεύτου συστήματος τοῦ Βαλεντίνου, ἀπογυμνώνει τὴν κακίαν αὐτοῦ ἢ ὁποῖα ἦτο ἀπόκρυφος ὡσὰν
4 ἐμφωλευμένον ἔρπετὸν καὶ ἀγνοημένη²¹. Πρὸς τούτοις λέγει ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τούτων ἔζησε καὶ κάποιος ἄλλος, ὀνομαζόμενος Μᾶρκος²², ἐμπειρότατος εἰς τὰ μαγικὰ παίγνια, περιγράφει δὲ καὶ τὰς ἀτελετουργήτους τελετὰς αὐτοῦ καὶ τὰς μυσαρὰς μυσταγωγίας, ἐπεξηγῶν αὐτὰς μὲ τοὺς κάτωθι λόγους.

5 «Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς κατασκευάζουν νυμφῶνα καὶ τελοῦν μυσταγωγίαν μὲ ὠρισμένας ἐπικλήσεις ἐπὶ τῶν μουμένων καὶ λέγουν ὅτι τὸ γινόμενον ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι πνευματικὸς γάμος κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἄνω συζυγιῶν· ἄλλοι δὲ ὀδηγοῦν εἰς τὸ ὕδωρ καὶ βαπτίζουν μὲ τὴν ἐπίκλησιν ταύτην· 'εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἀγνώστου Πατρὸς τῶν ὅλων, εἰς τὴν Ἀλήθειαν μητέρα τῶν πάντων, εἰς τὸν κατελθόντα εἰς τὸν Ἰησοῦν'· ἄλλοι ἐπικαλοῦνται ἑβραϊκὰ ὀνόματα διὰ νὰ καταπλήξουν περισσότερον τοὺς μουμένους»²³.

6 Ἀλλὰ πάντως ὁ Ὑγῖνος ἀπέθανε μετὰ τὸ τέταρτον ἔτος

23. Αὐτόθι 1, 21, 3.

λευτήσαντος, Πίος ἐπὶ Ῥώμης ἐγχειρίζεται τὴν λειτουργίαν κατὰ γε μὴν τὴν Ἀλεξάνδρειαν Μάρκος ἀναδείκνυται ποιμὴν Εὐδόμενος ἔτη τὰ πάντα δέκα πρὸς τρισὶν ἐκπλήσαντος, τοῦ τε Μάρκου ἐπὶ δέκα ἔτη τῆς λειτουργίας ἀναπαυσαμένου, Κελαδίων τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας τὴν λειτουργίαν παραλαμβάνει.
 7 Καὶ κατὰ τὴν Ῥωμαίων δὲ πόλιν πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἐπισκοπῆς ἐνιαυτῷ Πίου μεταλλάξαντος, Ἀνίκητος τῶν ἐκεῖσε προΐσταται· καθ' ὃν Ἡγήσιππος ἱστορεῖ ἑαυτὸν ἐπιδημῆσαι τῇ Ῥώ-
 8 μη παραμεῖναί τε αὐτόθι μέχρι τῆς ἐπισκοπῆς Ἐλευθέρου. Μάλιστα δ' ἤκμαζεν ἐπὶ τῶνδε Ἰουστῖνος, ἐν φιλοσόφου σχήματι πρεσβεύων τὸν θεῖον λόγον καὶ τοῖς ὑπὲρ τῆς πίστεως ἐναγωνιζόμενος συγγράμμασιν· ὃς δὴ καὶ γράφας κατὰ Μαρκίωνος σύγγραμμα, μνημονεύει ὡς καθ' ὃν συνέταττε καιρὸν γνωριζομένου τῷ βίῳ τὰνδρός, φησὶ δὲ οὕτως.

9 «Μαρκίωνα δὲ τινὰ Ποντικόν, ὃς καὶ νῦν ἔτι ἐστὶ διδάσκων τοὺς πειθομένους ἄλλον τινὰ νομίζειν μείζονα τοῦ δημιουργοῦ Θεόν· ὃς καὶ κατὰ πᾶν γένος ἀνθρώπων διὰ τῆς τῶν δαιμόνων συλλήψεως πολλοὺς πέπεικε βλάσφημα λέγειν καὶ ἀρνεῖσθαι τὸν ποιητὴν τοῦδε τοῦ παντὸς Πατέρα εἶναι τοῦ Χριστοῦ, ἄλλον δὲ τινὰ ὡς ὄντα μείζονα τὰ μείζονα¹ παρὰ τοῦτον ὁμολογεῖν πεποιηκέναι. Καὶ πάντες οἱ ἀπὸ τούτων ὠρμημένοι, ὡς ἔφαμεν, Χριστιανοὶ καλοῦνται, ὃν τρόπον καὶ οὐ κοινῶν ὄντων δογμάτων τοῖς φιλοσόφοις τὸ ἐπικαλούμενον ὄνομα τῆς φιλοσοφίας κοινόν ἐστιν».

10 Τούτοις ἐπιφέρει λέγων· «ἔστι δὲ ἡμῖν καὶ σύνταγμα κατὰ πασῶν τῶν γεγενημένων αἰρέσεων, ᾧ εἰ βούλεσθε ἐντυχεῖν, δώσομεν».

1. τὰ μείζονα Ἰουστῖνος. Ἐξέπεσεν ἑνωρὶς εἰς τὴν χειρόγραφον παράδοσιν φανεῖσα διττογραφία.

τῆς ἐπισκοπείας, ὅποτε τὸ λειτούργημα τῆς Ρώμης ἀναλαμβάνει ὁ Πίος. Ἐξ ἄλλου εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ποιμὴν ἀναδεικνύεται ὁ Μᾶρκος, ἀφοῦ ὁ Εὐμένης συνεπλήρωσε δεκατρία συνολικῶς ἔτη, ὅταν δὲ καὶ ὁ Μᾶρκος ἀνεπαύθη ἀπὸ τὴν λειτουργίαν μετὰ δέκα ἔτη, παραλαμβάνει τὴν λειτουργίαν τῆς 7 Ἐκκλησίας τῶν Ἀλεξανδρέων ὁ Κελαδίωv. Εἰς τὴν πόλιν δὲ τῶν Ρωμαίων ὁ Πίος ἀπεβίωσε κατὰ τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος τῆς ἐπισκοπείας του καὶ καθίσταται προϊστάμενος τῶν ἐκεῖ ὁ Ἀνίκητος· κατὰ τοὺς χρόνους του ὁ Ἡγήσιππος ἱστορεῖ ὅτι ἐπεδήμησεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν Ρώμην καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ μέχρι 8 τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Ἐλευθέρου²⁴. Κατὰ τὸν χρόνον αὐτῶν εὐρίσκετο εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀκμῆς του ὁ Ἰουστίνος, ὁ ὁποῖος ἐκήρυττε τὸν θεῖον λόγον καὶ ἠγωνίζετο ὑπὲρ τῆς πίστεως μετὰ τὰ συγγράμματά του φέρων τὴν στολὴν φιλοσόφου. Οὗτος ἔγραψε σύγγραμμα κατὰ Μαρκίωνα, εἰς τὸ ὁποῖον μνημονεύει ὅτι καθ' ὃν χρόνον συνέτασεν αὐτὸ ἐκεῖνος εὐρίσκετο εἰς τὴν ζωὴν. Λέγει τὰ ἐξῆς²⁵.

- 9 «Κάποιος Μαρκίων, Πόντιος, ὁ ὁποῖος καὶ τώρα ἀκόμη συνεχίζει τὴν διδασκαλίαν του πρὸς τοὺς ὁπαδοὺς του νὰ πιστεύουν ὅτι ὑπάρχει ἄλλος Θεὸς ἀνώτερος τοῦ δημιουργοῦ, διὰ τῆς ἐμπνεύσεως τῶν δαιμόνων ἔχει πείσει πολλοὺς εἰς πᾶν γένος ἀνθρώπων νὰ βλασφημοῦν καὶ νὰ ἀρνοῦνται ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ σύμπαντος τούτου εἶναι πατὴρ τοῦ Χριστοῦ, νὰ ὁμολογοῦν δὲ ὅτι κάποιος ἄλλος Θεός, ἀνώτερος ἀπὸ αὐτόν, ἐδημιούργησε τὰ ἀνώτερα. Ὅλοι οἱ προερχόμενοι ἀπὸ τοὺς ἄνδρας τούτους καλοῦνται, ὅπως εἴπαμεν, Χριστιανοί, καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ φιλόσοφοι, ἐνῶ δὲν ἔχουν κοινὰ δόγματα, τάσσονται ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα τῆς φιλοσοφίας».
- 10 Εἰς αὐτὰ προσθέτει τοὺς λόγους· «ὑπάρχει ἀκόμη ἰδικὸν μας Σύνταγμα κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων, τὸ ὁποῖον, ἐὰν ἐπιθυμῆτε, θὰ σᾶς δώσωμεν νὰ τὸ ἀναγνώσετε».

24. Βλ. 4,22,3

25. Ἰουστίνου, Α' Ἀπολογία 26, 5. Θὰ ἀνέμενε κανεὶς χωρίον ἐκ τοῦ κατὰ Μαρκίωνα ἔργου καὶ ὄχι ἐκ τῆς Ἀπολογίας.

ιβ'. Περὶ τῆς Ἰουστίνου πρὸς
Ἀντωνίνου ἀπολογίας

11 Ὁ δ' αὐτὸς οὗτος Ἰουστίνος καὶ πρὸς Ἕλληνας ἰκανώτατα πονήσας, καὶ ἑτέρους λόγους ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας πίστεως ἀπολογίαν ἔχοντας βασιλεῖ Ἀντωνίνῳ τῷ δὴ ἐπικληθέντι Εὐσεβεῖ καὶ τῇ Ῥωμαίων συγκλήτῳ βουλῇ προσφωνεῖ· καὶ γὰρ ἐπὶ τῆς Ῥώμης τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο. Ἐμφαίνει δ' ἑαυτὸν ὅστις καὶ πόθεν ἦν, διὰ τῆς ἀπολογίας ἐν τούτοις.

12 Αὐτοκράτορι Τίτῳ Αἰλίῳ Ἀδριανῷ Ἀντωνίνῳ Εὐσεβεῖ Καίσαρι Σεβαστῷ καὶ Οὐηρισσίμῳ υἱῷ φιλοσόφῳ καὶ Λουκίῳ φιλοσόφῳ Καίσαρος φύσει υἱῷ καὶ Εὐσεβοῦς εἰσποιητῷ, ἐραστῇ παιδείας, ἱερᾷ τε συγκλήτῳ καὶ παντὶ δήμῳ Ῥωμαίων ὑπὲρ τῶν ἐκ παντὸς γένους ἀνθρώπων ἀδίκως μισουμένων καὶ ἐπηρεαζομένων Ἰουστίνος Πρίσκου τοῦ Βακχείου τῶν ἀπὸ Φλαυίας Νέας πόλεως τῆς Συρίας Πλλαιστίνης, εἰς αὐτῶν, τὴν προσφώνησιν καὶ ἔντευξιν πεποίημαι.

ιγ'. Ἀντωνίνου πρὸς τὸ κοινὸν
τῆς Ἀσίας ἐπιστολὴ περὶ
τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου

Ἐντευχθεὶς δὲ καὶ ὑφ' ἑτέρων ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἀδελφῶν παντοίαις ὕβρεσι πρὸς τῶν ἐπιχωρίων δήμων καταπονουμένων, τοιαύτης ἠξίωσε τὸ κοινὸν τῆς Ἀσίας διατάξεως.

13 1 «Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Μάρκος Αὐρηλίος Ἀντωνίνος Σε-

26. Α' Ἀπολογία 1, 1.

27. Ἐννοεῖται ὁ υἱὸς τοῦ ἀποθανόντος ἤδη τότε Λουκίου Βήρου.

28. Τὸ ἐγγραφον τοῦτο παρουσιάζει πολλὰ προβλήματα καὶ δὴ πρῶτον, ἐνῶ ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἀντωνίνου, φέρει τοὺς τίτλους τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου ἀναμίκτους μὲ τοὺς τοῦ Ἀντωνίνου καὶ δεύτερον περικλείει μερι-

ιβ'. Περὶ τῆς ἀπολογίας τοῦ
Ἰουστίνου πρὸς τὸν Ἀντωνῖνον

11 Ὁ ἴδιος αὐτὸς Ἰουστίνος, ἐργασθεὶς ἀποτελεσματικῶς καὶ πρὸς τοὺς Ἐθνικοὺς, ἀπηύθυνε καὶ ἄλλα κείμενα περιέχοντα ἀπολογία ὑπὲρ τῆς πίστεως ἡμῶν πρὸς τὸν βασιλέα Ἀντωνῖνον, τὸν ἐπονομασθέντα Εὐσεβῆ, καὶ πρὸς τὴν σύγκλητον τῶν Ρωμαίων, καθ' ὅσον διέμενεν εἰς τὴν Ρώμην. Ποῖος ἦτο καὶ ἀπὸ ποῦ ἦτο, τὸ διασαφεῖ ὁ ἴδιος διὰ τῆς ἀπολογίας μὲ τοὺς ἐξῆς λόγους ²⁶.

12 «Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Τίτον Αἴλιον Ἀδριανὸν Ἀντωνῖνον Εὐσεβῆ Καίσαρα Σεβαστόν, πρὸς τὸν Βηρίσσιμον υἱὸν Φιλόσοφον, πρὸς τὸν Λούκιον, φύσει υἱὸν τοῦ φιλοσόφου Καίσαρος ²⁷ καὶ θετὸν τοῦ Εὐσεβοῦς, ἐραστὴν τῆς παιδείας, πρὸς τὴν ἱεράν σύγκλητον, πρὸς ὀλόκληρον τὸν δῆμον τῶν Ρωμαίων, ἀπευθύνω αὐτὸν τὸν λόγον καὶ τὴν παράκλησιν ὑπὲρ τῶν ἐκ παντὸς γένους μισουμένων καὶ κακοποιουμένων ἀδίκως, ἐγὼ ὁ Ἰουστίνος, υἱὸς τοῦ Πρίσκου, υἱοῦ τοῦ Βακχείου, εἰς ἐξ αὐτῶν, ἀπὸ τὴν Φλαβίαν Νεάπολιν τῆς συριακῆς Παλαιστίνης.

ιγ'. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀντωνῖνου πρὸς
τὴν βουλήν τῆς Ἀσίας ὑπὲρ
τῆς διδασκαλίας ἡμῶν

Παρακληθεὶς δὲ ὁ ἴδιος βασιλεὺς καὶ ἀπὸ ἄλλους ἀδελφοὺς τῆς Ἀσίας, οἱ ὅποιοι ὑπέφεραν παντοειδεῖς προσβολὰς ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους ὄχλους, ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ στείλῃ τοιαύτην διάταξιν πρὸς τὴν βουλήν τῆς Ἀσίας ²⁸.

13 1 «Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Μάρκος Αὐρήλιος Ἀντωνῖνος

κὰς ἀνακριβείας. Παρὰ ταῦτα ὁ Hagrack τὸ θεωρεῖ γνήσιον κατὰ βάσιν μὲ μερικὰς νοθεύσεις. Ἄλλη μετάφρασις τοῦτου εὐρέθη εἰς τὸ τέλος τῶν Ἀπολογιῶν τοῦ Ἰουστίνου κατὰ τὸν κώδ. Paris. 450, ὅπου οἱ τίτλοι ἀνήκουν εἰς τὸν Ἀντωνῖνον.

βαστός, Ἀρμένιος, ἀρχιερεὺς μέγιστος, δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ πέμπτον καὶ τὸ δέκατον, ὕπατος τὸ τρίτον, τῷ κοινῷ τῆς Ἀσίας χαίρειν.

2 »Ἐγὼ μὲν οἶδ' ὅτι καὶ τοῖς θεοῖς ἐπιμελές ἐστι μὴ λανθάνειν τοὺς τοιούτους· πολὺ γὰρ μᾶλλον ἐκεῖνοι κολάσαιεν ἂν τοὺς
3 μὴ βουλομένους αὐτοῖς προσκυνεῖν ἢ ὑμεῖς. Οὐς εἰς ταραχὴν ἐμβάλλετε, βεβαιοῦντες τὴν γνώμην αὐτῶν ἦνπερ ἔχουσιν, ὡς ἀθέων κατηγοροῦντες· εἴη δ' ἂν κἀκείνοις αἰρετὸν τῷ δοκεῖν κατηγορουμένοις τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῆν ὑπὲρ τοῦ οἰκείου θεοῦ· ὄθεν καὶ νικῶσι, προϊέμενοι τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ἦπερ πειθόμενοι
4 οἷς ἀξιοῦτε πράττειν αὐτούς. Περὶ δὲ τῶν σεισμῶν τῶν γεγενησάντων καὶ γινομένων, οὐκ ἄτοπον ὑμᾶς ὑπομνησαίμεθα ἀθυμοῦντας μὲν ὅταν περ ᾧσι, παραβάλλοντας δὲ τὰ ἡμέτερα πρὸς τὰ ἐκείνων.
5 Οἱ μὲν οὖν εὐπαρρησιασσότεροι γίνονται πρὸς τὸν Θεόν, ὑμεῖς δὲ παρὰ πάντα τὸν χρόνον καθ' ὃν ἀγνοεῖν δοκεῖτε, τῶν τε θεῶν τῶν ἄλλων ἀμελεῖτε καὶ τῆς θρησκείας τῆς περὶ τὸν ἀθάνατον· ὃν δὴ τοὺς Χριστιανούς θρησκευόντας ἐλαύνετε καὶ
6 διώκετε ἕως θανάτου. Ὑπὲρ δὲ τῶν τοιούτων ἤδη καὶ πολλοὶ τῶν περὶ τὰς ἐπαρχίας ἡγεμόνων καὶ τῷ θειοτάτῳ ἡμῶν ἔγραψαν πατρί, οἷς καὶ ἀντέγραψε μηδὲν ἐνοχλεῖν τοῖς τοιούτοις, εἰ μὴ ἐμφαίνοντό τι περὶ τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐγχειροῦντες. Καὶ ἐμοὶ δὲ περὶ τῶν τοιούτων πολλοὶ ἐσήμαναν· οἷς δὴ καὶ
7 ἀντέγραψα κατακολουθῶν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ. Εἰ δὲ τις ἐπιμένοι τινὰ τῶν τοιούτων εἰς πράγματα φέρων ὡς δὴ τοιοῦτον, ἐκεῖνος ὁ καταφερόμενος ἀπολελεύσθω τοῦ ἐγκλήματος καὶ ἐὰν φαίνεται τοιοῦτος ὢν, ὁ δὲ καταφέρων ἔνοχος ἔσται δίκης.

»Προετέθη ἐν Ἐφέσῳ ἐν τῷ κοινῷ τῆς Ἀσίας».

8 Τούτοις οὕτω χωρήσασιν ἐπιμαρτυρῶν Μελίτων, τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας ἐπίσκοπος κατ' αὐτὸ γνωριζόμενος τοῦ

Σεβαστός, Ἀρμενικός, ἀρχιερεὺς μέγιστος, περιβληθεὶς τὴν δημαρχικὴν ἐξουσίαν δεκαπεντάκις, ἀνακηρυχθεὶς ὕπατος τρίς, πρὸς τὴν βουλήν τῆς Ἀσίας, χαίρετε.

2 »Ἐγὼ μὲν γνωρίζω ὅτι καὶ οἱ θεοὶ φροντίζουν ὥστε οἱ τοιοῦτοι νὰ μὴ διαφεύγουν τὴν προσοχὴν· ἄλλωστε πολὺ περισσότερον ἐκεῖνοι θὰ ἠδύναντο νὰ τιμωρήσουν τοὺς μὴ
3 θέλοντας νὰ προσκυνήσουν αὐτοὺς παρὰ σεῖς. Ὄταν κατηγορῆτε τοὺς ἀνθρώπους τούτους ὡς ἀθεοὺς, τοὺς φέρετε εἰς ταραχὴν καὶ ἰσχυροποιεῖτε τὴν γνώμην τὴν ὁποῖαν ἔχουν· θὰ προετίμων καὶ ἐκεῖνοι, κατηγορούμενοι, νὰ ἀποθάνουν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ των παρὰ νὰ ζοῦν· ὅθεν καὶ νικοῦν, θυσιάζοντες τὰς ψυχὰς των παρὰ πειθόμενοι εἰς ὅσα ζητεῖτε σεῖς νὰ πράτ-
4 τουν. Ὡς πρὸς τοὺς σεισμοὺς δὲ οἱ ὁποῖοι ἐγίναν καὶ γίνονται, δὲν θεωρῶ ἄτοπον νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω ὅτι, ὅταν συμβαίνουν, ἀθυμεῖτε καὶ συγκρίνετε τὰς διαθέσεις ἡμῶν πρὸς τὰς
5 διαθέσεις ἐκείνων. Πράγματι ἐκεῖνοι εἶναι γεμᾶτοι παρρησίαν πρὸς τὸν Θεόν, σεῖς δέ, φαινόμενοι νὰ εἴσθε εἰς ἀγνοίαν ὅλον τὸν χρόνον, ἀμελεῖτε καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς καὶ ἰδιαιτέρως τὴν λατρείαν πρὸς τὸν ἀθάνατον. Τοὺς δὲ Χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι λατρεύουν αὐτόν, κατατρέχετε καὶ διώκετε μέχρι θανάτου.
6 Ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων ἔγραψαν ἤδη εἰς τὸν θειότατον πατέρα ἡμῶν καὶ πολλοὶ διοικηταὶ ἐπαρχιῶν, πρὸς τοὺς ὁποῖους ἀπεκρίθη νὰ μὴ ἐνοχλοῦν τούτους εἰς τίποτε, ἐὰν δὲν ἀπεδεικνύετο ὅτι ἐπεχείρουν κάτι ἐναντίον τῆς κυβερνήσεως τῶν Ρωμαίων. Καὶ εἰς ἐμέ δὲ ἀνέφεραν πολλοὶ περὶ τῶν τοιούτων, πρὸς τοὺς ὁποῖους ἀπήντησα συμφώνως πρὸς τὴν
7 γνώμην τοῦ πατρός μου. Ἐὰν δὲ κανεὶς ἐπιμένῃ νὰ προκαλῆ ζητήματα εἰς κάποιον ἀπὸ τοὺς τοιούτους διὰ μόνην τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ταύτην, ἐκεῖνος ὁ διωκόμενος πρέπει νὰ ἀπαλλάσσεται τῆς κατηγορίας καὶ ἐὰν ἀκόμη φαίνεται ὅτι εἶναι τοιοῦτος, ὁ δὲ κατήγορος νὰ εἶναι ἔνοχος πρὸς τιμωρίαν.

»Ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν βουλήν τῆς Ἀσίας ἐν Ἐφέσῳ».

8 Ὅτι οὕτως ἔχουν τὰ γεγονότα αὐτὰ προσμαρτυρεῖ ὁ Μελίτων, ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰς Σάρδεις ἀκμάζων

χρόνου, δηλός ἐστιν ἐκ τῶν εἰρημένων αὐτῶ ἐν ἧ πεποιήται πρὸς αὐτοκράτορα Οὐῆρον ὑπὲρ τοῦ καθ' ἡμᾶς δόγματος ἀπολογία.

ιδ'. Τὰ περὶ Πολυκάρπου τοῦ
τῶν Ἀποστόλων γνωρίμου
μνημονευόμενα

14 1 Ἐπὶ δὲ τῶν δηλουμένων, Ἀνικήτου τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἡγουμένου, Πολύκαρπον ἔτι περιόντα τῶ βίῳ γενέσθαι τε ἐπὶ Ῥώμης καὶ εἰς ὀμιλίαν τῶ Ἀνικήτῳ ἐλθεῖν διὰ τι ζήτημα 2 περὶ τῆς κατὰ τὸ Πάσχα ἡμέρας Εἰρηναῖος ἱστορεῖ. Καὶ ἄλλην δὲ ὁ αὐτὸς περὶ τοῦ Πολυκάρπου παραδίδωσι διήγησιν, ἣν ἀναγκαῖον τοῖς περὶ αὐτοῦ δηλουμένοις ἐπισυνάψαι, οὕτως ἔχουσαν ¹.

3 «Καὶ Πολύκαρπος δὲ οὐ μόνον ὑπὸ ἀποστόλων μαθητευθεὶς καὶ συναναστραφεὶς πολλοῖς τοῖς τὸν Κύριον ἐωρακόσιν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀποστόλων κατασταθεὶς εἰς τὴν Ἀσίαν ἐν τῇ ἐν 4 Σμύρνῃ ἐκκλησίᾳ ἐπίσκοπον, ὃν καὶ ἡμεῖς ἐωράκαμεν ἐν τῇ πρώτῃ ἡμῶν ἡλικίᾳ—ἐπὶ πολὺ γὰρ παρέμεινε καὶ πάννυ γηραλέος ἐνδόξως καὶ ἐπιφανέστατα μαρτυρήσας, ἐξῆλθε τοῦ βίου—, ταῦτα διδάξας ἀεὶ ἃ καὶ παρὰ τῶν ἀποστόλων ἔμαθεν, ἃ καὶ ἡ 5 ἐκκλησία παραδίδωσιν, ἃ καὶ μόνα ἐστὶν ἀληθῆ. Μαρτυροῦσι τούτοις αἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐκκλησίαι πᾶσαι καὶ οἱ μέχρι νῦν διαδεδεγμένοι τὸν Πολύκαρπον, πολλῶ ἀξιοπιστότερον καὶ βεβαιότερον ἀληθείας μάρτυρα ὄντα Οὐαλεντίνου καὶ Μαρκίωνος καὶ τῶν λοιπῶν κατογνωμόνων· ὃς καὶ ἐπὶ Ἀνικήτου ἐπιδημήσας τῇ Ῥώμῃ, πολλοὺς ἀπὸ τῶν προειρημένων αἰρετικῶν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, μίαν καὶ μόνην ταύτην ἀ-

1. Ἀπὸ τοῦ τρίτου τῶν πρὸς τὰς αἰρέσεις Εἰρηναίου προσετέθη ἐκ τῆς ὄας.

κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον, ὅπως φανερώνεται ἀπὸ τὰ λεγόμενα ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀπολογία τὴν ὁποῖαν ἀπηύθυνε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Βῆρον ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας ἡμῶν ²⁹.

ιδ'. Τὰ μνημονευόμενα περὶ
τοῦ Πολυκάρπου, τοῦ γνω-
ρίμου τῶν Ἀποστόλων

14 1 Ὁ Εἰρηναῖος ἱστορεῖ ὅτι ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω ἀναφερομένων αὐτοκρατόρων, ὅταν ἡγέτης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ἦτο ὁ Ἀνίκητος, ὁ Πολύκαρπος, ἐπιζῶν ἀκόμη, μετέβη εἰς τὴν Ρώμην καὶ συνωμίλησε μὲ τὸν Ἀνίκητον διὰ κάποιον ζήτημα
2 σχετικῶς μὲ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ³⁰. Ὁ ἴδιος παραδίδει καὶ ἄλλην διήγησιν περὶ τοῦ Πολυκάρπου, τὴν ὁποῖαν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐπισυνάψωμεν εἰς τὰ λεγόμενα περὶ αὐτοῦ, ἔχουσαν οὕτω ³¹.

3 «Ὁ δὲ Πολύκαρπος ὄχι μόνον ἐμαθήτευσεν εἰς τοὺς ἀπο-
στόλους καὶ συνανεστρέφη πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἰδόντας τὸν
Κύριον, ἀλλὰ ἐγκατεστάθη ἐπίσης ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἐπί-
4 σκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σμύρνης εἰς τὴν Ἀσίαν. Τοῦτον
ἔχομεν ἶδει καὶ ἡμεῖς κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν —διότι ἐπέ-
ζησεν ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ ἐξῆλθε τοῦ βίου πολὺ γηραλέος
μαρτυρήσας ἐνδόξως καὶ ἐπιφανέστατα—, διδάξας πάντοτε
αὐτὰ, τὰ ὁποῖα καὶ ἔμαθεν ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, τὰ ὁποῖα
5 παραδίδει ἡ Ἐκκλησία, τὰ ὁποῖα καὶ μόνα εἶναι ἀληθινά. Μαρ-
τυροῦν περὶ τῶν γεγονότων τούτων ὅλοι αἱ Ἐκκλησίαι τῆς
Ἀσίας καὶ οἱ ἕως τῶρα διαδεχθέντες τὸν Πολύκαρπον ὁ ὁ-
ποῖος εἶναι πολὺ ἀξιοπιστότερος καὶ βεβαιότερος μάρτυς τῆς
ἀληθείας ἀπὸ τὸν Βαλεντῖνον καὶ τὸν Μαρκίωνα καὶ τοὺς
λοιποὺς κακογνώμονας. Οὗτος, ἐπιδημήσας εἰς τὴν Ρώμην ἐπὶ
τοῦ Ἀνικήτου, ἐπέστρεψε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς προειρημένους
αἰρετικούς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, κηρύσσων ὅτι ἡ μία

29. Βλ. κατωτέρω 4, 25, 10.

30. Βλ. κατωτέρω 5, 24, 16.

31. Εἰρηναίου, Ἔλεγχος 3, 3, 4.

λήθειαν κηρύξας ὑπὸ τῶν ἀποστόλων παρειληφέναι τὴν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας παραδεδομένην.

6 »Καὶ εἰσὶν οἱ ἀκηκοότες αὐτοῦ ὅτι Ἰωάννης ὁ τοῦ Κυρίου μαθητῆς ἐν τῇ Ἐφέσῳ πορευθεὶς λούσασθαι καὶ ἰδὼν ἔσω Κηρίνθον ἐξήλατο τοῦ βαλανείου μὴ λουσάμενος, ἀλλ' ἐπειπὼν ἴφύγωμεν, μὴ καὶ τὸ βαλανεῖον συμπέση, ἔνδον ὄντος Κηρίνθου
7 τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Πολύκαρπος Μαρκίω-
νί ποτε εἰς ὄψιν αὐτῷ ἐλθόντι καὶ φήσαντι ἑπιγίνωσκε ἡμᾶς, ἀπεκρίθη ἑπιγινώσκω ἐπιγινώσκω τὸν πρωτότοκον τοῦ σατα-
νᾶ. Τοσαύτην οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτῶν ἔσχον εὐλάβειαν πρὸς τὸ μηδὲ μέχρι λόγου κοινωνεῖν τινι τῶν παραχαρασσόντων τὴν ἀλήθειαν, ὡς καὶ Παῦλος ἔφησεν αἰρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νοουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι
8 ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος καὶ ἁμαρτάνει ὡν αὐτοκατάκριτος. Ἔστι δὲ καὶ ἐπιστολὴ Πολυκάρπου πρὸς Φιλιππησίους γεγραμμένη ἱκανωτάτη, ἐξ ἧς καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς πίστεως αὐτοῦ καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας οἱ βουλόμενοι καὶ φροντίζοντες τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας δύνανται μαθεῖν».

9 Ταῦτα ὁ Εἰρηναῖος· ὁ γέ τοι Πολύκαρπος ἐν τῇ δηλωθείσῃ πρὸς Φιλιππησίους αὐτοῦ γραφῇ, φερομένη εἰς δεῦρο, κέχρηται τισι μαρτυρίαις ἀπὸ τῆς Πέτρου προτέρας ἐπιστολῆς.

ιε'. Ὅπως κατὰ Οὐῆρον ὁ Πολύκαρπος ἅμ' ἑτέροισ ἐμαρτύρησεν ἐπὶ τῆς Συρναίων πόλεως

10 Ἄντωνῖνον μὲν δὴ τὸν Εὐσεβῆ κληθέντα, εἰκοστὸν καὶ δεύτερον ἔτος τῆς ἀρχῆς διανύσαντα, Μᾶρκος Αὐρήλιος Οὐῆρος,

καὶ μόνη ἀλήθεια τὴν ὁποῖαν ἔχει λάβει ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους εἶναι ἢ παραδεδομένη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας.

6 »Υπάρχουν δὲ ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι ἤκουσαν αὐτὸν νὰ λέγη ὅτι ὁ Ἰωάννης, ὁ μαθητὴς τοῦ Κυρίου, μεταβάς εἰς τὴν Ἔφεσον νὰ λουσθῆ καὶ ἰδὼν μέσα τὸν Κήρινθον, ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ λουτρά χωρὶς νὰ λουσθῆ, λέγων ἐπ' εὐκαιρίᾳ· ἄς φύγωμεν, μὴπως καταπέση καὶ τὸ λουτρόν, ἀφοῦ εἶναι μέσα ὁ Κήρινθος, ὁ ἐχθρὸς τῆς ἀληθείας'. Ὁ Πολύκαρπος προσωπικῶς ἰδὼν κάποτε τὸν Μαρκίωνα νὰ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ λέγη, ἄναγνώρισε ἡμᾶς', ἀπεκρίθη, ἄναγνωρίζω, ἀναγνωρίζω τὸν πρωτότοκον τοῦ Σατανᾶ'. Τόσην προσοχὴν ἐδείκνυον οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτῶν εἰς τὸ νὰ μὴ ἐπικοινωνοῦν μὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς παραχαράσσοντας τὴν ἀλήθειαν οὔτε ἀπλῶς διὰ τοῦ λόγου, καθὼς εἶπε καὶ ὁ Παῦλος, ἄπόφευγε τὸν αἰρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν νοθεσίαν, γνωρίζων ὅτι ὁ τοιοῦτος ἔχει διαστραφῆ καὶ ἁμαρτάνει, ἐξ οὗ καὶ εἶναι αὐτοκατάκριτος' ^{31α}. Ὑπάρχει δὲ καὶ μία δυνατὴ ἐπιστολὴ τοῦ Πολυκάρπου, ἀπευθυνομένη πρὸς τοὺς Φιλιππησίους, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν οἱ ἐπιθυμοῦντες καὶ φροντίζοντες διὰ τὴν σωτηρίαν των δύνανται νὰ μάθουν τὸν χαρακτῆρα τῆς πίστεως αὐτοῦ καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας».

9 Αὐτὰ ὁ Εἰρηναῖος. Ἐξ ἄλλου ὁ Πολύκαρπος εἰς τὴν ἀναφερθεῖσαν ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς τοὺς Φιλιππησίους, σωζομένην ἕως τῶρα, χρησιμοποιοεῖ μερικὰ χωρία ἀπὸ τὴν πρώτην ἐπιστολὴν τοῦ Πέτρου.

ιε'. Πῶς ὁ Πολύκαρπος ἐμαρτύρησεν
εἰς τὴν πόλιν τῶν Σμυρναίων
μαζὶ μὲ ἄλλους ἐπὶ Βήρου

10 Τὸν Ἀντωνῖνον, τὸν ἀποκληθέντα Εὐσεβῆ, ἀφοῦ συνεπλήρωσε τὸ εἴκοστόν δεύτερον ἔτος τῆς ἀρχῆς, διαδέχεται ὁ

- 15 ὁ καὶ Ἀντωνῖνος, υἱὸς αὐτοῦ, σὺν καὶ Λουκίῳ ἀδελφῷ διαδέχεται.
- 1 Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Πολύκαρπος μεγίστων τὴν Ἀσίαν ἀναθο-
ρουρησάντων διωγμῶν μαρτυρίῳ τελειοῦται, ἀναγκαιότατον δ'
αὐτοῦ τὸ τέλος ἐγγράφως ἔτι φερόμενον ἠγοῦμαι δεῖν μνήμη
2 τῆσδε τῆς ἱστορίας καταθέσθαι. Ἔστι δὲ ἡ γραφή ἐκ προσώπου
ἧς αὐτὸς ἐκκλησίας ἠγεῖτο, ταῖς κατὰ τόπον παροικίαις τὰ κατ'
αὐτὸν ἀποσημαίνουσα διὰ τούτων.
- 3 «Ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἡ παροικοῦσα Σμύρναν τῇ ἐκκλη-
σία τοῦ Θεοῦ τῇ παροικούσῃ ἐν Φιλομηλίῳ καὶ πάσαις ταῖς κατὰ
πάντα τόπον τῆς ἁγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας παροικίαις.
» Ἐλεος, εἰρήνη καὶ ἀγάπη Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ πληθυνθείη.
- » Ἐγράψαμεν ὑμῖν, ἀδελφοί, τὰ κατὰ τοὺς μαρτυρήσαντας
καὶ τὸν μακάριον Πολύκαρπον, ὅστις ὥσπερ ἐπισφραγίσας διὰ
τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ κατέπαυσε τὸν διωγμόν».
- 4 Τούτοις ἐξῆς πρὸ τῆς ἀμφι τοῦ Πολυκάρπου διηγήσεως
τὰ κατὰ τοὺς λοιποὺς ἀνιστοροῦσι μάρτυρας, οἷας ἐνστάσεις
πρὸς τὰς ἀλγηδόνας ἐνεδείξαντο, διαγράφοντες. Καταπλήξαι
γάρ φασι τοὺς ἐν κύκλῳ περιεστῶτας, θεωμένους τοτὲ μὲν μά-
στιξι μέχρι καὶ τῶν ἐνδοτάτῳ φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν καταξαι-
νομένους, ὡς ἤδη καὶ τὰ ἐν μυχοῖς ἀπόρρητα τοῦ σώματος σπλάγ-
χνα τε αὐτῶν καὶ μέλη κατοπτεύεσθαι, τοτὲ δὲ τοὺς ἀπὸ θαλάτ-
της κήρυκας καὶ τινὰς ὄξεις ὀβελίσκους ὑποστρωννυμένους, καὶ
διὰ παντὸς εἶδους κολάσεων καὶ βασάνων προϊόντας καὶ τέλος
θηρσὶν εἰς βορὰν παραδιδόμενους.
- 5 Μάλιστα δὲ ἱστοροῦσι διαπρέψαι τὸν γενναιότατον Γερ-
μανικόν, ὑπορρωννύντα σὺν θείᾳ χάριτι τὴν ἔμφυτον περὶ τὸν
θάνατον τοῦ σώματος δειλίαν. Βουλομένου γέ τοι τοῦ ἀνθυπάτου
πεῖθειν αὐτὸν προβαλλομένου τε τὴν ἡλικίαν καὶ ἀντιβολοῦντος

32. Ὁ Μάρκος Αὐρήλιος (161 - 180) ἦτο θετὸς υἱὸς τοῦ Ἀντωνίνου, ὁ δὲ Λούκιος Αἴλιος Βῆρος υἱὸς τοῦ ἄλλου θετοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντωνίνου Λουκίου Βήρου. Ὁ Λούκιος ἀπέθανε τὸ 169.

33. Ἀκανθωτὰ ὄστρακα.

Μάρκος Αὐρήλιος Βῆρος, ὁ καλούμενος ἐπίσης Ἀντωνῖνος, υἱὸς αὐτοῦ, μαζί με τὸν ἀδελφὸν Λούκιον ³².

15 1 Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐξερράγησαν φοβεροὶ διωγμοὶ εἰς τὴν Ἀσίαν, τότε δὲ ἐτελειώθη μετὰ τὸ μαρτύριον ὁ Πολύκαρπος. Θεωρῶ δὲ ἀναγκαιότατον νὰ συνάψω εἰς τὴν παροῦσαν ἱστορίαν τὸ τέλος αὐτοῦ σωζόμενον ἀκόμη εἰς ἔγγραφον ἔκ-
2 θεσιν. Τὸ κείμενον συνετάχθη ἐξ ὀνόματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς ὁποίας ἠγεῖτο αὐτὸς καὶ ἀπευθύνεται πρὸς τὰς κατὰ τόπον παροικίας ἐκθέτων τὰ σχετικὰ μετὰ αὐτὸν διὰ τῶν ἐξῆς.

3 «Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἡ παροικοῦσα εἰς τὴν Σμύρνην πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ τὴν παροικοῦσαν εἰς τὸ Φιλομήλιον καὶ πρὸς ὅλας τὰς παροικίας τῆς ἁγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς πάντα τόπον.

»Εἶθε νὰ ἀφθονῇ τὸ ἔλεος, ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

»Σᾶς γράφομεν, ἀδελφοί, τὰ σχετικὰ μετὰ τοὺς μάρτυρας καὶ τὸν μακάριον Πολύκαρπον, ὁ ὁποῖος ἔθεσε τέλος εἰς τὸν διωγμὸν ὡσὰν νὰ τὸν ἐπεσφράγισε μετὰ τὸ μαρτύριόν του».

4 Ἐν συνεχείᾳ πρὸς αὐτά, πρὸ τῆς διηγήσεως περὶ τοῦ Πολυκάρπου ἀνιστοροῦν τὰ συμβάντα εἰς τοὺς λοιποὺς μάρτυρας περιγράφοντες τὴν καρτερίαν τὴν ὁποίαν ἔδειξαν πρὸς τοὺς πόρους. Διότι λέγουν ὅτι κατέπληξαν τοὺς περιεστώτας γύρω, καθὼς οὗτοι ἔβλεπον αὐτούς, ἄλλοτε μὲν νὰ ξεσχίζωνται μετὰ μάστιγας μέχρι τῶν ἐσωτερικῶν φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν, ὥστε νὰ διακρίνονται ἀκόμη καὶ τὰ εἰς τοὺς μυχοὺς ἀπόκρυφα τοῦ σώματος, τὰ σπλάγχνα καὶ τὰ μέλη αὐτῶν, ἄλλοτε δὲ νὰ τοποθετῶνται ἐπάνω εἰς θαλασσινὰ ὄστρακα ³³ καὶ εἰς μυτεροὺς ὀβελίσκους, νὰ διέρχονται ἀπὸ παντὸς εἴδους τιμωρίας καὶ βασάνους καὶ τέλος νὰ παραδίδονται βορὰ εἰς τὰ θηρία.

5 Ἰστοροῦν δὲ ὅτι ἰδιαιτέρως διέπρεψεν ὁ Γερμανικός, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν θεῖαν χάριν ἐνίσχυε τὴν ἔμφυτον δειλίαν τοῦ σώματος ἐνώπιον τοῦ θανάτου. Πράγματι, ἐνῶ ὁ ἀνθύπατος ἤθελε νὰ τὸν μεταπέσῃ καὶ προβάλλων τὴν ἡλικίαν του παρεκά-

κομιδῇ νέον ὄντα καὶ ἀκμαῖον οἴκτον ἑαυτοῦ λαβεῖν, μὴ μελλῆσαι, προθύμως δ' ἐπισπάσασθαι εἰς ἑαυτὸν τὸ θηρίον, μόνον οὐχὶ βιασάμενον καὶ παροξύναντα, ὡς ἂν τάχιον τοῦ ἀδίκου καὶ ἀνόμου βίου αὐτῶν ἀπαλλαγείη. Τούτου δ' ἐπὶ τῷ διαπρεπεῖ θανάτῳ τὸ πᾶν πλήθος ἀποθανυμάσαν τῆς ἀνδρείας τὸν θεοφιλεῖ μάρτυρα καὶ τὴν καθόλου τοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν ἀρετὴν, ἀθρόως ἐπιβοᾶν ἄρξασθαι, «αἶρε τοὺς ἀθέους· ζητείσθω Πολύκαρπος».

7 Καὶ δὴ πλείστης ἐπὶ ταῖς βοαῖς γενομένης ταραχῆς, Φρύγατινὰ τὸ γένος, Κόϊντον τοῦνομα, νεωστὶ ἐκ τῆς Φρυγίας ἐπιστάντα, ἰδόντα τοὺς θῆρας καὶ τὰς ἐπὶ τούτοις ἀπειλὰς, καταπτῆξαι τὴν ψυχὴν μαλακισθέντα καὶ τέλος τῆς σωτηρίας ἐνδοῦναι. 8 Ἐδῆλου δὲ τοῦτον ὁ τῆς προειρημένης γραφῆς λόγος προπετέστερον ἀλλ' οὐ κατ' εὐλάβειαν ἐπιπηδῆσαι τῷ δικαστηρίῳ σὺν ἑτέροις, ἄλόντα δ' οὖν ὁμως καταφανὲς ὑπόδειγμα τοῖς πᾶσι παρασχεῖν, ὅτι μὴ δέοι τοῖς τοιοῦτοις ριψοκινδύνως καὶ ἀνευλαβῶς ἐπιτολμαῖν.

9 Ἀλλὰ ταύτη μὲν εἶχε πέρας τὰ κατὰ τούτους· τὸν γε μὴν θαυμασιώτατον Πολύκαρπον τὰ μὲν πρῶτα τούτων ἀκούσαντα ἀτάραχον μεῖναι, εὐσταθὲς τὸ ἦθος καὶ ἀκίνητον φυλάξαντα, βούλεσθαί τε αὐτοῦ κατὰ πόλιν περιμένειν· πεισθέντα γε μὴν ἀντιβολοῦσι τοῖς ἀμφ' αὐτὸν καὶ ὡς ἂν ὑπεξέλθοι παρακαλοῦσι, προελθεῖν εἰς οὐ πόρρω διεστῶτα τῆς πόλεως ἀγρὸν διατρίβειν τε σὺν ὀλίγοις ἐνταῦθα, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν οὔτι ἕτερον πράττοντα ἢ ταῖς πρὸς τὸν Κύριον διακαρτεροῦντα εὐχαῖς· δι' ὧν δεῖσθαι καὶ ἰκετεύειν εἰρήνην ἐξαιτούμενον ταῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίαις, τοῦτο γὰρ καὶ εἶναι ἐκ τοῦ παντός 10 αὐτῷ σύνηθες. Καὶ δὴ εὐχόμενον, ἐν ὄπτασίᾳ τριῶν πρότερον ἡμερῶν τῆς συλλήψεως νύκτωρ ἰδεῖν τὸ ὑπὸ κεφαλῆς αὐτῷ στρῶμα ἀθρόως οὕτως ὑπὸ πυρὸς φλεχθὲν δεδαπανῆσθαι, ἔξυπνον δ' ἐπὶ τούτῳ γενόμενον, εὐθὺς ὑφερμηγεῦσαι τοῖς παροῦσι τὸ φανέν, μόνον οὐχὶ τὸ μέλλον προθεσπίσαντα σαφῶς τε ἀνειπόντα

λει αὐτὸν νὰ λυπηθῆ ἑαυτὸν, καθὼς εἶναι τὸσον νέος καὶ ἀκμαῖος, δὲν καθυστέρησεν, ἀλλὰ προθύμως παρέσυρε τὸ θηρίον ἐπάνω του, σχεδὸν ἐκβιάσας καὶ ἐξαγριώσας αὐτό, διὰ ν' ἀπαλλαγῆ τὸ ταχύτερον δυνατὸν ἀπὸ τὸν ἄδικον καὶ ἄνο-

6 μον βίον. Μὲ τὸν ἔνδοξον θάνατον τούτου ὅλον τὸ πλῆθος, θαυμάσαν τὴν ἀνδρείαν τοῦ θεοφιλοῦς μάρτυρος καὶ τὴν ἐν γένει ἀρετὴν τοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν, ἤρχισε νὰ κραυγάζη ὁμαδικῶς: «Ἐξω οἱ ἄθεοι!». «Νὰ ἀναζητηθῆ ὁ Πολύκαρπος».

7 Ἐνῶ μέγας θόρυβος ἠγέρθη μὲ τὰς κραυγὰς ταύτας, εἰς Φρύξ ὀνομαζόμενος Κόϊντος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει προσφάτως ἀπὸ τὴν Φρυγίαν, ἰδὼν τὰ θηρία καὶ τὰς ἄλλας ἀπειλάς, ἐδειλίασε λόγῳ ψυχικῆς καταπτώσεως καὶ παρητήθη τῆς σω-

8 τηρίας του. Τὸ κείμενον δὲ τῆς ὑπὸ συζήτησιν ἐπιστολῆς δηλώνει ὅτι οὗτος ἦτο ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἰσεπήδησε μαζί μὲ ἄλλους εἰς τὸ δικαστήριον αὐθαδῶς μὲν ἀλλ' ἀφρόνως, ὅταν ὁμῶς συνελήφθη προσέφερον εἰς ὅλους φανερόν δεῖγμα ὅτι δὲν πρέπει νὰ ρίπτωνται εἰς τοιαύτας περιπετείας ριψοκινδύνως καὶ ἀνευλαβῶς.

9 Ἄλλ' αὐτῶν μὲν αἱ περιπέτεiai τοιοῦτον τέλος εἶχον. Ὁ δὲ θαυμασιώτατος Πολύκαρπος, ὅταν ἤκουσε ταῦτα κατὰ πρῶτον, ἔμεινεν ἀτάραχος, φυλάξας τὸ ἦθος του σταθερόν καὶ ἀκίνητον, ἤθελε δὲ νὰ παραμείνη εἰς τὴν πόλιν. Πεισθεῖς ὁμῶς εἰς τοὺς γύρω του, οἱ ὁποῖοι τὸν ἰκέτευον καὶ τὸν παρεκάλουν νὰ ἀπομακρυνθῆ, ἐξῆλθεν εἰς ἀγροικίαν μὴ ἀπέχουσαν πολὺ ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ διέμενεν ἐκεῖ μαζί μὲ ὀλίγους συνοδούς· δὲν ἔπραττε δὲ νύκτα καὶ ἡμέραν τίποτε ἄλλο παρὰ ἐπεδίδετο εἰς προσευχὰς πρὸς τὸν Κύριον, διὰ τῶν ὁποίων παρεκάλει καὶ ἰκέτευσεν ζητῶν εἰρήνην διὰ τὰς εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἄλλωστε ἦτο παν-

10 τοτεινὴ συνήθειά του. Ἐνῶ δὲ προσηύχετο, τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς συλλήψεώς του, εἶδε τὴν νύκτα εἰς ὄπτασίαν ὅτι τὸ προσκέφαλόν του ἀναφλεγέν αἰφνιδίως ἐκάη· ἐξυπνήσας δὲ μὲ αὐτό, εὐθύς ἐξήγησε τὸ φανέν εἰς τοὺς παρόντας, σχεδὸν προφητεύσας καὶ διασαφήσας εἰς τοὺς συντρόφους του ὅτι ὀφεί-

τοῖς ἄμφ' αὐτὸν ὅτι δέοι αὐτὸν διὰ Χριστὸν πυρὶ τὴν ζωὴν μεταλλάξαι.

- 11 Ἐπικειμένων δὴ οὖν σὺν πάσῃ σπουδῇ τῶν ἀναζητούντων αὐτόν, αὐθις ὑπὸ τῆς τῶν ἀδελφῶν διαθέσεως καὶ στοργῆς ἐκβεβιασμένον μεταβῆναί φασιν ἐφ' ἕτερον ἀγρόν· ἔνθα μετ' οὐ πλεῖστον τοὺς συνελάνθοντας ἐπελθεῖν, δύο δὲ τῶν αὐτόθι συλλαβεῖν παίδων· ὧν θάτερον αἰκισαμένους ἐπιστῆναι δι' αὐτοῦ τῇ τοῦ
- 12 Πολυκάρπου καταγωγῇ, ὁπὲρ δὲ τῆς ὥρας ἐπελθόντας, αὐτὸν μὲν εὐρεῖν ἐν ὑπερώῳ κατακείμενον, ὅθεν δυνατὸν ἦν αὐτῷ ἐφ' ἑτέραν μεταστῆναι οἰκίαν, μὴ βεβουληθῆσθαι, εἰπόντα «τὸ θέλημα
- 13 τοῦ Θεοῦ γινέσθω». Καὶ δὴ μαθὼν παρόντας, ὡς ὁ λόγος φησί, καταβὰς αὐτοῖς διελέξατο εὖ μάλα παιδρῷ καὶ πραοτάτῳ προσώπῳ, ὡς καὶ θαῦμα δοκεῖν ὄραῖν τοὺς πάλαι τοῦ ἀνδρὸς ἀγνώτας, ἐναποβλέποντας τῷ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ παλαιῷ καὶ τῷ σεμνῷ καὶ εὐσταθεῖ τοῦ τρόπου, καὶ εἰ τοσαύτη γένοιτο σπουδὴ
- 14 ὑπὲρ τοῦ τοιοῦτον συλληφθῆναι πρεσβύτην. Ὁ δ' οὐ μελλήσας εὐθέως τράπεζαν αὐτοῖς παρατεθῆναι προστάττει, εἶτα τροφῆς ἀφθόγου μεταλαβεῖν ἄξιοι, μίαν τε ὥραν, ὡς ἂν προσεύξοιτο ἁδεῶς, παρ' αὐτῶν αἰτεῖται· ἐπιτρεψάντων δὲ ἀναστὰς ἤρχετο, ἔμπλεως τῆς χάριτος ὧν τοῦ Κυρίου ὡς ἐκπλήττεσθαι τοὺς παρόντας εὐχομένου αὐτοῦ ἀκροωμένους πολλοὺς τε αὐτῶν μετανοεῖν ἤδη ἐπὶ τῷ τοιοῦτον ἀναιρεῖσθαι μέλλειν σεμνὸν καὶ θεοπρεπῆ πρεσβύτην.

- 15 Ἐπὶ τούτοις ἡ περὶ αὐτοῦ γραφὴ κατὰ λέξιν ὧδέ πως τὰ ἐξῆς τῆς ἱστορίας ἔχει.

«Ἐπεὶ δὲ ποτε κατέπαυσε τὴν προσευχὴν μνημονεύσας ἀπάντων καὶ τῶν πώποτε συμβεβληκότων αὐτῷ, μικρῶν τε καὶ μεγάλων, ἐνδόξων τε καὶ ἀδόξων, καὶ πάσης τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὥρας ἐλθούσης τοῦ ἐξιέναι, ὄνῳ καθίσαντες αὐτὸν ἤγαγον εἰς τὴν πόλιν, ὄντος Σαββάτου μεγάλου. Καὶ ὑπήντα αὐτῷ ὁ εἰρήναρχος Ἡρώδης καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Νικήτης· οἱ καὶ μεταθέντες αὐτὸν εἰς τὸ σχῆμα,

- λει νὰ παραδώσῃ τὴν ζωὴν του εἰς τὸ πῦρ διὰ τὸν Χριστόν.
- 11 »Ἐπειδὴ πάντως οἱ ἀναζητοῦντες αὐτὸν ἐπέμενον μὲ πολλὴν ζῆλον, λέγουν ὅτι πάλιν ἐκβιασθεῖς ἀπὸ τὴν συμπάθειαν καὶ στοργὴν τῶν ἀδελφῶν μετέβη εἰς ἄλλην ἀγροικίαν. Ἐκεῖ κατέφθασαν μετ' ὀλίγον οἱ διώκται, οἱ ὁποῖοι συνέλαβον δύο ὑπηρέτας. Κακοποιήσαντες τὸν ἕνα ἀπὸ αὐτούς, ὠδηγήθησαν ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Πολυκάρπου, εἰσβαλόντες δὲ τὴν ἐσπέραν, εὔρον αὐτὸν ἐξηπλωμένον εἰς τὸ ὑπερῶον. Ἐνῶ ἠδύνατο νὰ μετακινηθῆ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς ἄλλην οἰκίαν, δὲν ἠθέλησεν, εἰπὼν, 'ὡς γίνῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ'.
- 13 Ὅταν μάλιστα ἔμαθεν ὅτι ἔφθασαν, καθὼς λέγουν, κατέβη εἰς τὸ ἰσόγειον καὶ συνωμίλησε μετ' αὐτῶν μὲ πολὺ φαιδρὸν καὶ πρᾶον πρόσωπον, ὥστε ὅσοι δὲν ἐγνώριζον τὸν ἄνδρα ἀπὸ παλαιὰ νὰ νομίζουσι ὅτι βλέπουσι θαῦμα, παρατηροῦντες τὸ προχωρημένον τῆς ἡλικίας του, καθὼς καὶ τὴν σεμνότητα καὶ εὐστάθειαν τοῦ τρόπου, διηρωτῶντο δὲ ἔαν τόση σπουδὴ ἔγινε διὰ νὰ συλληφθῆ εἰς τοιοῦτου χαρακτῆρος γέρων.
- 14 Αὐτὸς δὲ χωρὶς καθυστέρησιν προστάσσει ἀμέσως νὰ παρατεθῆ εἰς αὐτούς τράπεζα, ἔπειτα τοὺς ἐκάλεσε νὰ λάβουν πλούσιον δεῖπνον, ἐζήτησε δὲ ἀπὸ αὐτούς προθεσμίαν μιᾶς ὥρας διὰ νὰ προσευχηθῆ χωρὶς φόβον. Ἀφοῦ δὲ τοῦ τὸ ἐπέτρεψαν, ἀναστὰς προσηυχῆθη γεμᾶτος ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου, ὥστε οἱ παρόντες νὰ συγκινηθοῦν ἀκούοντες τὰς εὐχὰς του καὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτούς μετενόουν ἤδη διότι ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελεσθῆ τοιοῦτος σεμνὸς καὶ θεοπρεπὴς γέρων.
- 15 Μετὰ ταῦτα ἡ περὶ αὐτοῦ ἐπιστολὴ συνεχίζει τὴν ἱστορίαν μὲ τὰς κάτωθι λέξεις.

«Ὅταν δὲ ἐπὶ τέλους ἔπαυσε τὴν προσευχὴν, ἀφοῦ ἐμνημόνευσε ὅλους ὅσοι εἶχον κάποτε ἔλθει εἰς ἐπαφὴν μαζί του, μικροὺς καὶ μεγάλους, ἐπισήμους καὶ ἀσήμους, καὶ ὅλην τὴν ἀνά τὴν οἰκουμένην καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἦλθε πλέον ἢ ὥρα νὰ ἐξέλθουν. Τὸν ἀνεβίβασαν ἐπάνω εἰς ὄνον καὶ τὸν μετέφεραν εἰς τὴν πόλιν, τὴν ἡμέραν τοῦ μεγάλου Σαββάτου. Ὁ δὲ εἰρήναρχος Ἡρώδης καὶ ὁ πατὴρ τούτου Νικήτης μετέβησαν πρὸς συνάντησίν του, τὸν μετέφεραν εἰς τὸ ὄχημά

ἔπειθον παρακαθεζόμενοι καὶ λέγοντες, 'τί γὰρ κακόν ἐστιν εἰ-
 16 πεῖν, κύριος Καῖσαρ, καὶ θῦσαι καὶ διασώζεσθαι;' ὁ δὲ τὰ μὲν
 πρῶτα οὐκ ἀπεκρίνατο, ἐπιμερόντων δὲ αὐτῶν, ἔφη, 'οὐ μέλλω
 πράττειν ὃ συμβουλεύετε μοί'. Οἱ δὲ ἀποτυχόντες τοῦ πείσαι
 αὐτόν, δεινὰ ῥήματα ἔλεγον καὶ μετὰ σπουδῆς καθήρουν, ὡς
 κατιόντα ἀπὸ τοῦ ὀχήματος ἀποσῦραι τὸ ἀντικνήμιον· ἀλλὰ γὰρ
 μὴ ἐπιστραφεῖς, οἷα μηδὲν πεπονθώς, προθύμως μετὰ σπουδῆς
 17 ἐπορεύετο, ἀγόμενος εἰς τὸ στάδιον, θορύβου δὲ τηλικούτου ὄν-
 τος ἐν τῷ σταδίῳ, ὡς μηδὲ πολλοῖς ἀκουσθῆναι.

»Τῷ δὲ Πολυκάρπῳ εἰσιόντι εἰς τὸ στάδιον φωνὴ ἐξ οὐρανοῦ
 γέγονεν 'ἴσχυε, Πολύκαρπε, καὶ ἀνδρίζου'· καὶ τὸν μὲν εἰπόν-
 τα οὐδεὶς εἶδε, τὴν δὲ φωνὴν τῶν ἡμετέρων πολλοὶ ἤκουσαν.
 18 Προσαχθέντος οὖν αὐτοῦ, θόρυβος ἦν μέγας ἀκουσάντων ὅτι
 Πολύκαρπος συνείληπται. Λοιπὸν οὖν προσελθόντα ἀνηρώτα ὁ
 ἀνθύπατος εἰ αὐτὸς εἶη Πολύκαρπος, καὶ ὁμολογήσαντος, ἔπει-
 θεν ἀρνεῖσθαι, λέγων, 'αἰδέσθητί σου τὴν ἡλικίαν' καὶ ἕτερα τού-
 τοις ἀκόλουθα, ἃ σύνηθες αὐτοῖς ἐστι λέγειν, 'ὄμοσον τὴν Καί-
 19 σαρος τύχην, μετανόησον, εἶπον, αἶρε τοὺς ἀθέους'. 'Ὁ δὲ Πο-
 λύκαρπος ἐμβριθεῖ τῷ προσώπῳ εἰς πάντα τὸν ὄχλον τὸν ἐν τῷ
 σταδίῳ ἐμβλέπας, ἐπισείσας αὐτοῖς τὴν χεῖρα, στενάξας τε καὶ
 20 ἀναβλέπας εἰς τὸν οὐρανόν, εἶπεν, 'αἶρε τοὺς ἀθέους'. Ἐγκειμέ-
 νου δὲ τοῦ ἡγουμένου καὶ λέγοντος 'ὄμοσον, καὶ ἀπολύσω σε,
 λαιδόρησον τὸν Χριστόν', ἔφη ὁ Πολύκαρπος, 'ὄγδοήκοντα καὶ
 ἕξ ἔτη δουλεύω αὐτῷ, καὶ οὐδὲν με ἠδίκησε· καὶ πῶς δύναμαι
 21 βλασφημῆσαι τὸν βασιλέα μου, τὸν σώσαντά με;' Ἐπιμένοντος
 δὲ πάλιν αὐτοῦ καὶ λέγοντος 'ὄμοσον τὴν Καίσαρος τύχην', ὁ
 Πολύκαρπος 'εἰ κενοδοξεῖς', φησὶν, 'ἵνα ὁμόσω τὴν Καίσαρος
 τύχην, ὡς λέγεις, προσποιούμενος ἀγνοεῖν ὅστις εἰμί, μετὰ παρ-
 ρησίας ἄκουε· Χριστιανός εἰμι. Εἰ δὲ θέλεις τὸν τοῦ Χριστιανι-

των καὶ καθήσαντες δίπλα του προσεπάθουν νὰ τὸν παρα-
 πείσουν, λέγοντες, 'τί κακὸν εἶναι νὰ εἴπης, ὁ Καῖσαρ εἶναι
 16 Κύριος, καὶ νὰ θυσιάσῃς ὥστε νὰ σωθῆς;' Οὗτος δὲ κατ' ἀρ-
 χὰς μὲν δὲν ἀπεκρίνετο, ἐπειδὴ ὅμως αὐτοὶ ἐπέμενον, εἶπε,
 'δὲν πρόκειται νὰ κάμω ὅ,τι μὲ συμβουλεύετε'. Ἐκεῖνοι, ἀπο-
 τυχόντες νὰ τὸν πείσουν, ἔλεγον φοβερὰς ἀπειλὰς καὶ τὸν
 κατεβίβασαν βιαίως, ὥστε κατερχόμενος τοῦ ὀχήματος νὰ σχί-
 ση τὸ ἐμπρόσθιον τῆς κνήμης του. Παρὰ ταῦτα, χωρὶς νὰ
 στραφῆ νὰ κυττάξῃ, ὡσὰν νὰ μὴ εἶχε πάθει τίποτε, ἐβάδιζε
 17 προθύμως μετὰ σπουδῆς, ὀδηγούμενος εἰς τὸ στάδιον· ἦτο
 ὅμως τόσος θόρυβος ἐκεῖ, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀκου-
 σθῆ ἀπὸ πολλούς.

»Καθὼς δὲ ὁ Πολύκαρπος εἰσῆρχετο εἰς τὸ στάδιον, ἤκού-
 σθη φωνὴ ἐξ οὐρανοῦ· "Ἰσχυε, Πολύκαρπε, καὶ ἀνδρίζου". Καὶ
 τὸν μὲν εἰπόντα δὲν εἶδε κανεὶς, τὴν δὲ φωνὴν ἤκουσαν πολ-
 18 λοι ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας. Ὅταν λοιπὸν προσήχθη, ὑπῆρχε
 μέγας θόρυβος, καθὼς ἤκουσαν ὅτι ὁ Πολύκαρπος εἶχε συλ-
 ληφθῆ. Μόλις λοιπὸν ὠδηγήθη ἐνώπιον τοῦ ἀνθυπάτου, τὸν
 ἠρώτησεν ὁ ἀνθύπατος, ἂν αὐτὸς ἦτο ὁ Πολύκαρπος, καὶ
 ἀφοῦ οὗτος ὡμολόγησε, προσεπάθει νὰ τὸν πείσῃ νὰ ἀρνηθῆ,
 λέγων, 'λυπήσου τὴν ἡλικίαν σου', καὶ ἄλλα παρόμοια πρὸς
 αὐτά, τὰ ὁποῖα συνηθίζουν αὐτοὶ νὰ λέγουν, 'ὀρκίσου εἰς τὸ
 19 πνεῦμα τοῦ Καίσαρος, μετανόησε, εἶπέ· 'ἔξω οἱ ἄθεοι!. Ὁ δὲ
 Πολύκαρπος ἐκκύταξε πρὸς ὀλόκληρον τὸ πλῆθος τοῦ στα-
 δίου μὲ σοβαρὸν τὸ πρόσωπον, ἔσεισε πρὸς αὐτοὺς τὴν χεῖρα,
 ἐστέναξε καὶ βλέπων πρὸς τὸν οὐρανὸν εἶπεν, 'ἔξω οἱ ἄθεοι!'
 20 Ἐπειδὴ δὲ ὁ διοικητῆς ἐπέμενε καὶ ἔλεγεν, 'ὀρκίσου, καὶ θὰ
 σὲ ἀπολύσω, ὕβρισε τὸν Χριστόν', εἶπεν ὁ Πολύκαρπος, 'ὀγ-
 δοήκοντα ἔξ ἔτη ὑπηρετῶ αὐτόν καὶ κατὰ τίποτε δὲν μὲ ἠ-
 δίκησε. Πῶς δύναμαι νὰ βλασφημήσω τὸν βασιλέα μου, τὸν
 21 Σωτῆρά μου;' Ἐπειδὴ δὲ πάλιν ἐπέμενε αὐτὸς καὶ ἔλεγεν,
 'ὀρκίσου εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Καίσαρος', λέγει ὁ Πολύκαρπος,
 'ἀφοῦ ματαιοπονεῖς, διὰ νὰ ὀρκισθῶ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Καί-
 σαρος, ὅπως λέγεις, προσποιούμενος ὅτι ἀγνοεῖς ποῖος εἶμαι,
 ἄκουε ὅ,τι θὰ δηλώσω μὲ παρρησίαν· εἶμαι Χριστιανός. Ἐὰν

σμοῦ μαθεῖν λόγον, δὸς ἡμέραν καὶ ἄκουσον". Ἐφη ὁ ἀνθύπατος
 22 'πεῖσον τὸν δῆμον'. Πολύκαρπος ἔφη, 'σέ μὲν καὶ λόγου ἠξίωμα,
 δεδιδάγμεθα γὰρ ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑπὸ Θεοῦ τεταγμέναις
 τιμὴν κατὰ τὸ προσῆκον τὴν μὴ βλάπτουσιν ἡμᾶς ἀπονέμειν.
 23 ἐκείνους δὲ οὐκ ἀξίους ἡγοῦμαι τοῦ ἀπολογεῖσθαι αὐτοῖς'. Ὁ
 δ' ἀνθύπατος εἶπε 'θηρία ἔχω· τούτοις σε παραβαλῶ, ἐὰν μὴ
 μετανοήσης'. Ὁ δὲ εἶπεν, 'κάλει ἀμετάθετος γὰρ ἡμῖν ἢ ἀπὸ
 τῶν κρειττόνων ἐπὶ τὰ χεῖρω μετάνοια, καλὸν δὲ μετατίθεσθαι
 24 ἀπὸ τῶν χαλεπῶν ἐπὶ τὰ δίκαια'. Ὁ δὲ πάλιν πρὸς αὐτὸν 'πυρὶ
 σε ποιήσω δαμασθῆναι¹, ἐὰν τῶν θηρίων καταφρονῆς, ἐὰν μὴ
 μετανοήσης'. Πολύκαρπος εἶπε· 'πῦρ ἀπειλεῖς πρὸς ὥραν καιόμενον
 καὶ μετ' ὀλίγον σβεννύμενον· ἀγνοεῖς γὰρ τὸ τῆς μελλούσης
 κρίσεως καὶ αἰωνίου κολάσεως τοῖς ἀσεβέσι τηρούμενον
 πῦρ. Ἄλλὰ τί βραδύνεις; φέρε δ' βούλει'.

25 »Ταῦτα δὲ καὶ ἕτερα πλείονα λέγων, θάρσους καὶ χαρᾶς
 ἐνεπίμπλατο καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ χάριτος ἐπληροῦτο, ὥστε
 μὴ μόνον μὴ συμπεσεῖν ταραχθέντα ὑπὸ τῶν λεγομένων πρὸς
 αὐτόν, ἀλλὰ τοῦναντίον τὸν ἀνθύπατον ἐκστῆναι πέμψαι τε τὸν
 κήρυκα καὶ ἐν μέσῳ τῷ σταδίῳ κηρῦξαι 'τρὶς Πολύκαρπος ὠμο-
 26 λόγησεν ἑαυτὸν Χριστιανὸν εἶναι'. Τούτου λεχθέντος ὑπὸ τοῦ
 κήρυκος, πᾶν τὸ πλῆθος ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων τῶν τὴν Σμύρ-
 ναν κατοικούντων, ἀκατασχέτῳ θυμῷ καὶ μεγάλη φωνῇ ἐβόα
 'οὗτός ἐστιν ὁ τῆς Ἀσίας διδάσκαλος, ὁ πατὴρ τῶν Χριστιανῶν,
 ὁ τῶν ἡμετέρων θεῶν καθαιρέτης, ὁ πολλοὺς διδάσκων μὴ θύ-
 27 εῖν μηδὲ προσκυνεῖν'. Ταῦτα λέγοντες, ἐπεβόων καὶ ἠρώτων τὸν
 ἀσιάρχην Φίλιππον ἵνα ἐπαφῇ τῷ Πολυκάρπῳ λέοντα· ὁ δὲ ἔφη
 μὴ εἶναι ἐξὸν αὐτῷ, ἐπειδὴ πεπληρώκει τὰ κυνηγέσια. Τότε ἔ-
 δοξεν αὐτοῖς ὁμοθυμαδὸν ἐπιβοῆσαι ὥστε ζῶντα τὸν Πολύκαρ-
 28 πον κατακαῦσαι. Ἔδει γὰρ τὸ τῆς φανερωθείσης αὐτῷ ἐπὶ τοῦ

1. δαμασθῆναι: δαπανηθῆναι Μαρτυρολόγιον.

δὲ θέλης νὰ μάθης τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὄρι-
 22 σε ἡμέραν συναντήσεως, καὶ θὰ ἀκούσης'. Εἶπεν ὁ ἀνθύπατος,
 'πεῖσε τὸν λαὸν περὶ αὐτῆς'. Ὁ Πολύκαρπος εἶπεν 'ἐσὲ μὲν
 ἐθεώρησα ἄξιον πρὸς συζήτησιν, διότι ἔχομεν διδαχθῆ νὰ
 ἀπονέμωμεν τὴν προσήκουσαν τιμὴν ἢ ὁποῖα δὲν μᾶς ζημιώ-
 νει εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, τὰς τεταγμένας ὑπὸ τοῦ
 Θεοῦ. Ἐκείνους δὲ δὲν θεωρῶ ἀξίους νὰ ὑποβάλω εἰς αὐτοὺς
 23 ἀπολογία'. Ὁ δὲ ἀνθύπατος εἶπεν· 'ἔχω θηρία· εἰς αὐτὰ θὰ
 σὲ παραδώσω, ἐὰν δὲν μετανοήσης'. Αὐτὸς δὲ εἶπε, 'κάλεσέ τα·
 διότι δὲν ἰσχύει δι' ἡμᾶς ἢ ἀπὸ τὰ ἀνώτερα πρὸς τὰ χειρότε-
 ρα μετάνοια, καλὸν δὲ εἶναι ἢ μετάθεσις ἀπὸ τὰ πονηρὰ εἰς
 24 τὰ δίκαια'. Ἐκεῖνος δὲ πάλιν εἶπε πρὸς αὐτὸν 'θὰ διατάξω
 νὰ καῆς εἰς τὴν πυράν, ἐὰν δὲν μετανοήσης'. Ὁ Πολύκαρπος
 εἶπε· 'μὲ ἀπειλεῖς μὲ πῦρ τὸ ὁποῖον καίει προσκαίρως καὶ μετ'
 ὀλίγον σβῆνεται, διότι ἀγνοεῖς τὸ πῦρ τῆς μελλούσης κρίσεως
 καὶ αἰωνίας κολάσεως, τὸ ὁποῖον προορίζεται διὰ τοὺς ἀσε-
 βεῖς. Ἄλλὰ διατί βραδύνεις; Φέρε ὅ,τι θέλεις'.
 25 »Λέγων δὲ ταῦτα καὶ ἄλλα πολλά, ἐγένισε θάρρος καὶ
 χαράν, καὶ τὸ πρόσωπὸν τοῦ ἐπληρώθη ἀπὸ χάριν, ὥστε ὄχι
 μόνον νὰ μὴ καταρρεύσῃ ταραγμένος ἀπὸ τὰ λεγόμενα πρὸς
 αὐτὸν, ἀλλὰ τουναντίον νὰ καταπλαγῆ ὁ ἀνθύπατος καὶ νὰ
 στείλῃ τὸν κήρυκά του διὰ νὰ διακηρύξῃ εἰς τὸ μέσον τοῦ στα-
 δίου, 'ὁ Πολύκαρπος ὡμολόγησεν τρεῖς ὅτι εἶναι Χριστιανός'.
 26 Ὅταν ἐλέχθη τοῦτο ὑπὸ τοῦ κήρυκος, ὄλον τὸ πλῆθος τῶν
 Ἑθνικῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων, τῶν κατοικούντων εἰς τὴν Σμύρ-
 νην, ἐκραύγασε μὲ ἀσυγκράτητον θυμὸν καὶ μεγάλην φωνήν,
 'οὗτος εἶναι ὁ διδάσκαλος τῆς Ἀσίας, ὁ πατὴρ τῶν Χριστια-
 νῶν, ὁ καθαιρέτης τῶν θεῶν ἡμῶν, ὁ διδάσκων πολλοὺς νὰ
 27 μὴ θυσιάζουσι καὶ νὰ μὴ προσκυνοῦν'. Λέγοντες ταῦτα, ἐφώ-
 ναζον πάλιν καὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν ἀσιάρχην Φίλιππον νὰ
 ἀφήσῃ διὰ τὸν Πολύκαρπον λέοντα. Ἐκεῖνος δὲ εἶπεν ὅτι
 τοῦτο δὲν τοῦ εἶναι ἐπιτρεπτόν, διότι εἶχε συμπληρώσει τὰς
 θηριομαχίας. Τότε ἔκριναν καλὸν νὰ φωνάξουσι ὁμαδικῶς νὰ
 28 καῆ ζωντανός ὁ Πολύκαρπος. Διότι ἔπρεπε νὰ πραγματο-

προσκεφαλαίου ὀπτασίας πληρωθῆναι, ὅτε ἰδὼν αὐτὸ καιόμενον προσευχόμενος, εἶπεν ἐπιστραφεὶς τοῖς μετ' αὐτοῦ πιστοῖς προφητικῶς 'δεῖ με ζῶντα καῆναι'.

29 » Ταῦτα οὖν μετὰ τοσοῦτου τάχους ἐγένετο θᾶπτον ἢ ἐλέγετο, τῶν ὄχλων παραχρῆμα συναγόντων ἐκ τῶν ἐργαστηρίων καὶ ἐκ τῶν βαλανείων ξύλα καὶ φρύγανα, μάλιστα Ἰουδαίων προθύ-
30 μως, ὡς ἔθος αὐτοῖς, εἰς ταῦτα ὑπουργούντων. Ἄλλ' ὅτε ἡ πυρὰ ἤτοιμάσθη, ἀποθέμενος ἑαυτῷ πάντα τὰ ἱμάτια καὶ λύσας τὴν ζώνην, ἐπειρᾶτο καὶ ὑπολύειν ἑαυτόν, μὴ πρότερον τοῦτο ποιῶν διὰ τὸ αἰεὶ ἕκαστον τῶν πιστῶν σπουδάζειν ὅστις τάχιον τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ ἐφάπηται· ἐν παντὶ γὰρ ἀγαθῆς ἕνεκεν πολι-
31 τείας καὶ πρὸ τῆς πολιᾶς¹ ἐκεκόσμητο. Εὐθέως οὖν αὐτῷ περιετίθετο τὰ πρὸς τὴν πυρὰν ἡρμοσμένα ὄργανα· μελλόντων δὲ αὐτῶν καὶ προσηλοῦν αὐτόν, εἶπεν, ἄφρετέ με οὕτως· ὁ γὰρ διδοὺς ὑπομεῖναι τὸ πῦρ δώσει καὶ χωρὶς τῆς ὑμετέρας ἐκ τῶν ἡλῶν ἀσφαλείας ἀσχύλτως ἐπιμεῖναι τῇ πυρᾷ'. Οἱ δὲ οὐ καθήλωσαν, προσέδησαν δὲ αὐτόν.

32 » Ὁ δ' ὀπίσω τὰς χεῖρας ποιήσας καὶ προσδεθεὶς ὡσπερ κριὸς ἐπίσημος, ἀναφερόμενος ἐκ μεγάλου ποιμνίου δλοκαύτωμα
33 δεκτὸν Θεῷ παντοκράτορι, εἶπεν· ὁ τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ εὐλογητοῦ παιδός σου Ἰησοῦ Χριστοῦ Πατῆρ, δι' οὗ τὴν περὶ σὲ ἐπίγνωσιν εἰλήφαμεν, ὁ Θεὸς ἀγγέλων καὶ δυνάμεων καὶ πάσης κτίσεως παντός τε τοῦ γένους τῶν δικαίων οἱ ζῶσιν ἐνώπιόν σου, εὐλογῶ σε ὅτι ἠξίωσάς με τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας ταύτης, τοῦ λαβεῖν μέρος ἐν ἀριθμῷ τῶν μαρτύρων ἐν τῷ ποτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ σου εἰς ἀνάστασιν ζωῆς αἰωνίου ψυχῆς τε καὶ σώματος
34 ἐν ἀφθαρσίᾳ Πνεύματος ἁγίου· ἐν οἷς προσδεχθείην ἐνώπιόν σου σήμερον ἐν θυσίᾳ πίονι καὶ προσδεκτῇ, καθὼς προητοίμα-
1. πολιᾶς: μαρτυρίας Μαρτυρολόγιον.

ποιηθῆ ἡ ὄπτασία ἡ ὁποία τοῦ παρουσιάσθη σχετικῶς μέ τὸ προσκεφάλαιον, ὅταν, ἰδὼν αὐτὸ κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς νὰ καίεται, εἶπε προφητικῶς στραφεὶς πρὸς τοὺς μετ' αὐτοῦ πιστοὺς, 'πρόκειται νὰ καῶ ζωντανός'.

29 »Τὰ γεγονότα λοιπὸν αὐτὰ συνέβησαν μέ μεγαλυτέραν ταχύτητα ἀπὸ ὅσην θὰ ἐχρειάζοντο διὰ νὰ λεχθοῦν· οἱ ὄχλοι αὐτοστιγμει συνεκέντρωσαν ξύλα καὶ φρύγανα ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια καὶ τὰ βαλανεῖα, πρὸ πάντων οἱ Ἰουδαῖοι οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν συνήθειάν των ἐβοήθουν εἰς τοῦτο προθύμως.

30 "Ὅταν δὲ ἠτοιμάσθη ἡ πυρά, ἐκδυθεὶς ὅλα τὰ ἐνδύματά του καὶ λύσας τὴν ζώνην, ἐπεχείρησεν ἐπίσης νὰ λύσῃ τὰ ὑποδήματα του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε κάμει ἄλλοτε, διότι πάντοτε ἕκαστος τῶν πιστῶν προσεπάθει νὰ ἐγγίση τὸ ταχύτερον τὴν σάρκα του· διότι ἦτο στολισμένος μέ πᾶσαν χάριν λόγῳ τῆς ἀγαθῆς πολιτείας του καὶ πρὶν λευκανθῆ ἡ κόμη
31 του. Ἐτοποθέτησαν λοιπὸν εὐθύς ἀμέσως τὰ προωρισμένα διὰ τὴν πυρὰν ὑλικά· ὅταν δὲ ἐπρόκειτο νὰ τὸν καρφώσουν, εἶπεν, 'ἀφήσατέ με οὕτω· διότι αὐτός ὁ ὁποῖος θὰ μοῦ δώσῃ τὴν δύναμιν νὰ ὑπομείνω τὸ πῦρ, θὰ μου δώσῃ τὸ θάρρος νὰ μείνω ἀκίνητος εἰς τὴν πυρὰν καὶ χωρὶς τὴν στερέωσιν μέ τοὺς ἡλούς'. Ἐκεῖνοι δὲ δὲν τὸν ἐκάρφωσαν, ἀλλὰ τὸν προσέδεσαν.

32 »Αὐτὸς δέ, θέσας τὰς χεῖρας ὀπίσω καὶ προσδεθεὶς ὡσὰν ἐπίσημος κριὸς ἀπὸ μέγα ποίμνιον, προσφερόμενος ὡς ὀλοκαύτωμα εὐπρόσδεκτον ἀπὸ τὸν παντοκράτορα Θεόν, εἶ-
33 πε: 'Πάτερ τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ εὐλογητοῦ παιδός σου Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου ἔχομεν λάβει τὴν ἐπίγνωσιν σου, θεὲ τῶν ἀγγέλων, τῶν δυνάμεων, ὅλης τῆς κτίσεως καὶ ὅλου τοῦ γένους τῶν δικαίων, οἱ ὁποῖοι ζοῦν ἐνώπιόν σου, σὲ εὐλογῶ διότι μέ ἠξίωσες αὐτῆς τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας, μέ ἠξίωσες δηλαδὴ μαζί μέ τὸ σύνολον τῶν μαρτύρων νὰ λάβω μέρος εἰς τὸ ποτήριον τοῦ Χριστοῦ σου δι' ἀνάστασιν εἰς αἰώνιον ζωὴν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, εἰς τὴν ἀθανασίαν
34 τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Εἶθε σήμερον νὰ γίνω δεκτὸς μεταξῦ

σας, προφανερώσας και πληρώσας ὁ ἀψευδῆς καὶ ἀληθινὸς Θεός.
 35 Διὰ τοῦτο καὶ περὶ πάντων σὲ αἰνῶ, σὲ εὐλογῶ, σὲ δοξάζω διὰ
 τοῦ αἰωνίου ἀρχιερέως Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀγαπητοῦ σου παι-
 δός, δι' οὗ σοι σὺν αὐτῷ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς
 τοὺς μέλλοντας αἰῶνας, ἀμήν'.

36 Ὡς ἀναπέμφαντος δὲ αὐτοῦ τὸ ἀμήν καὶ πληρώσαντος τὴν
 προσευχήν, οἱ τοῦ πυρὸς ἄνθρωποι ἐξῆψαν τὸ πῦρ, μεγάλης δὲ
 ἐκλαμπάσης φλογὸς θαῦμα εἶδομεν οἷς ἰδεῖν ἐδόθη, οἱ καὶ ἐτη-
 37 ρήθησαν εἰς τὸ ἀναγγεῖλαι τοῖς λοιποῖς τὰ γενόμενα. Τὸ γὰρ πῦρ
 καμάρας εἶδος ποιῆσαν ὥσπερ ὀθόνης πλοίου ὑπὸ πνεύματος
 πληρουμένης, κύκλῳ περιετείχισε τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος, καὶ
 ἦν μέσον οὐχ ὡς σὰρξ καιομένη, ἀλλ' ὡς χρυσὸς καὶ ἄργυρος
 ἐν καμίνῳ πυρούμενος· καὶ γὰρ εὐωδίας τοσαύτης ἀντελαβόμε-
 θα ὡς λιβανωτοῦ πνέοντος ἢ ἄλλου τινὸς τῶν τιμίων ἀρωμάτων.
 38 Πέρας γοῦν ἰδόντες οἱ ἄνομοι μὴ δυνάμενον τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ
 πυρὸς δαπανηθῆναι, ἐκέλευσαν προσελθόντα αὐτῷ κομφέκτορα
 39 παραβῦσαι ξίφος, καὶ τοῦτο ποιήσαντος, ἐξῆλθεν πλήθος αἵμα-
 τος, ὥστε κατασβέσαι τὸ πῦρ καὶ θαυμάσαι πάντα τὸν ὄχλον
 εἰ τοσαύτη τις διαφορὰ μεταξὺ τῶν τε ἀπίστων καὶ τῶν ἐκλε-
 κτῶν· ὧν εἷς καὶ οὗτος γέγονεν ὁ θαυμασιώτατος ἐν τοῖς καθ'
 ἡμᾶς χρόνοις, διδάσκαλος ἀποστολικὸς καὶ προφητικὸς γενόμε-
 νος, ἐπίσκοπος τῆς ἐν Σμύρνη καθολικῆς ἐκκλησίας· πᾶν γὰρ
 ῥῆμα δ' ἀφῆκεν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἐτελειώθη καὶ τελει-
 ωθήσεται.

40 Ὡς ὁ δὲ ἀντίζηλος καὶ βάσκανος πονηρός, ὁ ἀντικείμενος τῷ
 γένει τῶν δικαίων, ἰδὼν τὸ μέγεθος αὐτοῦ τῆς μαρτυρίας καὶ τὴν
 ἀπ' ἀρχῆς ἀνεπίληπτον πολιτείαν ἐστεφανωμένον τε τὸν τῆς
 ἀφθαρσίας στέφανον καὶ βραβεῖον ἀναντίρρητον ἀπενηνεγμένον,

34. Τὸ κείμενον χρησιμοποιεῖ τὴν λατινικὴν λέξιν «κομφέκτορα». Κομφέκτωρ δὲ ἦτο στρατιώτης ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἔργον τοῦ χαριστικοῦ κτυπήματος ἐπὶ τῶν θανασίμως τραυματισμένων εἰς τὴν μάχην κυρίως.

αὐτῶν ἐνώπιόν σου ὡς πλουσία καὶ εὐπρόσδεκτος θυσία, ὅπως τὸ προητοίμασες, τὸ προεφανέρωσες καὶ τὸ ἐξεπλήρωσες
 35 σὺ ὁ ἀψευδὴς καὶ ἀληθινὸς Θεός. "Ὅθεν σὲ αἰνῶ, σὲ εὐλογῶ, σὲ δοξάζω δι' ὅλα διὰ τοῦ οὐρανοῦ ἀρχιερέως Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀγαπητοῦ παιδός σου, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀπευθύνεται δόξα εἰς σὲ μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τώρα καὶ εἰς τοὺς μέλλοντας αἰῶνας, ἀμήν'.

36 » Ἄφου δὲ ἐπρόφερε τὸ 'ἀμήν' καὶ ἐτελείωσε τὴν προσευχήν, οἱ ὑπεύθυνοι διὰ τὴν πυρὰν τὴν ἦνα ψαν, καθὼς δὲ ἡ φλόξ εἰσεπήδησε μεγάλη, εἶδομεν θαῦμα ἡμεῖς εἰς τοὺς ὁποίους ἐδόθη νὰ ἴδουν, οἱ ὁποῖοι διετηρήθημεν διὰ νὰ ἀναγγείλωμεν
 37 εἰς τοὺς λοιποὺς τὰ γενόμενα. Διότι τὸ πῦρ, σχηματίζον ἐν εἶδος καμάρας, ὡσὰν ἰστίον πλοίου φουσκωμένον ἀπὸ τὸν ἄνεμον, περιέβαλε γύρω γύρω τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος, καὶ τοῦτο ἦτο εἰς τὸ μέσον, ὅχι ὡς σὰρξ καιομένη ἀλλ' ὡς χρυσὸς καὶ ἄργυρος καθαριζόμενος με πῦρ εἰς τὴν κάμινον. Καὶ ἠσθάνθημεν τόσην εὐωδίαν ὡσὰν ἀπὸ ἀναμμένον λιβανωτὸν ἢ ἀπὸ ἄλλο πολῦτιμον ἄρωμα. Ἐν τέλει λοιπόν, ἐπειδὴ οἱ ἄνομοι εἶδον ὅτι τὸ σῶμά του δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ καταφαγωθῇ ἀπὸ τὸ πῦρ, διέταξαν ἕνα ἐκτελεστήν ³⁴ νὰ βυθίση
 39 εἰς αὐτὸν ξίφος, ὅταν δὲ ἔπραξε τοῦτο, ἐξῆλθεν ἀφθονον αἷμα, ὥστε νὰ κατασβέση τὸ πῦρ, καὶ νὰ θαυμάση ὅλος ὁ ὄχλος διότι ὑπῆρχε τόση διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἀπίστων καὶ τῶν ἐκλεκτῶν. Εἰς ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐκλεκτοὺς ὑπῆρξεν ὁ θαυμασιώτατος οὗτος κατὰ τοὺς χρόνους ἡμῶν, ὁ ὁποῖος διετέλεσεν ἀποστολικὸς καὶ προφητικὸς διδάσκαλος, ἐπίσκοπος τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Σμύρνης· διότι πᾶς λόγος τὸν ὁποῖον ἐπρόφερε με τὸ στόμα του, καὶ ἐξεπληρώθη καὶ θὰ ἐκπληρωθῇ.

40 » Ὁ δὲ ἀντίζηλος καὶ φθονερός Πονηρός, ὁ ἀντίπαλος τοῦ γένους τῶν δικαίων, ἰδὼν τὸ μεγαλεῖον τῆς μαρτυρίας καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς ἀνεπίληπτον τῆς πολιτείας του, τὸν στέφανον τῆς ἀφθαρσίας με τὸν ὁποῖον εἶχε στεφανωθῇ καὶ τὸ ἀκαταγώνιστον βραβεῖον τὸ ὁποῖον εἶχε κερδίσει, ἐφρόντισεν ὥστε νὰ

ἐπετήδευσεν ὡς μηδὲ τὸ σωματίον αὐτοῦ ὑφ' ἡμῶν ληφθεῖη, καίπερ πολλῶν ἐπιθυμούντων τοῦτο ποιῆσαι καὶ κοινωνῆσαι τῷ
 41 ἀγίῳ αὐτοῦ σαρκίῳ. Ὑπέβαλε γοῦν ¹ Νικήτην, τὸν τοῦ Ἑρώδου πατέρα, ἀδελφὸν δ' Ἄλκης, ἐντυχεῖν τῷ ἡγεμόνι ὥστε μὴ δοῦναι αὐτοῦ τὸ σῶμα, ἡμῶν, φησὶν, ἀφέντες τὸν ἐσταυρωμένον, τοῦτον ἄρξωνται σέβειν. Καὶ ταῦτα εἶπον ὑποβαλόντων καὶ ἐνισχυσάντων τῶν Ἰουδαίων· οἱ καὶ ἐτήρησαν μελλόντων ἡμῶν ἐκ τοῦ πυρὸς αὐτὸν λαμβάνειν, ἀγνοοῦντες ὅτι οὔτε τὸν Χριστὸν ποτε καταλιπεῖν δυνησόμεθα, τὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ παντὸς κόσμου τῶν σωζομένων σωτηρίας παθόντα, οὔτε ἕτερόν τινα σέβειν.
 42 Τοῦτον μὲν γὰρ Υἱὸν ὄντα τοῦ Θεοῦ προσκυνοῦμεν, τοὺς δὲ μάρτυρας ὡς μαθητὰς καὶ μιμητὰς τοῦ Κυρίου ἀγαπῶμεν ἀξίως ἕνεκα εὐνοίας ἀνυπερβλήτου τῆς εἰς τὸν ἴδιον βασιλέα καὶ διδάσκαλον· ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς συγκοινωνοὺς τε καὶ συμμαθητὰς γενέσθαι.

43 Ὡς ἰδὼν οὖν ὁ ἑκατοντάρχης τὴν τῶν Ἰουδαίων γενομένην φιλονεικίαν, θείς αὐτὸν ἐν μέσῳ, ὡς ἔθος αὐτοῖς, ἔκαυσεν, οὕτω τε ἡμεῖς ὕστερον ἀνελόμενοι τὰ τιμιώτερα λίθων πολυτελῶν καὶ δοκιμώτερα ὑπὲρ χρυσίον ὅστ' αὐτοῦ ἀπεθέμεθα ὄπλου καὶ ἀκό-
 44 λουθον ἦν. Ἐνθα, ὡς δυνατόν, ἡμῖν συναγομένοις ἐν ἀγαλλιάσει καὶ χαρᾷ παρέξει ὁ Κύριος ἐπιτελεῖν τὴν τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ἡμέραν γενέθλιον εἰς τε τὴν τῶν προσηθληκότων μνήμην καὶ τῶν μελλόντων ἄσκησίν τε καὶ ἐτοιμασίαν.

45 Ὡς τοιαῦτα τὰ κατὰ τὸν μακάριον Πολύκαρπον· ὃς σὺν τοῖς ἀπὸ Φιλαδελφείας δωδέκατος ἐν Σμύρῃ μαρτυρήσας ² μόνος ὑπὸ πάντων μᾶλλον μνημονεύεται, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνῶν ἐν παντὶ τόπῳ λαλεῖσθαι).

46 Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὸν θαυμάσιον καὶ ἀποστολικὸν Πολύκαρ-

1. Ὑπέβαλεν γοῦν, Μαρτυρολόγιον: Ὑπέβαλον γοῦν τινες κώδ., ἐκδ.

2. ὃς σὺν ἀπὸ Φιλαδελφείας δωδέκατος ἐν Σμύρῃ μαρτυρήσας, Μαρτυρολόγιον: σὺν τοῖς ἀπὸ Φιλαδελφείας δωδεκάτου ἐν Σμύρῃ μαρτυρήσαντος ὃς, κώδ., ἐκδ.

μή παραληφθῆ ἀπὸ ἡμᾶς οὔτε τὸ νεκρὸν σωματίον αὐτοῦ, μολονότι πολλοὶ ἐπεθύμουν νὰ πράξουν τοῦτο καὶ νὰ ἔλ-
 41 θουν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ ἅγιον σαρκίον αὐτοῦ. Ὑπέδειξε λοιπὸν ὁ Πονηρὸς εἰς τὸν Νικήτην, τὸν πατέρα τοῦ Ἡρώδου, ἀδελφὸν δὲ τῆς Ἀλκῆς, νὰ παρουσιασθῆ εἰς τὸν διοικητὴν ὥστε νὰ μὴ δώσῃ τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἢ μὴ τυχόν, λέγει, ἄφήσαντες τὸν ἑσταυρωμένον ἀρχίσουν νὰ λατρεύουν τοῦτον'. Εἶπον δὲ ταῦτα καθ' ὑποβολὴν καὶ ἐπιμονὴν τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι καὶ παρεφύλαξαν ὅταν ἐπρόκειτο νὰ τὸν παραλάβωμεν ἀπὸ τὴν πυράν, ἀγνοοῦντες ὅτι δὲν θὰ δυνηθῶμεν οὔτε τὸν Χριστὸν νὰ ἑγκαταλείψωμεν ποτέ, τὸν παθόντα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν σωζομένων ὅλου τοῦ κόσμου, οὔτε ἄλλον κανένα νὰ λατρεύ-
 42 σωμεν. Διότι τοῦτον μὲν προσκυνοῦμεν ὡς Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τοὺς δὲ μάρτυρας ὡς μαθητὰς καὶ μιμητὰς τοῦ Κυρίου ἀγαπῶμεν, καὶ μάλιστα ἀξίως ἕνεκα τῆς ἀνυπερβλήτου ἀφοσιώσεώς των εἰς τὸν βασιλέα καὶ διδάσκαλόν των. Εἴθε νὰ γίνωμεν καὶ ἡμεῖς συγκοινωνοὶ καὶ συμμαθηταὶ αὐτῶν.

43 »Ἰδὼν λοιπὸν ὁ ἑκατόνταρχος τὴν προκληθεῖσαν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους φιλονεικίαν, ἐτοποθέτησεν αὐτὸν εἰς τὸ μέσον, ὅπως συνηθίζουσι αὐτοί, καὶ τὸν ἔκαυσεν, οὕτως ὥστε ἡμεῖς ὕστερα, συλλέξαντες τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ, τὰ ὅποια εἶναι πολυτιμότερα ἀπὸ πολυτελεῖς λίθους καὶ εὐγενέστερα ἀπὸ χρυσόν,
 44 τὰ ἀπεθέσαμεν εἰς κατάλληλον μέρος. Ἐκεῖ, ὅταν θὰ συναθροίζώμεθα κατὰ τὸ δυνατόν μὲ ἀγαλλίασιν καὶ χαράν, θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ ὁ Κύριος νὰ ἐπιτελῶμεν τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ, χάριν τῆς μνήμης ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἔχουν ἤδη προαθλήσει καὶ χάριν τῆς ἀσκήσεως καὶ προετοιμασίας ἐκείνων οἱ ὅποιοι πρόκειται νὰ ἀθλήσουν.

45 »Τοιαῦτα ἦσαν τὰ συμβάντα εἰς τὸν μακάριον Πολύκαρπον, ὁ ὅποῖος μαζὶ μὲ τοὺς ἐκ Φιλαδελφείας προερχομένους ὑπῆρξεν ὁ δωδέκατος μαρτυρήσας, μόνος δὲ αὐτὸς μνημονεύεται ἰδιαιτέρως ἀπὸ ὅλους, μέχρι σημείου ὥστε νὰ διαλαλῆται καὶ ἀπὸ τοὺς Ἐθνικοὺς εἰς πάντα τόπον».

46 Τοιοῦτου τέλους κατηξιώθη ὁ θαυμάσιος καὶ ἀποστολι-

πον τοιούτου κατηξίωτο τέλους, τῶν κατὰ τὴν Σμυρναίων ἐκκλησίαν ἀδελφῶν τὴν ἱστορίαν ἐν ἧ δεδηλώκαμεν αὐτῶν ἐπιστολῇ κατατεθειμένων· ἐν τῇ αὐτῇ δὲ περὶ αὐτοῦ γραφῇ καὶ ἄλλα μαρτύρια συνῆπτο κατὰ τὴν αὐτὴν Σμύρναν πεπραγμένα ὑπὸ τὴν αὐτὴν περίοδον τοῦ χρόνου τῆς τοῦ Πολυκάρπου μαρτυρίας, μεθ' ὧν καὶ Μητρόδωρος τῆς κατὰ Μαρκίωνα πλάνης πρεσβύτερος δὴ εἶναι δοκῶν πυρὶ παραδοθεὶς ἀνήρηται.

47 Τῶν γε μὴν τότε περιβόητος μάρτυς εἰς τις ἐγνωρίζετο Πιόνιος· οὗ τὰς κατὰ μέρος ὁμολογίας τὴν τε τοῦ λόγου παρηρησίαν καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς πίστεως ἐπὶ τοῦ δήμου καὶ τῶν ἀρχόντων ἀπολογίας διδασκαλικὰς τε δημηγορίας καὶ ἔτι πρὸς τοὺς ὑποπεπτωκότας τῷ κατὰ τὸν διωγμὸν πειρασμῷ δεξιώσεις παραμυθίας τε ἃς ἐπὶ τῆς εἰρκτῆς τοῖς παρ' αὐτὸν εἰσαφικνουμένοις ἀδελφοῖς παρετίθετο, ἃς τε ἐπὶ τούτοις ὑπέμεινε βασάνους καὶ τὰς ἐπὶ ταύταις ἀλγηδόνας καθηλώσεις τε καὶ τὴν ἐπὶ τῆς πυρᾶς καρτερίαν τὴν τε ἐφ' ἅπασιν τοῖς παραδόξοις αὐτοῦ τελευτὴν πληρέστατα τῆς περὶ αὐτοῦ γραφῆς περιεχούσης, τοὺς οἷς φίλον, ἐπὶ ταύτην ἀναπέμψομεν τοῖς τῶν ἀρχαίων συναχθεῖσιν ἡμῖν μαρτυρίοις ἐντεταγμένην.

48 Ἐξῆς δὲ καὶ ἄλλων ἐν Περγᾶμω πόλει τῆς Ἀσίας ὑπομνήματα μεμαρτυρηκότων φέρεται, Κάρπου καὶ Παπύλου καὶ γυναικὸς Ἀγαθονίκης, μετὰ πλείστας καὶ διαπρεπεῖς ὁμολογίας ἐπιδόξως τετελειωμένων.

ἰς'. Ὁ π ω ς Ἰ ο υ σ τ ῖ ν ο ς ὁ φ ι λ ὄ σ ο φ ο ς τ ὸ ν
Χ ρ ι σ τ ο ῦ λ ὄ γ ο ν ἐ π ῖ τ ῆ ς Ῥ ω μ α ῖ ω ν
π ὄ λ ε ω ς π ρ ε σ β ε ῦ ω ν ἐ μ α ρ τ ῦ ρ η σ ε ν

16 1 Κατὰ τούτους δὲ καὶ ὁ μικρῷ πρόσθεν ἡμῖν δηλωθεὶς Ἰου-

35. Τὸ μαρτυρολόγιον τοῦ Πιονίου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Εὐσέβιος, σώζεται ἕως σήμερον· ἐνῶ ὁμως ὁ ἱστορικὸς τοποθετεῖ τὸ μαρτύριον τούτου εἰς τὸν χρόνον τοῦ Μ. Αὐρηλίου, φαίνεται ὅτι τοῦτο συνέβη ἐπὶ Δεκίου.

κός Πολύκαρπος, ὅπως ἔχουν καταγράψει τὴν ἱστορίαν οἱ ἀδελφοὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Συμυρναίων εἰς τὴν ἀναφερθεῖσαν ἐπιστολὴν αὐτῶν. Εἰς τὴν ἰδίαν δὲ γραφὴν περὶ αὐτοῦ ἦσαν συνημμένα καὶ ἄλλα μαρτύρια συμβάντα εἰς τὴν ἰδίαν Συμύρνην κατὰ τὴν ἰδίαν μὲ τὸ μαρτύριον τοῦ Πολυκάρπου χρονικὴν περίοδον. Μεταξὺ αὐτῶν ὁ Μητρόδωρος, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι ἦτο πρεσβύτερος τῆς αἱρέσεως τοῦ Μαρκίωνος, ἐφονεύθη παραδοθεὶς εἰς τὸ πῦρ.

47 Πάντως ἀπὸ τοὺς τότε περιβόητος μάρτυς κατέστη κάποιος Πιόνιος. Τὸ περὶ αὐτοῦ κείμενον περιέχει πληρέστατα τὰς ὁμολογίας του ἐν λεπτομερείᾳ, τὴν παρρησίαν τοῦ λόγου, τὰς ὑπὲρ τῆς πίστεως ἐνώπιον τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχόντων ἀπολογίας καὶ διδακτικὰς δημηγορίας, προσέτι δὲ τὰς δεξιώσεις πρὸς τοὺς πεσόντας εἰς τὸν πειρασμὸν κατὰ τὸν διωγμὸν, τὰς παραινέσεις τὰς ὁποίας ἀπηύθυνεν εἰς τοὺς πρὸς αὐτὸν προσερχομένους εἰς τὴν φυλακὴν ἀδελφούς, ἔπειτα τὰς βασάνους τὰς ὁποίας ὑπέμεινε, τοὺς πόνους κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν, τὰ καρφώματα εἰς τὸ ξύλον, τὴν καρτερίαν ἐπάνω εἰς τὴν πυρὰν καὶ ἔπειτα ἀπὸ ὅλας τὰς θαυμασίας πράξεις του τὸν θάνατον ³⁵. Τοὺς ἐνδιαφερομένους θὰ παραπέμψωμεν εἰς αὐτὴν τὴν γραφὴν, ἣ ὁποία εἶναι ἐντεταγμένη εἰς τὴν ὑφ' ἡμῶν φιλοτεχνηθεῖσαν συλλογὴν τῶν ἀρχαίων μαρτυρολογίων.

48 Σώζονται δὲ πάθη καὶ ἄλλων μαρτύρων, μαρτυρησάντων ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν Πέργαμον, πόλιν τῆς Ἀσίας, τοῦ Κάρπου, τοῦ Παπύλου καὶ τῆς Ἀγαθονίκης, οἱ ὁποῖοι ἐτελειώθησαν ἐνδόξως ἔπειτα ἀπὸ διαπρεπεῖς ὁμολογίας.

15'. Πῶς ἐμαρτύρησεν ὁ φιλόσοφος Ἰουστίνος, διδάσκαλος τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν πόλιν τῶν Ρωμαίων

16 1 Κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τούτους καὶ ὁ Ἰουστίνος, ἀναφερ-

στίνος δεύτερον ὑπὲρ τῶν καθ' ἡμᾶς δογμάτων βιβλίον ἀναδοὺς τοῖς δεδηλωμένοις ἄρχουσι, θείῳ κατακοσμεῖται μαρτυρίῳ, φιλοσόφου Κρήσκεντος—τὸν φερώνυμον δ' οὗτος τῇ Κυρικῇ προσηγορία βίον τε καὶ τρόπον ἐζήλου—τὴν ἐπιβουλήν αὐτῷ κατέσταντος, ἐπειδὴ πλεονάκεις ἐν διαλόγοις ἀκροατῶν παρόντων εὐθύνας αὐτόν, τὰ νικητήρια τελευτῶν ἧς ἐπρέσβευεν ἀληθείας 2 διὰ τοῦ μαρτυρίου τοῦ κατ' αὐτόν ἀνεδήσατο. Τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ταῖς ἀληθείαις φιλοσοφώτατος ἐν τῇ δεδηλωμένῃ ἀπολογία σαφῶς οὕτως, ὥσπερ οὖν καὶ ἔμελλεν ὅσον οὕπω περὶ αὐτόν συμβήσεσθαι, προλαβὼν ἀποσημαίνει τούτοις τοῖς ῥήμασιν.

3 «Κἀγὼ οὖν προσδοκῶ ὑπὸ τινος τῶν ὀνομασμένων ἐπιβουλευθῆναι καὶ ξύλω ἐντιναγῆναι ἢ κἂν ὑπὸ Κρήσκεντος τοῦ φιλοσόφου¹ καὶ φιλοκόμπου· οὐ γὰρ φιλόσοφον εἶπεῖν ἄξιον τὸν ἄνδρα, ὅς γε περὶ ὧν μὴ ἐπίσταται, δημοσίᾳ καταμαρτυρεῖ ὡς ἀθέων καὶ ἀσεβῶν Χριστιανῶν ὄντων, πρὸς χάριν καὶ ἡδονὴν 4 τῶν πολλῶν τῶν πεπλανημένων τοῦτο πράττων. Εἴτε γὰρ μὴ ἐντυχὼν τοῖς τοῦ Χριστοῦ διδάγμασι κατατρέχει ἡμῶν, παμπόνηρός ἐστι καὶ ἰδιωτῶν πολὺ χείρων, οἳ φυλάττονται πιλλάκις περὶ ὧν οὐκ ἐπίστανται, διαλέγεσθαι καὶ ψευδομαρτυρεῖν· καὶ εἰ ἐντυχὼν μὴ συνῆκε τὸ ἐν αὐτοῖς μεγαλεῖον ἢ συνεῖς πρὸς τὸ μὴ ὑποπτευθῆναι τοιοῦτος ταῦτα ποιεῖ, πολὺ μᾶλλον ἀγεννῆς καὶ παμπόνηρος, ἰδιωτικῆς καὶ ἀλόγου δόξης καὶ φόβου ἐλάττων 5 ὢν. Καὶ γὰρ προθέντα με καὶ ἐρωτήσαντα αὐτόν ἐρωτήσεις τινὰς τοιαύτας, μαθεῖν καὶ ἐλέγξει ὅτι ἀληθῶς μηδὲν ἐπίσταται, εἰδέναι ὑμᾶς βούλομαι, καὶ ὅτι ἀληθῆ λέγω, εἰ μὴ ἀνηνέχθησαν ὑμῖν αἱ κοινωνίαι τῶν λόγων, ἔτοιμος καὶ ἐφ' ὑμῶν κοινωνεῖν 6 τῶν ἐρωτήσεων πάλιν· βασιλικὸν δ' ἂν καὶ τοῦτο ἔργον εἴη. Εἰ δὲ καὶ ἐγνώσθησαν ὑμῖν αἱ ἐρωτήσεις μου καὶ αἱ ἐκείνου ἀπο-

1. φιλοσόφου Ἰουστίνος: ἀφιλοσόφου ARBDM Συρ. Λατ. φιλοσόφου ET

θείς ἀπὸ ἡμᾶς ὀλίγον προηγουμένως, ἀφοῦ ἔδωσε δεύτερον βιβλίον ὑπὲρ τῶν δογμάτων ἡμῶν εἰς τοὺς δηλωθέντας ἄρχοντας, ἔκοσμήθη μὲ τὸ θεῖον μαρτύριον. Τὴν ραδιουργίαν ἠτοίμασεν ὁ φιλόσοφος Κρήσκης — οὗτος δὲ ἐζήλωσε τὸν βίον καὶ τὸν τρόπον, ὁ ὁποῖος εἶναι φερώνυμος εἰς τὴν κυνικὴν προσηγορίαν —, ἐπειδὴ ἐπανειλημμένως τὸν εἶχε νικήσει εἰς συζητήσεις παρουσίᾳ ἀκροατῶν· οὕτω εἰς τὸ τέλος διὰ τοῦ μαρτυρίου του ἐκέρδισε τὰ τρόπαια τῆς νίκης τῆς ἀληθείας τὴν ὁποίαν ἐκήρυσσε. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ ἴδιος ὁ πράγματι φιλοσοφώτατος ἐσημείωσε σαφῶς κατὰ πρόληψιν εἰς τὴν δηλωθεῖσαν ἀπολογία, ὅπως ἐπρόκειτο νὰ τοῦ συμβῆ μετ' ὀλίγον, μὲ αὐτοὺς ἐδῶ τοὺς λόγους.

3 «Καὶ ἐγὼ λοιπὸν ἀναμένω νὰ καταδοθῶ ἀπὸ κάποιον ἐκ τῶν μνημονευθέντων καὶ νὰ ἐκταθῶ εἰς τὸ βασανιστήριον ξύλον, ἢ ἀκόμη ἀπὸ τὸν Κρήσκεντα τὸν φιλόσοφον καὶ φιλόκομπον· διότι δὲν ἀξίζει νὰ καλῶμεν φιλόσοφον ἓνα ἄνδρα, ὁ ὁποῖος διὰ πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν γνωρίζει κατηγορεῖ τοὺς Χριστιανούς ὡς ἀθέους καὶ ἀσεβεῖς, πράττων τοῦτο πρὸς χάριν τῶν πολλῶν, τῶν πλανωμένων. Κατατρέχων ἡμᾶς, εἴτε δὲν ἐμελέτησε τὰ διδάγματα τοῦ Χριστοῦ, ὅποτε εἶναι παμπόνηρος καὶ πολὺ χειρότερος ἀπὸ τοὺς ἀμορφώτους, οἱ ὁποῖοι ἐπιφυλάσσονται νὰ συζητοῦν καὶ ψευδομαρτυροῦν διὰ πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν γνωρίζουν, εἴτε τὰ ἐμελέτησε χωρὶς νὰ κατανοήσῃ τὸ εἰς αὐτὰ μεγαλεῖον ἢ κατανοήσας πράττει ταῦτα διὰ νὰ μὴ θεωρηθῆ καὶ αὐτὸς Χριστιανός, ὅποτε εἶναι πολὺ περισσότερον δειλὸς καὶ παμπόνηρος, διότι κυριαρχεῖται ἀπὸ ἀμαθῆ καὶ παράλογον γνώμην καὶ ἀπὸ φόβον.

5 Πράγματι ἐπιθυμῶ νὰ γνωρίζετε, ὅτι τοῦ προέβαλον καὶ τὸν ἠρώτησα μερικὰς τοιαύτας ἐρωτήσεις, διὰ νὰ μάθω καὶ ἐλέγξω ὅτι ἀληθῶς δὲν γνωρίζει τίποτε καὶ ὅτι λέγω τὴν ἀλήθειαν, ἐὰν δὲν ἀνεφέρθησαν εἰς σᾶς αὐταὶ αἱ συζητήσεις, εἶμαι ἕτοιμος νὰ ἀνανεώσω τὰς ἐρωτήσεις ἐνώπιόν σας· βασιλικὸν θὰ ἦτο καὶ τοῦτο τὸ ἔργον. Ἐὰν δὲ αἱ ἐρωτήσεις μου καὶ αἱ ἀπαντήσεις ἐκείνου ἐγνώσθησαν ἀπὸ σᾶς, εἶναι φανερόν εἰς σᾶς

ρκίσεις, φανερόν ὑμῖν ἔστιν ὅτι οὐδὲν τῶν ἡμετέρων ἐπίσταται ἢ εἰ ἐπίσταται, διὰ τοὺς ἀκούοντας δὲ οὐ τολμᾷ λέγειν, ὡς πρότερον ἔφην, οὐ φιλόσοφος, ἀλλὰ φιλόδοξος ἀνὴρ δείκνυται, ὅς γε μηδὲ τὸ σωκρατικόν, ἀξιέραστον ὄν, τιμᾷ».

7 Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Ἰουστίνος· ὅτι δὲ κατὰ τὴν αὐτοῦ πρόορῃσιν πρὸς τοῦ Κρήσκεντος συσκευασθεὶς ἐτελειώθη, Τατιανός, ἀνὴρ τὸν πρῶτον αὐτοῦ βίον σοφιστεύσας ἐν τοῖς Ἑλλήνων μαθήμασι καὶ δόξαν οὐ σμικρὰν ἐν αὐτοῖς ἀπενηνεγμένος πλεῖστα τε ἐν συγγράμμασιν αὐτοῦ καταλιπὼν μνημεῖα, ἐν τῷ Πρὸς Ἑλληνας ἱστορεῖ, λέγων ὧδε. «Καὶ ὁ θαυμασιώτατος Ἰουστίνος ὀρθῶς ἐξεφώνησεν εἰκέναι τοὺς προειρημένους λησταῖς».

8 Εἶτ' ἐπειπὼν τινα περὶ τῶν φιλοσόφων, ἐπιλέγει ταῦτα· «Κρήσκης γοῦν ὁ ἐννεοττεύσας τῇ μεγάλῃ πόλει παιδεραστίᾳ
9 μὲν πάντας ὑπερήνεγκε, φιλαργυρία δὲ πάνυ προσεχῆς ἦν· θανάτου δὲ ὁ καταφρονεῖν συμβουλεύων οὕτως αὐτὸς ἐδεδίει τὸν θάνατον, ὡς καὶ Ἰουστίνον, καθάπερ μεγάλῳ κακῷ, τῷ θανάτῳ περιβαλεῖν πραγματεύσασθαι, διότι κηρύττων τὴν ἀλήθειαν λίχνους τοὺς φιλοσόφους καὶ ἀπατεῶνας συνήλεγχεν».

Καὶ τὸ μὲν κατὰ Ἰουστίνον μαρτύριον τοιαύτην εἴληχεν αἰτίαν.

ιζ'. Περὶ ὧν Ἰουστίνος ἐν
ιδίῳ συγγράμματι μνη-
μονεύει μαρτύρων

17 1 Ὁ δ' αὐτὸς ἀνὴρ πρὸ τοῦ κατ' αὐτὸν ἀγῶνος ἐτέρων πρὸ αὐτοῦ μαρτυρησάντων ἐν τῇ προτέρᾳ μνημονεύει ἀπολογία, χρη-

36. Ἰουστίνου Β' Ἀπολογία 3. Τὸ ἀξιαγάπητον σωκρατικόν λόγιον παραλείπει ὁ Εὐσέβιος εἴτε διότι τοῦ διέφυγεν εἴτε διότι δὲν τὸν ἐνδιέφερον. Εἶναι, «ἀλλ' οὔτε γε πρὸ τῆς ἀληθείας τιμητέος ἀνὴρ», Πλάτωνος Πολιτεία 10, 595 C.

37. Τατιανοῦ, Πρὸς Ἑλληνας 17.

38. Αὐτόθι 19.

ὅτι δὲν γνωρίζει τίποτε ἀπὸ τὰ ἰδικά μας ἢ, ἐὰν γνωρίζῃ ἀλλὰ δὲν τολμᾷ νὰ τὸ εἶπη, λόγῳ τῶν ἀκρατῶν, τότε, ὅπως εἶπον προηγουμένως, δὲν ἀποδεικνύεται φιλόσοφος ἀλλὰ φιλόδοξος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δὲν τιμᾷ οὔτε τὸ ἀξιαγάπητον σωκρατικὸν λόγιον»³⁶.

7 Ταῦτα λέγει ὁ Ἰουστίνος. Ὅτι δὲ κατὰ τὴν πρόρρησίν του ἐτελειώθη ραδιουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κρήσκεντος, τὸ ἱστορεῖ εἰς τὴν πραγματείαν Πρὸς Ἑλληνας, ὁ Τατιανός, ἀνὴρ ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς σταδιοδρομίας του ἐξεπαιδεύθη εἰς τὰ ἑλληνικὰ μαθήματα καὶ ἀπέκτησεν ὄχι μικρὰν δόξαν εἰς αὐτά, ἄφησε δὲ πολλὰ λογοτεχνικὰ μνημεῖα, λέγων οὕτω· «καὶ ὁ Ἰουστίνος ὀρθῶς διεκήρυξεν ὅτι οἱ προηγούμενοι ὁμοιάζουν μὲ ληστάς»³⁷.

8 Ἐπειτα, ἀφοῦ λέγει μερικὰ περὶ τῶν φιλοσόφων, προσθέτει ταῦτα. «Ὁ Κρήσκης λοιπὸν, ὁ ὁποῖος ἔστησε τὴν φωλεάν του εἰς τὴν μεγάλην πόλιν, εἰς τὴν παιδεραστίαν μὲν ἐξεπέρασεν ὅλους, εἰς τὴν φιλαργυρίαν δὲ ἦτο ἀπολύτως
9 προσκολλημένος. Αὐτὸς, ὁ ὁποῖος συνεβούλευε τὴν καταρρόνησιν τοῦ θανάτου, τόσον ἐφοβεῖτο τὸν θάνατον, ὥστε ἐραδιούργησε διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν θάνατον εἰς τὸν Ἰουστίνον ὡς μέγα κακόν, διότι οὗτος κηρύττων τὴν ἀλήθειαν ἤλεγχε τοὺς φιλοσόφους ὡς λαιμάργους καὶ ἀπατεῶνας»³⁸.

Καὶ τοῦ μὲν Ἰουστίνου τὸ μαρτύριον τοιαύτην αἰτίαν εἶχεν.

ιζ'. Περὶ τῶν μαρτύρων τοὺς ὁποίους
μνημονεύει ὁ Ἰουστίνος
εἰς σύγγραμμά του

17 1 Ὁ ἴδιος δὲ ἀνὴρ, πρὶν ἀγωνισθῆ, εἰς τὴν προηγουμένην³⁹ ἀπολογία μνημονεύει ἄλλους μαρτυρήσαντας πρὸ αὐτοῦ.

39. Τὸ «προτέραν» μεταφράζομεν μὲ τὴν λέξιν «προηγούμενην» καὶ ὄχι «πρώτην».

2 σίμως τῇ ὑποθέσει καὶ ταῦτα ἱστορῶν· γράφει δὲ ὧδε.

«Γυνή τις συνεβίου ἀνδρὶ ἀκολασταίνοντι, ἀκολασταίνουσα καὶ αὐτὴ πρότερον· ἐπειδὴ δὲ τὰ τοῦ Χριστοῦ διδάγματα ἔγνω, ἔσωφρονίσθη, καὶ τὸν ἄνδρα ὁμοίως σωφρονεῖν πείθειν ἐπειρᾶτο, τὰ διδάγματα ἀναφέρονσα τὴν τε μέλλουσαν τοῖς οὐ σωφρόνως καὶ μετὰ λόγου ὀρθοῦ βιοῦσιν ἔσεσθαι ἐν αἰωνίῳ πυ-
3 ρὶ κόλασιν ἀπαγγέλλουσα. Ὁ δὲ ταῖς αὐταῖς ἀσελγείαις ἐπι-
μένων, ἀλλοτρίαν διὰ τῶν πράξεων ἐποιεῖτο τὴν γαμετὴν· ἀσε-
βὲς γὰρ ἤγουμένη τὸ λοιπὸν ἢ γυνὴ συγκατακλίνεσθαι ἀνδρὶ παρὰ
τὸν τῆς φύσεως νόμον καὶ παρὰ τὸ δίκαιον πόρους ἡδονῆς ἐκ
παντὸς πειρωμένῳ ποιεῖσθαι, τῆς συζυγίας χωρισθῆναι ἐβου-
4 λήθη. Καὶ ἐπειδὴ ἐξεδυσωπεῖτο ὑπὸ τῶν αὐτῆς, ἔτι προσμένειν
συμβουλευόντων ὡς εἰς ἐλπίδα μεταβολῆς ἤξοντός ποτε τοῦ
5 ἀνδρός, βιαζομένη ἑαυτὴν ἐπέμενεν· ἐπειδὴ δὲ ὁ ταύτης ἀνὴρ
εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πορευθεὶς, χαλεπώτερα πράττειν ἀπηγ-
γέλθη, ὅπως μὴ κοινωνὸς τῶν ἀδικημάτων καὶ ἀσεβημάτων
γένηται μένουσα ἐν τῇ συζυγίᾳ καὶ ὁμοδίαιτος καὶ ὁμόκοιτος
γινομένη, τὸ λεγόμενον παρ' ὑμῖν δεπούδιον δοῦσα ἐχωρίσθη.
6 Ὁ δὲ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ταύτης ἀνὴρ, δέον αὐτὸν χαίρειν ὅτι
ἂ πάλαι μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν μισθοφόρων εὐχερῶς ἔπρατ-
τε μέθαις χαίρουσα καὶ κακίᾳ πάσῃ, τούτων μὲν τῶν πράξεων
πέπαντο καὶ αὐτὸν τὰ αὐτὰ παύσασθαι πράττοντα ἐβούλετο,
μὴ βουλομένου ἀπαλλαγείσης, κατηγορίαν πεποίηται, λέγων αὐ-
7 τὴν Χριστιανὴν εἶναι. Καὶ ἢ μὲν βιβλίδιόν σοι τῷ αὐτοκράτορι
ἀνέδωκε, πρότερον συγχωρηθῆναι αὐτῇ διοικήσασθαι τὰ ἑαυτῆς
ἀξιοῦσα, ἔπειτα ἀπολογήσασθαι περὶ τοῦ κατηγορήματος μετὰ
τὴν τῶν πραγμάτων αὐτῆς διοίκησιν, καὶ συνεχώρησας τοῦτο·
8 ὁ δὲ ταύτης ποτὲ ἀνὴρ πρὸς ἐκείνην μὲν μὴ δυνάμενος τὰ νῦν ἔτι

40. Ἰουστίνου, Β' Ἀπολογία 2.

41. Διαζευκτήριον.

2 Ἱστοροῶν τὰ χρήσιμα ταῦτα διὰ τὸ θέμα ἡμῶν, γράφει οὕτω ⁴⁰.

«Μία γυνή συνέζη με ἄνδρα ἀκόλαστον, εἰς τὴν ἀρχὴν δὲ καὶ αὐτὴ ἠκολάσταινεν. Ὄταν ὁμως ἐγνώρισε τὰ διδάγματα τοῦ Χριστοῦ, ἐσωφρονίσθη, προσεπάθει δὲ νὰ πείσῃ καὶ τὸν ἄνδρα τῆς νὰ σωφρονῇ ὁμοίως, ἀναπτύσσουσα τὴν διδασκαλίαν καὶ ἀπαγγέλλουσα τὴν μέλλουσαν εἰς αἰώνιον πῦρ κόλασιν, ἣ ὁποία ἀναμένει τοῖς ζῶντας χωρὶς σωφροσύνην καὶ ὀρθὸν λόγον. Ἐκεῖνος δέ, ἐπιμένων εἰς τὰς ἰδίας ἀσελγείας, ἀπεξένωσε με τὰς πράξεις τὴν σύζυγόν του διότι ἡ γυνή, θεωροῦσα ἀσεβὲς νὰ κοιμᾶται εἰς τὸ ἐξῆς μαζὶ με ἄνδρα, ὁ ὁποῖος προσεπάθει με πάντα τρόπον νὰ εὕρισκῃ πόρους ἡδονῆς παρὰ τὸν νόμον τῆς φύσεως καὶ παρὰ τὸ δίκαιον, ἠθέλησε 4 νὰ τὸν διαζευχθῇ. Ἐπειδὴ ὁμως ἐπείσθη εἰς τοὺς συγγενεῖς τῆς οἱ ὁποῖοι τὴν συνεβούλευσαν νὰ παραμείνῃ πλησίον του με τὴν ἐλπίδα ὅτι κάποτε ὁ ἀνὴρ θὰ μετεβάλλετο, πιέζουσα 5 τὸν ἑαυτὸν τῆς ἔμεινεν. Ὄταν δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς μετέβη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, αὕτη ἐπληροφορήθη ὅτι ἔπραττε χειρότερα· τότε πλεον, διὰ νὰ μὴ γίνῃ κοινωνὸς τῶν ἀδικημάτων καὶ ἀσεβημάτων του μένουσα εἰς τὴν συζυγίαν ὡς ὁμοδίαιτος καὶ ὁμόκοιτος αὐτοῦ, ἐχωρίσθη δώσασα τὸ λεγόμενον εἰς σᾶς ρεπούδιον ⁴¹.

6 »Ὁ δὲ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἀνὴρ αὐτῆς, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ χαίρεται διότι αὕτη εἶχε παύσει ἐκείνας τὰς πράξεις τὰς ὁποίας ἔπραττεν ἄλλοτε ἔλαφρῶς με τοὺς ὑπηρέτας καὶ τοὺς μισθοφόρους, ἱκανοποιουμένη εἰς μέθην καὶ πᾶσαν κακίαν, ἐπεθύμει δὲ νὰ παύσῃ καὶ αὐτὸς νὰ πράττῃ ταύτας, τώρα ὅποτε ἀπεμακρύνθη αὕτη, διότι οὗτος δὲν ἠθελε νὰ συμμορφωθῇ, ὑπέβαλε κατηγορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν λέγει ὅτι αὕτη εἶναι Χρι- 7 στιανή. Καὶ ἐκείνη μὲν ὑπέβαλεν εἰς σὲ τὸν αὐτοκράτορα αἰτησιν, με τὴν ὁποίαν ἐζήτηει νὰ τῆς ἐπιτραπῇ πρῶτον νὰ τακτοποιήσῃ τὰς οἰκονομικὰς τῆς ὑποθέσεις, καὶ ἔπειτα νὰ ἀπολογηθῇ ἐπὶ τῆς κατηγορίας, μετὰ τὴν ρύθμισιν τῶν ὑπο- 8 θέσεών της, καὶ σὺ τῆς τὸ ἐπέτρεψες. Ὁ δὲ πρῶτον σύζυγός

λέγειν, πρὸς Πτολεμαῖόν τινα ¹, διδάσκαλον ἐκείνης τῶν Χριστιανῶν μαθημάτων γενόμενον, ἐτράπετο διὰ τοῦδε τοῦ τρόπου.
 9 Ἐκατόνταρχον ² φίλον αὐτῷ ὑπάρχοντα, ἔπεισε λαβέσθαι τοῦ Πτολεμαίου καὶ ἀνερωτῆσαι εἰ, αὐτὸ τοῦτο μόνον, Χριστιανός ἐστι. Καὶ τὸν Πτολεμαῖον, φιλαλήθη ἄλλ' οὐκ ἀπατηλὸν οὐδὲ ψευδολόγον τὴν γνώμην ὄντα, ὁμολογήσαντα ἑαυτὸν εἶναι Χριστιανόν, ἐν δεσμοῖς γενέσθαι ὁ ἑκατόνταρχος πεποίηκε, καὶ
 10 ἐπὶ πολὺ χρόνον ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἐκολάσατο· τελευταῖον δὲ ὅτε ἐπὶ Οὐρβίκιον ἤχθη ὁ ἄνθρωπος, ὁμοίως αὐτὸ τοῦτο μόνον ἐξητάσθη, εἰ εἶη Χριστιανός· καὶ πάλιν, τὰ καλὰ ἑαυτῷ συνεπιστάμενος διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ διδαχὴν, τὸ διδασκαλεῖον
 11 τῆς θείας ἀρετῆς ὁμολόγησεν. Ὁ γὰρ ἀρνούμενος ὀτιοῦν ἢ κατεγνωκῶς τοῦ πράγματος ἕξαρνος γίνεται ἢ ἑαυτὸν ἀνάξιον ἐπιστάμενος καὶ ἀλλότριον τοῦ πράγματος τὴν ὁμολογίαν φεύγει· ὧν οὐδὲν πρόσεστι τῷ ἀληθινῷ Χριστιανῷ.

12 »Καὶ τοῦ Οὐρβικίου κελεύσαντος αὐτὸν ἀπαχθῆναι, Λούκιος τις, καὶ αὐτὸς ὢν Χριστιανός, ὄρῶν τὴν ἀλόγως οὕτω γενομένην κρίσιν, πρὸς τὸν Οὐρβίκιον ἔφη· τίς ἡ αἰτία τοῦ μήτε μοιχὸν μήτε πόρνον μήτε ἀνδροφόνον μήτε λωποδύτην μήτε ἄρπαγα μήτε ἀπλῶς ἀδίκημά τι πράξαντα ἐλεγχόμενον, ὀνόματος δὲ Χριστιανοῦ προσωνυμίαν ὁμολογοῦντα, τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ἐκολάσω; οὐ πρόποντα Εὐσεβεῖ αὐτοκράτορι οὐδὲ φιλοσόφῳ Καίσαρος παιδὶ οὐδὲ ἱερᾷ συγκλήτῳ κρίνεις, ὦ Οὐρβίκιε·
 13 Καὶ ὅς, οὐδὲν ἄλλο ἀποκρινόμενος, καὶ πρὸς τὸν Λούκιον ἔφη

1. Ὁν Οὐρβίκιος ἐκολάσατο προεουσεβιανὴ γλῶσσα εἰς Πτολεμαῖόν τινα παρεμβληθεῖσα εἰς τὸ κείμενον ἐνωρὶς καὶ παραληφθεῖσα ὑπὸ Εὐσεβίου, ἀπουσιάζουσα δὲ ἀπὸ λατινικῆν μετάφρασιν.

2. Εἰς δεσμὰ ἐμβalόντα τὸν Πτολεμαῖον, προεουσεβιανὴ γλῶσσα εἰς ἑκατόνταρχον ὁμοίως ὡς ἡ ἀνωτέρω.

της μὴ δυνάμενος ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ εἶπη τίποτε κατ' αὐ-
 τῆς, ἐστράφη πρὸς κάποιον Πτολεμαῖον, ὁ ὁποῖος ἦτο διδά-
 σκαλος ἐκείνης εἰς τὰ χριστιανικὰ μαθήματα, κατὰ τὸν ἐξῆς
 9 τρόπον. Ἐπεισεν ἓνα ἑκατόνταρχον φίλον του νὰ συλλάβῃ
 τὸν Πτολεμαῖον καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ τοῦτο μόνον, ἐὰν ἦτο
 Χριστιανός. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Πτολεμαῖος ὁ ὁποῖος ἦτο φι-
 λαλήθης εἰς τὸν χαρακτήρα καὶ ὄχι ἀπατεῶν καὶ ψευδολό-
 γος, ὡμολόγησεν ὅτι εἶναι Χριστιανός, ὁ ἑκατόνταρχος ἐνήρ-
 γησε νὰ ἐγκλεισθῇ εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ τὸν ἐτιμώρησεν εἰς
 10 τὸ δεσμωτήριον ἐπὶ πολὺν χρόνον. Τελικῶς δέ, ὅταν ὁ ἄν-
 θρωπος ὠδηγήθῃ εἰς τὸν Οὐρβίκιον ⁴², ὁμοίως ἐξητάσθη μό-
 νον τοῦτο ἀκριβῶς, ἐὰν ἦτο Χριστιανός. Καὶ πάλιν οὗτος,
 συναισθανόμενος ὅτι τὰ ἀγαθὰ του ὠφείλοντο εἰς τὴν διδα-
 χὴν τοῦ Χριστοῦ, ὡμολόγησε τὸ διδασκαλεῖον τῆς θείας ἀρε-
 11 τῆς. Διότι ὁ ἀρνούμενος κάτι, ἢ τὸ ἀρνεῖται διότι καταδικά-
 ζει τὸ πρᾶγμα ἢ ἀποφεύγει τὴν ὁμολογίαν διότι θεωρεῖ ἑαυ-
 τὸν ἀνάξιον καὶ ξένον πρὸς τὸ πρᾶγμα· κανὲν ἀπὸ αὐτὰ δὲν
 ἀρμόζει εἰς τὸν ἀληθινὸν Χριστιανόν.

12 »Ὅταν δὲ ὁ Οὐρβίκιος διέταξε νὰ ἀπαχθῇ πρὸς ἐκτέ-
 λεσιν, κάποιος Λούκιος, Χριστιανός καὶ αὐτός, βλέπων τὴν
 τόσον παραλόγως ἀποφασισθεῖσαν καταδίκην, εἶπε πρὸς τὸν
 Οὐρβίκιον ἴποια εἶναι ἡ αἰτία τοῦ ὅτι ἐτιμώρησες τὸν ἄνθρω-
 πον τοῦτον, χωρὶς νὰ ἐλέγχεται οὔτε ὡς μοιχὸς οὔτε ὡς πόρ-
 νος οὔτε ὡς ἀνδροφόνος οὔτε ὡς λωποδύτης οὔτε ὡς ἄρπας
 οὔτε γενικῶς ὡς διαπράξας κάποιον ἀδίκημα; Δὲν κρίνεις ὅ-
 πως ἀρμόζει εἰς τὸν εὐσεβῆ αὐτοκράτορα οὔτε εἰς τὸν φιλό-
 σοφον υἱὸν τοῦ Καίσαρος ⁴³ οὔτε εἰς τὴν ἱεράν σύγκλητον,
 13 ὡς Οὐρβίκιε'. Καὶ ἐκεῖνος, χωρὶς νὰ ἀποκριθῇ τίποτε ἄλλο,
 εἶπε καὶ πρὸς τὸν Λούκιον, ἴμοῦ φαίνεσαι καὶ σὺ ὅτι εἶσαι Χρι-

42. Ὁ Ἰουστίνος ἀντέγραψε τὸ ὄνομα Οὐρβίκιος ὡς Οὐρβίκιος.

43. Πρὸ τοῦ Εὐσεβίου ἔχει ἐκπέσει φράσις ἀπὸ τὸ κείμενον τοῦ Ἰουστίνου, τὸ ὁποῖον ἐδῶ ἦτο ὅπως εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Α' Ἀπολογίας· ἐμνημόνευε δηλαδὴ πλὴν τοῦ Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς τὸν φιλόσοφον Μ. Αὐρήλιον καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἄλλου φιλοσόφου Λουκίου.

ἴδοκεῖς μοι καὶ σὺ εἶναι τοιοῦτος, καὶ τοῦ Λουκίου φήσαντος ἴμαλιστα, πάλιν καὶ αὐτὸν ἀπαχθῆναι ἐκέλευσεν· ὁ δὲ χάριν εἰδέναι ὠμολόγει· πονηρῶν γὰρ δεσποτῶν τῶν τοιούτων ἀπηλλάχθαι ἐπέειπε καὶ παρὰ ἀγαθὸν Πατέρα καὶ βασιλέα τὸν Θεὸν πορεύεσθαι. Καὶ ἄλλος δὲ τρίτος ἐπελθὼν κολασθῆναι προσετιμήθη).

Τούτοις ὁ Ἰουστίνος εἰκότως καὶ ἀκολούθως ἃς προεμνημονεύσαμεν αὐτοῦ φωνὰς ἐπάγει λέγων («κἀγὼ οὖν προσδοκῶ ὑπό τινος τῶν ὀνομασμένων ἐπιβουλευθῆναι») καὶ τὰ λοιπά.

ιη'. Τίνες εἰς ἡμᾶς ἦλθον τῶν
Ἰουστίνου λόγων

18 1 Πλεῖστα δὲ οὗτος καταλέλοιπεν ἡμῖν πεπαιδευμένης διανοίας καὶ περὶ τὰ θεῖα ἐσπουδακνίας ὑπομνήματα, πάσης ὠφελείας ἔμπλεα· ἐφ' ἃ τοὺς φιλομαθεῖς ἀναπέμφομεν, τὰ εἰς ἡμετέραν γνῶσιν ἐλθόντα χρησίμως παρασημηνάμενοι.

2 Ὁ μὲν τις ἔστιν αὐτῷ λόγος πρὸς Ἀντωνῖνον τὸν Εὐσεβῆ προσαγορευθέντα καὶ τοὺς τούτου παῖδας τήν τε Ῥωμαίων σύγκλητον προσφωνητικὸς ὑπὲρ τῶν καθ' ἡμᾶς δογμάτων, ὁ δὲ δευτέραν περιέχων ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας πίστεως ἀπολογία, ἣν πεποιήται πρὸς τὸν τοῦ δεδηλωμένου αὐτοκράτορος διάδοχόν τε καὶ ὁμώνυμον Ἀντωνῖνον Οὐῆρον, οὗ τὰ κατὰ τοὺς χρόνους ἐπὶ 3 τοῦ παρόντος διέξιμεν· καὶ ἄλλος ὁ πρὸς Ἑλληνας, ἐν ᾧ μακρὸν περὶ πλείστων παρ' ἡμῖν τε καὶ τοῖς Ἑλλήνων φιλοσόφοις ζητουμένων κατατείνας λόγον, περὶ τῆς τῶν δαιμόνων διαλαμβάνει 4 φύσεως· ἃ οὐδὲν ἂν ἐπείγοι τὰ νῦν παρατίθεσθαι. Καὶ αὐθις ἕτερον πρὸς Ἑλληνας εἰς ἡμᾶς ἐλήλυθεν αὐτοῦ σύγγραμμα, ὃ καὶ ἐπέγραψεν Ἐλεγχον, καὶ παρὰ τούτους ἄλλο Περὶ Θεοῦ μοναρχίας, ἣν οὐ μόνον ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν γραφῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν 5 ἑλληνικῶν συνίστησι βιβλίων· ἐπὶ τούτοις ἐπιγεγραμμένον

44. Πρόκειται περὶ τοῦ συνήθως ὀνομαζομένου Μάρκου Αὐρηλίου. Τὸ θέμα ἂν ἢ δευτέρα ἀπολογία τοῦ Ἰουστίνου ἀπηυθύνετο μόνον πρὸς αὐτὸν εἶναι δυσχερές.

στιανός', ἀφοῦ δὲ ὁ Λούκιος εἶπε, 'μάλιστ'α', διέταξε πάλιν νὰ ἀπαχθῆ καὶ αὐτὸς πρὸς ἐκτέλεσιν. Αὐτὸς δὲ ὠμολόγησεν ὅτι χρεωστεῖ χάριν διότι προσέθεσεν ὅτι ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τοιούτους πονηροὺς δεσπότης καὶ πορεύεται πρὸς τὸν ἀγαθὸν Πατέρα καὶ βασιλέα Θεόν. Καὶ εἰς ἄλλος τρίτος, ὑπεισεληθὼν, κατεδικάσθη ἐπίσης εἰς κολασμόν».

Εὐλόγως ὁ Ἰουστίνος προσθέτει ἐν συνεχείᾳ πρὸς ταῦτα τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἐμνημονεύσαμεν προηγουμένως, λέγων, «καὶ ἐγὼ λοιπὸν ἀναμένω νὰ καταδοθῶ ἀπὸ κάποιον ἐκ τῶν ὀνομασθέντων» καὶ τὰ λοιπά.

1η'. Ποῖα συγγράμματα τοῦ Ἰουστίνου ἔφθασαν ἕως ἡμῶς

- 18** 1 Πολυάριθμα ὑπομνήματα πεπαιδευμένης καὶ σπουδασμένης εἰς τὰ θεῖα διανοίας ἔχει ἀφήσει εἰς ἡμᾶς ὁ Ἰουστίνος. Θὰ παραπέμψωμεν τοὺς φιλομαθεῖς εἰς αὐτά, ἀφοῦ σημειώσωμεν χρησίμως τὰ ἐλθόντα εἰς τὴν γνῶσιν ἡμῶν.
- 2 Κατ' ἀρχὰς ὑπάρχει πραγματεία αὐτοῦ ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν Ἀντωνῖνον τὸν Εὐσεβῆ καὶ τοὺς υἱοὺς τούτου καὶ τὴν σύγκλητον τῶν Ρωμαίων ὑπὲρ τῶν δογμάτων ἡμῶν, ἔπειτα δὲ ἄλλη πραγματεία περιέχουσα δευτέραν ἀπολογία ὑπὲρ τῆς πίστεως ἡμῶν, τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνε πρὸς τὸν διάδοχον καὶ ὁμώνυμον τοῦ προαναφερθέντος αὐτοκράτορος Ἀντωνῖνον Βῆρον ⁴⁴, τοῦ ὁποίου τὴν περίοδον ἐξετάζο-
- 3 μεν ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ἄλλη εἶναι ἡ Πρὸς Ἑλληνας, εἰς τὴν ὁποίαν, μετὰ μακρὰν συζήτησιν περὶ θεμάτων συζητουμένων καὶ μεταξὺ ἡμῶν καὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, ἀναπτύσσει τὰ περὶ τῆς φύσεως τῶν δαιμόνων· δὲν ἐπείγει
- 4 ὁμως νὰ παραθέσωμεν ταῦτα τώρα. Καὶ πάλιν ἄλλο σύγγραμμα αὐτοῦ πρὸς Ἑλληνας ἔφθασε μέχρις ἡμῶν, τὸ ὁποῖον ἐπιγράφει Ἐλεγχον καὶ μαζί με αὐτὰ ἄλλο Περί μοναρχίας Θεοῦ, τὴν ὁποίαν κατοχυρώνει ὄχι μόνον ἀπὸ τὰς ἰδικὰς μας
- 5 Γραφάς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ βιβλία. Ἐκτὸς δὲ αὐτῶν

Ψάλτης, καὶ ἄλλο σχολικὸν περὶ ψυχῆς, ἐν ᾧ διαφόρους πεύσεις προτείνας περὶ τοῦ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν προβλήματος, τῶν παρ' Ἑλλησι φιλοσόφων παρατίθεται τὰς δόξας, αἷς καὶ ἀντιλέξειν ὑπισχνεῖται τὴν τε αὐτὸς αὐτοῦ δόξαν ἐν ἑτέρῳ παραθήσεσθαι συγγράμματι.

6 Καὶ διάλογον δὲ πρὸς Ἰουδαίους συνέταξεν, ὃν ἐπὶ τῆς Ἐφεσίων πόλεως πρὸς Τρύφωνα τῶν τότε Ἑβραίων ἐπισημότερον πεποιήται· ἐν ᾧ τίνα τρόπον ἢ θεία χάρις αὐτὸν ἐπὶ τὸν τῆς πίστεως παρώρμησε λόγον, δηλοῖ ὅποιαν τε πρότερον περὶ τὰ φιλόσοφα μαθήματα σπουδὴν εἰσενήνεκται καὶ ὄσῃν ἐποιήσατο τῆς ἀληθείας ἐκθυμοτάτην ζήτησιν. Ἱστορεῖ δ' ἐν ταῦτῳ περὶ Ἰουδαίων ὡς κατὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας ἐπιβουλήν συσκευασαμένων, αὐτὰ ταῦτα πρὸς τὸν Τρύφωνα ἀποτεινόμενος. «Οὐ μόνον δὲ οὐ μετενοήσατε ἐφ' οἷς ἐπράξατε κακῶς, ἀλλὰ ἀνδρας ἐκλεκτοὺς ἐκλεξάμενοι τότε ἀπὸ Ἱερουσαλήμ ἐξεπέμψατε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν, λέγοντες αἴρεσιν ἄθεον Χριστιανῶν πεφάνθαι καταλέγοντές τε ταῦτα ἅπερ καθ' ἡμῶν οἱ ἀγνοοῦντες ἡμᾶς πάντες λέγουσιν, ὥστε οὐ μόνον ἑαυτοῖς ἀδικίας αἴτιοι 8 ὑπάρχετε, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀπλῶς ἀνθρώποις». Γράφει δὲ καὶ ὡς ὅτι μέχρι καὶ αὐτοῦ χαρίσματα προφητικὰ διέλαμπεν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, μέμνηταί τε τῆς Ἰωάννου Ἀποκαλύψεως, σαφῶς τοῦ ἀποστόλου αὐτὴν εἶναι λέγων· καὶ ρητῶν δὲ τινῶν προφητικῶν μνημονεύει, διελέγχων τὸν Τρύφωνα ὡς δὴ περικοψάντων αὐτὰ Ἰουδαίων ἀπὸ τῆς γραφῆς.

9 Πλεῖστα δὲ καὶ ἕτερα παρὰ πολλοῖς φέρεται ἀδελφοῖς τῶν αὐτοῦ πόνων, οὕτως δὲ σπουδῆς εἶναι ἄξιοι καὶ τοῖς παλαιοῖς ἐδόκουν οἱ τᾶνδρὸς λόγοι, ὡς τὸν Εἰρηναῖον ἀπομνημονεύειν αὐτοῦ φωνάς, τοῦτο μὲν ἐν τῷ τετάρτῳ πρὸς τὰς αἱρέσεις αὐτὰ

45. Διάλογος πρὸς Τρύφωνα 17.

46. Διάλογος πρὸς Τρύφωνα 82.

47. Αὐτόθι 81.

48. Αὐτόθι 71 - 73. Βλ. Ψαλμ. 96, 2.

τό ἐπιγραφόμενον ψάλτης καὶ ἄλλο σχολικοῦ χαρακτηῆρος, Περὶ ψυχῆς, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσων διάφορα ζητήματα περὶ τοῦ ἐξεταζομένου προβλήματος παραθέτει τὰς δοξασίας τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, καὶ ὑπόσχεται ὅτι θὰ ἀνασκευάσῃ ταύτας καὶ θὰ παραθέσῃ τὴν ἰδικήν του γνώμην εἰς ἄλλην πραγματείαν.

- 6 Συνέταξε δὲ καὶ Διάλογον πρὸς Ἰουδαίους, τὸν ὁποῖον διεξήγαγεν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἐφεσίων πρὸς τὸν ἐπισημότατον τῶν τότε Ἑβραίων Τρύφωνα καὶ εἰς τὸν ὁποῖον δεικνύει μὲ ποῖον τρόπον ἡ θεία χάρις παρώρμησεν αὐτὸν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς πίστεως, ποῖον ζῆλον εἶχεν ἐπιδείξει προηγουμένως εἰς τὴν σπουδὴν τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων
- 7 καὶ πόσον ἐκθύμως ἀνεζήτησε τὴν ἀλήθειαν. Ἱστορεῖ δὲ συγχρόνως πῶς οἱ Ἰουδαῖοι ἐραδιούργησαν κατὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, ἀπευθύνων τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν Τρύφωνα ⁴⁵. «Ὅχι μόνον δὲ δὲν μετενοήσατε δι' ὅσα κακὰ ἐπράξατε, ἀλλὰ ἐκλέξαντες τότε ἄνδρας ἐπιλέκτους ἀπεστείλατε ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ εἰς ὅλην τὴν γῆν, διὰ νὰ εἴπουν ὅτι ἐνεφανίσθη ἡ ἄθεος αἵρεσις τῶν Χριστιανῶν καὶ διὰ νὰ ἀπαριθμήσουν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα λέγουν ἐναντίον ἡμῶν ὅλοι ὅσοι ἀγνοοῦν ἡμᾶς· ὥστε εἴσθε ὑπεύθυνοι ἀδικίας ὅχι μόνον διὰ τοὺς ἑαυτοὺς σας ἀλλὰ γενικῶς δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους».
- 8 Γράφει δὲ ἐπίσης ὅτι μέχρι καὶ τῆς ἐποχῆς του ἔλαμπον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν χαρίσματα προφητικὰ ⁴⁶ καὶ ἀναφέρει τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου, λέγων σαφῶς ὅτι αὕτη εἶναι τοῦ ἀποστόλου ⁴⁷, μνημονεύει δὲ καὶ μερικὰ προφητικὰ ρητά, ἐλέγχων τὸν Τρύφωνα διότι οἱ Ἰουδαῖοι περιέκοψαν ταῦτα ἀπὸ τὴν Γραφήν ⁴⁸.

- 9 Φέρονται δὲ εἰς πολλοὺς ἀδελφοὺς καὶ πολυάριθμα ἄλλα προϊόντα τῶν κόπων αὐτοῦ. Τόσον δὲ ἀξιοσπούδαστα ἐφαίνοντο καὶ εἰς τοὺς παλαιοὺς τὰ βιβλία τοῦ ἀνδρός, ὥστε ὁ Εἰρηναῖος νὰ μνημονεύῃ λόγους αὐτοῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ τέταρτον βιβλίον Πρὸς τὰς αἱρέσεις, ὅπου λέγει ταῦτα ἀκρι-

δὴ ταῦτα ἐπιλέγοντα, «καὶ καλῶς ὁ Ἰουστῖνος ἐν τῷ πρὸς Μαρ-
κίωνα συντάγματί φησιν ὅτι αὐτῷ τῷ Κυρίῳ οὐκ ἂν ἐπείσθην
ἄλλον θεὸν καταγγέλλοντι παρὰ τὸν δημιουργόν», τοῦτο δὲ ἐν
τῷ πέμπτῳ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως διὰ τούτων, «καὶ καλῶς ὁ
Ἰουστῖνος ἔφη ὅτι πρὸ μὲν τῆς τοῦ Κυρίου παρουσίας οὐδέποτε
ἐτόλμησεν ὁ σατανᾶς βλασφημῆσαι τὸν Θεόν, ἅτε μηδέπω εἰδὼς
αὐτοῦ τὴν κατάκρισιν».

- 10 Καὶ ταῦτα δὲ ἀναγκαίως εἰρήσθω εἰς προτροπὴν τοῦ μετὰ
σπουδῆς τοὺς φιλομαθεῖς καὶ τοὺς τούτους περιέπειν λόγους.
Καὶ τὰ μὲν κατὰ τόνδε τοιαῦτα ἦν.

ιθ'. Τίνες ἐπὶ τῆς Οὐήρου βασιλείας
τῆς Ῥωμαίων καὶ Ἀλεξανδρέων
ἐκκλησίας προέστησαν

- 19 Ἦδη δὲ εἰς ὄγδοον ἐλαυνούσης ἔτος τῆς δηλουμένης ἡγε-
μονίας, τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας τὴν ἐπισκοπὴν Ἀνίκητον ἐν-
δεκα τοῖς πᾶσιν ἔτεσι διελθόντα Σωτῆρ διαδέχεται, ἀλλὰ καὶ
τῆς Ἀλεξανδρέων παροικίας Κελαδίωνος τέτταρσιν ἐπὶ δέκα
ἔτεσι προστάντος, τὴν διαδοχὴν Ἀγριππῖνος διαλαμβάνει.

κ'. Τίνες οἱ τῆς Ἀντιοχέων

- 20 Καὶ ἐπὶ τῆς Ἀντιοχέων δὲ ἐκκλησίας Θεόφιλος ἕκτος ἀπὸ
τῶν ἀποστόλων ἐγνωρίζετο, τετάρτου μὲν τῶν ἐκεῖσε μετὰ Ἡ-
ρωνα καταστάντος Κορνηλίου, μετὰ δὲ αὐτὸν πέμπτῳ βαθμῷ
τὴν ἐπισκοπὴν Ἐρωτος διαδεξαμένου.

κα'. Περὶ τῶν κατὰ τούτους διαλαμ-
ψάντων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφῶν

- 21 Ἦκμαζον δ' ἐν τούτοις ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας Ἠγήσιππός τε,

49. Εἰρηναίου, Ἐλεγχος 4, 6, 2. 50. Εἰρηναίου, Ἐλεγχος 5, 26, 2.

51. Δηλαδὴ τοῦ Μ. Αὐρηλίου. Περὶ τῶν ἐδῶ μνημονευομένων ἀνδρῶν
βλ. ἐπίσης 2, 23, 4 - 18. 3, 11 ἔ.. 3, 16. 3, 19 ἔ.. 3, 32. 4, 8 (Ἠγήσιππος). 4,
23 (Διονύσιος Κορίνθου). 4, 23, 7 (Πινυτὸς Κνωσοῦ), 4, 23, 5 (Φίλιππος Γόρ-
τυνος). 4, 27 (Ἀπολινάριος Ἱεραπόλεως). 4, 26 (Μελίτων Σάρδεων). 4,
28 (Μουσανδός). 4, 25 (Μόδεστος).

βῶς ⁴⁹, «καὶ καλῶς λέγει ὁ Ἰουστίνος εἰς τὸ Πρὸς Μαρκίωνα σύγγραμμά του ὅτι δὲν θὰ ἐπειθόμην οὔτε εἰς αὐτὸν τὸν Κύριον, ἂν ἐκήρυττεν ἄλλον Θεὸν παρὰ τὸν δημιουργόν», ἄφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ πέμπτον τοῦ ἰδίου συγγράμματος διὰ τούτων ⁵⁰, «καὶ καλῶς εἶπεν ὁ Ἰουστίνος ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου ὁ Σατανᾶς δὲν ἐτόλμησε ποτὲ νὰ βλασφημήσῃ τὸν Θεόν, διότι δὲν ἐγνώριζεν ἀκόμη τὴν κατάκρισίν του».

10 Ἦτο ἀναγκαῖον νὰ λεχθοῦν ταῦτα πρὸς παρακίνησιν τῶν φιλομαθῶν νὰ μελετοῦν μὲ ζῆλον καὶ τούτου τὰ συγγράμματα.

Τοιαῦτα εἶναι τὰ περὶ αὐτοῦ.

ιβ'. Ποῖοι προέστησαν τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Ἀλεξανδρέων ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Βήρου

19 Τώρα λοιπόν, ἐνῶ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἡγεμονία ἐβάδιζε πρὸς τὸ ὄγδοον ἔτος, τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ρωμαίων δέχεται ὁ Σωτήρ, ἀφοῦ ὁ Ἀνίκητος διῆλθεν ἐπ' αὐτῆς ἕνδεκα ὀλόκληρα ἔτη, ἀλλὰ καὶ τῆς παροικίας τῶν Ἀλεξανδρέων λαμβάνει τὴν διαδοχὴν ὁ Ἀγριππῖνος, ἀφοῦ ὁ Κελαδίων προέστη αὐτῆς ἐπὶ δεκατέσσαρα ἔτη.

κ'. Ποῖοι οἱ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀντιοχείων

20 Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀντιοχείων δὲ ἔκτος ἐπίσκοπος ἀπὸ τῶν ἀποστόλων ἦτο ὁ περίφημος Θεόφιλος, ἀφοῦ τέταρτος μὲν ἐκεῖ εἶχε καταστῆ ὁ Ἦρων μετὰ τὸν Κορνήλιον, μετ' αὐτὸν δὲ πέμπτος εἰς τὴν σειράν διεδέχθη τὴν ἐπισκοπὴν ὁ Ἔρωσ.

κα'. Ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς ἀκμάσαντες κατὰ τοὺς χρόνους τούτους

21 Ἦκμαζον δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ⁵¹ εἰς τὴν Ἐκ-

ὄν ἴσμεν ἐκ τῶν προτέρων, καὶ Διονύσιος Κορινθίων ἐπίσκοπος Πινυτός τε ἄλλος τῶν ἐπὶ Κρήτης ἐπίσκοπος Φίλιππος τε ἐπὶ τούτοις καὶ Ἀπολινάριος καὶ Μελίτων Μουσανός τε καὶ Μόδεστος καὶ ἐπὶ πᾶσιν Εἰρηναῖος, ὧν καὶ εἰς ἡμᾶς τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως ἢ τῆς ὑγιοῦς πίστεως ἔγγραφος κατῆλθεν ὀρθοδοξία.

κβ'. Περὶ Ἑγησίππου καὶ ὧν
αὐτὸς μνημονεύει

22 1 Ὁ μὲν Ἑγησίππος ἐν πέντε τοῖς εἰς ἡμᾶς ἐλθοῦσιν ὑπομνήμασι τῆς ἰδίας γνώμης πληρεστάτην μνήμην καταλέλοιπεν· ἐν οἷς δηλοῖ ὡς πλείστοις ἐπισκόποις συμμίξειεν ἀποδημίαν στειλάμενος μέχρι Ῥώμης, καὶ ὡς ὅτι τὴν αὐτὴν παρὰ πάντων παρείληφε διδασκαλίαν. Ἀκοῦσαί γέ τοι πάρεστι μετὰ τινα περὶ τῆς Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς αὐτῶ εἰρημμένα ἐπιλέγοντος ταῦτα.

2 «Καὶ ἐπέμενε ἡ ἐκκλησία ἡ Κορινθίων ἐν τῷ ὀρθῷ λόγῳ μέχρι Πρίμου ἐπισκοπεύοντος ἐν Κορίνθῳ· οἷς συνέμιξα πλέων εἰς Ῥώμην καὶ συνδιέτριψα τοῖς Κορινθίοις ἡμέρας ἱκανάς, ἐν
3 αἷς συνανεπάημεν τῷ ὀρθῷ λόγῳ· γενόμενος δὲ ἐν Ῥώμῃ, διαδοχὴν ἐποίησάμην μέχρις Ἀνικῆτου (οὗ διάκονος ἦν Ἐλεύθερος, καὶ παρὰ Ἀνικῆτου διαδέχεται Σωτήρ, μεθ' ὃν Ἐλεύθερος). Ἐν ἐκάστη δὲ διαδοχῇ καὶ ἐν ἐκάστη πόλει οὕτως ἔχει ὡς ὁ νόμος κηρῦσσει καὶ οἱ προφῆται καὶ ὁ Κύριος».

4 Ὁ δ' αὐτὸς καὶ τῶν κατ' αὐτὸν αἰρέσεων τὰς ἀρχὰς ὑποτίθεται διὰ τούτων· «καὶ μετὰ τὸ μαρτυρῆσαι Ἰάκωβον τὸν δίκαιον, ὡς καὶ ὁ Κύριος, ἐπὶ τῷ αὐτῷ λόγῳ, πάλιν ὁ ἐκ θεοῦ αὐτοῦ Συμεὼν ὁ τοῦ Κλωπᾶ καθίσταται ἐπίσκοπος, ὃν προέθεντο

κλησίαν ὁ Ἠγήσιππος, τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν ἀπὸ προηγουμένως, ὁ Διονύσιος ἐπίσκοπος τῶν Κορινθίων καὶ ὁ Πινυτὸς ἄλλος ἐπίσκοπος τῶν ἐν Κρήτῃ· πρὸς τούτοις ὁ Φίλιππος, ὁ Ἀπολινάριος, ὁ Μελίτων, ὁ Μουσανὸς, ὁ Μόδεστος, ὑπεράνω δὲ ὅλων ὁ Εἰρηναῖος, τῶν ὁποίων ἡ ὀρθοδοξία ἐπὶ τῆς ὑγιουῖς πίστεως τῆς ἀποστολικῆς κατῆλθε μέχρις ἡμῶν γραπτῶς.

κβ'. Περὶ τοῦ Ἠγησίππου καὶ τῶν
μνημονευομένων ὑπ' αὐτοῦ

22 1 Ὁ μὲν Ἠγήσιππος ἔχει ἀφήσει πληρέστατον μνημεῖον τῆς γνώμης του εἰς τὰ πέντε ὑπομνήματα τὰ ὁποῖα ἔφθασαν ἕως ἡμᾶς. Δηλώνει εἰς αὐτὰ ὅτι, ἀναλαβὼν ταξίδιον μέχρι τῆς Ρώμης, ἐσχετίσθη μὲ πολυαρίθμους ἐπισκόπους καὶ ὅτι ἔχει παραλάβει ἀπὸ ὅλους τὴν ἰδίαν διδασκαλίαν. Καλὸν εἶναι νὰ ἀκούσωμεν νὰ προσθέτη τὰ κάτωθι ἔπειτα ἀπὸ μερικὰ ἄλλα τὰ ὁποῖα λέγει περὶ τῆς Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς τοῦ Κλήμεντος.

2 «Καὶ παρέμεινεν ἡ Ἐκκλησία τῶν Κορινθίων εἰς τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν μέχρι τοῦ Πρίμου, ἐπισκόπου εἰς τὴν Κόρινθον. Συνανεστράφην μὲ αὐτοὺς ὅταν ἔπλεον εἰς τὴν Ρώμην καὶ παρέμεινα μὲ τοὺς Κορινθίους ἀρκετὰς ἡμέρας κατὰ τὰς ὁποίας
3 συνανεπαύθημεν εἰς τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Ρώμην ἐφιλοτέχνησα κατάλογον διαδοχῆς μέχρι τοῦ Ἀνικήτου—τοῦ ὁποίου διάκονος ἦτο ὁ Ἐλεύθερος· τὸν Ἀνίκητον διεδέχθη ὁ Σωτήρ, μετὰ τὸν ὁποῖον ἦλθεν ὁ Ἐλεύθερος—. Εἰς ἐκάστην δὲ διαδοχὴν καὶ εἰς ἐκάστην πόλιν τὰ πράγματα εἶναι ὅπως κηρύσσουν ὁ νόμος, οἱ προφηταὶ καὶ ὁ Κύριος».

4 Ὁ ἴδιος συγγραφεὺς ἐκθέτει τὰς ἀρχὰς τῶν αἱρέσεων τῆς ἐποχῆς του διὰ τούτων. «Ἀφοῦ ἐμαρτύρησεν ὁ Ἰάκωβος ὁ Δίκαιος, ὅπως ὁ Κύριος καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, πάλιν καθίσταται ἐπίσκοπος ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ αὐτοῦ, ὁ Συμεὼν τοῦ

πάντες, ὄντα ἀνεπιὸν τοῦ Κυρίου δεύτερον. Διὰ τοῦτο ἐκάλουν
 τὴν ἐκκλησίαν παρθένον, οὐπω γὰρ ἔφθαρτο ἀκοαῖς ματαίαις·
 5 ἄρχεται δὲ ὁ Θέβουθις διὰ τὸ μὴ γενέσθαι αὐτὸν ἐπίσκοπον ὑπο-
 φθείρειν ἀπὸ τῶν ἑπτὰ αἰρέσεων, ὧν καὶ αὐτὸς ἦν, ἐν τῷ λαῷ,
 ἀφ' ὧν Σίμων, ὅθεν Σιμωνιανοί, καὶ Κλεόβιος, ὅθεν Κλεοβιη-
 νοί, καὶ Δοσίθεος, ὅθεν Δοσιθιανοί, καὶ Γορθαῖος, ὅθεν Γοραθη-
 νοί, καὶ Μασβώθει. Ἐκ τούτων Μενανδριανισταὶ καὶ Μαρκι-
 ωνισταὶ καὶ Καρποκρατιανοὶ καὶ Οὐαλεντινιανοὶ καὶ Βασιλει-
 διανοὶ καὶ Σατορνιλιανοὶ ἕκαστος ἰδίως καὶ ἑτεροίως ἰδίαν δό-
 6 ξαν παρεισηγάγασαν, ἀπὸ τούτων ψευδόχριστοι, ψευδοπροφῆται,
 ψευδαπόστολοι, οἵτινες ἐμέρισαν τὴν ἔνωσιν τῆς Ἐκκλησίας φθο-
 ριμαίοις λόγοις κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ».

7 Ἐπι δ' ὁ αὐτὸς καὶ τὰς πάλαι γεγεννημένας παρὰ Ἰουδαίοις
 αἰρέσεις ἱστορεῖ λέγων· «ἦσαν δὲ γινῶμαι διάφοροι ἐν τῇ περι-
 τομῇ ἐν υἱοῖς Ἰσραηλιτῶν κατὰ τῆς φυλῆς Ἰούδα καὶ τοῦ Χρι-
 στοῦ αὐταί· Ἑσσαῖοι, Γαλιλαῖοι, Ἡμεροβαπτισταί, Μασβώ-
 θεοι, Σαμαρεῖται, Σαδδουκαῖοι, Φαρισαῖοι».

8 Καὶ ἕτερα δὲ πλεῖστα γράφει, ὧν ἐκ μέρους ἤδη πρότερον
 ἐμνημονεύσαμεν, οἰκειῶς τοῖς καιροῖς τὰς ἱστορίας παραθέμε-
 νοι, ἕκ τε τοῦ καθ' Ἑβραίους εὐαγγελίου καὶ τοῦ Συριακοῦ καὶ
 ἰδίως ἐκ τῆς ἑβραϊδος διαλέκτου τινὰ τίθησιν, ἐμφαίνων ἐξ Ἑ-
 βραίων ἑαυτὸν πεπιστευκέναι, καὶ ἄλλα δὲ ὡς ἐξ Ἰουδαϊκῆς
 9 ἀγράφου παραδόσεως μνημονεύει. Οὐ μόνος δὲ οὗτος, καὶ Εἰρη-
 ναῖος δὲ καὶ ὁ πᾶς τῶν ἀρχαίων χορὸς πανάρετον Σοφίαν τὰς
 Σολομῶνος Παροιμίας ἐκάλουν. Καὶ περὶ τῶν λεγομένων δὲ
 ἀποκρύφων διαλαμβάνων, ἐπὶ τῶν αὐτοῦ χρόνων πρὸς τινων αἰ-
 ρετικῶν ἀναπεπλάσθαι τινὰ τούτων ἱστορεῖ.

Ἄλλὰ γὰρ ἐφ' ἕτερον ἤδη μεταβατέον.

Κλωπᾶ, τὸν ὁποῖον ἐνέκριναν ὅλοι, ἀφοῦ ἦτο ἄλλος ἐξάδελφος τοῦ Κυρίου. Ἐκάλουν τότε τὴν Ἐκκλησίαν παρθένον διὰ τὸν λόγον ὅτι δὲν εἶχε φθαρῆ ἀκόμη μὲ μάταια ἀκούσματα. Ἀρχίζει δὲ νὰ τὴν φθείρη μεταξὺ τοῦ λαοῦ ὁ Θέβουθις, ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι δὲν ἔγινεν ἐπίσκοπος, διὰ τῶν ἑπτὰ ἰουδαϊκῶν αἰρέσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκε καὶ αὐτός. Ἀπὸ αὐτὰς προῆλθον ὁ Συμεὼν ὅθεν οἱ Σιμωνιανοί, ὁ Κλεόβιος ὅθεν οἱ Κλεοβηνοί, ὁ Δοσίθεος ὅθεν οἱ Δοσιθιανοί, ὁ Γορθαῖος ὅθεν οἱ Γοραθηνοί, καὶ οἱ Μασβῶθιοι· ἀπὸ τούτους δὲ οἱ Μενανδριανισταί, οἱ Μαρκιωνισταί, οἱ Καρποκρατιανοί, οἱ Βαλεντινιανοί, οἱ Βασιλειδιανοί, οἱ Σατορνιλιανοί παρεισήγαγον ἕκαστος ἰδιαιτέραν καὶ διαφορετικὴν δοξασίαν· ἀπὸ τούτους οἱ ψευδόχριστοι, οἱ ψευδοπροφῆται, οἱ ψευδαπόστολοι, οἱ ὁποῖοι διέσπασαν τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας μὲ φθοροποιούς λόγους κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ».

7 Ὁ ἴδιος ἱστορεῖ προσέτι καὶ τὰς παλαιὰς αἰρέσεις τῶν Ἰουδαίων λέγων· «ἦσαν δὲ εἰς τὴν περιτομὴν μεταξὺ τῶν υἱῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν διαφορετικαὶ γυνῶμαι κατὰ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ, αὐταί· Ἐσσαῖοι, Γαλιλαῖοι, Ἡμεροβαπτισταί, Μασβῶθιοι, Σαμαρεῖται, Σαδδουκαῖοι, Φαρισαῖοι».

8 Καὶ πολλὰ ἄλλα δὲ γράφει, τὰ ὁποῖα ἐν μέρει ἐμνημονεύσαμεν ἤδη προηγουμένως, ταξινομοῦντες τὰς ἱστορίας εἰς τοὺς οἰκείους χρόνους· παραθέτει δὲ χωρία ἀπὸ τοῦ Καθ' Ἑβραίου εὐαγγέλιον καὶ ἀπὸ τοῦ Συριακόν, καὶ μάλιστα ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἑβραϊκὴν διάλεκτον, δεικνύων οὕτως ὅτι ἐπίστευσεν ἐξ Ἑβραίων. Μνημονεύει ἐπίσης καὶ ἄλλα ὡς προερχόμενα ἀπὸ ἄγραφον ἰουδαϊκὴν παράδοσιν. Ὅχι μόνον δὲ αὐτός, ἀλλὰ καὶ ὁ Εἰρηναῖος καὶ ὅλη ἡ χορεία τῶν ἀρχαίων Πανάρετον σοφίαν ἐκάλουν τὰς Παροιμίας τοῦ Σολομῶντος. Ὁμιλῶν δὲ περὶ τῶν λεγομένων ἀποκρύφων, ἀναφέρει ὅτι μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ ἐπλάσθησαν τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀπὸ αἰρετικούς.

Ἄλλὰ βεβαίως τώρα πρέπει νὰ μεταβῶμεν εἰς ἄλλον.

κγ'. Περὶ Διονυσίου Κορινθίων
ἐπισκόπου καὶ ὧν ἔγραψεν
ἐπιστολῶν

23 1 Καὶ πρῶτόν γε περὶ Διονυσίου φατέον ὅτι τε τῆς ἐν Κορίν-
θῳ παροικίας τὸν τῆς ἐπισκοπῆς ἐγκεχειριστο θρόνον, καὶ ὡς
τῆς ἐνθέου φιλοπονίας οὐ μόνοις τοῖς ὑπ' αὐτόν, ἀλλ' ἤδη καὶ
τοῖς ἐπὶ τῆς ἀλλοδαπῆς ἀφθόνως ἐκοινώνει, χρησιμώτατον ἄπα-
σιν ἑαυτὸν καθιστὰς ἐν αἷς ὑπετυποῦτο καθολικαῖς πρὸς τὰς ἐκ-
2 κλησίας ἐπιστολαῖς· ὧν ἔστιν ἡ μὲν πρὸς Λακεδαιμονίους ὀρθο-
δοξίας κατηχητικὴ εἰρήνης τε καὶ ἐνώσεως ὑποθετικὴ, ἡ δὲ
πρὸς Ἀθηναίους διεγερτικὴ πίστεως καὶ τῆς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον
πολιτείας, ἧς ὀλιγορήσαντας ἐλέγχει ὡς ἂν μικροῦ δεῖν ἀποστάν-
3 τας τοῦ λόγου ἐξ οὐπερ τὸν προσετώτα αὐτῶν Πούπλιον μαρ-
τυρῆσαι κατὰ τοὺς τότε συνέβη διωγμούς. Κοδράτου δὲ μετὰ
τὸν μαρτυρήσαντα Πούπλιον καταστάντος αὐτῶν ἐπισκόπου μέ-
μνηται, ἐπιμαρτυρῶν ὡς διὰ τῆς αὐτοῦ σπουδῆς ἐπισυναχθέντων
καὶ τῆς πίστεως ἀναζωπύρησιν εἰληχότων· δηλοῖ δ' ἐπὶ τούτοις
ὡς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου
προτραπεῖς ἐπὶ τὴν πίστιν κατὰ τὰ ἐν ταῖς Πράξεσι δεδηλω-
μένα, πρῶτος τῆς Ἀθήνησι παροικίας τὴν ἐπισκοπὴν ἐγκεχει-
ριστο.

4 Ἄλλη δ' ἐπιστολὴ τις αὐτοῦ πρὸς Νικομηδέας φέρεται, ἐν
ἧ τὴν Μαρκίωνος αἵρεσιν πολεμῶν τῷ τῆς ἀληθείας παρίστα-
5 ται κανόνι. Καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ δὲ τῇ παροικούσῃ Γόρτυναν ἅμα
ταῖς λοιπαῖς κατὰ Κορίνθον παροικίαις ἐπιστείλας, Φίλιππον
ἐπίσκοπον αὐτῶν ἀποδέχεται ἅτε δὴ ἐπὶ πλείσταις μαρτυρου-
μένης ἀνδραγαθίας τῆς ὑπ' αὐτόν ἐκκλησίας, τὴν τε τῶν αἵρε-
6 τικῶν διαστροφὴν ὑπομιμνήσκει φυλάττεσθαι. Καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ
δὲ τῇ παροικούσῃ Ἀμαστριν ἅμα ταῖς κατὰ Πόντον ἐπιστεί-

κγ'. Περὶ τοῦ Διονυσίου ἐπι-
σκοποῦ Κορινθίων καὶ τῶν
ἐπιστολῶν του

- 23** 1 Καὶ πρῶτον πρέπει νὰ λεχθῆ περὶ τοῦ Διονυσίου ὅτι εἶχε παραλάβει τὸν θρόνον τῆς ἐπισκοπῆς τῆς παροικίας ἐν Κορίνθῳ καὶ ὅτι μετέδιδεν ἀφθόνως ἀπὸ τὴν ἑνθεον φιλοπονίαν του ὄχι μόνον εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀλλὰ ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς εἰς ξένας χώρας, καθιστῶν ἑαυτὸν χρησιμώτατον εἰς ὅλους μὲ τὰς καθολικὰς ἐπιστολὰς τὰς ὁποίας ἔγραφε πρὸς τὰς
- 2 Ἐκκλησίας. Ἐξ αὐτῶν ἡ πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους εἶναι κατηχητικὴ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἔχει ὑπόθεσιν τὴν εἰρήνην καὶ ἐνότητα. Ἡ δὲ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους εἶναι προτρεπτικὴ εἰς τὴν πίστιν καὶ εἰς τὴν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον διαγωγὴν, καὶ ἐλέγχει αὐτοὺς ὡς ἀποστατήσαντας σχεδὸν ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν λόγῳ ὀλιγωρίας, ἀφ' ὅτου συνέβη νὰ μαρτυρήσῃ κατὰ τὸν τότε διωγμὸν ὁ προϊστάμενος αὐτῶν Πούπλιος.
- 3 Μνημονεύει δὲ τὸν Κοδρᾶτον, ὁ ὁποῖος κατέστη ἐπίσκοπος αὐτοῦ μετὰ τὸ μαρτύριον τοῦ Πουπλίου, μαρτυρῶν ὅτι διὰ τοῦ ζήλου αὐτοῦ ἐπανασυνεδέθησαν καὶ ἔλαβον ἀναζωπύρησιν τῆς πίστεώς των. Ἐπὶ πλέον δηλώνει ὅτι ὁ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης προσηλυτισθεὶς εἰς τὴν πίστιν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου κατὰ τὰ γραφόμενα εἰς τὰς Πράξεις τῶν ἀποστόλων ⁵², πρῶτος ἀνέλαβε τὴν ἐπισκοπὴν τῆς παροικίας τῶν Ἀθηνῶν.
- 4 Ἄλλη ἐπιστολὴ αὐτοῦ σώζεται πρὸς τοὺς Νικομηδεῖς, εἰς τὴν ὁποίαν πολεμῶν τὴν αἵρεσιν τοῦ Μαρκίωνος συμπα-
- 5 ρίσταται εἰς τὸν κανόνα τῆς ἀληθείας. Ἐπίσης γράφων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ ὁποία παροικεῖ εἰς τὴν Γόρτυναν μαζί μὲ τὰς λοιπὰς παροικίας τῆς Κρήτης, ἐπαινεῖ τὸν ἐπίσκοπον αὐτῶν Φίλιππον διὰ τὰς πολλὰς ἀνδραγαθίας διὰ τὰς ὁποίας φημίζεται ἡ ὑπ' αὐτὸν Ἐκκλησία καὶ ὑπενθυμίζει νὰ φυλάσ-
- 6 σωνται ἀπὸ τὴν διαστροφὴν τῶν αἵρετικῶν. Γράφων δὲ ἐπίσης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ ὁποία παροικεῖ τὴν Ἀμαστριν

λας, Βακχυλίδου μὲν καὶ Ἐλπίστου ὡς ἂν αὐτὸν ἐπὶ τὸ γράφαι προτρεψάντων μέμνηται, γραφῶν τε θείων ἐξηγήσεις παρατίθεται, ἐπίσκοπον αὐτῶν ὀνόματι Πάλμαν ὑποσημαίνων· πολλὰ δὲ περὶ γάμου καὶ ἀγνείας τοῖς αὐτοῖς παραινεῖ, καὶ τοὺς ἐξ οἴας δ' οὖν ἀποπτώσεως, εἴτε πλημμελείας εἴτε μὴν αἰρετικῆς πλάνης, ἐπιστρέφοντας δεξιοῦσθαι προστάττει.

7 Ταύταις ἄλλη ἐγκατείλεκται πρὸς Κνωσίους ἐπιστολή, ἐν ἣ Πινυτὸν τῆς παροικίας ἐπίσκοπον παρακαλεῖ μὴ βαρὺ φορτίον ἐπάναγκες τὸ περὶ ἀγνείας τοῖς ἀδελφοῖς ἐπιτιθέναι, τῆς δὲ τῶν
8 πολλῶν καταστοχάζεσθαι ἀσθενείας· πρὸς ἣν ὁ Πινυτὸς ἀντιγράφῳ, θαυμάζει μὲν καὶ ἀποδέχεται τὸν Διονύσιον, ἀντιπαρακαλεῖ δὲ στερροτέρας ἤδη ποτὲ μεταδιδόναι τροφῆς, τελειότεροις γράμμασιν εἰς αὐτοὺς τὸν παρ' αὐτῶ λαὸν ὑποθρέψαντα, ὡς μὴ διὰ τέλους τοῖς γαλακτώδεσιν ἐνδιατρίβοντες λόγοις τῆ νηπιώδει ἀγωγῇ λάθοιεν καταγηράσαντες· δι' ἧς ἐπιστολῆς καὶ ἡ τοῦ Πινυτοῦ περὶ τὴν πίστιν ὀρθοδοξία τε καὶ φροντίς τῆς τῶν ὑπηκόων ὠφελείας τό τε λόγιον καὶ ἡ περὶ τὰ θεῖα σύνεσις ὡς δι' ἀκριβεστάτης ἀναδείκνυται εἰκόνοσ.

9 Ἐτι τοῦ Διονυσίου καὶ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολή φέρεται, ἐπισκόπῳ τῷ τότε Σωτήρι προσφωνοῦσα· ἐξ ἧς οὐδὲν οἶον τὸ καὶ παραθέσθαι λέξεις δι' ὧν τὸ μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς διωγμοῦ φυλαχθὲν Ῥωμαίων ἔθος ἀποδεχόμενος ταῦτα γράφει.

10 «Ἐξ ἀρχῆς γὰρ ὑμῖν ἔθος ἐστὶν τοῦτο, πάντας μὲν ἀδελφούς ποικίλως εὐεργετεῖν ἐκκλησίαις τε πολλαῖς ταῖς κατὰ πᾶσαν πόλιν ἐφόδια πέμπειν, ὧδε μὲν τὴν τῶν δεομένων πενίαν ἀναψύχοντας, ἐν μετάλλοις δὲ ἀδελφοῖς ὑπάρχουσιν ἐπιχορηγοῦντας, δι' ὧν πέμπειε ἀρχῆθεν ἐφοδίων πατροπαράδοτον ἔθος Ῥωμαίων Ῥωμαῖοι φυλάττοντες, ὃ οὐ μόνον διατετήρηκεν ὁ

μαζί με τὰς εἰς τὸν Πόντον, μνημονεύει τὸν Βακχυλίδην καὶ τὸν Ἐλπιστον ὡς προτρέψαντας αὐτὸν νὰ γράψῃ, παραθέτει ἐξηγήσεις θείων γραφῶν καὶ ὑποσημαίνει τὸν ἐπίσκοπον αὐτῶν ὀνομαζόμενον Πάλμαν. Δίδει εἰς αὐτοὺς πολλὰς παραινέσεις περὶ γάμου καὶ ἀγνείας καὶ παραγγέλλει νὰ δέχωνται τοὺς ἐπιστρέφοντας ἀπὸ ὁποιανδήποτε πτωσίν, εἴτε πλημμέλημα εἴτε αἰρετικὴν πλάνην.

7 Εἰς ταύτας συγκαταλέγεται ἄλλη ἐπιστολὴ πρὸς Κνωσίους, εἰς τὴν ὁποίαν παρακαλεῖ τὸν ἐπίσκοπον τῆς παροικίας Πινυτὸν νὰ μὴ ἐπιβάλλῃ ἀναγκαστικῶς τὸ βαρὺ φορτίον περὶ τῆς ἀγνείας εἰς τοὺς ἀδελφούς, ἀλλὰ νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ἀσθένειαν τῶν πολλῶν. Ἀπαντῶν εἰς αὐτὴν ὁ Πινυτός, θαυμάζει μὲν καὶ ἐπαινεῖ τὸν Διονύσιον, ἀλλὰ παρακαλεῖ αὐτὸν μὲ τὴν σειρὰν τοῦ νὰ μεταδώσῃ κάποτε στερεωτέραν τροφήν, διατρέφων τὸν ὑπ' αὐτοῦ λαὸν πάλιν μὲ τελειότερα γράμματα, οὕτως ὥστε νὰ μὴ καταγηράσουν ἀνεπαίσθητως ἐνῶ εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς νηπιώδη ἀγωγὴν, τρεφόμενοι μέχρι τέλους μὲ γαλακτώδεις λόγους. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην δεικνύονται ὡς ἂν εἰς ἀκριβεστάτην εἰκόνα ἡ ὀρθοδοξία τοῦ Πινυτοῦ εἰς τὴν πίστιν, ἡ φροντίς διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ὑπ' αὐτόν, ἡ λογίότης καὶ ἡ σύνεσις εἰς τὰ θεῖα.

9 Προσέτι σώζεται ἐπιστολὴ τοῦ Διονυσίου πρὸς τοὺς Ρωμαίους, ἐπευθυνομένη πρὸς τὸν τότε ἐπίσκοπον Σωτῆρα· δὲν ὑπάρχει δὲ τίποτε καλύτερον ἀπὸ τὸ νὰ παραθέσωμεν λόγους αὐτῆς διὰ τῶν ὁποίων ἐπαινῶν τὸ μέχρι τοῦ διωγμοῦ τῶν χρόνων μας διατηρηθὲν ἔθιμον τῶν Ρωμαίων γράφει ταῦτα.

10 «Διότι ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχει εἰς σᾶς τοῦτο τὸ ἔθιμον, νὰ εὐεργετῆτε ποικιλοτρόπως ὅλους τοὺς ἀδελφούς καὶ νὰ στέλλετε ἐφόδια εἰς πολλὰς Ἐκκλησίας ἀνὰ πᾶσαν πόλιν, εἴτε διὰ νὰ ἀνακουφίσετε τὴν πτωχείαν τῶν ἐχόντων ἀνάγκην εἴτε διὰ νὰ ἐνισχύσετε τοὺς ἀδελφούς οἱ ὅποιοι ἐργάζονται εἰς τὰ καταναγκαστικὰ ἔργα τῶν μεταλλείων. Μὲ τὰ ἐφόδια τὰ ὁποῖα στέλλετε ἀπὸ τὴν ἀρχήν, Ρωμαῖοι, φυλάσσετε τὸ πα-

μακάριος ὑμῶν ἐπίσκοπος Σωτήρ, ἀλλὰ καὶ ἠϋξῆκεν, ἐπιχορηγῶν μὲν τὴν διαπεμπομένην δαψίλειαν τὴν εἰς τοὺς ἁγίους, λόγοις δὲ μακαρίοις τοὺς ἀνιόντας ἀδελφούς, ὡς τέκνα πατρὸς φιλόστοργος παρακαλῶν».

11 Ἐν αὐτῇ δὲ ταύτῃ καὶ τῆς Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους μέμνηται ἐπιστολῆς, δηλῶν ἀνέκαθεν ἐξ ἀρχαίου ἔθους ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς ποιεῖσθαι· λέγει γοῦν· «τὴν σήμερον οὖν Κυριακὴν ἁγίαν ἡμέραν διηγάγομεν, ἐν ἣ ἀνέγνωμεν ὑμῶν τὴν ἐπιστολήν, ἣν ἔξομεν αἰεὶ ποτε ἀναγινώσκοντες νουθετεῖσθαι, ὡς καὶ τὴν προτέραν ἡμῖν διὰ Κλήμεντος γραφεῖσαν».

12 Ἐτι δ' ὁ αὐτὸς καὶ περὶ τῶν ἰδίων ἐπιστολῶν ὡς ῥαδιορρηθεισῶν ταῦτά φησιν· «ἐπιστολὰς γὰρ ἀδελφῶν ἀξιωσάντων με γράφαι ἔγραφα. Καὶ ταύτας οἱ τοῦ διαβόλου ἀπόστολοι ζιζανίων γεγέμικαν, ἃ μὲν ἐξαιροῦντες, ἃ δὲ προστιθέντες· οἷς τὸ οὐαὶ κεῖται. Οὐ θαυμαστὸν ἄρα εἰ καὶ τῶν κυριακῶν ῥαδιορρηγῆσαί τινες ἐπιβέβληντα γραφῶν, ὁπότε καὶ ταῖς οὐ τοιαύταις ἐπιβεβουλεύασιν».

13 Καὶ ἄλλη δὲ τις παρὰ ταύτας ἐπιστολὴ τοῦ Διονυσίου φέρεται Χρυσοφόρα πιστοτάτῃ ἀδελφῇ ἐπιστεῖλαντος, ἣ τὰ κατάλληλα γράφων, τῆς προσηκούσης καὶ αὐτῇ μετεδίδου λογικῆς τροφῆς.

Καὶ τὰ μὲν τοῦ Διονυσίου τοσαῦτα.

κδ'. Περὶ Θεοφίλου Ἀντιοχέων ἐπισκόπου

24 Τοῦ δὲ Θεοφίλου, ὃν τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον δεδηλώκαμεν, τρία τὰ πρὸς Αὐτόλυκον στοιχειώδη φέρεται

τροπαράδοτον ἔθιμον τῶν Ρωμαίων, τὸ ὁποῖον ὁ μακάριος ἐπίσκοπός σας Σωτὴρ ὄχι μόνον διετήρησεν ἀλλὰ καὶ ηὔξησε, προμηθεύων μὲν τὴν στελλομένην ἄφθονον βοήθειαν εἰς τοὺς ἁγίους, μὲ εὐλογημένους δὲ λόγους παρηγορῶν τοὺς ἀδελφούς οἱ ὁποῖοι ἔρχονται αὐτοῦ, ὅπως ὁ φιλόστοργος πατὴρ τὰ τέκνα».

11 Εἰς τὸ ἴδιον κείμενον μνημονεύει καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Κλήμεντος πρὸς τοὺς Κορινθίους, δηλώνων ὅτι αὕτη κατὰ ἀρχαῖον ἔθιμον ἀναγινώσκεται ἀνέκαθεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Λέγει πράγματι: «σήμερον λοιπὸν ἐωρτάσαμεν τὴν ἁγίαν ἡμέραν τῆς Κυριακῆς, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἀνεγνώσαμεν τὴν ἐπιστολὴν σας, τὴν ὁποῖαν θὰ διατηροῦμεν πάντοτε διὰ νὰ νοθετούμεθα ἀναγινώσκοντες αὐτήν, καθὼς καὶ τὴν προηγουμένην ἢ ὁποῖα ἐγράφη εἰς ἡμᾶς διὰ τοῦ Κλήμεντος».

12 Προσέτι ὁ ἴδιος γράφει περὶ νοθεύσεως τῶν ἐπιστολῶν του ταῦτα: «Πράγματι ἔγραψα ἐπιστολὰς κατόπιν ἀξιώσεως τῶν ἀδελφῶν νὰ γράψω. Αὐτὰς δὲ οἱ ἀπόστολοι τοῦ διαβόλου ἔχουν γεμίσει μὲ ζιζάνια, ἄλλα μὲν ἀφαιροῦντες, ἄλλα δὲ προσθέτοντες· τούτους ἀναμένει τὸ οὐαί. Δὲν εἶναι λοιπὸν θαυμαστὸν τὸ ὅτι μερικοὶ ἔχουν ἐπιχειρήσει νὰ νοθεύσουν καὶ τὰς γραφὰς τοῦ Κυρίου, ἀφοῦ καὶ τὰς κατωτέρας στάθμης ἔχουν ἐπιβουλευθῆ».

13 Πέραν αὐτῶν σώζεται καὶ μία ἄλλη ἐπιστολὴ τοῦ Διονυσίου σταλεῖσα πρὸς τὴν Χρυσοφόραν, πιστοτάτην ἀδελφήν, ὅπου γράφων τὰ κατάλληλα, μεταδίδει καὶ εἰς αὐτὴν τὴν προσήκουσαν λογικὴν τροφήν.

Τόσα εἶναι τὰ περὶ Διονυσίου.

κδ'. Περὶ Θεοφίλου ἐπισκόπου Ἀντιοχείων

24 Τοῦ Θεοφίλου, τὸν ὁποῖον ἔχομεν δηλώσει ὡς ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀντιοχείων⁵⁸, σώζονται τὰ τρία Πρὸς Αὐτόλυκον στοιχειώδη βιβλία, καθὼς καὶ ἄλλο ἐπι-

συγγράμματα, καὶ ἄλλο Πρὸς τὴν αἵρεσιν Ἐρμογένους τὴν ἐπιγραφὴν ἔχον, ἐν ᾧ ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως Ἰωάννου κέχρηται μαρτυρίας· καὶ ἕτερα δέ τινα κατηχητικὰ αὐτοῦ φέρεται βιβλία. Τῶν γε μὴν αἵρετικῶν οὐ χεῖρον καὶ τότε ζιζανίων δίκην λυμαιομένων τὸν εἰλικρινῆ τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας σπόρον, οἱ πανταχόσε τῶν ἐκκλησιῶν ποιμένες, ὥσπερ τινὰς θῆρας ἀγρίους τῶν Χριστοῦ προβάτων ἀποσοβοῦντες, αὐτοὺς ἀνεῖργον τοτὲ μὲν ταῖς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς νουθεσίαις καὶ παραινέσεσι, τοτὲ δὲ πρὸς αὐτοὺς γυμνότερον ἀποδύομενοι, ἀγράφοις τε εἰς πρόσωπον ζητήσεσι καὶ ἀνατροπαῖς, ἥδη δὲ καὶ δι' ἐγγράφων ὑπομνημάτων τὰς δόξας αὐτῶν ἀκριβεστάτοις ἐλέγχοις διευθύνοντες. Ὁ γέ τοι Θεόφιλος σὺν τοῖς ἄλλοις κατὰ τούτων στρατευσάμενος δῆλός ἐστιν ἀπὸ τινος οὐκ ἀγεννῶς αὐτῷ κατὰ Μαρκίωνος πεπονημένου λόγον, ὃς καὶ αὐτὸς μεθ' ὧν ἄλλων εἰρήκαμεν εἰς ἔτι νῦν διασέσωσται.

Τοῦτον μὲν οὖν ἑβδομος ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τῆς Ἀντιοχείων ἐκκλησίας διαδέχεται Μαξιμῖνος.

κε'. Περὶ Φιλίππου καὶ Μοδέστου

25

Φίλιππός γε μὴν, ὃν ἐκ τῶν Διονυσίου φωνῶν τῆς ἐν Γορτύνη παροικίας ἐπίσκοπον ἔγνωμεν, πάνυ γε σπουδαιότατον πεποιήται καὶ αὐτὸς κατὰ Μαρκίωνος λόγον, Εἰρηναῖός τε ὡσαύτως καὶ Μόδεστος, ὃς καὶ διαφερόντως παρὰ τοὺς ἄλλους τὴν τοῦ ἀνδρὸς εἰς ἔκδηλον τοῖς πᾶσι κατεφώρασε πλάνην, καὶ ἄλλοι δὲ πλείους, ὧν παρὰ πλείστοις τῶν ἀδελφῶν εἰς ἔτι νῦν οἱ πόνοι διαφυλάττονται.

ς'. Περὶ Μελίτωνος καὶ ὧν

αὐτὸς ἐμνημόνευσεν

26

1 Ἐπὶ τῶνδε καὶ Μελίτων τῆς ἐν Σάρδεσι παροικίας ἐπί-

γραφόμενον Πρὸς τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἑρμογένους, εἰς τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖ χωρία ἀπὸ τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου· σώζονται δὲ καὶ μερικὰ ἄλλα διδακτικὰ βιβλία αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ βεβαίως οἱ αἵρετικοὶ δὲν ἐλυμαίνοντο καὶ τότε ὀλιγώτερον τὸν γνήσιον σπóρον τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας ὡσὰν ζιζάνια, οἱ ποιμένες τῶν ἀπανταχοῦ Ἐκκλησιῶν, ἀπομακρύνοντες αὐτοὺς ἀπὸ τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ ὡσὰν ἄγρια θηρία, τοὺς ἠμπόδιζον ἄλλοτε μὲν μὲ τὰς νοουθεσίας καὶ παραινέσεις πρὸς τοὺς ἀδελφούς, ἄλλοτε δὲ μὲ ἀνοικτὸν πόλεμον πρὸς αὐτοὺς· οὕτως ἀνήρουν τὰς δοξασίας αὐτῶν μὲ ἀκριβεστάτους ἐλέγχους, εἴτε εἰς προφορικὰς κατὰ πρόσωπον συζητήσεις καὶ ἀνασκευάς, οὔτε εἰς ἔγγραφα ὑπομνήματα. Ὅτι ἐξεστράτευσε μεταξὺ ἄλλων καὶ ὁ Θεόφιλος κατὰ τούτων, καθίσταται φανερόν ἀπὸ ἀξιόλογον πραγματείαν αὐτοῦ Κατὰ Μαρκίωνος, ἡ ὁποία ἐπίσης σώζεται ἕως τώρα μαζί μὲ τὰ ἄλλα τὰ ὁποῖα ἀνεφέρα ἰεν.

Τοῦτον λοιπὸν διαδέχεται ὁ Μαξιμῖνος, ἔβδομος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀντιοχέων ἀπὸ τῶν ἀποστόλων.

κε'. Περὶ Φιλίππου καὶ Μοδέστου

25 Ὁ Φίλιππος ἐξ ἄλλου, τὸν ὁποῖον ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Διονυσίου ἐγνωρίσαμεν ὡς ἐπίσκοπον τῆς παροικίας τῆς Γορτύνης, συνέταξε καὶ αὐτὸς σπουδαιότατην πραγματείαν Κατὰ Μαρκίωνος, ὅπως ἐπίσης ὁ Εἰρηναῖος καὶ ὁ Μόδεστος—περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὁ τελευταῖος οὗτος ἀπεκάλυψεν εἰς ὅλους φανερὰ τὴν πλάνην τοῦ ἀνδρός—καὶ πολυάριθμοι ἄλλοι, τῶν ὁποίων τὰ πονήματα φυλάσσονται ἕως τώρα ἀπὸ πλείστους ἀδελφούς.

ς. Περὶ τοῦ Μελίτωνος καὶ τῶν μνημονευομένων ὑπ' αὐτοῦ

26 ¹ Κατὰ τὸν χρόνον αὐτῶν ἠκμαζον διαπρεπῶς ὁ Μελί-

σκοπος Ἐπολιναρίος τε τῆς ἐν Ἱεραπόλει διαπρεπῶς ἠκμαζον, οἳ καὶ τῷ δηλωθέντι κατὰ τοὺς χρόνους Ῥωμαίων βασιλεῖ λόγους ὑπὲρ τῆς πίστεως ἰδίως ἐκάτερος ἀπολογίας προσεφώνησαν. Τούτων εἰς ἡμετέραν γνῶσιν ἀφίκται τὰ ὑποτεταγμένα.

Μελίτωνος· τὰ Περὶ τοῦ Πάσχα δύο καὶ τὸ Περὶ πολιτείας καὶ προφητῶν καὶ ὁ Περὶ ἐκκλησίας καὶ ὁ Περὶ Κυριακῆς λόγος, ἔτι δὲ ὁ Περὶ πίστεως ἀνθρώπου καὶ ὁ Περὶ πλάσεως, καὶ ὁ Περὶ ὑπακοῆς πίστει¹ αἰσθητηρίων καὶ πρὸς τούτοις ὁ Περὶ ψυχῆς καὶ σώματος ἐνώσεως² καὶ ὁ Περὶ λουτροῦ καὶ Περὶ ἀληθείας καὶ Περὶ πίστεως καὶ γενέσεως Χριστοῦ καὶ λόγος αὐτοῦ Περὶ προφητείας καὶ Περὶ ψυχῆς καὶ σώματος καὶ ὁ Περὶ φιλοξενίας καὶ ἡ Κλεῖς καὶ τὰ Περὶ τοῦ διαβόλου καὶ τῆς Ἐποκαλύψεως Ἰωάννου καὶ ὁ Περὶ ἐνσωμάτου Θεοῦ, ἐπὶ πᾶσι καὶ τὸ Πρὸς Ἀντωνῖνον βιβλίδιον.

3 Ἐν μὲν οὖν τῷ Περὶ τοῦ Πάσχα τὸν χρόνον καθ' ὃν συνέταπτεν, ἀρχόμενος σημαίνει ἐν τούτοις· «ἐπὶ Σερουιλλίου Παύλου ἀνθυπάτου τῆς Ἀσίας, ᾧ Σάγαρις καιρῷ ἐμαρτύρησεν, ἐγένετο ζήτησις πολλὴ ἐν Λαοδικείᾳ περὶ τοῦ Πάσχα, ἐμπεσόνητος κατὰ καιρὸν ἐν ἐκαίναις ταῖς ἡμέραις, καὶ ἐγράφη ταῦτα».

4 Τούτου δὲ τοῦ λόγου μέμνηται Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν ἰδίῳ περὶ τοῦ Πάσχα λόγῳ, ὃν ὡς ἐξ αἰτίας τῆς τοῦ Μελίτωνος γραφῆς φησιν ἑαυτὸν συντάξαι.

5 Ἐν δὲ τῷ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα βιβλίῳ τοιαῦτά τινα καθ' ἡμῶν ἐπ' αὐτοῦ γεγονέναι ἱστορεῖ· «τὸ γὰρ οὐδεπώποτε γενό-

1. Πίστει Χρήστου, φύσεως Α πίστεως λοιποὶ κώδ. ἐκδ.

2. ἐνώσεως Χρήστου: ἠνενοῖς ἢ νοδὸς κώδ. ἐκδ.

των ἐπίσκοπος τῆς παροικίας τῶν Σάρδεων καὶ ὁ Ἀπολι-
νάριος, τῆς ἐν Ἱεραπόλει, οἱ ὅποιοι ἀπηύθυναν πρὸς τὸν δη-
λωθέντα βασιλέα τῶν Ρωμαίων⁵⁴ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεί-
2 νους ἀπολογίας ὑπὲρ τῆς πίστεως, ἕκαστος χωριστά. Εἰς
γνώσιν ἡμῶν περιῆλθον τὰ ἀκόλουθα ἔργα των.

Μελίτωνος⁵⁵. Τὰ δύο βιβλία Περὶ τοῦ Πάσχα, τὸ Περὶ
πολιτείας καὶ προφητῶν, ἡ Περὶ Ἐκκλησίας πραγματεία,
ἡ Περὶ Κυριακῆς πραγματεία, προσέτι δὲ ἡ Περὶ πίστεως
ἀνθρώπου, ἡ Περὶ πλάσεως, ἡ Περὶ ὑπακοῆς τῶν αἰσθητη-
ρίων εἰς τὴν πίστιν, καὶ ἐπὶ πλέον ἡ Περὶ ψυχῆς καὶ σώματος
ένώσεως, ἡ Περὶ βαπτίσματος, ἡ Περὶ ἀληθείας, ἡ Περὶ πί-
στεως καὶ γενέσεως Χριστοῦ, ἡ πραγματεία αὐτοῦ Περὶ προ-
φητείας, Περὶ ψυχῆς καὶ σώματος⁵⁶, ἡ Περὶ φιλοξενίας, ἡ Κλείς,
τὰ βιβλία Περὶ διαβόλου καὶ τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάν-
νου, τὸ Περὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ, τέλος δὲ τὸ Πρὸς Ἀν-
τωνῖνον βιβλίδιον.

3 Εἰς τὴν ἀρχὴν λοιπὸν τοῦ Περὶ τοῦ Πάσχα ὑποδηλώ-
νει τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὅποιον ἔγραφε διὰ τῶν ἐξῆς· «Ἐπὶ τοῦ
Σερβιλίου Παύλου ἀνθυπάτου τῆς Ἀσίας, καθ' ὃν χρόνον
ἐμαρτύρησεν ὁ Σάγαρις, ἔγινε πολλὴ συζήτησις εἰς τὴν Λαο-
δίκειαν περὶ τοῦ Πάσχα, τὸ ὅποιον συνέβη νὰ συμπέσῃ κατ'
ἐκείνας τὰς ἡμέρας, καὶ ἐγράφησαν ταῦτα»⁵⁷.

4 Αὐτὴν δὲ τὴν πραγματείαν μνημονεύει ὁ Κλήμης Ἀλε-
ξανδρεὺς εἰς ἰδικὴν του πραγματείαν Περὶ τοῦ Πάσχα, τὴν
ὁποίαν λέγει ὅτι συνέταξεν ἐξ αἰτίας τοῦ συγγράμματος τοῦ
Μελίτωνος.

5 Εἰς δὲ τὸ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα βιβλίον ἱστορεῖ ὅτι
ἐπ' αὐτοῦ ἔγιναν τὰ ἐξῆς ἐναντίον ἡμῶν· «Κάτι τὸ ὅποιον

54. Τὸν Μ. Αὐρήλιον (161 - 180).

55. Ἡ χειρόγραφος παράδοσις τοῦ καταλόγου τῶν ἔργων τοῦ Μελί-
τωνος εἶναι ἀπελπιστική.

56. Ὁ τίτλος ἐπαναλαμβάνεται διὰ δευτέραν φοράν.

57. Φαίνεται ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθυπάτου τούτου πρέπει νὰ διορθωθῇ
εἰς Λ. Σέργιος Παῦλος (164-166). Ὁ Ρουφῖνος γράφει Sergius Paulus.

μενον, νῦν διώκεται τὸ τῶν θεοσεβῶν γένος καινοῖς ἐλαννόμενον δόγμασι κατὰ τὴν Ἀσίαν. Οἱ γὰρ ἀναιδεῖς συκοφάνται καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἐρασταὶ τὴν ἐκ τῶν διαταγμάτων ἔχοντες ἀφορμὴν, φανερῶς ληστεύουσι, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν διαρπάζοντες τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας».

6 Καὶ μεθ' ἑτερά φησι· «καὶ εἰ μὲν σοῦ κελεύσαντος τοῦτο πράττεται, ἔστω καλῶς γινόμενον· δίκαιος γὰρ βασιλεὺς οὐκ ἂν ἀδίκως βουλευσαίτο πώποτε, καὶ ἡμεῖς ἠδέως φέρομεν τοῦ τοιούτου θανάτου τὸ γέρας· ταύτην δέ σοι μόνην προσφέρομεν δέησιν ἵνα αὐτὸς πρότερον ἐπιγνοὺς τοὺς τῆς τοιαύτης φιλονεικίας ἐργάτας, δικαίως κρίνειας εἰ ἄξιοι θανάτου καὶ τιμωρίας ἢ σωτηρίας καὶ ἡσυχίας εἰσίν. Εἰ δὲ καὶ παρὰ σοῦ μὴ εἴη ἡ βουλή αὐτῆ καὶ τὸ καινὸν τοῦτο διάταγμα, ὃ μηδὲ κατὰ βαρβάρων πρέπει πολεμίων, πολὺ μᾶλλον δεόμεθά σου μὴ περιδεῖν ἡμᾶς ἐν τοιαύτῃ δημῳδει λεηλασίᾳ».

7 Τούτοις αὖθις ἐπιφέρει λέγων· «ἡ γὰρ καθ' ἡμᾶς φιλοσοφία πρότερον μὲν ἐν βαρβάροις ἤκμασεν, ἐπανθήσασα δὲ τοῖς σοῖς ἔθνεσι κατὰ τὴν Αὐγούστου τοῦ σοῦ προγόνου μεγάλην ἀρχὴν, ἐγενήθη μάλιστα τῇ σῇ βασιλείᾳ αἴσιον ἀγαθόν. Ἐκτοτε γὰρ εἰς μέγα καὶ λαμπρὸν τὸ Ῥωμαίων ἠϋξήθη κράτος· οὗ σὺ διάδοχος εὐκταῖος γέγονάς τε καὶ ἔση μετὰ τοῦ παιδός, φυλάσσω» τῆς βασιλείας τὴν σύντροφον καὶ συναρξαμένην Αὐγούστῳ φιλοσοφίαν, ἣν καὶ οἱ πρόγονοί σου πρὸς ταῖς ἄλλαις θρη-
8 σκεύαις ἐτίμησαν, καὶ τοῦτο μέγιστον τεκμήριον τοῦ πρὸς ἀγαθοῦ, τὸν καθ' ἡμᾶς λόγον συνακμάσαι τῇ καλῶς ἀρξαμένη βασιλείᾳ, ἐκ τοῦ μηδὲν φαῦλον ἀπὸ τῆς Αὐγούστου ἀρχῆς ἀπαντῆσαι, ἀλλὰ τοῦναντίον ἅπαντα λαμπρὰ καὶ ἔνδοξα κατὰ τὰς πάν-
9 των εὐχάς. Μόνοι πάντων, ἀναπεισθέντες ὑπὸ τινῶν βασκάνων

δὲν συνέβη ποτὲ ἀκόμῃ ἕως σήμερα, τῶρα διώκεται εἰς τὴν Ἀσίαν τὸ γένος τῶν θεοσεβῶν κατατρεχόμενον μὲ νέα διατάγματα. Διότι οἱ ἀναιδεῖς συκοφάνται καὶ ἐρασταὶ τῶν ξένων ἀγαθῶν, λαμβάνοντες ἀφοριῆν ἀπὸ τὰ διατάγματα, ληστεύουν φανερά, νύκτα καὶ ἡμέραν, διαρπάζοντες ἐκείνους οἱ ὅποιοι δὲν διαπράττουν καμμίαν ἀδικίαν».

6 Καὶ ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγα λέγει· «Καὶ ἂν μὲν ταῦτα πραγματοποιοῦνται μὲ ἰδικὴν σου ἐντολήν, καλῶς γίνονται, διότι εἰς δίκαιος βασιλεὺς δὲν θὰ ἐσκέπτετο ποτὲ ἀδίκως, καὶ ἡμεῖς εὐχαρίστως ὑποφέρομεν τὸ βραβεῖον τοῦ τοιούτου θανάτου. Τάυτην δὲ μόνον τὴν παράκλησιν σοῦ ὑποβάλλομεν, νὰ γνωρίσης δηλαδὴ προηγουμένως τοὺς αἰτίους τῆς τοιαύτης ζηλοφθονίας, ὥστε νὰ κρίνης δικαίως ἔάν οἱ διωκόμενοι εἶναι ἄξιοι θανάτου καὶ τιμωρίας ἢ ἀντιθέτως σωτηρίας καὶ ἡσυχίας. Ἐάν δὲ δὲν προέρχεται ἀπὸ σὲ ἡ βουλή αὕτη καὶ τὸ νέον τοῦτο διάταγμα, τὸ ὅποιον δὲν ἀρμόζει οὔτε ἐναντίον βαρβάρων πολεμίων, πολὺ περισσότερον σὲ παρακαλοῦμεν νὰ μὴ μᾶς ἐγκαταλείψης εἰς τὸ ἔλεος τοιαύτης λεηλασίας ἐκ μέρους τῶν ὄχλων».

7 Εἰς ταῦτα προσθέτει πάλιν· «Πράγματι ἡ ἰδική μας φιλοσοφία προηγουμένως μὲν ἤκμασε μεταξὺ βαρβάρων, ἀνθίσασα ὅμως εἰς τὰ ἔθνη σου κατὰ τὴν μεγάλην ἡγεμονίαν τοῦ προγόνου σου Αὐγούστου, κατέστη κυρίως εἰς τὴν βασιλείαν σου αἴσιον ἀγαθόν. Διότι ἔκτοτε τὸ κράτος τῶν Ρωμαίων αὐξηθὲν ἔγινε μέγα καὶ λαμπρόν. Τούτου ἔγινες ἐσὺ διάδοχος εὐκταῖος καὶ θὰ παραμείνης μετὰ τοῦ υἱοῦ σου ⁵⁸, φυλάσσων τὴν σύντροφον τῆς βασιλείας καὶ ἐκκινήσασαν μαζί μὲ τὸν Αὐγούστον φιλοσοφίαν, τὴν ὅποιαν ἐτίμησαν καὶ οἱ
8 πρόγονοί σου μαζί μὲ τὰς ἄλλας θρησκείας. Τοῦτο δὲ εἶναι μέγιστον τεκμήριον τῆς ἀγαθότητός της, τὸ ὅτι ἡ διδασκαλία ἡμῶν συνήκμασε μὲ τὴν καλῶς ἐκκινήσασαν βασιλείαν, λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν συνήντησε καμμίαν κακότητα ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Αὐγούστου, ἀλλὰ τουναντίον τὰ πάντα ἐβά-
9 διζον λαμπρὰ καὶ ἔνδοξα κατὰ τὰς εὐχὰς ὄλων! Μόνοι ἀπὸ

ἀνθρώπων, τὸν καθ' ἡμᾶς ἐν διαβολῇ καταστῆσαι λόγον ἠθέλησαν Νέρων καὶ Δομετιανός, ἀφ' ὧν καὶ τὸ τῆς συκοφαντίας ἀλόγῳ συνηθεία περὶ τοὺς τοιοῦτους ῥυῆναι συμβέβηκε ψεῦδος·
 10 ἀλλὰ τὴν ἐκείνων ἄγνοιαν οἱ σοὶ εὐσεβεῖς πατέρες ἐπηνωρθώσαντο, πολλάκις πολλοῖς ἐπιπλήξαντες ἐγγράφως, ὅσοι περὶ τούτων νεωτερίζαι ἐτόλμησαν· ἐν οἷς ὁ μὲν πάππος σου Ἀδριανός πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις, καὶ Φουνδανῶ δὲ τῷ ἀνθυπάτῳ, ἡγουμένῳ δὲ τῆς Ἀσίας, γράφων φαίνεται, ὁ δὲ πατήρ σου, καὶ σοῦ τὰ πάντα συνδιοικοῦντος¹ αὐτῷ, ταῖς πόλεσι περὶ τοῦ μηδὲν νεωτερίζειν περὶ ἡμῶν ἔγραψεν, ἐν οἷς καὶ πρὸς Λαρισαίους καὶ πρὸς Θεσσαλονικεῖς καὶ Ἀθηναίους καὶ πρὸς πάντας Ἑλ-
 11 ληνας. Σὲ δὲ καὶ μᾶλλον περὶ τούτων τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ἔχοντα γνώμην καὶ πολὺ γε φιλανθρωποτέραν καὶ φιλοσοφωτέραν, πεπείσμεθα πάντα πράσσειν ὅσα σου δεόμεθα).

12 Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τῷ δηλωθέντι τέθειται λόγῳ· ἐν δὲ ταῖς γραφαῖσιν αὐτῷ Ἐκλογαῖς ὁ αὐτὸς κατὰ τὸ προοίμιον ἀρχόμενος τῶν ὁμολογουμένων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης γραφῶν ποιεῖται κατάλογον, ὃν καὶ ἀναγκαῖον ἐνταῦθα καταλέξει· γράφει δὲ οὕτως.

13 «Μελίτων Ὀνησίμῳ τῷ ἀδελφῷ χαίρειν.

»Ἐπειδὴ πολλάκις ἠξίωσας, σπουδῇ τῇ πρὸς τὸν λόγον χρώμενος, γενέσθαι σοὶ ἐκλογὰς ἕκ τε τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν περὶ τοῦ Σωτῆρος καὶ πάσης τῆς πίστεως ἡμῶν, ἔτι δὲ καὶ μαθεῖν τὴν τῶν παλαιῶν βιβλίων ἐβουλήθης ἀκρίβειαν πόσα τὸν ἀριθμὸν καὶ ὅποια τὴν τάξιν εἶεν, ἐσπούδασα τὸ τοιοῦτο πράξαι, ἐπιστάμενός σου τὸ σπουδαῖον περὶ τὴν πίστιν καὶ φιλομαθὲς περὶ τὸν λόγον ὅτι τε μάλιστα πάντων πόθῳ τῷ πρὸς Θεὸν ταῦτα προκρίνεις, περὶ τῆς αἰωνίου σωτηρίας ἀγωνιζόμε-
 14 νος. Ἀνελθὼν οὖν εἰς τὴν ἀνατολήν καὶ ἕως τοῦ τόπου γενόμενος

1. πάντα συνδιοικοῦντος Χρήστου· σύμπαντα διοικοῦντος κώδ. ἐκδ.

ὄλους, πεισθέντες ἀπὸ μερικοὺς βασκάνους ἀνθρώπους, ἠθέ-
 λησαν νὰ διαβάλλουν τὴν διδασκαλίαν ἡμῶν ὁ Νέρων καὶ ὁ
 Δομετιανός, ἀπὸ αὐτοὺς δὲ προῆλθεν ἡ παράλογος συνήθεια
 10 νὰ κατηγορῶνται οἱ Χριστιανοὶ ψευδῶς. Ἀλλὰ τὴν ἄγνοιαν
 ἐκείνων ἐπανώρθωσαν οἱ εὐσεβεῖς πατέρες σου, πολλάκις
 ἐπιπλήξαντες ἐγγράφως πολλοὺς ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι ἐ-
 τόλμησαν νὰ λάβουν νέα μέτρα κατ' αὐτῶν. Μεταξὺ αὐτῶν
 ὁ μὲν πάππος σου Ἀδριανὸς πλήν ἄλλων πολλῶν φαίνεται
 ὅτι ἔγραψε καὶ πρὸς τὸν ἀνθύπατον τῆς Ἀσίας Φουνδανόν⁵⁹,
 ὁ δὲ πατήρ σου, ἐνῶ μετεῖχες καὶ σὺ εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κό-
 σμου, ἔγραψεν εἰς τὰς πόλεις νὰ μὴ μᾶς κακομεταχειρίζονται,
 μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ πρὸς τοὺς Λαρισαίους, πρὸς τοὺς
 Θεσσαλονικεῖς, πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ πρὸς ὄλους τοὺς Ἑλ-
 11 ληνας. Εἴμεθα δὲ πεπεισμένοι ὅτι ἐσύ, ὁ ὅποιος ἔχεις τὴν ἰδίαν
 μὲ ἐκείνους γνώμην καὶ μάλιστα πολὺ φιλανθρωποτέραν καὶ
 φιλοσοφωτέραν, θὰ πράξης ὅλα ὅσα σὲ παρακαλοῦμεν».

12 Αὐτὰ ἔχουν ἐκτεθῆ εἰς τὸ δηλωθὲν βιβλίον. Ὁ ἴδιος δὲ
 εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ γραφείσας ἐκλογάς, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ
 προοιμίου παραθέτει κατάλογον τῶν παραδεδεγμένων βι-
 βλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὸν ὅποιον εἶναι ἀνάγκη νὰ
 ἀναπαραγάγωμεν ἐδῶ. Γράφει δὲ οὕτως.

13 «Ὁ Μελίτων εἰς τὸν ἀδελφὸν Ὀνήσιμον, χαῖρε.

»Ἐπειδὴ πολλάκις ἐζήτησες, ἐξ αἰτίας τοῦ ζήλου σου
 πρὸς τὴν διδασκαλίαν, νὰ σοῦ ἐτοιμάσω ἀνθολογίας ἀπὸ
 τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας περὶ τοῦ Σωτῆρος καὶ πάσης
 τῆς πίστεως ἡμῶν, προσέτι δὲ ἠθέλησες νὰ μάθης τὴν ἀκρί-
 βειαν περὶ τῶν παλαιῶν βιβλίων, πόσα εἶναι εἰς τὸν ἀριθμὸν
 καὶ εἰς τὴν τάξιν, ἐφρόντισα νὰ πραγματοποιήσω τοῦτο, γνω-
 ρίζων τὸν ζῆλον σου διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν φιλομάθειάν
 σου διὰ τὴν διδασκαλίαν, καὶ ὅτι προτιμᾶς ταῦτα ἀντὶ ὄλων
 τῶν ἄλλων ἀπὸ πόθον πρὸς τὸν Θεόν, ἀγωνιζόμενος διὰ
 14 τὴν αἰώνιον σωτηρίαν. Ταξιδεύσας λοιπὸν εἰς τὴν ἀνατολήν,

59. Βλ. 4, 8, 6. 4, 9.

ἐνθα ἐκηρύχθη καὶ ἐπράχθη, καὶ ἀκριβῶς μαθὼν τὰ τῆς Παλαιᾶς διαθήκης βιβλία, ὑποτάξας ἔπεμψά σοι· ὧν ἐστὶ τὰ ὀνόματα· Μωυσέως πέντε (Γένεσις, Ἔξοδος, Ἀριθμοί, Λευιτικόν, Δευτερονόμιον), Ἰησοῦς Ναυῆ, Κριταί, Ῥούθ, Βασιλειῶν τέσσαρα, Παραλειπομένων δύο, Ψαλμῶν Δαβὶδ, Σολομῶνος Παροιμιαὶ ἢ καὶ Σοφία, Ἐκκλησιαστής, Ἄσμα Ἀσμάτων, Ἰώβ, Προφητῶν Ἡσαΐου, Ἰερεμίου, τῶν δώδεκα ἐν μονοβίβλῳ, Δανιήλ, Ἰεζεκιήλ, Ἔσδρας· ἐξ ὧν καὶ τὰς ἐκλογὰς ἐποίησάμην, εἰς ἕξ βιβλία διελόν».·

Καὶ τὰ μὲν τοῦ Μελίτωνος τοσαῦτα.

κζ'. Περὶ Ἀπολιναρίου

27 Τοῦ δ' Ἀπολιναρίου πολλῶν παρὰ πολλοῖς σωζομένων τὰ εἰς ἡμᾶς ἐλθόντα ἐστὶν τάδε. Λόγος δὲ πρὸς τὸν προειρημένον βασιλέα καὶ Πρὸς Ἑλληνας συγγράμματα πέντε καὶ Περὶ ἀληθείας α' β' καὶ Πρὸς Ἰουδαίους α' β' καὶ ἃ μετὰ ταῦτα συνέγραψε κατὰ τῆς τῶν Φρυγῶν αἰρέσεως, μετ' οὐ πολὺν καινοτομηθείσης χρόνον, τότε γε μὴν ὥσπερ ἐκφύειν ἀρχομένης, ἔτι τοῦ Μοντανοῦ ἅμα ταῖς αὐτοῦ ψευδοπροφητίσιν ἀρχὰς τῆς παρεκτροπῆς ποιουμένου.

κη'. Περὶ Μουσανοῦ

28 Καὶ Μουσανοῦ δέ, ὃν ἐν τοῖς φθάσασι κατελέξαμεν, φέρεται τις ἐπιστρεπτικώτατος λόγος, πρὸς τινὰς αὐτῷ γραφεὶς ἀδελφούς ἀποκλίναντας ἐπὶ τὴν τῶν λεγομένων Ἐγκρατιτῶν αἵρεσιν, ἄρτι τότε φύειν ἀρχομένην ξένην τε καὶ φθορμαίαν ψευδοδοξίαν εἰσάγουσαν τῷ βίῳ.

καὶ μεταβὰς ἕως τὸν τόπον ὅπου ταῦτα ἐκηρύχθησαν καὶ ἐπράχθησαν, μαθῶν δὲ ἀκριβῶς τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, συνέταξα κατάλογον τὸν ὅποιον σοῦ στέλλω. Ἴδου οἱ τίτλοι των. Μωυσέως πέντε (Γένεσις, Ἔξοδος, Ἀριθμοί, Λευιτικόν, Δευτερονόμιον), Ἰησοῦς Ναυῆ, Κριταί, Ρούθ, Βασιλειῶν τέσσαρα, Παραλειπομένων δύο, Ψαλμοὶ Δαυίδ, Σολομῶντος Παροιμίαι λεγόμεναι καὶ Σοφία, Ἐκκλησιαστής, Ἔσθρα Ἄσματος, Ἰώβ, Προφητῶν Ἡσαΐου, Ἰερεμίου, τῶν Δώδεκα εἰς ἓν βιβλίον, Δανιήλ, Ἰεζεκιήλ, Ἔσδρας. Ἀπὸ αὐτὰ ἐφιλοτέχνησα τὰς ἀνθολογίας, τὰς ὁποίας διήρεσα εἰς ἕξ βιβλία».

Τόσα εἶναι τὰ συγγράμματα τοῦ Μελίτωνος.

κζ'. Περὶ τοῦ Ἀπολιναρίου

27

Τοῦ δὲ Ἀπολιναρίου σώζονται πολλὰ ἔργα εἰς πολλούς, ἀλλὰ τὰ περιελθόντα εἰς ἡμᾶς εἶναι τὰ ἐξῆς. Πραγματεία πρὸς τὸν προειρημένον βασιλέα, Πρὸς Ἕλληνας συγγράμματα πέντε, Περὶ ἀληθείας α' β', Πρὸς Ἰουδαίους α' β' καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα συνέγραψε κατὰ τῆς αἰρέσεως τῶν Φρυγῶν ⁶⁰, ἣ ὁποῖα ἐκαινοτομήθη ὀλίγον ἀργότερον, ἀλλὰ πάντως ἤρχιζεν ἀπὸ τότε νὰ φυτρῶνη οὕτως εἰπεῖν, διότι ἤδη ὁ Μοντανὸς μαζὶ μὲ τὰς ψευδοπροφήτιδας του ἤρχιζε τὴν παρεκτροπὴν.

κη'. Περὶ τοῦ Μουσανοῦ

28

Καὶ τοῦ Μουσανοῦ δέ, τὸν ὅποιον ἀνεφέραμεν προηγουμένως ⁶¹, σώζεται μία ἀποτελεσματικωτάτη πραγματεία, γραφεῖσα ὑπ' αὐτοῦ πρὸς μερικοὺς ἀδελφοὺς οἱ ὁποῖοι ἀπέκλινον πρὸς τὴν αἵρεσιν τῶν λεγομένων Ἐγκρατιτῶν, ἣ ὁποῖα μόλις τότε ἤρχιζε νὰ φυτρῶνη καὶ εἰσῆγεν εἰς τὸν βίον μίαν παράδοξον καὶ φθοροποιὸν ψευδοδοξίαν.

61. Βλ. 4, 21.

κθ'. Περὶ τῆς κατὰ Τατιανοῦ
αἰρέσεως

29 1 Ἡ παρεκτροπῆς ἀρχηγὸν καταστῆναι Τατιανὸν λόγος ἔχει, οὐ μικρῶ πρόσθεν τὰς περὶ τοῦ θαυμασίου Ἰουστίνου παρατεθείμεθα λέξεις, μαθητὴν αὐτὸν ἱστοροῦντες τοῦ μάρτυρος. Δηλοῖ δὲ τοῦτο Εἰρηναῖος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν πρὸς τὰς αἰρέσεις, ὁμοῦ τὰ τε περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς κατ' αὐτὸν αἰρέσεως οὕτω γράφων.

2 «Ἀπὸ Σατορνίνου καὶ Μαρκίωνος οἱ καλούμενοι Ἐγκρατεῖς ἀγαμίαν ἐκήρυξαν, ἀθετοῦντες τὴν ἀρχαίαν πλάσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἡρέμα κατηγοροῦντες τοῦ ἄρρεν καὶ θῆλυ εἰς γένεσιν ἀνθρώπων πεποιηκότος, καὶ τῶν λεγομένων παρ' αὐτοῖς ἐμψύχων ἀποχὴν εἰσηγήσαντο, ἀχαριστοῦντες τῷ πάντα πεποιηκότι Θεῷ
3 ἀντιλέγουσί τε τῇ τοῦ πρωτοπλάστου σωτηρίᾳ. Καὶ τοῦτο νῦν ἐξευρέθη παρ' αὐτοῖς Τατιανοῦ τινος πρώτως ταύτην εἰσενέγκαντος τὴν βλασφημίαν· ὃς Ἰουστίνου ἀκροατῆς γεγονώς, ἐφ' ὅσον μὲν συνῆν ἐκείνῳ, οὐδὲν ἐξέφηγε τοιοῦτον, μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου μαρτυρίαν ἀποστὰς τῆς ἐκκλησίας, οἰήματι διδασκάλου ἐπαρθεὶς καὶ τυφωθεὶς ὡς διαφέρων τῶν λοιπῶν, ἴδιον χαρακτῆρα διδασκαλείου συνεστήσατο, αἰωνὰς τινὰς ἀοράτους ὁμοίως τοῖς ἀπὸ Οὐαλεντίνου μυθολογήσας γάμον τε φθορὰν καὶ πορνείαν παραπλησίως Μαρκίῳνι καὶ Σατορνίνῳ ἀναγορεύσας, τῇ δὲ τοῦ Ἀδάμ σωτηρίᾳ παρ' ἑαυτοῦ τὴν ἀντιλογίαν ποιησάμενος».

4 Ταῦτα μὲν ὁ Εἰρηναῖος τότε.

Σμικρῶ δὲ ὕστερον Σενηρός τις τοῦνομα κρατύνας τὴν προοδηλωμένην αἵρεσιν, αἴτιος τοῖς ἐξ αὐτῆς ὠρμημένοις τῆς
5 ἀπ' αὐτοῦ παρηγμένης Σενηριανῶν προσηγορίας γέγονε. Χρῶνται μὲν οὖν οὗτοι νόμῳ καὶ προφήταις καὶ εὐαγγελίοις, ἰδίως

κθ'. Περὶ τῆς αἰρέσεως τοῦ
Τατιανοῦ

29 1 Τῆς παρεκτροπῆς ταύτης, ὅπως λέγεται, ἀρχηγὸς κατέστη ὁ Τατιανὸς, τοῦ ὁποίου ὀλίγον προηγουμένως ἔχομεν παραθέσει τοὺς λόγους περὶ τοῦ θαυμασίου Ἰουστίνου, ὅπου καὶ ἀνεφέραμεν αὐτὸν ὡς μαθητὴν τοῦ μάρτυρος. Δηλώνει δὲ τοῦτο ὁ Εἰρηναῖος εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Πρὸς τὰς αἰρέσεις, περιγράφων συγχρόνως τὰ περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς αἰρέσεως αὐτοῦ ὡς ἑξῆς ⁶².

2 «Προερχόμενοι ἀπὸ τὸν Σατορνῖνον καὶ τὸν Μαρκίωνα οἱ καλούμενοι Ἐγκρατεῖς, ἐκήρυξαν ἀγαμίαν, ἀπορρίπτοντες τὴν ἀρχέγονον δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ καὶ κατηγοροῦντες ἀτάραχοι τὸν ποιήσαντα τὸ ἄρρεν καὶ θῆλυ διὰ τὴν γένεσιν τῶν ἀνθρώπων, εἰσηγήθησαν ἀποχὴν ἀπὸ τὰ λεγόμενα εἰς αὐτοὺς ἔμψυχα, ἀγνωμονοῦντες πρὸς τὸν Θεὸν ὁ ὁποῖος ἐποίησε τὰ πάντα, καὶ ἀρνοῦνται τὴν σωτηρίαν τοῦ πρωτο-
3 πλάστου. Αὕτῃ ἡ διδασκαλία ἐξευρέθη ἀπὸ αὐτούς, ἀφοῦ πρῶτος εἰσήγαγε τὴν βλασφημίαν κάποιος Τατιανὸς, ὁ ὁποῖος, γενόμενος μαθητῆς τοῦ Ἰουστίνου, ὅσον μὲν καιρὸν συνεβίωνε μὲ ἐκεῖνον, δὲν ἐφάνέρωσε τίποτε τοιοῦτον, ἀλλὰ μετὰ τὸ μαρτύριον ἐκείνου, ἀπομακρυνθεὶς τῆς Ἐκκλησίας, ἐπαρθεὶς ἀπὸ διδασκαλικὴν οἴησιν καὶ καυχηθεὶς ὡς ἀνώτερος τῶν ἄλλων, συνέστησεν ἰδίου χαρακτῆρος σχολὴν, μυθολογήσας κάποιους ἀοράτους αἰῶνας ὁμοίως μὲ τοὺς μαθητὰς τοῦ Βαλεντίνου καὶ χαρακτηρίσας τὸν γάμον ὡς φθορὰν καὶ πορνείαν παρομοίως μὲ τὸν Μαρκίωνα καὶ τὸν Σατορνῖνον, καὶ ἀρνηθεὶς ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν σωτηρίαν τοῦ Ἀδάμ».

4 Αὐτὰ εἶπε τότε ὁ Εἰρηναῖος.

Ἐπίσης δὲ ὕστερον κάποιος ὀνομαζόμενος Σεβῆρος, δυναμώσας τὴν προαναφερομένην αἵρεσιν, ἐγένετο αἴτιος νὰ χαρακτηρίζωνται μὲ τὸ ἐξ αὐτοῦ προερχόμενον ὄνομα Σεβη-
5 ριανοὶ οἱ ἀνήκοντες εἰς αὐτήν. Οὗτοι λοιπὸν χρησιμοποιοῦν τὸν νόμον, τοὺς προφήτας καὶ τὰ εὐαγγέλια, ἐρμηνεύοντες

ἐρμηνεύοντες τῶν ἱερῶν τὰ νοήματα Γραφῶν· βλασφημοῦντες δὲ Παῦλον τὸν ἀπόστολον, ἀθετοῦσιν αὐτοῦ τὰς ἐπιστολάς, μηδὲ τὰς Πράξεις τῶν ἀποστόλων καταδεχόμενοι.

6 Ὁ μέντοι γε πρότερος αὐτῶν ἀρχηγὸς ὁ Τατιανὸς συνάφειάν τινα καὶ συναγωγὴν οὐκ οἶδ' ὅπως τῶν εὐαγγελίων συνθεῖς. Τὸ διὰ τεσσάρων τοῦτο προσωνόμασεν, ὃ καὶ παρά τισιν εἰς ἔτι νῦν φέρεται· τοῦ δ' ἀποστόλου φασὶ τολμῆσαί τινας αὐτὸν μεταφράσαι φωνάς, ὡς ἐπιδιορθούμενον αὐτῶν τὴν τῆς φρά-
7 σεως σύνταξιν. Καταλέλοιπε δὲ οὗτος πολὺ τι πλῆθος συγγραμμάτων, ὧν μάλιστα παρὰ πολλοῖς μνημονεύεται διαβόητος αὐτοῦ λόγος ὁ Πρὸς Ἑλληνας, ἐν ᾧ καὶ τῶν ἀνέκαθεν χρόνων μνημονεύσας, τῶν παρ' Ἑλλησιν εὐδοκίμων ἀπάντων προγενέστερον Μωϋσέα τε καὶ τοὺς Ἑβραίων προφήτας ἀπέφηεν· ὃς δὴ καὶ δοκεῖ τῶν συγγραμμάτων ἀπάντων αὐτοῦ κάλλιστός τε καὶ ὠφελιμώτατος ὑπάρχειν.

Καὶ τὰ μὲν κατὰ τούσδε τοιαῦτα ἦν.

λ'. Περὶ Βαρδησάνου τοῦ Σύρου καὶ τῶν φερομένων αὐτοῦ λόγων

30 1 Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτῆς βασιλείας πληθουσῶν τῶν αἰρέσεων ἐπὶ τῆς Μέσης τῶν ποταμῶν, Βαρδησάνης, ἰκανώτατός τις ἀνὴρ ἔν τε τῇ Σύρων φωνῇ διαλεκτικώτατος, πρὸς τοὺς κατὰ Μαρκίωνα καὶ τινας ἑτέρους διαφόρων προΐσταμένους δογμάτων διαλόγους συστησάμενος τῇ οικείᾳ παρέδωκε γλώττη τε καὶ γραφῇ μετὰ καὶ πλείστων ἑτέρων αὐτοῦ συγγραμμάτων· οὓς οἱ γνώριμοι - πλείστοι δὲ ἦσαν αὐτῷ δυνατῶς τῷ λόγῳ παρισταμένῳ - ἐπὶ τὴν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς Σύρων μεταβεβλήκασιν φωνῆς· ἐν οἷς ἐστὶ καὶ ὁ πρὸς Ἀντωνῖνον ἰκανώτατος αὐτοῦ Περὶ εἰμαρμένης διάλογος ὅσα τε ἄλλα φασὶν αὐτὸν προφάσει τοῦ τό-

ἰδιορρυθμῶς τὰ νοήματα τῶν ἱερῶν Γραφῶν. Βλασφημοῦν-
τες δὲ τὸν ἀπόστολον Παῦλον, ἀπορρίπτουν τὰς ἐπιστολάς
αὐτοῦ καὶ δὲν δέχονται τὰς Πράξεις τῶν ἀποστόλων.

6 Ὁ μὲν πρῶτος ἀρχηγὸς αὐτῶν Τατιανὸς, φιλοτεχνή-
σας, δὲν γνωρίζω πῶς, μίαν σύνθεσιν καὶ συναγωγὴν τῶν
εὐαγγελίων, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε Διὰ τεσσάρων Εὐαγγέλιον,
τὸ ὁποῖον φέρεται εἰς μερικοὺς ἕως τῶρα ἀκόμη. Λέγουν δὲ
ὅτι ἐτόλμησε νὰ ἀλλάξῃ μερικὰς ἐκφράσεις τοῦ ἀποστόλου
7 διὰ νὰ διορθώσῃ δῆθεν τὴν σύνταξιν τῆς φράσεως. Ἔχει δὲ
ἀφήσει οὗτος πολὺ πλῆθος συγγραμμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων
μάλιστα μνημονεύεται εἰς πολλοὺς ὁ περίφημος λόγος του
Πρὸς Ἕλληνας, εἰς τὸν ὁποῖον, ἀναφέρων τοὺς παλαιοὺς χρό-
νους, δεικνύει ὅτι προγενέστερα ἀπὸ ὅλους τοὺς διακεκριμέ-
νους Ἕλληνας ἦσαν ὁ Μωυσῆς καὶ οἱ προφῆται τῶν Ἑβραί-
ων. Ὁ λόγος οὗτος μάλιστα φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ καλύτερος
καὶ ὠφελιμώτερος ἀπὸ ὅλα τὰ συγγράμματα αὐτοῦ.

Ταῦτα ἐν σχέσει μὲ αὐτοῦς.

λ'. Περὶ τοῦ Σύρου Βαρδησάνου καὶ τῶν σωζομένων ἔργων του

30 1 Κατὰ τὴν αὐτὴν βασιλείαν, καθὼς αἱ αἱρέσεις ἐπληθύ-
νοντο εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, ὁ Βαρδησάνης, ἀνὴρ ἰκανώτατος
καὶ διαλεκτικώτατος εἰς τὴν συριακὴν γλῶσσαν, διεξαγαγὼν
διαλόγους πρὸς τοὺς ἡγέτας τῶν Μαρκιωνιστῶν καὶ ἄλλους
προϊσταμένους διαφόρων συστημάτων, τοὺς παρέδωσεν εἰς
τὴν μητρικὴν του γλῶσσαν καὶ γραφὴν μαζὶ μὲ πολλὰ ἄλλα
συγγράμματά του. Τούτους οἱ μαθηταὶ του—ἦσαν δὲ πολλοὶ
λόγω τῆς διαλεκτικῆς του δυνάμεως—μετέφρασαν ἀπὸ τὴν συ-
2 ριακὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὁ
σπουδαιότατος διάλογος αὐτοῦ Περὶ εἰμαρμένης πρὸς Ἀν-
τωνῖνον καὶ ὅσα ἄλλα λέγουν ὅτι ἔγραψεν ἕξ αἰτίας τοῦ τότε

3 τε διωγμοῦ συγγράφαι. Ἦν δ' οὗτος πρότερον τῆς κατὰ Οὐα-
λεντῖνον σχολῆς, καταγνοὺς δὲ ταύτης πλεῖστά τε τῆς κατὰ τοῦ-
τον μυθοποιίας ἀπελέγξας, ἐδόκει μὲν πως αὐτὸς ἐαντῶ ἐπὶ τὴν
ὀρθοτέραν γνώμην μετατεθεῖσθαι, οὐ μὴν καὶ παντελῶς γε ἀπερ-
ρύψατο τὸν τῆς παλαιᾶς αἰρέσεως ῥύπον.

Ἐν τούτῳ γε μὴν καὶ ὁ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος
Σωτῆρ τελευτᾷ.

3 διωγμοῦ. Οὗτος προηγουμένως ἦτο ὁπαδὸς τῆς αἵρέσεως τοῦ Βαλεντίνου, ἀποκηρύξας δὲ αὐτήν, καὶ ἀνασκευάσας πολλὰ σημεῖα τῆς μυθοποιίας αὐτοῦ, ἐνόμιζε μὲν ὁ ἴδιος ὅτι εἶχε μεταστραφῆ εἰς τὴν ὀρθοτέραν γνώμην, ἀλλὰ πάντως δὲν εἶχε καθάρσει τελείως τὸν ρύπον τῆς παλαιᾶς αἵρέσεως.

Κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον ἐπίσης ἀποθνήσκει ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ρωμαίων Σωτήρ.

BIBΛION E'

- 1 Ὁ μὲν οὖν τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος Σωτῆρ ἐπὶ ὄγδοον ἔτος ἠγησάμενος τελευτᾷ τὸν βίον· τοῦτον δωδέκατος ἀπὸ τῶν ἀποστόλων Ἐλεύθερος διαδέχεται, ἔτος δ' ἦν ἑπτακαιδέκατον αὐτοκράτορος Ἀντωνίνου Οὐήρου· ἐν ᾧ κατὰ τινα μέρη τῆς γῆς σφοδρότερον ἀναρριπισθέντος τοῦ καθ' ἡμῶν διωγμοῦ ἕξ ἐπιθέσεως τῶν κατὰ πόλεις δήμων μυριάδας μαρτύρων διαπρέψαι στοχασμῶ λαβεῖν ἔνεστιν ἀπὸ τῶν καθ' ἕν ἔθνος συμβεβηκότων, ἃ καὶ γραφῇ τοῖς μετέπειτα παραδοθῆναι, ἀλήστου
- 2 μνήμης ὡς ἀληθῶς ἐπάξια ὄντα, συμβέβηκε. Τῆς μὲν οὖν περὶ τούτων ἐντελεστάτης ὑφηγήσεως τὸ πᾶν σύγγραμμα τῇ τῶν μαρτύρων ἡμῖν κατατέτακται συναγωγῇ, οὐχ ἱστορικὴν αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ διδασκαλικὴν περιέχον διήγησιν· ὅποσας γέ τοι τῆς παρούσης ἔχοιτο πραγματείας, ταῦτ' ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀναλεξάμενος παραθήσομαι.
- 3 Ἄλλοι μὲν οὖν ἱστορικὰς ποιούμενοι διηγήσεις, πάντως ἂν παρέδωκαν τῇ γραφῇ πολέμων νίκας καὶ τρόπαια κατ' ἐχθρῶν

Προηγεῖται πίναξ κεφαλαίων εἰσαγόμενος διὰ τῆς προτάσεως «τάδε καὶ ἡ ε' περιέχει βίβλος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας».

BIBLION Ε'

- 1 Ὁ Σωτὴρ λοιπὸν, ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ρωμαίων, ἀπέθανε κατὰ τὸ ὄγδοον ἔτος τῆς ἐπισκοπείας του. Τοῦτον διεδέχθη ὁ Ἐλεύθερος, δωδέκατος κατὰ σειράν ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, τὸ δέκατον ἑβδομον ἔτος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίνου Βήρου¹. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἰς μερικὰ μέρη τῆς γῆς ὁ ἐναντίον μας διωγμὸς ἀνερριπίσθη σφοδρότερος. Οὕτω λόγῳ ἐπιθέσεως τῶν ὄχλων εἰς τὰς πόλεις διέπρεψαν μυριάδες μαρτύρων, ὅπως δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ἀπὸ ὅσα συνέβησαν εἰς μίαν μόνον χώραν. Αὐτὰ τὰ συμβάντα εἶχον τὴν τύχην νὰ παραδοθοῦν ἐγγράφως εἰς τοὺς μεταγενεστέρους,
- 2 ἀφοῦ πράγματι ἦσαν ἄξια ἀλησμονήτου μνήμης. Τὸ μὲν πλήρες σύγγραμμα, περιλαμβάνον λεπτομερειακὴν περιγραφὴν περὶ τούτων, ἔχει ἐνσωματωθῆ ἀπὸ ἡμᾶς εἰς τὴν Συλλογὴν Μαρτυρίων², περιέχει δὲ ὄχι μόνον ἱστορικὴν, ἀλλὰ καὶ διδακτικὴν διήγησιν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος φυσικὰ θὰ παραθέσω κατ' ἐκλογὴν ὅσα ἔχουν θέσιν εἰς τὴν παροῦσαν πραγματείαν.
- 3 Ἄλλοι, ὅταν ἐπιδίδονται εἰς ἱστοριογραφίαν, ὅπωςδήποτε παραδίδουν διὰ τῆς γραφῆς νίκας εἰς πολέμους καὶ τρό-

1. Πρόκειται περὶ τοῦ Μάρκου Αἰλίου Αὐρηλίου Βήρου Καίσαρος, τὸν ὁποῖον συνήθως ὁ Εὐσέβιος καλεῖ Ἀντωνῖνον εἰς τὸ χρονικόν. Ἐδῶ ὁμως (κατωτέρω 5, 4, 3 - 5, 5, 1) διακρίνει τοὺς δύο· «ἀλλὰ τὰ μὲν ἐπ' Ἀντωνίνου τοιαῦτα. Τούτου δὴ ἀδελφὸν Μάρκον Αὐρήλιον Καίσαρα». Προφανῶς ἐδῶ ὡς Ἀντωνῖνον θεωρεῖ τὸν συνάρχοντα καὶ θετὸν ἀδελφὸν τοῦ Μ. Αὐρηλίου Λούκιον Βῆρον. Εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον, ἂν καὶ εἶχεν ἤδη ἀποθάνει τὸ 169, ἀποδίδει τὸν διωγμὸν τῆς Γαλλίας, γενόμενον τὸ 177, ἐνῶ θεωρεῖ σῶφρονα τὸν Μ. Αὐρήλιον. Ἡ σύγχυσις αὐτὴ τοῦ Εὐσεβίου προῆλθεν ἐκ τῆς ἀδυναμίας του νὰ συμβιβάσῃ τὴν σωφροσύνην καὶ σοφίαν τοῦ Μ. Αὐρηλίου μετὰ τὴν δίωξιν τῶν Χριστιανῶν.

2. Ἡ συλλογὴ αὐτὴ ἔχει χαθῆ.

στρατηγῶν τε ἀριστείας καὶ ὀπλιτῶν ἀνδραγαθίας, αἵματι καὶ μυρίοις φόνοις παίδων καὶ πατρίδος καὶ τῆς ἄλλης ἔνεκεν περιουσίας, μιανθέντων· ὁ δέ γε τοῦ κατὰ Θεὸν πολιτεύματος διηγηματικὸς ἡμῖν λόγος τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς τῆς κατὰ ψυχὴν εἰρήνης εἰρηνικωτάτους πολέμους καὶ τοὺς ἐν τούτοις ὑπὲρ ἀληθείας μᾶλλον ἢ πατρίδος καὶ μᾶλλον ὑπὲρ εὐσεβείας ἢ τῶν φιλτάτων ἀνδρυσάμενους αἰωνίαις ἀναγράφεται στήλαις, τῶν εὐσεβείας ἀθλητῶν τὰς ἐνστάσεις καὶ τὰς πολυτλήτους ἀνδρείας τρόπαιά τε τὰ κατὰ δαιμόνων καὶ νίκας τὰς κατὰ τῶν ἀοράτων ἀντιπάλων καὶ τοὺς ἐπὶ πᾶσι τούτοις στεφάνους εἰς αἰώνιον μνήμην ἀνακηρύττων.

α'. Ὅσοι καὶ ὅπως κατὰ Οὐῆρον ἐπὶ τῆς Γαλλίας τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας διεξῆλθον ἀγῶνα

1 ¹ Γαλλία μὲν οὖν ἡ χώρα ἦν, καθ' ἣν τὸ τῶν δηλουμένων συνεκροτεῖτο στάδιον, ἧς μητροπόλεις ἐπίσημοι καὶ παρὰ τὰς ἄλλας τῶν αὐτόθι διαφέρουσαι βεβόηται Λούγδουνος καὶ Βιέννα, δι' ὧν ἀμφοτέρων τὴν ἅπασαν χώραν πολλῶ τῶ ρεύματι περιρρέων ὁ Ῥοδανὸς ποταμὸς διέξεισι. Τὴν οὖν περὶ τῶν μαρτύρων γραφὴν αἱ τῆδε διαφανέσταται ἐκκλησίαι ταῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Φρυγίαν διαπέμπονται, τὰ παρ' αὐταῖς πραχθέντα τοῦτον ἀνιστοροῦσαι τὸν τρόπον. Παραθήσομαι δὲ τὰς αὐτῶν φωνάς.

«Οἱ ἐν Βιέννη καὶ Λουγδούμφ τῆς Γαλλίας παροικοῦντες δοῦλοι Χριστοῦ τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Φρυγίαν τὴν αὐτὴν τῆς ἀπολυτρώσεως ἡμῖν πίστιν καὶ ἐλπίδα ἔχουσιν ἀδελφοῖς· εἰρήνη καὶ χάρις καὶ δόξα ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν».

παια κατὰ ἐχθρῶν, ἐπιτυχίας στρατηγῶν καὶ ἀνδραγαθίας ὀπλιτῶν, οἱ ὅποιοι ἔχουν μιανθῆ εἰς αἷμα καὶ εἰς ἀναριθμῆ-
 4 τους φόνους χάριν τῶν παιδίων καὶ τῆς πατρίδος καὶ τῶν ἄλλων ἰδεωδῶν. Ἡ δὲ ἰδική μας διήγησις, ἀναφερομένη εἰς τὴν κατὰ Θεὸν διαγωγὴν θὰ ἀναγράφῃ εἰς αἰωνίας στήλας τοὺς εἰρηνικωτάτους πολέμους δι' αὐτὴν ταύτην τὴν εἰρήνην τῆς ψυχῆς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρείως ἀγωνισθέντων εἰς αὐτοὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας μᾶλλον παρὰ ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ μᾶλλον ὑπὲρ τῆς θρησκείας παρὰ ὑπὲρ τῶν φιλτάτων, ἀνακηρύσσουσα εἰς αἰωνίαν μνήμην τὰς ἀντιστάσεις καὶ τὰς πολυδοκιμασθείσας ἀνδρείας τῶν ἀθλητῶν τῆς θρησκείας, τὰ κατὰ δαιμόνων τρόπαια καὶ τὰς νίκας κατὰ τῶν ἀοράτων ἀντιπάλων, καθὼς καὶ τοὺς ἔπειτα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ στεφάνους.

α'. Πόσοι ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ
 τῆς εὐσεβείας εἰς τὴν Γαλ-
 λίαν ἐπὶ Βήρου καὶ πῶς

1 1 Ἡ Γαλλία ἦτο ἡ χώρα εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο ἐγκατεστη-
 μένον τὸ στάδιον τῶν περιγραφομένων γεγονότων. Αἱ ἐπί-
 σημοὶ δὲ καὶ ὑπερέχουσαι ἀπὸ τὰς ἄλλας τῆς περιοχῆς μη-
 τροπόλεις αὐτῆς ὀνομάζονται Λούγδουνον καὶ Βιέννα ³, ἀπὸ
 2 τὰς ὁποίας διέρχεται ὁ ποταμὸς Ροδανὸς διασχίζων ὀλόκλη-
 ρον τὴν χώραν μετὰ τὸ ἄφθονον ρεῦμα του. Τὴν γραφὴν λοιπὸν
 περὶ τῶν μαρτύρων αἱ περίλαμπροι ἐκκλησίαι τῶν πόλεων
 τούτων στέλλουσι πρὸς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀσίας καὶ τῆς
 Φρυγίας, περιγράφουσαι μετὰ τὸν κάτωθι τρόπον τὰ συμβάν-
 3 τα εἰς αὐτάς. Θὰ παραθέσω δὲ κατὰ λέξιν τοὺς λόγους των.

«Οἱ παροικοῦντες εἰς τὴν Βιένναν καὶ τὸ Λούγδουνον τῆς
 Γαλλίας δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς ἀδελφούς οἱ ὅποιοι
 ἔχουν τὴν ἰδίαν μετὰ ἡμᾶς πίστιν καὶ ἐλπίδα τῆς ἀπολυτρώσεως
 εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Φρυγίαν· εἰρήνη, χάρις καὶ δόξα ἀπὸ
 τὸν Θεὸν Πατέρα καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Κύριον ἡμῶν».

4 Εἶτα τούτοις ἐξῆς ἕτερα προοιμιασάμενοι, τὴν τοῦ λόγου καταρχὴν ποιοῦνται ἐν τούτοις.

«Τὸ μὲν οὖν μέγεθος τῆς ἐνθάδε θλίψεως καὶ τὴν τοσαύτην τῶν ἐθνῶν εἰς τοὺς ἀγίους ὄργην καὶ ὅσα ὑπέμειναν οἱ μακάριοι μάρτυρες, ἐπ' ἀκριβὲς οὐθ' ἡμεῖς εἰπεῖν ἱκανοὶ οὔτε μὴν γραφῇ
5 περιληφθῆναι δυνατόν. Παντὶ γὰρ σθένει ἐνέσκηψεν ὁ ἀντικείμενος, προοιμιαζόμενος ἤδη τὴν ἀδεῶς μέλλουσαν ἔσεσθαι παρουσίαν αὐτοῦ, καὶ διὰ πάντων διῆλθεν, ἐθίζων τοὺς ἑαυτοῦ καὶ προγυμνάζων κατὰ τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ, ὥστε μὴ μόνον οἰκιῶν καὶ βαλανείων καὶ ἀγορᾶς εἶργεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ καθόλου φαίνεσθαι ἡμῶν τινα αὐτοῖς ἀπειροῦσθαι ἐν ὁποίῳ δήποτε τόπῳ.
6 Ἐντεστρατήγει δὲ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς μὲν ἀσθενεῖς ἐρρύετο, ἀντιπαρέτασσε δὲ στύλους ἐδραίους δυναμένους διὰ τῆς ὑπομονῆς πᾶσαν τὴν ὁρμὴν τοῦ πονηροῦ εἰς ἑαυτοὺς ἐλκύσαι· οἱ καὶ ὁμόσε ἐχώρουν αὐτῷ, πᾶν εἶδος ὄνειδισμοῦ καὶ κολάσεως ἀνεχόμενοι· οἱ καὶ τὰ πολλὰ ὀλίγα ἡγούμενοι ἔσπευδον πρὸς Χριστόν, ὄντως ἐπιδεικνύμενοι ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς'.

7 »Καὶ πρῶτον μὲν τὰ ἀπὸ τοῦ ὄχλου πανδημεὶ σωρηδὸν ἐπιφερόμενα γενναίως ὑπέμενον, ἐπιβοήσεις καὶ πληγὰς καὶ συρμούς καὶ διαρπαγὰς καὶ λίθων βολὰς καὶ συγκλείσεις καὶ πάνθ' ὅσα ἠγριωμένῳ πλήθει ὡς πρὸς ἐχθρούς καὶ πολεμίους φιλεῖ
8 γίνεσθαι. Καὶ δὴ ἀναχθέντες εἰς τὴν ἀγορὰν ὑπὸ τε τοῦ χιλιάρχου καὶ τῶν προεστηκότων τὴν πόλεως ἐξουσιῶν ἐπὶ παντὸς τοῦ πλήθους ἀνακριθέντες καὶ ὁμολογήσαντες, συνεκλείσθησαν εἰς τὴν εἰρκτὴν ἕως τῆς τοῦ ἡγεμόνος παρουσίας.

4. Ἐντίπαλον καλοῦν τὸν διάβολον εἰς τὸν ὁποῖον ἀποδίδονται πάντοτε τὰ μαρτύρια.

5. Ρωμ. 8, 18.

4 Ἐπειτα, ἀφοῦ προοιμιακῶς προσέθεσαν ἐν συνεχείᾳ τούτων μερικὰ ἄλλα, ἀρχίζουν τὴν διήγησιν οὕτω.

«Βεβαίως τὸ μὲν μέγεθος τῆς θλίψεως τὸ ὅποῖον ἐδοκίμασθη ἐδῶ καὶ τὴν τόσον μεγάλην ὀργὴν τῶν ἐθνῶν πρὸς τοὺς μάρτυρας καὶ ὅσα ὑπέρεραν οἱ μακάριοι μάρτυρες με ἀκρίβειαν οὔτε ἡμεῖς εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ τὰ εἴπωμεν οὔτε εἶναι
5 ἄλλωστε δυνατὸν νὰ περιληφθοῦν εἰς γραφήν. Διότι ὁ ἀντίπαλος ⁴ ἐνέσκηψε με ὅλην τὴν δύναμιν, προλογίζων ἤδη τὴν μέλλουσαν νὰ πραγματοποιηθῆ ὀλοκληρωτικὴν παρουσίαν αὐτοῦ, καὶ ἐπέρασεν ἀπὸ παντοῦ, προετοιμάζων καὶ ἐξασκῶν τοὺς ἰδικούς του κατὰ τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ, ὥστε ὄχι μόνον νὰ ἐμποδίζωνται οἱ ἰδικοὶ μας ἀπὸ οἰκίας, λουτρὰ καὶ ἀγοράν, ἀλλὰ ἐπίσης νὰ ἀπαγορεύεται ἀπὸ αὐτοὺς καὶ τὸ νὰ φα-
6 νῆ κανεῖς ἰδικός μας εἰς ὅποιονδῆποτε τόπον. Ἀπὸ τὸ ἄλλο ὅμως μέρος ἐστρατήγει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς μὲν ἀσθενεῖς ἀπήλλασσε τοῦ ἀγῶνος, παρέτασσε δὲ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν στύλους σταθεροὺς, δυναμένους διὰ τῆς ὑπομονῆς νὰ ἐλκύσουν πρὸς τὸν ἑαυτὸν των ὅλην τὴν ὀρμὴν τοῦ πονηροῦ. Αὐτοὶ ἐπροχώρουν εἰς συνάντησίν του, ἀνεχόμενοι πᾶν εἶδος ὀνειδισμοῦ καὶ τιμωρίας· θεωροῦντες ὀλίγα καὶ τὰ πολλὰ βασανιστήρια ἔσπευδον πρὸς τὸν Χριστόν, δεικνύοντες πράγματι ὅτι τὰ παθήματα τοῦ παρόντος καιροῦ δὲν εἶναι τίποτε ἐμπρὸς εἰς τὴν δόξαν ἢ ὁποῖα πρόκειται ν' ἀποκαλυφθῆ εἰς ἡμᾶς' ⁵.

7 »Καὶ πρῶτον μὲν ὑπέμενον γενναίως τὰς σωρηδὸν προκαλουμένας ἀπὸ τὸ σύνολον τοῦ ὄχλου κακοπαθείας· τὰς ὑβρεῖς, τὰς πληγὰς, τοὺς συρμούς διὰ τοῦ ἐδάφους, τοὺς λιθοβολισμούς, τοὺς ὀμαδικοὺς ἐγκλεισμούς καὶ ὅλα ὅσα συνηθίζει νὰ κάμη τὸ ἐξηγριωμένον πλῆθος εἰς ἐχθροὺς καὶ πολεμί-
8 οὺς. Ἀκολούθως ὀδηγηθέντες ὑπὸ τοῦ χιλιάρχου καὶ τῶν προεστώτων τῆς πόλεως, ἀφοῦ ἀνεκρίθησαν ἐνώπιον ὀλοκλήρου τοῦ πλῆθους καὶ ὠμολόγησαν τὴν χριστιανικὴν ἰδιότητά των ἐνεκλείσθησαν εἰς τὴν φυλακὴν μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ διοικητοῦ.

9 Ὡς Μετέπειτα δὲ ἐπὶ τὸν ἡγεμόνα ἀχθέντων αὐτῶν κακείνου πάση τῇ πρὸς ἡμᾶς ὠμότητι χρωμένου, Οὐέτιος Ἐπάγαθος, εἷς ἐκ τῶν ἀδελφῶν, πλήρωμα ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον κεχωρηκῶς, οὗ καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἠκρίβωτο ἡ πολιτεία, ὡς καίπερ ὄντα νέον συνεξισοῦσθαι τῇ τοῦ πρεσβυτέρου Ζαχαρίου μαρτυρία· πεπόρευτο γοῦν ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ Κυρίου ἀμεμπτος καὶ πάση τῇ πρὸς τὸν πλησίον λειτουργία ἄοκνος, ζῆλον Θεοῦ πολλὸν ἔχων καὶ ζέων τῷ πνεύματι· τοιοῦτος δὴ τις ὢν, τὴν οὕτω καθ' ἡμῶν ἀλόγως γινομένην κρίσιν οὐκ ἐβάστασεν, ἀλλ' ὑπερηγανάκτησε καὶ ἠξίου καὶ αὐτὸς ἀκουσθῆναι ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν
10 ὅτι μηδὲν ἄθεον μηδὲ ἀσεβές ἐστὶν ἐν ἡμῖν. Τῶν δὲ περὶ τὸ βῆμα καταβοησάντων αὐτοῦ, καὶ γὰρ ἦν ἐπίσημος, καὶ τοῦ ἡγεμόνος μὴ ἀνασχομένου τῆς οὕτως ὑπ' αὐτοῦ διανοίας προταθείσης ἀξιώσεως, ἀλλὰ μόνον τοῦτο πυθομένου εἰ καὶ αὐτὸς εἶη Χριστιανός, τοῦ δὲ λαμπροτάτη φωνῇ ὁμολογήσαντος, ἀνελήφθη καὶ αὐτὸς εἰς τὸν κλῆρον τῶν μαρτύρων, παράκλητος Χριστιανῶν χρηματίσας, ἔχων δὲ τὸν παράκλητον ἐν ἑαυτῷ, τὸ πνεῦμα πλέον τοῦ Ζαχαρίου, ὃ διὰ τοῦ πληρώματος τῆς ἀγάπης ἐνεδείξατο, εὐδοκήσας ὑπὲρ τῆς τῶν ἀδελφῶν ἀπολογίας, καὶ τὴν ἑαυτοῦ θεῖναι ψυχὴν· ἦν γὰρ καὶ ἔστι γνήσιος Χριστοῦ μαθητής, ἀκολουθῶν τῷ ἀρνίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ.

11 Ὡς Ἐντεῦθεν δὴ διεκρίνοντο οἱ λοιποὶ καὶ φανεροὶ καὶ ἔτοιμοι ἐγίνοντο πρὸς τὸ μαρτύριον¹ οἳ καὶ μετὰ πάσης προθυμίας ἀνεπλήρουν τὴν ὁμολογίαν τῆς μαρτυρίας, ἐφαίνοντο δὲ καὶ οἱ ἀνέτοιμοι καὶ ἀγῶναστοι καὶ ἔτι ἀσθενεῖς, ἀγῶνος μεγάλου

1. Πρὸς τὸ μαρτύριον Χρήστου πρὸς τὸ μαρτυρεῖν Schwartz πρωτομάρτυρες κώδ.

9 »Ἀκολουθῶν δὲ ὠδηγήθησαν πρὸ τοῦ διοικητοῦ ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποίησεν ὅλην τὴν ἐναντίον μας συνηθισμένην ὠμότητα. Εἷς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἦτο ὁ Βέττιος Ἐπάγαθος, ὁ ὁποῖος κατεῖχε τὸ πλήρωμα τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον καὶ ἐπεδείκνυε τόσον σωστὴν διαγωγὴν, ὥστε, ἂν καὶ ἦτο νέος, νὰ ἀξιωθῆ τῆς μαρτυρίας τοῦ πρεσβυτέρου Ζαχαρίου, διότι ἐπορεύετο ἄμεμπτος εἰς ὅλας τὰς ἐντολάς καὶ τὰ παραγγέλματα τοῦ Κυρίου καὶ ἀκούραστος εἰς παντὸς εἶδους ὑπηρεσίαν πρὸς τὸν πλησίον, ἔχων πολὺν ζῆλον Θεοῦ καὶ φλεγόμενος κατὰ τὸ πνεῦμα. Ἐπειδὴ λοιπὸν τοιοῦτος ἦτο ὁ νέος αὐτὸς δὲν ἐβάστασε τὴν τύσον παραλόγως κινουμένην ἐναντίον ἡμῶν διαδικασίαν, ἀλλ' ὑπερηγανάκτισε καὶ ἠξίωσε ν' ἀκουσθῆ καὶ αὐτὸς ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν καὶ λέγων ὅτι δὲν ὑπάρχει εἰς ἡμᾶς τίποτε τὸ ἄθεον καὶ ἀσε-
10 βές. Ἐφοῦ δὲ οἱ περιστοιχίζοντες τὸ βῆμα ἐκραύγασαν ἐναντίον του, καθ' ὅσον ἦτο ἐπίσημος ἀνὴρ, καὶ ὁ κυβερνήτης δὲν ἐδέχθη τὴν οὕτω προταθεῖσαν ἀπὸ αὐτὸν δικαίαν ἀξίωσιν, ἀλλὰ μόνον ἠρώτησεν, ἂν ἦτο καὶ αὐτὸς Χριστιανός, αὐτὸς δὲ μὲ ζωηρὰν φωνὴν ὠμολόγησεν, ἀνελήφθη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν τάξιν τῶν μαρτύρων. Διετέλεσε παράκλητος τῶν Χριστιανῶν, καὶ εἶχε τὸν Παράκλητον μέσα του, τὸ πνεῦμα, περισσότερο ἀπὸ τὸν Ζαχαριαν⁶, τὸ ὁποῖον ἐπέδειξε διὰ τοῦ πληρώματος τῆς ἀγάπης του, εὐδοκήσας νὰ θέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἀπολογίας τῶν ἀδελφῶν. Διότι ἦτο καὶ εἶναι γνήσιος μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, ἀκολουθῶν τὸ ἄρνιον ὅπου μεταβῆ.

11 »Ἀπὸ αὐτὴν λοιπὸν τὴν στιγμὴν ἐδιαφοροποιήθησαν οἱ ὑπόλοιποι, καὶ ἅφ' ἑνὸς μὲν ἔγιναν φανεροὶ οἱ ὠριμοὶ διὰ τὸ μαρτύριον οἱ ὁποῖοι μὲ κάθε προθυμίαν ἐξεπλήρωσαν τὴν ὁμολογίαν τοῦ μαρτυρίου, ἅφ' ἑτέρου δὲ ἐφάνησαν καὶ οἱ ἀνέτοιμοι καὶ ἀγύμναστοι καὶ ἀσθενεῖς ἀκόμη μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρουν τὴν ἔντασιν μεγάλου ἀγῶνος· ἐξ αὐτῶν δὲ ἐξ-

6. Λουκᾶ 1, 67.

τόνον ἐνεγκεῖν μὴ δυνάμενοι· ὧν καὶ ἐξέτρωσαν ὡς δέκα τὸν ἀριθμόν· οἳ καὶ μεγάλην λύπην καὶ πένθος ἀμέτρητον ἐνεποίησαν ἡμῖν καὶ τὴν προθυμίαν τῶν λοιπῶν τῶν μὴ συνειλημμένων ἐνέκοψαν· οἳ καίπερ πάντα τὰ δεινὰ πάσχοντες, ὅμως συμπαρη-
 12 σαν τοῖς μάρτυσιν καὶ οὐκ ἀπελείποντο αὐτῶν. Τότε δὲ οἱ πάντες μεγάλως ἐπτοήθημεν διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ὁμολογίας, οὐ τὰς ἐπιφερομένας κολάσεις φοβούμενοι, ἀλλὰ τὸ τέλος ἀφορῶντες
 13 καὶ τὸ ἀποπεσεῖν τινα δεδιότες. Συνελαμβάνοντο μέντοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν οἱ ἄξιοι τὸν ἐκείνων ἀναπληροῦντες ἀριθμόν, ὥστε συλλεγῆναι ἐκ τῶν δύο ἐκκλησιῶν πάντας τοὺς σπουδαίους
 14 καὶ δι' ὧν μάλιστα συνεστήκει τὰ ἐνθάδε· συνελαμβάνοντο δὲ καὶ ἐθνικοὶ τινες οἰκέται τῶν ἡμετέρων, ἐπεὶ δημοσίᾳ ἐκέλευσεν ὁ ἡγεμῶν ἀναζητεῖσθαι πάντας ἡμᾶς· οἳ καὶ κατ' ἐνέδραν τοῦ σατανᾶ, φοβηθέντες τὰς βασάνους ἃς τοὺς ἁγίους ἔβλεπον πάσχοντας, τῶν στρατιωτῶν ἐπὶ τοῦτο παρορμώντων αὐτούς, κατεψεύσαντο ἡμῶν θυέστεια δεῖπνα καὶ οἰδιποδείους μίξεις καὶ ὄσα μήτε λαλεῖν μήτε νοεῖν θέμις ἡμῖν, ἀλλὰ μηδὲ πιστεύειν
 15 εἴ τι τοιοῦτο πώποτε παρὰ ἀνθρώποις ἐγένετο. Τούτων δὲ φημισθέντων, πάντες ἀπεθηριώθησαν εἰς ἡμᾶς, ὥστε καὶ εἴ τινες τὸ πρότερον δι' οἰκειότητα ἐμετρίαζον, τότε μεγάλως ἐχαλέπαινον καὶ διεπρίοντο ἐφ' ἡμῖν· ἐπληροῦτο δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν εἰρημένον ὅτι ἐλεύσεται καιρὸς ἐν ᾧ ἕκαστος ὁ ἀποκτείνων ὑμᾶς δόξει λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ.

16 »Ἐντεῦθεν¹ λοιπὸν ὑπεράνω πάσης ἐξηγήσεως ὑπέμενον

1. ἐντεῦθεν Χρήστου ἐνταῦθα κώδ., ἐκδ.

έκλιναν δέκα περίπου, οί όποιοι προεκάλεσαν εἰς ἡμᾶς μεγάλην λύπην καί ἀμέτρητον πένθος, καί ἀνέκοψαν τήν προθυμίαν τῶν ἄλλων οί όποιοι δέν εἶχον συλληφθῆ ἀκόμη καί, μολονότι ἔπαυχον ὅλα τὰ δεινά, ὅμως συμπαρίσταντο εἰς 12 τοὺς μάρτυρας καί δέν τοὺς ἐγκατέλειπον. Τότε δέ ὅλοι ἐπτοήθημεν ὑπερβολικά λόγω τῆς ἀβεβαιότητος τῆς ὁμολογίας των, ὅχι διότι ἐφοβούμεθα τὰς ἐπιβαλλομένας τιμωρίας, ἀλλά διότι ὑπολογίζοντες τήν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος ἐφοβούμεθα ὅτι 13 θά ἐξέπιπτε κανεῖς. Παρά ταῦτα συνελαμβάνοντο καθημερινῶς οί ἄξιοι, ἀναπληρώνοντες τὸν ἀριθμὸν ἐκείνων, ἕως ὅτου συνελέγησαν ἀπὸ τὰς δύο Ἐκκλησίας ὅλοι οί σπουδαῖοι ἐκ τῶν πιστῶν, καί μάλιστα ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους ἐστηρίζετο 14 ἡ ὀργάνωσις αὐτῶν. Συνελαμβάνοντο δέ καί μερικοὶ εἰδωλόλατραι ὑπηρέται τῶν ἰδικῶν μας, ἐπειδὴ ὁ κυβερνήτης διέταξε δημοσίᾳ νὰ ἀναζητηθῶμεν ὅλοι. Οὔτοι δέ κατόπιν δόλου τοῦ Σατανᾶ, φοβηθέντες τὰς βασάνους τὰς ὁποίας ἔβλεπον νὰ ὑφίστανται οί ἄγιοι, καί παροτρυνόμενοι σχετικῶς ἀπὸ τοὺς στρατιώτας, μᾶς κατηγόρησαν ψευδῶς ὅτι τελούμεν θυέστεια δεῖπνα καί οἰδιποδείους μίξεις⁷ καί ἄλλα πράγματα, τὰ ὁποῖα δέν μᾶς ἐπιτρέπεται οὔτε νὰ λέγωμεν οὔτε νὰ σκεπτῶμεθα, ἀλλ' οὔτε νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἔγιναν ποτὲ με- 15 ταξὺ ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ δέ αὐτὰ διεδόθησαν, ὅλοι ἐξηγριώθησαν ἐναντίον μας, ὥστε καί ὅσοι προηγουμένως λόγω οἰκογενειακῶν σχέσεων ἐφέροντο μὲ μετριοπάθειαν, ἀπὸ τότε ἠγανάκτουν καί ἔτριζον τοὺς ὀδόντας των ἐναντίον μας· ἐξεπληρώθη δέ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν ὅτι θά ἔλθῃ καιρὸς κατὰ τὸν ὁποῖον ὅποιοι σᾶς φονεύσῃ θά νομίζῃ ὅτι προσφέρει λατρείαν εἰς τὸν Θεόν⁸.

16 »Ἀπὸ τὸ σημεῖον τοῦτο λοιπὸν οἱ ἄγιοι ὑπέφερον τι-

7. Ἀνθρωποφαγαίαι, ἐκ τοῦ δείπνου τοῦ Θυέστου. Αἰμομιξίαι, ἐκ τοῦ γάμου τοῦ Οἰδίποδος μὲ τὴν μητέρα του Ἰοκάστην. Θυέστεια δεῖπνα καί οἰδιπόδειοι μίξεις ἦσαν δύο χονδροειδεῖς κατηγορίαι τῶν εἰδωλολατρῶν κατὰ τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν.

8. Ἰω. 16, 2.

κολάσεις οἱ ἅγιοι μάρτυρες, φιλοτιμουμένου τοῦ σατανᾶ καὶ δι'
 17 ἐκείνων ῥηθῆναι τι τῶν βλασφημῶν. Ὑπερβεβλημένως δὲ ἐνέ-
 σκηψεν ἡ ὄργη πᾶσα καὶ ὄχλου καὶ ἡγεμόνος καὶ στρατιωτῶν
 εἰς Σάγκτον τὸν διάκονον ἀπὸ Βιέννης καὶ εἰς Μάτουρον, νεο-
 φώτιστον μὲν, ἀλλὰ γενναῖον ἀγωνιστήν, καὶ εἰς Ἄτταλον Περ-
 γαμηνὸν τῷ γένει, στῦλον καὶ ἐδραῖωμα τῶν ἐνταῦθα ἀεὶ γεγο-
 νότα, καὶ εἰς Βλανδῖναν, δι' ἧς ἐπέδειξεν ὁ Χριστὸς ὅτι τὰ παρὰ
 ἀνθρώποις εὐτελεῖ καὶ ἀειδῆ καὶ εὐκαταφρόνητα φαινόμενα με-
 γάλῃ καταξιοῦται παρὰ Θεῷ δόξης διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην
 18 τὴν ἐν δυνάμει δεικνυμένην καὶ μὴ ἐν εἴδει καυχωμένην. Ἡμῶν
 γὰρ πάντων δεδιότων καὶ τῆς σαρκίνης δεσποίνης αὐτῆς, ἣτις
 ἦν καὶ αὐτὴ τῶν μαρτύρων μία ἀγωνίστρια, ἀγωνιώσης μὴ οὐ-
 δὲ τὴν ὁμολογίαν δυνήσεται παρησιάσασθαι διὰ τὸ ἀσθενές τοῦ
 σώματος, ἡ Βλανδῖνα τοσαύτης ἐπληρώθη δυνάμεως, ὥστε ἐ-
 κλυθῆναι καὶ παρεθῆναι τοὺς κατὰ διαδοχὰς παντὶ τρόπῳ βασα-
 νίζοντας αὐτὴν ἀπὸ ἑωθινῆς ἕως ἑσπέρας, καὶ αὐτοὺς ὁμολογοῦν-
 τας ὅτι νενίκηνται μηδὲν ἔχοντες μηκέτι ὁ ποιήσωσιν αὐτῇ,
 καὶ θαυμάζειν ἐπὶ τῷ παραμένειν ἔμπνουν αὐτὴν, παντὸς τοῦ
 σώματος περιερωγότητος καὶ ἠνεωγμένου, καὶ μαρτυρεῖν ὅτι ἐν
 εἶδος στρεβλώσεως ἱκανὸν ἦν πρὸς τὸ ἐξαγαγεῖν τὴν ψυχὴν, οὐχ
 19 ὅτι γε τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα. Ἄλλ' ἡ μακαρία ὡς γενναῖος ἀθλη-
 τῆς ἀνευέαζεν ἐν τῇ ὁμολογίᾳ, καὶ ἦν αὐτῆς ἀνάληψις καὶ ἀνά-
 παυσις καὶ ἀναληψία τῶν συμβαινόντων τὸ λέγειν ὅτι Ἐπι-
 στιανῆ εἰμι καὶ παρ' ἡμῖν οὐδὲν φαῦλον γίνεται'.

20 Ὡς δὲ Σάγκτος καὶ αὐτὸς ὑπερβεβλημένως καὶ ὑπὲρ πάντα
 ἄνθρωπον πάσας τὰς ἐξ ἀνθρώπων αἰκίας γενναίως ὑπομένων,
 τῶν ἀνόμων ἐλπίζόντων διὰ τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὸ μέγεθος τῶν
 βασάνων ἀκούσεσθαι τι παρ' αὐτοῦ τῶν μὴ δεόντων, τοσαύτη
 ὑποστάσει ἀντιπαρετάξατο αὐτοῖς, ὥστε μήτε τὸ ἴδιον κατει-

μωρίας αἱ ὁποῖαι ὑπερβαίνουν πᾶσαν περιγραφὴν, διότι ὁ
 Σατανᾶς ἐφιλοτιμεῖτο νὰ λεχθῆῖ κάτι βλάσφημον καὶ ἀπὸ ἐ-
 17 κείνους. Καθ' ὑπερβολὴν δὲ ἐνέσκηψεν ὅλη ἡ ὄργη τοῦ ὄχλου
 καὶ τοῦ κυβερνήτου καὶ τῶν στρατιωτῶν εἰς τὸν Σάγκτον,
 τὸν διάκονον τῆς Βιέννης, εἰς τὸν Μάτουρον, νεοφώτιστον
 μὲν ἀλλὰ γενναῖον ἀγωνιστὴν, εἰς τὸν Ἄτταλον ἀπὸ τὴν
 Πέργαμον καταγόμενον, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε πάντοτε στῦλος
 καὶ στήριγμα τῶν ἐδῶ πιστῶν, καὶ τέλος εἰς τὴν Βλανδῖναν,
 διὰ τῆς ὁποίας ὁ Χριστὸς ἐπέδειξεν ὅτι τὰ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς
 τῶν ἀνθρώπων φαινόμενα εὐτελεῖ καὶ ἄμορφα καὶ εὐκαταφρό-
 νητα ἀξιοῦνται μεγάλης δόξης πλησίον τοῦ Θεοῦ ἐξ αἰτίας
 τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης ἢ ὁποία δεικνύεται ἐν δυνάμει καὶ
 18 δὲν καυχᾶται διὰ τὴν ἐμφάνισιν. Διότι ἐνῶ ὅλοι ἡμεῖς ἐφοβού-
 μεθα καὶ ἡ κατὰ σάρκα κυρία της, ἡ ὁποία ἦτο καὶ αὐτὴ ἀγω-
 νίστρια μεταξὺ τῶν μαρτύρων, ἠγωνία μήπως δὲν κατορθώ-
 σῃ οὔτε τὴν ὁμολογίαν νὰ ἐκφέρῃ θαρραλέως λόγῳ τῆς ἀ-
 σθενείας τοῦ σώματος, ἡ Βλανδῖνα ἐγέμισε μὲ τόσην δύναμιν,
 ὥστε νὰ παραλυθοῦν καὶ ἐξαντληθοῦν οἱ βασιανίζοντες αὐτὴν
 ἀλληλοδιαδόχως μὲ πάντα τρόπον ἀπὸ τὸ πρωὶ ἕως τὸ βρά-
 δου, ὁμολογοῦντες καὶ αὐτοὶ ὅτι ἔχουν νικηθῆῖ ἀφοῦ δὲν ἔχουν
 τί ἄλλο νὰ τῆς κάμουν πλέον, καὶ νὰ θαυμάζουν ὅτι ἀνέπνεεν
 ἀκόμη, ἐνῶ ὀλόκληρον τὸ σῶμα εἶχε ξεσχισθῆῖ καὶ ἀνοιχθῆῖ,
 καὶ νὰ βεβαιῶνουν ὅτι, ἀφοῦ καὶ μόνον ἐν εἶδος βασιανισμοῦ
 ἦτο ἱκανὸν νὰ ἐξαγάγῃ τὴν ψυχὴν, πόσον περισσότερο τὰ
 19 τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα. Ἄλλ' ἡ μακαρία ὡς γενναῖος ἀθλητῆς
 ἀνεενέωνετο εἰς τὴν ὁμολογίαν καὶ ἦτο δι' αὐτὴν ἀναψυχὴ καὶ
 ἀνάπαυσις καὶ ἀναλγησία ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα τὸ νὰ λέγῃ,
 'Εἶμαι Χριστιανὴ καὶ τίποτε φαῦλον δὲν πράττομεν ἡμεῖς'.
 20 »Ὁ δὲ Σάγκτος ὑπέμενε καὶ αὐτὸς ἐπίσης ὅλας τὰς ὑπὸ
 τῶν ἀνθρώπων προκαλουμένας κακῶσεις μὲ ὑπερβολικὴν καὶ
 ὑπεράνθρωπον γενναϊότητα. Ἐνῶ οἱ ἄνομοι ἠλπίζον ὅτι
 λόγῳ τῆς διαρκείας καὶ τῆς μεγάλης σκληρότητος τῶν βα-
 σάνων θὰ ἀκούσουν ἀπὸ αὐτὸν κάτι ἀνεπίτρεπτον, αὐτὸς
 ἀντιπαρέταξεν εἰς αὐτοὺς τόσην ὑπομονήν, ὥστε νὰ μὴ εἶπη

πεῖν ὄνομα μήτε ἔθλους μήτε πόλεως ὄθεν ἦν, μήτε εἰ δοῦλος
 ἢ ἐλεύθερος εἶη· ἀλλὰ πρὸς πάντα τὰ ἐπερωτώμενα ἀπεκρίνατο
 τῇ ῥωμαϊκῇ φωνῇ, Ἐχριστιανός εἰμι· τοῦτο καὶ ἀντὶ ὀνόματος
 καὶ ἀντὶ πόλεως καὶ ἀντὶ γένους καὶ ἀντὶ παντός ἐπαλλήλως
 21 ὠμολόγει, ἄλλην δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν αὐτοῦ τὰ ἔθνη. Ὁθεν
 δὴ καὶ φιλονεικία μεγάλη τοῦ τε ἡγεμόνος καὶ τῶν βασανιστῶν
 ἐγένετο πρὸς αὐτόν, ὥστε ὁπότε μηκέτι μηδὲν εἶχον ὁ ποιήσω-
 σιν αὐτῷ, τὸ τελευταῖον χαλκᾶς λεπίδας διαπύρους προσεκόλ-
 22 λων τοῖς τρυφερωτάτοις μέλεσι τοῦ σώματος αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα
 μὲν ἐκαίετο, αὐτὸς δὲ παρέμενεν ἀνεπίκαμπτος καὶ ἀνένδοτος,
 στερρὸς πρὸς τὴν ὁμολογίαν, ὑπὸ τῆς οὐρανίου πηγῆς τοῦ ὕδα-
 τος τῆς ζωῆς τοῦ ἐξιόντος ἐκ τῆς νηδύος τοῦ Χριστοῦ δροσιζό-
 23 μενος καὶ ἐνδυναμούμενος. Τὸ δὲ σωματίον μάρτυς ἦν τῶν συμ-
 βεβηκότων, ὄλον τραῦμα καὶ μώλωψ καὶ συνεσπασμένον καὶ
 ἀποβεβληκὸς τὴν ἀνθρώπειον ἔξωθεν μορφὴν, ἐν ᾧ πάσχων Χρι-
 στὸς μεγάλας ἐπετέλει δόξας, καταργῶν τὸν ἀντικείμενον καὶ
 εἰς τὴν τῶν λοιπῶν ὑποτύπωσιν ὑποδεικνύων ὅτι μηδὲν φοβερὸν
 24 ὄπου Πατρὸς ἀγάπη, μηδὲ ἀλγεινὸν ὄπου Χριστοῦ δόξα. Τῶν
 γὰρ ἀνόμων μεθ' ἡμέρας πάλιν στρεβλούντων τὸν μάρτυρα καὶ
 νομιζόντων ὅτι οἰδούντων καὶ φλεγμαινόντων τῶν σωμάτων,
 εἰ τὰ αὐτὰ προσενέγκοιεν κολαστήρια, περιέσειντο αὐτοῦ, ὁπό-
 τε οὐδὲ τὴν ἀπὸ τῶν χειρῶν ἀφὴν ἠνείχετο, ἢ ὅτι ἐναποθανῶν
 ταῖς βασάνοις φόβον ἐμποιήσειε τοῖς λοιποῖς, οὐ μόνον οὐδὲν
 περὶ αὐτὸν τοιοῦτο συνέβη, ἀλλὰ καὶ παρὰ πᾶσαν δόξαν ἀνθρώ-
 πων ἀνέκλυσε καὶ ἀνωρθώθη τὸ σωματίον ἐν ταῖς μετέπειτα
 βασάνοις, καὶ τὴν ιδέαν ἀπέλαβε τὴν προτέραν καὶ τὴν χρῆσιν
 τῶν μελῶν, ὥστε μὴ κόλασιν, ἀλλ' ἴασιν διὰ τῆς χάριτος τοῦ
 Χριστοῦ τὴν δευτέραν στρέβλωσιν αὐτῷ γενέσθαι.

οὔτε τὸ ἰδικόν του ὄνομα οὔτε τοῦ ἔθνους οὔτε τῆς πόλεως τῆς καταγωγῆς του οὔτε ἂν ἦτο δοῦλος ἢ ἐλεύθερος ἀλλὰ εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις ἀπεκρίνετο εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, 'εἶμαι Χριστιανός'. τοῦτο ὡμολόγει διαδοχικῶς καὶ ἀντὶ τοῦ ὀνόματος καὶ ἀντὶ τῆς πόλεως καὶ ἀντὶ τοῦ γένους καὶ ἀντὶ παντὸς ἄλλου, ἄλλην δὲ λέξιν δὲν ἤκουσαν ἀπὸ αὐτὸν οἱ 21 Ἴθνηκοί. Διὰ τοῦτο ἐστήθη μεγάλη ἄμιλλα μεταξὺ τοῦ κυβερνήτου καὶ τῶν βασιανιστῶν πρὸς αὐτόν, ὥστε, ὅταν πλέον δὲν εἶχον τίποτε νὰ τοῦ κάμουν, εἰς τὸ τέλος προσεκῶλλον εἰς τὰ τρυφερώτατα μέλη τοῦ σώματός του πυρακτωμένας χαλ- 22 κίνας λεπίδας. Καὶ τὰ μὲν μέλη ἐκαίοντο, αὐτὸς δὲ παρέιενεν ἄκαμπτος καὶ ἀνένδοτος, σταθερὸς πρὸς τὴν ὁμολογίαν, δροσιζόμενος καὶ ἐνδυναμούμενος ὑπὸ τῆς οὐρανίου πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς τὸ ὁποῖον ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ 23 Χριστοῦ. Τὸ δὲ σωματίον του ἦτο μάρτυς τῶν συμβάντων, ὀλόκληρον τραῦμα καὶ πληγὴ καὶ συσπασμένον καὶ στερημένον ἐξωτερικῶς τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς, ἐντὸς τοῦ ὁποίου πάσχων ὁ Χριστὸς ἐπετέλει μεγάλα κατορθώματα, καταργῶν τὸν ἀντίπαλον καὶ πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν λοιπῶν δεικνύων ὅτι ὅπου ὑπάρχει ἀγάπη τοῦ Πατρὸς δὲν ὑφίσταται τίποτε φοβερόν καὶ ὅπου ὑπάρχει δόξα Χριστοῦ δὲν ὑφίστα- 24 ται τίποτε ὀδυνηρόν. Πράγματι, ὅταν ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας ὑπέβαλον πάλιν οἱ ἄνομοι τὸν μάρτυρα εἰς κακοποιήσεις καὶ ἐνόμιζον ὅτι, ἀφοῦ εἶχε τὰς σάρκας πρησμένας καὶ φλογισμένας, ἐὰν τοῦ ἐπέβαλον τὰ ἴδια κολαστήρια, θὰ τὸν ἐνίκων, ἀφοῦ δὲν θὰ ἠνείχετο οὔτε τὴν ἐπαφήν διὰ τῆς χειρός, ἢ ὅτι, ἂν ἀπέθνησκε τὴν ὥραν τοῦ βασιανισμοῦ, θὰ ἐγέμιζε φόβον τοὺς λοιπούς, ὅχι μόνον δὲν συνέβη κάτι τέτοιον, ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν ἀνθρωπίνην πρόβλεψιν τὸ σωματίον ἐσήκωσε τὴν κεφαλὴν καὶ ἀνωρθώθη εἰς τὰς μετέπειτα βασιανούς, καὶ ἀνέκτησε τὴν προηγουμένην μορφήν καὶ τὴν χρῆσιν τῶν μελῶν, ὥστε ἡ δευτέρα κακοποίησις νὰ ἀποβῆ εἰς αὐτόν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ θεραπείᾳ ἀντὶ τιμωρίας.

25 [»Καὶ Βιβλίδα δέ, μίαν τῶν ἠρνημένων, ἤδη δοκῶν ὁ διάβολος καταπεπτωκέναι, θελήσας δὲ καὶ διὰ βλασφημίας κατακρῖναι, ἤγγεν ἐπὶ κόλασιν, ἀναγκάζων εἰπεῖν τὰ ἄθεα περὶ ἡμῶν, ὡς
26 εὐθραυστον ἤδη καὶ ἄνανδρον· ἣ δὲ ἐν τῇ στρεβλώσει ἀνένηψε καὶ ὡς ἄν εἰπεῖν ἐκ βαθέος ὑπνου ἀνεγρηγόρησεν, ὑπομνησθεῖσα διὰ τῆς προσκαίρου τιμωρίας τὴν αἰώνιον ἐν γεέννῃ κόλασιν, καὶ ἐξ ἐναντίας ἀντεῖπε τοῖς βλασφήμοις, φήσασα ᾠώς ἄν παιδία φάγοιεν οἱ τοιοῦτοι, οἷς μηδὲ ἀλόγων ζώων αἷμα φαγεῖν ἐξόν;· καὶ ἀπὸ τοῦδε Χριστιανὴν ἑαυτὴν ὠμολόγει καὶ τῷ κλήρω τῶν μαρτύρων προσετέθη.]

27 »Καταργηθέντων δὲ τῶν τυραννικῶν κολαστηρίων ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς τῶν μακαρίων ὑπομονῆς, ἐτέρας μηχανὰς ὁ διάβολος ἐπενόει, τὰς κατὰ τὴν εἰρκτὴν ἐν τῷ σκότει καὶ τῷ χαλεπωτάτῳ χωρίῳ συγκλείσεις καὶ τὰς ἐν τῷ ξύλῳ διατάσεις τῶν ποδῶν, ἐπὶ πέμπτον διατεινομένων τρύπημα, καὶ τὰς λοιπὰς αἰκίας, ὅσας εἰώθασιν ὀργιζόμενοι ὑπουργοὶ καὶ ταῦτα διαβόλου πλήρεις διατιθέσθαι τοὺς ἐγκλειομένους· ὥστε ἀποπνιγῆναι τοὺς πλείστους ἐν τῇ εἰρκτῇ, ὅσους γε ὁ Κύριος οὕτως ἐξελθεῖν
28 ἠθέλησεν, ἐπιδεικνύων τὴν αὐτοῦ δόξαν. Οἱ μὲν γὰρ βασανισθέντες πικρῶς ὥστε δοκεῖν μηδὲ τῆς πάσης θεραπείας τυχόντας ἔτι ζῆσαι δύνασθαι, παρέμενον ἐν τῇ εἰρκτῇ, ἔρημοι μὲν τῆς παρὰ ἀνθρώπων ἐπιμελείας, ἀναρρωννύμενοι δὲ ὑπὸ Κυρίου καὶ ἐνδυναμούμενοι καὶ σώματι καὶ ψυχῇ καὶ τοὺς λοιποὺς παρορμῶντες καὶ παραμυθούμενοι· οἱ δὲ νεαροὶ καὶ ἄρτι συνειλημμένοι, ὧν μὴ προκατήκιστο τὰ σώματα, τὸ βάρος οὐκ ἔφερον τῆς συγκλείσεως, ἀλλ' ἐνδον ἐναπέθνησκον.

29 »Ὁ δὲ μακάριος Ποθεινός, ὁ τὴν διακονίαν τῆς ἐπισκοπῆς

9. Φαίνεται ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τῆς Γαλλίας ἐφύλασσαν ἀκόμη τότε τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀποστολικῆς συνόδου περὶ πνικτοῦ καὶ αἵματος, Πράξ. 15, 29.

10. Ἦτο εἰδικὸν μηχανήμα βασανισμοῦ.

24 [»Τὴν δὲ Βιβλίδα, μίαν ἀπὸ ἐκείνας αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀρνη-
 θῆ τὴν χριστιανικὴν ιδιότητα, νομίζων τῶρα ὁ Διάβολος,
 ὅτι εὐρίσκετο εἰς κατάπτωσιν, θελήσας δὲ νὰ κατακρίνη καὶ
 διὰ βλασφημίας, ὠδήγησεν εἰς τιμωρίαν, ἀναγκάζων αὐτὴν
 νὰ εἴπῃ δι' ἡμᾶς τὰ ἄθεα, μὲ τὴν ιδέαν ὅτι ἦτο πλεόν εὐθραυ-
 26 στος καὶ δειλὴ. Αὐτὴ ὅμως κατὰ τὴν κακοποίησιν ἀνένηψε
 καὶ ἐφάνη ὡσὰν νὰ ἐξύπνησεν ἀπὸ βαθύν ὕπνον, ἐνθυμηθεῖσα
 διὰ τῆς προσκαίρου τιμωρίας τὴν αἰωνίαν κόλασιν εἰς τὴν
 γέενναν, καὶ ἀπεκρίθη εἰς τοὺς βλασφήμους τὰ ἀντίθετα, εἴ-
 πουῖσα, 'πῶς θὰ ἔτρωγον παιδία, τοιοῦτοι ἄνθρωποι οἱ ὁ-
 ποῖοι δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε ἀλόγων ζῶων αἷμα νὰ φάγουν;'⁹.
 Καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὡμολόγει ὅτι ἦτο Χριστιανὴ καὶ
 προσετέθη εἰς τὴν τάξιν τῶν μαρτύρων.]

27 »Ἀφοῦ δὲ τὰ τυραννικὰ κολαστήρια κατηργήθησαν ὑπὸ
 τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς ὑπομονῆς τῶν μακαρίων, ἄλλας μηχανὰς
 ἐπενόησεν ὁ Διάβολος, τοὺς ὁμαδικοὺς ἐγκλεισμοὺς εἰς τὸ
 σκότος καὶ εἰς τὸν τραχύτερον χῶρον τῆς φυλακῆς, τὴν διά-
 τασιν τῶν ποδῶν εἰς τὸ ξύλον¹⁰ μέχρι τοῦ πέμπτου τρυπήμα-
 τος καὶ τὰς ἄλλας κακώσεις τὰς ὁποίας ὀργιζόμενοι ὑπηρέ-
 ται, καὶ μάλιστα ἐμπνευσμένοι ἀπὸ τὸν Διάβολον, συνηθί-
 ζουν νὰ ἐπιβάλλουν εἰς τοὺς ἐγκλείστους. Οὕτως οἱ πλεῖστοι
 ἀπέθανον ἀπὸ ἀσφυξίαν εἰς τὴν φυλακὴν, ὅσους τουλάχιστον
 ἠθέλησε νὰ ἐξέλθουν οὕτω τοῦ βίου ὁ Κύριος, ἐπιδεικνύων
 28 τὴν δόξαν του. Πράγματι οἱ μὲν βασανισθέντες σκληρὰ μέχρι
 σημείου ὥστε νὰ φαίνωνται ὅτι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ζήσουν
 πλέον, ἔστω καὶ ἂν ὑποβληθοῦν εἰς πᾶν εἶδος θεραπείας, πα-
 ρέμενον εἰς τὴν φυλακὴν, στερημένοι τῆς φροντίδος τῶν ἀν-
 θρώπων, ἀναζωογονούμενοι δὲ καὶ ἐνδυναμούμενοι ὑπὸ τοῦ
 Κυρίου καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν, καὶ προτρέ-
 ποντες καὶ παρηγοροῦντες τοὺς ἄλλους οἱ δὲ νέοι καὶ προ-
 φάτως συλληφθέντες, τῶν ὁποίων τὰ σώματα δὲν εἶχον κακο-
 ποιηθῆ προηγουμένως, δὲν ὑπέφερον τὸ βάρος τῆς ὁμαδικῆς
 ἐγκλείσεως ἀλλ' ἀπέθνησκον μέσα.

29 »Ὁ δὲ μακάριος Ποθεινός, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐμπιστευμένος

ἐν Λουγδούνῳ πεπιστευμένος, ὑπὲρ τὰ ἐνενήκοντα ἔτη τῆς ἡλικίας
 γεγονώς καὶ πάνυ ἀσθενῆς τῷ σώματι, μόλις μὲν ἐμπνέων
 διὰ τὴν προκειμένην σωματικὴν ἀσθένειαν, ὑπὸ δὲ προθυμίας
 πνεύματος ἀναρρωνύμενος διὰ τὴν ἐγκειμένην τῆς μαρτυρίας
 ἐπιθυμίαν, καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὸ βῆμα ἐσύρτο, τοῦ μὲν σώματος καὶ
 ὑπὸ τοῦ γήρως καὶ ὑπὸ τῆς νόσου λελυμένου, τηρουμένης δὲ τῆς
 30 ψυχῆς ἐν αὐτῷ, ἵνα δι' αὐτῆς Χριστὸς θριαμβεύσῃ. Ὅς ὑπὸ τῶν
 στρατιωτῶν ἐπὶ τὸ βῆμα κομισθεὶς, παραπεμπόντων αὐτὸν τῶν
 πολιτικῶν ἐξουσιῶν καὶ παντὸς τοῦ πλήθους, ἐπιβοήσεις παν-
 τοίας ποιουμένων ὡς αὐτοῦ ὄντος τοῦ Χριστοῦ, ἀπεδίδου τὴν
 31 καλὴν μαρτυρίαν. Ἀνεταζόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τίς εἶη
 Χριστιανῶν ὁ Θεός, ἔφη ἑὸν ἦς ἄξιος, γνώσῃ. Ἐντεῦθεν δὲ ἀφει-
 δῶς ἐσύρτο καὶ ποικίλας ἔπασχε πληγὰς, τῶν μὲν σύνεγγυς
 χερσὶ καὶ ποσὶν ἐνυβριζόντων παντοίως, μηδὲ τὴν ἡλικίαν αἰ-
 δουμένων αὐτοῦ, τῶν δὲ μακρὰν, ὃ μετὰ χειρὰς ἕκαστος εἶχεν,
 εἰς αὐτὸν ἀκοντιζόντων, πάντων δὲ ἡγουμένων μεγάλως πλημ-
 μελεῖν καὶ ἀσεβεῖν, εἴ τις ἀπολειφθεῖη τῆς εἰς αὐτὸν ἀσελγείας·
 καὶ γὰρ τοὺς θεοὺς αὐτῶν ᾤοντο οὕτως ἐκδικήσειν. Καὶ μόγις
 ἐμπνέων ἐρρίφη ἐν τῇ εἰρκτῇ καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἀπέψυξεν.
 32 Ἦ Ἐνταῦθα δὴ μεγάλη τις οἰκονομία Θεοῦ ἐγένετο καὶ ἔλεος
 ἀμέτρητον ἀνεφαίνεται Ἰησοῦ, σπανίως μὲν ἐν τῇ ἀδελφότητι
 33 γεγονός, μὴ ἀπολειπόμενον δὲ τῆς τέχνης Χριστοῦ. Οἱ γὰρ κατὰ
 τὴν πρώτην σύλληψιν ἕξαρνοι γενόμενοι συνεκλείοντο καὶ αὐτοὶ
 καὶ μετεῖχον τῶν δεινῶν· οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ ὄφελός τι
 αὐτοῖς ἢ ἐξἄρνησις ἐγένετο, ἀλλ' οἱ μὲν ὁμολογοῦντες ὃ καὶ ἤ-
 σαν, συνεκλείοντο ὡς Χριστιανοί, μηδεμιᾶς ἄλλης αἰτίας αὐτοῖς
 ἐπιφερομένης, οὗτοι δὲ λοιπὸν ὡς ἀνδροφόνοι καὶ μιαιοὶ κατεί-
 34 χοντο, διπλότερον παρὰ τοὺς λοιποὺς κολαζόμενοι. Ἐκείνους

τὴν ἡγεσίαν τῆς ἐπισκοπῆς Λουγδούνου, ὑπερενενηκοντού-
 τῆς καὶ πολὺ ἀσθενῆς εἰς τὸ σῶμα, μόλις ἀναπνέων λόγῳ τῆς
 ὑπαρχούσης σωματικῆς ἀσθενείας, ἀναζωογονούμενος δὲ ὑπὸ
 τῆς προθυμίας τοῦ πνεύματος λόγῳ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιθυ-
 μίας τοῦ μαρτυρίου, καὶ αὐτὸς ἐσύρθη εἰς τὸ βῆμα. Τὸ σῶμα
 του ἦτο διαλελυμένον καὶ ἀπὸ τὸ γῆρας καὶ ἀπὸ τὴν νόσον,
 ἀλλ' ἡ ψυχὴ διετηρεῖτο μέσα του διὰ νὰ θριαμβεύσῃ δι' αὐτῆς
 30 ὁ Χριστός. Οὗτος, ὀδηγηθεὶς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν εἰς τὸ
 βῆμα, μὲ τὴν συνοδείαν τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων καὶ ὀλο-
 κλήρου τοῦ πλήθους, τὸ ὁποῖον ἐξέβαλλε ποικίλας κραυγὰς,
 ὡσὰν νὰ ἦτο αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ἀπέδωσε τὴν καλὴν μαρ-
 31 τυρίαν. Ἐρωτώμενος δὲ ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου, ποῖος εἶναι ὁ
 Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, εἶπεν, 'ἐὰν εἶσαι ἄξιος, θὰ μάθῃς'.
 Ἐπειτα δὲ ἐσύρετο ἀλύπητα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ὑφίστατο
 παντοειδεῖς πληγὰς· ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἦσαν πλησίον τὸν ὕ-
 βριζον μὲ χεῖρας καὶ πόδας παντοιοτρόπως, χωρὶς νὰ σέ-
 βωνται οὔτε τὴν ἡλικίαν του, ἐκεῖνοι δὲ οἱ ὁποῖοι ἦσαν μα-
 κρὰν ἔρριπτον εἰς αὐτὸν ὅ,τι εἶχεν ἕκαστος πρόχειρον, ὅλοι
 δὲ ἐνόμιζον ὅτι θὰ ἐπλημμέλει καὶ θὰ ἡσέβει ὁποῖός θὰ ὑπελεί-
 πετο εἰς τὴν ἐναντίον του θρασύτητα διότι ἐπίστευον ὅτι
 οὕτω θὰ ἐλάμβανον ἐκδίκησιν διὰ τοὺς θεοὺς των. Τέλος ἐρ-
 ρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν μόλις ἀναπνέων καὶ μετὰ δύο ἡμέρας
 ἀπέθανεν.

32 »Ἐδῶ συνέβη μία μεγάλη παρέμβασις τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξε-
 δηλώθη τὸ ἀμέτρητον ἔλεος τοῦ Ἰησοῦ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον
 σπανίως παρατηρήθη εἰς τὴν ἀδελφότητά μας, ἀλλὰ δὲν ἀφί-
 33 στατο τῆς τέχνης τοῦ Χριστοῦ. Πράγματι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι
 εἶχαν ἀρνηθῆ ἀμέσως μετὰ τὴν σύλληψίν των ἐνεκλείοντο καὶ
 αὐτοὶ εἰς τὸ σκοτεινὸν κελλίον καὶ μετεῖχον εἰς τὰ δεινὰ. Ἄλ-
 λωστε ἡ ἀρνησις οὔτε κατὰ τὸν παρόντα χρόνον τοὺς ὠφέ-
 λει τίποτε, ἀφοῦ οἱ μὲν ὁμολογοῦντες ὅ,τι ἦσαν ἐνεκλείοντο
 ὡς Χριστιανοί, χωρὶς νὰ προσάπτεται κατ' αὐτῶν ἄλλη κα-
 τηγορία, οἱ δὲ ἀρνηταὶ ἐκρατοῦντο ὡς φονεῖς καὶ ἐγκληματῆαι,
 34 τιμωρούμενοι διπλότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Διότι ἐκείνους μὲν

μὲν γὰρ ἐπεκούφιζεν ἡ χαρὰ τῆς μαρτυρίας καὶ ἡ ἐλπίς τῶν ἐ-
 πηγγελεμένων καὶ ἡ πρὸς τὸν Χριστὸν ἀγάπη καὶ τὸ πνεῦμα τὸ
 πατρικόν, τούτους δὲ τὸ συνειδὸς μεγάλως ἐτιμωρεῖτο, ὥστε
 καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς ἅπασι κατὰ τὰς παρόδους διαδήλους
 35 τὰς ὄψεις αὐτῶν εἶναι. Οἱ μὲν γὰρ ἰλαροὶ προήεσαν, δόξης καὶ
 χάριτος πολλῆς ταῖς ὄψεσιν αὐτῶν συγκεκραμένης, ὥστε καὶ τὰ
 δεσμὰ κόσμον εὐπρεπῆ περικειῖσθαι αὐτοῖς, ὡς νύμφη κεκοσμη-
 μένη ἐν κροσσωτοῖς χρυσοῖς πεποικιλμένοις, τὴν εὐωδίαν ὀδω-
 δότες ἅμα τὴν Χριστοῦ, ὥστε ἐνίους δόξαι καὶ μύρω κοσμικῶ
 κεχρῖσθαι αὐτούς· οἱ δὲ κατηφεῖς καὶ ταπεινοὶ καὶ δυσειδεῖς
 καὶ πάσης ἀσχημοσύνης ἀνάπλευοι, προσέτι δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνῶν
 ὀνειδιζόμενοι ὡς ἀγεννεῖς καὶ ἄνανδροι, ἀνδροφόνων μὲν ἐγκλή-
 ματα ἔχοντες, ἀπολωλεκότες δὲ τὴν πάντιμον καὶ ἔνδοξον καὶ
 ζωοποιὸν προσηγορίαν. Ταῦτα δὴ οἱ λοιποὶ θεωροῦντες ἐστηρί-
 χθησαν, καὶ οἱ συλλαμβανόμενοι ἀδιστακτως ὠμολόγουν, μηδὲ
 ἔννοιαν ἔχοντες διαβολικοῦ λογισμοῦ».

36 Τούτοις μεταξὺ τινα ἐπειπόντες, αὖθις ἐπιφέρουσι· «μετὰ
 ταῦτα δὴ λοιπὸν εἰς πᾶν εἶδος διηρεῖτο τὰ μαρτύρια τῆς ἐξόδου
 αὐτῶν· ἐκ διαφόρων γὰρ χρωμάτων καὶ παντοίων ἀνθῶν ἕνα
 πλέξαντες στέφανον προσήνεγκαν τῷ Πατρὶ. Ἐχοῆν δ' οὖν
 τοὺς γενναίους ἀθλητὰς ποικίλον ὑπομείναντας ἀγῶνα καὶ με-
 γάλως νικήσαντας ἀπολαβεῖν τὸν μέγαν τῆς ἀφθαρσίας στέφα-
 ρον.

37 »Ὁ μὲν οὖν Μάτουρος καὶ ὁ Σάγκτος καὶ ἡ Βλανδῖνα καὶ
 Ἄτταλος ἤγοντο ἐπὶ τὰ θηρία εἰς τὸ δημόσιον καὶ εἰς κοινὸν
 τῶν ἐθνῶν τῆς ἀπανθρωπίας θέαμα, ἐπίτηδες τῆς τῶν θηριομα-
 χίων ἡμέρας διὰ τοὺς ἡμετέρους διδομένης.

38 »Καὶ ὁ μὲν Μάτουρος καὶ ὁ Σάγκτος αὖθις διήεσαν ἐν τῷ
 ἀμφιθεάτρῳ διὰ πάσης κολάσεως, ὡς μηδὲν ὄλως προπεπον-
 θότες, μᾶλλον δ' ὡς διὰ πλειόνων ἤδη κλήρων ἐκβεβιακότες

11. Βλ. Β' Κορ. 2, 15.

12. Τὸ ὄνομα τῶν Χριστιανῶν τὸ ὁποῖον ὡς ἀρνηταί του ἔχασαν.

ἀνεκούφιζεν ἡ χαρὰ τῆς μαρτυρίας καὶ ἡ ἐλπίς τῶν ἐπηγυ-
 γελμένων ἀγαθῶν καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὸ
 πνεῦμα τοῦ Πατρός, αὐτοὺς δὲ ἐτιμῶρει βαρέως ἡ συνείδησις,
 ὥστε εἰς τὸ πέρασμά των νὰ γίνωνται ὀλοφάνεροι αἱ ὄψεις
 35 των εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους. Ἐκεῖνοι μὲν ἐπροχώρουν εὐθυμοὶ
 καὶ εἰς τὰς ὄψεις των ἦτο ἀνάμικτος πολλὴ δόξα καὶ χάρις,
 ὥστε καὶ τὰ δεσμά των νὰ τοὺς περιβάλλουν ὡς ὠραῖα στο-
 λίδια, ὡσὰν νύμφας στολισμένας μὲ φορέματα κροσσωτὰ καὶ
 χρυσοκεντημένα, ἀποπνέοντες συγχρόνως τὴν εὐωδίαν τοῦ
 Χριστοῦ ¹¹, ὥστε μερικοὶ νὰ νομίζουν ὅτι οὗτοι ἦσαν ἀλειμ-
 μένοι καὶ μὲ κοσμικὸν μῦρον· αὐτοὶ δὲ διήρχοντο κατηφεῖς καὶ
 ταπεινοὶ καὶ δύσμορφοι καὶ γεμᾶτοι ἀπὸ πᾶν εἶδος ἀσχημίας,
 προσέτι δὲ καὶ ὀνειδιζόμενοι ἀπὸ τοὺς Ἐθνικοὺς ὡς δειλοὶ καὶ
 ἀνανδροὶ, ἔχοντες κατηγορίαν φονέων καὶ ἀπολέσαντες τὴν
 τιμίαν καὶ ἔνδοξον καὶ ζωοποιὸν ὀνομασίαν ¹². Αὐτὰ λοιπὸν
 βλέποντες οἱ ὑπόλοιποι ἐστηρίχθησαν καὶ οἱ συλλαμβανόμε-
 νοὶ ὠμολόγουν ἀδιστακτῶς τὴν πίστιν των, χωρὶς νὰ ἔχουν
 οὔτε ἀπλῆν σκέψιν διαβολικοῦ διαλογισμοῦ».

36 Ἄφοῦ προσέθεσαν εἰς αὐτὰ ὠρισμένα ἄλλα, ἀμέσως συνε-
 χίζουν. «Ἐπειτα λοιπὸν ἀπὸ αὐτὰ εἰς τὸ τέλος τὰ μαρτύ-
 ρια τοῦ θανάτου των ἔλαβον ποικίλας μορφάς· διότι προσέ-
 φερον εἰς τὸν Πατέρα ἓνα στέφανον τὸν ὁποῖον ἐπλεξαν ἀπὸ
 παντὸς εἶδους καὶ παντὸς χρώματος ἄνθη. Ἐπρεπε λοιπὸν
 οἱ γενναῖοι ἀθληταί, ἀφοῦ ὑπέμειναν ποικίλας συγκρούσεις
 καὶ ἐνίκησαν σπουδαίως, νὰ κερδίσουν τὸν μέγαν στέφανον
 τῆς ἀφθαρσίας.

37 »Λοιπὸν ὁ μὲν Μάτουρος καὶ ὁ Σάγκτος καὶ ἡ Βλανδίνα
 καὶ ὁ Ἄτταλος ὠδηγήθησαν πρὸς τὰ θηρία εἰς τὸ δημόσιον
 ἀμφιθέατρον καὶ εἰς κοινὸν θέαμα τῆς ἀπανθρωπίας τῶν Ἐ-
 θνικῶν. Παρεχωρήθη μάλιστα ἐπίτηδες ἡ ἡμέρα τῆς θηριομα-
 χίας εἰς τοὺς ἰδικούς μας.

38 »Καὶ ὁ μὲν Μάτουρος καὶ ὁ Σάγκτος ἐπέρασαν πάλιν μέσα
 εἰς τὸ ἀμφιθέατρον ὄλην τὴν διαδικασίαν τοῦ βασανισμοῦ,
 ὡσὰν νὰ μὴ εἶχον πάθει τίποτε πρωτύτερα ἢ μᾶλλον ὡσὰν νὰ

τὸν ἀντίπαλον, καὶ περὶ τοῦ στεφάνου αὐτοῦ τὸν ἀγῶνα ἔχοντες ὑπέφερον πάλιν τὰς διεξόδους τῶν μαστίγων τὰς ἐκεῖσε εἰθισμένας καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν θηρίων ἐλκηθμοὺς καὶ πάνθ' ὅσα μαινόμενος ὁ δῆμος, ἄλλοι ἀλλαχόθεν, ἐπεβόων καὶ ἐπεκελεύοντο, ἐπὶ πᾶσι τὴν σιδηρᾶν καθέδραν, ἐφ' ἧς τηγανιζόμενα τὰ σώματα κνίσῃς αὐτοὺς ἐνεφόρει. Οἱ δ' οὐδ' οὕτως ἔληγον, ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον ἐξεμαίνοντο, βουλόμενοι νικῆσαι τὴν ἐκείνων ὑπομονήν, καὶ οὐδ' ὡς παρὰ Σάγκτου ἕτερόν τι εἰσήκουσαν παρ' ἣν ἀπ' ἀρχῆς εἰθιστο λέγειν τῆς ὁμολογίας φωνήν. Οὗτοι μὲν οὖν, δι' ἀγῶνος μεγάλου ἐπὶ πολὺ παραμενούσης αὐτῶν τῆς ψυχῆς, τοῦσχατον ἐτύθησαν, διὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀντὶ πάσης τῆς ἐν τοῖς μονομαχίαις ποικιλίας αὐτοὶ θέαμα γενόμενοι τῷ κόσμῳ.

41 Ὡς δὲ Βλανδίνα ἐπὶ ξύλου κρεμασθεῖσα προύκειτο βορὰ τῶν εἰσβαλλομένων θηρίων· ἢ καὶ¹ σταυροῦ σχήματι κρεμαμένη διὰ τῆς εὐτόνου προσευχῆς πολλὴν προθυμίαν τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐνεποίει, βλεπόντων αὐτῶν ἐν τῷ ἀγῶνι καὶ τοῖς ἔξωθεν ὀφθαλμοῖς διὰ τῆς ἀδελφῆς τὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἐσταυρωμένον, ἵνα πείσῃ τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν ὅτι πᾶς ὁ ὑπὲρ τῆς Χριστοῦ δόξης παθὼν τὴν κοινωνίαν αἰεὶ ἔχει μετὰ τοῦ ζῶντος Θεοῦ. Καὶ μηδενὸς ἀφαμένου τότε τῶν θηρίων αὐτῆς, καθαιρεθεῖσα ἀπὸ τοῦ ξύλου ἀνελήφθη πάλιν εἰς τὴν εἰρκτήν, εἰς ἄλλον ἀγῶνα τηρουμένη, ἵνα διὰ πλειόνων γυμνασμάτων νικήσασα, τῷ μὲν σκολιῷ ὄφει ἀπαραίτητον ποιήσῃ τὴν καταδίκην, προτρέψῃται δὲ τοὺς ἀδελφούς, ἢ μικρὰ καὶ ἀσθενῆς καὶ εὐκαταφρόνητος μέγαν καὶ ἀκαταγώνιστον ἀθλητὴν Χριστὸν ἐνδεδυμένη, διὰ πολλῶν κλήρων ἐκβιάσασα τὸν ἀντικείμενον καὶ δι' ἀγῶνος τὸν τῆς ἀφθαρσίας στεψαμένη στέφανον.

43 Ὡς δὲ Ἀτταλὸς καὶ αὐτὸς μεγάλως ἐξαιτηθεὶς ὑπὸ τοῦ ὄχλου—καὶ γὰρ ἦν ὀνομαστός—, ἔτοιμος εἰσῆλθεν ἀγωνιστῆς διὰ

1. ἢ καὶ Schwartz ἢ καὶ διὰ τοῦ βλέπεσθαι κώδ.

κατενίκησαν τὸν ἀντίπαλον εἰς πολλοὺς γύρους, καὶ τώρα ἀγωνιζόμενοι διὰ τὸν ἴδιον τὸν στέφανον νίκης ὑπέφεραν πάλιν τὴν δίοδον τῶν μαστίγων αἱ ὅποια συνηθίζονται ἐκεῖ καὶ τὰ τραβήγματα ἀπὸ τὰ θηρία καὶ ὅλα ὅσα ἐζήτει καὶ παρήγγελλε μὲ κραυγὰς ὁ μαινόμενος λαὸς ἀπὸ διάφορα σημεῖα, καὶ τέλος τὸ σιδηροῦν κάθισμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τηγα-
 39 νιζόμενα τὰ σώματα τοὺς ἐγέμιζον μὲ κνίσαν. Οἱ δὲ Ἐθνικοὶ δὲν ἔπαυον οὔτε οὔτως, ἀλλὰ συνεχῶς ἐγίνοντο περισσότερον μανιακοί, θέλοντες νὰ νικήσουν τὴν ὑπομονὴν ἐκείνων, οὔτε ἀκόμη ὅταν δὲν ἤκουσαν ἀπὸ τὸν Σάγκτον τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰς λέξεις τῆς ὁμολογίας τὰς ὁποίας εἶχε συνηθίσει νὰ
 40 λέγει ἐξ ἀρχῆς. Οἱ μάρτυρες λοιπόν, καθὼς ἡ ζωὴ των παρετείνετο ἐπὶ πολὺ παρὰ τὸν μακρὸν ἀγῶνα, εἰς τὸ τέλος ἐσφάγησαν· ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀντὶ ὅλης τῆς ποικιλίας τῶν μονομαχιῶν ἔγιναν αὐτοὶ θέαμα εἰς τὸν κόσμον.

41 »Ἡ δὲ Βλανδίνα κρεμασθεῖσα ἐπάνω εἰς τὸ ξύλον ἦτο ἐκτεθειμένη ὡς βορὰ εἰς τὰ εἰσαγόμενα θηρία· κρεμασμένη εἰς σχῆμα σταυροῦ μὲ τὴν ζωηρὰν προσευχὴν προεκάλει πολλὴν προθυμίαν εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς εἰς τὸν ἀγῶνα ἔβλεπον ἀκόμη καὶ μὲ τοὺς ἐξωτερικοὺς ὀφθαλμοὺς τὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἐσταυρωμένον, νὰ πείθῃ τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν ὅτι ὅποιος ἔπαθεν ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Χρι-
 42 στοῦ ἔχει πάντοτε κοινωνίαν μὲ τὸν ζῶντα Θεόν. Καὶ ἐπειδὴ τότε δὲν τὴν ἤγγισε κανένα θηρίον, καταβιβασθεῖσα ἀπὸ τὸ ξύλον μεταφέρθη πάλιν εἰς τὴν φυλακὴν, διατηρουμένη δι' ἄλλον ἀγῶνα, οὔτως ὥστε, ἀφοῦ νικήσῃ εἰς πολυάριθμα ἀγωνίσματα, τοῦ μὲν σκολιοῦ ὄφως νὰ καταστήσῃ ἀναγκαίαν τὴν καταδίκην, τοὺς δὲ ἀδελφοὺς νὰ παραδειγματίζῃ αὐτὴ ἢ μικρὰ καὶ ἀσθενῆς καὶ ἐγκαταρρόνητος ἐνδυμένη τὸν μέγαν καὶ ἀσυναγώνιστον ἀθλητὴν Χριστόν, συντρίψασα τὸν ἀντίπαλον εἰς πολλοὺς γύρους καὶ στεφθεῖσα ἔπειτα ἀπὸ ἀγῶνα τὸν στέφανον τῆς ἀφθαρσίας.

43 »Ὁ δὲ Ἄτταλος, ζητηθεὶς καὶ αὐτὸς ἐπιμόνως ἀπὸ τὸν ὄχλον—διότι ἦτο ὀνομαστός—εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἀμφιθέατρον

τὸ εὐσυνείδητον, ἐπειδὴ γνησίως ἐν τῇ χριστιανῇ συντάξει γεγυ-
 44 μνασμένος ἦν καὶ αἰεὶ μάρτυς ἐγεγόνει παρ' ἡμῖν ἀληθείας. Καὶ
 περιαχθεὶς κύκλω τοῦ ἀμφιθεᾶτρον, πίνακος αὐτὸν προᾶγοντος
 ἐν ᾧ ἐγέγραπτο Ῥωμαῖστί ὁὗτός ἐστιν Ἄτταλος ὁ Χριστιανός',
 καὶ τοῦ δήμου σφόδρα σφριγῶντος ἐπ' αὐτῷ, μαθὼν ὁ ἡγεμὼν
 ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀναληφθῆναι μετὰ καὶ
 τῶν λοιπῶν τῶν ἐν τῇ εἰρκτῇ ὄντων, περὶ ὧν ἐπέστειλε τῷ Καί-
 45 σαρι καὶ περιέμενε τὴν ἀπόφασιν τὴν ἀπ' ἐκείνου.

45 Ὡς δὲ διὰ μέσου καιρὸς οὐκ ἀργὸς αὐτοῖς οὐδὲ ἄκαρπος
 ἐγίνετο, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑπομονῆς αὐτῶν τὸ ἀμέτρητον ἔλεος ἀνε-
 φαίνετο Χριστοῦ· διὰ γὰρ τῶν ζώντων ἐζωοποιοῦντο τὰ νεκρᾶ,
 καὶ μάρτυρες τοῖς μὴ μάρτυσιν ἐχαρίζοντο, καὶ ἐνεγίνετο πολλή
 χαρὰ τῇ παρθένῳ μητρὶ, οὗς ὡς νεκροὺς ἐξέτρωσε, τούτους ζῶν-
 46 τας ἀπολαμβάνουσα. Λι' ἐκείνων γὰρ οἱ πλείους τῶν ἡρνημένων
 ἀνεμετροῦντο καὶ ἀνεκνίσκοντο καὶ ἀνεζωπυροῦντο καὶ ἐμάν-
 θανον ὁμολογεῖν καὶ ζῶντες ἤδη καὶ τετονωμένοι προσήεσαν
 τῷ βῆματι, ἐγγλυκαίνοντος τοῦ τὸν μὲν θάνατον τοῦ ἁμαρτω-
 47 λοῦ μὴ βουλομένου, ἐπὶ δὲ τὴν μετάνοιαν χρηστευομένου Θεοῦ,
 ἵνα καὶ πάλιν ἐπερωτηθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος. Ἐπιστείλαντος
 γὰρ τοῦ Καίσαρος τοὺς μὲν ἀποτυμπανισθῆναι, εἰ δὲ τινες ἀρ-
 νοῖντο, τούτους ἀπολυθῆναι, τῆς ἐνθάδε πανηγύρεως—ἔστι δὲ
 αὕτη πολυάνθρωπος ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν συνερχομένων εἰς
 αὐτὴν—ἀρχομένης συνεστάναι, ἀνήγεν ἐπὶ τὸ βῆμα θεατρίζων
 τοὺς μακαρίους καὶ ἐμπομπεύων τοῖς ὄχλοις· δι' ὃ καὶ πάλιν ἀνή-
 ταζε, καὶ ὅσοι μὲν ἐδόκουν πολιτείαν Ῥωμαίων ἐσχηκέναι,
 τούτων ἀπέτεμνε τὰς κεφαλὰς, τοὺς δὲ λοιποὺς ἔπεμπεν εἰς
 48 θηρία.

48 Ὡς Ἐδοξάζετο δὲ μεγάλως ὁ Χριστὸς ἐπὶ τοῖς πρότερον ἀρ-

13. Οὕτως ὀνομάζεται συχνὰ εἰς τὴν παλαιοχριστιανικὴν γραμματείαν ἡ Ἐκκλησία.

14. Εἶναι ἡ ἰδίᾳ γραμμὴ τὴν ὁποίαν εἶχε δώσει πρὸ ἐξηκονταετίας ὁ Τραϊανὸς εἰς τὸν Πλίνιον.

15. Κατ' ἔτος, τὴν 1 Αὐγούστου, ἐτελεῖτο ἑορτὴ τῶν τριῶν Γαλατιῶν εἰς τὴν Λυῶνα, διαρκούσα μερικὰς ἑβδομάδας.

ἔτοιμος ν' ἀγωνισθῆ λόγῳ τῆς εὐσυνειδησίας του, ἐπειδὴ ἦτο εἰλικρινῶς γυμνασμένος εἰς τὴν χριστιανικὴν πειθαρχίαν 44 καὶ μεταξύ μας ἦτο πάντοτε μάρτυς τῆς ἀληθείας. Καὶ ἀφοῦ περιεφέρθη γύρω εἰς τὸ ἀμφιθέατρον, ἐνῶ προηγεῖτο αὐτοῦ πῖναξ μὲ τὴν λατινικὴν ἐπιγραφὴν 'αὐτὸς εἶναι ὁ Ἄτταλος ὁ Χριστιανός' καὶ ὁ λαὸς ἦτο πολὺ ἐρεθισμένος ἐναντίον του, μαθὼν ὁ κυβερνήτης ὅτι εἶναι Ρωμαῖος, διέταξε νὰ ὀδηγηθῆ πάλιν εἰς τὴν φυλακὴν κοντὰ εἰς τοὺς ἄλλους, διὰ τοὺς ὁποίους ἔγραψεν εἰς τὸν Καῖσαρα καὶ ἐπερίμενε τὴν ἀπόφασιν ἐκείνου.

45 »Ὁ δὲ μεσολαβῶν χρόνος δὲν τοὺς ἔμεινεν ἀργός καὶ ἄκαρπος, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑπομονῆς των ἐφανερώνετο τὸ ἔλεος τοῦ Χριστοῦ· διότι διὰ τῶν ζώντων ἐζωοποιοῦντο τὰ νεκρὰ καὶ οἱ μάρτυρες ἔδιδον χάριν εἰς τοὺς ἀρνητάς καὶ ἡ παρθένος μήτηρ¹³ ἐγέμιζεν ἀφθονον χαράν, διότι ἐλάμβανε πάλιν ζωντανούς αὐτοὺς τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐκτρώσει ὡσὰν νεκρούς. 46 Διότι διὰ μέσου ἐκείνων οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀρνητάς ἤρχιζον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὸν δρόμον τῆς πνευματικῆς των γεννήσεως καὶ ἐκυφοροῦντο ἐκ νέου καὶ ἀνεζωογονοῦντο καὶ ἐμάνθανον νὰ ὁμολογοῦν καὶ ζῶντες πλέον καὶ δυνατοὶ ἐπρωχώρουν πρὸς τὸ βῆμα, ἐνῶ ἐγλύκαινε τὴν πορείαν των ὁ Θεὸς, ὁ ὁποῖος τὸν μὲν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ δὲν θέλει, εἰς τὴν μετάνοιαν δὲ παρουσιάζεται ἐπιεικῆς διὰ νὰ ἐρωτηθοῦν 47 καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου. Διότι, ἀφοῦ ἀπήντησεν ὁ Καῖσαρ, ἄλλοι μὲν νὰ βασανισθοῦν, οἱ δὲ ἀρνούμενοι τὴν χριστιανικὴν ιδιότητα ν' ἀπολυθοῦν¹⁴, μόλις ἤρχιζεν ἡ ἐδῶ τελομένη πανήγυρις¹⁵—ἡ ὁποία εἶναι πολυάνθρωπος καὶ συγκεντρώνει ἐκπροσώπους ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη—, ὁ κυβερνήτης ἀνεβίβασε τοὺς μακαρίους εἰς τὸ βῆμα διὰ νὰ τοὺς κάμη θέατρον καὶ νὰ τοὺς ἐξευτελίσῃ ἐμπρὸς εἰς τοὺς ὄχλους. Διὰ τοῦτο τοὺς ἐξήταζε πάλιν, καὶ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἀπέδεικνύετο ὅτι εἶχον τὴν ιδιότητα τοῦ ρωμαίου πολίτου, ἀπέκοπτε τὰς κεφαλὰς, τοὺς δὲ ἄλλους ἔστελλεν εἰς τὰ θηρία.

48 »Ὁ δὲ Χριστὸς ἐδοξάζετο μεγάλως δι' ἐκείνων οἱ ὁποῖοι

νησαμένοις, τότε παρὰ τὴν τῶν ἔθνῶν ὑπόνοιαν ὁμολογοῦσι. Καὶ γὰρ ἰδίᾳ οὗτοι ἀνητάζοντο ὡς δῆθεν ἀπολυθησόμενοι, καὶ ὁμολογοῦντες, προσετίθεντο τῷ τῶν μαρτύρων κλήρῳ· ἔμειναν δὲ ἔξω οἱ μηδὲ ἴχνος πῶποτε πίστεως μηδὲ αἴσθησιν ἐνδύματος νυμφικοῦ μηδὲ ἔννοιαν φόβου Θεοῦ σχόντες, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀναστροφῆς αὐτῶν βλασφημοῦντες τὴν ὁδόν, τοῦτ' ἔστιν οἱ υἱοὶ τῆς ἀπωλείας.

49 »Οἱ δὲ λοιποὶ πάντες τῇ ἐκκλησίᾳ προσετέθησαν· ὧν καὶ ἀνεταζομένων, Ἀλέξανδρός τις, Φρυξὸς μὲν τὸ γένος, ἰατρός δὲ τὴν ἐπιστήμην, πολλοῖς ἔτεσιν ἐν ταῖς Γαλλίαις διατρέψας καὶ γνωστὸς σχεδὸν πᾶσι διὰ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην καὶ παρρησίαν τοῦ λόγου—ἦν γὰρ καὶ οὐκ ἄμοιρος ἀποστολικοῦ χαρίσματος—, παρεστῶς τῷ βήματι καὶ νεύματι προτρέπων αὐτοὺς πρὸς τὴν ὁμολογίαν, φανερὸς ἦν τοῖς περιεστηκόσι τὸ βῆμα ὡσπερ ὡ-
50 δίνων. Ἀγανακτήσαντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῷ τοὺς πρότερον ἠρ-
νημένους αὐθις ὁμολογεῖν, κατεβόησαν τοῦ Ἀλεξάνδρου ὡς ἐ-
κείνου τοῦτο ποιοῦντος, καὶ ἐπιστήσαντος τοῦ ἡγεμόνος καὶ ἀνετάσαντος αὐτὸν τίς εἶη, τοῦ δὲ φήσαντος ὅτι Ἰησοῦς Χριστιανός, ἐν ὄργῃ γενόμενος κατέκρινεν αὐτὸν πρὸς θηρία. Καὶ τῇ ἐπιού-
ση εἰσῆλθε μετὰ καὶ τοῦ Ἀττάλου, καὶ γὰρ καὶ τὸν Ἀτταλον
51 τῷ ὄχλῳ χαριζόμενος ὁ ἡγεμὼν ἐξέδωκε πάλιν πρὸς θηρία· οἱ
καὶ διὰ πάντων διελθόντες τῶν ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ πρὸς κόλασιν
ἐξηυρημένων ὀργάνων καὶ μέγιστον ὑπομείναντες ἀγῶνα, τοῦ-
σχατον ἐτύθησαν καὶ αὐτοί, τοῦ μὲν Ἀλεξάνδρου μήτε στενά-
ξαντος μήτε γρυξάντος τι ὄλωσ, ἀλλὰ κατὰ καρδίαν ὁμιλοῦντος
52 τῷ Θεῷ· ὁ δὲ Ἀτταλος, ὁπότε ἐπὶ τῆς σιδηρᾶς ἐπετέθη καθέδρας
καὶ περιεκαίετο, ἠνίκα ἢ ἀπὸ τοῦ σώματος κνῖσα ἀνεφέρετο,

16. Ἐνδύματα γάμου, βλ. Ματθ. 22, 11 - 13.

17. Ἰω. 17, 12.

εἶχον ἀρνηθῆ προηγουμένως καὶ τώρα, ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι ἀνέμενον οἱ Ἴθνηκοί, ὠμολόγουν. Διότι αὐτοὶ ἐξητάζοντο ἰδαιτέρως μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἔδιδον ἀφορμὴν νὰ τοὺς ἀπολύσουν, ἀλλὰ ὁμολογοῦντες προσετίθεντο εἰς τὴν τάξιν τῶν μαρτύρων, ἔμειναν δὲ ἔξω ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον ποτὲ οὔτε ἵχνος πίστεως οὔτε αἴσθησιν νυμφικοῦ ἐνδύματος¹⁶ οὔτε ἔννοιαν φόβου Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰς συναναστροφὰς τῶν ἐβλασφήμων τὴν χριστιανικὴν ὁδόν, δηλαδὴ οἱ υἱοὶ τῆς ἀπωλείας¹⁷.

49 »Ὅλοι δὲ οἱ ἄλλοι προσετέθησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὅταν δὲ ἐξητάζοντο αὐτοί, κάποιος Ἀλέξανδρος, Φρύξ τὴν καταγωγὴν, ἰατρὸς δὲ τὸ ἐπάγγελμα, διαμένων ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ γνωστὸς σχεδὸν εἰς ὅλους διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν παρρησίαν τοῦ λόγου — διότι ἄλλωστε δὲν ἦτο ἄμοιρος ἀποστολικοῦ χαρίσματος —, παρίστατο πλησίον τοῦ βήματος καὶ τοὺς προέτρπε νὰ ὁμολογήσουν. Οὕτως ἐφάνη εἰς τοὺς περιστοιχιζοντας τὸ
50 βῆμα ὡσὰν νὰ περιέπεσεν εἰς ὠδῖνας. Οἱ δὲ ὄχλοι ἠγανακτημένοι διὰ τὸν λόγον ὅτι ὠμολόγουν καὶ ὅσοι προηγουμένως εἶχον ἀρνηθῆ, ἐκραύγασαν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὡσὰν νὰ ἦτο ἐκεῖνος ὁ πρόξενος τοῦ φαινομένου τούτου. Ὅταν δὲ ὁ κυβερνήτης τὸν διέταξε νὰ παρουσιασθῆ καὶ τὸν ἠρώτησε ποῖος ἦτο, αὐτὸς δὲ εἶπεν ὅτι εἶναι Χριστιανός, ὠργίσθη καὶ τὸν κατεδίκησεν εἰς τὸν διὰ τῶν θηρίων θάνατον. Τὴν ἐπομένην εἰσῆλθεν οὗτος μαζί μὲ τὸν Ἀτταλον, διότι ὁ κυβερνήτης χαριζόμενος εἰς τὸν ὄχλον παρέδωσε καὶ τὸν Ἀτταλον
51 πάλιν εἰς τὰ θηρία. Οὗτοι, ἀφοῦ ἐπέρασαν εἰς τὸ ἀμφιθέατρον ἀπὸ ὅλα τὰ ὄργανα τὰ ὅποια ἔχουν ἐφευρεθῆ πρὸς βασανισμόν καὶ ὑπέμειναν σκληρότατον ἀγῶνα, εἰς τὸ τέλος ἐθυσιάσθησαν καὶ αὐτοί· ὁ μὲν Ἀλέξανδρος οὔτε ἐστέναξεν οὔτε ἔγρυξε καθόλου, ἀλλὰ εἰς τὴν καρδίαν του ὠμίλει μὲ τὸν Θεόν·
52 ὁ δὲ Ἀτταλος, ὅταν ἐτοποθετήθη ἐπάνω εἰς τὸ σιδηροῦν κάθισμα καὶ ἐκαίετο, καθὼς ἡ κνίσσα ἀπὸ τὸ σῶμα του ἀνήρχε-

ἔφη πρὸς τὸ πλῆθος τῆ Ῥωμαϊκῆ φωνῆ ἴδου τοῦτό ἐστιν ἀνθρώπους ἐσθίειν, ὃ ποιεῖτε ὑμεῖς· ἡμεῖς δὲ οὔτε ἀνθρώπους ἐσθίομεν οὔθ' ἕτερόν τι πονηρὸν πράσσομεν'. Ἐπερωτώμενος δὲ τί ὄνομα ἔχει ὁ Θεός, ἀπεκρίθη ὁ Θεός ὄνομα οὐκ ἔχει ὡς ἀνθρώπος'.

53 Ὡς ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τῆ ἐσχάτῃ λοιπὸν ἡμέρᾳ τῶν μονομαχιῶν ἢ Βλανδίνα πάλιν εἰσεκομίζετο μετὰ καὶ Ποντικοῦ, παιδαρίου ὡς πεντεκαίδεκα ἐτῶν, οἱ καὶ καθ' ἡμέραν εἰσῆγοντο πρὸς τὸ βλέπειν τὴν τῶν λοιπῶν κόλασιν· καὶ ἠναγκάζοντο ὁμνύειν κατὰ τῶν εἰδώλων αὐτῶν, καὶ διὰ τὸ ἐμμένειν εὐσταθῶς καὶ ἐξουθενεῖν αὐτοὺς ἠγριώθη πρὸς αὐτοὺς τὸ πλῆθος, ὡς μήτε τὴν
54 ἡλικίαν τοῦ παιδὸς οἰκτεῖραι μήτε τὸ γύναιον αἰδεσθῆναι· πρὸς πάντα δὲ τὰ δεινὰ παρέβαλλον αὐτοὺς καὶ διὰ πάσης ἐν κύκλῳ διηγὸν κολάσεως, ἐπαλλήλως ἀναγκάζοντες ὁμόσαι, ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι τοῦτο προᾶξαι. Ὁ μὲν γὰρ Ποντικός ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς παρωρμημένος, ὡς καὶ τὰ ἔθνη βλέπειν ὅτι ἐκείνη ἦν ¹ προτροπομένη καὶ στηρίζουσα αὐτόν, πᾶσαν κόλασιν γενναίως ὑπο-
55 μείνας ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα· ἢ δὲ μακαρία Βλανδίνα πάντων ἐσχάτῃ, καθάπερ μήτηρ εὐγενῆς παρορμήσασα τὰ τέκνα καὶ νικηφόρους προπέμψασα πρὸς τὸν βασιλέα, ἀναμετρομένη καὶ αὐτὴ πάντα τὰ τῶν παίδων ἀγωνίσματα ἔσπευδε πρὸς αὐτούς, χαίρουσα καὶ ἀγαλλιωμένη ἐπὶ τῆ ἐξόδῳ, ὡς εἰς νυμφικὸν δεῖ-
56 πνον κεκλημένη, ἀλλὰ μὴ πρὸς θηρία βεβλημένη. Καὶ μετὰ τὰς μᾶστιγας, μετὰ τὰ θηρία, μετὰ τὸ τήγανον, τοῦσχατον εἰς γυργαθὸν βληθεῖσα ταύρω παρεβλήθη, καὶ ἰκανῶς ἀναβληθεῖσα

1. ἦν προστίθησι Schwartz.

το, εἶπε πρὸς τὸ πλῆθος εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν¹⁸. 'αὐτὸ λοιπὸν εἶναι ἀνθρωποφαγία, αὐτὸ τὸ ὅποιον κάμνετε σεῖς· ἡμεῖς δὲ οὔτε ἀνθρώπους ἐσθίομεν οὔτε τίποτε ἄλλο πονηρὸν πράττομεν'. Ἐρωτώμενος δὲ ποῖον ὄνομα ἔχει ὁ Θεὸς του, ἀπεκρίθη, 'ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ὄνομα ὡσάνθρωπος'.

53 »Ἐπειτα ἀπὸ ὅλα αὐτά, κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῶν θηριομαχιῶν, ἡ Βλανδῖνα πάλιν εἰσήχθη εἰς τὸ ἀμφιθέατρον μαζί με τὸν Ποντικόν, παιδάριον ἕως δεκαπέντε ἐτῶν· ἄλλωστε αὐτοὶ εἰσήγοντο καθημερινῶς διὰ νὰ βλέπουν τὸν βασανισμόν τῶν ἄλλων. Καὶ ἐξεβιάζοντο νὰ ὀρκισθοῦν εἰς τὰ εἶδωλά των, ἐπειδὴ δὲ ἐνέμενον σταθερὰ καὶ ἐξουθένων τὰς ὑποδείξεις των, ἐξηγριώθη ἐναντίον των τὸ πλῆθος, ὥστε οὔτε τὴν ἡλικίαν τοῦ παιδίου νὰ λυπῆται οὔτε τὴν γυναῖκα
54 νὰ σέβεται. Ὑπέβαλον δὲ αὐτούς εἰς ὅλα τὰ δεινὰ καὶ τοὺς ἐπέρασαν ἀπὸ ὄλον τὸν κύκλον τῶν βασανιστηρίων, ἐκβιάζοντες αὐτούς νὰ ὀρκισθοῦν, ἀλλὰ μὴ ἐπιτυγχάνοντες τίποτε. Διότι ὁ μὲν Ποντικός, παρορμώμενος ἀπὸ τὴν ἀδελφὴν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε καὶ οἱ Ἔθνηκοὶ νὰ βλέπουν ὅτι αὐτὴ τὸν προέτρεπε καὶ τὸν ἐστήριζεν, ἀφοῦ ὑπέφερε πᾶσαν κόλα-
55 σιν μὲ γενναιότητα, παρέδωσε τὸ πνεῦμα. Ἡ δὲ μακαρία Βλανδῖνα, τελευταία ἀπὸ ὅλους, ἀφοῦ συνεβούλευσε τὰ τέκνα ὡσάν μήτηρ εὐγενῆς καὶ τὰ προέπεμψε πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἀφοῦ ἐπῆρε καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅλα τὰ ἀγωνίσματα τῶν παιδίων, ἔτρεχε πρὸς αὐτὰ μὲ χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν διὰ τὴν ἔξοδόν της ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴν, ὡσάν νὰ ἦτο προσκαλεσμένη εἰς γαμήλιον δεῖπνον, καὶ ὄχι ριμμένη εἰς τὰ θηρία.
56 Καὶ μετὰ τὰς μάστιγας, μετὰ τὰ θηρία, μετὰ τὸ τηγάνισμα, τελευταῖα ριφθεῖσα εἰς ἓν κοφίνιον, παρεδόθη εἰς ταῦρον καὶ διακινδυνεύσασα ἀρκετὰ ἀπὸ τὸ ζῶον, χωρὶς νὰ ἔχη αἴσθη-

18. Ὁ Σάγκτος καὶ ὁ Ἄτταλος εἶναι οἱ μόνοι ἀπὸ τοὺς μάρτυρας τῆς Λυῶνος οἱ ὅποιοι χρησιμοποιοῦν τὴν λατινικὴν γλῶσσαν. Παρὰ ταῦτα ἡ λατινικὴ δὲν εἶναι μητρικὴ οὔτε αὐτῶν, τουλάχιστον οὔτε τοῦ Ἄττάλου. Ἡ ἑλληνικὴ ἐπεκράτει τότε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Γαλλίας.

πρὸς τοῦ ζώου μηδέ αἰσθησιν ἔτι τῶν συμβαινόντων ἔχουσα διὰ τὴν ἐλπίδα καὶ ἐποχὴν τῶν πεπιστευμένων καὶ ὁμιλίαν πρὸς Χριστόν, ἐτύθη καὶ αὐτή, καὶ αὐτῶν ὁμολογούντων τῶν ἐθνῶν ὅτι μηδέ πώποτε παρ' αὐτοῖς γυνή τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα ἔπαθεν.

57 » Ἀλλ' οὐδ' οὕτω κόρον ἐλάμβανεν αὐτῶν ἢ μανία καὶ ἢ πρὸς τοὺς ἁγίους ὠμότης. Ὑπὸ γὰρ ἄγριου θηρὸς ἄγρια καὶ βάρβαρα φύλα ταραχθέντα δυσπαύστως εἶχε, καὶ ἄλλην ἰδίαν
58 ἀρχὴν ἐπὶ τοῖς σώμασιν ἐλάμβανεν ἢ ὕβρις αὐτῶν· τὸ γὰρ νενικῆσθαι αὐτοὺς οὐκ ἐδυσώπει διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἀνθρώπινον ἐπιλογισμόν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐξέκαιεν αὐτῶν τὴν ὀργὴν καθάπερ θηρίου, καὶ τοῦ ἡγεμόνος καὶ τοῦ δήμου ὁμοίως εἰς ἡμᾶς ἄδικον ἐπιδεικνυμένων μῖσος, ἵνα ἢ γραφὴ πληρωθῇ ὁ ἄνομος ἀνομησάτω ἔτι, καὶ ὁ δίκαιος δικαιωθῆτω ἔτι'.

59 » Καὶ γὰρ τοὺς ἐναποπνιγέντας τῇ εἰρκτῇ παρέβαλλον κυσίν, ἐπιμελῶς παραφυλάσσοντες νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν μὴ κηδευθῆ τις ὑφ' ἡμῶν· καὶ τότε δὴ προθέντες τὰ τε τῶν θηρίων τὰ τε τοῦ πυρὸς λείψανα, πῆ μὲν ἐσπαραγμένα, πῆ δὲ ἠνθρακευμένα, καὶ τῶν λοιπῶν τὰς κεφαλὰς σὺν τοῖς ἀποτμήμασιν αὐτῶν ὡσαύτως ἀτάφους παρεφύλαττον μετὰ οἰκτιρωτικῆς ἐπι-
60 μελείας ἡμέραις συχναῖς. Καὶ οἳ μὲν ἐνεβριμοῦντο καὶ ἐβροχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτοῖς, ζητοῦντές τινα περισσοτέραν ἐκδίκησιν παρ' αὐτῶν λαβεῖν, οἳ δὲ ἐνεγέλων καὶ ἐπετώθαζον, μεγαλύνοντες ἅμα τὰ εἶδωλα αὐτῶν καὶ ἐκείνοις προσᾶπτοντες τὴν τούτων τιμωρίαν, οἳ δὲ ἐπιεικέστεροι καὶ κατὰ ποσὸν συμπαθεῖν δοκοῦντες ὠνείδιζον πολὺ, λέγοντες ὅτι ὁ Θεὸς αὐτῶν καὶ τί αὐτοὺς ὦνησεν ἢ θρησκεία, ἣν καὶ πρὸ τῆς ἑαυτῶν εἴλαντο ψυχῆς;'

61 » Καὶ τὰ μὲν ἀπ' ἐκείνων τοιαύτην εἶχε τὴν ποικιλίαν, τὰ δὲ καθ' ἡμᾶς ἐν μεγάλῳ καθειστήκει πένθει διὰ τὸ μὴ δύ-

19. Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Γαλλίας προεκάλουν τὴν μανίαν τῶν ἐγχωρίων κελτικῶν φύλων καὶ λόγῳ τῆς ἐλληνικῆς τῶν καταγωγῆς. Διὰ τοῦτο οἱ συντάκται τῆς ἐπιστολῆς χαρακτηρίζουν τὰ φύλα ὡς ἄγρια καὶ βάρβαρα.

20. Διὰ τῆς ἀνδρείας τῶν μαρτύρων.

21. Ἀποκ. 22, 11.

σιν τῶν συμβαινόντων λόγω τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀναμονῆς τῶν πιστευομένων καὶ τῆς συνομιλίας μετὸν Χριστόν, ἐθυσίασθη καὶ αὐτή, ἐνῶ ὠμολόγουν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Ἐθνικοὶ ὅτι ποτὲ ἕως τότε καμμία γυνὴ δὲν εἶχε πάθει ἐκεῖ τόσον πολλὰ καὶ τόσον φοβερὰ.

57 »Ἄλλ' οὔτε οὔτω δὲν ἐχόρταινεν ἡ μανία των καὶ ἡ σκληρότης πρὸς τοὺς ἀγίους. Πράγματι αὐτὰ τὰ ἄγρια καὶ βάρβαρα φύλα ¹⁹ ἐξερεθισθέντα ἀπὸ τὸ ἄγριον θηρίον, δὲν ἔπαυον εὐκολα καὶ ἡ ὕβρις των ἐλάμβανε νέον γῦρον εἰδικῶς ἐναντίον
58 τῶν νεκρῶν σωμάτων. Ἡ ἥττα των ²⁰ δὲν τοὺς ἐντρόπιασεν, ἀφοῦ ἐστεροῦντο ἀνθρωπίνης λογικῆς, μᾶλλον δὲ ἠρέθιζε τὴν ὀργὴν των, ὡσὰν ὀργὴν θηρίων· κυβερνήτης καὶ λαὸς ἐπεδείκνυον ἐναντίον μας τὸ ἴδιον ἄδικον μῖσος, διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ Γραφή, 'ὁ ἄνομος ἄς ἀνομήσῃ περισσότερο καὶ ὁ δίκαιος ἄς γίνῃ περισσότερο δίκαιος' ²¹.

59 »Πράγματι ἔρριψαν εἰς τοὺς σκύλους τοὺς πνιγέντας ἀπὸ ἀσφυξίαν εἰς τὴν φυλακὴν, παραφυλάσσοντες προσεκτικῶς νύκτα καὶ ἡμέραν μήπως κηδευθῇ κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς· τότε ἐπίσης ἐξέθεσαν τὰ λείψανα τὰ ὅποια εἶχον ἀφήσει τὰ θηρία καὶ τὸ πῦρ, ἄλλοτε σπαραγμένα ἄλλοτε καυμένα, τῶν δὲ ἄλλων τὰς κεφαλὰς καὶ τὰ τμήματα τοῦ σώματος παρεφύλαττον ἐπίσης διὰ νὰ μείνουν ἄταφα ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας μετὰ στρατιω-
60 τικὴν φροντίδα. Ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς ἐγόγγυζον καὶ ἔτριζον τοὺς ὀδόντας διὰ τὰ λείψανα αὐτὰ, ζητοῦντες νὰ λάβουν περισσότεραν ἐκδίκησιν ἀπὸ αὐτὰ, ἄλλοι δὲ ἐγέλων καὶ ἐχλεύαζον, ἐγκωμιάζοντες συγχρόνως τὰ εἰδωλὰ των καὶ ἀποδίδοντες εἰς ἐκεῖνα τὴν τιμωρίαν τούτων, ἐνῶ οἱ ἐπιεικέστεροι, οἱ ὅποιοι ἐφαίνοντο ὅτι κάπως μᾶς συνεπάθουν, ὠνείδιζον πολὺ, λέγοντες, «ποῦ εἶναι ὁ Θεὸς των καὶ τί τοὺς ὠφέλησεν ἡ θρησκεία, τὴν ὁποίαν ἐπροτίμησαν καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν των;».

61 »Τὰ σχετικὰ λοιπὸν μετὰ ἐκείνους αὐτὴν τὴν κατάληξιν εἶχον, ἡμεῖς δὲ ἐπέσαμεν εἰς μέγα πένθος διότι δὲν ἠδυνάμεθα

νασθαι τὰ σώματα κρύψαι τῇ γῆ· οὔτε γὰρ νύξ συνεβάλλετο ἡμῖν πρὸς τοῦτο οὔτε ἀργύρια ἔπειθεν οὔτε λιτανεία ἐδυσώπει, παντὶ δὲ τρόπῳ παρετήρουν, ὡς μέγα τι κερδανοῦντες, εἰ μὴ τύχοιε ταφῆς».

62 Τούτοις ἐξῆς μεθ' ἑτερά φασι· «τὰ οὖν σώματα τῶν μαρτύρων παντοίως παραδειγματισθέντα καὶ αἰθριασθέντα ἐπὶ ἡμέρας ἕξ, μετέπειτα καέντα καὶ αἰθαλωθέντα ὑπὸ τῶν ἀνόμων κατεσαρώθη εἰς τὸν Ῥοδανὸν ποταμὸν πλησίον παραρρέοντα,
63 ὅπως μηδὲ λείψανον αὐτῶν φαίνεται ἐπὶ τῆς γῆς ἔτι. Καὶ ταῦτ' ἔπραττον ὡς δυνάμενοι νικῆσαι τὸν Θεὸν καὶ ἀφελέσθαι αὐτῶν τὴν παλιγγενεσίαν, ἵνα, ὡς ἔλεγον ἐκεῖνοι, ἢ μηδὲ ἐλπίδα σχῶσιν ἀναστάσεως, ἐφ' ἣ πεποιθότες ξένην τινὰ καὶ καινὴν εἰσαγούσιν ἡμῖν θρησκείαν καὶ καταρρονοῦσι τῶν δεινῶν, ἔτοιμοι καὶ μετὰ χαρᾶς ἤκοντες ἐπὶ τὸν θάνατον· νῦν ἴδωμεν εἰ ἀναστήσονται καὶ εἰ δύναται βοηθῆσαι αὐτοῖς ὁ Θεὸς αὐτῶν καὶ ἐξελέσθαι ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν».

β'. Ὡς οἱ θεοφιλεῖς μάρτυρες τοὺς
ἐν τῷ διωγμῷ διαπεπτωκότας
ἐθεράπευον δεξιούμενοι

2 1 Τοιαῦτα καὶ τὰ κατὰ τὸν δεδηλωμένον αὐτοκράτορα ταῖς Χριστοῦ συμβέβηκεν ἐκκλησίαις, ἀφ' ὧν καὶ τὰ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἐπαρχίαις ἐνηργημένα εἰκότι λογισμῷ στοχάζεσθαι πάρεστιν. Ἄξιον τούτοις ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπισυνάψαι γραφῆς λέξεις ἑτέρας, δι' ὧν τὸ ἐπιεικὲς καὶ φιλάνθρωπον τῶν δεδηλωμένων μαρτύρων ἀναγέγραπται τούτοις αὐτοῖς τοῖς ῥήμασιν.

2 «Οἱ καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ζηλωταὶ καὶ μιμηταὶ Χριστοῦ ἐγένοντο, ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγῆσατο τὸ

νά θάψωμεν τὰ σώματα· οὔτε ἡ νύκτα μᾶς ἐβοήθει εἰς τοῦτο οὔτε χρήματα τοὺς ἔπειθον οὔτε παρακλήσεις τοὺς ἔκαμπτον, ἀντιθέτως μάλιστα τὰ ἐφύλασσον μὲ πάντα τρόπον, ὡσάν νὰ ἐπρόκειτο νὰ κερδίσουν τίποτε σπουδαῖον, ἂν δὲν ἐθάπτοντο».

62 Εἰς τὴν συνέχειαν αὐτῶν, ἔπειτα ἀπὸ μερικὰ ἄλλα, λέγουν. «Τὰ σώματα λοιπὸν τῶν μαρτύρων ἔμειναν ἐκτεθειμένα εἰς τὸ ὕπαιθρον πρὸς παραδειγματισμὸν μὲ πάντα τρόπον ἐπὶ ἕξ ἡμέρας, ἔπειτα δὲ καέντα καὶ μεταβληθέντα εἰς στάκτην ἀπὸ τοὺς ἀνόμους, ἐρρίφθησαν εἰς τὸν ποταμὸν Ροδανὸν ὁ ὁποῖος ἔρρεε πλησίον, διὰ νὰ μὴ φαίνεται πλέον ἐπὶ
63 τῆς γῆς κανὲν λείψανόν των. Καὶ ἔπραττον ταῦτα μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἠδύναντο νὰ νικήσουν τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἀφαιρέσουν ἀπὸ αὐτοὺς τὴν ἀναγέννησιν, οὔτως ὥστε, ὅπως ἔλεγον ἐκεῖνοι, ἵνα μὴ ἔχουν οὔτε ἐλπίδα ἀναστάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν πιστεύοντες νὰ εἰσάγουν εἰς ἡμᾶς νέαν καὶ ξενότροπον θρησκείαν καὶ νὰ περιφρονοῦν τὰ δεινὰ, φθάνοντες εἰς τὸν θάνατον ἔτοιμοι καὶ χαρούμενοι. Ἄς ἴδωμεν τώρα ἂν ἀναστοῦν καὶ ἂν ἠμπορῇ νὰ τοὺς βοηθήσῃ ὁ Θεὸς των καὶ νὰ τοὺς ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας ἡμῶν».

β'. Πῶς ὑπεδέχοντο καὶ ἐξυπηρέτουσαν τοὺς πεπτωκότας εἰς τὸν διωγμὸν οἱ θεοφιλεῖς μάρτυρες

2 1 Αὐτὰ λοιπὸν συνέβησαν εἰς τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ ἀναφερθέντος αὐτοκράτορος, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐπιτρέπεται νὰ συναχθοῦν κατὰ συμπερασμὸν καὶ τὰ συμβάντα εἰς τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας. Ἀξίζει δὲ νὰ προσθῶμεν ἀπὸ τὸ ἴδιον κείμενον αὐτολεξεῖ ἄλλα ἐδάφια, διὰ τῶν ὁποίων περιγράφονται ἡ ἐπιείκεια καὶ ἡ φιλανθρωπία τῶν μνημονευθέντων μαρτύρων.

2 «Οὔτοι μέχρι τοιοῦτου σημείου ἐγιναν ζηλωταὶ καὶ μιμηταὶ τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος, ἔχων τὴν μορφήν Θεοῦ δὲν

- εἶναι ἴσα Θεῶ, ὥστε ἐν τοιαύτῃ δόξῃ ὑπάρχοντες καὶ οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δις ἀλλὰ πολλάκις μαρτυρήσαντες καὶ ἐκ θηρίων αἰθίς ἀναληφθέντες καὶ τὰ καντήρια καὶ τοὺς μώλωπας καὶ τὰ τραύματα ἔχοντες περικείμενα, οὐτ' αὐτοὶ μάρτυρας ἑαυτοὺς ἀνεκήρυττον οὔτε μὴν ἡμῖν ἐπέτρεπον τούτῳ τῷ ὀνόματι προσαγορεύειν αὐτούς, ἀλλ' εἴ ποτέ τις ἡμῶν δι' ἐπιστολῆς ἢ διὰ λόγου
- 3 μάρτυρας αὐτοὺς προσεῖπεν, ἐπέπλησσον πικρῶς. Ἡδέως γὰρ παρεχώρουν τὴν τῆς μαρτυρίας προσηγορίαν τῷ Χριστῷ, τῷ πιστῷ καὶ ἀληθινῷ μάρτυρι καὶ πρωτοτόκῳ τῶν νεκρῶν καὶ ἀρχηγῷ τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπεμιμνήσκοντο τῶν ἐξεληλυθότων ἤδη μαρτύρων καὶ ἔλεγον ἑκεῖνοι ἤδη μάρτυρες, οὓς ἐν τῇ ὁμολογίᾳ Χριστὸς ἠξίωσεν ἀναληφθῆναι, ἐπισφραγισάμενος αὐτῶν διὰ τῆς ἐξόδου τὴν μαρτυρίαν, ἡμεῖς δὲ ὁμόλογοι μέτριοι καὶ ταπεινοί, καὶ μετὰ δακρῶν παρεκάλουν τοὺς ἀδελφοὺς δεόμενοι ἵνα ἐκτενεῖς εὐχαὶ γίνωνται πρὸς τὸ τελειωθῆναι αὐτούς.
- 4 Καὶ τὴν μὲν δύναμιν τῆς μαρτυρίας ἔργῳ ἐπεδείκνυντο, πολλὴν παρησίαν ἄγοντες πρὸς τὰ ἔθνη, καὶ τὴν εὐγένειαν διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ ἀφοβίας καὶ ἀτρομίας φανερὰν ἐποίουν, τὴν δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς τῶν μαρτύρων προσηγορίαν παρητοῦντο, ἐμπεπλησμένοι φόβου Θεοῦ».
- 5 Καὶ αἰθίς μετὰ βραχέα φασίν· «ἐταπείνουν ἑαυτοὺς ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα, ὑφ' ἧς ἱκανῶς νῦν εἰσιν ὑψωμένοι. Τότε δὲ πᾶσι μὲν ἀπελογοῦντο, κατηγοροῦν δὲ οὐδενός· ἔλνον ἅπαντας, ἐδέσμευον δὲ οὐδένα· καὶ ὑπὲρ τῶν τὰ δεινὰ διατιθέντων ἠΰχοντο, καθάπερ Στέφανος ὁ τέλειος μάρτυς· Ἐπίσταθι, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην'. Εἰ δ' ὑπὲρ τῶν λιθαζόντων ἐδέετο, πῶς μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν;».
- 6 Καὶ αἰθίς φασι μεθ' ἕτερα· «οὗτος γὰρ καὶ μέγιστος αὐτοῖς πρὸς αὐτὸν ὁ πόλεμος ἐγένετο διὰ τὸ γνήσιον τῆς ἀγάπης, ἵνα ἀποπνιχθεὶς ὁ θῆρ οὓς πρότερον ὤρετο καταπεπτωκέναι, ζῶν-

22. Φιλιπ. 2, 6.

23. Πράξ. 7, 60.

24. Ἐννοεῖται ὁ Διάβολος.

- ἔθεώρησεν ὡς ἄρπαγὴν τὸ νὰ εἶναι ἴσος μὲ τὸν Θεόν' ²², ὥστε ἂν καὶ ἔφθασαν εἰς τοιαύτην δόξαν καὶ ἔμαρτύρησαν ὄχι ἅπαξ ἢ δις ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἐπανεφέρθησαν πάλιν ἀπὸ τὰ θηρία σκεπασμένοι μὲ καυτήρια καὶ μώλωπας καὶ τραύματα, οὔτε οἱ ἴδιοι ἀνεκήρυξαν τοὺς ἑαυτοὺς των μάρτυρας οὔτε εἰς ἡμᾶς ἐπέτρεψαν νὰ τοὺς ἀποκαλοῦμεν μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα, ἀλλὰ ὅποιον ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ὠνόμαζε μάρτυρας εἶτε μὲ ἐπιστολὴν εἶτε
- 3 μὲ λόγον, τὸν ἐπέπληττον πικρῶς. Διότι εὐχαρίστως παρεχώρουν εἰς τὸν Χριστὸν τὴν προσηγορίαν τῆς μαρτυρίας, εἰς αὐτὸν τὸν πιστὸν καὶ ἀληθινὸν μάρτυρα, τὸν πρωτότοκον τῶν νεκρῶν καὶ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνεμιμνήσκοντο τοὺς ἤδη ἐξελθόντας μάρτυρας καὶ ἔλεγον, 'ἐκεῖνοι εἶναι πλέον μάρτυρες, ὅσους ὁ Χριστὸς ἠξίωσε ν' ἀποθάνουν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ὁμολογίας, ἐπισφραγίσας τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν διὰ τοῦ θανάτου, ἡμεῖς δὲ εἴμεθα ἀπλοῖ καὶ ταπεινοὶ ὁμολογηταί', καὶ παρεκάλουν τοὺς ἀδελφούς μὲ δάκρυα, ζητοῦντες νὰ γίνωνται ἐκτενεῖς εὐχαὶ πρὸς τελειώσιν των.
- 4 Καὶ τὴν μὲν δύναμιν τῆς μαρτυρίας ἐπεδείκνυον μὲ τὴν πρᾶξιν, ἔχοντες πολλὴν παρρησίαν πρὸς τὰ ἔθνη, καὶ τὴν εὐγένειάν των ἐφανέρωνον μὲ τὴν ὑπομονὴν καὶ ἀφοβίαν καὶ ἀτρομίαν, τὴν δὲ προσηγορίαν τοῦ μάρτυρος ἐκ μέρους τῶν ἀδελφῶν ἠρνοῦντο, καθὼς ἦσαν πλήρεις φόβου Θεοῦ».
- 5 Πάλιν ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγα λέγουν. «Ἐταπεινῶνον ἑαυτοὺς κάτω ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰν χεῖρα, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἔχουν τῶρα ἱκανῶς ὑψωθῆ. Τότε δὲ ἀπελογοῦντο εἰς ὅλους, χωρὶς νὰ κατηγοροῦν κανένα· ἔλυσον τοὺς πάντας, ἀλλὰ δὲν ἐδέσμευον κανένα· καὶ ἠῤῥχοντο ὑπὲρ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐπέβαλλον τὰς κακουχίας, ὅπως ὁ Στέφανος, ὁ τέλειος μάρτυς· 'Κύριε, μὴ τοὺς ὑπολογίσης αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν' ²³. Ἐὰν δὲ παρεκάλει ὑπὲρ τῶν λιθοβολούντων αὐτόν, πόσον μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν;».
- 6 Καὶ πάλιν ἔπειτα ἀπὸ μερικὰ ἄλλα λέγουν. «Αὐτὸς δὲ ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος πόλεμος πρὸς αὐτόν ²⁴ διὰ τῆς γνησίας ἀγάπης, τὸν ὁποῖον ἐπραγματοποίησαν μὲ σκοπὸν νὰ

- τας ἐξεμέση. Οὐ γὰρ ἔλαβον καύχημα κατὰ τῶν πεπτωκότων, ἀλλ' ἐν οἷς ἐπλεόναζον αὐτοί, τοῦτο τοῖς ἐνδεεστέροις ἐπήρουν μητρικὰ σπλάγχνα ἔχοντες, καὶ πολλὰ περὶ αὐτῶν ἐκχέοντες
 7 δάκρυα πρὸς τὸν Πατέρα, ζῶν ἠτήσαντο, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ἦν καὶ συνεμερίσαντο τοῖς πλησίον, κατὰ πάντα νικηφόροι πρὸς Θεὸν ἀπελθόντες. Εἰρήνην ἀγαπήσαντες αἰεὶ καὶ εἰρήνην ἡμῖν παρεγγυήσαντες, μετ' εἰρήνης ἐχώρησαν πρὸς Θεόν, μὴ καταλιπόντες πόνον τῇ μητρὶ μηδὲ στάσιν καὶ πόλεμον τοῖς ἀδελφοῖς ἀλλὰ χαρὰν καὶ εἰρήνην καὶ δμόνοιαν καὶ ἀγάπην».
- 8 Ταῦτα καὶ περὶ τῆς τῶν μακαρίων ἐκείνων πρὸς τοὺς παραπεπτωκότας τῶν ἀδελφῶν στοργῆς ὠφελίμως προκείσθω τῆς ἀπανθρώπου καὶ ἀνηλεοῦς ἔνεκα διαθέσεως τῶν μετὰ ταῦτα ἀφειδῶς τοῖς Χριστοῦ μέλεσι προσενηγεμένων.

γ'. Ὅποια τῷ μάρτυρι Ἀττάλω δὲ ὄνειρον γέγονεν ἐπιφάνεια

- 3** 1 Ἡ δ' αὐτὴ τῶν προειρημένων μαρτύρων γραφὴ καὶ ἄλλην τινὰ μνήμης ἀξίαν ἱστορίαν περιέχει, ἣν καὶ οὐδεὶς ἂν γένοιτο φθόνος μὴ οὐχὶ τῶν ἐντευξομένων εἰς γνῶσιν προθεῖναι· ἔχει
 2 δὲ οὕτως. Ἀλκιβιάδου γάρ τινος ἐξ αὐτῶν πᾶν ἀχμηρὸν βιοῦντος βίον καὶ μηδενὸς ὄλως τὸ πρότερον μεταλαμβάνοντος, ἀλλ' ἢ ἄρω μόνῳ καὶ ὕδατι χρωμένου πειρωμένου τε καὶ ἐν τῇ εἰρκτῇ οὕτω διάγειν, Ἀττάλω μετὰ τὸν πρῶτον ἀγῶνα δν ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ ἦνυσεν, ἀπεκαλύφθη ὅτι μὴ καλῶς ποιοίη
 3 τύπον σκανδάλου ὑπολειπόμενος. Πεισθεις δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης

25. Βλ. Ψαλμ. 20, 5.

26. Προφανῶς ὁ Εὐσέβιος ἐννοεῖ ἔδῳ τοὺς Καθαροὺς, ὀπαδοὺς τοῦ Νοβατιανοῦ, οἱ ὅποιοι ἐτήρουν ἀπάνθρωπον στάσιν πρὸς τοὺς πεπτωκότας.

ἀναγκάσουν μὲ ἀπόπνιξιν τὸ θηρίον νὰ ἐξεμέσῃ ζωντανούς αὐτούς τοὺς ὁποίους προηγουμένως ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε καταπίει. Δὲν ἐκαυχήθησαν εἰς βάρος τῶν πεπτωκότων, ἀλλὰ μὲ ὅσα κατεῖχον οἱ ἴδιοι μὲ περίσσειαν, ἔτρεξαν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐχόντων ἀνάγκην, ἔχοντες μητρικὰ σπλάγχνα, καὶ
7 χύνοντες πολλὰ δάκρυα δι' αὐτούς πρὸς τὸν Πατέρα, ἐζήτησαν ζωὴν καὶ τοὺς ἔδωσεν ²⁵. Αὐτὴν τὴν ζωὴν συνεμερίσθησαν μὲ τοὺς πλησίον, ἀπελθόντες τοῦ βίου τούτου πρὸς τὸν Θεὸν καθ' ὅλα νικηφόροι. Ἀγαπήσαντες πάντοτε τὴν εἰρήνην καὶ μεταβιβάσαντες εἰς ἡμᾶς τὴν εἰρήνην, ἐπροχώρησαν πρὸς τὸν Θεὸν μὲ εἰρήνην, χωρὶς ν' ἀφήσουν πόνον εἰς τὴν μητέρα οὔτε ταραχὴν καὶ πόλεμον εἰς τοὺς ἀδελφούς, ἀλλὰ χαρὰν καὶ εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην».

8 Ἦτο ὠφέλιμον νὰ παρατεθοῦν αὐτὰ περὶ τῆς στοργῆς τῶν μακαρίων ἐκείνων πρὸς τοὺς πεπτωκότας ἀδελφούς λόγῳ τῆς ἀπανθρώπου καὶ ἀνηλεοῦς διαθέσεως ἢ ὅποια ἀπεδείχθη ἀργότερα ἀπὸ ὠρισμένους πρὸς τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ ²⁶.

γ'. Τὸ δι' ὄνειρου φανέν ὄραμα
εἰς τὸν μάρτυρα Ἄτταλον

3 1 Τὸ ἴδιον κείμενον περὶ τῶν προαναφερθέντων μαρτύρων περιέχει καὶ μίαν ἄλλην ἀξιωματικὴν ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ μὴ παραθέσωμεν πρὸς πληροφάνειαν
2 τῶν ἀναγνωστῶν. Ἔχει δὲ ὡς ἐξῆς. Εἰς ἕξ αὐτῶν ἦτο ὁ Ἀλκιβιάδης ὁ ὁποῖος ἔζη λιτότατον βίον καὶ προηγουμένως δὲν ἔτρωγε τίποτε ἀπολύτως, ἐκτὸς ἀπὸ ἄρτον μόνον καὶ ὕδωρ. Ἐπειδὴ καὶ εἰς τὴν φυλακὴν ἀπεπειράθη νὰ ζῆ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ἀπεκαλύφθη εἰς τὸν Ἄτταλον, μετὰ τὸν πρῶτον ἀγῶνα τὸν ὁποῖον διεξήγαγεν εἰς τὸ ἀμφιθέατρον, ὅτι δὲν κάμνει καλὰ ὁ Ἀλκιβιάδης νὰ μὴ χρησιμοποιοῖ τὰ κτίσματα τοῦ
3 Θεοῦ καὶ δίδει εἰς τοὺς ἄλλους παράδειγμα σκανδάλου. Πεισθεὶς δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης ἔτρωγεν ἕκτοτε ἀπὸ ὅλα ἀδιακρίτως

πάντων ἀνέδην μετελέμβανεν καὶ ἠὺχαρίσται τῷ Θεῷ· οὐ γὰρ ἀνεπίσκεπτοι χάριτος Θεοῦ ἦσαν, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν σύμβουλον αὐτοῖς.

4 Καὶ ταῦτα μὲν ὧδὶ ἐχέτω. Τῶν δ' ἀμφὶ τὸν Μοντανὸν καὶ Ἀλκιβιάδην καὶ Θεόδοτον περὶ τὴν Φρυγίαν ἄρτι τότε πρῶτον τὴν περὶ τοῦ προφητεύειν ὑπόληψιν παρὰ πολλοῖς ἐκφερομένων—πλεῖσται γὰρ οὖν καὶ ἄλλαι παραδοξοποιαὶ τοῦ θείου χαρίσματος εἰς ἔτι τότε κατὰ διαφόρους ἐκκλησίας ἐκτελούμεναι πίστιν παρὰ πολλοῖς τοῦ κἀκείνους προφητεύειν παρεῖχον—καὶ δὴ διαφωνίας ὑπαρχούσης περὶ τῶν δεδηλωμένων, αὖθις οἱ κατὰ τὴν Γαλλίαν ἀδελφοὶ τὴν ἰδίαν κρίσιν καὶ περὶ τούτων εὐλαβῆ καὶ ὀρθοδοξοτάτην ὑποτάττουσιν, ἐκθέμενοι καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς τελειωθέντων μαρτύρων διαφόρους ἐπιστολάς, ἃς ἐν δεσμοῖς ἔτι ὑπάρχοντες τοῖς ἐπ' Ἀσίας καὶ Φρυγίας ἀδελφοῖς διεχάραξαν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Ἐλευθέρω τῷ τότε Ῥωμαίων ἐπισκόπῳ, τῆς τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνης ἕνεκα πρεσβεύοντες.

δ' Ὅπως οἱ μάρτυρες δι' ἐπιστολῆς
τὸν Εἰρηναῖον παρετίθεντο

41 Οἱ δ' αὐτοὶ μάρτυρες καὶ τὸν Εἰρηναῖον, πρεσβύτερον ἤδη τότε ὄντα τῆς ἐν Λουγδούνῳ παροικίας, τῷ δηλωθέντι κατὰ Ῥώμην ἐπισκόπῳ συνίστων, πλεῖστα τῷ ἀνδρὶ μαρτυροῦντες, ὡς
2 αἱ τοῦτον ἔχουσαι τὸν τρόπον δηλοῦσι φωναί. «Χαίρειν ἐν Θεῷ σε πάλιν εὐχόμεθα καὶ αἰεὶ, πάτερ Ἐλεύθερε. Ταῦτά σοι τὰ γράμματα προετρεψάμεθα τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ κοινωνὸν Εἰρηναῖον διακομίσαι, καὶ παρακαλοῦμεν ἔχειν σε αὐτὸν ἐν παραθέσει, ζηλωτὴν ὄντα τῆς διαθήκης Χριστοῦ. Εἰ γὰρ ἤδειμεν

27. Οἱ κώδικες φέρουν τὸ ὄνομα Ἀλκιβιάδης, ἀλλ' ὁ Zahn φρονεῖ ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ γνωστοῦ διαδόχου τοῦ Μοντανοῦ ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο Μιλτιάδης, ἐνῶ μοντανιστῆς μὲ τὸ ὄνομα Ἀλκιβιάδης δὲν εἶναι γνωστός. Προφανῶς κάποιος ἀντιγραφεὺς ἔγραψε λαθασμένον τὸ ὄνομα παρασυρ-

καὶ ηὐχαρίστει τὸν Θεόν· πράγματι δὲν ἔστερουῦντο ἐπισκέψεως τῆς θείας χάριτος ἀλλ' εἶχον σύμβουλον τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

4 Καὶ αὐτὰ μὲν ἀρκοῦν ὡς πρὸς τὸ θέμα τοῦτο. Τώρα ἐρχόμεθα εἰς τὸ θέμα τῶν ὁπαδῶν τοῦ Μοντανοῦ, τοῦ Ἀλκιβιάδου ²⁷ καὶ τοῦ Θεοδότου εἰς τὴν Φρυγίαν, οἱ ὅποιοι προσφάτως τότε εἶχον ἀρχίσει νὰ διαδίδουν εἰς εὐρυτέρους κύκλους τὴν ἀντίληψιν περὶ προφητείας.—Βέβαια πολλὰ θαυματουργία τοῦ θείου χαρίσματος μέχρι τότε, πραγματοποιούμεναι εἰς διαφόρους Ἐκκλησίας, ἐγέννων εἰς πολλοὺς τὴν πίστιν ὅτι ἐπροφήτευον καὶ ἐκεῖνοι—. Τώρα, ἐπειδὴ παρουσιάσθη διαφωνία ὡς πρὸς τοὺς ἀνωτέρω, οἱ ἀδελφοὶ τῆς Γαλλίας μετὴν σειράν των ὑποβάλλουν περὶ αὐτῶν τὴν εὐλαβῆ καὶ ὀρθοδοξάτην κρίσιν των, συνάπτοντες διαφόρους ἐπιστολὰς καὶ τῶν πλησίον των τελειωθέντων μαρτύρων, τὰς ὁποίας ἔγραψαν πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Φρυγίας εὐρισκόμενοι ἀκόμη εἰς τὰς φυλακάς, ὅπως ἐπίσης καὶ πρὸς τὸν Ἐλεύθερον, τὸν τότε ἐπίσκοπον τῶν Ρωμαίων, μεσολαβοῦντες χάριν τῆς εἰρήνης τῶν Ἐκκλησιῶν.

δ'. Συστατικὴ ἐπιστολὴ τῶν μαρτύρων ὑπὲρ τοῦ Εἰρηναίου

41 Οἱ ἴδιοι δὲ μάρτυρες συνίστων εἰς τὸν μνημονευθέντα ἐπίσκοπον Ρώμης τὸν Εἰρηναῖον, πρεσβύτερον ἤδη τότε τῆς παροικίας τῆς Λυῶνος, ἀποδίδοντες πλεῖστα προσόντα εἰς τὸν ἄνδρα, ὅπως φανερώνουν οἱ λόγοι οἱ ὅποιοι ἔχουν ὡς
2 ἐξῆς. «Εὐχόμεθα πάλιν καὶ πάντοτε νὰ χαίρης ἐν Θεῷ, πάτερ Ἐλεύθερε. Ἐπεφορτίσαμεν νὰ σοῦ φέρη τὰ γράμματα αὐτὰ τὸν ἀδελφόν μας καὶ κοινωνὸν Εἰρηναῖον καὶ παρακαλοῦμεν νὰ τὸν ἔχης εἰς ἐκτίμησιν διότι εἶναι ζηλωτῆς τῆς διαθήκης τοῦ Χριστοῦ. Ἐὰν ἐγνωρίζομεν ὅτι τὴν ἀξίαν δίδει εἰς τὸν

θεις ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνωτέρω μνημονευομένου μάρτυρος Ἀλκιβιάδου.

τόπον τινὶ δικαιοσύνην περιποιεῖσθαι, ὡς πρεσβύτερον ἐκκλησίας, ὅπερ ἐστὶν ἐπ' αὐτῷ, ἐν πρώτοις ἂν παραθέμεθα).

3 Τί δεῖ καταλέγειν τὸν ἐν τῇ δηλωθείσῃ γραφῇ τῶν μαρτύρων κατάλογον, ἰδίᾳ μὲν τῶν ἀποτμήσει κεφαλῆς τετελειωμένων, ἰδίᾳ δὲ τῶν θηρσὶν εἰς βορὰν παραβεβλημένων, καὶ αὖθις τῶν ἐπὶ τῆς εἰρκτῆς κεκοιμημένων, τὸν τε ἀριθμὸν τῶν εἰς ἔτι τότε περιόντων ὁμολογητῶν; Ὅτω γὰρ φίλον, καὶ ταῦτα ῥᾶδιον πληρέστατα διαγνῶναι μετὰ χεῖρας ἀναλαμβάνοντι τὸ σύγγραμμα, ὃ καὶ αὐτὸ τῇ τῶν μαρτύρων Συναγωγῇ πρὸς ἡμῶν, ὡς γοῦν ἔφη, κατείλεκται. Ἄλλὰ τὰ μὲν ἐπ' Ἀντωνίνου τοιαῦτα.

ε' Ὡς Μάρκῳ Ἀυρηλίῳ Καίσαρι ταῖς
τῶν ἡμετέρων εὐχαῖς οὐρανόθεν
ὁ Θεὸς ἐπακούσας ὕσεν

5 1 Τούτου δὴ ἀδελφὸν Μάρκον Ἀυρήλιον Καίσαρα λόγος ἔχει Γερμανοῖς καὶ Σαρμάταις ἀντιπαραταττόμενον μάχῃ, δίψει πιεζομένης αὐτοῦ τῆς στρατιᾶς, ἐν ἀμηχανίᾳ γενέσθαι· τοὺς δ' ἐπὶ τῆς Μελιτηνῆς οὕτω καλουμένης λεγεῶνος στρατιώτας διὰ πίστεως ἐξ ἐκείνου καὶ εἰς δεῦρο συνεστῶσης ἐν τῇ πρὸς τοὺς πολεμίους παρατάξει γόνυ θέντας ἐπὶ γῆν κατὰ τὸ οἰκεῖον ἡμῶν
2 τῶν εὐχῶν ἔθος ἐπὶ τὰς πρὸς τὸν Θεὸν ἰκεσίας τραπέσθαι παραδόξου δὲ τοῖς πολεμίους τοῦ τοιούτου δὴ θεάματος φανέντος, ἄλλο τι λόγος ἔχει παραδοξότερον ἐπικαταλαβεῖν αὐτίκα, σκηπτὸν μὲν εἰς φυγὴν καὶ ἀπώλειαν συνελαύνοντα τοὺς πολεμίους, ὄμβρον δὲ ἐπὶ τὴν τῶν τὸ θεῖον παρακεκληκότων στρατιᾶν πᾶσαν αὐτὴν ἐκ τοῦ δίψους μέλλουσαν ὄσον οὕπω διαφθείρεσθαι
3 ἀνακτώμενον. Ἡ δ' ἱστορία φέρεται μὲν καὶ παρὰ τοῖς πόρρω

28. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν τῶν Ἐκκλησιῶν Λυῶνος καὶ Βιέννης περὶ τοῦ μαρτυρίου τῶν ἐκεῖ ἀδελφῶν προσετίθετο καὶ κατάλογος, τὸν ὅποιον ὁ Εὐσέβιος παρέθεσεν εἰς τὴν Συναγωγὴν ἀρχαίων μαρτύρων, ἀλλὰ παραλείπει ἔδῳ.

29. Ἐννοεῖ τὸν Λούκιον Βῆρον, ὁ ὅποιος ὁμῶς εἶχεν ἤδη ἀποθάνει.

άνθρωπον ἢ θέσις του, ἐξ ἀρχῆς θὰ σοῦ τὸν παρουσιάζομεν ὡς πρεσβύτερον Ἐκκλησίας, διότι τοῦτο εἶναι αὐτός».

3 Διὰ ποῖον λόγον νὰ παραθέσωμεν ἐδῶ τὸν κατάλογον τῶν μαρτύρων ὁ ὁποῖος ὑπῆρχεν εἰς τὸ μνημονευθὲν κείμενον ²⁸, χωριστὰ διὰ τοὺς τελειωθέντας μὲ ἀποκοπὴν τῆς κεφαλῆς, χωριστὰ τῶν ριφθέντων ὡς βορὰ τῶν θηρίων καὶ τέλος τῶν ἀποθανόντων εἰς τὴν φυλακὴν, ὡς ἐπίσης καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπιζησάντων τότε ὁμολογητῶν; "Οποῖος ἐπιθυμεῖ, εἶναι εὐκολον νὰ μάθῃ καὶ αὐτὰ πληρέστατα, ἂν λάβῃ εἰς χεῖράς του τὴν ἐπιστολὴν ἢ ὁποῖα ἔχει ἐνταχθῆ ἀπὸ ἡμᾶς ὁλόκληρος εἰς τὴν Συλλογὴν Ἀρχαίων Μαρτυρίων, ὅπως βέβαια εἶπα προηγουμένως.

Αὐτὰ εἶναι τὰ συμβάντα ἐπὶ Ἀντωνίνου ²⁹.

ε'. Πῶς ὁ Θεὸς ἔβρεξε χάριν τοῦ
Μάρκου Αὐρηλίου ἐπακούσας
τὰς εὐχὰς τῶν ἰδικῶν μας

5 1 Διὰ τὸν ἀδελφὸν τούτου διηγοῦνται ὅτι, ἐνῶ ἦτο παρα-
τεταγμένος εἰς μάχην κατὰ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Σαρματῶν
καὶ ἡ στρατιὰ του ἐπιέζετο ἀπὸ τὴν δίψαν, εὐρέθη εἰς ἀμηχα-
νίαν. Τότε οἱ στρατιῶται τῆς λεγομένης Μελιτηνῆς Λεγεῶ-
νος ³⁰, βάσει τῆς πίστεως ἢ ὁποῖα τοὺς συνεῖχε κατὰ τὴν παρά-
ταξιν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἕως σήμερα,
γονατίσαντες ἐπὶ τῆς γῆς, καθῶς συνηθίζομεν ἡμεῖς εἰς τὰς
2 προσευχάς, ἐπεδόθησαν εἰς ἱκεσία; πρὸς τὸν Θεόν. Ἐνῶ δὲ
τὸ θέαμα τοῦτο ἐφάνη παράδοξον εἰς τοὺς ἐχθροὺς, ἐν ἄλλο
θέαμα ἀκόμη παραδοξότερον τοὺς ἐπρόλαβεν ἀμέσως ὅπως
λέγουν· σφοδρὰ ἀνεμοθύελλα ἔτρεψε τοὺς ἐχθροὺς εἰς φυγὴν
καὶ τοὺς κατέστρεψε, βροχὴ δὲ ἢ ὁποῖα ἔπεσεν εἰς τὴν στρα-
τιὰν τῶν παρακαλούντων τὸν Θεὸν τὴν ἀνεζωογόνησεν, ἐνῶ
3 ἐπρόκειτο ἐντὸς ὀλίγου νὰ καταστραφῆ ἀπὸ τὴν δίψαν. Ἡ

30. Οἱ ἄνδρες τῆς λεγεῶνος ταύτης ἦσαν Χριστιανοί.

τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου συγγραφεῦσιν οἷς μέλον γέγονεν τῆς κατὰ
 τοὺς δηλουμένους γραφῆς, δεδήλωται δὲ καὶ πρὸς τῶν ἡμετέρων.
 Ἄλλὰ τοῖς μὲν ἔξωθιν ἱστορικοῖς, ἅτε τῆς πίστεως ἀνοικεῖοις,
 τέθειται μὲν τὸ παράδοξον, οὐ μὴν καὶ ταῖς τῶν ἡμετέρων εὐ-
 χαῖς τοῦθ' ὠμολογήθη, γεγονέναι τοῖς δέ γε ἡμετέροις, ἅτε ἀλη-
 4 θείας φίλοις, ἀπλῶ καὶ ἀκακοήθει τρόπῳ τὸ πραχθὲν παραδέ-
 δοται. Τούτων δ' ἂν εἴη καὶ Ἀπολινάριος, ἐξ ἐκείνου φήσας
 τὴν δι' εὐχῆς τὸ παράδοξον πεποιηκυῖαν λεγεῶνα οἰκειάν τῳ
 5 γεγονότι πρὸς τοῦ βασιλέως εἰληφέναι προσηγορίαν, κεραννοβό-
 λον τῇ Ῥωμαίων ἐπικληθεῖσαν φωνῇ. Μάρτυς δὲ τούτων γέ-
 νοιτ' ἂν ἀξιόχρεως ὁ Τερτυλλιανός, τὴν Ῥωμαϊκὴν τῇ συγκλή-
 τῳ προσφωνήσας ὑπὲρ τῆς πίστεως Ἀπολογία, ἧς καὶ πρό-
 σθεν ἐμνημονεύσαμεν, τὴν τε ἱστορίαν βεβαιῶν σὺν ἀποδείξει
 6 μείζονι καὶ ἐναργεστέρῳ· γράφει δ' οὖν καὶ αὐτός, λέγων Μάρ-
 κου τοῦ συνετωτάτου βασιλέως ἐπιστολὰς εἰς ἔτι νῦν φέρεσθαι
 ἐν αἷς αὐτὸς μαρτυρεῖ ἐν Γερμανία ὕδατος ἀπορία μέλλοντα
 αὐτοῦ τὸν στρατὸν διαφθείρεσθαι ταῖς τῶν Χριστιανῶν εὐχαῖς
 σεσῶσθαι, τοῦτον δὲ φησιν καὶ θάνατον ἀπειλήσαι τοῖς κατη-
 7 γορεῖν ἡμῶν ἐπιχειροῦσιν· οἷς ὁ δηλωθεὶς ἀνὴρ καὶ ταῦτα προσ-
 επιλέγει.

«Ποταποὶ οὖν οἱ νόμοι οὗτοι, οἱ καθ' ἡμῶν μόνων ἔπον-
 ται, ἀσεβεῖς, ἄδικοι, ὠμοί; Οὐδ' οὔτε Οὐεσπασιανὸς ἐφύλαξε,
 καίτοι γε Ἰουδαίους νικήσας, οὐδ' Τραϊανὸς ἐκ μέρους ἐξουθέ-
 νησε, κωλύων ἐκζητεῖσθαι Χριστιανούς, οὐδ' οὔτε Ἀδριανός,

30α. Βλ. Δίωνος Κασσίου, Ρωμ. Ἱστορίαν 71, 8.

31. Περὶ τοῦ Ἀπολιναρίου τούτου βλ. ἀνωτέρω Ἐκκλ. Ἱστορία 4, 27.

32. Legit Fulminea. Τὸ ὄνομα ὁμοῦ αὐτὸ εἶναι παλαιότερον.

33. Ἐκκλ. Ἱστορία, 2, 2, 4· 2, 25, 4· 3, 33, 3.

34. Καὶ ὁ Εὐσέβιος ἐμμένει εἰς τὴν ἀποψιν περὶ φιλικῆς πρὸς τοὺς Χρι-
 στιανούς διαγωγῆς τοῦ συνετοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ δὲν δύναται νὰ συμ-
 βιβάζῃ τοὺς διωγμούς του μὲ τὴν ἀποψιν ταύτην.

ιστορία αὐτὴ δὲν ἀπαντᾷ μόνον εἰς τοὺς ξένους πρὸς τὴν
 ἰδικὴν μας διδασκαλίαν συγγραφεῖς οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνται
 μὲ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν γεγονότων κατὰ τοὺς χρόνους τῶν
 μνημονευθέντων βασιλέων, ἀλλὰ ἀναφέρεται καὶ ἀπὸ τοὺς
 ἰδικούς μας. Ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς θύραθεν ἱστορικούς, ἐπειδὴ εἶναι
 ξένοι πρὸς τὴν πίστιν μας, τίθεται μὲν τὸ παράδοξον, ἀλλὰ
 δὲν ὁμολογεῖται ὅτι ὀφείλεται εἰς τὰς ἰδικὰς μας προσευχὰς ³⁰·
 ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας δέ, ἐπειδὴ οὗτοι εἶναι φίλοι τῆς ἀληθεί-
 4 κρινῆ. Μεταξὺ τούτων περιλαμβάνεται καὶ ὁ Ἀπολινᾶ-
 ριος ³¹, ὁ ὅποιος λέγει ὅτι ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἢ λεγεῶν,
 ἢ προκαλέσασα μὲ τὴν προσευχὴν τὸ θαῦμα ἔλαβεν ἀπὸ τὸν
 βασιλέα ἀρμόζουσαν πρὸς τὸ γεγονὸς προσηγορίαν, ὄνο-
 5 μασθεῖσα Κεραυνοβόλος εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν ³². Ἀ-
 ξιόπιστος δὲ μάρτυς τούτων ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὁ Τερτυλ-
 λιανός, ὁ ὅποιος ἀπηύθυνε τὴν λατινικὴν τοῦ Ἀπολογίαν
 ὑπὲρ τῆς πίστεως εἰς τὴν σύγκλητον, τὴν ὁποίαν ἐμνημονεύ-
 σαμεν καὶ προηγουμένως ³³, καὶ ἐπιβεβαιώνει τὴν ἱστορίαν
 6 μὲ μεγαλυτέραν καὶ ἐναργεστέραν ἀπόδειξιν. Γράφει λοιπὸν
 καὶ αὐτὸς ὅτι ἀκόμη ἔω; τῶρα φέρεται ἐπιστολὴ τοῦ συνετω-
 τάτου βασιλέως Μάρκου ³⁴ μὲ τὴν ὁποίαν μαρτυρεῖ ὅτι ἐνῶ
 ἐπρόκειτο νὰ καταστραφῆ ὁ στρατὸς του εἰς τὴν Γερμανίαν
 ἀπὸ ἔλλειψιν ὕδατος, ἐσώθη μὲ τὰς εὐχὰς τῶν Χριστιανῶν·
 λέγει δὲ ὅτι οὗτος ἠπέιλησε καὶ μὲ θάνατον τοὺς ἐπιχειροῦν-
 7 τας νὰ μᾶς κατηγορήσουν. Εἰς αὐτὰ ὁ μνημονευθεὶς ἀνὴρ
 προσθέτει καὶ τὰ ἑξῆς.

«Τί εἶδους λοιπὸν νόμοι εἶναι αὐτοί, οἱ ὅποιοι διώκουν
 μόνον ἡμᾶς, ἀσεβεῖς, ἄδικοι, ὠμοί; τοὺς ὁποίους οὔτε ὁ Βε-
 σπασιανὸς ἐφύλαξεν, ἂν καὶ ἐνίκησε τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ὁ-
 ποίους ὁ Τραϊανὸς μερικῶς ἐξουθένωσεν, ἐμποδίζων ν' ἀνα-
 ζητοῦνται οἱ Χριστιανοὶ πρὸς σύλληψιν, τοὺς ὁποίους οὔτε
 ὁ Ἀδριανός, ἂν καὶ ἠσχολεῖτο μὲ ὅλας τὰς λεπτομερείας, οὔτε

καίτοι γε πάντα τὰ περίεργα πολυπραγμονῶν, οὔτε ὁ Εὐσεβῆς ἐπικληθεὶς ἐπεκύρωσεν;». Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅπη τις ἐθέλοι, τιθέσθω.

- 8 Μετίωμεν δ' ἡμεῖς ἐπὶ τὴν τῶν ἐξῆς ἀκολουθίαν. Ποθεινοῦ δὴ ἐφ' ὅλοις τῆς ζωῆς ἔτεσιν ἐνενήκοντα σὺν τοῖς ἐπὶ Γαλλίας μαρτυρησασι τελειωθέντος, Εἰρηναῖος τῆς κατὰ Λούγδουνον ἧς ὁ Ποθεινὸς ἠγεῖτο παροικίας τὴν ἐπισκοπὴν διαδέχεται Πολυκάρπου δὲ τοῦτον ἀκουστὴν γενέσθαι κατὰ τὴν νέαν
9 ἔμανθάνομεν ἡλικίαν. Οὗτος τῶν ἐπὶ Ῥώμης τὴν διαδοχὴν ἐπισκόπων ἐν τρίτῃ συντάξει τῶν Πρὸς τὰς αἰρέσεις παραθέμενος, εἰς Ἐλεύθερον, οὗ τὰ κατὰ τοὺς χρόνους ἡμῖν ἐξετάζεται, ὡς ἂν δὴ κατ' αὐτὸν σπουδαζομένης αὐτῷ τῆς γραφῆς τὸν κατάλογον ἴστησι, γράφων ὧδε.

στ'. Τῶν ἐπὶ Ῥώμης ἐπισκο-
πευσάντων κατάλογος

- 6 1 «Θεμελιώσαντες οὖν καὶ οἰκοδομήσαντες οἱ μακάριοι ἀπόστολοι τὴν ἐκκλησίαν, Λίνῳ τὴν τῆς ἐπισκοπῆς λειτουργίαν ἐνεχείρισαν· τούτου τοῦ Λίνου Παῦλος ἐν ταῖς πρὸς Τιμόθεον ἐπι-
2 στολαῖς μέμνηται. Διαδέχεται δ' αὐτὸν Ἀνέγκλητος, μετὰ τοῦτον δὲ τρίτῳ τόπῳ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τὴν ἐπισκοπὴν κληροῦται Κλήμης, ὁ καὶ ἑορακῶς τοὺς μακαρίους ἀποστόλους καὶ συμβεβληκῶς αὐτοῖς καὶ ἔτι ἕναυλον τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων καὶ τὴν παράδοσιν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων, οὐ μόνος· ἔτι γὰρ πολλοὶ ὑπελείποντο τότε ὑπὸ τῶν ἀποστόλων δεδιδασκόμενοι.
3 Ἐπὶ τούτου οὖν τοῦ Κλήμεντος στάσεως οὐκ ὀλίγης τοῖς ἐν Κορίνθῳ γενομένης ἀδελφοῖς, ἐπέστειλεν ἢ ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησία ἰκανωτάτην γραφὴν τοῖς Κορινθίοις, εἰς εἰρήνην συμβιβάζουσα αὐτοὺς καὶ ἀνανεοῦσα τὴν πίστιν αὐτῶν καὶ ἦν νεωστὶ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων παράδοσιν εἰλήφει».

35. Τερτυλλιανού, Apologeticus, 5, 7.

35α. Ὁ Εὐσέβιος δὲν εἶναι βέβαιος περὶ τῆς χρονολογίας τοῦ ἐπεισοδίου τῆς βροχῆς, τὸ ὁποῖον συνέβη τὸ 172.

ὁ ἐπονομασθεὶς Εὐσεβῆς ἐπεκύρωσεν;»³⁵. Ἄλλὰ αὐτὸ τὸ γεγονός ἄς τὸ τοποθετήσῃ κανεὶς ὅπου θέλει ^{35α}.

8 Ἡμεῖς ἄς μεταβῶμεν εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν ἐν συνεχείᾳ συμβάντων. Ἀφοῦ ὁ Ποθεινὸς ἀπέθανε μαζί με τοὺς μάρτυρας τῆς Γαλλίας εἰς ἡλικίαν ἐνεήντα ἐτῶν, ἀνέλαβεν ὡς διάδοχος αὐτοῦ τὴν ἐπισκοπὴν τῆς παροικίας Λυῶνος ὁ Εἰρηναῖος· ἐμάθομεν δὲ ὅτι οὗτος κατὰ τὴν νεανικὴν τοῦ ἡλικίαν ἦτο ἀκουστής τοῦ Πολυκάρπου. Οὗτος, παραθέτων εἰς τὸ τρίτον βιβλίον τοῦ Πρὸς τὰς Αἰρέσεις ἔργου του τὸν κατάλογον τῶν ἐπισκόπων Ρώμης, τὸν περατῶνει εἰς τὸν Ἐλεύθερον, τὰ γεγονότα τῶν χρόνων τοῦ ὁποίου ἐξετάζομεν τώρα, ὡσάν νὰ συνέτασσε τὸ ἔργον του τὴν ἐποχὴν του. Γράφει δὲ οὕτω.

στ'. Κ α τ ά λ ο γ ο ς τ ῶ ν ἐ π ι σ κ ὴ -
π ῶ ν Ρ ῶ μ η ς

6 1 «Θεμελιώσαντες λοιπὸν καὶ οἰκοδομήσαντες τὴν Ἐκκλησίαν οἱ μακάριοι ἀπόστολοι, παρέδωσαν τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπισκοπῆς εἰς τὸν Λῖνον, τὸν ὁποῖον μνημονεύει ὁ Παῦλος
2 εἰς τὰς Πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολάς ³⁶. Διαδέχεται δὲ αὐτὸν ὁ Ἀνέγκλητος, μετ' αὐτὸν δὲ τρίτος ἀπὸ τοῦς ἀποστόλους ἀναλαμβάνει τὴν ἐπισκοπὴν ὁ Κλήμης, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἴδει τοὺς μακαρίους ἀποστόλους καὶ συναναστραφῆ αὐτούς καὶ εἶχεν ἀκόμη εἰς τὰ ὦτα του τὸ κήρυγμα αὐτῶν καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὴν παράδοσιν αὐτῶν. Δὲν ἦτο δὲ ὁ μόνος, διότι ἔζων ἀκόμη τότε πολλοὶ ἀπὸ τοῦς μαθητὰς τῶν ἀπο-
3 στόλων. Ἐπὶ τούτου λοιπὸν τοῦ Κλήμεντος, ἐπειδὴ συνέβη σοβαρὰ ταραχὴ μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν τῆς Κορίνθου, ἔστειλεν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης σπουδαιοτάτην ἐπιστολήν, συμφιλιώνουσα αὐτούς καὶ ἀνανεώνουσα τὴν πίστιν των καὶ τὴν παράδοσιν τὴν ὁποίαν προσφάτως εἶχε λάβει ἀπὸ τοῦς ἀποστόλους.

36. Β' Τιμ. 4, 21.

4 Καὶ μετὰ βραχέα φησί· «τὸν δὲ Κλήμεντα τοῦτον διαδέ-
χεται Εὐάρεστος καὶ τὸν Εὐάρεστον Ἀλέξανδρος· εἶθ' οὕτως
ἕκτος ἀπὸ τῶν ἀποστόλων καθίσταται Ἔυστος, μετὰ δὲ τοῦτον
Τελεσφόρος, ὃς καὶ ἐνδόξως ἐμαρτύρησεν· ἔπειτα Ὑγῖνος, εἶτα
Πίος, μεθ' ὃν Ἀνίκητος. Διαδεξαμένου τὸν Ἀνίκητον Σωτή-
5 λων κατέχει κληρὸν Ἐλεύθερος. Τῇ αὐτῇ τάξει καὶ τῇ αὐτῇ
διαδοχῇ ἢ τε ἀπὸ τῶν ἀποστόλων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παραδόσις καὶ
τὸ τῆς ἀληθείας κήρυγμα κατήντηκεν εἰς ἡμᾶς».

ζ'. Ὡς καὶ μέχρι τῶν τότε καιρῶν
διὰ τῶν πιστῶν δυνάμεις
ἐνεργοῦντο παραδόξοι

71 Ταῦτα ὁ Εἰρηναῖος ἀκολούθως ταῖς προδιεξοδευθείσαις
ἡμῖν ὑπογράψας ἱστορίαις ἐν οἷς ἐπέγραψε, πέντε οὕσι τὸν ἄ-
ριθμόν, Ἐλέγχου καὶ ἀνατροπῆς τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, ἐν
δευτέρῳ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, ὅτι δὴ καὶ εἰς αὐτὸν ὑποδείγμα-
τα τῆς θείας καὶ παραδόξου δυνάμεως ἐν ἐκκλησίαις τισὶν ὑπο-
2 λέλειπτο, διὰ τούτων ἐπισημαίνεται, λέγων· «τοσοῦτον δὲ ἀπο-
δέουσι τοῦ νεκρὸν ἐγεῖραι, καθὼς ὁ Κύριος ἤγειρε καὶ οἱ ἀπό-
στολοι διὰ προσευχῆς καὶ ἐν τῇ ἀδελφότητι πολλάκις διὰ τὸ
ἀναγκαῖον καὶ τῆς κατὰ τόπον ἐκκλησίας πάσης αἰτησαμένης
μετὰ νηστείας καὶ λιτανείας πολλῆς ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα τοῦ
τετελευτηκότος καὶ ἔχαρίσθη ὁ ἄνθρωπος ταῖς εὐχαῖς τῶν ἁ-
γίων».

3 Καὶ αὐθίς φησι μεθ' ἕτερα· «εἰ δὲ καὶ τὸν Κύριον φαντα-
σιωδῶς τὰ τοιαῦτα πεποιηκέναι φήσουσιν, ἐπὶ τὰ προφητικὰ
ἀνάγοντες αὐτούς, ἐξ αὐτῶν ἐπιδείξομεν πάντα οὕτω περὶ αὐ-
τοῦ καὶ προειρηθῆσθαι καὶ γεγονέναι βεβαίως καὶ αὐτὸν μόνον

37. Εἰρηναίου, Ἔλεγχος 3, 3, 3.

38. Ὁ Εὐσέβιος παραλείπει μέρος τοῦ χωρίου τοῦ Εἰρηναίου, τὸ ὁποῖον οὕτω δὲν φαίνεται ἀπολύτως ὁμαλόν.

4 Καὶ ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγα λέγει· «Τὸν Κλήμεντα δὲ τοῦτον διαδέχεται ὁ Εὐάρεστος καὶ τὸν Εὐάρεστον ὁ Ἀλέξανδρος· ἔπειτα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καθίσταται ἔκτος ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους ὁ Ξύστος, μετὰ τοῦτον δὲ ὁ Τελεσφόρος, ὁ ὁποῖος καὶ ἐμαρτύρησεν ἐνδόξως· ἔπειτα ὁ Ὑγῖνος, ἔπειτα ὁ Πῖος, μετὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἀνίκητος. Ἀφοῦ δὲ ὁ Σωτὴρ διεδέχθη τὸν Ἀνίκητον, τώρα τὴν θέσιν τῆς ἐπισκοπῆς κατέχει ὁ Ἐλεύθερος, δωδέκατος ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους. Μὲ τὴν ἰδίαν δὲ τάξιν καὶ διαδοχὴν ἔφθασεν ἕως ἡμᾶς ἢ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων παράδοσις ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας»³⁷.

ζ'. Περὶ τοῦ ὅτι μέχρι τῆς ἐποχῆς
ἐκείνης ἐνηργοῦντο ὑπὸ τῶν
πιστῶν δυνάμεις παράδοξοι

7¹ Ταῦτα, σύμφωνα ἄλλωστε πρὸς τὰς παρατεθείσας ἀπὸ ἡμᾶς διηγήσεις, ἐκθέτει ὁ Εἰρηναῖος εἰς τὰ πέντε βιβλία τοῦ ἔργου τὸ ὁποῖον ἐπέγραψεν Ἔλεγχον καὶ Ἀνατροπὴν τῆς ψευδωνύμου γνώσεως. Εἰς τὸ δεύτερον βιβλίον τοῦ ἰδίου ἔργου ἐπισημαίνει ὅτι μέχρι τῶν χρόνων του ὑφίσταντο δείγματα τῆς θείας καὶ παραδόξου δυνάμεως εἰς μερικὰς Ἐκκλησίας, λέγων· «Ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ τὸ νὰ ἐγείρουν νεκρὸν³⁸, ὅπως ἤγειρεν ὁ Κύριος καὶ οἱ ἀπόστολοι διὰ προσευχῆς. Πολλάκις καὶ ἐντὸς τῆς ἀδελφότητος, ὅσάκις ὑπῆρχεν ἀνάγκη καὶ ἡ τοπικὴ Ἐκκλησία τὸ ἐζήτει μὲ νηστείαν καὶ ἐκτενῆ προσευχήν, ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα τοῦ ἀποθανόντος καὶ ἐχαρίσθη ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰς προσευχὰς τῶν ἁγίων»³⁹.

3 Καὶ ἀμέσως ἔπειτα ἀπὸ μερικὰ ἄλλα λέγει· «Ἐὰν δὲ εἴπουν ὅτι καὶ ὁ Κύριος τὰ τοιαῦτα θαύματα ἐνήργησε φαντασιωδῶς, θὰ τοὺς μεταφέρωμεν εἰς τὰ προφητικὰ βιβλία, διὰ νὰ δείξωμεν ἀπὸ αὐτὰ ὅτι ὅλα περὶ αὐτοῦ οὕτω ἔχουν προ-

39. Εἰρηναίου, Ἔλεγχος 2, 31, 2.

εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· δι' ὃ καὶ ἐν τῷ ἐκείνου ὀνόματι οἱ ἀλη-
 θῶς αὐτοῦ μαθηταί, παρ' αὐτοῦ λαβόντες τὴν χάριν ἐπιτελοῦσιν
 ἐπ' εὐεργεσία τῇ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, καθὼς εἰς ἕκαστος
 4 τὴν δωρεὰν εἴληφε παρ' αὐτοῦ. Οἱ μὲν γὰρ δαίμονας ἐλαύνου-
 σι βεβαίως καὶ ἀληθῶς, ὥστε πολλὰκις καὶ πιστεύειν ἐκείνους
 αὐτοὺς τοὺς καθαρισθέντας ἀπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων καὶ
 εἶναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οἱ δὲ καὶ πρόγνωσιν ἔχουσι τῶν μελλόν-
 των καὶ ὀπτασίας καὶ ῥήσεις προφητικὰς, ἄλλοι δὲ τοὺς κάμον-
 τας διὰ τῆς τῶν χειρῶν ἐπιθέσεως ἰῶνται καὶ ὑγιεῖς ἀποκαθι-
 στᾶσιν, ἥδη δέ, καθὼς ἔφαμεν, καὶ νεκροὶ ἠγέρθησαν καὶ παρέ-
 5 μειναν σὺν ἡμῖν ἔτεσιν ἱκανοῖς, καί, τί γάρ; Οὐκ ἔστιν ἀριθμὸν
 εἰπεῖν τῶν χαρισμάτων ὧν κατὰ παντὸς τοῦ κόσμου ἡ Ἐκκλησία
 παρὰ Θεοῦ λαβοῦσα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σταυρω-
 θέντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου ἐκάστης ἡμέρας ἐπ' εὐεργεσία
 τῇ τῶν ἐθνῶν ἐπιτελεῖ, μήτε ἐξαπατῶσά τινας μήτε ἐξαργυρι-
 ζομένη· ὡς γὰρ δωρεὰν εἴληφε παρὰ Θεοῦ, δωρεὰν καὶ διακονεῖ).

6 Καὶ ἐν ἐτέρῳ δὲ τόπῳ ὁ αὐτὸς γράφει· «καθὼς καὶ πολ-
 λῶν ἀκούομεν ἀδελφῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προφητικὰ χάρισμα
 ἐχόντων καὶ παντοδαπαῖς λαλούντων διὰ τοῦ Πνεύματος γλώσ-
 σαις καὶ τὰ κρύφια τῶν ἀνθρώπων εἰς φανερὸν ἀγόντων ἐπὶ τῷ
 συμφέροντι καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ ἐκδιηγουμένων».

Ταῦτα καὶ περὶ τοῦ διαφορᾶς χαρισμάτων μέχρι καὶ τῶν
 δηλουμένων χρόνων παρὰ τοῖς ἀξίοις διαμεῖναι.

η'. Ὁ π ω ς ὁ Εἰ ρ η ν α ἰ ο ς τ ῶ ν θ ε ἰ ῶ ν
 μ ν η μ ο ν ε ὕ ε ι Γ ρ α φ ῶ ν

81 Ἐπεὶ δὲ ἀρχόμενοι τῆς πραγματείας ὑπόσχεσιν πεποιή-
 μεθα παραθήσεσθαι κατὰ καιρὸν εἰπόντες τὰς τῶν ἀρχαίων ἐκ-
 κλησιαστικῶν πρεσβυτέρων τε καὶ συγγραφέων φωνὰς ἐν αἷς

40. Ματθ. 10, 8.

41. Εἰρηναίου, Ἔλεγχος 2, 32, 4.

λεχθῆ καὶ ἔχουν γίνεῖ ἀσφαλῶς καὶ ὅτι αὐτὸς μόνος εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀληθινοὶ μαθηταὶ του, λαβόντες ἀπὸ αὐτὸν τὴν χάριν, ἐπιτελοῦν εἰς τὸ ὄνομα ἐκείνου πρὸς εὐεργεσίαν τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων θαυμαστὰ ἔργα κατὰ τὴν
 4 δωρεὰν τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἕκαστος ἀπὸ αὐτόν. Ἄλλοι μὲν ἀπομακρύνουν ἀσφαλῶς καὶ ἀληθῶς δαίμονας, ὥστε πολλάκις οἱ ἴδιοι οἱ καθορισθέντες ἀπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα νὰ πιστεύουν καὶ νὰ εἰσέρχονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἄλλοι ἔχουν πρόγνωσιν τῶν μελλόντων, ὀράσεις καὶ προφητικὸν λόγον, ἄλλοι θεραπεύουν τοὺς ἀσθενεῖς μὲ ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν καὶ τοὺς καθιστοῦν ὑγιεῖς, ἐπίσης δέ, ὅπως εἶπαμεν, καὶ νεκροὶ ἠγέρθησαν καὶ παρέμειναν μαζί μὲ ἡμᾶς ἄρκετὰ ἔτη,
 5 καί· ἀλλὰ τί χρειάζεται ἄλλο; Εἶναι ἀναρίθμητα τὰ χαρίσματα, τὰ ὁποῖα εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἐπιτελεῖ ἡ Ἐκκλησία καθημερινῶς πρὸς εὐεργεσίαν τῶν λαῶν, παραλαβοῦσα ἀπὸ τὸν Θεόν, χωρὶς νὰ ἐξαπατᾷ κανένα καὶ χωρὶς νὰ ἀργυρολογῆ διότι, ὅπως ἔλαβε δωρεὰν ἀπὸ τὸν Θεόν ⁴⁰, οὕτω δωρεὰν καὶ διακονεῖ» ⁴¹.

6 Εἰς ἄλλον δὲ τόπον γράφει ὁ ἴδιος· «Ὅπως ἀκούομεν, πολλοὶ ἀδελφοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἔχουν προφητικὰ χαρίσματα καὶ ὁμιλοῦν ποικίλας γλώσσας διὰ τοῦ Πνεύματος καὶ φέρουν εἰς τὸ φανερόν τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν εἶναι συμφέρον, καὶ διηγοῦνται τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ» ⁴².

Αὐτὰ λοιπὸν περὶ τῆς παραμονῆς τῶν διαφόρων χαρισμάτων εἰς τοὺς ἀξίους μέχρι καὶ τῶν ἱστορουμένων χρόνων.

η΄. Πῶς μνημονεῦει τὰς θείας
 Γραφὰς ὁ Εἰρηναῖος

81 Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πραγματείας ἐδώσαμεν ὑπόσχεσιν ὅτι εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν θὰ ἀναφέρωμεν τοὺς λόγους τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν συγγραφέων, διὰ τῶν ὁ-

42. Εἰρηναίου, Ἐλεγχος 5, 6, 1.

τὰς περὶ τῶν ἐνδιαθήκων γραφῶν εἰς αὐτοὺς κατελθούσας παρα-
 δόσεις γραφῆ παραδεδώκασι, τούτων δὲ καὶ ὁ Εἰρηναῖος ἦν,
 2 φέρε, καὶ τὰς αὐτοῦ παραθώμεθα λέξεις, καὶ πρώτας γε τὰς περὶ
 τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων, οὕτως ἔχούσας.

«Ὁ μὲν δὴ Ματθαῖος ἐν τοῖς Ἑβραίοις τῆ ἰδία αὐτῶν δια-
 λέκτῳ καὶ γραφῆν ἐξήνεγκεν εὐαγγελίου, τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ
 Παύλου ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελιζομένων καὶ θεμελιούντων τὴν ἐκ-
 3 κλησίαν· μετὰ δὲ τὴν τούτων ἔξοδον Μάρκος, ὁ μαθητὴς καὶ
 ἐρμηνευτὴς Πέτρου, καὶ αὐτὸς τὰ ὑπὸ Πέτρου κηρυσσόμενα
 ἐγγράφως ἡμῖν παραδέδωκε· καὶ Λουκᾶς δέ, ὁ ἀκόλουθος
 Παύλου, τὸ ὑπ' ἐκείνου κηρυσσόμενον εὐαγγέλιον ἐν βίβλῳ
 4 κατέθετο. Ἐπειτα Ἰωάννης, ὁ μαθητὴς τοῦ Κυρίου, ὁ καὶ ἐπὶ
 τὸ στήθος αὐτοῦ ἀναπεσὼν, καὶ αὐτὸς ἐξέδωκε τὸ εὐαγγέλιον,
 ἐν Ἐφέσῳ τῆς Ἀσίας διατρίβων».

5 Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τρίτῳ τῆς εἰρημένης ὑποθέσεως τῷ προ-
 δηλωθέντι εἴρηται, ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ περὶ τῆς Ἰωάννου Ἀπο-
 καλύψεως καὶ τῆς ψήφου τῆς τοῦ ἀντιχρίστου προσηγορίας
 οὕτω διαλαμβάνει· «τούτων δὲ οὕτως ἔχόντων καὶ ἐν πᾶσι δὲ
 τοῖς σπουδαίοις καὶ ἀρχαίοις ἀντιγράφοις τοῦ ἀριθμοῦ τούτου
 κειμένου καὶ μαρτυρούντων αὐτῶν ἐκείνων τῶν κατ' ὄψιν τὸν
 Ἰωάννην ἑωρακότων καὶ τοῦ λόγου διδάσκοντος ἡμᾶς ὅτι ὁ ἀ-
 ριθμὸς τοῦ ὀνόματος τοῦ θηρίου κατὰ τὴν Ἑλλήνων ψήφον διὰ
 τῶν ἐν αὐτῷ γραμμάτων ἐμφαίνεται».

6 Καὶ ὑποκαταβὰς περὶ τοῦ αὐτοῦ φάσκει· «ἡμεῖς οὖν οὐκ
 ἀποκινδυνεύομεν περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀντιχρίστου ἀποφαι-
 νόμενοι βεβαιωτικῶς. Εἰ γὰρ ἔδει ἀναφανδὸν ἐν τῷ νῦν καιρῷ
 κηρύττεσθαι τοῦνομα αὐτοῦ, δι' ἐκείνου ἂν ἐρρέθη τοῦ καὶ τὴν
 ἀποκάλυψιν ἑωρακότος· οὐδὲ γὰρ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἑωρᾶθη,

43. Εἰρηναίου, Ἐλεγχος 3, 1, 1.

44. Ἀποκ. 13, 18.

ποίων παρέδωσαν ἑγγράφως τὰς εἰς αὐτοὺς κατελθούσας παραδόσεις σχετικῶς μὲ τὰς κανονικὰς Γραφάς, εἰς δὲ ἀπὸ 2 αὐτοὺς ἦτο καὶ ὁ Εἰρηναῖος, ὃς παραθέσωμεν καὶ τοὺς ἰδικούς του λόγους, καὶ πρώτους τοὺς περὶ τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων, ἔχοντας ὡς ἑξῆς.

«Ὁ μὲν Ματθαῖος λοιπὸν συνέταξε τὸ Εὐαγγέλιον μεταξὺ τῶν Ἑβραίων καὶ εἰς τὴν ἰδικὴν των διάλεκτον, ἐν ᾧ ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος εὐηγγελίζοντο καὶ ἐθεμελίωνον τὴν Ἐκ- 3 κλησίαν εἰς τὴν Ρώμην. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτῶν ὁ Μᾶρκος, ὁ μαθητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς τοῦ Πέτρου, μᾶς παρέδωκε καὶ αὐτὸς ἑγγράφως τὰ κηρυσσόμενα ἀπὸ τὸν Πέτρον· καὶ ὁ Λουκᾶς δέ, ὁ ἀκόλουθος τοῦ Παύλου, κατέγραψεν εἰς βιβλίον 4 τὸ ὑπ' ἐκείνου κηρυσσόμενον εὐαγγέλιον. Ἐπειτα ὁ Ἰωάννης, ὁ μαθητὴς τοῦ Κυρίου ὁ ἀναπεσὼν εἰς τὸ στήθος αὐτοῦ, ἐξέδωσε καὶ αὐτὸς τὸ εὐαγγέλιον, ὅταν διέμενεν εἰς τὴν Ἔφεσον»⁴³.

5 Αὐταὶ αἱ πληροφορίαι λοιπὸν ἀναγράφονται εἰς τὸ τρίτον βιβλίον τοῦ μνημονευθέντος συγγράμματος, εἰς δὲ τὸ πέμπτον διαλαμβάνει τὰ ἑξῆς περὶ τῆς Ἀποκαλύψεως Ἰωάννου καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀντιχρίστου⁴⁴. «Ἀφοῦ οὕτως ἔχουν τὰ πράγματα καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς ὑπάρχει εἰς ὅλα τὰ σπουδαῖα καὶ ἀρχαῖα ἀντίγραφα καὶ ὅσοι ἔχουν ἴδει προσωπικῶς τὸν Ἰωάννην μαρτυροῦν καὶ ἡ λογικὴ μᾶς διδάσκει ὅτι ὁ ἀριθμὸς τοῦ ὀνόματος τοῦ θηρίου ἐμφανίζεται κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀρίθμησιν διὰ τῶν γραμμάτων τὰ ὅποια περιέχει τοῦτο»⁴⁵.

6 Καὶ κατωτέρω λέγει περὶ τοῦ ἰδίου· «Ἡμεῖς λοιπὸν δὲν διακινδυνεύομεν ν' ἀποφανθῶμεν θετικῶς περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀντιχρίστου. Διότι ἂν ἔπρεπε νὰ κηρυχθῇ ἀναφανδὸν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὑπὸ τὰς παρούσας περιστάσεις θὰ ἐλέγετο ἀπὸ ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος εἶχεν ἴδει τὴν ἀποκάλυψιν, ἡ ὅποια μάλιστα δὲν ἐφάνη πρὸ πολλοῦ χρόνου, ἀλλὰ σχεδὸν κατὰ τὴν

45. Εἰρηναίου, Ἔλεγχος 5, 30, 1.

ἀλλὰ σχεδὸν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς, πρὸς τῷ τέλει τῆς Δομετιανοῦ ἀρχῆς».

7 Ταῦτα καὶ περὶ τῆς Ἀποκαλύψεως ἱστόρηται τῷ δεδηλωμένῳ. Μέμνηται δὲ καὶ τῆς Ἰωάννου πρώτης ἐπιστολῆς, μαρτυρίας ἐξ αὐτῆς πλείστας εἰσφέρων, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς Πέτρου προτέρας. Οὐ μόνον δὲ οἶδεν, ἀλλὰ καὶ ἀποδέχεται τὴν τοῦ Ποιμένος γραφὴν, λέγων· «καλῶς οὖν ἢ γραφὴ ἢ λέγουσα ἄπρῳτον πάντων πίστευον ὅτι εἷς ἐστὶν ὁ Θεὸς ὁ τὰ πάντα κτίσας καὶ καταρτίσας καὶ τὰ ἐξῆς».

8 Καὶ ῥητοῖς δὲ τισιν ἐκ τῆς Σολομῶνος Σοφίας κέχρηται, μόνον οὐχὶ φάσκων, «ὄρασις δὲ Θεοῦ περιποιητικὴ ἀφθαρσίας, ἀφθαρσία δὲ ἐγγύς εἶναι ποιεῖ Θεοῦ».

9 Καὶ ἀπομνημονευμάτων δὲ ἀποστολικοῦ τινος πρεσβυτέρου, οὃ τοῦνομα σιωπῆ παρέδωκε, μνημονεύει ἐξηγήσεις τε αὐτοῦ θείων Γραφῶν παρατέθειται. Ἔτι καὶ Ἰουστίνου τοῦ μάρτυρος καὶ Ἰγνατίου μνήμην πεποιήται, μαρτυρίαις αὐθις καὶ ἀπὸ τῶν τούτοις γραφέντων κεχρημένος, ἐπήγγελται δ' αὐτὸς ἐκ τῶν Μαρκίωνος συγγραμμάτων ἀντιλέξειν αὐτῷ ἐν ἰδίῳ σπουδασματι. Καὶ περὶ τῆς κατὰ τοὺς ἑβδομήκοντα ἐρμηνείας τῶν θεοπνεύστων γραφῶν ἄκουε οἷα κατὰ λέξιν γράφει.

«Ὁ Θεὸς οὖν ἄνθρωπος ἐγένετο καὶ αὐτὸς Κύριος ἔσωσεν ἡμᾶς, δοὺς τὸ τῆς παρθένου σημεῖον, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐνιοὶ φασὶ τῶν νῦν τολμώντων μεθερμηνεύειν τὴν γραφὴν, ἴδου ἢ νεᾶνις ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν», ὡς Θεοδοτίων ἠρμήνευσεν ὁ Ἐφέσιος καὶ Ἀκύλας ὁ Ποντικός, ἀμφοτέροι Ἰουδαῖοι προσή-

46. Εἰρηναίου, Ἐλεγχος 5, 30, 3. Κατ' ἀκρίβειαν ἢ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου ἐγράφη μίαν γενεάν πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Εἰρηναίου καὶ περισσότερον.

47. Εἰρηναίου, Ἐλεγχος 3, 16, 5 (Α' Ἰω. 2, 18 - 22)· 3, 16, 8 (Α' Ἰω. 4, 1 - 3. 5, 1).

48. Εἰρηναίου, Ἐλεγχος 4, 9, 2· 5, 7, 2 (Α' Πέτρ. 1, 8), Ἐλεγχος 4, 16, 5 (Α' Πέτρ. 2, 16).

49. Εἰρηναίου Ἐλεγχος 4, 20, 2 (Ἐρμᾶ, Ποιμὴν, Ἐντολὴ 1).

50. Εἰρηναίου, Ἐλεγχος 4, 38, 3 (Σοφία Σολομῶντος 6,20).

ιδικήν μας γενεάν, εἰς τὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Δομετιανοῦ» ⁴⁶.

7 Αὐτὰ ἱστορεῖ ὁ μνημονευθεὶς Εἰρηναῖος περὶ τῆς Ἀποκαλύψεως. Μνημονεύει δὲ αὐτὸς καὶ τὴν πρώτην ἐπιστολὴν τοῦ Ἰωάννου καὶ παραθέτει πολλὰ χωρία ⁴⁷ ἀπὸ αὐτῆν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν πρώτην τοῦ Πέτρου ⁴⁸. Ὅχι δὲ μόνον γνωρίζει, ἀλλὰ καὶ ἀποδέχεται τὸ σύγγραμμα τοῦ Ποιμένος, διὰ τὸ ὁποῖον λέγει· «Καλῶς λοιπὸν ἡ γραφὴ λέγει, ἑκατὸν πρῶτον πίστευσε ὅτι εἷς εἶναι ὁ Θεὸς ὁ κτίσας καὶ καταρτίσας τὰ πάντα καὶ τὰ ἐπόμενα» ⁴⁹.

8 Χρησιμοποιεῖ ἐπίσης μερικὰ ρητὰ ἀπὸ τὴν Σοφίαν Σολομῶντος σχεδὸν κατὰ λέξιν, ὅπως, «ἡ ὄρασις τοῦ Θεοῦ γεννᾷ ἀφθαρσίαν, ἡ δὲ ἀφθαρσία φέρει πλησίον τοῦ Θεοῦ» ⁵⁰.

Μνημονεύει δὲ ἀπομνημονεύματα ἑνὸς ἀποστολικοῦ πρεσβυτέρου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα παρέδωσεν εἰς τὴν σιωπὴν, καὶ παραθέτει ἀπὸ τὰς Ἐξηγήσεις τῶν θείων Γραφῶν αὐτοῦ ⁵¹. Ἐπίσης μνημονεύει τὸν μάρτυρα Ἰουστίνον καὶ τὸν Ἰγνάτιον, χρησιμοποιῶν πάλιν χωρία ἀπὸ τὰ γραπτὰ αὐτοῦ ⁵², ὑπόσχεται δὲ ὁ ἴδιος ὅτι μὲ εἰδικὴν πραγματείαν θὰ ἀντικρούσῃ τὸν Μαρκίωνα βάσει τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ⁵³. Ἄκουε δὲ τί γράφει κατὰ λέξιν περὶ τῆς μεταφράσεως τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν ἀπὸ τούς Ἑβδομήκοντα.

3 «Ὁ Θεὸς λοιπὸν ἐγένετο ἄνθρωπος καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν ἡμᾶς, δώσας τὸ σημεῖον τῆς Παρθένου, ἀλλ' ὅχι ὅπως λέγουν μερικοὶ ἀπὸ αὐτοῦσ οἱ ὁποῖοι τολμοῦν τώρα νὰ μεταβάλλουν τὴν μετάφρασιν τῆς Γραφῆς, ἴδου ἡ νεαρὰ κόρη θὰ κυφορήσῃ καὶ θὰ γεννήσῃ υἱόν» ⁵⁴, ὅπως ἠρμήνευσαν ὁ Θεοδοτίων ὁ Ἐφέσιος καὶ ὁ Ἀκύλας ὁ Πόντιος, ἀμφοτέρω προ-

51. Εἰρηναίου, Ἔλεγχος 4, 27, 1 ἔ. 4, 28, 1. 4, 30, 1. 4, 31, 1. 4, 32, 1.

52. Εἰρηναίου Ἔλεγχος, 4, 6, 2· 5, 18, 4. Βλ. ἀνωτέρω 4, 18, 9· 3, 36, 12.

53. Εἰρηναίου, Ἔλεγχος 1, 27, 4.

54. Ἦσ. 7, 14.

λυτοι, οἷς κατακολουθήσαντες οἱ Ἑβριωναῖοι ἐξ Ἰωσήφ αὐτὸν γεγενῆσθαι φάσκουσιν»).

11 Τούτοις ἐπιφέρει μετὰ βραχέα λέγων· «πρὸ τοῦ γὰρ Ῥωμαίους κρατῦναι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, ἔτι τῶν Μακεδόνων τὴν Ἀσίαν κατεχόντων, Πτολεμαῖος ὁ Λάγου φιλοτιμούμενος τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατεσκευασμένην βιβλιοθήκην ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κοσμηῆσαι τοῖς πάντων ἀνθρώπων συγγράμμασιν ὅσα γε σπουδαῖα ὑπῆρχεν, ἤτήσατο παρὰ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διά-

12 λεκτον σχεῖν αὐτῶν μεταβεβλημένας τὰς γραφάς. Οἱ δέ, ὑπήκουον γὰρ ἔτι τοῖς Μακεδόσι τότε, τοὺς παρ' αὐτοῖς ἐμπειροτάτους τῶν Γραφῶν καὶ ἀμφοτέρων τῶν διαλέκτων, ἐβδομήκοντα πρεσβυτέρους ἔπεμψαν Πτολεμαίῳ, ποιήσαντος τοῦ Θεοῦ

13 ὅπερ ἠβούλετο. Ὁ δὲ ἰδίᾳ πείραν αὐτῶν λαβεῖν θελήσας εὐλαβηθεὶς τε μὴ τι ἄρα συνθέμενοι ἀποκρύψωσι τὴν ἐν ταῖς Γραφαῖς διὰ τῆς ἐρμηνείας ἀλήθειαν, χωρίσας αὐτοὺς ἐπ' ἀλλήλων ἐκέλευσε τοὺς πάντας τὴν αὐτὴν ἐρμηνείαν, γράφειν, καὶ τοῦτ' ἐπὶ πάντων τῶν βιβλίων ἐποίησεν.

14 »Συνελθόντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ παρὰ τῷ Πτολεμαίῳ καὶ συναντιβαλόντων ἑκάστου τὴν ἑαυτοῦ ἐρμηνείαν, ὁ μὲν Θεὸς ἔδοξάσθη, αἱ δὲ Γραφαὶ ὄντως θεῖαι ἐγνώσθησαν, τῶν ἀπάντων τὰ αὐτὰ ταῖς αὐταῖς λέξεσι καὶ τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασιν ἀναγορευσάντων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, ὥστε καὶ τὰ παρόντα ἔθνη γνῶναι ὅτι κατ' ἐπίπνοιαν τοῦ Θεοῦ εἰσιν ἐρμηνευμένοι αἱ Γρα-

15 φαί. Καὶ οὐδέν γε θαυμαστὸν τὸν Θεὸν τοῦτο ἐνηργηκέναι, ὅς γε καὶ ἐν τῇ ἐπὶ Ναβουχοδονόσορ αἰχμαλωσίᾳ τοῦ λαοῦ διαφθαρεισῶν τῶν Γραφῶν καὶ μετὰ ἐβδομήκοντα ἔτη τῶν Ἰουδαίων ἀνελθόντων εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, ἔπειτα ἐν τοῖς χρόνοις Ἀρταξέρξου τοῦ Περσῶν βασιλέως ἐνέπνευσεν Ἡσδρα τῷ ἱερεῖ ἐκ

σήλυτοι εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν, τοὺς ὁποίους ἀκολουθοῦντες οἱ Ἐβριωναῖοι λέγουν ὅτι οὗτος ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Ἰωσήφ» ⁵⁵.

11 Μετ' ὀλίγα προσθέτει εἰς ταῦτα τὰ κατωτέρω ⁵⁶. «Προ-
τουῦ ἐπιβάλουν τὴν κυριαρχίαν των οἱ Ρωμαῖοι, ἐνῶ τὴν Ἀ-
σίαν κατεῖχον ἀκόμη οἱ Μακεδόνες, ὁ Πτολεμαῖος υἱὸς τοῦ
Λάγου, φιλοδοξῶν νὰ κοσμήσῃ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσαν
βιβλιοθήκην εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν μὲ τὰ συγγράμματα ὄλων
τῶν ἀνθρώπων, ὅσα τουλάχιστον ἦσαν σπουδαῖα, ἐζήτησεν
ἀπὸ τοὺς Ἱεροσολυμίτας νὰ λάβῃ τὰς Γραφὰς των μεταφρα-
12 σμένας εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἐκεῖνοι δέ, ὑπήκοοι ἄλ-
λωστε τῶν Μακεδόνων ἀκόμη τότε, ἔστειλαν εἰς τὸν Πτολε-
μαῖον τοὺς δοκιμωτάτους εἰς τὰς Γραφὰς καὶ εἰς τὰς δύο γλώσ-
σας τοὺς ὁποίους διέθετον, ἑβδομήντα πρεσβυτέρους, ὁ δὲ
13 Θεὸς ἔκαμεν ὅ,τι ἤθελεν. Ἐκεῖνος δὲ θέλων νὰ τοὺς δοκιμάσῃ
ἰδιαιτέρως, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο μήπως κατόπιν συνεννοήσεως
ἀποκρύψουν μὲ τὴν μετάφρασιν τὴν περιλαμβανομένην εἰς
τὰς Γραφὰς ἀλήθειαν, τοὺς ἐχώρισεν ἀπὸ ἀλλήλους καὶ διέ-
ταξεν ὅλους νὰ μεταφράζουν τὸ ἴδιον κείμενον, καὶ ἔκαμε τοῦτο
δι' ὅλα τὰ βιβλία.

14 »Ὅταν δὲ αὐτοὶ συνῆλθον μαζί πλησίον τοῦ Πτολεμαίου
καὶ παρέβαλον ἕκαστος τὴν ἐρμηνείαν του, ὁ μὲν Θεὸς ἔδο-
ξάσθη, αἱ δὲ Γραφαὶ ἀνεγνωρίσθησαν πράγματι ὡς θεῖαι,
ἀφοῦ ὅλοι εἶχον διατυπώσει ὅλα τὰ πράγματα μὲ τὰς ἰδίας
λέξεις καὶ τὰ ἴδια ὀνόματα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ τέλους,
ὥστε καὶ οἱ παρόντες Ἐθνικοὶ νὰ μάθουν ὅτι αἱ Γραφαὶ μετε-
15 φράσθησαν κατὰ θεοπνευστίαν. Καὶ δὲν εἶναι καθόλου θαυ-
μαστὸν ὅτι ἐνήργησε τοῦτο ὁ Θεός, ἀφοῦ οὗτος, καὶ ὅταν αἱ
Γραφαὶ κατεστράφησαν κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἐπὶ Ναβου-
χοδονόσορος καὶ μετὰ ἑβδομήντα ἔτη ἀνῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι
εἰς τὴν χώραν των, ἔπειτα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀρταξέρ-
ξου, βασιλέως τῶν Περσῶν, ἐνέπνευσε τὸν Ἑσδραν, ἱερέα ἀπὸ

αἰῶνος ποῦ φέρει τὸν τίτλον Ἐπιστολὴ Ἀριστέα.

56. Εἰρηναίου, Ἑλεγχος, 3, 21, 1.

τῆς φυλῆς Λευὶ τοὺς τῶν προγεγονότων προφητῶν πάντας ἀνατάξασθαι λόγους καὶ ἀποκαταστῆσαι τῷ λαῷ τὴν διὰ Μωϋσέως νομοθεσίαν»).

Τοσαῦτα ὁ Εἰρηναῖος.

θ'. Οἱ κατὰ Κόμμοδον ἐπισκοπεύσαντες

- 9 Ἐννέα δὲ καὶ δέκα ἔτεσι τῇ βασιλείᾳ διαρκέσαντος Ἀντωνίνου, Κόμμοδος τὴν ἡγεμονίαν, παραλαμβάνει· οὗ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῶν κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἐκκλησιῶν Ἰουλιανὸς ἐγχειρίζεται τὴν ἐπισκοπὴν, ἐπὶ δυοκαίδεκα ἔτεσιν Ἀγριππίνου τὴν λειτουργίαν ἀποπλήσαντος.

ι'. Περὶ Πανταίνου τοῦ φιλοσόφου

- 10 1 Ἦγεῖτο δὲ τηνικαῦτα τῆς τῶν πιστῶν αὐτόθι διατριβῆς ἀνὴρ κατὰ παιδείαν ἐπιδοξότατος, ὄνομα αὐτῷ Πάνταινος, ἐξ ἀρχαίου ἔθους διδασκαλείου τῶν ἱερῶν λόγων παρ' αὐτοῖς συνεστῶτος· ὃ καὶ εἰς ἡμᾶς παρατείνεται καὶ πρὸς τῶν ἐν λόγῳ καὶ τῇ περὶ τὰ θεῖα σπουδῇ δυνατῶν συγκροτεῖσθαι παρειλήφμεν. Ἐν δὲ τοῖς μάλιστα κατ' ἐκεῖνο καιροῦ διαλάμψαι λόγος ἔχει τὸν δεδηλωμένον, οἷα καὶ ἀπὸ φιλοσόφου ἀγωγῆς τῶν καλουμένων Στωϊκῶν ὠρηγμένον. 2 Τοσαύτην δ' οὖν φασιν αὐτὸν ἐκθυμοτάτη διαθέσει προθυμίαν περὶ τὸν θεῖον λόγον ἐνδείξασθαι, ὡς καὶ κήρυκα τοῦ κατὰ Χριστὸν εὐαγγελίου τοῖς ἐπ' ἀνατολῆς ἔθνεσιν ἀναδειχθῆναι, μέχρι καὶ τῆς Ἰνδῶν στείλαμενον γῆς. Ἦσαν γάρ, ἦσαν εἰς ἔτι τότε πλείους εὐαγγελισταὶ τοῦ λόγου, ἐνθεον ζῆλον ἀποστολικοῦ μιμήματος συνεισφέρειν ἐπ' αὐξή-

57. Ὁ Μ. Αὐρήλιος ἀπέθανε τὴν 17 Μαρτίου 180. Τὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Κόμμοδος (180 - 192).

τὴν φυλὴν Λευί, νὰ ἀνασυντάξῃ ὅλους τοὺς λόγους τῶν προγενεστέρων προφητῶν καὶ ν' ἀποκαταστήσῃ χάριν τοῦ λαοῦ τὴν νομοθεσίαν ἣ ὁποία ἐδόθη διὰ τοῦ Μωυσέως».

Τόσα λέγει ὁ Εἰρηναῖος.

θ'. Οἱ ἐπισκοπεύσαντες κατὰ
τὴν ἐποχὴν τοῦ Κομμόδου

9 Μετὰ τὴν ἐπὶ δέκα ἑννέα ἔτη βασιλείαν τοῦ Ἀντωνίνου⁵⁷ παραλαμβάνει τὴν ἡγεμονίαν ὁ Κόμμοδος, κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ ὁποίου ἀνέλαβε τὴν ἐπισκοπὴν τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀλεξανδρείας ὁ Ἰουλιανός, ἀφοῦ ὁ Ἀγριππῖνος ἐξετέλεσε τὰ καθήκοντά του ἐπὶ δώδεκα ἔτη.

ι'. Περὶ Πανταίνου τοῦ φιλοσόφου

10¹ Προΐστατο δὲ τότε τῆς ἐκεῖ σχολῆς τῶν πιστῶν, ἀνὴρ διάσημος διὰ τὴν παιδείαν του, ὀνομαζόμενος Πάνταινος· ἐπρόκειτο περὶ διδασκαλείου τῶν ἱερῶν λόγων τὸ ὁποῖον ἐλειτούργει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν των κατ' ἀρχαῖον ἔθιμον καὶ τὸ ὁποῖον συνεχίζει τὴν λειτουργίαν του ἕως τοὺς χρόνους μας καὶ ὅπως ἔχομεν πληροφορηθῆ, διηυθύνετο ἀπὸ ἀνδρας δυνατοὺς εἰς τὸν λόγον καὶ εἰς τὸν ζῆλον διὰ τὰ θεῖα. Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων δὲ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους λέγεται ὅτι διέλαμψεν ὁ μνημονευθεὶς, καθ' ὅσον προήρχετο ἀπὸ τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν τῶν καλουμένων Στωϊκῶν.

2 Λέγουν λοιπὸν ὅτι ἐπέδειξε τόσον ζωηρὸν ζῆλον καὶ προθυμίαν διὰ τὸν θεῖον λόγον, ὥστε νὰ ἀναδειχθῆ καὶ εἰς κήρυκα τοῦ χριστιανικοῦ εὐαγγελίου εἰς τὰ ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς, ἀποσταλεὶς μέχρι καὶ τῆς Ἰνδίας. Διότι πράγματι ὑπῆρχον ἀκόμη τότε πολλοὶ εὐαγγελισταὶ τοῦ λόγου, ἔχοντες τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μεταφέρουν ἔνθεον ζῆλον, κατὰ μίμησιν τῶν ἀποστόλων, πρὸς αὐξησιν καὶ οἰκοδομὴν τοῦ θεοῦ λό-

3 σει καὶ οἰκοδομῇ τοῦ θείου λόγου προμηθούμενοι· ὧν εἷς γενόμενος καὶ ὁ Πάνταινος, καὶ εἰς Ἰνδοὺς ἐλθεῖν λέγεται, ἔνθα λόγος εὔρεῖν αὐτὸν προφθάσαν τὴν αὐτοῦ παρουσίαν τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον παρά τισιν αὐτόθι τὸν Χριστὸν ἐπεγνωκόσιν, οἷς Βαρθολομαῖον τῶν ἀποστόλων ἕνα κηρῶσαι αὐτοῖς τε Ἑβραίων γράμμασι τὴν τοῦ Ματθαίου καταλείψαι γραφὴν, ἣν καὶ σῶζεσθαι εἰς τὸν δηλούμενον χρόνον. Ὁ γε μὴν Πάνταινος ἐπὶ πολλοῖς κατορθώμασι τοῦ κατ' Ἀλεξάνδρειαν τελευτῶν ἠγεῖται διδασκαλείου, ζώσῃ φωνῇ καὶ διὰ συγγραμμάτων τοὺς τῶν θείων δογμάτων θησαυροὺς ὑπομνηματιζόμενος.

ια'. Περὶ Κλήμεντος τοῦ
Ἀλεξανδρέως

11 1 Κατὰ τοῦτον ταῖς θεαῖς Γραφαῖς συνασκούμενος ἐπ' Ἀλεξανδρείας ἐγνωρίζετο Κλήμης, ὁμώνυμος τῷ πάλαι τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἠγησαμένῳ φοιτητῇ τῶν ἀποστόλων· ὃς δὴ καὶ ὀνομαστὶ ἐν αἷς συνέταξεν Ὑποτυπώσεις ὡς ἂν διδασκάλου τοῦ Πανταίνου μέμνηται, τοῦτόν τε αὐτὸν καὶ τῶν Στρωματέων ἐν πρώτῳ συγγράμματι αἰνίττεσθαί μοι δοκεῖ, ὅτε τοὺς ἐμφανεστέρους ἦς κατείληφεν ἀποστολικῆς διδαχῆς¹ ἐπισημηνόμενος ταῦτά φησιν.

3 «Ἦδη δὲ οὐ γραφὴ εἰς ἐπίδειξιν τετεχνασμένη ἦδε ἡ πραγματεία, ἀλλὰ μοι ὑπομνήματα εἰς γῆρας θησαυρίζεται, λήθης φάρμακον, εἶδωλον ἀτεχνῶς καὶ σκιαγραφία τῶν ἐναργῶν καὶ ἐμψύχων ἐκείνων ὧν κατηξιώθην ἐπακοῦσαι λόγων τε καὶ ἀνδρῶν² μακαρίων καὶ τῷ ὄντι ἀξιολόγων. Τούτων δὲ μὲν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἰωνικός, ὁ δὲ ἐπὶ τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, τῆς Κοίλης ἄτερος αὐτῶν Συρίας ἦν, ὁ δὲ ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλοι δὲ ἀνά

1. διδαχῆς M. διαδοχῆς λοιποὶ ἐκδ.

2. Τὸ κείμενον ἐδῶ ὑπέστη φθορὰν δι' ἐκπτώσεως τοῦλάχιστον δύο λέξεων. Πιθανῶς ἦτο λόγων τε καὶ . . . <παρ'> ἀνδρῶν.

3 γου. Εἰς ἕξ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Πάνταινος ὁ ὁποῖος λέγεται ὅτι μετέβη καὶ εἰς τοὺς Ἰνδοὺς, ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν εὔρε πλησίον ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι εἶχον γνωρίσει τὸν Χριστὸν τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου τὸ ὁποῖον εἶχε προλάβει τὴν ἰδικὴν του ἐμφάνισιν ἐκεῖ. Εἰς αὐτοὺς λέγεται ὅτι ἐκήρυξεν ὁ Βαρθολομαῖος, εἰς ἕκ τῶν ἀποστόλων, καὶ ἄφησεν τὴν Γραφὴν τοῦ Ματθαίου μὲ τὰ ἑβραϊκὰ γράμματα, ἣ ὁποῖα καὶ ἐσώζετο κατὰ τὸν ἐξεταζόμενον χρόνον. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Πάνταινος ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ ἐπιτεύγματα γίνεται εἰς τὸ τέλος προϊστάμενος τοῦ διδασκαλείου εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἤρμήνευε τοὺς θησαυροὺς τῶν θείων δογμάτων μὲ προφορικὸν λόγον καὶ μὲ συγγράμματα.

ια'. Περὶ Κλήμεντος τοῦ
Ἀλεξανδρέως

11 1 Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐξετιμᾶτο εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀσκούμενος εἰς τὰς θείας Γραφάς, ὁ Κλήμης, ὁμώνυμος τοῦ παλαιοῦ ἡγέτου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ρωμαίων καὶ μαθητοῦ
2 τῶν ἀποστόλων. Οὗτος εἰς τὰς Ὑποτυπώσεις τὰς ὁποίας συνέταξε μνημονεύει ὀνομαστὶ ὡς διδάσκαλόν του τὸν Πάνταινον, μού φαίνεται δὲ ὅτι τὸν ἴδιον ὑπαινίσσεται καὶ εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Στρωματέων, ὅπου ἐπισημαίνων τοὺς ἐπιφανεστέρους ἐκπροσώπους τῆς ἀποστολικῆς διδαχῆς, τὴν ὁποῖαν ἐδέχθη, λέγει ταῦτα.

3 «Αὐτὴ ἡ πραγματεία δὲν εἶναι γραπτὸν φιλοτεχνημένον δι' ἐπίδειξιν ἀλλὰ εἶναι μνημόνια τὰ ὁποῖα ἀποθησαυρίζονται διὰ τὸ γῆρας μου, φάρμακον κατὰ τῆς λησμοσύνης, ἀπλοῦν εἶδωλον καὶ σκιαγραφία τῶν ζωηρῶν καὶ ἐμψύχων λόγων τοὺς ὁποῖους ἤξιώθην ν' ἀκούσω ἀπὸ μακαρίους ἁν-
4 δρας καὶ ἀληθῶς ἀξιολόγους. Ἐκ τούτων εἰς μὲν ἕξῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ Ἰωνικός, ἄλλος δὲ εἰς τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα, ὁ ἄλλος ἦτο ἀπὸ τὴν Κοίλην Συρίαν, ὁ ἄλλος ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἄλλοι δὲ ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, καὶ συγκεκριμένως εἰς

τὴν ἀνατολήν, καὶ ταύτης ὁ μὲν τις τῶν Ἀσσυρίων, ὁ δὲ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Ἑβραῖος ἀνέκαθεν· ὑστάτω δὲ περιτυχόν, δυνάμει δὲ ἄρα πρῶτος ἦν, ἀνεπαυσάμην, ἐν Αἰγύπτῳ θηράσας λεληθότα. Ἀλλ' οἱ μὲν τὴν ἀληθῆ τῆς μακαρίας σώζοντες διδασκαλίας παράδοσιν εὐθὺς ἀπὸ Πέτρου καὶ Ἰακώβου Ἰωάννου τε καὶ Παύλου τῶν ἁγίων ἀποστόλων παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδεξάμενος (ὀλίγοι δὲ οἱ πατράσιν ὅμοιοι), ἤκον δὴ σὺν Θεῷ καὶ εἰς ἡμᾶς, τὰ προγονικὰ ἐκεῖνα καὶ ἀποστολικὰ καταθησόμενοι σπέρματα».

ιβ'. Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις
ἐπισκόπων

12 1 Ἐπὶ τούτων τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας ἐπίσκοπος ὁ παρὰ πολλοῖς εἰς ἔτι νῦν βεβοημένος Νάρκισσος ἐγνωρίζετο, πεντεκαιδεκάτην ἄγων διαδοχὴν ἀπὸ τῆς τῶν Ἰουδαίων κατὰ Ἀδριανὸν πολιορκίας, ἐξ οὗ δὴ πρῶτον τὴν αὐτόθι ἐκκλησίαν ἐξ ἔθνῶν συστήναι μετὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς καθηγῆσασθαί τε 2 αὐτῶν πρῶτον ἐξ ἔθνῶν ἐπίσκοπον Μᾶρκον ἐδηλώσαμεν· μεθ' ὃν ἐπισκοπεῦσαι Κασιανὸν αἱ τῶν αὐτόθι διαδοχαὶ περιέχουσι, καὶ μετὰ τοῦτον Πούπλιον, εἶτα Μάξιμον, καὶ ἐπὶ τούτοις Ἰουλιανόν, ἔπειτα Γάϊον, μεθ' ὃν Σύμμαχον, καὶ Γάϊον ἕτερον, καὶ πάλιν ἄλλον Ἰουλιανόν, Καπίτωνά τε πρὸς τούτοις καὶ Οὐάλεντα καὶ Δολιχιανόν, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸν Νάρκισσον, τριακοστὸν ἀπὸ τῶν ἀποστόλων κατὰ τὴν τῶν ἐξῆς διαδοχὴν γεγενημένον.

58. Πρόκειται περὶ τοῦ Πανταίνου. Ὁ Πάνταϊνος ἦτο σικελός, ὁ δὲ Κλήμης ἀθηναῖος, ἀλλ' ἐδοξάσθησαν καὶ οἱ δύο εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ἡ ταυτότης τῶν ἄλλων διδασκάλων εἶναι ἀδύνατον νὰ εὔρεθῃ.

ἀπὸ τὴν Ἀσσυρίαν καὶ εἰς ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην ἐκ γενετῆς Ἑβραῖος. Συναντήσας δὲ τὸν τελευταῖον—ἂν καὶ ἀπὸ ἀπόψεως δυναμισμοῦ ἦτο πρῶτος—, ἀφοῦ τὸν ἐκυνήγησα κρυμμένον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀνεπαύθην εἰς αὐτόν⁵⁸. Οἱ διδάσκαλοι αὐτοί, διασώζοντες τὴν ἀληθινὴν παράδοσιν τῆς μακαρίας διδασκαλίας εὐθὺς ἀπὸ τὸν Πέτρον, τὸν Ἰάκωβον, τὸν Ἰωάννην καὶ τὸν Παῦλον, τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, δεχθέντες αὐτὴν ὡσὰν παιδί ἀπὸ πατέρα—ὀλίγοι δὲ εἶναι οἱ ὅμοιοι μετὸς πατέρας των—, ἔφθασαν λοιπὸν σὺν Θεῷ καὶ ἕως ἡμᾶς, διὰ νὰ καταθέσουν τὰ προγονικὰ ἐκεῖνα καὶ ἀποστολικά σπέρματα»^{58α}.

ιβ'. Περὶ τῶν ἐπισκόπων
Ἱεροσολύμων

- 12**¹ Ἐκείνους τοὺς χρόνους ἤκμαζεν ὡς ἐπίσκοπος τῆς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα Ἐκκλησίας ὁ καὶ ἕως τῶρα ἀκόμη περιβόητος εἰς πολλοὺς Νάρκισσος, δέκατος πέμπτος εἰς τὴν σειρὰν ἀπὸ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ Ἀδριανοῦ. Ἐδηλώσαμεν ἤδη⁵⁹ ὅτι ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐποχὴν διὰ πρώτην φορὰν ἀπετελέσθη ἢ ἐκεῖ Ἐκκλησία ἀπὸ ἐθνικῆς προελεύσεως μέλη, ἀφοῦ προηγουμένως ἀποτελεῖτο ἀπὸ Ἰουδαϊκῆς προελεύσεως, καὶ ὅτι πρῶτος ἐπίσκοπος ἐξ Ἐθνικῶν ἠγηθεὶς αὐτῶν ἦτο ὁ Μάρκος. Μετ' αὐτόν οἱ ἐκεῖ κατάλογοι ἀναφέρουν ὡς ἐπισκοπεύσαντα τὸν Κασιανόν, καὶ μετ' αὐτόν τὸν Πούπλιον, ἔπειτα τὸν Μάξιμον, μετ' αὐτοὺς τὸν Ἰουλιανόν, ἔπειτα τὸν Γάϊον, μετὰ τὸν ὁποῖον τὸν Σύμμαχον καὶ ἄλλον Γάϊον, πάλιν ἄλλον Ἰουλιανόν, τὸν Καπίτωνα μετ' αὐτοὺς καὶ τὸν Βάλεντα καὶ τὸν Δολιχιανόν, καὶ ἔπειτα ἀπὸ ὅλους τὸν Νάρκισσον, τριακοστὸν ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους κατὰ τὴν κανονικὴν διαδοχὴν τῶν ἐπισκόπων.

58α. Στρώμος, 1.11.

59. Βλ. ἀνωτέρω Ἐκκλ. Ἱστορία 4, 4, 1· 4, 6, 4.

ιγ'. Περὶ Ρόδωνος καὶ ἧς ἐμνη-
μόνευσε κατὰ Μαρκίωνα
διαφωνίας

13 1 Ἐν τούτῳ καὶ Ῥόδων, γένος τῶν ἀπὸ Ἀσίας, μαθητευθεὶς ἐπὶ Ῥώμης, ὡς αὐτὸς ἱστορεῖ, Τατιανῶ, ὃν ἐκ τῶν πρόσθεν ἔγνωμεν, διάφορα συντάξας βιβλία, μετὰ τῶν λοιπῶν καὶ πρὸς τὴν Μαρκίωνος παρατέτακται αἵρεσιν· ἦν καὶ εἰς διαφόρους γνώμας κατ' αὐτὸν διαστᾶσαν ἱστορεῖ, τοὺς τὴν διάστασιν ἐμπεποιηκότας ἀναγράφων ἐπ' ἀκριβές τε τὰς παρ' ἐκάστῳ τούτων ἐπινενοημένας διελέγχων ψευδολογίας.

2 Ἄκουε δ' οὖν καὶ αὐτοῦ ταῦτα γράφοντος· «διὰ τοῦτο καὶ παρ' ἑαυτοῖς ἀσύμφωνοι γέγονασιν, ἀσυστάτου γνώμης ἀντιποιοῦμενοι. Ἀπὸ γὰρ τῆς τούτων ἀγέλης Ἀπελλῆς μὲν, ὃ τὴν πολιτείαν σεμνυνόμενος καὶ τὸ γῆρας, μίαν ἀρχὴν ὁμολογεῖ, τὰς δὲ προφητείας ἐξ ἀντικειμένου λέγει πνεύματος, πειθόμενος

3 ἀποφθέγμασι φαιμονώσης, ὄνομα Φιλουμένης· ἕτεροι δέ, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ ναύτης Μαρκίων, δύο ἀρχὰς εἰσηγοῦνται· ἀφ' ὧν

4 εἰσι Ποτῖτός τε καὶ Βασιλικός. Καὶ οὗτοι μὲν κατακολουθήσαντες τῷ Ποντικῷ λύκῳ καὶ μὴ εὐρίσκοντες τὴν διαίρεσιν τῶν πραγμάτων, ὡς οὐδ' ἐκεῖνος, ἐπὶ τὴν εὐχέρειαν ἐτράποντο καὶ δύο ἀρχὰς ἀπεφήναντο ψιλῶς καὶ ἀναποδείκτως· ἄλλοι δὲ πάλιν ἀπ' αὐτῶν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐξοκείλαντες, οὐ μόνον δύο, ἀλλὰ καὶ

5 τρεῖς ὑποτίθενται φύσεις· ὧν ἔστιν ἀρχηγὸς καὶ προστάτης Συνέρως, καθὼς οἱ τὸ διδασκαλεῖον αὐτοῦ προβαλλόμενοι λέγουσιν».

Γράφει δὲ ὁ αὐτὸς ὡς καὶ εἰς λόγους ἐληλύθει τῷ Ἀπελλῆ, φάσκων οὕτως· «ὁ γὰρ γέρον Ἀπελλῆς συμμίξας ἡμῖν, πολλὰ μὲν κακῶς λέγων ἠλέγχθη· ὅθεν καὶ ἔφασκε μὴ δεῖν ὄλως ἐξετάζειν τὸν λόγον, ἀλλ' ἕκαστον, ὡς πεπίστευκε, διαμένειν·

60. Βλ. προηγουμένως Ἐκκλ. Ἱστορία 4, 1, 1.

61. Βλ. Τερτυλλιανου, De Praescriptione 30. De Carne Christi 24.

62. Ὁ Μαρκίων ἦτο ἐφοπλιστής.

ιγ'. Περὶ τοῦ Ρόδωνος καὶ περὶ
τῆς διαφωνίας τῶν Μαρκιωνιτῶν
τὴν ὁποίαν μνημονεύει

- 13** ¹ Αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἤκμασε καὶ ὁ Ρόδων, καταγόμενος ἀπὸ τὴν Ἀσίαν καὶ μαθητεύσας ἐν Ρώμῃ, ὅπως ὁ ἴδιος ἱστορεῖ, εἰς τὸν Τατιανόν, τὸν ὁποῖον ἐγνωρίσαμεν προηγουμένως ⁶⁰. Ὁ Ρόδων συνέταξε διάφορα βιβλία, πλὴν ἄλλων δὲ ἀντέκρουσε καὶ τὴν αἵρεσιν τοῦ Μαρκίωνος, περὶ τῆς ὁποίας διηγεῖται ὅτι διεσπᾶσθη εἰς διαφόρους ομάδας, ἀναφέρων τοὺς συντελέσαντας εἰς τὴν διάσπασιν καὶ ἀνασκευάζων μὲ ἀκριβολογίαν τὰς ψευδολογίας τὰς ὁποίας ἕκαστος αὐτῶν ἔχει ἐπινοήσει.
- ² Ἄκουε λοιπὸν τὸν ἴδιον γράφοντα ταῦτα. «Διὰ τοῦτο διαφωνοῦν μεταξύ των, διότι ἐπιδιώκουν παραλόγους διδασκαλίας. Ἀπὸ τὴν ἀγέλην των ὁ Ἀπελλῆς, ὁ ὁποῖος ὑπερηφανεύεται διὰ τὸν τρόπον βίου καὶ τὸ γῆρας του, παραδέχεται μίαν μόνον ἀρχὴν, τὰς δὲ προφητείας ἀποδίδει εἰς ἀντικείμενον πνεῦμα, πεπεισμένος ἀπὸ ἀποφθέγματα μιᾶς
- ³ δαιμονιώσης, ὀνομαζομένης Φιλουμένης ⁶¹. Ἄλλοι δέ, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ ναύτης Μαρκίων ⁶², εἰσηγοῦνται δύο ἀρχάς, μεταξύ
- ⁴ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Ποτίτιος καὶ ὁ Βασιλικός. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἀκολουθοῦντες τὸν Πόντιον λύκον καί, ὅπως αὐτός, μὴ ἀντιλαμαβανόμενοι τὴν διαίρεσιν τῶν πραγμάτων, προετίμησαν τὸν εὐκόλον δρόμον καὶ ἔδογματίσαν δύο ἀρχάς ἀπολύτως καὶ ἀναποδείκτως. Ἄλλοι δὲ πάλιν παρεκκλίναντες ἀπὸ αὐτοῦ πρὸς τὸ χειρότερον, ὄχι μόνον δύο ἀλλὰ καὶ τρεῖς φύσεις ὑποθέτουν· ἀρχηγός καὶ προστάτης αὐτῶν εἶναι ὁ Σινέρως καθὼς λέγουν οἱ ἐκπροσωποῦντες τὴν σχολὴν αὐτοῦ».
- ⁵ Γράφει δὲ ὁ ἴδιος ὅτι ἦλθε καὶ εἰς συζητήσεις μὲ τὸν Ἀπελλῆν, λέγων οὕτως· «Ὁ γέρων Ἀπελλῆς πράγματι, ὅταν μᾶς συνανεστρέφετο, ἀπεδείχθη ὅτι ἔλεγε πολλοὺς παραλογισμούς. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὅτι δὲν εἶναι καθόλου ἀνάγκη νὰ

σωθήσεσθαι γὰρ τοὺς ἐπὶ τὸν ἐσταυρωμένον ἠλπικότας ἀπεφαί-
νετο, μόνον ἐὰν ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς εὐρίσκωνται· τὸ δὲ πάντων
ἄσαφέστατον ἐδογματίζετο αὐτῷ πρᾶγμα, καθὼς προειρηκά-
μεν, τὸ περὶ Θεοῦ. "Ἐλεγε μὲν γὰρ μίαν ἀρχὴν καθὼς καὶ ὁ ἡ-
μέτερος λόγος . . . »).

6 *Εἶτα προθεὶς αὐτοῦ πᾶσαν τὴν δόξαν, ἐπιφέρει φάσκων·*
«λέγοντος δὲ πρὸς αὐτόν, ἴσθι ἢ ἀπόδειξις αὕτη σοι, ἢ πῶς
δύνασαι λέγειν μίαν ἀρχήν; φράσον ἡμῖν», ἔφη τὰς μὲν προφη-
τείας ἑαυτὰς ἐλέγχειν διὰ τὸ μηδὲν ὅλως ἀληθὲς εἰρηκέναι· ἀ-
σύμφωνοι γὰρ ὑπάρχουσι καὶ ψευδεῖς καὶ ἑαυταῖς ἀντικείμε-
ναι. Τὸ δὲ πῶς ἐστὶ μία ἀρχή, μὴ γινώσκειν ἔλεγεν, οὕτως δὲ
7 κινεῖσθαι μόνον. *Εἶτ' ἐπομοσαμένου μου τάληθές εἰπεῖν, ὤ-
μνυεν ἀληθεύων λέγειν μὴ ἐπίστασθαι πῶς εἷς ἐστὶν ἀγέννητος
Θεός, τοῦτο δὲ πιστεύειν. Ἐγὼ δὲ γελάσας κατέγγων αὐτοῦ,
διότι διδάσκαλος εἶναι λέγων, οὐκ ἤδει τὸ διδασκόμενον ὑπ'
αὐτοῦ κρατύνειν»).*

8 *Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ συγγράμματι Καλλιστίωνι προσφωνῶν*
ὁ αὐτὸς μεμαθητεῦσθαι ἐπὶ Ῥώμης Τατιανῷ ἑαυτὸν ὁμολογεῖ·
φησὶ δὲ καὶ ἐσπουδᾶσθαι τῷ Τατιανῷ Προβλημάτων βιβλίον,
δι' ὧν τὸ ἀσαφὲς καὶ ἐπικεκρυμμένον τῶν θείων Γραφῶν παρα-
στήσειν ὑποσχομένου τοῦ Τατιανοῦ, αὐτὸς ὁ Ῥόδων ἐν ἰδίῳ
συγγράμματι τὰς τῶν ἐκείνου προβλημάτων ἐπιλύσεις ἐκθή-
σεσθαι ἐπαγγέλλεται. Φέρεται δὲ τοῦ αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἑξαήμε-
9 ρον ὑπόμνημα. "Ὁ γέ τοι Ἀπελλῆς οὗτος μυρία κατὰ τοῦ Μωϋ-
σέως ἠσέβησε νόμου, διὰ πλειόνων συγγραμμάτων τοὺς θεί-
ους βλασφημήσας λόγους εἰς ἔλεγχόν τι, ὡς γε δὴ ἐδόκει, καὶ
ἀνατροπὴν αὐτῶν οὐ μικρὰν πεποιημένος σπουδῆν.

Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τούτων.

ἐξετάζωμεν τοὺς λόγους, ἀλλ' ἕκαστος νὰ παραμείνη εἰς τὰς πεποιθήσεις του· διότι ἰσχυρίζετο ὅτι θὰ σωθοῦν οἱ ἐλπίζοντες εἰς τὸν ἐσταυρωμένον, μόνον ἐὰν εὔρεθοῦν πράττοντες ἀγαθὰ ἔργα. Τὸ ἀσαφέστατον δὲ πρᾶγμα ἀπὸ ὅλα ὅσα ἐδογματίζεν, ὅπως προείπαμεν, ἦτο τὸ περὶ Θεοῦ. Διότι ἐδέχετο μὲν μίαν ἀρχήν, ὅπως καὶ ἡ ἰδική μας διδασκαλία . . . »⁶³.

6 Ἐπειτα, ἀφοῦ ἐξέθεσεν ὅλας τὰς ἀντιλήψεις αὐτοῦ, προσθέτει ταῦτα· «ὅταν ἐγὼ τοῦ ἔλεγον, 'ἀπὸ ποῦ συνάγεις τὴν ἀπόδειξιν αὐτήν, ἢ πῶς ἠμπορεῖς νὰ ὁμιλήῃς περὶ μιᾶς ἀρχῆς; εἶπέ μας', εἶπεν ὅτι αἱ μὲν προφητεῖαι ἀλληλοανασκευάζονται, διότι δὲν ἔχουν εἶπει τίποτε ἀληθινὸν καθόλου· εἶναι πράγματι ἀσύμφωνοι καὶ ψευδεῖς καὶ ἀντιφατικά. Ὡς πρὸς τὸ ὅτι δὲ ὑπάρχει μία μόνον ἀρχή, ἔλεγεν ὅτι δὲν τὸ γνωρίζει,

7 ζει, ἀλλ' ὅτι μόνον ἐνστικτωδῶς φρονεῖ οὕτω. Ἐπειτα, ὅταν τὸν ἐξώρκιζον νὰ μοῦ εἶπη τὴν ἀλήθειαν, ὠρκίζετο ὅτι ἀληθινὰ ἔλεγεν ὅτι δὲν γνωρίζει πῶς εἶναι εἷς ὁ ἀγέννητος Θεός, ἀλλ' ὅτι πιστεύει τοῦτο. Ἐγὼ δὲ γελάσας τὸν κατηγορήσα, διότι, ἐνῶ ἔλεγεν ὅτι εἶναι διδάσκαλος, δὲν ἐγνώριζε νὰ κατοχυρώνη τὰ διδασκόμενα ὑπ' αὐτοῦ».

8 Ὁ ἴδιος Ρόδων εἰς τὸ αὐτὸ σύγγραμμα, προσφωνῶν τὸν Καλλιστίωνα, πληροφορεῖ ὅτι εἶχε μαθητεύσει εἰς τὴν Ρώμην πλησίον τοῦ Τατιανοῦ· λέγει δὲ καὶ ὅτι ὁ Τατιανὸς ἐπεχειρᾶζετο βιβλίον Προβλημάτων, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπέσχετο νὰ περιγράψῃ τὴν ἀσάφειαν καὶ ἐπὶ κρυψίν τῶν θείων Γραφῶν, αὐτὸς δὲ ὁ Ρόδων ἐξαγγέλλει ὅτι θὰ ἐκθέσῃ τὰς λύσεις τῶν προβλημάτων ἐκείνου εἰς ἰδιαίτερον βιβλίον. Φέρεται δὲ τοῦ αὐτοῦ καὶ ὑπόμνημα εἰς τὴν Ἑξαήμερον. Ὁ Ἀπελλῆς οὗτος πράγματι ἔδειξεν ὑπερβολικὴν ἀσέβειαν κατὰ τοῦ νόμου τοῦ Μωϋσέως, βλασφημήσας τοὺς θείους λόγους μὲ πολλὰ συγγράμματα καὶ προσπαθῶν μὲ μεγάλην προσοχὴν νὰ ἐλέγξῃ, ὅπως ἐνόμιζε τουλάχιστον, καὶ νὰ ἀνατρέψῃ αὐτοῦς.

Ἄρκοῦν αὐτὰ περὶ τοῦ θέματος τούτου.

63. Ὁ Εὐσέβιος ἀντέγραψεν ἡμιτελῶς τὸ χωρίον.

ιδ'. Περὶ τῶν κατὰ Φρύγας
ψευδοπροφητῶν

- 14** Μισόκαλός γε μὴν εἰς τὰ μάλιστα καὶ φιλοπόνηρος ὢν ὁ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ πολέμιος μηδένα τε μηδαμῶς τῆς κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἀπολιπῶς ἐπιβουλήs τρόπον, αἰρέσεις ξένας αὐθις ἐπιφύεσθαι κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐνήργει· ὢν οἱ μὲν ἰοβόλων δίκην ἔρπετῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας καὶ Φρυγίας εἶρον, τὸν μὲν δὴ παράκλητον Μοντανόν, τὰς δ' ἐξ αὐτοῦ γυναῖκας, Πρίσκιλλαν καὶ Μαξίμιλλαν, ὡς ἂν τοῦ Μοντανοῦ προφήτιδας γεγονυίας αὐχοῦντες.

ιε'. Περὶ τοῦ κατὰ Βλάστον ἐπὶ
Ρώμης γενομένου σχίσματος

- 15** Οἱ δ' ἐπὶ Ῥώμης ἤκμαζον, ὢν ἠγεῖτο Φλωρίνος, πρεσβυτερίου τῆς ἐκκλησίας ἀποπεσών, Βλάστος τε σὺν τούτῳ, παραπλησίῳ πτώματι κατεσχημένος· οἱ καὶ πλείους τῆς ἐκκλησίας περιέλκοντες ἐπὶ τὸ σφῶν ὑπῆγον βούλημα, θάτερος ἰδίως περὶ τὴν ἀλήθειαν νεωτερίζειν πειρώμενος.

ις'. Ὅσα περὶ Μοντανοῦ καὶ
τῶν μετ' αὐτοῦ ψευδοπροφητῶν
μνημονεύεται

- 16**¹ Πρὸς μὲν οὖν τὴν λεγομένην κατὰ Φρύγας αἵρεσιν ὄπλον ἰσχυρὸν καὶ ἀκαταγώνιστον ἐπὶ τῆς Ἱεραπόλεως τὸν Ἀπολινάριον, οὗ καὶ πρόσθεν μνήμην ὁ λόγος πεποιήτο, ἄλλους τε σὺν αὐτῷ πλείους τῶν τηρικᾶδε λογίων ἀνδρῶν ἢ τῆς ἀληθείας ὑπέρ-

64. Ὁ Μοντανισμὸς ὡς κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν Φρυγίαν ἐπιχωριάζουσα αἵρεσις ἐκαλεῖτο Κατὰ Φρύγας.

65. Ὁ Διάβολος.

ιδ'. Περὶ τῶν ψευδοπροφητῶν
Κατὰ Φρύγας⁶⁴

14 Ὁ πολέμιος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ⁶⁵, ἑξαιρετικὰ μισόκαλος καὶ φιλοπόνηρος, δὲν παρέλειψε κανένα τρόπον ἐπιβουλῆς κατὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐνήργει ὥστε νὰ ξεφυτρώσουν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας πάλιν παράξενοι αἵρέσεις. Ἀπὸ τοὺς ὄπαδούς των ἄλλοι εἶρπον ὡσὰν ἰοβόλα ἐρπετὰ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Φρυγίαν, δοξάζοντες τὸν μὲν Μοντανὸν ὡς Παράκλητον, τὰς δὲ ἀπὸ αὐτὸν ἐξαρτωμένας γυναῖκας Πρίσκιλλαν καὶ Μαξιμίλλαν ὡσὰν προφήτιδας τοῦ Μοντανοῦ.

ιε'. Περὶ τοῦ σχίσματος τοῦ
Βλάστου εἰς τὴν Ρώμην

15 Ἄλλοι δὲ ἤκμαζον εἰς τὴν Ρώμην μὲ ἡγέτην τὸν Φλωρίνον, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐκπέσει τοῦ πρεσβυτερίου τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν ὁ Βλάστος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὀδηγηθῆ εἰς παρομοίαν πτώσιν. Οὗτοι ἐλκύοντες πολλὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας τὰ ὠδήγουν εἰς τὸ ἰδικόν των βούλημα, ἕκαστος ἀποπειρώμενος νὰ νεωτερίσῃ περὶ τὴν ἀλήθειαν κατὰ τὸν ἰδικόν του τρόπον.

ισ'. Τὰ μνημονευόμενα περὶ
τοῦ Μοντανοῦ καὶ τῶν ψευδοπροφητῶν του

16¹ Πρὸς τὴν αἴρεσιν λοιπὸν τὴν λεγομένην Κατὰ Φρύγας ἡ ὑπέρμαχος τῆς ἀληθείας δύναμις ἀνέδειξεν ὄπλον ἰσχυρὸν καὶ ἀσυναγώνιστον εἰς τὴν Ἱεράπολιν τὸν Ἀπολινάριον, διὰ τὸν ὁποῖον ἔγινε λόγος καὶ προηγουμένως^{65α}, καὶ

65α. Ἀνωτέρω 2, 2.

μαχος ἀνίστη δύναμις, ἐξ ὧν καὶ ἡμῖν ἱστορίας πλείστη τις ὑπό-
 2 θεσις καταλέλειπται. Ἀρχόμενος γοῦν τῆς κατ' αὐτῶν γραφῆς,
 τῶν εἰρημένων δὴ τις πρῶτον ἐπισημαίνεται ὡς καὶ ἀγράφοις
 τοῖς κατ' αὐτῶν ἐπεξέλθοι ἐλέγχους· προοιμιάζεται γοῦν τοῦ-
 τον τὸν τρόπον.

3 «Ἐκ πλείστου ὅσου καὶ ἰκανωτάτου χρόνου, ἀγαπητὲ
 Αὐρίκιε Μάρκελλε, ἐπιταχθεὶς ὑπὸ σοῦ συγγράψαι τινὰ λόγον
 εἰς τὴν τῶν κατὰ Μιλτιάδην λεγομένων αἴρεσιν, ἐφεκτικώτερόν
 πως μέχρι νῦν διεκείμην, οὐκ ἀπορία τοῦ δύνασθαι ἐλέγχειν μὲν
 τὸ ψεῦδος, μαρτυρεῖν δὲ τῇ ἀληθείᾳ, δεδιώς δὲ καὶ ἐξευλαβού-
 4 μενος μή πη δόξω τισὶν ἐπισυγγράφειν ἢ ἐπιδιατάσσεσθαι τῷ
 τῆς τοῦ εὐαγγελίου καινῆς διαθήκης λόγῳ, ᾧ μήτε προσθεῖναι
 μήτε ἀφελεῖν δυνατὸν τῷ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον αὐτὸ πολιτεύε-
 5 σθαι προηρημένῳ. Προσφάτως δὲ γενόμενος ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς
 Γαλατίας καὶ καταλαβὼν τὴν κατὰ τόπον ἐκκλησίαν ὑπὸ τῆς
 νέας ταύτης, οὐχ, ὡς αὐτοὶ φασι, προφητείας, πολὺ δὲ μᾶλλον,
 ὡς δειχθήσεται, ψευδοπροφητείας διατεθρυλημένην, καθ' ὅσον
 δυνατόν, τοῦ Κυρίου παρασχόντος, περὶ αὐτῶν τε τούτων καὶ
 τῶν προτεινομένων ὑπ' αὐτῶν ἕκαστὰ τε διελέχθημεν ἡμέραις
 πλείοσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς τὴν μὲν ἐκκλησίαν ἀγαλλιαθῆναι
 καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐπιρρωσθῆναι, τοὺς δ' ἐξ ἐναντίας πρὸς
 6 τὸ παρὸν ἀποκρουσθῆναι καὶ τοὺς ἀντιθέτους λυπηθῆναι. Ἀ-
 ξιούντων οὖν τῶν κατὰ τόπον πρεσβυτέρων ὅπως τῶν λεχθέν-
 των κατὰ τῶν ἀντιδιατιθεμένων τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ ὑπόμνη-
 μά τι καταλείπωμεν, παρόντος καὶ τοῦ συμπρεσβυτέρου ἡμῶν
 Ζωτικοῦ τοῦ Ὀτρηνοῦ, τοῦτο μὲν οὐκ ἐπράξαμεν, ἐπηγγειλάμε-
 θα δέ, ἐνθάδε γράψαντες, τοῦ Κυρίου διδόντος, διὰ σπουδῆς πέμ-
 ψειν αὐτοῖς».

6 Ταῦτα καὶ ἐξῆς τούτοις ἕτερα κατ' ἀρχὰς εἰπὼν τοῦ λόγου,

66. Εἶναι ἄγνωστος ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ τοῦ λαμπροῦ ἀντιμοντανι-
 στικοῦ ἔργου, τοῦ ὁποίου πολλὰ ἀποσπάσματα διατηρεῖ ὁ Εὐσέβιος.

67. Εἶναι σχεδὸν βέβαιον ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἱεραπό-

μαζί με αὐτὸν πολλοὺς ἄλλους ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ λογίους ἄνδρας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔχει ἀφεθῆ καὶ εἰς ἡμᾶς πολὺ ὑλικὸν χάριν
2 τῆς ἐξιστορήσεως. Ἀρχίζων λοιπὸν τὸ ἐναντίον των σύγ-
γραμμά του κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς ⁶⁶, σημειώνει πρῶτον ὅτι
εἶχεν ἀντεπεξέλθει κατ' αὐτοὺς καὶ με προσωπικὰς ἀντικρού-
σεις· θέτει δὲ τὸ ἐξῆς προοίμιον.

3 «Ἀγαπητὲ Αὐίρκιε Μάρκελλε ⁶⁷, διαταχθεὶς ὑπὸ σοῦ ἀπὸ
μακροῦ καὶ παρατεταμένου χρόνου νὰ συγγράψω πραγμα-
τείαν διὰ τὴν αἵρεσιν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Μιλτιάδου, ἥμην ἕως
τώρα διστακτικὸς, ὄχι λόγῳ ἀδυναμίας νὰ ἐλέγξω τὸ ψευ-
δος καὶ νὰ ἐπιβεβαιώσω τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ διότι ἐφοβούμην
καὶ προεφυλασσόμην μὴ τυχὸν νομίσουν μερικοὶ ὅτι διασκευά-
ζω καὶ ἀνασυντάσσω τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου τῆς Καινῆς
Διαθήκης, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε νὰ προσθέσῃ
οὔτε ν' ἀφαιρέσῃ τίποτε ὁ προτιμήσας νὰ ζῆ κατὰ τὸ εὐαγγέ-
4 λιον τοῦτο. Προσφάτως δέ, εὐρεθεὶς εἰς τὴν Ἄγκυραν τῆς
Γαλατίας καὶ ἀντιληφθεὶς τὴν τοπικὴν Ἐκκλησίαν νὰ διατα-
ράσσεται ἀπὸ τὴν νέαν ταύτην, ὄχι ὅπως αὐτοὶ λέγουν προ-
φητείαν, ἀλλὰ μᾶλλον ψευδοπροφητείαν, ὅπως κατὰ τὸ δυ-
νατὸν θὰ δειχθῆ ἂν ὁ Κύριος τὸ ἐπιτρέψῃ, συνεζητήσαμεν
περὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων καὶ τῶν διδασκαλιῶν των εἰς πᾶσαν
εὐκαιρίαν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὥστε ἡ μὲν
Ἐκκλησία νὰ κατευχαριστηθῆ καὶ νὰ ἐνδυναμωθῆ πρὸς τὴν
ἀλήθειαν, οἱ δὲ ἐναντιοὶ ν' ἀποκρουσθοῦν πρὸς τὸ παρὸν καὶ
5 οἱ ἀντίθετοι νὰ λυπηθοῦν. Ἐνῶ λοιπὸν οἱ ἐγχώριοι πρεσβύ-
τεροι, παρόντος καὶ τοῦ πρεσβυτέρου μας Ζωτικῆ τοῦ Ὀ-
τρηνοῦ, μᾶς ἐζήτησαν ν' ἀφήσωμεν κάποιον μνημόνιον περὶ
τῶν λεχθέντων ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων τοῦ λόγου τῆς ἀλη-
θείας, ἡμεῖς δὲν ἐπράξαμεν τοῦτο, ὑπεσχέθημεν δὲ νὰ γράψω-
μεν ἐδῶ με τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τοὺς στείλωμεν σύντο-
μα τὸ κείμενον».

6 Αὐτὰ λέγων, κατ' ἀρχὰς καὶ ἄλλα εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ

τὸν αἴτιον τῆς δηλουμένης αἰρέσεως προῖὼν τοῦτον ἀνιστορεῖ
 7 τὸν τρόπον. Ἔτι τοίνυν ἔνστασις αὐτῶν καὶ πρόσφατος τοῦ ἀπο-
 σχίσματος αἵρεσις πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τὴν αἰτίαν ἔσχε τοιαύ-
 την. Κώμη τις εἶναι λέγεται ἐν τῇ κατὰ τὴν Φρυγίαν Μυσία,
 καλουμένη Ἄρδαβαῦ τοῦνομα· ἐνθα φασί τινα τῶν νεοπίστων
 πρώτως, Μοντανὸν τοῦνομα, κατὰ Γραῦτον Ἀσίας ἀνθύπατον,
 ἐν ἐπιθυμίᾳ ψυχῆς ἀμέτρῳ φιλοπρωτείας δόντα πάροδον εἰς
 ἑαυτὸν τῷ ἀντικειμένῳ πνευματοφορηθῆναί τε καὶ αἰφνιδίως
 8 ἐν κατοχῇ τινι καὶ παρεκστάσει γενόμενον ἐνθουσιᾶν ἄρξασθαι
 τε λαλεῖν καὶ ξενοφωνεῖν, παρὰ τὸ κατὰ παράδοσιν καὶ κατὰ
 διαδοχὴν ἄνωθεν τῆς Ἐκκλησίας ἔθος δῆθεν προφητεύοντα. Τῶν
 δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἐν τῇ τῶν νόθων ἐκφωνημάτων ἀκροάσει
 γενομένων οἱ μὲν, ὡς ἐπὶ ἐνεργουμένῳ καὶ δαιμονῶντι καὶ ἐν
 πλάνης πνεύματι ὑπάρχοντι καὶ τοὺς ὄχλους ταράττοντι ἀχθό-
 μενοι, ἐπετίμων καὶ λαλεῖν ἐκώλυον, μεμνημένοι τῆς τοῦ Κυρίου
 διαστολῆς τε καὶ ἀπειλῆς πρὸς τὸ φυλάττεσθαι τὴν τῶν ψευδο-
 προφητῶν ἐγρηγορότως παρουσίαν· οἱ δὲ ὡς ἀγίῳ Πνεύματι καὶ
 προφητικῷ χαρίσματι ἐπαιρόμενοι καὶ οὐχ ἥμισυ χαυνούμενοι
 καὶ τῆς διαστολῆς τοῦ Κυρίου ἐπιλανθανόμενοι, τὸ βλαψίφρον
 καὶ ὑποκοριστικὸν καὶ λαοπλάνον πνεῦμα προυκαλοῦντο, θελ-
 γόμενοι καὶ πλανώμενοι ὑπ' αὐτοῦ, εἰς τὸ μηκέτι κωλύεσθαι
 σιωπᾶν.

9 »Τέχνη δὲ τινι, μᾶλλον δὲ τοιαύτη μεθόδῳ κακοτεχνίας
 ὁ διάβολος τὴν κατὰ τῶν παρηκόων ἀπώλειαν μηχανησάμενος
 καὶ παρ' ἀξίαν ὑπ' αὐτῶν τιμώμενος ὑπεξήγειρέ τε καὶ προσεξέ-
 καυσεν αὐτῶν τὴν ἀποκεκοιμημένην ἀπὸ τῆς κατ' ἀλήθειαν
 πίστεως διάνοιαν, ὡς καὶ ἑτέρας τινὰς δύο γυναῖκας ἐπεγεῖραι
 καὶ τοῦ νόθου πνεύματος πληρῶσαι, ὡς καὶ λαλεῖν ἐκφρόνως

68. Δὲν εἶναι γνωστὸν πότε ἀνθυπάτευσεν ὁ Γραῦτος. Ὁ Εὐσέβιος εἰς τὸ Χρονικὸν χρονολογεῖ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Μοντανισμοῦ εἰς τὸ 171 (κατὰ τὴν λατινικὴν μετάφρασιν), εἰς τὸ 173 (κατὰ τὴν ἀρμενικὴν μετάφρασιν).

69. Βλ. Ματθ. 7, 15.

λόγου, προχωρῶν περιγράφει τὸν αἴτιον τῆς ἐξεταζομένης
 7 αἰρέσεως κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· «Ἡ ἐναντίωσις αὐτῶν λοι-
 πὸν καὶ ἡ πρόσφατος αἵρεσις ἡ ὁποία προεκάλεσε τὴν ἀπόσχι-
 σίν των ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν εἶχε τοιαύτην αἰτίαν. Λέγεται
 ὅτι ὑπάρχει κάποια κώμη εἰς τὴν Μυσίαν τῆς Φρυγίας, κα-
 λουμένη Ἀρδαβαῦ. Λέγουν ὅτι ἐκεῖ διὰ πρώτην φοράν εἰς
 ἀπὸ τοὺς νεοπίστους, ὀνομαζόμενος Μοντανός, ἐπὶ ἀνθυπά-
 του Ἀσίας τοῦ Γράτου⁶⁸, λόγῳ ἀμέτρου ἐπιθυμίας φιλοπρω-
 τείας ἀνοίξας τὴν θύραν πρὸς ἑαυτὸν εἰς τὸν ἀντικείμενον,
 ἐνεπνεύσθη ἀπὸ πνεῦμα πλάνης καὶ, περιελθὼν εἰς κατοχὴν
 δαίμονος καὶ ψευδέκστασιν, ἤρχισε νὰ ἐνθουσιᾷ καὶ νὰ λαλῇ
 καὶ νὰ ξενοφωνῇ προφητεύων δῆθεν διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ
 κατὰ παλαιὰν παράδοσιν καὶ διαδοχὴν ἔθιμον τῆς Ἐκκλη-
 8 σίας. Ἀπὸ ὅσους ἤκουσαν τότε τὰ νόθα ἐκφωνήματά του ἄλ-
 λοι μὲν, δυσανασχετοῦντες ἐναντίον του ὡς ἐνεργουμένου,
 δαιμονοπλήκτου καὶ κατεχομένου ἀπὸ πνεῦμα πλάνης καὶ
 ταρασσοντος τὰ πλήθη, τὸν ἐπετίμων καὶ τὸν ἠμπόδιζον νὰ
 ὁμιλῇ, ἐνθουμούμενοι τὴν προτροπὴν καὶ τὴν προειδοποίησιν
 τοῦ Κυρίου νὰ γρηγοροῦν διὰ νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τὴν
 ἐμφάνισιν τῶν ψευδοπροφητῶν⁶⁹, ἄλλοι δὲ ὡσὰν νὰ ἐξά-
 πτωνται ἀπὸ τὸν ἅγιον Πνεῦμα καὶ τὸ προφητικὸν χάρι-
 σμα καὶ πρὸ πάντων νὰ φουσκώνουν καὶ νὰ λησμονοῦν τὴν
 προτροπὴν τοῦ Κυρίου, ἐπεκαλοῦντο τὸ φρενοβλαπτικὸν
 καὶ ἀπατηλὸν καὶ λαοπλάνον πνεῦμα, θελγόμενοι καὶ πλα-
 νώμενοι ἀπὸ αὐτό, ὥστε νὰ μὴ ἐμποδίζωνται πλέον νὰ σιω-
 ποῦν.

9 »Μὲ κάποιον τέχνασμα ἢ μᾶλλον μὲ κάποιαν μέθοδον
 κακοτεχνίας μηχανευθεὶς ὁ Διάβολος τὴν ἀπώλειαν τῶν πα-
 ρηκῶν καὶ τιμώμενος ἀπὸ αὐτοὺς παρ' ἀξίαν, διήγειρε καὶ
 ἐξέκαυσε τὴν κοιμισμένην ὡς πρὸς τὴν ἀληθινὴν πίστιν διά-
 νοιάν των, μέχρι τοῦ σημείου νὰ ξεσηκώσῃ καὶ ἄλλας δύο γυ-
 κας^{69α} καὶ νὰ τὰς γεμίσῃ νόθον πνεῦμα, ὥστε νὰ λαλοῦν πα-

69α. Ἐννοοῦνται ἐδῶ αἱ προφήτιδες Μαξιμίλλα καὶ Πρίσκιλλα.

καὶ ἀκαίρως καὶ ἀλλοτριωτρόπως, ὁμοίως τῷ προειρημένῳ. Καὶ τοὺς μὲν χαίροντας καὶ χαννουμένους ἐπ' αὐτῷ μακαρίζοντος τοῦ πνεύματος καὶ διὰ τοῦ μεγέθους τῶν ἐπαγγελμάτων ἐκφυσιοῦντος, ἔσθ' ὅπη δὲ καὶ κατακρίνοντος στοχαστικῶς καὶ ἀξιοπίστως αὐτοὺς ἀντικρυς, ἵνα καὶ ἐλεγκτικὸν εἶναι δοκῇ¹, τὴν δὲ καθόλου καὶ πᾶσαν τὴν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκκλησίαν βλασφημεῖν διδάσκοντος τοῦ ἀπηυθαδισμένου πνεύματος, ὅτι μήτε τιμὴν μήτε πάροδον εἰς αὐτὴν τὸ ψευδοπροφητικὸν ἐλάβανε πνεῦ-

10 μα, τῶν γὰρ κατὰ τὴν Ἀσίαν πιστῶν πολλάκις καὶ πολλαχῆ τῆς Ἀσίας εἰς τοῦτο συνελθόντων καὶ τοὺς προσφάτους λόγους ἐξετασάντων καὶ βεβήλους ἀποφηνάντων καὶ ἀποδοκιμασάντων τὴν αἵρεσιν, οὕτω δὴ τῆς τε ἐκκλησίας ἐξεώσθησαν καὶ τῆς κοινωνίας εἴρχθησαν»).

11 Ταῦτα ἐν πρώτοις ἱστορήσας καὶ δι' ὅλου τοῦ συγγράμματος τὸν ἔλεγχον τῆς κατ' αὐτοὺς πλάνης ἐπαγαγών, ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τῆς τελευτῆς τῶν προοδηλωμένων ταῦτά φησιν·

12 «ἐπειδὴ τοίνυν καὶ προφητηφόντας ἡμᾶς ἀπεκάλουν, ὅτι μὴ τοὺς ἀμετροφώνους αὐτῶν προφήτας ἐδεξάμεθα—τούτους γὰρ εἶναι φασιν οὕσπερ ἐπηγγείλατο τῷ λαῷ πέμπειν ὁ Κύριος—, ἀποκρινάσθωσαν ἡμῖν πρὸς Θεοῦ· ἔστι τις, ὃ βέλτιστοι, τούτων τῶν ἀπὸ Μοντανοῦ καὶ τῶν γυναικῶν λαλεῖν ἀρξαμένων ὅστις ὑπὸ Ἰουδαίων ἐδιώχθη ἢ ὑπὸ παρανόμων ἀπεκτάνθη; Οὐδεὶς. Οὐδέ γέ τις αὐτῶν κρατηθεὶς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος ἀνεσταυρώθη; Οὐ γὰρ οὐδ'. Οὐδέ μὴν οὐδέ ἐν συναγωγαῖς Ἰουδαίων τῶν γυναικῶν τις ἐμαστιγώθη ποτέ ἢ ἐλιθοβολήθη; Οὐδαμόσε οὐδα-

13 μῶς, ἄλλω δὲ θανάτῳ τελευτῆσαι λέγονται Μοντανός τε καὶ

1. «Ὀλίγοι δ' ἦσαν οὗτοι τῶν Φρυγῶν ἐξηπατημένοι»: γλῶσσα μετὰ τὸ «δοκῇ» ἐνταχθεῖσα εἰς τὸ κείμενον ἴσως πρὸ τοῦ Εὐσεβίου.

ράφρονα καὶ ἄκαιρα καὶ ἄλλοπρόσαλλα, ὅπως ὁ προμνη-
 μονευθεὶς. Τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἐμακάριζε τοὺς εὐχαριστημένους
 καὶ φουσκωμένους δι' αὐτὸ καὶ μὲ τὸ μέγεθος τῶν ὑποσχέ-
 σεων τοὺς ἐξύψωνεν, ἐνίοτε δὲ ἀντιθέτως τοὺς κατέκρινεν ὀρ-
 θῶς καὶ ἀξίως, διὰ τὸ φαίνεται καὶ ἐλεγκτικὸν, ἐδίδασκε δὲ
 τὸ αὐθαδὲς πνεῦμα νὰ βλασφημοῦν ὀλοκλήρον τὴν καθολι-
 κὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὸν οὐρανόν, διότι τὸ ψευδοπροφητικὸν
 αὐτὸ πνεῦμα δὲν εὔρισκεν εἰς αὐτὴν οὔτε ἐκτίμησιν οὔτε θύραν
 10 ἀνοικτὴν. Πράγματι οἱ πιστοὶ τῆς Ἀσίας, συνελθόντες πολ-
 λάκις καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἀσίας πρὸς τοῦτο καὶ ἐξετά-
 σαντες τοὺς προσφάτους λόγους, τοὺς ἐκήρυξαν βεβήλους
 καὶ ἀπεδοκίμασαν τὴν αἵρεσιν, ἀπεμάκρυναν δὲ οὕτω ἐκεί-
 νους καὶ τοὺς ἀπέκλεισαν τῆς κοινωνίας».

11 Ἱστορήσας αὐτὰ τὰ πράγματα κατὰ πρῶτον καὶ προσθέ-
 σας εἰς ὅλον τὸ σύγγραμμα τὸν ἔλεγχον τῆς πλάνης των, εἰς
 τὸ δεύτερον βιβλίον λέγει τὰ κάτωθι περὶ τοῦ θανάτου τῶν
 12 ἀναφερθέντων. «Ἐπειδὴ λοιπὸν μᾶς ἀπεκάλουν καὶ προφη-
 τοφόνους, διότι δὲν ἐδέχθημεν τοὺς φλυάρους προφήτας των
 — ἔλεγον μάλιστα ὅτι αὐτοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ὑπε-
 σχέθη νὰ στείλῃ ὁ Κύριος εἰς τὸν λαόν ⁷⁰ — ἅς μᾶς ἀποκριθοῦν
 δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ὑπάρχει κανεὶς, ὃ βέλτιστοι, ἀπὸ αὐ-
 τοὺς οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν νὰ λαλοῦν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ
 Μοντανοῦ καὶ τῶν γυναικῶν, ὅστις ἐδιώχθη ὑπὸ τῶν Ἰου-
 δαίων καὶ ἐφρονεύθη ὑπὸ τῶν παρανόμων; Κανεὶς ⁷¹. Ὑπάρχει
 κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς ὅστις συλληφθεὶς ἐσταυρώθη λόγῳ τοῦ
 χριστιανικοῦ ὀνόματος; Ἀσφαλῶς ὄχι. Ἐμαστιγώθη ἢ ἐ-
 λιθοβολήθη ποτὲ καμμία ἀπὸ τὰς γυναῖκας εἰς συναγωγὰς
 Ἰουδαίων; Ἀπολύτως καμμία. Μάλιστα μὲ ἄλλον θάνατον
 13 λέγεται ὅτι ἐτελεύτησεν ὁ Μοντανὸς καὶ ἡ Μαξιμίλλα. Λέ-

70. Ἰω. 14, 26.

71. Ἡ ἀλήθεια ὁμῶς εἶναι ὅτι πολυπληθεῖς ἦσαν πάντοτε οἱ ἀπὸ τὰς
 τάξεις τῶν Μοντανιστῶν μάρτυρες, τοῦτο δὲ ὁμολογεῖται ἀπὸ τὸν ἀνώνου-
 μον συγγραφέα κατωτέρω (παράγρ. 22). Εἶναι πάντως ἀληθὲς ὅτι ἐδῶ ἐν-
 νοεῖ τοὺς ἡγέτας.

Μαξιμίλλα. Τούτους γὰρ ὑπὸ πνεύματος βλαψίφρονος ἐκατέρους ὑποκινηθέντας¹ λόγος ἀναρτῆσαι ἑαυτοὺς οὐχ ὁμοῦ, κατὰ δὲ τὸν τῆς ἐκάστου τελευτῆς καιρὸν, φήμη πολλὴ καὶ οὕτω δὲ τελευ-
 14 τῆσαι καὶ τὸν βίον καταστρέψαι Ἰούδα προδότου δίκην, καθά-
 περ καὶ τὸν θαυμαστὸν ἐκεῖνον τὸν πρῶτον τῆς κατ' αὐτοὺς λε-
 γομένης προφητείας οἷον ἐπίτροπόν τινα Θεόδοτον πολὺς αἰρεῖ
 λόγος ὧς αἰρόμενόν ποτε καὶ ἀναλαμβανόμενον εἰς οὐρανοὺς
 παρεκστῆναί τε καὶ καταπιστεῦσαι ἑαυτὸν τῷ τῆς ἀπάτης πνεύ-
 15 ματι καὶ δισκευθέντα κακῶς τελευτῆσαι· φασὶ γοῦν τοῦτο οὕτω
 γεγονέναι. Ἄλλὰ μὴ ἄνευ τοῦ ἰδεῖν ἡμᾶς ἐπίστασθαί τι τῶν τοι-
 ούτων νομίζωμεν, ὧ μακάριε· ἴσως μὲν γὰρ οὕτως, ἴσως δὲ οὐχ
 οὕτω τετελευτήκασι Μοντανός τε καὶ Θεόδοτος καὶ ἡ προει-
 ρημένη γυνή».

16 Αἰθίς δ' ἐν τῷ αὐτῷ φησι λόγῳ τοὺς τότε ἱεροὺς ἐπισκό-
 πους πεπειραῖσθαι μὲν τὸ ἐν τῇ Μαξιμίλλῃ πνεῦμα διελέγξαι,
 κεκωλύσθαι δὲ πρὸς ἑτέρων, συνεργούντων δηλαδὴ τῷ Πνεύμα-
 17 τι· γράφει δὲ οὕτω· «καὶ μὴ λεγέτω ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τῷ κατὰ
 Ἄστέριον Ὀρβανὸν τὸ διὰ Μαξιμίλλης πνεῦμα ἑδιώκομαι ὡς
 λύκος ἐκ προβάτων· οὐκ εἰμι λύκος· ῥῆμά εἰμι καὶ πνεῦμα καὶ
 δύναμις, ἀλλὰ τὴν ἐν τῷ πνεύματι δύναμιν ἐναργῶς δειξάτω καὶ
 ἐλεγξάτω καὶ ἐξομολογεῖσθαι διὰ τοῦ πνεύματος καταναγκασά-
 τω τοὺς τότε παρόντας εἰς τὸ δοκιμάσαι καὶ διελεχθῆναι τῷ
 πνεύματι λαλοῦντι, ἄνδρας δοκίμους καὶ ἐπισκόπους, Ζωτικὸν
 ἀπὸ Κουμάνης κώμης καὶ Ἰουλιανὸν ἀπὸ Ἀπαμείας, ὧν οἱ περὶ
 Θεμίσωνα τὰ στόματα φιμώσαντες οὐκ εἴασαν τὸ ψευδὲς καὶ
 λαοπλάνον πνεῦμα ὑπ' αὐτῶν ἐλεγχθῆναι».

1. Ὑποκινηθέντας Μ. ὑποκινήσαντος λοιποὶ κώδ., ἐκδ.

γεται ὅτι ὑπεκινήθησαν καὶ οἱ δύο ἀπὸ φρενοβλαπτικὸν πνεῦμα νὰ κρεμασθοῦν, ὄχι μαζί, κατ' ἐπίμονον δὲ φῆμην τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου των οὕτω ἀπέθανον καὶ κατέστρεψαν τὸν
 14 βίον ὡσὰν ὁ προδότης Ἰούδας· ὅπως ὑπάρχει πολυδιαδεδομένη διήγησις ὅτι καὶ ὁ θαυμαστὸς ἐκεῖνος Θεόδοτος, ὁ πρῶτος κατὰ κάποιον τρόπον ἐπίτροπος τῆς λεγομένης προφητικῆς ὁμάδος των ἀνυψούμενος καὶ ἀναλαμβάνόμενος εἰς τοὺς οὐρανοὺς, περιέπεσεν εἰς παρέκστασιν καὶ ἐνεπιστεύθη τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἀπάτης, ἀλλὰ ριφθεὶς κά-
 15 τω ἀπέθανεν οἰκτρῶς· οὕτω λέγουν ὅτι συνέβη τοῦτο. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι γνωρίζομεν κάτι ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματι χωρὶς νὰ τὸ ἴδωμεν, ὡ μακάριε· πράγματι ἴσως οὕτω νὰ ἀπέθανον ὁ Μοντανὸς καὶ ὁ Θεόδοτος καὶ ἡ προαναφερθεῖσα γυνή, ἴσως ὁμως ὄχι οὕτως».

16 Εἰς τὸ ἴδιον βιβλίον λέγει ἐπίσης ὅτι οἱ τότε ἱεροὶ ἐπίσκοποι εἶχον ἀποπειραθῆ νὰ ξεσκεπάσουν τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖον ἦτο εἰς τὴν Μαξιμίλλαν, ἀλλ' ἠμποδίσθησαν ἀπὸ ἄλ-
 17 λους, προφανῶς συνεργοὺς αὐτοῦ τοῦ πνεύματος. Γράφει δὲ οὕτως· «Ἄς μὴ λέγη τὸ πονηρὸν πνεῦμα διὰ τῆς Μαξιμίλλης, εἰς τὸ ἴδιον βιβλίον, τὸ κατὰ Ἀστέριον Οὐρβανόν ⁷², ἴδιώκομαι ὡσὰν λύκος ἀπὸ τὸ ποίμνιον προβάτων· δὲν εἶμαι λύκος· εἶμαι λόγος καὶ πνεῦμα καὶ δύναμις', ἀλλὰ ἄς δεῖξη σαφῶς καὶ ἄς ἐλέγξη τὴν εἰς τὸ πνεῦμα δύναμιν καὶ ἄς ἀναγκάσῃ διὰ τοῦ πνεύματος τοὺς τότε παρόντας νὰ ἐξομολογηθοῦν, ὥστε νὰ δοκιμάσουν τὸ πνεῦμα λαλοῦν καὶ νὰ συζητήσουν μὲ αὐτό, ἀνδρας δοκίμους καὶ ἐπισκόπους, τὸν Ζωτικὸν τῆς κώμης Κουμάνης καὶ τὸν Ἰουλιανὸν τῆς Ἀπαμείας, τῶν ὁποίων οἱ σύντροφοι τοῦ Θεμίσωνος ⁷³ ἐφίμωσαν τὰ στόματα καὶ οὕτω δὲν ἄφησαν νὰ ξεσκεπασθῆ ἀπὸ αὐτοὺς τὸ ψευδὲς καὶ λαοπλάνον πνεῦμα».

72. Ὁ Ἀστέριος Οὐρβανὸς εἶχε συγκεντρώσει λόγια τῶν ἡγετῶν τοῦ Μοντανισμοῦ εἰς ἓν εἶδος μοντανιστικοῦ εὐαγγελίου.

73. Περὶ τοῦ Θεμίσωνος βλ. κατωτέρω 5, 18, 5.

18 Ἐν ταύτῳ δὲ πάλιν ἕτερα μεταξὺ πρὸς ἔλεγχον τῶν τῆς
 Μαξιμίλλης ψευδοπροφητειῶν εἰπῶν, ὁμοῦ τόν τε χρόνον καθ'
 ὃν ταῦτ' ἔγραφε σημαίνει καὶ τῶν προρρησέων αὐτῆς μέμνη-
 19 ται δι' ὧν πολέμους ἔσσεσθαι καὶ ἀκαταστασίας προεμαντεύσα-
 το, ὧν καὶ τὴν ψευδολογίαν εὐθύνει, ὧδε λέγων· «καὶ πῶς οὐ
 καταφανὲς ἤδη γέγονε καὶ τοῦτο τὸ ψεῦδος; πλείω γὰρ ἢ τρισ-
 καίδεκα ἔτη εἰς ταύτην τὴν ἡμέραν ἐξ οὗ τετελεύτηκεν ἡ γυνή,
 καὶ οὔτε μερικὸς οὔτε καθολικὸς κόσμῳ γέγονε πόλεμος, ἀλλὰ
 καὶ Χριστιανοῖς μᾶλλον εἰρήνη διάμονος ἐξ ἑλέου Θεοῦ».

20 Καὶ ταῦτα δ' ἐκ τοῦ δευτέρου συγγράμματος. Καὶ ἀπὸ τοῦ
 τρίτου δὲ σμικρὰς παραθήσομαι λέξεις, δι' ὧν πρὸς τοὺς ἀν-
 χουῖντας ὡς ἄρα πλείους καὶ αὐτῶν μεμαρτυρηκότες εἶεν, ταῦ-
 τά φησιν· «ὅταν τοίνυν ἐν πᾶσι τοῖς εἰρημένοις ἐλεγχθέντες ἀπο-
 ρήσωσιν, ἐπὶ τοὺς μάρτυρας καταφεύγειν πειρῶνται, λέγοντες
 πολλοὺς ἔχειν μάρτυρας καὶ τοῦτ' εἶναι τεκμήριον πιστὸν τῆς
 δυνάμεως τοῦ παρ' αὐτοῖς λεγομένου προφητικοῦ πνεύματος.
 21 Τὸ δ' ἐστὶν ἄρα, ὡς ἔοικεν, παντὸς μᾶλλον οὐκ ἀληθές. Καὶ γὰρ
 τῶν ἄλλων αἰρέσεών τινες πλείστους ὄσους ἔχουσι μάρτυρας,
 καὶ οὐ παρὰ τοῦτο δήπου συγκαταθησόμεθα, οὐδὲ ἀλήθειαν ἔ-
 χειν αὐτοὺς ὁμολογήσομεν. Καὶ πρῶτοί γε οἱ ἀπὸ τῆς Μαρκί-
 ωνος αἰρέσεως Μαρκιωνισταὶ καλούμενοι πλείστους ὄσους ἔ-
 χειν Χριστοῦ μάρτυρας λέγουσιν, ἀλλὰ τόν γε Χριστὸν αὐτὸν
 κατ' ἀλήθειαν οὐχ ὁμολογοῦσιν».

22 Καὶ μετὰ βραχέα τούτοις ἐπιφέρει λέγων· «ὅθεν τοι καὶ
 ἐπειδὴν οἱ ἐπὶ τὸ τῆς κατ' ἀλήθειαν πίστεως μαρτύριον κληθέν-
 τες ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τύχωσι μετὰ τινῶν τῶν ἀπὸ τῆς τῶν Φρυ-
 γῶν αἰρέσεως λεγομένων μαρτύρων, διαφέρονταί τε πρὸς αὐτοὺς

74. Πιθανῶς τὰ δεκατρία ἔτη εἶναι τὰ μεταξὺ 180 καὶ 193 μ.Χ. ἤτοι ἡ βασιλεία τοῦ Κομμόδου.

- 18 Λέγων δὲ ἐπίσης συγχρόνως καὶ ἄλλα πράγματα πρὸς ἔλεγχον τῶν ψευδοπροφητειῶν τῆς Μαξιμίλλης, σημειώνει συγχρόνως τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὅποιον ἔγραφε ταῦτα καὶ μνημονεύει τὰς προρρήσεις αὐτῆς μὲ τὰς ὁποίας ἐμάντευσεν ὅτι θὰ γίνουσι πόλαιοι καὶ ἀναρχία, τῶν ὁποίων δεικνύει
- 19 τὴν ψευδολογίαν, λέγων οὕτω· «Καὶ πῶς δὲν ἔγινεν ἤδη ὀλοφάνερον καὶ τοῦτο τὸ ψεῦδος; Διότι ἐπέρασαν περισσότερα ἀπὸ δέκα τρία ἔτη ἀφ' ὅτου ἀπέθανεν ἡ γυνὴ καὶ δὲν ἔγινεν οὔτε μερικὸς οὔτε γενικὸς πόλεμος εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ διὰ τοὺς Χριστιανοὺς μᾶλλον διαρκῆς εἰρήνη ἐπέκράτησε μὲ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ»⁷⁴.
- 20 Καὶ αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ τὸ δεύτερον βιβλίον. Θὰ παραθέσω δὲ σύντομα ἀποσπάσματα καὶ ἀπὸ τὸ τρίτον, εἰς τὰ ὁποῖα λέγει τὰ ἐξῆς πρὸς τοὺς καυχωμένους ὅτι οἱ ἐξ αὐτῶν μαρτυρήσαντες εἶναι περισσότεροι· «Ὅταν λοιπόν, ἐλεγχθέντες εἰς ὅλα ὅσα λέγουσι, μείνουσι χωρὶς ἐπιχειρήματα, προσπαθοῦν νὰ καταφύγουν εἰς τοὺς μάρτυρας, ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἔχουν πολλοὺς μάρτυρας, καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι ἰσχυρὰ ἀπόδειξις περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ ὑπ' αὐτῶν λεγομένου προφητικοῦ πνεύματος. Τίποτε, ὅπως φαίνεται, δὲν εἶναι ὀλιγώ-
- 21 τερον ἀληθὲς ἀπὸ αὐτό. Διότι καὶ μερικαὶ ἀπὸ τὰς ἄλλας αἱρέσεις ἔχουν πλείστους μάρτυρας καὶ αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ λόγον νὰ συμφωνήσωμεν οὔτε νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι αὐτοὶ διατηροῦν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ πρῶτοι εἶναι οἱ καλούμενοι Μαρκιωνισταί, ἀπὸ τὴν αἵρεσιν τοῦ Μαρκίωνος, λέγουσι ὅτι ἔχουν πλείστους μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν δὲν ὁμολογοῦν κατὰ τὴν ἀλήθειαν».
- 22 Καὶ ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγα προσθέτει εἰς ταῦτα. «Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὅταν οἱ κληθέντες εἰς τὸ μαρτύριον τῆς ἀληθινῆς πίστεως ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας συμβῆ νὰ εὑρεθοῦν μαζί μὲ μερικοὺς λεγομένους μάρτυρας ἀπὸ τοὺς κύκλους τῆς αἱρέσεως τῶν Φρυγῶν, διαχωρίζονται ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἀποθνήσκουν χωρὶς νὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφήν μὲ αὐτούς, διό-

καὶ μὴ κοινωνήσαντες αὐτοῖς τελειοῦνται διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι συγκαταθέσθαι τῷ διὰ Μοντανοῦ καὶ τῶν γυναικῶν πνεύματι. Καὶ ὅτι τοῦτ' ἀληθές, καὶ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων χρόνων ἐν Ἐπαμείᾳ τῇ πρὸς Μαιάνδρῳ τυγχάνει γεγεννημένον ἐν τοῖς περὶ Γάϊον καὶ Ἀλέξανδρον ἀπὸ Εὐμενεΐας μαρτυρήσασι πρόδηλον».

ιζ'. Περὶ Μιλτιάδου καὶ ὧν
συνέταξε λόγων

17 1 Ἐν τούτῳ δὲ τῷ συγγράμματι καὶ Μιλτιάδου συγγραφέως μέμνηται, ὡς λόγον τινὰ καὶ αὐτοῦ κατὰ τῆς προειρημένης αἰρέσεως γεγραφότος· παραθέμενος γοῦν αὐτῶν λέξεις τινάς, ἐπιφέρει λέγων· «ταῦτα εὐρῶν ἐν τινι συγγράμματι αὐτῶν ἐνισταμένων τῷ Μιλτιάδου τοῦ ἀδελφοῦ συγγράμματι, ἐν ᾧ ἀποδείκνυσι περὶ τοῦ μὴ δεῖν προφήτην ἐν ἐκστάσει λαλεῖν, ἐπετεμόμην».

2 Ὑποκαταβάς δ' ἐν ταύτῳ τοὺς κατὰ τὴν Καινὴν Διαθήκην προφητευκότας καταλέγει, ἐν οἷς καταριθμεῖ Ἀμμίαν τινὰ καὶ Κοδρᾶτον, λέγων οὕτως· «ἀλλ' ὃ γε ψευδοπροφήτης ἐν παρεκστάσει, ᾧ ἔπεται ἄδεια καὶ ἀφοβία, ἀρχομένῳ ἐξ ἐκουσίου ἀμαθίας, καταστρέφοντι¹ δὲ εἰς ἀκούσιον μανίαν ψυχῆς, ὡς προείρηται. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον οὔτε τινὰ τῶν κατὰ τὴν Παλαιὰν οὔτε τῶν κατὰ τὴν Καινὴν πνευματοφορηθέντα προφήτην δεῖξαι δυναίονται, οὔτε Ἀγαβὸν οὔτε Ἰούδαν οὔτε Σίλαν οὔτε τὰς Φιλίππου θυγατέρας, οὔτε τὴν ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἀμμίαν οὔτε Κο-

3

1. ἀρχομένῳ . . . καταστρέφοντι Χρήστου ἀρχομένου . . . καταστρέφοντος κώδ., ἐκδ.

τι δὲν θέλουν νὰ δώσουν τὴν συγκατάθεσίν των εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Μοντανουῦ καὶ τῶν γυναικῶν. Καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθές, ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ συμβὰν κατὰ τοὺς χρόνους μας ἐν Ἀπαμείᾳ πλησίον τοῦ Μαιάνδρου εἰς τοὺς μαρτυρησαντας μαζί με τὸν Γάϊον καὶ τὸν Ἀλέξανδρον ἀπὸ τὴν Εὐμένειαν.

ιζ'. Περὶ τοῦ Μιλτιάδου καὶ
τῶν συγγραμμάτων του

17 1 Εἰς τὸ σύγγραμμα δὲ τοῦτο μνημονεύει καὶ τὸν συγγραφέα Μιλτιάδην ὡς συντάξαντα βιβλίον ἐναντίον τῆς προηγουμένης αἰρέσεως· παραθέτων λοιπὸν μερικὰς λέξεις αὐτῶν, προσθέτει· «εὐρῶν αὐτὰ εἰς ἐν σύγγραμμα αὐτῶν με τὸ ὁποῖον πολεμοῦν τὸ σύγγραμμα τοῦ ἀδελφοῦ Μιλτιάδου, εἰς τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἀποδεικνύει ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὁμιλῆ προφήτης ἐν ἐκστάσει, τὰ συνώψισα».

2 Κατωτέρω δὲ εἰς τὸ ἴδιον βιβλίον κάμνει κατάλογον τῶν προφητευσάντων κατὰ τὴν Κ. Διαθήκην, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταριθμεῖ κάποιαν Ἀμμίαν καὶ τὸν Κοδρᾶτον ⁷⁵, λέγων ταῦτα· «ἀλλ' ὁ ψευδοπροφήτης εὐρισκόμενος εἰς ψευδέκστασιν καὶ συνοδευόμενος ἀπὸ ἀναίδειαν καὶ θρασύτητα, ἐκκινεῖ μὲν ἀπὸ ἐκουσίαν βλακείαν, καταλήγει δὲ εἰς ἀκουσίαν
3 σχιζοφρένειαν, ὅπως ἐλέχθη προηγουμένως. Δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ δείξουν κανένα προφήτην, οὔτε εἰς τὴν Παλαιάν οὔτε εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, νὰ ἐπληρώθῃ ἀπὸ πνεῦμα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, δὲν θὰ δυνηθοῦν δὲ νὰ διεκδικήσουν οὔτε τὸν Ἀγαβὸν οὔτε τὸν Ἰούδαν οὔτε τὸν Σίλαν οὔτε τὰς θυγατέρας τοῦ Φιλίππου ⁷⁶ οὔτε τὴν ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἀμμίαν

75. Ἀμμία ἐκ Φιλαδελφείας. Ὁ ἀναφερόμενος προφήτης Κοδρᾶτος δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ὁ ἴδιος με τὸν ἀθηναῖον ἀπολογητὴν Κοδρᾶτον.

76. Ἀγαβος, Πράξ. 11, 27 - 30· 21, 10 ἔ.. Ἰούδας, Πράξ. 15, 22· 27· 32. Σίλας, Πράξ. 15 καὶ 16· Β' Κορ. 1, 19. Α' Θεσσ. 1, 1· Θυγατέρες Φιλίππου, Πράξ. 8, 5· 21, 8 ἔ.

δρατον, οὔτε εἰ δὴ τινας ἄλλους μηδὲν αὐτοῖς προσήκοντας καυχῶνται».

4 Καὶ αὐθις δὲ μετὰ βραχέα ταῦτά φησιν· «εἰ γὰρ μετὰ Κοδρατον καὶ τὴν ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἀμμίαν, ὡς φασιν, αἱ περὶ Μοντανὸν διεδέξαντο γυναικες τὸ προφητικὸν χάρισμα, τοὺς ἀπὸ Μοντανοῦ καὶ τῶν γυναικῶν τίνες παρ' αὐτοῖς διεδέξαντο, δεξάτωσαν· δεῖν γὰρ εἶναι τὸ προφητικὸν χάρισμα ἐν πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ μέχρι τῆς τελείας παρουσίας ὁ ἀπόστολος ἀξιοῖ. Ἄλλ' οὐκ ἔχοιεν τεσσαρεσκαιδέκατον ἤδη πού τοῦτο ἔτος ἀπὸ τῆς Μαξιμίλλης τελευτῆς».

5 Οὗτος μὲν δὴ τοσαῦτα· ὃ γέ τοι πρὸς αὐτοῦ δεδηλωμένος Μιλτιάδης καὶ ἄλλας ἡμῖν τῆς ἰδίας περὶ τὰ θεῖα λόγια σπουδῆς μνήμας καταλέλοιπεν ἐν τε οἷς πρὸς Ἑλληνας συνέταξε λόγοις καὶ τοῖς πρὸς Ἰουδαίους, ἑκατέρα ἰδίως ὑποθέσει ἐν δυσὶν ὑπαντήσας συγγράμμασιν, ἔτι δὲ καὶ πρὸς τοὺς κοσμικοὺς ἄρχοντας ὑπὲρ ἧς μετῆι φιλοσοφίας πεποιήται Ἀπολογία.

ἠ'. Ὁ σα καὶ Ἀπολλώνιος τοὺς
κατὰ Φρύγας ἀπήλεγε καὶ
τίνων ἐμνημόνευσεν

18 1 Τῆς δὲ κατὰ Φρύγας καλουμένης αἰρέσεως καὶ Ἀπολλώνιος, ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς, ἀκμαζούσης εἰς ἔτι τότε κατὰ τὴν Φρυγίαν ἔλεγχον ἐνστησάμενος, ἴδιον κατ' αὐτῶν πεποιήται σύγγραμμα, τὰς μὲν φερομένας αὐτῶν προφητείας ψευδεῖς οὔσας κατὰ λέξιν εὐθύνων, τὸν δὲ βίον τῶν τῆς αἰρέσεως ἀρχηγῶν ὁποῖός τις γέγονε, διελέγχων· αὐτοῖς δὲ ῥήμασι περὶ τοῦ
2 Μοντανοῦ ταῦτα λέγοντος ἄκουε· «ἀλλὰ τίς ἐστὶν οὗτος ὁ πρόσφατος διδάσκαλος, τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ ἡ διδασκαλία δείκνυσιν. Οὗτός ἐστιν ὁ διδάξας λύσεις γάμων, ὁ νηστείας νομοθετήσας,

οὔτε τὸν Κοδρᾶτον οὔτε ὁποιοσδήποτε ἄλλους μὴ ἔχοντας καμμίαν σχέσιν μὲ αὐτούς».

4 Ἐπειτα ἀπὸ μερικά ἄλλα λέγει πάλιν· «Διότι, ἂν μετὰ τὸν Κοδρᾶτον καὶ τὴν ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἀμμίαν, ὅπως λέγουν, τὸ προφητικὸν χάρισμα διεδέχθησαν αἱ συνοδοὶ τοῦ Μοντανοῦ γυναῖκες, ἅς δείξουν ποῖοι μεταξύ των διεδέχθησαν τὸ χάρισμα ἀπὸ τὸν Μοντανὸν καὶ τὰς γυναῖκας· διότι ὁ ἀπόστολος φρονεῖ ὅτι τὸ προφητικὸν χάρισμα πρέπει νὰ μείνη εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἐκκλησίαν μέχρι τῆς τελικῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου. Ἄλλ' ὅμως δὲν ἔχουν κανένα, ἂν καὶ διανύομεν ἤδη περίπου τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς Μαξιμίλλης».

5 Αὐτὰ λέγει οὗτος. Ὁ δὲ Μιλτιάδης περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖ μᾶς ἔχει ἀφήσει καὶ ἄλλα ἐνθύμια τοῦ ἰδιαιτέρου ζήλου του διὰ τὰ θεῖα λόγια εἰς τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους συνέταξε Πρὸς Ἑλληνας καὶ Πρὸς Ἰουδαίους, διαπραγματευθεὶς εἰς δύο βιβλία ἕκαστον ἀπὸ τὰ θέματα αὐτά. Ἐπίσης δὲ συνέγραψε Ἀπολογία πρὸς τοὺς κοσμικοὺς ἄρχοντας ὑπὲρ τῆς φιλοσοφίας⁷⁷ τὴν ὁποίαν ἠκολούθει.

1η'. Ἐλεγχος τοῦ Μοντανισμοῦ
ἀπὸ τὸν Ἀπολλώνιον

181 Τῆς αἰρέσεως, ἡ ὁποία λέγεται Κατὰ Φρύγας καὶ ἠκμαζεν ἀκόμη τότε εἰς τὴν Φρυγίαν, ἀνέλαβε τὸν ἔλεγχον καὶ ὁ Ἀπολλώνιος, ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς· συνέταξεν εἰδικὸν σύγγραμμα κατ' αὐτῶν, μὲ τὸ ὁποῖον τὰς μὲν φερομένας ψευδεῖς προφητείας των διορθώνει κατὰ λέξιν, τὸν δὲ βίον τῶν ἀρχηγῶν τῆς αἰρέσεως ἀποκαλύπτων ποῖος εἶναι. Ἄκουε ὅσα λέγει μὲ τὰ ἴδια τὰ λόγια του περὶ τοῦ Μοντανοῦ. «Ἀλλὰ ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ πρόσφατος διδάσκαλος, τὸ δεικνύουν τὰ ἔργα καὶ ἡ διδασκαλία του. Αὐτὸς εἶναι ὁ διδάξας τὴν διάλυσιν γάμων, ὁ νομοθετήσας νηστείας, ὁ ὀνομά-

2

!

ὁ Πέπουζαν καὶ Τύμιον Ἱερουσαλήμ ὀνομάσας—πόλεις δ' εἰσὶν αὐταὶ μικραὶ τῆς Φρυγίας—, τοὺς πανταχόθεν ἐκεῖ συναγαγεῖν ἐθέλων, ὁ πρακτῆρας χρημάτων καταστήσας, ὁ ἐπ' ὀνόματι προσφορῶν τὴν δωροληψίαν ἐπιτεχνώμενος, ὁ σαλάρια χορηγῶν τοῖς κηρύσσουσιν αὐτοῦ τὸν λόγον, ἵνα διὰ τῆς γαστριμαργίας ἢ διδασκαλία τοῦ λόγου κρατύνηται».

3 Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Μοντανοῦ· καὶ περὶ τῶν προφητίδων δὲ αὐτοῦ ὑποκαταβάς οὕτω γράφει· «δείκνυμεν οὖν αὐτάς πρώτας τὰς προφήτιδας ταύτας, ἀφ' οὗ τοῦ Πνεύματος ἐπληρώθησαν, τοὺς ἄνδρας καταλιπούσας. Πῶς οὖν ἐψεύδοντο Πρίσκιλλαν παρθένον ἀποκαλοῦντες;».

4 Εἶτ' ἐπιφέρει λέγων· «δοκεῖ σοι πᾶσα γραφὴ κωλύειν προφήτην λαμβάνειν δῶρα καὶ χρήματα; Ὅταν οὖν ἴδω τὴν προφήτην εἰληφυῖαν καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ πολυτελεῖς ἐσθῆτας, πῶς αὐτὴν μὴ παραιτήσωμαι;»

5 Αἰθίς δ' ὑποκαταβάς περὶ τινος τῶν κατ' αὐτοὺς ὁμολογητῶν ταῦτά φησιν· «ἔτι δὲ καὶ Θεμίσων, ὁ τὴν ἀξιόπιστον πλεονεξίαν ἠμφιεσμένος, ὁ μὴ βαστάσας τῆς ὁμολογίας τὸ σημεῖον, ἀλλὰ πλήθει χρημάτων ἀποθέμενος τὰ δεσμά, δέον ἐπὶ τούτῳ ταπεινοφρονεῖν, ὡς μάρτυς καυχώμενος, ἐτόλμησε, μιμούμενος τὸν ἀπόστολον, καθολικὴν τινα συνταξάμενος ἐπιστολήν, κατηχεῖν μὲν τοὺς ἄμεινον αὐτοῦ πεπιστευκότας συναγωνίζεσθαι δὲ τοῖς τῆς κενοφωνίας λόγοις, βλασφημῆσαι δὲ εἰς τὸν Κύριον καὶ τοὺς ἀποστόλους καὶ τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν».

6 Καὶ περὶ ἐτέρου δὲ αἰθίς τῶν κατ' αὐτοὺς τετιμημένων ὡς δὴ μαρτύρων οὕτω γράφει· «ἵνα δὲ μὴ περὶ πλειόνων λέγωμεν, ἢ προφήτις ἡμῖν εἰπάτω τὰ κατὰ Ἀλέξανδρον, τὸν λέγοντα ἑαυτὸν μάρτυρα, ᾧ συνεστιᾶται, ᾧ προσκυνοῦσι καὶ αὐτῷ πολλοί· οὐδ' τὰς ληστείας καὶ τὰ ἄλλα τολμήματα ἐφ' οἷς κεκόλασται,

ζας Ἱερουσαλήμ τὴν Πέπουζαν καὶ τὸ Τύμιον—πρόκειται περὶ μικρῶν πόλεων τῆς Φρυγίας—, θέλων νὰ συναθροίσῃ ἐκεῖ τοὺς πιστοὺς ἀπὸ παντοῦ, ὁ ἐγκαταστήσας εἰσπράκτορας χρημάτων, ὁ μηχανευόμενος τὴν δωροληψίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα προσφορῶν, ὁ χορηγῶν μισθοὺς εἰς τοὺς κηρύσσοντας τὸν λόγον του, διὰ νὰ ἐνισχύεται ἡ διδασκαλία τοῦ λόγου διὰ τῆς γαστριμαργίας».

3 Καὶ αὐτὰ μὲν λέγει περὶ τοῦ Μοντανουῦ· κατωτέρω δὲ γράφει τὰ ἐξῆς περὶ τῶν προφητίδων αὐτοῦ· «θὰ δείξωμεν λοιπὸν ὅτι πρῶται αἱ προφήτιδες αὐταὶ ἐγκατέλειψαν τοὺς ἄνδρας των, ἀφ' ὅτου κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ πνεύματος. Πῶς λοιπὸν ἐφεύδοντο ἀποκαλοῦντες τὴν Πρίσκιλλαν παρθένον;».

4 Ἐπειτα προσθέτει· «ἔχεις τὴν γνώμην ὅτι ὅλη ἡ Γραφὴ ἐμποδίζει νὰ λαμβάνῃ δῶρα καὶ χρῆματα ὁ προφήτης; Ὅταν λοιπὸν ἴδω τὴν προφήτιν νὰ ἔχη λάβει χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ πολυτελεῖ φορέματα, πῶς νὰ μὴ τὴν ἀποκρούσω;».

5 Κατωτέρω πάλιν λέγει τὰ ἐξῆς διὰ κάποιον ἀπὸ τοὺς ὁμολογητὰς των. «Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ Θεμισίων, ὁ ἐνδεδυμένος μὲ συμφερωντολογικὴν πλεονεξίαν, δὲν ἐβάστασε τὸ σημεῖον τῆς ὁμολογίας, ἀλλὰ ἔρριψε τὰ δεσμὰ ἔναντι πλήθους χρημάτων, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ταπεινοφρονῇ διὰ τοῦτο, ἐτόλμησε, καυχώμενος ὡς μάρτυς, μιμούμενος τὸν ἀπόστολον, νὰ συντάξῃ καθολικὴν ἐπιστολήν, νὰ κατηχῇ τοὺς πιστεύοντας καλύτερα ἀπὸ αὐτόν, νὰ τοὺς ἀνταγωνίζεταί με λόγους κενοὺς περιεχομένου καὶ νὰ βλασφημῇ εἰς τὸν Κύριον, καὶ τοὺς ἀποστόλους καὶ τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν».

6 Καὶ δι' ἓνα ἄλλον ἐπίσης ἀπὸ τοὺς τιμωμένους εἰς τοὺς κύκλους των ὡς μάρτυρας λέγει οὕτω· «Διὰ νὰ μὴ ὁμιλοῦμεν δὲ διὰ περισσοτέρους, ἃς μᾶς εἶπη ἡ προφήτις τὰ σχετικὰ μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον, ὁ ὁποῖος καλεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ μάρτυρα, μετὰ τὸν ὁποῖον συντρώγει αὐτὴ καὶ τὸν ὁποῖον προσκυνοῦν πολλοί. Τὰς ληστείας καὶ τὰ ἄλλα κατορθώματά του, διὰ τὰ ὁποῖα ἔχει τιμωρηθῆ, δὲν χρειάζεται νὰ τὰ εἴπωμεν ἡμεῖς,

- 7 οὐχ ἡμᾶς δεῖ λέγειν, ἀλλὰ ὁ ὀπισθόδομος ἔχει. Τίς οὖν τίνι χα-
 ρίζεται τὰ ἁμαρτήματα; πότερον ἢ προφήτις¹ τὰς ληστείας τῷ
 μάρτυρι ἢ ὁ μάρτυς τῇ προφήτιδι² τὰς πλεονεξίας; εἰρηκότος
 γὰρ τοῦ Κυρίου μὴ ἑκτήσησθε χρυσὸν μήτε ἄργυρον μηδὲ δύο
 χιτῶνας³, οὗτοι πᾶν τούναντίον πεπλημμελήκασι περὶ τὰς τού-
 8 ων τῶν ἀπηγορευμένων κτήσεις. Δείξομεν γὰρ τοὺς λεγομέ-
 ενους παρ' αὐτοῖς προφήτας καὶ μάρτυρας μὴ μόνον παρὰ πλου-
 σίων, ἀλλὰ καὶ παρὰ πτωχῶν καὶ ὀρφανῶν καὶ χηρῶν κερματι-
 9 ζομένους. Καὶ εἰ πεποιθήσιν ἔχουσι, στήτωσαν ἐν τούτῳ καὶ
 διορισάσθωσαν ἐπὶ τούτοις, ἵνα ἐὰν ἐλεγχθῶσιν, κἂν τοῦ λοι-
 ποῦ παύσωνται πλημμελοῦντες. Δεῖ γὰρ τοὺς καρποὺς δοκιμά-
 ζεσθαι τοῦ προφήτου· ἀπὸ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ ξύλον γινώσκεται.
 9 Ἴνα δὲ τοῖς βουλομένοις τὰ κατὰ Ἀλέξανδρον ἢ γνώριμα, κέ-
 κριται ὑπὸ Αἰμιλίου Φροντίνου ἀνθυπάτου ἐν Ἐφέσῳ, οὐ διὰ τὸ
 ὄνομα, ἀλλὰ δι' ἃς ἐτόλμησε ληστείας, ὧν ἤδη παραβάτης· εἴτ'
 ἐπιψευδάμενος τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἀπολέλυται, πλανήσας
 τοὺς ἐκεῖ πιπτούς, καὶ ἡ ἰδία παροιμία αὐτόν, ὅθεν ἦν, οὐκ ἐδέ-
 10 ξατο διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ληστήν. Καὶ οἱ θέλοντες μαθεῖν τὰ κατ'
 αὐτόν ἔχουσι τὸ τῆς Ἀσίας δημόσιον ἀρχεῖον· ὃν ἢ προφήτις³
 συνόντα πολλοῖς ἔτεσιν ἀγνοεῖ. Τοῦτον ἐλέγχοντες ἡμεῖς, δι'
 αὐτοῦ καὶ τὴν ὑπόστασιν ἐξελέγχομεν τοῦ προφήτου. Τὸ ὁμοιον
 ἐπὶ πολλῶν δυνάμεθα ἀποδείξαι, καὶ εἰ θαρροῦσιν, ὑπομεινάτω-
 σαν τὸν ἔλεγχον».
- 11 Πάλιν τε αὖ ἐν ἐτέρῳ τόπῳ τοῦ συγγράμματος περὶ ὧν
 αὐχοῦσι προφητῶν ἐπιλέγει ταῦτα· «ἐὰν ἀρνῶνται δῶρα τοὺς
 προφήτας αὐτῶν εἰληφέναι, τοῦθ' ὁμολογησάτωσαν ὅτι ἐὰν

1. ἢ προφήτις Ρουφῖνος ὁ προφήτης κώδ., ἐκδ.

2. τῇ προφήτιδι Ρουφῖνος τῷ προφήτῃ κώδ., ἐκδ.

3. ἢ προφήτις Χρήστου ὁ προφήτης κώδ., ἐκδ.

7 ἄλλ' ὁ ὀπισθόδομος⁷⁸. Ποῖος λοιπὸν ποίου χαρίζει τὰ ἁμαρτήματα; Ἡ προφήτις τὰς ληστείας εἰς τὸν μάρτυρα ἢ ὁ μάρτυς εἰς τὴν προφήτιν τὰς πλεονεξίας; Διότι, ἐνῶ ὁ Κύριος εἶπε, μὴ «ἀποκτήσετε χρυσὸν οὔτε ἄργυρον οὔτε δύο χιτῶνας»⁷⁹, αὐτοὶ ἐντελῶς ἀντίθετα ἔχουν πλημμελήσει ὡς πρὸς τὴν ἀπόκτησιν αὐτῶν τῶν ἀπηγορευμένων. Πράγματι θὰ δείξωμεν ὅτι οἱ λεγόμενοι εἰς τοὺς κύκλους τῶν προφητῶν καὶ μάρτυρες χρηματίζονται ὄχι μόνον ἀπὸ πλουσίους ἀλλὰ
8 καὶ ἀπὸ πτωχοῦς καὶ ὀρφανοῦς καὶ χήρας. Ἄν δὲ ἔχουν πεποιθήσιν περὶ τοῦ ἀντιθέτου, ἅς σταματήσουν ἐδῶ καὶ ἅς διερευνήσουν τὰ πράγματα, ὥστε, ἐὰν ἐλεγχοῦν, τουλάχιστον νὰ παύσουν νὰ πλημμελοῦν εἰς τὸ ἐξῆς. Πρέπει ἀσφαλῶς νὰ δοκιμάζωνται οἱ καρποὶ τοῦ προφήτου· διότι τὸ
9 δένδρον ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὸν καρπὸν του⁸⁰. Διὰ νὰ μάθουν δὲ οἱ ἐπιθυμοῦντες τὰ σχετικὰ μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον, αὐτὸς ἐδικάσθη ἀπὸ τὸν Αἰμίλιον Φροντῖνον, ἀνθύπατον εἰς τὴν Ἐφεσον⁸¹, ὄχι διὰ τὸ χριστιανικὸν ὄνομα, ἀλλὰ διὰ τὰς ληστείας τὰς ὁποίας διέπραξεν, ὡς παρχβάτης νόμου πλέον. Ἐπειτα, παραπλανήσας τοὺς ἐκεῖ πιστοὺς μετὰ ψεῦδη ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου, ἀπελύθη, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἡ ἰδική του παροικία, ἀπὸ ὅπου προήρχετο, δὲν τὸν ἐδέχθη, διότι ἦτο ληστής. Οἱ θέλοντες νὰ μάθουν τὰ σχετικὰ μετὰ αὐτὸν ἔχουν τὸ
10 δημόσιον ἀρχεῖον τῆς Ἀσίας. Αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἀγνοεῖ ἢ προφήτις, ἂν καὶ ἔζη μαζί της ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ἐλέγχομεν ἡμεῖς τοῦτον, ἐλέγχομεν δι' αὐτοῦ καὶ τὸν χαρακτήρα τοῦ προφήτου. Δυνάμεθα νὰ ἀποδείξωμεν παρόμοια καὶ ὡς πρὸς πολλοὺς ἄλλους καί, ἂν τολμοῦν, ἅς ὑπομείνουν τὸν ἔλεγχον».

11 Πάλιν εἰς ἄλλο σημεῖον τοῦ συγγράμματος προσθέτει ταῦτα περὶ τῶν προφητῶν διὰ τοὺς ὁποίους καυχῶνται· «Ἐὰν ἄρνοῦνται ὅτι ἔχουν λάβει δῶρα οἱ προφῆται τῶν, ἅς ὁμο-

78. Ἐκεῖ ἐφυλάσσετο τὸ ταμεῖον τοῦ ναοῦ.

79. Ματθ. 10, 9 ἔ.

80. Βλ. Ματθ. 7, 17· 12, 33. Διδαχὴ Ἀποστόλων 12, 1.

81. Ἄγνωστον πρόσωπον ἀπὸ ἄλλας πηγῶν.

ἐλεγχθῶσιν εὐληφότες, οὐκ εἰσὶ προφήται, καὶ μυρίας ἀποδείξεις τούτων παραστήσομεν. Ἀναγκαῖον δέ ἐστι πάντας καρπὸς δοκιμάζεσθαι προφήτου. Προφήτης, εἶπέ μοι, βᾶπτεται; προφήτης στιβίζεται; προφήτης φιλοκοσμεῖ; προφήτης τάβλαις καὶ κύβοις παίζει; προφήτης δανείζει; Ταῦτα ὁμολογησάτωσαν πότερον ἔξεστιν ἢ μῆ, ἐγὼ δ' ὅτι γέγονε παρ' αὐτοῖς, δείξω).

12 Ὁ δ' αὐτὸς οὗτος Ἀπολλώνιος κατὰ τὸ αὐτὸ σύγγραμμα ιστορεῖ ὡς ἄρα τεσσαρακοστὸν ἐτύγχανεν ἔτος ἐπὶ τὴν τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ γραφὴν ἐξ οὗ τῆ προσποιήτῳ αὐτοῦ προφητεία
13 ὁ Μοντανὸς ἐπικεχείρηκε· καὶ πάλιν φησὶν ὡς ἄρα Ζωτικὸς, οὗ καὶ ὁ πρότερος συγγραφεὺς ἐμνημόνευσεν, ἐν Πεπούζοις προφητεύειν δὴ προσποιουμένης τῆς Μαξιμίλλης ἐπιστὰς διελέξαι τὸ ἐνεργοῦν ἐν αὐτῇ πνεῦμα πεπείραται, ἐκωλύθη γε μὴν
14 πρὸς τῶν τὰ ἐκείνης φρονούντων. Καὶ Θρασέα δέ τις τῶν τότε μαρτύρων μνημονεύει. Ἐτι δὲ ὡς ἐκ παραδόσεως τὸν Σωτηρὰ φησι προστεταχέναι τοῖς αὐτοῦ ἀποστόλοις ἐπὶ δώδεκα ἔτεσι μὴ χωρισθῆναι τῆς Ἱερουσαλήμ, κέχρηται δὲ καὶ μαρτυρίαις ἀπὸ τῆς Ἰωάννου Ἀποκαλύψεως, καὶ νεκρὸν δὲ δυνάμει θείᾳ πρὸς αὐτοῦ Ἰωάννου ἐν τῇ Ἐφέσῳ ἐγγερόθαι ιστορεῖ, καὶ ἄλλα τινὰ φησι, δι' ὧν ἱκανῶς τῆς προειρημένης αἵρέσεως πληρέστατα διηύθυνε τὴν πλάνην. Ταῦτα καὶ ὁ Ἀπολλώνιος.

ιθ'. Σεραπίωνος περὶ τῆς τῶν
Φρυγῶν αἵρέσεως

19 1 Τῶν δὲ Ἀπολιναρίου κατὰ τῆς δηλωθείσης αἵρέσεως μνήμην πεποιήται Σεραπίων, ὃν ἐπὶ τῶν δηλουμένων χρόνων μετὰ Μαξιμῖνον ἐπίσκοπον τῆς Ἀντιοχείων ἐκκλησίας γενέσθαι κατέχει λόγος· μέμνηται δ' αὐτοῦ ἐν ἰδίᾳ ἐπιστολῇ τῇ πρὸς Καρικὸν καὶ Πόντιον, ἐν ἧ διευθύνων καὶ αὐτὸς τὴν αὐτὴν αἵρεσιν, ἐπιλέγει

82. Βλ. Περὶ αὐτοῦ κατωτέρω, 5, 29, 4.

83. Περὶ τοῦ Σεραπίωνος βλ. ἀνωτέρω 4, 24 καὶ κατωτέρω 6, 12.

λογήσουν τοῦτο, ὅτι ἂν ἀποδειχθῆ ὅτι ἔχουν λάβει, δὲν εἶναι προφήται, καὶ ἡμεῖς θὰ παρουσιάσωμεν μυρίας ἀποδείξεις περὶ τούτου. Εἶναι δὲ ἀναγκαῖον νὰ δοκιμάζωνται ὅλοι οἱ καρποὶ τοῦ προφήτου. Εἶπέ μου, προφήτης βάφει τὰ μαλλιά του; Προφήτης βάφει τὰ μάτια του; προφήτης στολίζεται; προφήτης παίζει τάβλι καὶ κύβους; προφήτης δανείζει μὲ τόκον; Ἄς ὁμολογήσουν ἂν αὐτὰ ἐπιτρέπωνται ἢ ὄχι, ἐγὼ δὲ θὰ δείξω ὅτι συνέβησαν εἰς τοὺς κύκλους των».

12 Ὁ ἴδιος δὲ Ἀπολλώνιος ἱστορεῖ εἰς τὸ αὐτὸ σύγγραμμα ὅτι κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ συγγράμματός του ἦτο τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος ἀφ' ὅτου ἐπεχείρησεν ὁ Μοντανὸς τὴν
13 τεχνητὴν προφητείαν του· καὶ πάλιν λέγει ὅτι τάχα ὁ Ζωτικός, τὸν ὁποῖον ἐμνημόνευσε καὶ ὁ προηγούμενος συγγραφεύς, ὅταν ἡ Μαξιμίλλα ἐπροσποιεῖτο εἰς τὴν Πέππουζαν ὅτι προφητεύει, πλησιάσας ἀπεπειράθη νὰ ξεσκεπάσῃ τὸ ἐνεργοῦν εἰς αὐτὴν πνεῦμα, ἀλλ' ἠμποδίσθη ἀπὸ τοὺς ὁμοφρο-
14 νοῦντας μὲ ἐκείνην. Μνημονεύει δὲ καὶ κάποιον Θρασέα⁸² ἀπὸ τοὺς τότε μάρτυρας. Προσέτι δὲ λέγει, συμφώνως πρὸς παράδοσιν, ὅτι ὁ Σωτὴρ εἶχε προστάξει τοὺς ἀποστόλους του νὰ μὴ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ ἐπὶ δώδεκα ἔτη, χρησιμοποιεῖ δὲ καὶ μαρτυρίας ἀπὸ τὴν Ἀποκάλυψιν Ἰωάννου καὶ ἱστορεῖ ὅτι εἰς νεκρὸς εἶχεν ἀναστηθεῖ εἰς τὴν Ἐφεσον ἀπὸ αὐτὸν τὸν Ἰωάννην, καὶ μερικὰ ἄλλα ἀκόμη, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτυχῶς πληρέστατα ἀνεσκεύασε τὴν πλάνην τῆς προαναφερθείσης αἰρέσεως. Ταῦτα λέγει ὁ Ἀπολλώνιος.

ιβ'. Ὁ Σεραπίων περὶ τῆς αἰρέσεως τῶν Φρυγῶν

19 1 Τὰ δὲ ἔργα τοῦ Ἀπολιναρίου κατὰ τῆς ἀναφερθείσης αἰρέσεως μνημονεύει ὁ Σεραπίων⁸³, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται ὅτι ἐγινεν ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀντιοχέων κατὰ τοὺς ἐξεταζομένους χρόνους· μνημονεύει δὲ αὐτὸν εἰς ἰδιαιτέραν ἐπιστολὴν πρὸς Καρικὸν καὶ Πόντιον, εἰς τὴν ὁποίαν, ἀνα-

2 ταῦτα· «ὅπως δὲ καὶ τοῦτο εἰδῆτε ὅτι τῆς ψευδοῦς ταύτης τάξεως τῆς ἐπικαλουμένης νέας προφητείας ἐβδέλυκται ἡ ἐνέργεια παρὰ πάση τῇ ἐν κόσμῳ ἀδελφότητι, πέπομφα ὑμῖν καὶ Κλαυδίου ᾽Απολιναρίου, τοῦ μακαριωτάτου γενομένου ἐν ᾽Ιεραπόλει τῆς ᾽Ασίας ἐπισκόπου, γράμματα».

3 Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ τοῦ Σεραπίωνος ἐπιστολῇ καὶ ὑποσημειώσεις φέρονται διαφόρων ἐπισκόπων, ὧν ὁ μὲν τις ὧδέ πως ὑποσημειώται, «*Ἀυρήλιος Κυρίνιος μάρτυς ἐρρῶσθαι ὑμᾶς εὐχομαι*», ὁ δὲ τις τοῦτον τὸν τρόπον, «*Ἄϊλιος Πούπλιος ᾽Ιούλιος ἀπὸ Δεβελτοῦ κολωνίας τῆς Θράκης ἐπίσκοπος· ζῆ ὁ Θεὸς ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι Σωτᾶς ὁ μακάριος ὁ ἐν ᾽Αγχιάλῳ ἠθέλησε τὸν δαίμονα τὸν Πρισκίλλης ἐκβαλεῖν, καὶ οἱ ὑποκριταὶ οὐκ ἀφῆκαν*».

4 Καὶ ἄλλων δὲ πλειόνων τὸν ἀριθμὸν ἐπισκόπων συμψήφων τούτοις ἐν τοῖς δηλωθεῖσι γράμμασιν αὐτόγραφοι φέρονται σημειώσεις.

Καὶ τὰ μὲν κατὰ τούτους ἦν τοιαῦτα.

κ'. Ὅσα Εἰρηναῖος τοῖς ἐπὶ Ῥώμης
σχισματικοῖς ἐγγράφως διεείλεκται

20 1 Ἐξ ἐναντίας δὲ τῶν ἐπὶ Ῥώμης τὸν ὑγιῆ τῆς Ἐκκλησίας θεσμὸν παραχαραπτόντων Εἰρηναῖος διαφοροὺς ἐπιστολάς συντάττει, τὴν μὲν ἐπιγράψας Πρὸς Βλάστον περὶ σχίσματος, τὴν δὲ Πρὸς Φλωρίνον περὶ μοναρχίας ἢ περὶ τοῦ μὴ εἶναι τὸν Θεὸν ποιητὴν κακῶν. Ταύτης γάρ τοι τῆς γνώμης οὗτος ἐδόκει προασπίζειν· δι' ὃν ἀθῆς ὑποσυρόμενον τῇ κατὰ Οὐαλεντῖνον πλάνῃ καὶ τὸ Περὶ ὀγδοάδος συντάττεται τῷ Εἰρηναίῳ σπούδασμα, ἐν ᾧ καὶ ἐπισημαίνεται τὴν πρώτην τῶν ἀποστόλων κατειληφέναι
2 ἑαυτὸν διαδοχὴν· ἐνθα πρὸς τῷ τοῦ συγγράμματος τέλει χαριστάτην αὐτοῦ σημείωσιν εὐρόντες, ἀναγκαίως καὶ ταύτην τῆδε

2 σκευάζων καὶ αὐτός τὴν ἰδίαν αἵρεσιν, προσθέτει ταῦτα· «διὰ νὰ γνωρίσετε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ ἐνέργεια αὐτῆς τῆς πλανερᾶς ὀργανώσεως, ποὺ ὀνομάζεται νέα προφητεία, εἶναι βδελυρά εἰς ὀλόκληρον τὴν ἀδελφότητα τοῦ κόσμου, σᾶς ἔχω στείλει καὶ τὰ γράμματα τοῦ Κλαυδίου Ἀπολιναρίου, τοῦ μακαριωτάτου ἐπισκόπου Ἱεραπόλεως τῆς Ἀσίας».

3 Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Σεραπίωνος φέρονται καὶ ὑποσημειώσεις διαφόρων ἐπισκόπων, τῶν ὁποίων ὁ εἰς ὑπογράφεται ὡς ἐξῆς, «Αὐρήλιος Κυρίνιος μάρτυς εὐχομαι εἰς σᾶς ὑγείαν»· ἄλλος δὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, «Αἴλιος Πούπλιος Ἰούλιος ἐπίσκοπος Δεβελτοῦ ἀποικίας τῆς Θράκης· μάρτυς ὁ Θεὸς ὅτι ὁ μακάριος Σωτᾶς τῆς Ἀγχιάλου ἠθέλησε νὰ ἐκβάλη τὸν δαίμονα τῆς Πρισκίλλης, καὶ οἱ ὑποκριταὶ δὲν τὸν ἄφησαν».

4 Καὶ ἄλλων δὲ πολυαρίθμων ἐπισκόπων, ὁμοφρόνων μὲ αὐτούς, φέρονται αὐτόγραφοι σημειώσεις εἰς τὰ ἀναφερθέντα γράμματα.

Οὕτως ἔχουν τὰ πράγματα ὡς πρὸς τοὺς αἵρετικούς τούτους.

κ'. Γραπτὸς διάλογος τοῦ Εἰρηναίου πρὸς τοὺς σχισματικούς τῆς Ρώμης

20 1 Ἐναντίον δὲ τῶν παραχαρακτῶν τῶν ὑγιῶν θεσμῶν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Ρώμην ὁ Εἰρηναῖος συνέταξε διαφόρους ἐπιστολάς, τῶν ὁποίων τὴν μίαν ἐπέγραψε Πρὸς Βλάστον περὶ σχίσματος, τὴν δὲ ἄλλην Πρὸς Φλωρίνον περὶ μοναρχίας ἢ περὶ τοῦ ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι δημιουργὸς τῶν κακῶν. Διότι πράγματι ὁ τελευταῖος ἐφαίνετο ὅτι αὐτὴν τὴν γνώμην ὑπερήσπιζε· δι' αὐτὸν πάλιν, ἐπειδὴ παρεσύρετο πρὸς τὴν πλάνην τοῦ Βαλεντίνου, συνέταξεν ὁ Εἰρηναῖος καὶ τὴν πραγματείαν Περὶ ὀγδοάδος, εἰς τὴν ὁποίαν μάλιστα σημειώνεται ὅτι εἶχε προφθάσει ὁ ἴδιος τὴν πρώτην δια-
2 δοχὴν τῶν ἀποστόλων. Ἐκεῖ, πρὸς τὸ τέλος τοῦ συγγράμματος, εὔρομεν χαριεστάτην σημείωσιν, τὴν ὁποίαν θεωροῦ-

καταλέξομεν τῇ γραφῇ, τοῦτον ἔχουσαν τὸν τρόπον· «ὀρκίζω σε τὸν μεταγραφόμενον τὸ βιβλίον τοῦτο κατὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ κατὰ τῆς ἐνδόξου παρουσίας αὐτοῦ, ἧς ἔρχεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ἵνα ἀντιβάλῃς δ' μετεγράψω, καὶ κατορθώσης αὐτὸ πρὸς τὸ ἀντίγραφον τοῦτο ὅθεν μετεγράψω, ἐπιμελῶς· καὶ τὸν ὄρκον τοῦτον ὁμοίως μεταγράψεις καὶ θῆ-
3 σεις ἐν τῷ ἀντιγράφῳ». Καὶ ταῦτα δὲ ὠφελίμως ὑπ' ἐκείνου λελέχθω πρὸς ἡμῶν τε ιστορεῖσθω, ὡς ἂν ἔχοιμεν ἄριστον σπουδαιοτάτης ἐπιμελείας τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους καὶ ὄντως ἱερούς ἀνδρας ὑπόδειγμα.

4 Ἐν ἧ γε μὴν προειρήκαμεν πρὸς τὸν Φλωρίνον ὁ Εἰρηναῖος ἐπιστολῇ αὐθις τῆς ἅμα Πολυκάρπῳ συνουσίας αὐτοῦ μνημονεύει, λέγων· «ταῦτα τὰ δόγματα, Φλωρίνε, ἵνα πεφεισμένως εἴπω, οὐκ ἔστιν ὑγιουῶς γνώμης· ταῦτα τὰ δόγματα ἀσύμφωνά ἐστι τῇ ἐκκλησίᾳ, εἰς τὴν μεγίστην ἀσέβειαν περιβάλλοντα τοὺς πειθομένους αὐτοῖς· ταῦτα τὰ δόγματα οὐδὲ οἱ ἔξω τῆς ἐκκλησίας αἰρετικοὶ ἐτόλμησαν ἀποφῆνασθαί ποτε· ταῦτα τὰ δόγματα οὐ πρὸ ἡμῶν πρεσβύτεροι, οἱ καὶ τοῖς ἀποστόλοις συμφοιτή-
5 σαντες, οὐ παρέδωκάν σοι. Εἶδον γάρ σε, παῖς ἔτι ὢν, ἐν τῇ κάτω Ἀσίᾳ παρὰ Πολυκάρπῳ, λαμπρῶς πράσσοντα ἐν τῇ βασιλικῇ ἀλῆ καὶ πειρώμενον εὐδοκιμεῖν παρ' αὐτῷ.

6 »Μᾶλλον γὰρ τὰ τότε διαμνημονεύω τῶν ἑναγχος γινομένων—αἱ γὰρ ἐκ παίδων μαθήσεις συναύξουσαι τῇ ψυχῇ, ἐνοῦνται αὐτῇ—, ὥστε με δύνασθαι εἰπεῖν καὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ καθεζόμενος διελέγετο ὁ μακάριος Πολύκαρπος, καὶ τὰς προόδους αὐτοῦ καὶ τὰς εἰσόδους καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ βίου καὶ τὴν τοῦ σώματος ιδέαν καὶ τὰς διαλέξεις ἃς ἐποιεῖτο πρὸς τὸ πλῆθος, καὶ τὴν μετὰ Ἰωάννου συναναστροφὴν ὡς ἀπήγγελλε καὶ τὴν μετὰ τῶν λοι-

- μεν ἀναγκαῖον νὰ παραθέσωμεν εἰς τὸ παρὸν ἔργον· ἔχει ὡς ἐξῆς· «ἐξορκίζω σέ ὁ ὅποῖος θὰ ἀντιγράψῃς τοῦτο τὸ βιβλίον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἐνδόξου παρουσίας του, κατὰ τὴν ὁποῖαν θὰ ἔλθῃ νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς, νὰ παραβάλῃς τὸ ἀντίγραφον καὶ νὰ τὸ διορθώσῃς βάσει τοῦ ἀντιγράφου αὐτοῦ ἀπὸ τὸ ὅποῖον τὸ μετέγραψες μὲ ἐπιμέλειαν· νὰ μεταγράψῃς ἐπίσης καὶ τὸν ὄρκον τοῦτον καὶ νὰ τὸν παραθέσῃς εἰς τὸ ἀντίγραφον».
- 3 Ἦτο ὠφέλιμον νὰ ἔχουν λεχθῆ ὑπ' ἐκείνου ταῦτα καὶ νὰ ἔχουν ἱστορηθῆ ἀπὸ ἡμᾶς, διὰ νὰ ἔχωμεν ἄριστον παράδειγμα ἀκριβεστάτης ἐπιμελείας ἐκείνους τοὺς ἀρχαίους καὶ πράγματι ἱεροῦς ἄνδρας.
- 4 Εἰς τὴν ἐπιστολὴν Πρὸς τὸν Φλωρίνον τὴν ὁποῖαν προανεφέραμεν, ὁ Εἰρηναῖος μνημονεύει τὴν συναναστροφὴν του μὲ τὸν Πολύκαρπον· «Αὐτὰ τὰ διδάγματα, Φλωρίνε, διὰ νὰ ὁμιλήσω μὲ μετριοπάθειαν, δὲν προέρχονται ἀπὸ ὑγιῆ γνώμην· αὐτὰ τὰ διδάγματα εἶναι ἀσύμφωνα μὲ τὴν Ἐκκλησίαν, διότι ρίπτουν τοὺς πειθομένους εἰς αὐτὰ εἰς τὴν μεγίστην ἀσέβειαν, αὐτὰ τὰ διδάγματα δὲν ἐτόλμησαν νὰ τὰ διατυπώσουν ποτέ οὔτε οἱ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν αἰρετικοί· αὐτὰ τὰ διδάγματα δὲν σοῦ τὰ παρέδωσαν οἱ πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς
- 5 πρεσβύτεροι, οἱ συναναστραφέντες τοὺς ἀποστόλους. Διότι σέ εἶδα, ὅταν ἦμην ἀκόμη παιδίον, εἰς τὴν Κάτω Ἀσίαν πλησίον τοῦ Πολυκάρπου, διαπρέποντα εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλὴν⁸⁴ καὶ ἐπιχειροῦντα νὰ εὐδοκιμήσῃς πλησίον του.
- 6 »Πράγματι ἐνθυμοῦμαι περισσότερον τὰ τότε ἐπεισόδια ἀπὸ τὰ προσφάτως συμβάντα—διότι αἱ μαθήσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας, συναυξανόμεναι μὲ τὴν ψυχὴν, ἐνώνονται μὲ αὐτήν—, ὥστε νὰ ἤμπορῶ νὰ εἶπω καὶ τὸν τόπον, εἰς τὸν ὅποῖον ἐκάθητο καὶ ὠμίλει ὁ μακάριος Πολύκαρπος, καὶ τὰς ἐξόδους καὶ τὰς εἰσόδους αὐτοῦ καὶ τὸν τρόπον τοῦ βίου καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος καὶ τὰς ὁμιλίας τὰς ὁποίας ἀπηύθυνε πρὸς τὸ πλῆθος καὶ τὴν μετὰ τοῦ Ἰωάννου συναναστροφὴν ὅπως τὴν διηγείτο καὶ τὴν μετὰ τῶν ἄλλων οἱ

πῶν τῶν ἐωρακότων τὸν Κύριον, καὶ ὡς ἀπεμνημόνευε τοὺς λό-
 γους αὐτῶν, καὶ περὶ τοῦ Κυρίου τίνα ἦν ἢ παρ' ἐκείνων ἀκηκόει,
 καὶ περὶ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδασκαλίας, ὡς παρὰ
 τῶν αὐτοπτῶν τῆς ζωῆς τοῦ λόγου παρειληφώς ὁ Πολύκαρπος
 7 ἀπήγγελλε πάντα σύμφωνα ταῖς γραφαῖς. Ταῦτα καὶ τότε διὰ
 τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ τὸ ἐπ' ἐμοὶ γεγονὸς σπουδαίως ἤκουον, ὑπο-
 μνηματιζόμενος αὐτὰ οὐκ ἐν χάριτι, ἀλλ' ἐν τῇ ἐμῇ καρδίᾳ·
 καὶ αἰεὶ διὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ γνησίως αὐτὰ ἀναμαρουκῶμαι,
 καὶ δύναμαι διαμαρτύρασθαι ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ ὅτι εἴ τι τοι-
 οὔτον ἀκηκόει ἐκεῖνος ὁ μακάριος καὶ ἀποστολικὸς πρεσβύτερος,
 ἀνακράξας ἂν καὶ ἐμφράξας τὰ ὦτα αὐτοῦ καὶ κατὰ τὸ σὺνηθες
 αὐτῷ εἰπὼν, ὦ καλὲ Θεέ, εἰς οἴους με καιροὺς τετήρηκας, ἵνα
 τούτων ἀνέχωμαι, πεφεύγει ἂν καὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ καθεζόμενος
 8 ἢ ἐστὼς τῶν τοιούτων ἀκηκόει λόγων. Καὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν
 δὲ αὐτοῦ ὧν ἐπέστειλεν ἤτοι ταῖς γειννιώσαις ἐκκλησίαις, ἐπι-
 στηρίζων αὐτάς, ἢ τῶν ἀδελφῶν τισι, νουθετῶν αὐτοὺς καὶ προ-
 τρεπόμενος, δύναται φανερωθῆναι».

Ταῦτα ὁ Εἰρηναῖος.

κα'. Ὁ π ω ς ἐ π ἰ Ὶ Ρ ὠ μ η ς Ὶ Α π ο λ-
 λ ὶ ο ς ἐ μ α ρ τ ῦ ρ η σ ε ν

21 1 Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τῆς Κομμόδου βασιλείας χρόνον μετεβέ-
 βλητο μὲν ἐπὶ τὸ προῶν τὰ καθ' ἡμᾶς, εἰρηῆνης σὺν θείᾳ χάριτι
 τὰς καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης διαλαβούσης ἐκκλησίας· ὅτε καὶ ὁ
 σωτήριος λόγος ἐκ παντὸς γένους ἀνθρώπων πᾶσαν ὑπήγετο ψυ-
 χὴν ἐπὶ τὴν εὐσεβῆ τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ θρησκείαν, ὡς ἤδη καὶ
 τῶν ἐπὶ Ὶ Ρ ὠ μ η ς εἰ μάλᾳ πλούτῳ καὶ γένει διαφανῶν πλείους
 ἐπὶ τῶν σφῶν ὁμόσε χωρεῖν πανοικεῖ τε καὶ παγγενεῖ σωτηρίαν.

85. Ὁπως τὰ διδασκόμενα ἀπὸ τὸν Φλωρίνον.

86. Μόνον μία ἐπιστολή τοῦ Πολυκάρπου σώζεται, ἂν καὶ ἴσως αὐτὴ
 νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο.

ὅποιοι εἶχον ἴδει τὸν Κύριον καὶ πῶς ἐνεθυμεῖτο τοὺς λόγους αὐτοῦ καὶ ποῖα ἤκουεν ἀπὸ ἐκείνου; περὶ τοῦ Κυρίου καὶ περὶ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς διδασκαλίας ὅπως τὰ διηγείτο ὁ Πολύκαρπος, παραλαβὼν ἀπὸ τοὺς αὐτόπτας τῆς ζωῆς τοῦ Λόγου, ὅλα σύμφωνα μετὰ τὰς Γραφάς. Αὐτὰ ἤκουον καὶ τότε μὲ προσοχήν, διὰ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ τὸ ὅποion ἦλθεν εἰς ἐμέ, καταγράφων αὐτὰ ὄχι εἰς χάρτην ἀλλὰ εἰς τὴν καρδίαν μου, καὶ πάντοτε μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὰ ἀναμαρκῶμαι μὲ πιστότητα καὶ δύναμαι νὰ μαρτυρήσω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅτι ἂν εἶχεν ἀκούσει κάτι τοιοῦτον⁸⁵ ὁ μακάριος καὶ ἀποστολικὸς ἐκεῖνος πρεσβύτερος, ἀφοῦ θὰ ἐκραύγαζε, θὰ ἔφραζε τὰ ὦτά του, καὶ θὰ ἔλεγε κατὰ τὴν συνήθειάν του 'ὦ καλὲ Θεέ, εἰς ποίους καιροὺς μὲ διετήρησες, ὥστε νὰ ὑποφέρω αὐτὰ τὰ πράγματα', θὰ ἔφευγε καὶ ἀπὸ τὸν τόπον ὅπου καθήμενος ἢ ἰστάμενος θὰ ἤκουε τοιούτους λόγους. Δύναται δὲ νὰ φανερωθῇ καὶ ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς του⁸⁶, τὰς ὁποίας ἔστειλεν εἴτε εἰς τὰς γειτονικὰς Ἐκκλησίας, στηρίζων αὐτάς, εἴτε εἰς μερικοὺς τῶν ἀδελφῶν, νουθετῶν καὶ προτρέπων αὐτούς».

Αὐτὰ λέγει ὁ Εἰρηναῖος.

κα'. Π ὥ ς ἐ μ α ρ τ ὕ ρ η σ ε ν ὁ Ἄ π ο λ -
λ ὶ ο ν ι ο ς εἰ ς τὴ ν Ρ ὶ ο μ η ν

21 ¹ Κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον τῆς βασιλείας τοῦ Κομμόδου ἡ κατάστασίς μας μετεβλήθη πρὸς τὸ ἡπιώτερον, καὶ μὲ τὴν θείαν χάριν ἐπεκράτησεν εἰρήνη εἰς τὰς Ἐκκλησίας ὅλης τῆς οἰκουμένης. Τότε ὁ λόγος τοῦ Σωτῆρος ὠδήγει πολλὰς ψυχὰς ἀπὸ πᾶν γένος ἀνθρώπων εἰς τὴν εὐσεβῆ θρησκείαν τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων, ὥστε ἤδη πλεῖστοι τῶν ἐπιφανῶν κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν καταγωγὴν ἀνδρῶν τῆς Ρώμης νὰ προχωροῦν ὁμαδικῶς μὲ ὄλον τὸν οἶκον καὶ ὅλην τὴν οἰκογένειάν των πρὸς τὴν σωτηρίαν των.

2 Οὐκ ἦν δὲ ἄρα τοῦτο τῷ μισοκάλῳ δαίμονι βασκάνῳ ὄντι
 τὴν φύσιν οἰστόν, ἀπεδύετο δ' οὖν εἰς αἰθῆρας ποικίλας τὰς καθ'
 ἡμῶν μηχανὰς ἐπιτεχνώμενος. Ἐπὶ γοῦν τῆς Ῥωμαίων πόλεως
 Ἐπολλώνιον, ἄνδρα τῶν τότε πιστῶν ἐπὶ παιδείᾳ καὶ φιλοσο-
 φία βεβοημένον, ἐπὶ δικαστήριον ἄγει, ἕνα γέ τινα τῶν εἰς ταῦτ'
 3 ἐπιτηδείων αὐτῷ διακόνων ἐπὶ κατηγορίᾳ τάνδρως ἐγείρας. Ἀλλ'
 ὁ μὲν δείλαιος παρὰ καιρὸν τὴν δίκην εἰσελθὼν, ὅτι μὴ ζῆν ἐξὸν
 ἦν κατὰ βασιλικὸν ὄρον τοὺς τῶν τοιῶνδε μηνυτάς, αὐτίκα κατε-
 4 άγνυται τὰ σκέλη, Περεινίου δικαστοῦ τοιαύτην κατ' αὐτοῦ
 ψῆφον ἀπενέγκαντος· ὁ δὲ γε θεοφιλέστατος μάρτυς, πολλὰ λι-
 παρῶς ἰκετεύσαντος τοῦ δικαστοῦ καὶ λόγον αὐτὸν ἐπὶ τῆς συγ-
 κλήτου βουλήσ ἀιτήσαντος, λογιωτάτην ὑπὲρ ἧς ἐμαρτύρει πί-
 στεως ἐπὶ πάντων παρασχῶν ἀπολογία, κεφαλικῇ κολᾶσει ὡς
 ἂν ἀπὸ δόγματος συγκλήτου τελειοῦται, μηδ' ἄλλως ἀφεῖσθαι
 τοὺς ἀπαξ εἰς δικαστήριον παριόντας καὶ μηδαμῶς τῆς προθέ-
 σεως μεταβαλλομένους ἀρχαίου παρ' αὐτοῖς νόμου κεκρατηκό-
 5 τος. Τούτου μὲν οὖν τὰς ἐπὶ τοῦ δικαστοῦ φωνὰς καὶ τὰς ἀπο-
 κρίσεις ἃς πρὸς πεῦσιν πεποιήτο τοῦ Περεινίου, πᾶσάν τε τὴν
 πρὸς τὴν σύγκλητον ἀπολογία, ὅτω διαγνώσθαι φίλον, ἐκ τῆς τῶν
 ἀρχαίων μαρτύρων συναχθείσης ἡμῖν ἀναγραφῆς εἴσεται.

κβ'. Τί νες κατὰ τούτους ἐπί-
 σκοποὶ ἐγνωρίζοντο

22 Δεκάτω γε μὴν τῆς Κομμόδου βασιλείας ἔτει δέκα πρὸς τρι-
 σὶν ἔτεσι τὴν ἐπισκοπὴν λειτουργηκότα Ἐλεύθερον διαδέ-
 χεται Βίκτωρ· ἐν ᾧ καὶ Ἰουλιανοῦ δέκατον ἔτος ἀποπλήσαντος,
 τῶν κατ' Ἀλεξάνδρειαν παροικιῶν τὴν λειτουργίαν ἐγχειρίζε-

87. Ἴσως ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀδριανοῦ πρὸς τὸν Μι-
 νούκιον Φουνδανὸν καὶ εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Μ. Αὐρηλίου περὶ τοῦ θαύμα-
 τος τῆς κεραυνοβόλου λεγεῶνος.

2 Τοῦτο ὅμως ἀσφαλῶς δὲν ἦτο ὑποφερτὸν ἀπὸ τὸν μι-
 σόκαλον δαίμονα μὲ τὴν βάσκανον φύσιν του, ποὺ κατῆλθεν
 εἰς τὸν ἀγῶνα ἐφευρίσκων ποικίλας μηχανὰς ἐναντίον μας.
 Εἰς τὴν πόλιν τῶν Ρωμαίων λοιπὸν ὀδηγεῖ εἰς τὸ δικαστή-
 ριον τὸν Ἀπολλώνιον, ἄνδρα διάσημον διὰ τὴν παιδείαν
 καὶ τὴν φιλοσοφίαν, μεταξὺ τῶν τότε πιστῶν, ἀφοῦ παρεκί-
 νησε διὰ τὴν καταγγελία τοῦ ἀνδρὸς κάποιον ἀπὸ τοὺς
 3 καταλλήλους ὑπηρέτας αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ μὲν ταλαίπωρος αὐ-
 τός, εἰσηγηθεὶς αὐτὴν τὴν δίκην παράκαιρα, ἐφ' ὅσον κατὰ
 βασιλικὴν διαταγὴν δὲν ἐπετρέπετο νὰ ζοῦν οἱ μηνυταὶ τῶν
 τοιαύτης τάξεως ἀνδρῶν⁸⁷, ὑπεβλήθη εἰς συντριβὴν τῶν
 4 σκελῶν, κατ' ἀπόφασιν τοῦ δικαστοῦ Περηνίου. Ὁ δὲ θεο-
 φιλέστατος μάρτυς, ἀφοῦ ὁ δικαστὴς τὸν ἰκέτευσε μὲ πολλὴν
 ἐπιμονὴν καὶ τοῦ ἐζήτησε ν' ἀπολογηθῆ ἑνώπιον τῆς συνε-
 λεύσεως τῆς συγκλήτου, ἔδωσεν εὐφραδεδεστάτην ἀπολογία
 ὑπὲρ τῆς πίστεως τὴν ὁποῖαν ὡμολόγει καὶ ἀποθνήσκει μὲ
 κεφαλικὴν ποινὴν ὡσὰν κατ' ἀπόφασιν τῆς συγκλήτου, ἐφ'
 ὅσον δὲν ἐπετρέπετο ν' ἀφήνωνται ἐλεύθεροι οἱ ἀπαξ προσα-
 γόμενοι εἰς τὸ δικαστήριον καὶ μὴ μεταβάλλοντες πρόθεσιν
 5 σύμφωνα μὲ ἀρχαῖον νόμον ἰσχύοντα εἰς αὐτούς. Τοὺς λόγους
 λοιπὸν τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἑνώπιον τοῦ δικαστοῦ καὶ τὰς
 ἀποκρίσεις τὰς ὁποίας ἔδωσεν εἰς τὸ ἐρωτηματολόγιον τοῦ
 Περηνίου, καὶ ὅλην τὴν ἀπολογία πρὸς τὴν σύγκλητον
 ὅποιος θέλει νὰ τὰ μελετήσῃ θὰ τὰ εὔρη εἰς τὴν ἀπὸ ἡμᾶς κα-
 ταρτισθεῖσαν Συλλογὴν ἀρχαίων μαρτυρίων.

κβ'. Ποῖοι διέπρεψαν ὡς ἐπίσκοποι
 κατὰ τοὺς χρόνους τούτους

22 Κατὰ τὸ δέκατον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Κομμόδου δια-
 δέχεται τὸν Ἐλεύθερον, ὑπηρετήσαντα εἰς τὴν ἐπισκοπὴν
 ἐπὶ δέκα τρία ἔτη, ὁ Βίκτωρ. Κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον ὁ Δημή-
 τριος ἀνέλαβε τὴν λειτουργίαν τῶν παροικιῶν τῆς Ἀλεξαν-

ται Δημήτριος· καθ' οὗς καὶ τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας ὄγδοος ἀπὸ τῶν ἀποστόλων ὁ πρόσθεν ἤδη δεδηλωμένος ἔτι τότε Σεραπίων ἐπίσκοπος ἐγνωρίζετο. Καισαρείας δὲ τῆς Παλαιστίνων ἡγεῖτο Θεόφιλος, καὶ Νᾶρκισσος δὲ ὁμοίως, οὗ καὶ πρόσθεν ὁ λόγος μνήμην ἐποιήσατο, τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας ἔτι τότε τὴν λειτουργίαν εἶχε, Κορίνθου δὲ τῆς καθ' Ἑλλάδα κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἐπίσκοπος ἦν Βάκχυλλος καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ παροικίας Πολυκράτης. Καὶ ἄλλοι δ', ὡς γε εἰκός, ἐπὶ τούτοις μυρριοὶ κατὰ τούσδε διέπρεπον· ὧν γε μὴν ἔγγραφος ἢ τῆς πίστεως εἰς ἡμᾶς κατῆλθεν ὀρθοδοξία, τούτους εἰκότως ὀνομαστὶ κατελέξαμεν.

κγ'. Περὶ τοῦ τότε κινήθεντος
ἀμφὶ τοῦ Πάσχα ζητήματος

- 23** 1 Ζητήσεως δῆτα κατὰ τούσδε οὐ σμικρᾶς ἀνακινήθεισης, ὅτι δὴ τῆς Ἀσίας ἀπάσης αἱ παροικίαι ὡς ἐκ παραδόσεως ἀρχαιοτέρας σελήνης τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην ὥροντο δεῖν ἐπὶ τῆς τοῦ σωτηρίου Πάσχα ἑορτῆς παραφυλάττειν, ἐν ἧ θύειν τὸ πρόβατον Ἰουδαίοις προηγόρευτο, ὡς δέον ἐκ παντὸς κατὰ ταύτην, ὁποῖα δὲν ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος περιτυγχάνοι, τὰς τῶν ἀσιτιῶν ἐπιλύσεις ποιεῖσθαι, οὐκ ἔθους ὄντος τοῦτον ἐπιτελεῖν τὸν τρόπον ταῖς ἀνὰ τὴν λοιπὴν ἅπασαν οἰκουμένην ἐκκλησίαις, ἐξ ἀποστολικῆς παραδόσεως τὸ καὶ εἰς δεῦρο κρατῆσαν ἔθος φυλαττούσαις, ὡς μὴδ' ἐτέρα προσήκειν παρὰ τὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ
- 2 Σωτῆρος ἡμῶν ἡμέρα τὰς νηστείας ἐπιλύεσθαι, σύνοδοι δὲ καὶ συγκροτήσεις ἐπισκόπων ἐπὶ ταῦτόν ἐγίνοντο, πάντες τε μιᾷ γνώμῃ δι' ἐπιστολῶν ἐκκλησιαστικὸν δόγμα τοῖς πανταχόσε

δρείας, ἀφοῦ ὁ Ἰουλιανὸς εἶχε συμπληρώσει τὸ δέκατον ἔτος τῆς ἐπισκοπείας του· ὁμοίως κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον ἐγινε γνωστὸς ὁ προηγουμένως μνημονευθεὶς ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀντιοχέων Σεραπίων, ὄγδοος εἰς τὴν σειρὰν ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων. Τῆς δὲ Ἐκκλησίας τῆς Καισαρείας Παλαιστίνης ἠγεῖτο ὁ Θεόφιλος, καὶ ὁ Νάρκισσος ὁμοίως, ὁ ὁποῖος ἐμνημονεύθη καὶ προηγουμένως, εἶχε τότε τὴν λειτουργίαν τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας, τῆς δὲ Κορίνθου ἐν Ἑλλάδι ἦτο κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐπίσκοπος ὁ Βάκχυλλος καὶ τῆς παροικίας τῆς Ἐφέσου ὁ Πολυκράτης. Ἐκτὸς τούτων καὶ ἄλλοι πολυάριθμοι διέπρεπον κατ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους, ὡς εἶναι εὐλόγον· εἶναι ὅμως φυσικὸν ὅτι ὀνομαστὶ μνημονεύομεν ἐκείνους τῶν ὁποίων ἡ ὀρθοδοξία τῆς πίστεως κατῆλθεν εἰς ἡμᾶς ἐγγράφως.

κγ'. Περὶ τοῦ τότε ἀνακινήθεντος
ζητήματος τοῦ Πάσχα

- 23 1** Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀνεκινήθη ἐν πράγματι σπουδαῖον ζήτημα λόγῳ τοῦ γεγονότος ὅτι αἱ παροικίαι ὅλης τῆς Ἀσίας κατὰ παλαιότεραν παράδοσιν ἐνόμιζον ὅτι διὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ σωτηρίου Πάσχα ἔπρεπε νὰ φυλάττουν τὴν δεκάτην τετάρτην τῆς σελήνης, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχε νομοθετηθῆ διὰ τοὺς Ἰουδαίους νὰ θύουν τὸ πρόβατον, καὶ ὅτι ἔπρεπεν ἀπαραιτήτως κατὰ τὴν ἡμερομηνίαν αὐτήν, ὅποιανδὴποτε ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος καὶ ἂν ἔπιπτε, νὰ τερματίζεται ἡ νηστεία, ἐνῶ αἱ ἀνά τὴν ὑπόλοιπον οἰκουμένην Ἐκκλησίαι δὲν εἶχον ἔθιμον νὰ τελοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν ἑορτήν, ἐφύλαττον μάλιστα κατ' ἀποστολικὴν παράδοσιν καὶ ἕως τῶρα ἐπικρατῆσαν ἔθιμον, κατὰ τὸ ὁποῖον δὲν ἀρμόζει νὰ τερματίζεται ἄλλην ἡμέραν παρὰ τὴν ἡμέραν τῆς
- 2** ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ἐγιναν σύνοδοι καὶ συσκέψεις ἐπισκόπων, ὅλοι δὲ ὁμοφώνως διετύπωσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀπόφασιν καὶ ἀνεκοίνωσαν δι' ἐπιστολῶν εἰς τοὺς

διετυποῦντο ὡς ἂν μὴδ' ἐν ἄλλῃ ποτὲ τῆς Κυριακῆς ἡμέρα τὸ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἐπιτελοῖτο τοῦ Κυρίου μυστήριον, καὶ ὅπως ἐν ταύτῃ μόνῃ τῶν κατὰ τὸ Πάσχα νηστειῶν φυλαττοῖμεθα τὰς ἐπιλύσεις.

- 3 Φέρεται δι' εἰς ἔτι νῦν τῶν κατὰ Παλαιστίνην τηνικάδε συγκεκροτημένων γραφῆ, ὧν προυτέτακτο Θεόφιλος τῆς ἐν Καισαρείᾳ παροικίας ἐπίσκοπος καὶ Νάρκισσος τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ τῶν ἐπὶ Ῥώμῃς δ' ὁμοίως ἄλλη περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος, ἐπίσκοπον Βίκτορα δηλοῦσα, τῶν τε κατὰ Πόντον ἐπισκόπων, ὧν Πάλμας ὡς ἀρχαιότατος προυτέτακτο, καὶ τῶν κατὰ
- 4 Γαλλίαν δὲ παροικιῶν, ἃς Εἰρηναῖος ἐπεσκόπει, ἔτι τε τῶν κατὰ τὴν Ὀσσορηνὴν καὶ τὰς ἐκεῖσε πόλεις, καὶ ἰδίως Βακχύλλου τῆς Κορινθίων ἐκκλησίας ἐπισκόπου, καὶ πλείστων ὄσων ἄλλων, οἳ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν δόξαν τε καὶ κρίσιν ἐξηγηγεμένοι, τὴν αὐτὴν τέθεινται ψῆφον. Καὶ τούτων μὲν ἦν ὄρος εἰς, ὃ δεδηλωμένος.

κδ'. Περὶ τῆς κατὰ τὴν Ἀσίαν
διαφωνίας

- 24 1 Τῶν δὲ ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἐπισκόπων τὸ πάλαι πρότερον αὐτοῖς παραδοθὲν διαφυλάττειν ἔθος χρῆναι δισχυριζομένων ἠγεῖτο Πολυκράτης· ὃς καὶ αὐτὸς ἐν ἧ πρὸς Βίκτορα καὶ τὴν Ῥωμαίων ἐκκλησίαν διετυπώσατο γραφῇ εἰς αὐτὸν ἐλθοῦσαν παράδοσιν ἐκτίθεται διὰ τούτων.

- 2 «Ἡμεῖς οὖν ἀραδιούργητον ἄγομεν τὴν ἡμέραν, μήτε προστιθέντες μήτε ἀφαιρούμενοι· καὶ γὰρ κατὰ τὴν Ἀσίαν μεγάλα στοιχεῖα κεκοίμηται, ἅτινα ἀναστήσειαι τῇ ἡμέρᾳ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου, ἐν ἧ ἔρχεται μετὰ δόξης ἐξ οὐρανῶν καὶ ἀναζητήσει πάντα τοὺς ἁγίους· Φίλιππος¹ τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ὃς κεκοίμηται ἐν Ἱεραπόλει καὶ δύο θυγατέρες αὐτοῦ γεγηρακυ-

1. Φίλιππος Χρήστου Φίλιππον κώδ., ἐκδ.

πανταχοῦ πιστούς, νὰ μὴ τελῆται ποτὲ ἄλλην ἡμέραν πλὴν τῆς Κυριακῆς τὸ μυστήριον τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καὶ νὰ φυλάττωμεν μόνον δι' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τὸν τερματισμὸν τῶν νηστειῶν ἐπὶ τῷ Πάσχᾳ.

- 3 Φέρεται μάλιστα ἕως σήμερα ἐπιστολὴ τῶν συνελθόντων τότε εἰς τὴν Παλαιστίνην ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Θεοφίλου ἐπισκόπου τῆς παροικίας ἐν Καισαρείᾳ καὶ τοῦ Ναρκίσου τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις, καθὼς ἐπίσης ἄλλη ἐπιστολὴ τῶν συνελθόντων εἰς τὴν Ρώμην, σημειώνουσα ὅτι ἐπίσκοπος ἦτο ὁ Βίκτωρ, ἄλλη τῶν ἐπισκόπων τοῦ Πόντου, τῶν ὁποίων προήδρευεν ὁ Πάλμας ὡς ἀρχαιότερος, ἄλλη τῶν παροικιῶν τῆς Γαλλίας, τῶν ὁποίων ἐπεσκόπευεν ὁ Εἰρηναῖος· ὡς ἐπίσης ἐπιστολὴ τῶν ἐπισκόπων τῆς Ὀσροηνῆς καὶ τῶν πόλεων τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ ἰδιαίτερα ἐπιστολὴ τοῦ Βακχύλλου ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Κορινθίων, καὶ πολλῶν ἄλλων, οἱ ὅποιοι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γνώμην καὶ κρίσιν εἶχον ἐκφέρει, εἶχον δώσει τὴν αὐτὴν ψῆφον. Καὶ αὐτῶν μὲν ὁ κανὼν ἦτο εἰς, ὁ προδηλωθεῖς.

κδ'. Περὶ τῆς διαφωνίας εἰς
τὴν Ἀσίαν

- 24** 1 Τῶν δὲ ἐπισκόπων τῆς Ἀσίας, οἱ ὅποιοι ἰσχυρίζοντο ὅτι πρέπει νὰ διαφυλάττουν τὸ ἀπὸ παλαιὰ παραδοθὲν εἰς αὐτοὺς ἔθιμον, ἡγέτης ἦτο ὁ Πολυκράτης, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν γραφεῖσαν πρὸς τὸν Βίκτορα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ρωμαίων ἐκθέτει διὰ τῶν ἐξῆς τὴν εἰς αὐτὸν ἐλθοῦσαν παράδοσιν.
- 2 «Ἡμεῖς λοιπὸν ἑορτάζομεν γνησίαν τὴν ἡμέραν, χωρὶς νὰ προσθέτωμεν καὶ χωρὶς ν' ἀφαιροῦμεν. Διότι εἰς τὴν Ἀσίαν ἔχουν κοιμηθῆ μεγάλοι ἀστέρες, οἱ ὅποιοι θὰ ἀναστουῖν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἔλθῃ οὗτος ἐνδόξως ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ θὰ ἀναζητήσῃ ὅλους τοὺς ἁγίους· ὁ Φίλιππος ἐκ τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ὁ ὁποῖος ἔχει κοιμηθῆ εἰς τὴν Ἱεράπολιν, ὡς καὶ δύο

3 *ται παρθένοι και ἡ ἑτέρα αὐτοῦ θυγάτηρ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι πο-*
λιτευσαμένη ἐν Ἐφέσῳ ἀναπαύεται· ἔτι δὲ και Ἰωάννης ὁ ἐπὶ
τὸ στῆθος τοῦ Κυρίου ἀναπесῶν, δς ἐγενήθη ἱερεὺς τὸ πέταλον
πεφορεκῶς και μάρτυς και διδάσκαλος· οὗτος ἐν Ἐφέσῳ κεκοί-
 4 *μηται· ἔτι δὲ και Πολύκαρπος ἐν Σμύρνη, και ἐπίσκοπος και*
μάρτυς· και Θρασεάς και ἐπίσκοπος και μάρτυς ἀπὸ Εὐμενείας,
 5 *δς ἐν Σμύρνη κεκοίμηται. Τί δὲ δεῖ λέγειν Σάγαριν ἐπίσκοπον*
και μάρτυρα, δς ἐν Λαοδικεῖα κεκοίμηται, ἔτι δὲ και Παπίριον
τὸν μακάριον και Μελίτωνα τὸν εὐνοῦχον, τὸν ἐν ἁγίῳ Πνεύμα-
τι πάντα πολιτευσάμενον, δς κεῖται ἐν Σάρδεσι περιμένων τὴν
 6 *ἀπὸ τῶν οὐρανῶν ἐπισκοπὴν ἐν ἣ ἐκ νεκρῶν ἀναστήσεται; οὗ-*
τοι πάντες ἐτήρησαν τὴν ἡμέραν τῆς τεσσαρεσκαδεκάτης τοῦ
Πάσχα κατὰ τὸ εὐαγγέλιον, μηδὲν παρεκβαίνοντες, ἀλλὰ κατὰ
τὸν κανόνα τῆς πίστεως ἀκολουθοῦντες.

7 *»Ἐτι δὲ καὶ γὰρ ὁ μικρότερος πάντων ὑμῶν Πολυκράτης,*
κατὰ παράδοσιν τῶν συγγενῶν μου, οἷς και παρηκολούθησά τι-
σιν αὐτῶν. Ἑπτὰ μὲν ἦσαν συγγενεῖς μου ἐπίσκοποι, ἐγὼ δὲ
ὄγδοος· και πάντοτε τὴν ἡμέραν ἤγαγον οἱ συγγενεῖς μου ὅταν
 8 *ὁ λαὸς ἤρηνεν τὴν ζύμην. Ἐγὼ οὖν, ἀδελφοί, ἐξήκοντα πέντε*
ἔτη ἔχων ἐν Κυρίῳ και συμβεβληκῶς τοῖς ἀπὸ τῆς οἰκουμένης
ἀδελφοῖς και πᾶσαν ἁγίαν Γραφὴν διεληλυθῶς, οὐ πτύρομαι ἐπὶ
τοῖς καταπλησσομένοις· οἱ γὰρ ἐμοῦ μείζονες εἰρήκασι ἑπιθα-
ρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις».

8 *Τούτοις ἐπιφέρει περὶ τῶν γράφοντι συμπαρόντων αὐτῶ*
και ὁμοδοξούντων ἐπισκόπων ταῦτα λέγων· «ἐδυναμην δὲ τῶν
ἐπισκόπων τῶν συμπαρόντων μνημονεῦσαι, οὓς ὑμεῖς ἠξιώσατε
μετακληθῆναι ὑπ' ἐμοῦ και μετεκαλεσάμην· ὧν τὰ ὀνόματα ἐὰν

88. Ἰω. 13, 23· 21, 23.

89. Παραμένει ἄγνωστον τὸ στοιχεῖον βάσει τοῦ ὁποῖου ὁ Ἰωάννης παραβάλλεται μὲ ἀρχιερέα τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ.

90. Βλ. ἄνωτέρω 5, 18, 14.

91. Βλ. ἄνωτέρω 4, 26.

θυγατέρες αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι ἐγήρασαν παρθένοι, καὶ ἡ ἄλλη
 θυγάτηρ του ἡ ὁποία ἀφοῦ ἔζησεν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀνα-
 3 παύεται εἰς τὴν Ἔφεσον· προσέτι δὲ ὁ Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος ἀ-
 νέπεσεν εἰς τὸ στήθος τοῦ Κυρίου⁸⁸ καὶ ἔγινεν ἱερεὺς φορέσας
 τὸ πέταλον⁸⁹ καὶ μάρτυς καὶ διδάσκαλος, κοιμηθεὶς εἰς τὴν
 4 Ἔφεσον· προσέτι δὲ ὁ Πολύκαρπος εἰς τὴν Σμύρνην, ἐπίσκο-
 πος καὶ μάρτυς, καὶ ὁ Θρασέας⁹⁰ ἀπὸ τὴν Εὐμένειαν, ἐπί-
 5 σκοπος καὶ μάρτυς, ὁ ὁποῖος ἐκοιμήθη εἰς τὴν Σμύρνην. Τί
 χρειάζεται δὲ νὰ ἀναφέρωμεν τὸν Σάγαριν, ἐπίσκοπον καὶ
 μάρτυρα, ὁ ὁποῖος ἐκοιμήθη εἰς τὴν Λαοδίκειαν, προσέτι δὲ
 τὸν μακάριον Παπίριον καὶ τὸν παρθενικὸν Μελίτωνα⁹¹,
 τὸν ζήσαντα καθ' ὅλα ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, ὁ ὁποῖος κεῖται
 εἰς τὰς Σάρδεις περιμένων τὴν ἐπίσκεψιν ἀπὸ τοὺς οὐρανοῦς,
 6 κατὰ τὴν ὁποίαν θ' ἀναστῆ ἐκ νεκρῶν; Ὅλοι αὐτοὶ ἐτήρη-
 σαν τὴν ἡμέραν τῆς δεκάτης τετάρτης διὰ τὸ Πάσχα κατὰ τὸ
 Εὐαγγέλιον, χωρὶς νὰ τὴν παραβιάσουν καὶ σύμφωνα μὲ τὸν
 κανόνα τῆς πίστεως.

»Ἐπίσης δὲ βεβαιῶνω καὶ ἐγὼ ὁ μικρότερος ἀπὸ ὅλους
 σας Πολυκράτης, συμφῶνως πρὸς παράδοσιν τῶν συγγενῶν
 μου, μερικοὺς τῶν ὁποίων καὶ ἠκολούθησα. Ἐπτὰ συγγε-
 νεῖς μου ἦσαν ἐπίσκοποι, ἐγὼ δὲ εἶμαι ὄγδοος· καὶ πάντοτε
 οἱ συγγενεῖς μου ἐώρταζον τὴν ἡμέραν, ὅταν ὁ λαὸς ἀφήρει
 7 τὸν ζυμωμένον ἄρτον. Ἐγὼ λοιπόν, ἀδελφοί, ἔχων ζήσει
 ἐξήκοντα πέντε ἔτη ἐν Κυρίῳ, ἔχων διατηρήσει κοινωνίαν
 μὲ τοὺς ἀδελφοὺς τῆς οἰκουμένης καὶ ἔχων διεξέλθει ὅλην τὴν
 ἁγίαν Γραφήν, δὲν πτοοῦμαι ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι θέλουν
 νὰ μὲ ταραξοῦν· διότι οἱ ἀνώτεροι ἀπὸ ἐμὲ ἔχουν εἶπει, ἔ-
 πει νὰ πειθαρχῶμεν περισσότερο εἰς τὸν Θεὸν παρά εἰς τοὺς
 ἀνθρώπους».

8 Εἰς αὐτὰ προσθέτει ταῦτα περὶ τῶν συμπαρευρισκομέ-
 νων μὲ αὐτόν, ὅταν ἔγραφε, καὶ ὁμοφρονούντων ἐπισκόπων·
 «θὰ ἡδυνάμην δὲ νὰ μνημονεύσω τοὺς παρευρισκομένους ἐπι-
 σκόπους, τοὺς ὁποῖους σεῖς ἠξιώσατε νὰ προσκληθοῦν ὑπ'
 ἔμοῦ καὶ ἐγὼ τοὺς προσεκάλεσα· ἐὰν γράψω τὰ ὀνόματα αὐ-

γράφω, πολλὰ πλήθη εἰσίν· οἱ δὲ εἰδότες τὸν μικρόν μου ἄνθρωπον συνηυδόκησαν τῇ ἐπιστολῇ, εἰδότες ὅτι εἰκῆ πολιὰς οὐκ ἤνεγκα, ἀλλ' ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πάντοτε πεπολίτευμαι».

9 Ἐπὶ τούτοις ὁ μὲν τῆς Ῥωμαίων προεστῶς Βίκτωρ ἀθρόως τῆς Ἀσίας πάσης ἅμα ταῖς ὁμόροις ἐκκλησίαις τὰς παροικίας ἀποτέμνειν, ὡς ἂν ἑτεροδοξούσας, τῆς κοινῆς ἐνώσεως πειρᾶται, καὶ στηλιτεύει γε διὰ γραμμάτων ἀκοινωνήτους πάντας
10 ἄρδην τοὺς ἐκεῖσε ἀνακηρύττων ἀδελφούς. Ἀλλ' οὐ πᾶοί τε τοῖς ἐπισκόποις ταῦτα ἠρέσκετο. Ἀντιπαρακελεύονται δῆτα αὐτῷ τὰ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς πρὸς τοὺς πλησίον ἐνώσεώς τε καὶ ἀγάπης φρονεῖν, φέρονται δὲ καὶ αἱ τούτων φωναὶ πληκτικώτε-
11 ρον καθαπτομένων τοῦ Βίκτορος. Ἐν οἷς καὶ ὁ Εἰρηναῖος ἐκ προσώπου ὧν ἠγεῖτο κατὰ τὴν Γαλλίαν ἀδελφῶν ἐπιστείλας, παρίσταται μὲν τῷ δεῖν ἐν μόνῃ τῇ τῆς Κυριακῆς ἡμέρᾳ τὸ τῆς τοῦ Κυρίου ἀναστάσεως ἐπιτελεῖσθαι μυστήριον, τῷ γε μὴν Βίκτορι προσηκόντως, ὡς μὴ ἀποκόπτοι ὅλας ἐκκλησίας Θεοῦ ἀρχαίου ἔθους παράδοσιν ἐπιτηρούσας, πλεῖστα ἕτερα παραινεῖ, καὶ αὐτοῖς δὲ ῥήμασι τάδε ἐπιλέγων.

12 «Οὐδὲ γὰρ μόνον περὶ τῆς ἡμέρας ἐστὶν ἡ ἀμφισβήτησις, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ εἴδους αὐτοῦ τῆς νηστείας. Οἱ μὲν γὰρ οἶονται μίαν ἡμέραν δεῖν αὐτοὺς νηστεύειν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ καὶ πλείονας· οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας ἡμερινὰς τε καὶ νυκτερινὰς συμ-
13 μετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν. Καὶ τοιαύτη μὲν ποικιλία τῶν ἐπιτηρούντων οὐ νῦν ἐφ' ἡμῶν γεγονυῖα, ἀλλὰ καὶ πολὺ πρότερον ἐπὶ τῶν πρὸ ἡμῶν, τῶν παρὰ τὸ ἀκριβές, ὡς εἰκός, κρατούντων τὴν καθ' ἀπλότητα καὶ ἰδιωτισμὸν συνήθειαν εἰς τὸ μετέπειτα πεποιηκότων, καὶ οὐδὲν ἕλαττον πάντες οὗτοι εἰρήνευσάν

τῶν θὰ εἶναι πολυάριθμα. Αὐτοί, γνωρίζοντες τὸν μικρὸν ἄνθρωπὸν μου, ἐνέκριναν τὴν ἐπιστολήν μου, ἀντιλαμβανόμενοι ὅτι δὲν ἀπέκτησα ματαίως ἄσπρα μαλλιά, ἀλλ' ἐπολιτεύθην πάντοτε ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ».

9 Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὰ ὁ μὲν προϊστάμενος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ρωμαίων ἀπεπειράθη ν' ἀποκόψη ἀπὸ τὴν κοινήν ἐνότητα τὰς παροικίας ὅλης τῆς Ἀσίας μετὰ τῶν ὁμόρων Ἐκκλησιῶν, ὡσὰν ἑτεροδόξους, καὶ τὰς ἐστηλίτευσεν ἐπιστολάς ἀνακηρύττων ἀκοινωνήτους ὅλους γενικῶς τοὺς ἐκεῖ ἀδελφούς. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν ἤρρεσεν εἰς ὅλους τοὺς ἐπισκόπους. Οὗτοι πράγματι ἀντιθέτως τοῦ συνιστοῦν νὰ κατέχεται ἀπὸ τὸ φρόνημα τῆς εἰρήνης καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἐνώσεως καὶ ἀγάπης, φέρονται δὲ καὶ διατηροῦνται ἀκόμη οἱ λόγοι
10 τῶν οἱ ὅποιοι καθάπτονται αὐστηρῶς τοῦ Βίκτορος. Ἐξ αὐτῶν ὁ Εἰρηναῖος, γράψας ἐξ ὀνόματος τῶν ἀδελφῶν τῆς Γαλλίας τῶν ὁποίων ἠγεῖτο, συμφωνεῖ μὲν ὅτι τὸ μυστήριον τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου πρέπει νὰ τελεῖται μόνον κατὰ τὴν Κυριακὴν ἡμέραν, προτρέπει ὅμως τὸν Βίκτορα καταλλήλως, μὲ σκοπὸν νὰ τὸν πείσῃ νὰ μὴ ἀποκόψη ὅλας τὰς Ἐκκλησίας αἱ ὅποια διατηροῦν παράδοσιν κατ' ἀρχαίαν συνήθειαν καὶ ἐκτὸς ἀπὸ ἄλλα πολλὰ λέγει ἐπὶ λέξει καὶ τὰ ἐξῆς.

12 «Δὲν εἶναι δὲ μόνον διὰ τὴν ἡμέραν ἡ ἀμφισβήτησις, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ εἶδος τῆς νηστείας. Διότι ἄλλοι μὲν νομίζουν ὅτι πρέπει νὰ νηστεύουν μίαν ἡμέραν, ἄλλοι δὲ δύο, ἄλλοι δὲ περισσοτέρας· ἄλλοι δὲ ὑπολογίζουν τὴν ἡμέραν
13 τῶν εἰς τεσσαράκοντα ὥρας ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς. Τοιαύτη ποικιλία εἰς τὸν τρόπον τηρήσεως δὲν ἔγινεν εἰς τὴν ἐποχὴν μας, ἀλλὰ πολὺ παλαιότερα κατὰ τοὺς χρόνους τῶν προγενεστέρων μας, οἱ ὅποιοι, χωρὶς νὰ προσέχουν τὴν ἀκρίβειαν ὅπως φαίνεται, τηροῦν τὴν ἀπλοϊκὴν καὶ ἰδιόρρυθμον συνήθειαν καὶ τὴν μετέδωσαν εἰς τοὺς μετέπειτα, καὶ παρὰ ταῦτα ὅλοι αὐτοὶ εἰρήνευσαν καὶ ἡμεῖς εἰρηνεύομεν πρὸς ἀλλήλους

τε καὶ εἰρηνεύομεν πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἡ διαφωνία τῆς νηστείας τὴν ὁμόνοιαν τῆς πίστεως συνίστησιν»).

14 Τούτοις καὶ ἱστορίαν προστίθησιν, ἣν οἰκείως παραθήσομαι, τοῦτον ἔχουσαν τὸν τρόπον· «ἐν οἷς καὶ οἱ πρὸ Σωτῆρος πρεσβύτεροι, οἱ προστάντες τῆς ἐκκλησίας ἧς σὺ νῦν ἀρηγῆ, — Ἀνίκητον λέγομεν καὶ Πῖον Ὑγῖνόν τε καὶ Τελεσφόρον καὶ Εὐστον—, οὔτε αὐτοὶ ἐτήρησαν οὔτε τοῖς μετ' αὐτῶν ἐπέτρεπον, καὶ οὐδὲν ἔλαττον αὐτοὶ μὴ τηροῦντες εἰρήνευον τοῖς ἀπὸ τῶν παροικιῶν ἐν αἷς ἐτηρεῖτο, ἐρχομένοις πρὸς αὐτούς· καίτοι μᾶλ-

15 λον ἐναντίον ἦν τὸ τηρεῖν τοῖς μὴ τηροῦσι. Καὶ οὐδέποτε διὰ τὸ εἶδος τοῦτο ἀπεβλήθησάν τινες, ἀλλ' αὐτοὶ μὴ τηροῦντες οἱ πρὸ σοῦ πρεσβύτεροι τοῖς ἀπὸ τῶν παροικιῶν τηροῦσιν ἔπεμπον

16 εὐχαριστίαν, καὶ τοῦ μακαρίου Πολυκάρπου ἐπιδημήσαντος τῆ Ῥώμῃ ἐπὶ Ἀνικήτου καὶ περὶ ἄλλων τινῶν μικρὰ σχόντες πρὸς ἀλλήλους, εὐθὺς εἰρήνευσαν, περὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου μὴ φιλεριστήσαντες εἰς ἑαυτούς. Οὔτε γὰρ ὁ Ἀνίκητος τὸν Πολύκαρπον πείσαι ἐδύνατο μὴ τηρεῖν, ἅτε μετὰ Ἰωάννου τοῦ μαθητοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων οἷς συνδιέτριψεν αἰεὶ τετηρηκότα, οὔτε μὴν ὁ Πολύκαρπος τὸν Ἀνίκητον ἔπεισε τηρεῖν, λέγοντα τὴν συνήθειαν τῶν πρὸ αὐτοῦ πρεσβυτέ-

17 ρων ὀφείλειν κατέχειν. Καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐκοινώνησαν ἑαυτοῖς, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παρεχώρησεν ὁ Ἀνίκητος τὴν εὐχαριστίαν τῷ Πολυκάρπῳ, κατ' ἐντροπὴν δηλονότι, καὶ μετ' εἰρήνης ἀπ' ἀλλήλων ἀπηλλάγησαν, πάσης τῆς ἐκκλησίας εἰρήνην ἐχόντων, καὶ τῶν τηρούντων καὶ τῶν μὴ τηρούντων»).

18 Καὶ ὁ μὲν Εἰρηναῖος φερώνυμός τις ὢν τῇ προσηγορίᾳ αὐτῷ τε τῷ τρόπῳ εἰρηνοποιός, τοιαῦτα ὑπὲρ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν

καὶ ἡ διαφωνία ὡς πρὸς τὴν νηστείαν κατοχυρώνει τὴν ὁμόνοιαν ὡς πρὸς τὴν πίστιν».

- 14 Προσθέτει δὲ εἰς αὐτὰ καὶ ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν θὰ παραθέσω, ἔχουσιν ὡς ἑξῆς· «Μεταξὺ αὐτῶν καὶ οἱ πρὸ τοῦ Σωτῆρος πρεσβύτεροι, οἱ προϊστάμενοι τῆς Ἐκκλησίας τὴν ὁποίαν διοικεῖς τῶρα ἐσὺ—ἐννοοῦμεν δὲ τὸν Ἀνίκητον καὶ τὸν Πίον, τὸν Ὑγῖνον καὶ τὸν Τελεσφόρον καὶ τὸν Ξύστον —, οὔτε αὐτοὶ ἐτήρησαν τὴν ἑορτὴν οὔτε εἰς τοὺς μετ' αὐτῶν ἐπέτρεπον τὴν τήρησιν, καὶ παρὰ ταῦτα αὐτοὶ χωρὶς νὰ τηροῦν εἶχον εἰρηνικὰς σχέσεις μὲ τοὺς ἐκ τῶν παροικιῶν εἰς τὰς ὁποίας ἐτηρεῖτο ἡ ἑορτή, ὅταν ἤρχοντο πρὸς αὐτούς. Καὶ ὅμως διὰ τοὺς μὴ τηροῦντας ἡ τήρησις ἀπετέλει μεγαλῦ-
- 15 τερον σκάνδαλον. Καὶ ποτὲ δὲν ἀπεβλήθησαν τῆς Ἐκκλησίας ἄνθρωποι λόγῳ τῆς συνηθείας αὐτῆς, ἀλλ' οἱ μὴ τηροῦντες πρὶν ἀπὸ σὲ πρεσβύτεροι ἔστελλον εὐχαριστίαν εἰς τοὺς προερχομένους ἀπὸ παροικίας αἱ ὁποῖαι ἐτήρουν τὴν ἑορτὴν.
- 16 Καὶ ὅταν ὁ Πολύκαρπος μετέβη εἰς τὴν Ρώμην ἐπὶ Ἀνικήτου, ἐνῶ εἶχον διαφορὰς μεταξὺ των δι' ἄλλα μικροζητήματα, εἰρήνευσαν ἀμέσως, χωρὶς νὰ φιλονεικήσουν μεταξὺ των περὶ τοῦ θέματος τούτου. Πράγματι οὔτε ὁ Ἀνίκητος ἠδύνατο νὰ πείσῃ τὸν Πολύκαρπον νὰ μὴ τηρῇ, καθ' ὅσον οὗτος τὴν εἶχε τηρήσει πάντοτε μετὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ μαθητοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων τοὺς ὁποίους συνανεστράφη, οὔτε βεβαίως ὁ Πολύκαρπος ἔπεισε τὸν Ἀνίκητον νὰ τὴν τηρῇ, καθ' ὅσον αὐτὸς ἔλεγεν ὅτι ὠφείλε νὰ κρατῇ τὴν
- 17 συνήθειαν τῶν πρὸ αὐτοῦ πρεσβυτέρων. Ἀφοῦ δὲ οὕτως εἶχον τὰ πράγματα ἐκοινώνησαν μεταξὺ των καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὁ Ἀνίκητος παρεχώρησε τὴν τέλεσιν τῆς εὐχαριστίας εἰς τὸν Πολύκαρπον, προφανῶς ἀπὸ σεβασμόν, καὶ ἐχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων μὲ εἰρήνην, ἐνῶ ὅλη ἡ Ἐκκλησία εἶχεν εἰρήνην, καὶ οἱ τηροῦντες καὶ οἱ μὴ τηροῦντες».
- 18 Καὶ ὁ μὲν Εἰρηναῖος, ἐπαξίως φέρων τὸ ὄνομα, διότι ἦτο εἰρηνοποιὸς καὶ κατὰ τὸ ὄνομα καὶ κατὰ τὴν διαγωγὴν, αὐτὴν τὴν παράκλησιν καὶ τὴν μεσολάβησιν προσέφερεν· ὁ

εἰρήνης παρεκάλει τε καὶ ἐπρέσβευεν· ὁ δ' αὐτὸς οὐ μόνω τῷ Βίκτορι, καὶ διαφόροις δὲ πλείστοις ἄρχουσιν ἐκκλησιῶν τὰ κατάλληλα δι' ἐπιστολῶν περὶ κεκινημένου ζητήματος ὠμίλει.

κε'. Ὁ πως τοῖς πᾶσι μία ψῆφος
περὶ τοῦ Πάσχα συνεφωνήθη

25

Οἱ γε μὴν ἐπὶ Παλαιστίνης, οὓς ἀρτίως διεληλύθαμεν, ὅ τε Νάρκισσος καὶ Θεόφιλος, καὶ σὺν αὐτοῖς Κᾶσσιος τῆς κατὰ Τύρον ἐκκλησίας ἐπίσκοπος καὶ Κλαῖρος τῆς ἐν Πτολεμαῖδι οἱ τε μετὰ τούτων συνεληλυθότες, περὶ τῆς κατελθούσης εἰς αὐτοὺς ἐκ διαδιχῆς τῶν ἀποστόλων περὶ τοῦ Πάσχα παραδόσεως πλείστα διειληφότες, κατὰ τὸ τέλος τῆς γραφῆς αὐτοῖς ῥήμασιν ἐπιλέγουσι ταῦτα. «Τῆς δ' ἐπιστολῆς ἡμῶν πειράθητε κατὰ πᾶσαν παροικίαν ἀντίγραφα διαπέμψασθαι, ὅπως μὴ ἔνοχοι ὦμεν τοῖς ῥαδίως πλανῶσιν ἑαυτῶν τὰς ψυχάς. Δηλοῦμεν δὲ ὑμῖν ὅτι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ἐν Ἀλεξανδροῖα ἄγουσιν ἥπερ καὶ ἡμεῖς παρ' ἡμῶν γὰρ τὰ γράμματα κομίζεται αὐτοῖς καὶ ἡμῖν παρ' αὐτῶν, ὥστε συμφώνως καὶ ὁμοῦ ἄγειν ἡμᾶς τὴν ἁγίαν ἡμέραν».

κστ'. Ὁ σα τῆς Εἰρηναίου φιλοκαλίας
καὶ εἰς ἡμᾶς κατῆλθεν

26

Ἀλλὰ γὰρ πρὸς τοῖς ἀποδοθεῖσιν Εἰρηναίου συγγράμμασι καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς φέρεται τις αὐτοῦ πρὸς Ἑλληνας λόγος συντομώτατος καὶ τὰ μάλιστα ἀναγκαιότατος, Περὶ ἐπιστήμης ἐπιγεγραμμένος, καὶ ἄλλος, ὃν ἀνατέθεικεν ἀδελφῷ Μαρκιανῷ τοῦνομα εἰς Ἐπίδειξιν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, καὶ βιβλίον τι διαλέξεων διαφόρων, ἐν ᾧ τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς καὶ τῆς λεγομένης Σολομῶνος Σοφίας μνημονεύει, ῥητά τινα ἐξ

92. Εἶναι φανερόν ὅτι περισσότερον ἀπὸ πᾶν ἄλλο αὐτῇ ἢ ἀλληλογραφία τοῦ Εἰρηναίου συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάκλησιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Βίκτορος.

ἴδιος δὲ συνδιελέχθη καταλλήλως περὶ τοῦ ἀνακινήθεντος τούτου ζητήματος, ὄχι μόνον μὲ τὸν Βίκτορα ἀλλὰ καὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους ἄρχοντας Ἐκκλησιῶν⁹².

κε'. Πῶς ὅλοι συνεφώνησαν
εἰς τὸ ζήτημα τοῦ Πάσχα

25 Οἱ ἐν Παλαιστίνῃ τοὺς ὁποίους πρὸ ὀλίγου ἀνεφέραμεν, ὁ Νάρκισσος δηλαδή καὶ ὁ Θεόφιλος, μαζί δὲ μὲ αὐτοὺς καὶ ὁ Κάσσιος ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Τύρου καὶ ὁ Κλάρος τῆς Πτολεμαίδος καὶ οἱ ἄλλοι συνελθόντες μετ' αὐτῶν, ἀφοῦ συμπεριέλαβον πλεῖστα περὶ τῆς κατελθούσης εἰς αὐτοὺς παραδόσεως ὡς πρὸς τὸ Πάσχα ἐκ τῆς διαδοχῆς τῶν ἀποστόλων, εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς λέγουν αὐτολεξεῖ ταῦτα· «Τῆς δὲ ἐπιστολῆς μας φροντίσατε νὰ στείλετε ἀντίγραφα εἰς πᾶσαν παροικίαν, διὰ νὰ μὴ εἴμεθα ὑπεύθυνοι δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἀποπλανοῦν εὐκόλα τὰς ψυχὰς των. Σᾶς δηλώνομεν δὲ ὅτι καὶ εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν τελοῦν τὴν ἑορτὴν κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν, ὅπως καὶ ἡμεῖς· διότι μεταφέρονται γράμματα ἀπὸ ἡμᾶς εἰς αὐτοὺς καὶ ἀπὸ αὐτοὺς εἰς ἡμᾶς, ὥστε νὰ τελοῦμεν μὲ συμφωνίαν καὶ συγχρόνως τὴν ἅγιαν ἡμέραν».

κς. Τὰ κατελθόντα εἰς ἡμᾶς ἀπὸ
τὴν φιλοκαλίαν τοῦ Εἰρηναίου

26 Ἄλλ' ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀναφερθέντα συγγράμματα τοῦ Εἰρηναίου καὶ τὰς ἐπιστολάς φέρεται συντομώτατον καὶ χρησιμώτατον βιβλίον αὐτοῦ πρὸς Ἕλληνας ἐπιγραφόμενον Περὶ ἐπιστήμης, καὶ ἄλλο ἀφιερωμένον εἰς ἀδελφὸν καλούμενον Μαρκιανὸν μὲ τίτλον Ἐπίδειξις τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, καὶ βιβλίον διαφόρων Διαλέξεων, εἰς τὸ ὅποιον μνημονεύει τὴν Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολήν καὶ τὴν λεγομένην Σοφίαν Σολομῶντος, παραθέτων μερικὰ χωρία ἀπὸ αὐτᾶς. Αὐ-

αὐτῶν παραθέμενος, καὶ τὰ μὲν εἰς ἡμετέραν ἐλθόντα γινῶσιν τῶν Εἰρηναίου τοσαῦτα.

Κομμόδου δὲ τὴν ἀρχὴν ἐπὶ δέκα καὶ τρισὶν ἔτεσι καταλύσαντος, αὐτοκράτωρ Σευῆρος οὐδ' ὄλοις μῆσιν ἕξ μετὰ τὴν Κομμόδου τελευτὴν Περτίνακος διαγενομένου κρατεῖ.

κζ'. Ὁ σα καὶ τῶν λοιπῶν τῶν
τηνικάδε συνηκμακότων

27 Πλείστα μὲν οὖν παρὰ πολλοῖς εἰς ἔτι νῦν τῶν τότε σώζεται παλαιῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν ἐναρέτου σπουδῆς ὑπομνήματα· ὧν γε μὴν αὐτοὶ διέγνωμεν, εἶη ἂν τὰ Ἡρακλείτου εἰς τὸν ἀπόστολον, καὶ τὰ Μαξίμου περὶ τοῦ πολυθρυλήτου παρὰ τοῖς αἰρεσιώταις ζητήματος τοῦ πόθεν ἢ κακία, καὶ περὶ τοῦ γενητῆν ὑπάρχειν τὴν ὕλην, τὰ τε Κανδίδου εἰς τὴν ἑξαήμερον, καὶ Ἀπίωνος εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, ὁμοίως Σέξτου περὶ ἀναστάσεως, καὶ ἄλλη τις ὑπόθεσις Ἀραβιανοῦ, καὶ μυρίων ἄλλων, ὧν διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἀφορμὴν οὐχ οἷόν τε οὔτε τοὺς χρόνους παραδοῦναι γραφῇ οὔθ' ἱστορίας μνήμην ὑποσημῆσθαι. Καὶ ἄλλων δὲ πλείστων, ὧν οὐδὲ τὰς προσηγορίας καταλέγειν ἡμῖν δυνατόν, ἦλθον εἰς ἡμᾶς λόγοι, ὀρθοδόξων μὲν καὶ ἐκκλησιαστικῶν, ὡς γε δὴ ἐκάστου παραδείκνυσι τῆς θείας γραφῆς ἐρμηνεία, ἀδήλων δ' ὅμως ἡμῖν, ὅτι μὴ τὴν προσηγορίαν ἐπάγεται τῶν συγγραφαμένων.

τὰ εἶναι τὰ ἔργα τοῦ Εἰρηναίου τὰ ὅποια περιῆλθον εἰς γνῶσιν ἡμῶν.

Ὅταν δὲ ὁ Κόμμοδος ἄφησε τὴν ἐξουσίαν μετὰ δέκα τρία ἔτη, ἐπικρατεῖ ὡς αὐτοκράτωρ ὁ Σεβῆρος ὀλιγώτερον ἀπὸ ἕξ μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κομμόδου⁹³, ἀφοῦ ἐμεσολάβησεν ἡ ἀρχὴ τοῦ Περτίνακος.

κζ'. Ἔργα ἄλλων ἀνδρῶν οἱ ὅποιοι ἤκμασαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην

27

Πλεῖστα ἔργα γραμμένα ἀπὸ πολλοὺς τῶν τότε παλαιῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, καρποὶ ἐναρέτου ζήλου, σώζονται ἕως τώρα. Ἐκεῖνα πάντως τὰ ὅποια ἐγνωρίσαμεν ἡμεῖς εἶναι τὰ τοῦ Ἡρακλείτου Ἐξηγητικὰ εἰς τὸν ἀπόστολον, τὰ τοῦ Μαξίμου περὶ τοῦ πολυθρυλήτου ζητήματος μεταξὺ τῶν αἰρετικῶν Πόθεν ἢ κακία καὶ Περὶ τοῦ ὅτι ἡ ὕλη εἶναι γενητή, τὰ τοῦ Κανδίδου Εἰς τὴν Ἐξαήμερον, καὶ τοῦ Ἀπίωνος ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος, ὁμοίως τοῦ Σέξτου Περὶ ἀναστάσεως, καὶ ἄλλη πραγματεία τοῦ Ἀραβιανοῦ καὶ ἄλλα πολυαρίθμων ἄλλων, τῶν ὁποίων ἐλλείπει στοιχείων δὲν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν τὸν χρόνον ἐπακριβῶς οὔτε τὸ ἱστορικὸν πλαίσιον νὰ διαγράψωμεν. Καὶ πλείστων δὲ ἄλλων ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων δὲν δυνάμεθα οὔτε τὰ ὀνόματα νὰ παραθέσωμεν, ἦλθον ἕως ἡμᾶς συγγράμματα, ὀρθοδόξων μὲν καὶ ἐκκλησιαστικῶν, ὅπως ἀποδεικνύει βεβαίως ἡ ὑπὸ τοῦ καθενὸς ἐξ αὐτῶν ἐρμηνεία τῆς θείας Γραφῆς, ἀγνώστων ὅμως εἰς ἡμᾶς, διότι τὰ κείμενα δὲν φέρουν τὸ ὄνομα τῶν συντακτῶν των.

ναξ, φονευθεὶς μετὰ 87 ἡμέρας (27 Μαρτίου 193) καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Δίδιος Ἰουλιανός. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἐφονεύθη τὴν 2 Ἰουνίου 193, ὁπότε ἀνεδείχθη εἰς αὐτοκράτορα ὁ ὀλίγον ἐνωρίτερον ἀνακηρυχθεὶς Σεπτίμιος Σεβῆρος (2 Ἀπριλίου 193 — 4 Φεβρουαρίου 211).

κη'. Περὶ τῶν τὴν Ἀρτέμωνος αἵρεσιν
 ἐξ ἀρχῆς προβεβλημένων οἰοί τε τὸν
 τρόπον γεγόνασι καὶ ὅπως τὰς ἀγίας
 Γραφὰς διαφθεῖραι τετολμήκασιν

- 28** ¹ Τούτων ἔν τινος σπουδάσματι κατὰ τῆς Ἀρτέμωνος αἵ-
 ρέσεως πεπονημένω, ἦν αὖθις ὁ ἐκ Σαμοσάτων Παῦλος καθ' ἡ-
 μᾶς ἀνανεώσασθαι πεπεύραται, φέρεται τις διήγησις ταῖς ἔξε-
² ταζομέναις ἡμῖν προσήκουσα ἱστορίαις. Τὴν γάρ τοι δεδηλωμέ-
 νην αἵρεσιν ψιλὸν ἄνθρωπον γενέσθαι τὸν Σωτῆρα φάσκουσιν
 οὐ πρὸ πολλοῦ τε νεωτερισθεῖσαν διευθύνων, ἐπειδὴ σεμνύνειν
 αὐτὴν ὡς ἂν ἀρχαίαν οἱ ταύτης ἤθελον εἰσηγηταί, πολλὰ καὶ
 ἄλλα εἰς ἔλεγχον αὐτῶν τῆς βλασφήμου ψευδηγορίας παραθεῖς
 ὁ λόγος ταῦτα κατὰ λέξιν ἱστορεῖ.
- ³ «Φασὶ γὰρ τοὺς μὲν προτέρους ἅπαντας καὶ αὐτοὺς τοὺς
 ἀποστόλους παρειληφέναι τε καὶ δεδιδασχέναι ταῦτα ἃ νῦν οὖ-
 τοι λέγουσι, καὶ τετηρηῆσθαι τὴν ἀλήθειαν τοῦ κηρύγματος μέ-
 χρι τῶν Βίκτορος χρόνων, ὃς ἦν ὁ τρισκαιδέκατος ἀπὸ Πέτρου
 ἐν Ῥώμῃ ἐπίσκοπος· ἀπὸ δὲ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ζεφυρίνου παρα-
⁴ κεχαράχθαι τὴν ἀλήθειαν. Ἦν δ' ἂν τυχὸν πιθανὸν τὸ λεγόμεον,
 εἰ μὴ πρῶτον μὲν ἀντέπιπτον αὐτοῖς αἱ θεῖαι Γραφαί· καὶ ἀδελ-
 φῶν δέ τινων ἔστιν γράμματα, πρᾶσβύτερα τῶν Βίκτορος χρό-
 νων, ἃ ἐκεῖνοι καὶ πρὸς τὰ ἔθνη ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ πρὸς τὰς
 τότε αἵρέσεις ἔγραψαν, λέγω δὲ Ἰουστίνου καὶ Μιλτιάδου καὶ
 Τατιανοῦ καὶ Κλήμεντος καὶ ἑτέρων πλειόνων, ἐν οἷς ἅπασι
⁵ θεολογεῖται ὁ Χριστός. Τὰ γὰρ Εἰρηναίου τε καὶ Μελίτωνος καὶ
 τῶν λοιπῶν τίς ἀγνοεῖ βιβλία, Θεὸν καὶ ἄνθρωπον καταγγέλ-
 λοντα τὸν Χριστόν· ψαλμοὶ δὲ ὅσοι καὶ ᾠδαὶ ἀδελφῶν ἀπ' ἀρχῆς
⁶ ὑπὸ πιστῶν γραφεῖσαι τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν Χριστόν, ὑμνουῦ-
 σι θεολογοῦντες; Πῶς οὖν ἐκ τοσούτων ἐτῶν καταγγελλομένου

κη'. Περὶ τῶν κηρυξάντων ἐξ ἀρχῆς τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρτέμωνος, περὶ τοῦ τρόπου συμπεφορᾶς των καὶ περὶ τῆς τόλμης διαφορᾶς τῶν ἁγίων Γραφῶν

- 28** 1 Εἰς σύγγραμμα ἑνὸς ἀπὸ αὐτοὺς συνταχθὲν κατὰ τῆς αἵρέσεως τοῦ Ἀρτέμωνος, τὴν ὁποῖαν ἀπεπειράθη ν' ἀνανεώσῃ πάλιν κατὰ τοὺς χρόνους μας ὁ Παῦλος ἐκ Σαμοσάτων, φέρεται διήγησις ἀρμόζουσα εἰς τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα ἱστοροῦμεν. Πράγματι ἡ ἔκθεσις ἀνασκευάζουσα τὴν ἀναφερθεῖσαν αἵρεσιν, λέγουσαν ὅτι ὁ Σωτὴρ ὑπῆρξεν ἀπλοῦς ἄνθρωπος καὶ πρὸ ὀλίγου χρόνου ἀναφανείσαν, ἐπειδὴ οἱ εἰσηγηταὶ τῆς ἡθελον νὰ τὴν παραστήσουν ἀξιοσέβαστον ὡς τάχα ἀρχαίαν, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων τὰ ὁποῖα προσάγει εἰς ἔλεγχον τῆς βλασφημίου ψευδολογίας, περιλαμβάνει κατὰ λέξιν τὰ ἑξῆς:
- 2 «Πράγματι λέγουν ὅτι ὅλοι οἱ παλαιοὶ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἀπόστολοι παρέλαβον καὶ ἐδίδαξαν αὐτὰ τὰ ὁποῖα κηρύσσουν τῶρα αὐτοὶ καὶ ὅτι ἡ ἀλήθεια τοῦ κηρύγματος διετηρήθη μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Βίκτορος, ὁ ὁποῖος ἦτο δέκατος τρίτος ἀπὸ τοῦ Πέτρου ἐπίσκοπος εἰς τὴν Ρώμην, ἀπὸ τοῦ δια-
- 3 δόχου δὲ αὐτοῦ Ζεφυρίνου ὅτι παρεχαράχθη ἡ ἀλήθεια. Θὰ ἦτο δὲ τὸ λεγόμενον πιθανόν, ἂν δὲν τοὺς ἀντέκρουον πρῶτον μὲν αἱ θεῖαι Γραφαί· ἐπὶ πλεον δὲ ὑπάρχουν γραπτὰ μερικῶν ἀδελφῶν, παλαιότερα τῶν χρόνων τοῦ Βίκτορος, τὰ ὁποῖα ἔγραψαν ἐκεῖνοι καὶ πρὸς τοὺς Ἐθνικοὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ πρὸς τὰς τότε αἵρέσεις, ἐννοῶ δὲ τοῦ Ἰουστίνου, τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ Τατιανοῦ, τοῦ Κλήμεντος καὶ πολλῶν
- 4 ἄλλων, εἰς ὅλα τὰ ὁποῖα θεολογεῖται ⁹⁴ ὁ Χριστός. Πράγματι ποῖος ἀγνοεῖ τὰ βιβλία τοῦ Εἰρηναίου, τοῦ Μελίτωνος καὶ τῶν ἄλλων, τὰ ὁποῖα διακηρύσσουν τὸν Χριστὸν ὡς Θεὸν καὶ ἄνθρωπον· πόσοι δὲ ψαλμοὶ καὶ ᾠδαὶ γραφεῖσαι ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ πιστῶν ἀδελφῶν ὑμνοῦν θεολογοῦντες τὸν Λόγον τοῦ
- 5 Θεοῦ, τὸν Χριστόν; Πῶς λοιπόν, ἀφοῦ τὸ ἐκκλησιαστικὸν
- 6

τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος, ἐνδέχεται τοὺς μέχρι Βίκτορος οὕτως ὡς οὗτοι λέγουσιν κεκηρυχέναι; Πῶς δὲ οὐκ αἰδοῦνται ταῦτα Βίκτορος καταφεύδουσαι, ἀκριβῶς εἰδότες ὅτι Βίκτωρ Θεόδοτον τὸν σκυτέα, τὸν ἀρχηγὸν καὶ πατέρα ταύτης τῆς ἀρνησιθεοῦ ἀποστασίας, ἀπεκήρυξε τῆς κοινωνίας, πρῶτον εἰπόντα ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Χριστόν; Εἰ γὰρ Βίκτωρ κατ' αὐτοὺς οὕτως ἐφρόνει ὡς ἡ τούτων διδάσκει βλασφημία, πῶς ἂν ἀπέβαλε Θεόδοτον τὸν τῆς αἰρέσεως ταύτης εὐρετήν;».

7 Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν Βίκτορα τοσαῦτα· τούτου δὲ ἔτεσι δέκα προστάντος τῆς λειτουργίας, διάδοχος καθίσταται Ζεφυρῖνος ἀμφὶ τὸ ἕνατον τῆς Σευήρου βασιλείας ἔτος. Προστίθησι δὲ ὁ τὸ προειρημένον συντάξας περὶ τοῦ κατάρξαντος τῆς δηλωθείσης αἰρέσεως βιβλίον καὶ ἄλλην κατὰ Ζεφυρῖνον γενομένην προᾶξιν, ὧδέ πως αὐτοῖς ῥήμασι γράφων.

8 « Ὑπομνήσω γοῦν πολλοὺς τῶν ἀδελφῶν προᾶγμα ἐφ' ἡμῶν γενόμενον, ὃ νομίζω ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγεγόνει, τυχὸν ἂν κἀκείνους ἐνουθέτησε. Νατάλιος ἦν τις ὁμολογητής, οὐ πάλαι,
9 ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἡμετέρων γενόμενος καιρῶν. Οὗτος ἠπατήθη ποτὲ ὑπὸ Ἀσκληπιοδότου καὶ ἐτέρου Θεοδότου τινὸς τραπεζίτου· ἦσαν δὲ οὗτοι ἄμφω Θεοδότου τοῦ σκυτέως μαθηταὶ τοῦ πρώτου ἐπὶ ταύτη τῇ φρονήσει, μᾶλλον δὲ ἀφροσύνη, ἀφορισθέντος
10 τῆς κοινωνίας ὑπὸ Βίκτορος, ὡς ἔφην, τοῦ τότε ἐπισκόπου. Ἀνεπίσθη δὲ ὁ Νατάλιος ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ σαλαρίῳ ἐπίσκοπος κληθῆναι ταύτης τῆς αἰρέσεως, ὥστε λαμβάνειν παρ' αὐτῶν μη-
11 νιαῖα δηνάρια ρν'. Γενόμενος οὖν σὺν αὐτοῖς, δι' ὄραμάτων πολ-
λάκις ἐνουθετεῖτο ὑπὸ τοῦ Κυρίου· ὁ γὰρ εὐσπλαγχνὸς Θεὸς καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς οὐκ ἐβούλετο ἔξω Ἐκκλησίας γε-
12 νόμενον ἀπολέσθαι μάρτυρα τῶν ἰδίων παθῶν. Ἐπεὶ δὲ ῥαθυ-

φρόνημα διεκηρύσσετο ἀπὸ τόσον πολλὰ ἔτη, εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχουν κηρύξει καθ' ὃν τρόπον αὐτοὶ λέγουν οἱ μέχρι τοῦ Βίκτορος ἀκμάσαντες; Πῶς δὲ δὲν ἐντρέπονται ν' ἀποδίδουν τοιαῦτα ψεύδη εἰς τὸν Βίκτορα, ἐνῶ γνωρίζουν καλὰ ὅτι ὁ Βίκτωρ ἀπέκοψε τῆς κοινωνίας τὸν Θεόδοτον Σκυτέα, τὸν ἀρχηγὸν καὶ πατέρα αὐτῆς τῆς ἀρνησιθέου ἀποστασίας, ὁ ὁποῖος εἶπε πρῶτος ἀπλοῦν ἄνθρωπον τὸν Χριστόν; Διότι, ἂν ὁ Βίκτωρ, ὅπως λέγουν αὐτοὶ, ἐπίστευεν ὅσα διδάσκει ἡ βλασφημία των, πῶς θ' ἀπεμάκρυνε τὸν Θεόδοτον, τὸν εὐρετὴν τῆς αἰρέσεως ταύτης;».

7 Αὐτὰ εἶναι τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Βίκτορα. Ἀφοῦ δὲ οὗτος προέστη τῆς ἐπισκοπῆς ἐπὶ δέκα ἔτη, διάδοχος αὐτοῦ ἔγινεν ὁ Ζεφυρίνος κατὰ τὸν ἑνατὸν ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Σεβήρου. Προσθέτει δὲ ὁ συντάξας τὸ προειρημένον βιβλίον περὶ τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς ἀναφερθείσης αἰρέσεως καὶ ἐν ἄλλο γεγρονός συμβάν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ζεφυρίνου, γράφων ὡς ἑξῆς αὐτολεξεῖ.

8 «Θὰ ὑπενθυμίσω λοιπὸν εἰς πολλοὺς ἀδελφοὺς κάτι τὸ ὁποῖον ἔγινεν εἰς τὴν ἐποχὴν μας, τὸ ὁποῖον νομίζω ὅτι, ἂν εἶχε συμβῆ εἰς τὰ Σόδομα, πιθανὸν νὰ ἐνουθέτει καὶ τοὺς κατοίκους αὐτῶν. Ὑπῆρχε κάποιος Νατάλιος ὁμολογητῆς, ὁ ὁποῖος δὲν ἔζη κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἰδι-
9 κούς μας χρόνους. Οὗτος παρεπλανήθη κάποτε ἀπὸ τὸν Ἀσκληπιόδοτον καὶ ἀπὸ ἓνα ἄλλον Θεόδοτον, τὸν τραπεζίτην· ἦσαν δὲ καὶ οἱ δύο μαθηταὶ τοῦ Θεοδότου Σκυτέως τοῦ πρώτου, ὅπως εἶπα, ἀφορισθέντος τῆς κοινωνίας ἀπὸ τὸν τότε ἐπίσκοπον Βίκτορα διὰ τὴν φρόνησιν ἣ μᾶλλον τὴν ἀ-
10 φροσύνην ταύτην. Ἐπίσθη δὲ ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Νατάλιος νὰ ὀνομασθῆ ἐπίσκοπος τῆς αἰρέσεως ταύτης ἐπὶ μισθῶ, λαμβά-
11 νων ἀπὸ αὐτοὺς μηνιαίως ἑκατὸν πεντήκοντα δηνάρια. Προσχωρήσας λοιπὸν εἰς αὐτούς, ἐνουθετεῖτο πολλάκις ὑπὸ τοῦ Κυρίου δι' ὄραμάτων· διότι ὁ εὐσπλαγχνος Θεὸς καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἠθελε νὰ ἀπολεσθῆ εἰς μάρτυς τῶν
12 παθῶν του ἐξερχόμενος τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ δὲ ἐδεικνύετο

μότερον τοῖς δράμασιν προσεῖχε, δελεαζόμενος τῇ τε παρ' αὐτοῖς πρωτοκαθεδρία καὶ τῇ πλείστους ἀπολλυούσῃ αἰσχροκερδία, τελευταῖον ὑπὸ ἀγίων ἀγγέλων ἐμαστιγώθη δι' ὅλης τῆς νυκτὸς οὐ μικρῶς αἰκισθεὶς, ὥστε ἔωθεν ἀναστῆναι καὶ ἐνδυσάμενον σάκκον καὶ σποδὸν καταπασάμενον μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ δακρύων προσπεσεῖν Ζεφυρίῳ τῷ ἐπισκόπῳ κυλιόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας οὐ μόνον τῶν ἐν κλήρῳ, ἀλλὰ καὶ τῶν λαϊκῶν, συγχέαι τε τοῖς δάκρουσι τὴν εὐσπλαγχνον ἐκκλησίαν τοῦ ἐλεήμονος Χριστοῦ πολλῇ τε τῇ δεήσει χρησάμενον δεῖξαντά τε τοὺς μώλωπας ὧν εἰλήφει πληγῶν μόλις κοινωνηθῆναι».

- 13 Τούτοις ἐπισυνάψομεν καὶ ἄλλας περὶ τῶν αὐτῶν τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως φωνάς, τοῦτον ἐχούσας τὸν τρόπον· «γραφὰς μὲν θείας ἀφόβως ῥεραδιουργήκασι, πίστεώς τε ἀρχαίας κανόνα ἠθετήκασι, Χριστὸν δὲ ἠγνοήκασιν, οὐ τί αἱ θεῖαι λέγουσι Γραφαὶ ζητοῦντες, ἀλλ' ὅποιον σχῆμα συλλογισμοῦ εἰς τὴν τῆς ἀθεότητος σύστασιν εὗρεθῆ, φιλοπόνως ἀσκοῦντες. Καὶ αὐτοῖς προτείνῃ τις ῥητὸν γραφῆς θεϊκῆς, ἐξετάζουσι πότερον συνημ-
14 μένον ἢ διεξευγμένον δύναται ποιῆσαι σχῆμα συλλογισμοῦ· καταλιπόντες δὲ τὰς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Γραφὰς, γεωμετρίαν ἐπιτηδεύουσιν, ὡς ἂν ἐκ τῆς γῆς ὄντες καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλοῦντες καὶ τὸν ἄνωθεν ἐρχόμενον ἀγνοοῦντες. Εὐκλείδης γοῦν παρά τισιν αὐτῶν φιλοπόνως γεωμετρεῖται, Ἀριστοτέλης δὲ καὶ Θεόφραστος θαυμάζονται· Γαληνὸς γὰρ ἴσως ὑπὸ τινῶν καὶ προσκυνεῖται.
15 Οἱ δὲ ταῖς τῶν ἀπίστων τέχναις εἰς τὴν τῆς αἰρέσεως αὐτῶν γνώμην ἀποχρώμενοι καὶ τῇ τῶν ἀθέων πανουργίᾳ τὴν ἀπλήν τῶν θείων Γραφῶν πίστιν καπηλεύοντες, ὅτι μηδὲ ἐγγύς πίστεως ὑπάρχουσι, τί δεῖ καὶ λέγειν; Διὰ τοῦτο ταῖς θεαῖς Γραφαῖς
16 ἀφόβως ἐπέβαλον τὰς χεῖρας, λέγοντες αὐτὰς διωρθωκένας. Καὶ ὅτι τοῦτο μὴ καταψευδόμενος αὐτῶν λέγω, ὁ βουλόμενος δύνα-

ἀπρόσεκτος εἰς τὰ ὁράματα, δελεαζόμενος ἀπὸ τὴν πρωτοκαθεδρίαν εἰς αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τὴν αἰσχροκέρδειαν, εἰς τὸ τέλος ἐμαστιγώθη ὑπὸ ἀγίων ἀγγέλων ὄλην τὴν νύκτα καὶ ἐκακοποιήθη σοβαρά, ὥστε νὰ σηκωθῆ τὴν αὐγὴν, ἐνδυθεὶς σάκκον καὶ σκεπασθεὶς μὲ στάκτην, νὰ γονατίσῃ μὲ βιασύνην καὶ δάκρυα ἐνώπιον τοῦ ἐπισκόπου Ζεφυρίνου, κυλιόμενος κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας, ὄχι μόνον τῶν κληρικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν λαϊκῶν, νὰ συγκινήσῃ μὲ τὰ δάκρυα τὴν εὐσπλαγχνον Ἐκκλησίαν τοῦ ἐλεήμονος Χριστοῦ καὶ, ἀφοῦ ἐχρησιμοποίησε πολλὰ παρακλήσεις καὶ ἔδειξε τὰ τραύματα ἀπὸ τὰ κτυπήματα τὰ ὁποῖα ἔλαβε, μόλις ἔγινε δεκτὸς εἰς κοινωνίαν».

- 13 Εἰς αὐτὰ θὰ προσθέσωμεν καὶ ἄλλους λόγους τοῦ ἰδίου συγγραφέως, ἔχοντας ὡς ἐξῆς: «Ἔχουν διαφθείρει ἀφόβως τὰς θείας Γραφὰς καὶ ἔχουν ἀθετήσῃ τὸν κανόνα τῆς ἀρχαίας πίστεως, ἔχουν ἀγνοήσῃ δὲ τὸν Χριστόν, μὴ ζητοῦντες τί λέγουν αἱ θεῖαι Γραφαί, ἀλλὰ καταβάλλοντες φιλόπονον προσπάθειαν πῶς νὰ εὔρουν κατάλληλον σχῆμα συλλογισμοῦ πρὸς στήριξιν τῆς ἀθεότητός των. Καὶ ἂν ἀντιπροβάλλῃ κανεὶς εἰς αὐτοὺς ρητὸν θείας Γραφῆς, ἐξετάζουν ἂν δύναται κανεὶς
- 14 νὰ κάμῃ συζευκτικὸν ἢ διαζευκτικὸν συλλογισμόν. Ἐγκαταλείψαντες δὲ τὰς ἀγίας Γραφὰς τοῦ Θεοῦ, ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωμετρίαν, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι εἶναι ἐκ τῆς γῆς, λαλοῦν περὶ τῆς γῆς καὶ ἀγνοοῦν τὸν ἐρχόμενον ἀπὸ ἄνω. Ὁ Εὐκλείδης λοιπὸν γεωμετεῖ φιλοπόνως ἀνάμεσα εἰς μερικούς ἀπὸ αὐτούς, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Θεόφραστος, θαυμάζονται, ἐνῶ ὁ Γαληνὸς ἴσως καὶ προσκυνεῖται ἀπὸ μερι-
- 15 κούς. Τί χρειάζεται δὲ καὶ νὰ εἴπωμεν ὅτι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι κάμνουν κατάχρησιν τῶν τεχνῶν τῶν ἀπίστων χάριν τῆς διδασκαλίας τῆς αἰρέσεώς των καὶ ἀπαλλάσσουν τὴν ἄδολον πίστιν τῶν θείων Γραφῶν μὲ τὴν πανουργίαν τῶν ἀθέων, δὲν εἶναι οὔτε πλησίον τῆς πίστεως; Διὰ τοῦτο ἐπέβαλον τὰς χεῖράς των εἰς τὰς θείας Γραφὰς, λέγοντες ὅτι τὰς διορθώνουν.
- 16 Καὶ ὅτι δὲν ψεύδομαι ὅταν λέγω αὐτό, δύναται νὰ τὸ μάθῃ ὁποῖος θέλει. Ἐὰν δηλαδὴ θελήσῃ κανεὶς νὰ συγκεντρώσῃ

ται μαθεῖν. Εἰ γάρ τις θελήσει συγκομίσας αὐτῶν ἑκάστου τὰ ἀντίγραφα ἐξετάζειν πρὸς ἄλληλα, κατὰ πολὺ ἂν εὗροι διαφωνοῦντα. Ἐσὺμφωνα γοῦν ἔσται τὰ Ἀσκληπιάδου τοῖς Θεοδότου· πολλῶν δὲ ἔστιν εὐπορῆσαι διὰ τὸ φιλοτίμως ἐκγεγραφῆαι τοὺς μαθητὰς αὐτῶν τὰ ὑφ' ἑκάστου αὐτῶν, ὡς αὐτοὶ καλοῦσι, κατωρθωμένα, τοῦτ' ἔστιν ἠφανισμένα· πάλιν δὲ τούτοις τὰ Ἐρμοφίλου οὐ συνάδει. Τὰ γὰρ Ἀπολλωνιάδου οὐδὲ αὐτὰ ἑαυτοῖς ἔστι σύμφωνα· ἔνεστι γὰρ συγκρῖναι τὰ πρότερον ὑπ' αὐτῶν κατασκευασθέντα τοῖς ὕστερον πάλιν ἐπιδιαστραφεῖσι καὶ εὐρεῖν κατὰ πολὺ ἀπᾶδοντα. Ὁσησ δὲ τόλμης ἔστι τοῦτο τὸ ἁμάρτημα, εἰκὸς μὴδὲ ἐκείνους ἄγνοεῖν. Ἡ γὰρ οὐ πιστεῦουσιν ἁγίῳ Πνεύματι λελέχθαι τὰς θείας Γραφάς, καὶ εἰσιν ἄπιστοι· ἢ ἑαυτοὺς ἠγοῦνται σοφωτέρους τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὑπάρχειν, καὶ τί ἕτερον ἢ δαιμονῶσιν; Οὐδὲ γὰρ ἀρνήσασθαι δύνανται ἑαυτῶν εἶναι τὸ τόλμημα, ὅποταν καὶ τῇ αὐτῶν χειρὶ ἦ γεγραμμένα, καὶ παρ' ὧν κατηχήθησαν, μὴ τοιαύτας παρέλαβον τὰς γραφάς, καὶ δεῖξαι ἀντίγραφα ὅθεν αὐτὰ μετεγράψαντο, μὴ ἔχωσιν. Ἐνιοὶ δ' αὐτῶν οὐδὲ παραχαρᾶσσειν ἠξίωσαν αὐτάς, ἀλλ' ἀπλῶς ἀρνησάμενοι τὸν τε νόμον καὶ τοὺς προφήτας, ἀνόμου καὶ ἄθεου διδασκαλίας προφᾶσει χάριτος, εἰς ἔσχατον ἀπωλείας ὄλεθρον κατωλίσθησαν».

Καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἱστορήσθω τὸν τρόπον.

ἀντίγραφα ἐκάστου ἀπὸ αὐτοὺς καὶ νὰ τὰ παραβάλη, θὰ εὔρη ὅτι διαφωνοῦν πάρα πολύ. Πράγματι εἶναι ἀσύμφωνα τὰ ἀντίγραφα τοῦ Ἀσκληπιάδου πρὸς τὰ τοῦ Θεοδότου· εἶναι δὲ δυνατὸν νὰ προμηθευθῇ πολλά, διότι οἱ μαθηταὶ των ἔχουν ἀντιγράψει φιλοτίμως τὰ ὑπὸ τοῦ καθενὸς ἀπὸ αὐτούς, ὅπως λέγουν αὐτοί, διωρθωμένα, πράγματι δὲ παρεφθαρμένα· ἐπίσης δὲ δὲν συμφωνοῦν μὲ αὐτὰ τὰ ἀντίγραφα τοῦ Ἑρμοφίλου. Τὰ τοῦ Ἀπολλωνιάδου μάλιστα δὲν εἶναι σύμφωνα οὔτε μεταξὺ των· διότι εἶναι δυνατὸν νὰ συγκρίνη κανεὶς τὰ προηγουμένως διασκευασθέντα ὑπ' αὐτοῦ μὲ τὰ ἀργότερα πάλιν διαστραφέντα καὶ νὰ εὔρη ὅτι εἶναι πολύ ἀσύμφωνα. Πόσῃν δὲ τόλμῃν προὔποθέτει τοῦτο τὸ ἀμάρτημα, εἶναι εὐλογον νὰ μὴ ἀγνοοῦν καὶ ἐκεῖνοι. Πράγματι ἢ δὲν πιστεύουν ὅτι αἱ θεῖαι Γραφαὶ εἶναι ἐμπνευσμένοι ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ εἶναι ἄπιστοι, ἢ νομίζουν ὅτι οἱ ἴδιοι εἶναι σοφώτεροι ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ αὐτὸ τί ἄλλο σημαίνει παρὰ ὅτι εἶναι δαιμονόπληκτοι; Διότι δὲν δύνανται οὔτε νὰ ἀρνηθοῦν ὅτι τὸ τόλμημα εἶναι ἰδικόν των, ἐφ' ὅσον τὰ ἀντίγραφα εἶναι γραμμένα μὲ τὰ ἴδια τὰ χέρια των καὶ δὲν παρέλαβον τοιαύτας Γραφὰς ἀπὸ τοὺς κατηχητάς των, δὲν εἶναι δὲ εἰς θέσιν νὰ δείξουν ἀντίγραφα ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ μετέγραψαν. Μερικοὶ δὲ ἀπὸ αὐτοὺς δὲν κατεδέχθησαν οὔτε νὰ τὰς παραχαράξουν, ἀλλ' ἀπλῶς ἀρνηθέντες τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας, χάριν μιᾶς ἀνόμου καὶ ἀθέου διδασκαλίας, κατωλίσθησαν εἰς τὴν ἐσχάτην ἄβυσσον ἀπωλείας».

Ἄρκεῖ ἢ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐξιστόρησις τῶν πραγμάτων τούτων.

BIBLION Σ'

α'. Περὶ τοῦ κατὰ Σευῆρον
διωγμοῦ

1 Ὡς δὲ καὶ Σευῆρος διωγμὸν κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἐκίνει, λαμπρὰ μὲν τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀθλητῶν κατὰ πάντα τόπον ἀπετελεῖτο μαρτύρια, μάλιστα δ' ἐπλήθυνεν ἐπ' Ἀλεξανδρείας, τῶν ἀπ' Αἰγύπτου καὶ Θηβαίδος ἀπάσης αὐτόθι ὥσπερ ἀπὸ μέγιστον ἀθλητῶν Θεοῦ παραπεμπομένων στάδιον διὰ καρτερικωτάτης τε ποικίλων βασάνων καὶ θανάτου τρόπων ὑπομονῆς τοὺς παρὰ Θεῷ στεφάνους ἀναδουμένων. Ἐν οἷς καὶ Λεωνίδης, ὁ λεγόμενος Ὀριγένους πατήρ, τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς, νέον κομιδῆ καταλείπει τὸν παῖδα· ὃς δὴ ὁποίας ἐξ ἐκείνου περὶ τὸν θεῖον λόγον προαιρέσεως ἦν, οὐκ ἄκαιρον διὰ βραχέων διελθεῖν τῷ μάλιστα πολὺν εἶναι παρὰ τοῖς πολλοῖς τὸν περὶ αὐτοῦ βεβοημένον λόγον.

β'. Περὶ τῆς Ὀριγένους
ἐκ παιδὸς ἀσκῆσεως

21 Πολλὰ μὲν οὖν ἂν τις εἴποι τὸν βίον τοῦ ἀνδρὸς ἐν σχολῇ παραδοῦναι διὰ γραφῆς πειρώμενος, δέοιτο δ' ἂν καὶ ἰδίας ὑποθέσεως ἢ περὶ αὐτοῦ σύνταξις· ὅμως δ' ἡμεῖς ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἐπιτεμόμενοι τὰ πλεῖστα διὰ βραχέων ὡς οἶόν τε, ὀλίγα ἅττα τῶν περὶ αὐτὸν διελευσόμεθα, ἔκ τινων ἐπιστιλῶν καὶ ἰ-

Προηγεῖται πίναξ κεφαλαίων εἰσαγόμενος διὰ τῆς προτάσεως «τάδε καὶ ἡ σ' περιέχει βιβλος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας».

ΒΙΒΛΙΟΝ Σ'

α'. Περὶ τοῦ διωγμοῦ ἐπὶ Σεβήρου

1 Ὄταν δὲ ἐκίνησε καὶ ὁ Σεβήρος διωγμὸν κατὰ τῶν Ἐκκλησιῶν, εἰς πάντα μὲν τόπον ἐπραγματοποιοῦντο λαμπρὰ μαρτύρια τῶν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀθλητῶν, μάλιστα δὲ ἦσαν πολυάριθμα εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καθ' ὅσον ἐκεῖ ἀπεστέλλοντο ἀπὸ ὅλην τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Θηβαΐδα οἱ ἀθληταὶ τοῦ Θεοῦ ὡσάν εἰς μέγιστον στάδιον καὶ ἐκεῖ ἐλάμβανον τοὺς ἐκ Θεοῦ στεφάνους ἔπειτα ἀπὸ καρτερικωτάτην ὑπομονὴν ποικίλων βασάνων καὶ τρόπων θανάτου. Εἰς μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Λεωνίδης, ὁ γνωστός ὡς πατήρ τοῦ Ὀριγένους, ὁ ὁποῖος κατόπιν ἀποκοπῆς τῆς κεφαλῆς ἀφήνει ὀπίσω τὸν υἱὸν τοῦ νεώτατον. Ποία δὲ ἦτο ἡ προαίρεσις αὐτοῦ πρὸς τὸν θεῖον λόγον ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, δὲν εἶναι ἄκαιρον νὰ περιγράψωμεν συντόμως, ἐφ' ὅσον μάλιστα οὗτος εἶναι διαβόητος μεταξὺ πολλῶν ἀνθρώπων.

β'. Περὶ τῆς μορφώσεως τοῦ Ὀριγένους ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας

21 Θὰ εἶχε κανεὶς νὰ εἴπη πολλά ἐπιχειρῶν νὰ παραδώσῃ γραπτῶς ἐν ἀνέσει τὸν βίον τοῦ ἀνδρός, θ' ἀπῆτει μάλιστα ἰδιαίτερον σύγγραμμα ἢ περὶ αὐτοῦ συστηματικὴ διαπραγματεύσις. Ἡμεῖς ὅμως ἐπὶ τοῦ παρόντος, συντομεύοντες ὅσον εἶναι δυνατόν τὰ πολλά, θὰ διεξέλθωμεν ὀλίγα ἀπὸ τὰ σχετικὰ μὲ αὐτόν, ἐκθέτοντες τὰ πράγματα ἀπὸ μερικῆς ἐπι-

στορίας τῶν καὶ εἰς ἡμᾶς τῷ βίῳ πεφυλαγμένων αὐτοῦ γνωρίμων τὰ δηλούμενα φέροντες.

2 Ὁριγένους καὶ τὰ ἕξ αὐτῶν ὡς εἰπεῖν σπαργάνων ἀξιωμα-
 μόνευτᾶ μοι εἶναι δοκεῖ. Δέκατον μὲν γὰρ ἐπεῖχε Σευῆρος τῆς
 βασιλείας ἔτος, ἠγεῖτο δὲ Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς λοιπῆς Αἰγύ-
 3 πτου, Λαῖτος, τῶν δ' αὐτόθι παροικιῶν τὴν ἐπισκοπὴν νεωστὶ
 τότε μετὰ Ἰουλιανὸν Δημήτριος ὑπειλήφει. Εἰς μέγα δὴ οὖν
 τῆς τοῦ διωγμοῦ πυρκαϊᾶς ἀφθείσης καὶ μυρίων ὄσων τοῖς κατὰ
 τὸ μαρτύριον ἀναδουμένων στεφάνοις, ἕρως τοσοῦτος μαρτυρίου
 τὴν Ὁριγένους, ἔτι κομιδῆ παιδὸς ὑπάρχοντος, κατεῖχε ψυχὴν,
 ὡς ὁμόσε τοῖς κινδύνοις χωρεῖν προπηδᾶν τε καὶ ὄρμᾶν ἐπὶ τὸν
 4 ἀγῶνα προθύμως ἔχειν. Ἦδη γέ τοι σμικρὸν ὅσον αὐτῷ καὶ τὰ
 τῆς ἀπὸ τοῦ βίου ἀπαλλαγῆς οὐ πόρρω καθίστατο, μὴ οὐχὶ τῆς
 θείας καὶ οὐρανίου προνοίας εἰς τὴν πλείστων ὠφέλειαν διὰ τῆς
 5 αὐτοῦ μητρὸς ἐμποδῶν αὐτῷ τῆς προθυμίας ἐνστάσης. Αὕτη
 γοῦν τὰ μὲν πρῶτα λόγοις ἰκετεύουσα, τῆς περὶ αὐτὸν μητρικῆς
 διαθέσεως φειδῶ λαβεῖν παρεκάλει, σφοδρότερον δ' ἐπιτείναντα
 θεασαμένη, ὅτε γνοὺς ἀλόντα τὸν πατέρα δεσμοτηρίῳ φυλάττε-
 σθαι ὄλος ἐγίνετο τῆς περὶ τὸ μαρτύριον ὄρμῆς, τὴν πᾶσαν αὐτοῦ
 6 ἀποκρουσαμένην ἐσθῆτα οἴκοι μένειν ἀνάγκην ἐπῆγεν· ὁ δ', ὡς
 οὐδὲν ἄλλο πρᾶττειν αὐτῷ παρῆν, τῆς προθυμίας ὑπὲρ τὴν ἡλι-
 κίαν ἐπιτεινομένης οὐχ οἷός τε ὦν ἠρεμεῖν, διαπέμπεται τῷ πα-
 τρὶ προτρεπτικωτάτην περὶ μαρτυρίου ἐπιστολήν, ἐν ἧ κατὰ λέ-
 ξιν αὐτῷ παραινεῖ λέγων («ἔπεχε μὴ δι' ἡμᾶς ἄλλο τι φρονήσης»).

Τοῦτο πρῶτον τῆς Ὁριγένους παιδικῆς ἀγχινοίας καὶ περὶ
 τὴν θεοσέβειαν γνησιωτάτης διαθέσεως ἀνάγραφτον ἔστω τεκ-
 7 μῆριον. Καὶ γὰρ ἤδη καὶ τῶν τῆς πίστεως λόγων οὐ σμικρὰς
 ἀφορμὰς καταβέβλητο, ταῖς θείαις Γραφαῖς ἔξ ἔτι παιδὸς ἐνη-

στολὰς καὶ ἀπὸ διηγήσεις τῶν γνωρίμων του οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐπιζήσει μέχρι τῶν χρόνων μας.

- 2 Τοῦ Ὁριγένους μοῦ φαίνονται ὅτι εἶναι ἀξιομνημόνευτα σχεδὸν καὶ ὅσα συνέβησαν ἀπὸ τὰ σπάργανά του. Ἦτο τὸ δέκατον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Σεβήρου, ἠγεῖτο δὲ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς λοιπῆς Αἰγύπτου ὁ Λαῖτος, τὴν δὲ ἐπισκοπὴν τῶν ἐκεῖ παροικιῶν εἶχεν ἀναλάβει προσφάτως τότε
- 3 ὁ Δημήτριος μετὰ τὸν Ἰουλιανόν. Καθὼς λοιπὸν ἡ πυρκαϊὰ τοῦ διωγμοῦ ηὔξανετο καὶ μύριοι ἥρωες ἐστεφανώνοντο με μαρτυρικούς στεφάνους, τέτοιος ἔρως διὰ τὸ μαρτύριον κατέλαβε τὴν ψυχὴν τοῦ Ὁριγένους, ὁ ὅποιος ἦτο ἀκόμη ἐντελῶς παιδί, ὥστε νὰ προχωρῆ ἀκράτητος πρὸς τοὺς κινδύνους, ν' ἀναπηδᾷ καὶ νὰ ὀρμᾷ με προθυμίαν πρὸς τὸν ἀγῶνα.
- 4 Παρ' ὀλίγον δὲ δὲν θὰ ἀπέφευγε τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸν βίον, ἐὰν ἡ θεία καὶ οὐρανία πρόνοια, χάριν τῆς ὠφελείας τῶν πολλῶν δὲν εἶχε προβάλει ἐμπόδια εἰς τὴν προθυμίαν του διὰ μέσου τῆς μητρός του. Αὐτὴ λοιπὸν κατὰ πρῶτον μὲν τὸν παρεκάλει με ἱκετευτικὰ λόγια νὰ λυπηθῆ τὴν μητρικὴν τῆς διάθεσιν, καθὼς ὅμως τὸν εἶδε νὰ ἐρεθίζεται περισσότερο ἀπὸ τὸν πόθον, ὅταν μαθὼν τὴν σύλληψιν καὶ φυλάκισιν εἰς τὸ δεσμοτήριον τοῦ πατρός του κατελήφθη ὀλόκληρος ἀπὸ τὴν ὀρμὴν πρὸς τὸ μαρτύριον, ἀποκρύψασα ὅλα τὰ ἐνδύματά του τὸν ἠνάγκασε νὰ μείνη εἰς τὴν οἰκίαν.
- 6 Αὐτὸς δέ, ἀφοῦ δὲν εἶχε τί ἄλλο νὰ κάμη, ἐπειδὴ ἡ προθυμία του ὑπερέβαλλε τὴν ἡλικίαν του, ἐξ οὗ καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἡρεμήσῃ, στέλλει εἰς τὸν πατέρα προτρεπτικὴν ἐπιστολὴν περὶ μαρτυρίου, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν παραινεῖ κατὰ λέξιν, «πρόσεχε, μὴ ἀλλάξης γνώμην πρὸς χάριν μας».

- 7 Τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον γραπτὸν τεκμήριον τῆς παιδικῆς ἀγχινοίας καὶ τῆς εἰλικρινεστάτης διαθέσεως τοῦ Ὁριγένους πρὸς τὴν θρησκείαν. Ἄλλωστε εἶχεν ἤδη καταβάλλει ὄχι μικρὰς ρίζας καὶ τῶν λόγων τῆς πίστεως, ἀσκούμενος ἀπὸ παιδι ἀκόμη εἰς τὰς θείας Γραφάς. Ἀπησχολεῖτο πράγματι καὶ

σκημένος· οὐ μετρίως γοῦν καὶ περὶ ταύτας πεπόνητο, τοῦ πα-
 τρός αὐτῷ πρὸς τῆ τῶν ἐγκυκλίων παιδεία καὶ τούτων οὐ κατὰ
 8 πάρεργον τὴν φροντίδα πεποιημένου. Ἐξ ἅπαντος γοῦν αὐτὸν
 πρὸ τῆς τῶν ἐλληνικῶν μαθημάτων μελέτης ἐνήγε τοῖς ἱεροῖς
 ἐνασκειῖσθαι παιδεύμασιν, ἐκμαθήσεις καὶ ἀπαγγελίας ἡμέρας
 ἐκάστης αὐτὸν εἰσπραττόμενος· οὐκ ἀπροαιρέτως δὲ ταῦτ' ἐγί-
 9 νετο τῷ παιδί, ἀλλὰ καὶ ἄγαν προθυμότατα περὶ ταῦτα πονοῦν-
 τι, ὡς μὴδ' ἐξαρκεῖν αὐτῷ τὰς ἀπλᾶς καὶ προχείρους τῶν ἱερῶν
 λόγων ἐντεύξεις, ζητεῖν δὲ τι πλεόν καὶ βαθυτέρας ἤδη ἐξ ἐκείνου
 πολυπραγμονεῖν θεωρίας, ὥστε καὶ πράγματα παρέχειν τῷ πα-
 τρί, τί ἄρα ἐθέλειοι δηλοῦν τὸ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἀναπνυ-
 10 θανόμενος βούλημα. Ἐκεῖνος δὲ τῷ μὲν δοκεῖν εἰς πρόσωπον
 ἐπέπληττεν αὐτῷ, μὴδὲν ὑπὲρ ἡλικίαν μὴδὲ τῆς προφανοῦς δια-
 νοίας περαιτέρω τι ζητεῖν παραινῶν, ἰδίως δὲ παρ' ἑαυτῷ τὰ
 μεγάλα γεγηθὼς τὴν μεγίστην ὠμολόγει τῷ πάντων ἀγαθῶν αἰ-
 τίῳ Θεῷ χάριν, ὅτι δὴ αὐτὸν τοιοῦδε πατέρα γενέσθαι παιδὸς ἠξί-
 11 ωσεν. Ἐπιστάντα δὲ ἤδη πολλάκις καθεύδοντι τῷ παιδί γυμνῶ-
 σαι μὲν αὐτοῦ τὰ στέρνα φασίν, ὥσπερ δὲ θείου Πνεύματος ἔνδον
 ἐν αὐτοῖς ἀφιερωμένου, φιλησαί τε σεβασμίως καὶ τῆς εὐτεκνίας
 μακάριον ἑαυτὸν ἠγῆσασθαι. Ταῦτα καὶ ἕτερα τούτοις συγγενῆ
 περὶ παῖδα ὄντα τὸν Ὀριγένην γενέσθαι μνημονεύουσιν.

12 Ὡς δὲ ἤδη αὐτῷ ὁ πατὴρ μαρτυρίῳ τετελείωτο, ἔρημος ἅμα
 μητρὶ καὶ βραχυτέροις ἀδελφοῖς τὸν ἀριθμὸν ἕξ, ἑπτακαιδέκα-
 13 τον οὐ πλήρες ἔτος ἄγων, καταλείπεται· τῆς γε μὴν τοῦ πατρὸς
 περιουσίας τοῖς βασιλικοῖς ταμείοις ἀναληφθείσης, ἐν σπάνει
 τῶν κατὰ τὸν βίον χρειῶν σὺν τοῖς προσήκουσι καταστάς, οἰ-
 κονομίας τῆς ἐκ Θεοῦ καταξιούται καὶ τυγχάνει δεξιώσεως ὁμοῦ
 καὶ ἀναπαύσεως παρά τινι πλουσιωτάτῃ μὲν τὸν βίον καὶ τὰ ἄλλα
 περιφανεστάτῃ γυναικί, διαβόητόν γε μὴν ἄνδρα περιεπούση
 τῶν τότε ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας αἰρεσιωτῶν· τὸ γένος ἦν οὗτος

1. Ὁ διωγμὸς ἐγίνε τὸ 202, ἄρα ὁ δεκαεπταετής τότε Ὀριγένης ἐ-
 γεννήθη τὸ 185.

μέ αὐτάς ἐντόνως, διότι ὁ πατήρ του πλὴν τῆς ἐγκυκλίου
 8 παιδείας ἐφρόντισε καὶ δι' αὐτάς ὄχι παρέργως. Εἰς πᾶσαν
 λοιπὸν περίστασιν πρὸ τῆς μελέτης τῶν ἑλληνικῶν μαθημά-
 των τὸν ὠδήγει εἰς ἀσκήσεις ἐπὶ τῶν ἱερῶν μαθημάτων ἐπι-
 9 βάλλων εἰς αὐτὸν ἀπομνημονεύσεις καὶ ἀπαγγελίας καθημε-
 ρινῶς· δὲν ἦσαν δὲ ταῦτα δυσάρεστα εἰς τὸ παιδί, τὸ ὁποῖον
 μάλιστα ἠσχολεῖτο μὲ αὐτὰ προθυμότατα, μέχρι σημείου
 νὰ μὴ τοῦ ἀρκοῦν αἱ ἀπλαῖ καὶ πρόχειροι ἐρμηνεῖαι τῶν ἱερῶν
 λόγων, νὰ ζητῇ δὲ κάτι περισσότερον καὶ νὰ ἐρευνᾷ ἤδη ἀπὸ
 ἐκείνην τὴν ἡλικίαν δι' ἀνεύρεσιν βαθυτέρων ἐννοιῶν, ὥστε
 νὰ ἐνοχλῇ τὸν πατέρα, ἐρευνῶν νὰ μάθῃ, τί θέλει νὰ δηλώσῃ
 10 τὸ νόημα τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς. Ἐκεῖνος δὲ φαινομενικῶς
 μὲν τὸν ἐπέπληττε, συμβουλεύων νὰ μὴ ζητῇ τίποτε ὑπερ-
 ἄνω τῆς ἡλικίας καὶ πέραν ἀπὸ τὸ φανερὸν νόημα, κατ' ἰ-
 δίαν ὅμως αἰσθανόμενος πολλὴν ἀγαλλίασιν ὠμολόγει εὐ-
 γνωμοσύνην εἰς τὸν αἴτιον ὅλων τῶν ἀγαθῶν Θεόν, ὁ ὁποῖος
 11 τὸν ἠξίωσε νὰ γίνῃ πατήρ τοιούτου παιδίου. Λέγουν δὲ ὅτι
 πολλάκις πλησιάζων τὴν ὥραν κατὰ τὴν ὁποῖαν τὸ παιδί
 ἐκοιμᾶτο, τοῦ ἐγύμνωνε τὰ στήθη σὰν νὰ κατῶκει μέσα εἰς
 αὐτὰ θεῖον πνεῦμα, τὰ ἐφίλει μὲ σέβας καὶ ἐθεώρει τὸν ἑαυτὸν
 του εὐτυχῆ λόγῳ τῆς εὐτεκνίας του. Αὐτὰ καὶ ἄλλα παρόμοια
 ἀναφέρουν ὅτι ἐγίναν εἰς τὸν Ὀριγένην ὅταν ἦτο παιδί.

12 Ὅταν δὲ ὁ πατήρ του ἐτελειώθη μὲ μαρτύριον, ἔμεινεν
 ὀρφανὸς μαζί μὲ τὴν μητέρα καὶ ἕξ μικροτέρους ἀδελφούς,
 ἔχων ἀσυμπλήρωτον τὸ δέκατον ἑβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας
 13 του¹. Ἐπειδὴ δὲ ἡ παρουσία τοῦ πατρὸς περιῆλθεν εἰς τὰ
 αὐτοκρατορικὰ ταμεῖα, εὐρέθη μαζί μὲ τοὺς οἰκείους του εἰς
 στέρησιν τῶν ἀναγκαίων τοῦ βίου, ἀλλὰ κριθεὶς ἄξιος τῆς
 θείας ἀντιλήψεως ἐπέτυχε φιλοξενίαν καὶ συγχρόνως ἀνάπαυ-
 σιν πλησίον μιᾶς πλουσιωτάτης εἰς βιωτικὰ ἀγαθὰ καὶ κατὰ
 τὰ ἄλλα περιφανεστάτης γυναικός, ἡ ὁποία ὅμως ἐπροστά-
 τευεν ἓνα διαβόητον μεταξὺ τῶν τότε αἰρετικῶν τῆς Ἀλε-
 ξανδρείας ἀνδρα· οὗτος ἦτο Ἀντιοχεὺς τὴν καταγωγὴν, ἡ

Ἄντιοχεύς, θετὸν δ' υἱὸν αὐτὸν εἶχε τε σὺν ἑαυτῇ καὶ ἐν τοῖς
 14 μάλιστα περιεῖπεν ἢ δεδηλωμένη. Ἄλλα τούτω γε ἐπάναγκες
 δ' Ὠριγένης συνών, τῆς ἐξ ἐκείνου περὶ τὴν πίστιν ὀρθοδοξίας
 ἐναργῆ παρείχετο δείγματα, ὅτι δὴ μυρίου πλήθους διὰ τὸ δο-
 κοῦν ἱκανὸν ἐν λόγῳ τὸν Παῦλον¹ (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ ἀνδρὶ)
 συναγομένου παρ' αὐτῷ οὐ μόνον αἰρετικῶν, ἀλλὰ καὶ ἡμετέρων,
 οὐδεπώποτε προυτρᾶπη κατὰ τὴν εὐχὴν αὐτῷ συστήναι, φυ-
 λάττων ἐξ ἔτι παιδὸς κανόνα ἐκκλησίας βδελυττόμενός τε, ὡς
 αὐτῷ ῥήματι φησί πού αὐτός, τὰς τῶν αἵρέσεων διδασκαλίας.
 15 Προαχθεὶς δ' ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐν τοῖς Ἑλλήνων μαθήμασιν ἐκ-
 θυμότερόν τε μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν τῇ περὶ τοὺς λόγους
 ἀσκήσει ὄλον ἐπιδούς ἑαυτόν, ὡς καὶ παρασκευὴν ἐπὶ τὰ γραμ-
 ματικὰ μετρίαν ἔχειν, μετ' οὐ πολὺ τῆς τοῦ πατρὸς τελειώσεως,
 τούτοις ἐπιδεδωκῶς ἑαυτόν, εὐπόρει τῶν ἀναγκαίων, ὡς ἐν ἐ-
 κείνῃ τῇ ἡλικίᾳ δασιλῶς.

γ'. Ὡς κομιδῆ νεός ὦν τὸν
 Χριστοῦ λόγον ἐπρέσβευσεν

3 1 Σχολάζοντι δὲ τῇ διατριβῇ, ὡς πού καὶ αὐτὸς ἐγγράφως ἱ-
 στορεῖ, μηδενός τε ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας τῷ κατηχεῖν ἀνακει-
 μένου, πάντων δ' ἀπεληλαμένων ὑπὸ τῆς ἀπειλῆς τοῦ διωγμοῦ,
 προσήεσαν αὐτῷ τινες ἀπὸ τῶν ἔθνῶν ἀκουσόμενοι τὸν λόγον τοῦ
 2 Θεοῦ· ὦν πρῶτον ἐπισημαίνεται γεγονέναι Πλούταρχον, δς μετὰ
 τὸ βιῶναι καλῶς καὶ μαρτυρίῳ θείῳ κατεκοσμήθη, δεύτερον Ἡ-
 ρακλᾶν, τοῦ Πλουτάρχου ἀδελφόν, δς δὴ καὶ αὐτὸς παρ' αὐτῷ

1. τὸν Παῦλον Χρήστου τοῦ Παύλου κώδ., ἐκδ.

άνωτέρω δὲ κυρία τὸν εἶχε θετὸν υἱὸν πλησίον τῆς καὶ τὸν
 14 ἐφρόντιζε μὲ ζῆλον. Εὐρισκόμενος κατ' ἀνάγκην μαζί του ὁ
 Ὁριγένης, παρείχεν ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ζωηρὰ δείγματα
 τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματός του· ἐνῶ δηλαδὴ πολὺ πλῆθος
 συνηθοίετο πλησίον τοῦ Παύλου (οὕτως ὠνομάζετο) ἐξ
 αἰτίας τοῦ ὅτι ἐνομίζετο οὗτος ἰκανὸς εἰς τὸν λόγον, ὄχι μόνον
 αἰρετικῶν ἀλλὰ καὶ ἰδικῶν μας, ποτέ δὲν ὑπεχώρησε νὰ συμ-
 προσευχηθῆ μαζί μὲ αὐτόν, φυλάττων ἀπὸ παιδί ἀκόμη τὸν
 κανόνα τῆς Ἐκκλησίας καὶ βδελυσσόμενος, ὅπως ὁ ἴδιος λέ-
 15 γει κάπου κατὰ λέξιν, τὰς διδασκαλίας τῶν αἱρέσεων. Προω-
 θηθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὰ ἑλληνικὰ μαθήματα, μετὰ
 τὸν θάνατον τούτου ἐπεδόθη ὀλόκληρος μὲ περισσότερον
 ζῆλον εἰς τὴν ἄσκησιν τῶν λόγων, οὕτως ὥστε νὰ ἀποκτή-
 σῃ ἀρκετὴν προετοιμασίαν εἰς τὰ γραμματικά, καὶ ὀλίγον
 χρόνον μετὰ τὴν τελείωσιν τοῦ πατρὸς ἀφιερωθεὶς εἰς τὸ ἐ-
 πάγγελμα τοῦ διδασκάλου, ἐξησφάλισε μὲ ἀφθονίαν τὰ ἀναγκ-
 καῖα, τουλάχιστον διὰ τὴν ἡλικίαν ἐκείνην.

γ'. Πῶς εἰς πολὺ νεαρὰν ἡλικίαν
 ἐδίδαξε τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ

3 1 Ὄταν ἡσχολεῖτο μὲ τὴν διδασκαλίαν, καθὼς ἱστορεῖ
 καὶ ὁ ἴδιος γραπτῶς, καὶ ἐπειδὴ κανεὶς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν
 δὲν ἐπεδίδετο εἰς τὴν κατήχησιν, ὅλοι δὲ εἶχον ἀπομακρυνθῆ
 ἀπὸ τὴν ἀπειλὴν τοῦ διωγμοῦ, τὸν ἐπλησίασαν μερικοὶ ἀπὸ
 2 τοὺς Ἐθνικοὺς διὰ ν' ἀκούσουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Πρῶτον
 ἀπὸ αὐτοὺς σημειώνει τὸν Πλούταρχον, ὁ ὁποῖος ἔπειτα ἀπὸ
 καλὸν βίον ἐστολίσθη καὶ μὲ τὸ θεῖον μαρτύριον ², δεύτερον
 τὸν Ἡρακλᾶν, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Πλουτάρχου, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ
 ἔδωσεν ἐπίσης πλησίον του σπουδαῖον παράδειγμα βίου

2. Βλ. κατωτέρω 6, 4, 1.

πλείστην βίου φιλοσόφου καὶ ἀσκήσεως ἀπόδειξιν παρασχών, τῆς ᾽Αλεξανδρέων μετὰ Δημήτριον ἐπισκοπῆς ἀξιοῦται.

3 Ἔτος δ' ἦγεν ὀκτωκαιδέκατον καθ' ὃ τοῦ τῆς κατηγήσεως προέστη διδασκαλείου· ἐν ᾧ καὶ προκόπτει ἐπὶ τῶν κατὰ ᾽Ακύλαν τῆς ᾽Αλεξανδρείας ἡγούμενον διωγμῶν, ὅτε καὶ μάλιστα διαβόητον ἐκθήσατο παρὰ πᾶσι τοῖς ἀπὸ τῆς πίστεως ὀρμωμένοις ὄνομα δι' ἣν ἐνεδείκνυτο πρὸς ἅπαντας τοὺς ἀγίους ἀγνωστὰς
4 τε καὶ γνωρίμους μάρτυρας δεξιῶσίν τε καὶ προθυμίαν. Οὐ μόνον γὰρ ἐν δεσμοῖς τυγχάνουσιν, οὐδὲ μέχρις ὑστάτης ἀποφάσεως ἀνακρινόμενοις συνῆν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταύτην ἀπαγομένοις τὴν ἐπὶ θανάτῳ τοῖς ἀγίοις μάρτυσι, πολλῇ τῇ παρρησίᾳ χρώμενος καὶ ὁμόσε τοῖς κινδύνοις χωρῶν· ὥστε ἤδη αὐτὸν προσιόντα θαρσαλέως καὶ τοὺς μάρτυρας μετὰ πολλῆς παρρησίας φιλήματι
5 προσαγορεύοντα πολλάκις ἐπιμανεῖς ὁ ἐν κύκλῳ τῶν ἐθνῶν δῆμος μικροῦ δεῖν κατέλευσεν, εἰ μὴ τῆς θείας δεξιᾶς βοηθοῦ καθά-
παξ τυγχάνων παραδόξως διεδίδρασκεν· ἡ δ' αὐτὴ θεία καὶ οὐράνιος χάρις ἄλλοτε πάλιν καὶ πάλιν, καὶ οὐδ' ἔστιν ὅσάκις εἰ-
πεῖν, τῆς ἄγαν περὶ τὸν Χριστοῦ λόγον προθυμίας τε καὶ παρρησίας ἔνεκεν τηρικαῦτα ἐπιβουλευόμενον αὐτὸν διεφύλαττεν.

Τοσοῦτος δι' ἣν ἄρα τῶν ἀπίστων ὁ πρὸς αὐτὸν πόλεμος, ὡς καὶ συστροφὰς ποιησαμένους, στρατιώτας αὐτῷ περὶ τὸν οἶκον, ἔνθα κατέμενε, ἐπιστῆσαι διὰ τὸ πλῆθος τῶν τὰ τῆς ἰε-
6 ρᾶς πίστεως κατηγουμένων παρ' αὐτῷ. Οὕτω δὲ ὁσημέραι ὁ κατ' αὐτοῦ διωγμὸς ἐξεκάετο, ὡς μηκέτι χωρεῖν αὐτὸν τὴν πᾶσαν πόλιν, οἴκους μὲν ἐξ οἴκων ἀμείβοντα, πανταχόθεν δὲ ἐλαυνόμενον, τῆς πληθύος ἔνεκεν τῶν δι' αὐτοῦ τῇ θείᾳ προσιόντων διδασκαλίᾳ· ἐπεὶ καὶ τὰ κατὰ πρᾶξιν ἔργα αὐτῷ γνησιωτάτης
7 φιλοσοφίας κατορθώματα εὖ μάλα θαυμαστὰ περιεῖχεν—οἶον

φιλοσοφικοῦ καὶ ἀσκητικοῦ, ἠξιώθη τῆς ἐπισκοπῆς τῆς Ἀλεξανδρείας μετὰ τὸν Δημήτριον ³.

3 Ἦγε δὲ τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος ὅταν ἔγινε προϊστάμενος τῆς σχολῆς τῆς κατηχήσεως. Κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τοῦ διωγμοῦ ἐπὶ κυβερνήτου Ἀλεξανδρείας Ἀκύλα ἐπρόκοψε τόσον πολὺ, ὥστε ἀπέκτησε διαβόητον ὄνομα μεταξὺ ὄλων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν πίστιν λόγῳ τῆς φιλοξενίας καὶ προθυμίας τὴν ὁποίαν ἐδείκνυε πρὸς ὅλους τοὺς ἀγίους, ἀγνώστους
4 καὶ γνωρίμους. Διότι συμπαρίστατο εἰς αὐτοὺς ὄχι μόνον ὅταν ἦσαν δέσμιοι, οὔτε ὅταν ἀνεκρίνοντο μέχρι τῆς τελικῆς ἀποφάσεως, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν ἔμενε πλησίον τῶν ἀγίων μαρτύρων ὅταν ἀπήγοντο πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ θανάτου, δεικνύων πολλὴν παρρησίαν καὶ ἐκτιθέμενος εἰς προφανεῖς κινδύνους. Ὅταν δὲ ἤδη ἐπλησίαζε θαρραλέως καὶ ἐχαιρέτιζεν ἀφόβως μὲ φίλημα τοὺς μάρτυρας, πολλάκις ὁ μαινόμενος γύρω ὄχλος τῶν Ἐθνικῶν παρ' ὀλίγον θὰ τὸν ἐλιθοβόλει, ἂν δὲν διέφευγε θαυμασίως εὐρίσκων ἐκάστοτε βοηθὸν
5 τὴν δεξιὰν τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἰδία δὲ θεία καὶ οὐράνιος χάρις ἄλλοτε ἐπανειλημμένως, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπωμεν πόσας φορές, τὸν ἐπροστάτευσεν ὅταν τὸν ἐπεβουλεύοντο ἐξ αἰτίας τοῦ ζήλου καὶ τῆς παρρησίας του πρὸς τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ.

Τόσον μεγάλος δὲ ἦτο ὁ πόλεμος τῶν ἀπίστων πρὸς αὐτὸν ὥστε ἔκαμαν συγκεντρώσεις καὶ ἐτοποθέτουν στρατιώτας γύρω ἀπὸ τὸν οἶκον ὅπου ἔμενε, λόγῳ τοῦ πλήθους τῶν
6 ὑπ' αὐτοῦ κατηχουμένων τὰ ἱερὰ μαθήματα τῆς πίστεως. Τόσον δὲ ηὔξανεν ὁ ἐναντίον του διωγμὸς ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν, ὥστε νὰ μὴ τὸν χωρῆ ὄυτε ἡ πόλις ὀλόκληρος, νὰ ἀλλάσσει οἰκίαν μὲ οἰκίαν, ἀπὸ παντοῦ δὲ νὰ διώκεται, ἐξ αἰτίας τοῦ πλήθους ἐκείνων οἱ ὁποῖοι προσήρχοντο δι' αὐτοῦ εἰς τὴν θείαν διδασκαλίαν. Πράγματι αἱ πράξεις τὰς ὁποίας ἐπετέλει περιεῖχον πολὺ θαυμαστὰ κατορθώματα γνησιωτάτης φιλοσοφίας—ὁποῖος ἦτο μὲ τὸν λόγον ἦτο καὶ μὲ τὸν βίον,
7

γοῦν τὸν λόγον, τοιόνδε, φασί, τὸν τρόπον καὶ οἶον τὸν τρόπον, τοιόνδε τὸν λόγον ἐπεδείκνυτο—, δι' ἃ δὴ μάλιστα, συναιρομένης αὐτῷ δυνάμεως θείας, μυρίους ἐνήγεν ἐπὶ τὸν αὐτοῦ ζῆλον.

8 Ἐπειδὴ δὲ ἑώρα φοιτητὰς ἤδη πλείους προσιόντας, αὐτῷ μόνῳ τῆς τοῦ κατηχεῖν διατριβῆς ὑπὸ Δημητρίου τοῦ τῆς ἐκκλησίας προεστῶτος ἐπιτετραμμένης, ἀσύμφωνον ἠγησάμενος τὴν τῶν γραμματικῶν λόγων διδασκαλίαν τῇ πρὸς τὰ θεῖα παιδεύματα ἀσκήσει, μὴ μελλήσας ἀπορρήγνυσιν ἅτε ἀνωφελεῖ καὶ τοῖς ἱεροῖς μαθήμασιν ἐναντίαν τὴν τῶν γραμματικῶν λόγων δια-
9 τριβήν· εἶτα λογισμῶ καθήκοντι, ὡς ἂν μὴ γένοιτο τῆς παρ' ἐτέρων ἐπικουρίας ἐνδεής, ὅσαπερ ἦν αὐτῷ πρότερον λόγων ἀρχαίων συγγράμματα φιλοκάλως ἐσπουδασμένα, μεταδούς, ὑπὸ τοῦ ταῦτα ἐωνημένου φερομένοις αὐτῷ τέτταρσιν ὀβολοῖς τῆς ἡμέρας ἤρκειτο.

Πλείστοις τε ἔτεσι τοῦτον φιλοσοφῶν διετέλει τὸν τρόπον, πάσας ὕλας νεωτερικῶν ἐπιθυμιῶν ἑαυτοῦ περιαιρούμενος, καὶ διὰ πάσης μὲν ἡμέρας οὐ σμικροὺς ἀσκήσεως καμάτων ἀναπιμπλῶν, καὶ τῆς νυκτὸς δὲ τὸν πλείονα χρόνον ταῖς τῶν θεῶν Γραφῶν ἑαυτὸν ἀνατιθεὶς μελέταις, βίῳ τε ὡς ἐνὶ μάλιστα ἐγκαρτερῶν φιλοσοφωτάτῳ, τοτὲ μὲν τοῖς ἐν ἀσιτίαις γυμνασίοις, τοτὲ δὲ μεμετρημένοις τοῖς κατὰ τὸν ὕπνον καιροῖς, οὓ μεταλαμβάνειν οὐδ' ὄλως ἐπὶ στρωμνῆς, ἀλλ' ἐπὶ τοῦδαφος διὰ σπουδῆς
10 ἐποιεῖτο. Πάντων δὲ μάλιστα τὰς εὐαγγελικὰς τοῦ Σωτῆρος φωνὰς φυλακτέας ᾤετο εἶναι δεῖν τὰς τε περὶ τοῦ μὴ δύο χιτῶνας μὴδ' ὑποδήμασι χρῆσθαι παραινούσας μὴδὲ μὴν ταῖς περὶ τοῦ
11 μέλλοντος χρόνου φροντίσι κατατρίβεσθαι· ἀλλὰ καὶ μείζονι τῆς ἡλικίας προθυμία χρώμενος, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι δια-

4. Ὁ Ὀριγένης ἐγκατέλειπε τὴν διδασκαλίαν τῶν γραμματικῶν μαθημάτων, διότι τοῦ ἦτο ἐμπόδιον εἰς τὸ κατηχητικὸν ἔργον. Ἐχασεν ὁμοῦς οὗτος τὸ βιοποριστικὸν του ἐπάγγελμα. Ἦρκειτο λοιπὸν εἰς τοὺς τέσσαρας ὀβόλους ἡμερησίως.

5. Ματθ. 10, 10. Λουκᾶ 10, 4.

6. Ματθ. 6, 34.

λέγουν, καὶ ὅποιος ἦτο μὲ τὸν βίον ἦτο καὶ μὲ τὸν λόγον—·μὲ αὐτὰς μάλιστα τὰς πράξεις, τῇ βοήθειᾳ καὶ τῆς θείας πρὸς αὐτὸν δυνάμεως, μυρίους ὠδήγησε πρὸς τὸν ἰδικὸν του ζῆλον.

8 Ἐπειδὴ δὲ ἔβλεπε νὰ προσέρχωνται περισσότεροι φοιτηταὶ τώρα, καθ' ὅσον μόνον αὐτὸς εἶχεν ἐντολὴν λειτουργίας τῆς κατηχητικῆς σχολῆς ἀπὸ τὸν προϊστάμενον τῆς Ἐκκλησίας, Δημήτριον, θεωρήσας ἀσυμβίβαστον τὴν διδασκαλίαν τῶν γραμματικῶν μαθημάτων μὲ τὴν ἐπίδοσιν εἰς τὰς θείας σπουδὰς, διέκοψε χωρὶς καθυστέρησιν τὴν διδασκαλίαν τῶν γραμματικῶν μαθημάτων ὡς ἀνωφελῆ καὶ ἀντίθετον πρὸς τὰ
9 ἱερὰ μαθήματα. Ἐπειτα, μετὰ ὀρθὴν σκέψιν, διὰ νὰ μὴ χρειασθῆ τὴν βοήθειαν ἄλλων, παρεχώρησε τὰ περιέχοντα κείμενα ἀρχαίων συγγραφέων βιβλία τὰ ὅποια εἶχε καλλιγράψει πρωτύτερα ἐπιμελῶς καὶ ἤρκειτο εἰς τοὺς τέσσαρας ὀβολοὺς τοὺς ὁποίους ἐλάμβανεν ἡμερησίως ἀπὸ τὸν ἀγοραστήν των ⁴.

Ἐπὶ πολλὰ δὲ ἔτη ἔζη φιλοσοφικῶς κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, ἀφαιρῶν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του ὅλας τὰς τροφὰς τῶν νεανικῶν ἐπιθυμιῶν, ὑποβαλλόμενος καθημερινῶς εἰς μεγάλους καμάρτους ἀσκήσεων, ἀφιερῶνων ἐπίσης τὸν περισσότερον χρόνον τῆς νυκτὸς εἰς τὰς μελέτας τῶν θείων Γραφῶν καὶ ἐπιδιδόμενος εἰς φιλοσοφικώτερον εἶδος βίου, ἄλλοτε μὲν μὲ τὰ γυμνάσια τῶν νηστειῶν, ἄλλοτε δὲ μὲ τὸν περιορισμὸν τοῦ χρόνου τοῦ ὕπνου, τὸν ὅποιον μάλιστα ἐφρόντιζε ν' ἀπολαμβάνη ὄχι εἰς τὸ στρῶμα, ἀλλ' εἰς τὸ ἔδαφος. Ἐπάνω ἀπὸ ὅλα ὁμῶς ἐνόμιζεν ὅτι πρέπει νὰ φυλάσσωνται οἱ εὐαγγελικοὶ λόγοι τοῦ Σωτῆρος οἱ ὅποιοι συνιστοῦν νὰ μὴ χρησιμοποιοῦμεν δύο χιτῶνας καὶ ὑποδήματα ⁵ οὔτε νὰ κατατριβώμεθα
11 ἀπὸ τὰς φροντίδας διὰ τὸ μέλλον ⁶. ἀλλὰ καὶ κατέπληττεν ἐντόνως τοὺς γύρω του μὲ τὸν ζῆλον ὁ ὅποιος ὑπερέβαινε τὴν ἡλικίαν του, ὑπομένων τὸ ψῦχος καὶ τὴν γυμνότητα ⁷

7. Β' Κορ. 11, 27.

καρτερῶν εἰς ἄκρον τε ὑπερβαλλούσης ἀκτημοσύνης ἐλαύνων, τοὺς ἄμφ' αὐτὸν εἰς τὰ μάλιστα κατέπληττε, μυρίους μὲν λυπῶν εὐχομένους αὐτῷ κοινωνεῖν τῶν ὑπαρχόντων δι' οὓς ἑῶρων αὐτὸν εἰσφέροντα περὶ τὴν θεῖαν διδασκαλίαν καμάτους, οὐ μὴν 12 αὐτός γε ἐνδιδούς ταῖς καρτερίαις. Λέγεται γοῦν καὶ πλειόνων ἐτῶν γῆν πεπατηκέναι μηδενὶ μηδαμῶς κεχρημένος ὑποδήματι, ἀλλὰ καὶ οἴνου χρήσεως καὶ τῶν ἄλλων παρὰ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν πλείστοις ἔτεσιν ἀπεσχημένος, ὥστε ἤδη εἰς κίνδυνον ἀνατροπῆς καὶ διαφθορᾶς τοῦ θώρακος περιπεσεῖν.

13 Τοιαῦτα δὴ φιλοσόφου βίου τοῖς θεωμένοις παρέχων ὑποδείγματα, εἰκότως ἐπὶ τὸν ὅμοιον αὐτῷ ζῆλον πλείους παρῶρμα τῶν φοιτητῶν, ὥστε ἤδη καὶ τῶν ἀπίστων ἔθνῶν τῶν τε ἀπὸ παιδείας καὶ φιλοσοφίας οὐ τοὺς τυχόντας ὑπάγεσθαι τῇ δι' αὐτοῦ διδασκαλίᾳ· οἷς καὶ αὐτοῖς γνησίως ἐν βάθει ψυχῆς τὴν εἰς τὸν θεῖον λόγον πίστιν δι' αὐτοῦ παραδεχομένοις, διαπρέπειν συνέβαινε κατὰ τὸν τότε τοῦ διωγμοῦ καιρὸν, ὡς καὶ τινὰς αὐτῶν ἀλόντας μαρτυρίῳ τελειωθῆναι.

δ'. "Ο σοι δι' αὐτοῦ κατηχη-
θέντες προήχθησαν μάρτυρες

4 1 Πρῶτος μὲν οὖν τούτων ὁ μικρῷ πρόσθεν δηλωθεὶς Πλούταρχος ἦν· οὗ τὴν ἐπὶ θάνατον ἀπαγομένου, σμικροῦ δεῖν αὐθις ὁ περὶ οὗ λόγος, συμπαρῶν αὐτῷ εἰς ὑστάτην τοῦ βίου τελευτήν, ὑπὸ τῶν αὐτοῦ πολιτῶν ἀνήρητο, ὡς αἴτιος αὐτῷ πεφηνῶς τοῦ 2 θανάτου· Θεοῦ δὲ αὐτὸν ἐτήρει καὶ τότε βουλή. Μετὰ δὲ Πλούταρχον δεύτερος τῶν Ὠριγένους φοιτητῶν μάρτυς ἀναδείκνυται Σέρηνος, διὰ πυρὸς τὴν δοκιμὴν ἧς παρειλήφει πίστεως παρε- 3 σχημένος. Τῆς αὐτῆς διατριβῆς τρίτος καθίσταται μάρτυς Ἡ-

8. Φιλοσοφικὸς βίος ἐδῶ καὶ εἰς τὰ προηγούμενα χωρία σημαίνει αὐστηρὰ ἠθικὸς βίος.

9. Οἱ μάρτυρες αὐτοὶ κατὰ τὸ μαρτυρολόγιον τοῦ Ἱερωνύμου τιμῶνται τὴν 28 Ἰουνίου.

καὶ φθάνων εἰς τὰ ἄκρα ὑπερβολικῆς πτωχείας. Οὕτως ἐλύπει πολλοὺς γνωρίμους οἱ ὅποιοι παρεκάλουν νὰ μοιρασθῆ τὰ ὑπάρχοντά των διὰ τοὺς κόπους τοὺς ὁποίους ἔβλεπον νὰ καταβάλλη χάριν τῆς θείας διδασκαλίας, ἀλλ' αὐτὸς δὲν
12 ἐλάφρυνε τὴν αὐστηρότητα τοῦ βίου του. Λέγεται μάλιστα ὅτι ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπάτει τὴν γῆν χωρὶς νὰ φορῆ καθόλου ὑποδήματα, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀπείχεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τῆς χρήσεως οἴνου καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, ὥστε νὰ φθάσῃ ἀκόμη καὶ εἰς κίνδυνον καταπτώσεως καὶ προσβολῆς τοῦ θώρακος.

13 Ἐφοῦ δὲ παρεῖχεν εἰς τοὺς παρατηρητὰς τέτοια ὑποδείγματα φιλοσοφικῆς ζωῆς⁸, εἶναι φυσικὸν ὅτι παρεκίνηει πολλοὺς φοιτητὰς του εἰς ὅμοιον μὲ αὐτὸν βίον, τόσον ὥστε τώρα πλέον προσείλκυσεν εἰς τὴν διδασκαλίαν του καὶ Ἐθνικούς, λογίους καὶ φιλοσόφους, ὅχι τυχαίους ἀνθρώπους· οὗτοι δέ, ἀφοῦ ἐδέχθησαν ἀπὸ αὐτὸν εἰλικρινῶς καὶ ἐτοποθέτησαν εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς τὴν πίστιν εἰς τὸν θεῖον λόγον, διέπρεψαν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ τότε διωγμοῦ, ὥστε μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς νὰ συλληφθοῦν καὶ τελειωθοῦν μὲ τὸ μαρτύριον.

δ'. Οἱ μαρτυρήσαντες μαθηταὶ του

41 Ὁ πρῶτος λοιπὸν ἀπὸ αὐτοὺς ἦτο ὁ ὀλίγον ἀνωτέρω ἀναφερθεὶς Πλούταρχος⁹. Ὄταν μάλιστα ὠδηγεῖτο αὐτὸς πρὸς τὸν θάνατον, παρ' ὀλίγον πάλιν ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος διδάσκαλος, ὁ ὅποιος ἦτο πλησίον του ἕως τὴν τελευταίαν στιγμήν τῆς ζωῆς του, νὰ ἐφονεύετο ἀπὸ τοὺς συμπολίτας του, ὡς προφανῆς αἷτιος τοῦ θανάτου του· τὸν ἐφύλαξεν ὁμως καὶ
2 τότε ἡ θεία βουλή. Μετὰ τὸν Πλούταρχον δὲ δεύτερος μάρτυς ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ Ὠριγένους ἀναδεικνύεται ὁ Σέρηνος, δώσας ἀπόδειξιν τῆς πίστεως τὴν ὁποίαν παρέλαβε διὰ
3 πυρός. Ἀπὸ τὴν ἰδίαν σχολὴν τρίτος μάρτυς καθίσταται ὁ

ρακλείδης, καὶ ἐπὶ τούτῳ τέταρτος Ἡρων, ὁ μὲν πρότερος ἔτι κατηγούμενος, ὁ δὲ νεοφώτιστος, τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθέντες. Ἐτι πρὸς τούτοις τῆς αὐτῆς σχολῆς πέμπτος ἀθλητῆς εὐσεβείας ἀνακηρύττεται ἕτερος τοῦ πρώτου Σέρηνος, ὃν μετὰ πλείστην βασάνων ὑπομονὴν κεφαλῇ κολασθῆναι λόγος ἔχει. Καὶ γυναικῶν δὲ Ἡραῖς ἔτι κατηγουμένη τὸ βάπτισμα, ὡς πού φησιν αὐτός, τὸ διὰ πυρὸς λαβοῦσα, τὸν βίον ἐξελέλυθεν.

ε' Περὶ Ποταμιαίνης

5 **1** Ἐβδομος ἐν τούτοις ἀριθμείσθω Βασιλείδης, τὴν περιβόητον Ποταμιαίαν ἀπαγαγών, περὶ ἧς πολὺς ὁ λόγος εἰς ἔτι νῦν παρὰ τοῖς ἐπιχωρίοις ἄδεται, μυρία μὲν ὑπὲρ τῆς τοῦ σώματος ἀγνείας τε καὶ παρθενίας, ἐν ἧ διέπρεψε, πρὸς ἔραστὰς ἀγωνισαμένης—καὶ γὰρ οὖν αὐτῇ ἀκμαῖον πρὸς τῇ ψυχῇ καὶ τὸ τοῦ σώματος ὠραῖον ἐπήνθει—, μυρία δὲ ἀνατλάσης καὶ τέλος μετὰ δεινὰς καὶ φρικτὰς εἰπεῖν βασάνους ἅμα μητρὶ Μαρκέλλῃ διὰ
2 πυρὸς τελειωθείσης. Φασὶ γέ τοι τὸν δικαστὴν—Ἀκύλας ἦν τούτῳ ὄνομα—χαλεπὰς ἐπιθέντα αὐτῇ κατὰ παντὸς τοῦ σώματος αἰκίας, τέλος ἐφ' ὕβρει τοῦ σώματος μονομάχοις αὐτὴν ἀπειλῆσαι παραδοῦναι· τὴν δὲ βραχὺ τι πρὸς ἑαυτὴν ἐπισκεψαμένην ἐρωτηθεῖσαν ὁ κρίνειεν, τοιαύτην δοῦναι ἀπόκρισιν δι' ἧς ἐδόκει νενομισμένον τι αὐτοῖς ἀσεβὲς ἀποφθέγξασθαι.

3 Ἀμα δὲ λόγῳ τὸν τῆς ἀποφάσεως ὄρον καταδεξαμένην ὁ Βασιλείδης, εἰς τις ὦν τῶν ἐν στρατείαις ἀναφερομένων, ἀπάγει παραλαβὼν τὴν ἐπὶ θανάτῳ. Ὡς δὲ τὸ πλῆθος ἐνοχλεῖν αὐτὴν καὶ ἀκολάστοις ἐνυβρίζειν ῥήμασιν ἐπειρᾶτο, ὁ μὲν ἀνεῖργεν ἀποσο-

Ἡρακλείδης καὶ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸν τέταρτος ὁ Ἡρων, ὁ μὲν πρῶτος κατηχούμενος, ὁ δὲ ἄλλος νεοφώτιστος, μὲ ἀποκοπὴν τῆς κεφαλῆς. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοῦ ἀπὸ τὴν ἰδίαν σχολὴν πέμπτος ἀθλητῆς τῆς εὐσεβείας ἀνακηρύσσεται εἰς ἄλλος Σέρηνος διάφορος ἀπὸ τὸν πρῶτον, ὁ ὁποῖος ἐτιμωρήθη, ὅπως λέγουν, εἰς ἀποκοπὴν τῆς κεφαλῆς, ἀφοῦ ὑπέφερε πλεῖστα βασανιστήρια. Ἀπὸ τὰς γυναικας δὲ ἡ Ἡραΐς, κατηχουμένη ἀκόμη, ἐξῆλθε τοῦ βίου, ἀφοῦ ἔλαβε τὸ διὰ πυρὸς βάπτισμα, ὅπως λέγει αὐτὸς κάπου ¹⁰.

ε'. Περὶ τῆς Ποταμιαίνης

- 5** 1 Ἐβδομος μεταξὺ αὐτῶν ὡς ἀριθμηθῆ ὁ Βασιλείδης, ὁ ὁποῖος ὠδήγει τὴν περίφημον Ποταμιαίναν, διὰ τὴν ὁποίαν κάμνουν πολὺ τιμητικὸν λόγον ἕως τῶρα ἀκόμη οἱ ἐντόπιοι. Αὕτη, ἀφοῦ ἠγωνίσθη ἐναντίον πολυαρίθμων ἐρωτύλων ἀνδρῶν χάριν τῆς ἀγνείας τοῦ σώματος καὶ τῆς παρθενίας εἰς τὴν ὁποίαν διέπρεψε—διότι πράγματι πλήν τῆς ψυχῆς ἦν—θεὶ πλουσίως καὶ ἡ ὠραιότης τοῦ σώματός της—, ὑπέφερε δὲ ἀμετρήτους κακώσεις, εἰς τὸ τέλος ἔπειτα ἀπὸ δεινὰ καὶ φρικτὰ βασανιστήρια ἐτελειώθη μὲ πῦρ μαζὶ μὲ τὴν μητέρα
- 2** της. Λέγουν δὲ ὅτι ὁ δικαστῆς—λεγόμενος Ἀκύλας—, ἀφοῦ ἐπέβαλε σκληρὰς κακώσεις εἰς ὀλόκληρον τὸ σῶμα της, εἰς τὸ τέλος ἠπέιλησεν ὅτι θὰ τὴν παραδώσῃ εἰς μονομάχους δι' ἀτίμωσιν τοῦ σώματός της· ὅταν δὲ ἐπανῆλθε δι' ὀλίγον εἰς τὸν ἑαυτὸν της, ἐρωτηθεῖσα διὰ τὴν ἀπόφασίν της, ἔδωσε τοιαύτην ἀπόφασιν ὥστε τοὺς ἐφάνη ὅτι εἶναι κάτι ἀσεβὲς δι' αὐτοῦς.
- 3** Ἀμέσως μὲ τὸν λόγον της ἐδέχθη τὴν ἀπαγγελίαν τῆς ἀποφάσεως καὶ ὁ Βασιλείδης, εἰς ἀπὸ τοὺς ἐκτελοῦντας στρατιωτικὴν θητείαν, τὴν παραλαμβάνει καὶ τὴν ὀδηγεῖ εἰς τὸν δρόμον τοῦ θανάτου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πλῆθος ἀπεπειρᾶτο νὰ τὴν ἐνοχλῆ καὶ νὰ τὴν ὑβρίζῃ μὲ αἰσχρόλογα, αὐτὸς μὲν ἀπεμά-

βῶν τοὺς ἐνυβρίζοντας, πλείστον ἔλεον καὶ φιλανθρωπίαν εἰς αὐτὴν ἐνδεικνύμενος, ἣ δὲ τῆς περὶ αὐτὴν συμπαθείας ἀποδεξαμένη τὸν ἄνδρα θαρρεῖν παρακελεύεται· ἐξαιτήσεσθαι γὰρ αὐτὸν ἀπελθοῦσαν παρὰ τοῦ ἑαυτῆς κυρίου καὶ οὐκ εἰς μακρὸν τῶν εἰς
4 αὐτὴν πεπραγμένων τὴν ἀμοιβὴν ἀποτίσειν αὐτῷ. Ταῦτα δ' εἰποῦσαν γενναίως τὴν ἔξοδον ὑποστῆναι, πίττης ἐμπύρου κατὰ διάφορα μέρη τοῦ σώματος ἀπ' ἄκρων ποδῶν καὶ μέχρι κορυφῆς ἡρέμα καὶ κατὰ βραχὺ περιχυθείσης αὐτῆ.

5 Καὶ ὁ μὲν τῆς ἀοιδίμου κόρης τοιοῦτος κατηγώνιστο ἄθλος· οὐ μακρὸν δὲ χρόνον διαλιπὼν ὁ Βασιλείδης ὄρκον διὰ τινα αἰτίαν πρὸ τῶν συστρατιωτῶν αἰτηθεὶς, μὴ ἐξεῖναι αὐτῷ τὸ παράπαν ὀμνῦναι διεβεβαιούτο· Χριστιανὸν γὰρ ὑπάρχειν καὶ τοῦτο ἐμφανῶς ὁμολογεῖν. Παίζειν μὲν οὖν ἐνομίζετο τέως τὰ πρῶτα, ὡς δ' ἐπιμόνως ἀπισχυρίζετο, ἄγεται ἐπὶ τὸν δικαστήν· ἐφ' οὗ
6 τὴν ἐνστασιν ὁμολογήσας, δεσμοῖς παραδίδοται. Τῶν δὲ κατὰ Θεὸν ἀδελφῶν ὡς αὐτὸν ἀφικνουμένων καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀθρόας καὶ παραδόξου ταύτης ὁρμῆς πυνθανομένων, λέγεται εἰπεῖν ὡς ἄρα Ποταμίαινα τρισὶν ὕστερον ἡμέραις τοῦ μαρτυρίου νύκτωρ ἐπιστᾶσα, στέφανον αὐτοῦ τῆ κεφαλῇ περιθεῖσα εἶη φαίη τε παρακεκληκέναι χάριν αὐτοῦ τὸν Κύριον καὶ τῆς ἀξιώσεως τετυχηκέναι οὐκ εἰς μακρὸν τε αὐτὸν παραλήψεσθαι. Ἐπὶ τούτοις τῶν ἀδελφῶν τῆς ἐν Κυρίῳ σφραγίδος μεταδόντων αὐτῷ, τῆ μετέπειτα ἡμέρᾳ τῶν τοῦ Κυρίου διαπρέψας μαρτυρίῳ τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται.

7 Καὶ ἄλλοι δὲ πλείους τῶν κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἀθρόως τῷ Χριστοῦ λόγῳ προσελθεῖν κατὰ τοὺς δηλουμένους ἱστοροῦνται, ὡς δὴ καθ' ὕπνου τῆς Ποταμιαίνης ἐπιφανείσης καὶ προσκεκλημένης αὐτούς. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὧδε ἐχέτω.

- κρυνε με ἀπειλὰς τοὺς ὑβριστὰς, δεικνύων πρὸς αὐτὴν πολὺν οἶκτον καὶ φιλανθρωπίαν, αὐτὴ δὲ ἀποδεχθεῖσα τὴν συμπάθειαν παρώτρυνε τὸν ἄνδρα νὰ ἔχη θάρρος διότι, ἔλεγεν, ἀφοῦ ἀπέλθη τῆς ζωῆς αὐτῆς, θὰ τὸν ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Κύριόν της καὶ πρὶν περάσῃ πολὺς καιρὸς θὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἀμοιβὴν
- 4 δι' ὅσα ἔκαμεν ὑπὲρ αὐτῆς. Ἀφοῦ εἶπεν αὐτὰ ἀντεμετώπισε με γενναιότητα τὸν θάνατον ὁ ὁποῖος προῆλθε μεε περιχυσιν καυτῆς πίσσης εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματός της ἀπὸ τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν μέχρι τῆς κορυφῆς εἰς βραδὺν ρυθμόν.
- 5 Καὶ ὁ μὲν ἄθλος τὸν ὁποῖον ἐπραγματοποίησεν ἡ αἰδοιμος κόρη αὐτὸς ἦτο. Πρὶν δὲ περάσῃ πολὺς χρόνος ἐζητήθη ἀπὸ τὸν Βασιλείδην νὰ ὀρκισθῇ ἐνώπιον τῶν συστρατιωτῶν του διὰ κάποιαν αἰτίαν, αὐτὸς δὲ ἰσχυρίσθη ὅτι δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται καθόλου νὰ ὀρκίζεται, διότι εἶναι Χριστιανὸς καὶ ὅτι τὸ ὁμολογεῖ φανερά. Εἰς τὴν ἀρχὴν μὲν ἐνόμιζον ὅτι τὰ λέγει αὐτὰ ὡς ἀστεία, ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἐπεβεβαίωνε με ἐπιμονήν, ὀδηγεῖται εἰς τὸν δικαστὴν ὁμολογήσας δὲ ἐνώπιον αὐτοῦ τὸν ἰσχυρισμὸν του, παραδίδεται εἰς τὸ δεσμωτήριον.
- 6 Ὅταν δὲ ἔφθασαν εἰς αὐτὸν οἱ κατὰ Θεὸν ἀδελφοὶ καὶ ἠρώτησαν διὰ τὴν αἰτίαν αὐτῆς τῆς ἐξαφνικῆς καὶ παραδόξου ὀρμῆς, λέγεται ὅτι εἶπεν ὅτι τοῦ παρουσιάσθη νύκτα ἡ Ποταμίαινα τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὸ μαρτύριον, τοῦ ἔθεσε στέφανον εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι παρεκάλεσεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν Κύριον καὶ ὅτι ἡ ἀξίωσις της νὰ τὸν πάρῃ σύντομα ἔγινε δεκτὴ. Ἀφοῦ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ μετέδωσαν τὴν σφραγιδα ἐν Κυρίῳ ¹¹, τὴν ἐπομένην ἡμέραν διέπρεψεν εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ Κυρίου με ἀποκοπὴν τῆς κεφαλῆς.
- 7 Διηγοῦνται δὲ ὅτι καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Ἀλεξανδρείας προσῆλθον ὁμαδικῶς εἰς τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοὺς ἐξεταζομένους χρόνους, καθὼς παρουσιάζετο εἰς τὸν ὕπνον των ἡ Ποταμίαινα καὶ τοὺς προσεκάλει. Ἄλλ' αὐτὰ εἶναι ἀρκετὰ ἐδῶ.

11. Τὸ βάπτισμα με τὸ χρίσμα.

ζ'. Περὶ Κλήμεντος τοῦ
Ἀλεξανδρέως

6 Πάνταινον δὲ Κλήμης διαδεξάμενος, τῆς κατ' Ἀλεξανδρείαν κατηχήσεως εἰς ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ καθηγεῖτο, ὡς καὶ τὸν Ὠριγένην τῶν φοιτητῶν γενέσθαι αὐτοῦ. Τὴν γέ τοι τῶν Στρωματέων πραγματείαν ὁ Κλήμης ὑπομνηματιζόμενος, κατὰ τὸ πρῶτον σύγγραμμα χρονικὴν ἐκθέμενος γραφήν, εἰς τὴν Κομόδου τελευτὴν περιγράφει τοὺς χρόνους, ὡς εἶναι σαφὲς ὅτι κατὰ Σευῆρον αὐτῷ πεπόνητο τὰ σπουδᾶσματα, οὗ τοὺς χρόνους ὁ παρῶν ιστορεῖ λόγος.

ζ'. Περὶ Ἰούδα συγγραφέως

7 Ἐν τούτῳ καὶ Ἰούδας, συγγραφέων ἕτερος, εἰς τὰς παρὰ τῷ Δανιὴλ ἑβδομήκοντα ἑβδομάδας ἐγγράφως διαλεχθείς, ἐπὶ τὸ δέκατον τῆς Σευήρου βασιλείας ἴστησι τὴν χρονογραφίαν· ὅς καὶ τὴν θρυλουμένην τοῦ ἀντιχρίστου παρουσίαν ἤδη τότε πλησιάζειν ᾤετο· οὕτω σφοδρῶς ἢ τοῦ καθ' ἡμῶν τότε διωγμοῦ κίνησις τὰς τῶν πολλῶν ἀνατεταράχει διανοίας.

η'. Περὶ τοῦ τολμηθέντος
Ὠριγένει

8 **1** Ἐν τούτῳ δὲ τῆς κατηχήσεως ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας τοῦργον ἐπιτελοῦντι τῷ Ὠριγένει πρᾶγμα τι πέπρακται φρενὸς μὲν ἀτελοῦς καὶ νεανικῆς, πίστεώς γε μὴν ὁμοῦ καὶ σωφροσύνης
2 μέγιστον δεῖγμα περιέχον. Τὸ γὰρ «εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» ἀπλούστερον καὶ νεανικώτερον ἐκλαβῶν, ὁμοῦ μὲν σωτήριον φωνὴν ἀποπληροῦν οἰόμενος, ὁμοῦ δὲ καὶ διὰ τὸ νέον τὴν ἡλικίαν ὄντα μὴ ἀν-

12. Στρωματεῖς 1, 21, 144 - 147.

13. Ματθ. 19, 12.

ζ. Περὶ Κλήμεντος τοῦ
Ἀλεξανδρέως

6 Ὁ δὲ Κλήμης, διαδεχθεὶς τὸν Πάνταινον, ἦτο ἐκείνην τὴν ἐποχὴν προϊστάμενος τῆς κατηχήσεως εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν, οὕτως ὥστε νὰ γίνῃ φοιτητῆς αὐτοῦ καὶ ὁ Ὠριγένης. Ὁ Κλήμης, ἐξηγῶν τὴν διαπραγματεύσιν τῆς ὕλης τῶν Στρωματέων, καθορίζει εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον¹² χρονολογίαν ἢ ὁποῖα περιλαμβάνει τοὺς χρόνους μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Κομμόδου, ὥστε νὰ εἶναι σαφὲς ὅτι τὸ ἔργον συνετάχθη ἐπὶ Σεβήρου, τοῦ ὁποῖου τοὺς χρόνους ἱστορεῖ τὸ παρὸν βιβλίον.

ζ'. Περὶ τοῦ συγγραφέως Ἰούδα

7 Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον καὶ ἄλλος συγγραφεὺς, ὁ Ἰούδας, πραγματευόμενος ἐγγράφως τὸ θέμα τῶν ἑβδομήντα ἑβδομάδων εἰς τὸν Δανιήλ, σταματᾷ τὴν χρονογραφίαν εἰς τὸ δέκατον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Σεβήρου. Οὗτος μάλιστα ἐνόμιζεν ὅτι ἐπλησίαζεν ἤδη τότε καὶ ἡ θρυλουμένη παρουσία τοῦ ἀντιχρίστου· τόσον δυνατὰ εἶχε συνταράξει τὰς διανοίας τῶν πολλῶν ἢ βιαιότης τοῦ τότε διωγμοῦ ἐναντίον μας.

η'. Περὶ τῆς τόλμης τοῦ
Ὠριγένους

8¹ Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, καθὼς ὁ Ὠριγένης ἐπετελεῖ τὸ ἔργον τῆς κατηχήσεως εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν, προέβη εἰς μίαν ἐνέργειαν, ἢ ὁποῖα δεικνύει σκέψιν μὲν ἀτελεῆ καὶ νεανικὴν,
² πίστιν ὅμως καὶ σωφροσύνην ἰσχυράν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡρμήνευε ἀφελέστερον καὶ νεανικώτερον τὸ χωρίον «εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»¹³, συγχρόνως δὲ ἐνόμιζεν ὅτι ἐκπληρῶνει παράγγελμα τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἐπὶ πλέον ἐπειδὴ, ἐνῶ ἦτο νεαρός, ἐδίδασκε τὰ θεῖα

δράσι μόνον, καὶ γυναιξὶ δὲ τὰ θεῖα προσομιλεῖν, ὡς ἂν πᾶσαν τὴν παρὰ τοῖς ἀπίστοις αἰσχροῦς διαβολῆς ὑπόνοιαν ἀποκλείσειε, τὴν σωτήριον φωνὴν ἔργοις ἐπιτελέσαι ὠρμήθη, τοὺς πολλοὺς
 3 τῶν ἀμφ' αὐτὸν γνωρίμων διαλαθεῖν φροντίσας. Οὐκ ἦν δὲ ἄρα δυνατὸν αὐτῷ καίπερ βουλομένῳ τοσοῦτον ἔργον ἐπικρούψασθαι. Γνοὺς δῆτα ὕστερον ὁ Δημήτριος, ἅτε τῆς αὐτόθι παροικίας προ-
 εστῶς, εἶ μάλα μὲν αὐτὸν ἀποθανυῖται τοῦ τολμήματος, τὴν δέ γε προθυμίαν καὶ τὸ γνήσιον αὐτοῦ τῆς πίστεως ἀποδεξάμε-
 νος, θαρρεῖν παρακελεύεται, καὶ νῦν μᾶλλον ἔχεσθαι αὐτὸν τοῦ τῆς κατηχήσεως ἔργου παρορμᾶ.

4 Ἄλλὰ τότε μὲν οὗτος τοιοῦτός τις ἦν· οὐ μακροῖς δὲ χρό-
 νοις ὕστερον ὁ αὐτὸς ὄρων εἶ πράττοντα μέγαν τε καὶ λαμπρὸν
 καὶ παρὰ πᾶσιν ὄντα βεβοημένον, ἀνθρώπινόν τι πεπονθῶς, τοῖς
 ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἐπισκόποις καταγράφειν ὡς ἀτοπωτάτου
 τοῦ πραχθέντος ἐπειρᾶτο, ὅτε τῶν κατὰ Παλαιστίνην οἱ μάλι-
 στα δόκιμοι καὶ διαπρέποντες Καισαρείας τε καὶ Ἱεροσολύμων
 ἐπίσκοποι πρεσβείων τὸν Ὠριγένην καὶ τῆς ἀνωτάτω τιμῆς ἄ-
 ξιον εἶναι δοκιμάσαντες, χεῖρας εἰς πρεσβυτέριον αὐτῷ τεθείκα-
 5 σι. Τηνικαῦτα δ' οὖν εἰς μέγα δόξης προελθόντος ὄνομά τε παρὰ
 τοῖς πανταχῇ πᾶσιν ἀνθρώποις καὶ κλέος ἀρετῆς καὶ σοφίας οὐ
 σμικρὸν κτησαμένου, μηδεμιᾶς ἄλλης εὐπορῶν ὁ Δημήτριος
 κατηγορίας, τῆς πάλαι ἐν παιδὶ γεγονυίας αὐτῷ πράξεως δει-
 νὴν ποιεῖται διαβολήν, συμπεριλαβεῖν τολμήσας ταῖς κατηγο-
 6 ρίαις τοὺς ἐπὶ τὸ πρεσβυτέριον αὐτὸν προάξαντας. Ταῦτα μὲν
 οὖν μικρὸν ἐπράχθη ὕστερον· τότε γε μὴν ὁ Ὠριγένης ἐπὶ τῆς
 Ἀλεξανδρείας τὸ τῆς θείας διδασκαλίας ἔργον εἰς ἅπαντας ἀφυ-
 λάκτως τοὺς προσιόντας νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐπετέλει, τοῖς
 θείοις ἀόκνως μαθήμασι καὶ τοῖς ὡς αὐτὸν φοιτῶσι τὴν πᾶ-
 σαν ἀνατιθεὶς σχολήν.

7 Ἐπὶ δέκα δὲ καὶ ὀκτῶ ἔτεσι τὴν ἀρχὴν ἐπικρατήσαντα

ὄχι μόνον εἰς ἄνδρας ἀλλὰ καὶ εἰς γυναῖκας, διὰ τὴν ἀποκλείσθη πᾶσαν πονηρὰν ὑποψίαν ἐκ μέρους τῶν ἀπίστων, παρεκινήθη τὴν ἐφαρμόσῃ ἐμπράκτως τὸν λόγον τοῦ Σωτῆρος, ἀφοῦ ἐφρόντισε τὴν διαφύγη τὴν προσοχὴν τῶν περισσοτέρων μαθητῶν του. Δὲν τοῦ ἦτο ὅμως δυνατὸν τὴν κρύψη τοιαύτην ἐνέργειαν, ὅσον καὶ ἂν τὸ ἤθελε. Πράγματι ὅταν τὸ ἔμαθεν ἀργότερα ὁ Δημήτριος, ὡς προϊστάμενος τῆς ἐκεῖ παροικίας, τὸν θαυμάζει πάρα πολὺ διὰ τὸ τόλμημά του, τὸν προτρέπει τὴν ἔχη θάρρος καὶ τὸν παρακινεῖ τὴν ἐπιδίδεται τὴν περισσότερον εἰς τὸ ἔργον τῆς κατηχήσεως.

4 Ἀλλὰ ἐνῶ τότε ἡ στάσις του ἦτο τοιαύτη, ἔπειτα ἀπὸ ὄχι πολὺν χρόνον ὁ ἴδιος, καθὼς τὸν ἔβλεπε τὴν εὐδοκιμῆ καὶ τὴν εἶνα μέγας καὶ ἐπιφανῆ καὶ φημισμένον εἰς ὅλους, ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν καὶ ἐπεχείρησε τὴν κατηγορήσῃ εἰς τοὺς ἐπισκόπους τῆς οἰκουμένης διὰ τὴν ἀτοπωτάτην τάχα αὐτὴν ἐνέργειαν, ὅταν οἱ δοκιμώτεροι καὶ διαπρεπέστεροι ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους τῆς Παλαιστίνης, οἱ τῆς Καισαρείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων, θεωροῦντες τὸν Ὠριγένην ἄξιον πρεσβείων καὶ ὑψίστης τιμῆς, τὸν ἐχειροτόνησαν εἰς πρεσβύτερον ¹⁴. Ἐπειδὴ δὲ τότε ἔφθασεν εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν δόξης, κατέστησε τὸ ὄνομά του γνωστὸν παντοῦ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀπέκτησε μεγάλην φήμην ἀρετῆς καὶ σοφίας, ὁ Δημήτριος, μὴ ἔχων καμμίαν ἄλλην κατηγορίαν, προβαίνει εἰς δεινὴν διαβολὴν βάσει τῆς παλαιᾶς πράξεως τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει παιδὶ ἀκόμη, τολμήσας τὴν συμπεριλάβῃ εἰς τὴν κατηγορίαν τοὺς ἐπισκόπους οἱ ὅποιοι τὸν προήγαγον εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ πρεσβυτέρου. Ἀλλ' αὐτὰ βεβαίως συνέβησαν ὀλίγον ἀργότερα, ἐνῶ τότε ὁ Ὠριγένης ἐπετέλει εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τὸ ἔργον τῆς θείας διδασκαλίας εἰς ὅλους ἀδιακρίτως ὅσοι ἤρχοντο νύκτα καὶ ἡμέραν, ἀφιερῶντων ὅλην τὴν ἀνεσίαν του ἀκούραστα εἰς τὰ θεῖα μαθήματα καὶ εἰς τοὺς μαθητάς του.

7 Τὸν Σεβῆρον, διατηρήσαντα τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ δέκα ὀκτώ

Σενῆρον ᾽Αντωνίνος ὁ παῖς διαδέχεται. Ἐν τούτῳ δὲ τῶν κατὰ τὸν διωγμὸν ἀνδρῖσαμένων καὶ μετὰ τοὺς ἐν ὁμολογίαις ἀγῶνας διὰ προνοίας Θεοῦ πεφυλαγμένων εἰς τις ὦν ᾽Αλέξανδρος, ὃν ἀρτίως ἐπίσκοπον τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας ἐδηλώσαμεν, οἷα ταῖς ὑπὲρ Χριστοῦ διαπρέφας ὁμολογίαις, τῆς δηλωθείσης ἐπισκοπῆς ἀξιοῦται, ἔτι Ναρκίσσου, ὃς ἦν αὐτοῦ πρότερος, περιόντος τῷ βίῳ.

θ'. Περὶ τῶν κατὰ Νάρκισσον
παραδόξων

- 9 1 Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα παράδοξα οἱ τῆς παροικίας πολῖται ὡς ἐκ παραδόσεως τῶν κατὰ διαδοχὴν ἀδελφῶν τοῦ Ναρκίσσου μνημονεύουσιν, ἐν οἷς καὶ τοιόνδε τι θαῦμα δι' αὐτοῦ γε-
- 2 γονὸς ἱστοροῦσι. Κατὰ τὴν μεγάλην ποτὲ τοῦ Πάσχα διανυκτέρευσι τοῦλαιὸν φασιν τοῖς διακόνοις ἐπιλιπεῖν· ἐφ' ᾧ τὸ πᾶν πλῆθος δεινῆς ἀθυμίας διαλαβούσης, τὸν Νάρκισσον τοῖς τὰ φῶτα παρασκευάζουσιν ἐπιτάξαι ὕδωρ ἀνιμήσαντας ὡς αὐτὸν κο-
- 3 μειῖσθαι. Τούτου δὲ ἅμα λόγῳ πραχθέντος, ἐπευξάμενον τῷ ὕδατι, ἐγγέαι κατὰ τῶν λύχνων πίστει τῇ εἰς τὸν Κύριον γνησίᾳ παρακελεύσασθαι· ποιησάντων δὲ καὶ τοῦτο, παρὰ πάντα λόγον δυνάμει παραδόξῳ, καὶ θείᾳ μεταλαβεῖν ἐξ ὕδατος εἰς ἐλαίου ποιότητα τὴν φύσιν, παρὰ τε πλείστοις τῶν αὐτόθι ἀδελφῶν ἀπίμῆκιστον ἐξ ἐκείνου καὶ εἰς ἡμᾶς βραχὺ τι δεῖγμα τοῦ τότε θαύματος φυλαχθῆναι.
- 4 Ἄλλα τε πλείστα περὶ τοῦ βίου τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς μνήμης ἄξια καταλέγουσιν, ἐν οἷς καὶ τοιόνδε τι. Τὸ εὔτονον αὐτοῦ καὶ στερρόν τοῦ βίου φαῦλοί τινες ἀνθρωπίσκοι μὴ οἰοί τε φέρειν, δέει τοῦ μὴ δίκην ὑποσχεῖν ἀλόντας, διὰ τὸ μυρία κακὰ ἑαυτοῖς

15. ᾽Αντωνίνος Καρακάλλας ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Γέτα τὴν 4 Φεβρουαρίου 211, μόνος τὴν 27 Φεβρουαρίου 212.

16. ᾽Ανωτέρω, εἰς παράγραφον 4, ἀνωνύμως.

ἔτη, διαδέχεται ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντωνῖνος¹⁵. Αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν εἰς ἀπὸ τοὺς ἀγωνισθέντας κατὰ τὸν διωγμὸν καὶ φυλαχθέντας διὰ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ μετὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ὁμολογίας ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος, τὸν ὁποῖον πρὸ ὀλίγου ἀνεφέραμεν ὡς ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων¹⁶. αὐτὸς λοιπὸν, ἀφοῦ διέπρεψεν εἰς τὴν ὁμολογίαν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ἠξιώθη τῆς ἀναφερθείσης ἐπισκοπῆς, ἐνῶ ἀκόμη ἔζη ὁ προκάτοχός του Νάρκισσος.

θ'. Τὰ θαύματα τοῦ Ναρκίσσου

- 9** 1 Οἱ πολῖται τῆς παροικίας αὐτῆς ἀναφέρουν καὶ ἄλλα πολλὰ θαύματα τοῦ Ναρκίσσου, σύμφωνα μὲ παράδοσιν περιελθοῦσαν διαδοχικῶς εἰς τοὺς ἀδελφούς, μεταξὺ δὲ τούτων διηγοῦνται καὶ τοῦτο τὸ θαῦμα τὸ ὁποῖον ἔγινε δι' αὐτοῦ. Λέγουν ὅτι κάποτε, κατὰ τὴν μεγάλην ἀγρυπνίαν τοῦ Πάσχα, ἔλειψε τὸ ἔλαιον ἀπὸ τοὺς διακόνους· ἐνῶ δὲ ὅλον τὸ πλῆθος κατελήφθη διὰ τοῦτο ἀπὸ στενοχωρίαν, ὁ Νάρκισσος διέταξε τοὺς ἐπιμελητὰς τῶν λυχναρίων ν' ἀντλήσουν ὕδωρ καὶ
- 2 3 νὰ τὸ φέρουν εἰς αὐτόν. Ἀφοῦ δὲ τοῦτο ἐξετελέσθη ἀμέσως, αὐτὸς προσηυχήθη ἐπάνω εἰς τὸ ὕδωρ καὶ παρήγγειλε νὰ χύσουν ἀπὸ αὐτὸ εἰς τὰ λυχνάρια μὲ εἰλικρινῆ πίστιν εἰς τὸν Κύριον. Ὅταν δὲ ἔκαμαν καὶ τοῦτο, μετέβαλε ἐπάνω ἀπὸ πᾶσαν λογικὴν μὲ παράδοξον καὶ θείαν δύναμιν τὸ ὑλικὸν ἀπὸ ὕδωρ εἰς ἔλαιον· ἀπὸ πολλοὺς δὲ τῶν ἐκεῖ ἀδελφῶν ἐφυλάχθη ἀπὸ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἕως τώρα μικρὸν δεῖγμα τοῦ τότε θαύματος.
- 4 Καὶ πολλὰ ἄλλα ἀξιωμακόμενα διηγοῦνται ἀπὸ τὸν βίον τοῦ ἀνδρὸς τούτου, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ ἐξῆς. Μερικοὶ φαῦλοι ἀνθρωπίσκοι, μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρουν τὴν γενναιότητα καὶ σταθερότητα τοῦ βίου αὐτοῦ, ἀπὸ φόβον μὴ συλληφθοῦν καὶ ὑποστοῦν τιμωρίαν διότι εἶχον συνείδησιν ἀναριθμῶν παραπτωμάτων των, ἐπρόλαβον νὰ

5 συνεγνωκέναι, συσκευήν κατ' αὐτοῦ προλαβόντες συρράπτου-
 σι καί τινα δεινὴν καταχέουσιν αὐτοῦ διαβολήν. Εἶτα πιστού-
 μενοι τοῖς ἀκροωμένοις, ὄρκους ἐβεβαίουν τὰς κατηγορίας, καὶ ὁ
 μὲν, ἥ μὴν ἀπόλοιτο πυρί, ὤμνουν, ὁ δέ, ἥ μὴν σκαιᾶ νόσω δα-
 πανηθείη τὸ σῶμα, ὁ δὲ τρίτος, ἥ μὴν τὰς ὁράσεις πηρωθείη·
 ἀλλ' οὐδ' οὕτως αὐτοῖς, καίπερ ὀμνύουσι, τῶν πιστῶν τις προ-
 6 σεῖχε τὸν νοῦν διὰ τὴν εἰς πάντας λάμπουσαν ἐκ τοῦ παντὸς σω-
 φροσύνην τε καὶ πανάρετον ἀγωγὴν τοῦ Ναρκίσσου. Αὐτὸς γε
 μὴν τὴν τῶν εἰρημένων μηδαμῶς ὑπομένων μοχθηρίαν καὶ ἄλ-
 λως ἐκ μακροῦ τὸν φιλόσοφον ἀσπαζόμενος βίον, διαδρὰς πᾶν τὸ
 τῆς ἐκκλησίας πλῆθος, ἐν ἐρημίαις καὶ ἀφανέσιν ἀγροῖς λανθά-
 7 νων πλείστοις ἔτεσι διέτριβεν. Ἄλλ' οὐ καὶ ὁ τῆς δίκης μέγας
 ὀφθαλμὸς ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις ἠρέμει, μετῆει δὲ ὡς τάχιστα
 τοὺς ἀσεβεῖς αἷς καθ' ἑαυτῶν ἐπιορκοῦντες κατεδήσαντο ἀραις.
 Ὁ μὲν οὖν πρῶτος, ἐκ μηδεμιᾶς προφάσεως ἀπλῶς οὕτω, μι-
 κροῦ διαπεσόντος ἐφ' ἧς κατέμενεν οἰκίας σπινθῆρος, νύκτωρ
 ὑφαφθείσης ἀπάσης, παγγενεῖ καταφλέγεται· ὁ δὲ ἀθρόως τὸ
 σῶμα ἐξ ἄκρων ποδῶν ἐπὶ κεφαλὴν ἧς αὐτὸς προσετίμησεν ἑαυτῷ
 8 νόσου πίμπλαται· ὁ δὲ τρίτος τὰς τῶν προτέρων συνιδῶν ἐκβά-
 σεις καὶ τοῦ πάντων ἐφόρου Θεοῦ τρέσας τὴν ἀδιάδραστον δίκην,
 ὁμολογεῖ μὲν τοῖς πᾶσι τὰ κοινῇ σφίσιν αὐτοῖς ἐσκευωρημένα,
 τοσαύταις δὲ κατετρώχετο μεταμελόμενος οἰμωγαῖς δακρῶν τε
 ἐς τοσοῦτον οὐκ ἀπέλιπεν, ἕως ἄμφω διεφθάρη τὰς ὕψεις.

Καὶ οἶδε μὲν τῆς ψευδολογίας τοιαύτας ὑπέσχον τιμωρίας.

ἰ. Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις
 ἐπισκόπων

κατασκευάσουν μηχανήν ἐναντίον του καὶ νὰ ἐπιρρίψουν
 5 δεινὴν συκοφαντίαν εἰς βᾶρος του. Ἐπειτα, διὰ νὰ γίνουν
 πιστευτοὶ ἀπὸ τοὺς ἀκροατὰς, ἐπεβεβαίωνον τὰς κατηγορίας
 μὲ ὄρκους, καὶ ὁ μὲν εἰς ὠρκίζετο νὰ καταστραφῆ ἀπὸ φω-
 τιάν, ὁ δὲ ἄλλος νὰ φαγωθῆ τὸ σῶμά του ἀπὸ ἀποτροπαίαν
 ἀσθένειαν, ὁ δὲ τρίτος νὰ τυφλωθῆ· ἀλλ' οὔτε τότε, παρὰ τοὺς
 ὄρκους των, δὲν τοὺς ἐπρόσεχε κανεὶς, διότι ἡ σωφροσύνη
 καὶ ἐνάρετος διαγωγή τοῦ Ναρκίσσου ἔλαμπεν εἰς ὅλους καὶ
 6 πάντοτε. Αὐτὸς ὅμως, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὴν
 μοχθηρίαν τῶν διαδόσεων καὶ ἐπιθυμῶν ἐξ ἄλλου ἀπὸ πο-
 λὺν καιρὸν τὸν φιλοσοφικὸν βίον, διαφυγὼν ἀπὸ ὅλον τὸ
 πλῆθος τῆς Ἐκκλησίας, ἔζη κρυπτόμενος ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς
 7 τὰς ἐρημίας καὶ τοὺς ἀφανεῖς ἀγρούς. Δὲν ἦτο ὅμως καὶ ὁ
 μέγας ὀφθαλμὸς τῆς δίκης ἀργὸς ἐναντι τῶν πράξεων αὐ-
 τοῦ, ὅστις παρέδωσε τὸ ταχύτερον δυνατὸν τοὺς ἀσεβεῖς
 εἰς τὰς κατάρτας τὰς ὁποίας ἐπέφεραν ἐναντίον ἑαυτῶν μὲ
 τὴν ψευδορκίαν των. Ὁ μὲν πρῶτος λοιπόν, χωρὶς καμμίαν
 πρόφασιν, ἀπλῶς οὕτως, κατακαίεται μὲ ὅλην τὴν οἰκογέ-
 νειάν του, ὅταν ἔπεσε μικρὸς σπινθὴρ ἐπάνω εἰς τὴν οἰκίαν
 ὅπου ἔμενε καὶ κατεφλέγη τὴν νύκτα ὀλόκληρος· ὁ δὲ ἄλλος
 γεμίζει εἰς ὅλον τὸ σῶμά του ἀπὸ τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν του
 μέχρι τῆς κεφαλῆς ἀπὸ τὴν νόσον μὲ τὴν ὁποίαν ἐτιμώρησεν
 8 ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτόν του· ὁ δὲ τρίτος, ἀντιληφθεὶς τὸ τέλος τῶν
 προηγουμένων καὶ φοβηθεὶς τὴν ἀφευκτον δίκην τοῦ ἐφόρου
 τῶν ὅλων Θεοῦ, ὁμολογεῖ μὲν εἰς ὅλους τὰς σκευωρίας τὰς ὁ-
 ποίας ἐχάλκευσαν, εἰς τὴν μετάνοιάν του δὲ κατετρύχετο ἀπὸ
 ἀβαστάκτους στεναγμούς καὶ τὰ δάκρυά του ἦσαν ἀτελείω-
 τα, ἕως ὅτου ἔχασε καὶ τοὺς δύο ὀφθαλμούς του.

Καὶ αὐτοὶ μὲν ὑπέστησαν τοιαύτας τιμωρίας διὰ τὴν
 ψευδολογίαν των.

ἰ'. Περὶ τῶν ἐπισκόπων Ἱεροσολύμων

τυγχάνοι γινωσκομένου, δόξαν τοῖς τῶν ὁμόρων ἐκκλησιῶν προεστῶσιν, ἐφ' ἑτέρου μετίασιν ἐπισκόπου χειροτονίαν. Δίος τούτω ὄνομα ἦν· ὃν οὐ πολὺν προστάντα χρόνον Γερμανίων διαδέχεται καὶ τοῦτον Γόρδιος· καθ' ὃν ὥσπερ ἐξ ἀναβιώσεως ἀναφανείς ποθεν ὁ Νάρκισσος αὐθις ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τὴν προστασίαν παρακαλεῖται, μειζόνως ἔτι μᾶλλον τῶν πάντων ἀγασθέντων αὐτὸν τῆς τε ἀναχωρήσεως ἕνεκα καὶ τῆς φιλοσοφίας καὶ ἐφ' ἅπασιν δι' ἣν παρὰ τοῦ Θεοῦ κατηξίωτο ἐκδίκησιν.

ια'. Περὶ Ἀλεξάνδρου

- 11** 1 Καὶ δὴ μηκέθ' οἷου τε ὄντος λειτουργεῖν διὰ λιπαρὸν γῆρας, τὸν εἰρημένον Ἀλέξανδρον, ἐπίσκοπον ἑτέρας ὑπάρχοντα παροικίας, οἰκονομία Θεοῦ ἐπὶ τὴν ἅμα τῷ Ναρκίσσῳ λειτουργίαν ἐκάλει κατὰ ἀποκάλυψιν νύκτωρ αὐτῷ δι' ὄραματος φανεῖσαν.
- 2 Ταύτη δ' οὖν, ὡς κατὰ τι θεοπρόπιον, ἐκ τῆς Καππαδοκῶν γῆς, ἔνθα τὸ πρῶτον τῆς ἐπισκοπῆς ἤξιωτο, τὴν πορείαν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα εὐχῆς καὶ τῶν τόπων ἱστορίας ἕνεκεν πεπονημένον, φιλοφρονέστατα οἱ τῆδε ὑπολαβόντες, οὐκέτ' οἴκαδε αὐτῷ παλινοστεῖν ἐπιτρέπουσι καθ' ἑτέραν ἀποκάλυψιν καὶ αὐτοῖς νύκτωρ ὀφθεῖσαν μίαν τε φωνὴν σαφεστάτην τοῖς μάλιστα αὐτῶν σπουδαίοις χρήσασαν· ἐδήλου γὰρ προελθόντας ἔξω πυλῶν τὸν ἐκ Θεοῦ προωρισμένον αὐτοῖς ἐπίσκοπον ὑποδέξασθαι· τοῦτο δὲ πράξαντες, μετὰ κοινῆς τῶν ἐπισκόπων, οἱ τὰς πέριξ διεῖπον ἐκκλησίας, γνώμης ἐπάναγκες αὐτὸν παραμένειν βιάζονται.
- 3 Μνημονεύει γέ τοι καὶ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος ἐν ἰδίαις ἐπι-

γνωστόν ποῦ εὐρίσκετο, ἔπειτα ἀπὸ γνώμην τῶν προεστῶτων τῶν γειτονικῶν Ἐκκλησιῶν, προχωροῦν εἰς τὴν χειροτονίαν ἄλλου ἐπισκόπου. Ἦτο δὲ οὗτος ὁ Δῖος, τὸν ὁποῖον μετὰ σύντομον ἐπισκοπεῖαν διαδέχεται ὁ Γερμανίων, καὶ τοῦτον ὁ Γόρδιος. Ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου ἐπανεμφανίζεται κάποτε ὁ Νάρκισσος ὡσάν νὰ ἀνεστήθῃ καὶ καλεῖται πάλιν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἐκκλησίας· ἐσέβοντο δὲ αὐτὸν ὅλοι περισσότερον λόγῳ καὶ τῆς ἀναχωρήσεώς του καὶ τῆς φιλοσοφίας του καὶ ἐπάνω ἀπὸ ὅλα διὰ τὴν ἐκδίκησιν τῆς ὁποίας εἶχε κριθῆ ἄξιος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

ια'. Περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου
Ἱεροσολύμων

11 1 Καὶ καθὼς αὐτὸς δὲν ἦτο ἱκανὸς νὰ διοικῆ λόγῳ τοῦ προχωρημένου γήρατος, ἡ θεία οἰκονομία ἐκάλεσεν εἰς τὴν διοίκησιν μαζί με τὸν Νάρκισσον τὸν ἀναφερθέντα Ἀλέξανδρον, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐπίσκοπος ἄλλης παροικίας, με ἀποκάλυψιν ἢ

2 ὁποία παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν νύκτα δι' ὄραματος. Σύμφωνα με αὐτὴν λοιπόν, ὡσάν με θεῖον χρησμόν, ὅταν ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Καππαδοκῶν ὅπου εἶχεν ἀξιωθῆ κατὰ πρῶτον ἐπισκοπῆς ἔκαμε τὴν πορείαν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα χάριν προσευχῆς καὶ περιηγήσεως εἰς τοὺς τόπους, οἱ ἐκεῖ πιστοὶ τὸν ὑπεδέχθησαν φιλοφρονέστατα καὶ δὲν τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ παλινοστήσῃ εἰς τὴν ἔδραν του σύμφωνα με ἄλλην ἀποκάλυψιν ἢ ὁποία ἐφάνη εἰς αὐτοὺς νύκτα καὶ με μίαν σαφεστάτην φωνὴν ἢ ὁποία ἀπηυθύνθη πρὸς τοὺς σπουδαιότερους ἐξ αὐτῶν· αὐτὴ ἡ φωνὴ ἐδείκνυεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὰς πύλας, διὰ νὰ ὑποδεχθοῦν τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προωρισμένον δι' αὐτοὺς ἐπίσκοπον. Ἀφοῦ δὲ ἔπραξαν τοῦτο, κατόπιν κοινῆς γνώμης με τοὺς ἐπισκόπους οἱ ὁποῖοι ἐκυβέρνην τὰς γύρω Ἐκκλησίας, τὸν ἐξηνάγκασαν νὰ παραμείνῃ.

3 Καὶ ὁ ἴδιος μάλιστα ὁ Ἀλέξανδρος εἰς ἐπιστολὰς του

στολαῖς ταῖς πρὸς Ἐπιφάνη, εἰς ἔτι νῦν παρ' ἡμῖν σωζομένοις, τῆς Ναρκίσσου σὺν αὐτῷ προεδρίας, ταῦτα κατὰ λέξιν ἐπὶ τέλει γράφων τῆς ἐπιστολῆς· «ἀσπάζεταιται ὑμᾶς Νάρκισσος, ὁ πρὸ ἐμοῦ διέπων τὸν τόπον τῆς ἐπισκοπῆς τὸν ἐνθάδε καὶ νῦν συνεξεταζόμενός μοι διὰ τῶν εὐχῶν, ρις ἔτη ἡνυκῶς, παρακαλῶν ὑμᾶς ὁμοίως ἐμοὶ ὁμοφρονῆσαι».

4 Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως εἶχε· τῆς δὲ κατ' Ἀντιόχειαν ἐκκλησίας, Σεραπίωνος ἀναπαυσαμένου, τὴν ἐπισκοπὴν διαδέχεται Ἀσκληπιᾶδης, ἐν ταῖς κατὰ τὸν διωγμὸν ὁμολογίαις διαπρέψας καὶ αὐτός. Μέννηται καὶ τῆς τούτου καταστάσεως Ἀλέξανδρος, Ἀντιοχεῦσι γράφων ὧδε· «Ἀλέξανδρος, δοῦλος καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῇ μακαρίᾳ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Ἐλαφρᾶ μοι καὶ κοῦφα τὰ δεσμὰ ὃ Κύριος ἐποίησε, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εἰρκτῆς πυθομένῳ τῆς ἀγίας ὑμῶν τῶν Ἀντιοχέων ἐκκλησίας κατὰ τὴν θείαν πρόνοιαν Ἀσκληπιᾶδην τὸν ἐπιτηδειότατον κατ' ἀξίαν τὴν πίστιν τῆς ἐπισκοπῆς ἐγκεχειρισμένον».

6 Ταύτην δὲ τὴν ἐπιστολὴν σημαίνει διὰ Κλήμεντος ἀπεσταλέναι, πρὸς τῷ τέλει τοῦτον γράφων τὸν τρόπον· «ταῦτα δὲ ὑμῖν, κύριοί μοι ἀδελφοί, τὰ γράμματα ἀπέστειλα διὰ Κλήμεντος τοῦ μακαρίου πρεσβυτέρου, ἀνδρὸς ἐναρέτου καὶ δοκίμου, ὃν ἴστε καὶ ὑμεῖς καὶ ἐπιγνώσεσθε· ὃς καὶ ἐνθάδε παρῶν κατὰ τὴν πρόνοιαν καὶ ἐπισκοπὴν τοῦ δεσπότη, ἐπεστήρικέ τε καὶ ἤψηξε τὴν τοῦ Κυρίου ἐκκλησίαν».

ιβ'. Περὶ Σεραπίωνος καὶ τῶν
φερομένων αὐτοῦ λόγων

121 Τοῦ μὲν οὖν Σεραπίωνος τῆς περὶ λόγους ἀσκήσεως καὶ ἄλλα μὲν εἰκὸς σώζεσθαι παρ' ἑτέροις ὑπομνήματα, εἰς ἡμᾶς δὲ μόνα κατῆλθε τὰ Πρὸς Δόμνον, ἐκπεπτωκότα τινὰ παρὰ τὸν

17. Πράξ. 15, 41.

18. Βλ. περὶ Σεραπίωνος ἀνωτέρω 5, 19.

πρὸς τοὺς Ἀντινοίτας, αἱ ὁποῖαι σώζονται ἀκόμη ἕως σήμερα, μνημονεῦει τὴν ταυτόχρονον κατοχὴν τῆς ἔδρας ἀπὸ αὐτόν καὶ τὸν Νάρκισσον, γράφων κατὰ λέξιν τὰ ἐξῆς εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς· «σᾶς ἀσπάζεταιται ὁ Νάρκισσος, ὁ διοικήσας πρὶν ἀπὸ ἐμὲ τὴν ἐδῶ ἐπισκοπὴν καὶ τώρα συμμεριζόμενος μὲ ἐμὲ τὰς εὐχάς, ἡλικίας ἑκατὸν δέκα ἕξ ἐτῶν, ὁ ὁποῖος σᾶς παρακαλεῖ ὅπως ἐγὼ νὰ ὁμοφρονῆτε».

4 Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα αὐτά. Τῆς δὲ Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας, ἀφοῦ ἀνεπαύθη ὁ Σεραπίων, τὴν ἐπισκοπὴν διεδέχθη ὁ Ἀσκληπιάδης, ὁ ὁποῖος ἐπίσης διέπρεψεν εἰς τὴν
5 ὁμολογίαν κατὰ τὸν διωγμὸν. Ὁ Ἀλέξανδρος μνημονεῦει καὶ αὐτοῦ τὴν ἐγκατάστασιν, γράφων οὕτως πρὸς τοὺς Ἀντιοχεῖς· «ὁ Ἀλέξανδρος, δοῦλος καὶ δέσμιος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν μακαρίαν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀντιοχέων, χαίρετε ἐν Κυρίῳ. Ἐλαφρὰ καὶ εὐκολοβάστακτα μοῦ ἔκαμε τὰ δεσμὰ ὁ Κύριος, καθὼς κατὰ τὸν χρόνον τῆς φυλακίσεώς μου ἔμαθον ὅτι τὴν διοίκησιν τῆς ἐπισκοπῆς τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας ὑμῶν τῶν Ἀντιοχέων ἀνέλαβεν ἐπαξίως κατὰ θεῖαν πρόνοιαν ὁ καταλληλότατος Ἀσκληπιάδης».

6 Σημειώνει δὲ ὅτι εἶχεν ἀποστείλει τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν διὰ τοῦ Κλήμεντος, γράφων εἰς τὸ τέλος τὰ ἐξῆς· «σᾶς ἀπέστειλα δέ, κύριοί μου ἀδελφοί, αὐτὸ τὸ γράμμα διὰ τοῦ μακαρίου πρεσβυτέρου Κλήμεντος, ἀνδρὸς ἐναρέτου καὶ ἀξιότιμου, τὸν ὁποῖον γνωρίζετε καὶ σεῖς καὶ θὰ ἐπιγνώσετε, ὁ ὁποῖος παρευρισκόμενος ἐδῶ κατὰ τὴν πρόνοιαν καὶ ἐποπτεῖαν τοῦ Δεσπότου, ἐστήριξε καὶ ηὔξησε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου»¹⁷.

ιβ'. Περὶ Σεραπίωνος καὶ τῶν
σωζομένων ἔργων του

121 Εἶναι πιθανὸν ὅτι εἰς ἄλλους σώζονται καὶ ἄλλα δειγματα τῆς ἐπιδόσεως τοῦ Σεραπίωνος¹⁸ εἰς τὴν λογογραφίαν, εἰς ἡμᾶς δὲ κατῆλθον μόνον τὰ Πρὸς Δῶμνον, κάποιον πεσόν-

τοῦ διωγμοῦ καιρὸν ἀπὸ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἐπὶ τὴν ἰου-
 2 δαϊκὴν ἐθελοθησκείαν, καὶ τὰ Πρὸς Πόντιον καὶ Καρικόν,
 ἐκκλησιαστικούς ἀνδρας, καὶ ἄλλαι πρὸς ἑτέρους ἐπιστολαί,
 ἕτερός τε συντεταγμένος αὐτῷ λόγος Περὶ τοῦ λεγομένου κατὰ
 Πέτρον εὐαγγελίου, ὃν πεποίηται ἀπελέγχων τὰ ψευδῶς ἐν αὐ-
 τῷ εἰρημένα διὰ τινος ἐν τῇ κατὰ Ῥωσσὸν παροικία προφάσει
 τῆς εἰρημένης γραφῆς εἰς ἑτεροδόξους διδασκαλίας ἀποκείλαν-
 τας· ἀφ' οὗ εὐλόγον βραχείας παραθέσθαι λέξεις, δι' ὧν ἦν εἶχε
 περὶ τοῦ βιβλίου γνώμην προτίθησιν, οὕτω γράφων.

3 «Ἡμεῖς γάρ, ἀδελφοί, καὶ Πέτρον καὶ τοὺς ἄλλους ἀπο-
 στόλους ἀποδεχόμεθα ὡς Χριστόν, τὰ δὲ ὀνόματι αὐτῶν ψευ-
 δεπίγραφα ὡς ἔμπειροι παραιτούμεθα, γινώσκοντες ὅτι τὰ τοι-
 4 αῦτα οὐ παρελάβομεν. Ἐγὼ γὰρ γενόμενος παρ' ὑμῖν, ὑπενόουν
 τοὺς πάντας ὀρθῇ πίστει προσφέρεσθαι, καὶ μὴ διελθὼν τὸ ὑπ'
 αὐτῶν προφερόμενον ὀνόματι Πέτρου εὐαγγέλιον, εἶπον ὅτι εἰ
 τοῦτό ἐστι μόνον τὸ δοκοῦν ὑμῖν παρέχειν μικροψυχίαν, ἀναγι-
 νωσκέσθω· νῦν δὲ μαθὼν ὅτι αἰρέσει τινὶ ὁ νοῦς αὐτῶν ἐφώλευεν,
 ἐκ τῶν λεχθέντων μοι, σπουδάσω πάλιν γενέσθαι πρὸς ὑμᾶς,
 5 ὥστε, ἀδελφοί, προσδοκᾷτέ με ἐν τάχει. Ἡμεῖς δέ, ἀδελφοί,
 καταλαβόμενοι ὁποίας ἦν αἰρέσεως ὁ Μαρκιανός, ὃς καὶ ἑαυτῷ
 ἐναντιοῦτο, μὴ νοῶν ἃ ἐλάλει, ἃ μαθήσεσθε, ἐξ ὧν ὑμῖν ἐγράφη¹,
 6 ἐδυνήθημεν γὰρ παρ' ἄλλων τῶν ἀσκησάντων αὐτὸ τοῦτο τὸ
 εὐαγγέλιον, τοῦτ' ἐστι παρὰ τῶν διαδόχων τῶν καταρξαμένων
 αὐτοῦ, οὗς Δοκητὰς καλοῦμεν (τὰ γὰρ πλείονα φρονήματα ἐκεί-

1. Ἐδῶ πρέπει νὰ ἐξέπεσε κείμενον.

τα κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ διωγμοῦ ἀπὸ τῆς πίστεως εἰς Χριστὸν εἰς τὴν ἰουδαϊκὴν δεισιδαιμονίαν καὶ τὰ Πρὸς Πόντιον καὶ Καρικὸν ¹⁹, ἐκκλησιαστικούς ἀνδρας, καὶ ἄλλαι ἐπιστο-
2 λαι πρὸς ἄλλους. Ἐπίσης μία ἄλλη πραγματεία του Περί τοῦ λεγομένου Κατὰ Πέτρον Εὐαγγελίου, τὴν ὁποίαν συνέταξε διὰ νὰ ἀνασκευάσῃ τὰ εἰς αὐτὸ περιεχόμενα ψεύδη, ἐξ αἰτίας τοῦ παρασυρμοῦ ὠρισμένων πιστῶν τῆς παροικίας Ρωσσοῦ εἰς ἑτεροδόξους διδασκαλίας μὲ ἀφορμὴν τὴν ἐν λόγῳ γραφὴν. Ἀπὸ τὴν πραγματείαν αὐτὴν εἶναι χρήσιμον νὰ παραθέσωμεν σύντομα χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκθέτει τὴν γνώμην τὴν ὁποίαν εἶχε περὶ τοῦ βιβλίου, γράφων οὕτω.

3 «Πράγματι ἡμεῖς, ἀδελφοί, ἀποδεχόμεθα καὶ τὸν Πέτρον καὶ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους ὡς τὸν Χριστόν, τὰ ἐπ' ὄνοματι αὐτῶν ὅμως ψευδεπίγραφα ἀπορρίπτομεν λόγῳ τῆς πείρας ἡμῶν, ἐπειδὴ γνωρίζομεν ὅτι δὲν παρελάβομεν τοιαῦτα
4 βιβλία. Πράγματι ἐγώ, ὅταν εὕρισκόμεν πλησίον σας, ὑπέθετον ὅτι ὅλοι εἴσθε προσκολλημένοι εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν καί, χωρὶς νὰ διαβάσω τὸ ὑπ' αὐτῶν παρουσιαζόμενον εὐαγγέλιον ἐπ' ὄνοματι τοῦ Πέτρου, εἶπα ὅτι ἂν αὐτὸ μόνον εἶναι τὸ προκαλοῦν ἀνάμεσά σας φιλονεικίας, ἃς ἀναγινώσκειται. Τώρα ὅμως ὅποτε ἔμαθον ὅτι ὁ νοῦς των ἐφώλευεν εἰς κάποιαν αἴρεσιν, τουλάχιστον ὅπως μοῦ εἶπαν, θὰ φροντίσω νὰ ἔλθω πάλιν εἰς σᾶς, ὥστε, ἀδελφοί, νὰ μὲ περιμένετε
5 γρήγορα. Ἡμεῖς δέ, ἀδελφοί, ἀφοῦ ἐννοήσαμεν εἰς ποίαν αἴρεσιν ἀνῆκεν ὁ Μαρκιανός, ὁ ὁποῖος ἀντέφασκεν εἰς ἑαυτόν, μὴ κατανοῶν τί ἔλεγε, τὰ ὁποῖα θὰ μάθετε ἀπὸ ὅσα σᾶς ἐ-
6 γράφησαν . . . Διότι ἠδυνήθημεν ἀπὸ ἄλλους οἱ ὁποῖοι ἐδέχοντο τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο, δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς διαδόχους τῶν εἰσηγητῶν αὐτοῦ ἐξ ἀρχῆς, τοὺς ὁποῖους καλοῦμεν Διοικητὰς—διότι αἱ περισσότεραι ἀντιλήψεις εἶναι τῆς διδασκαλίας ἐκείνων—, ἐπωφεληθέντες αὐτῶν, νὰ διεξέλθωμεν τὸ κείμενον καὶ νὰ εὕρωμεν ὅτι τὰ μὲν περισσότερα ἀνῆ-

19. Βλ. ἀνωτέρω 5, 19, 1 ἐ.

νων ἐστὶ τῆς διδασκαλίας), χρησάμενοι παρ' αὐτῶν, διελθεῖν καὶ εὐρεῖν τὰ μὲν πλείονα τοῦ ὀρθοῦ λόγου τοῦ Σωτῆρος, τινὰ δὲ προσδιεσταλμένα, ἃ καὶ ὑπετάξαμεν ὑμῖν».

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ Σεραπίωνος.

ιγ'. Περὶ τῶν Κλήμεντος
συγγραμμάτων

- 13** 1 Τοῦ δὲ Κλήμεντος Στρωματεῖς, οἱ πάντες ὀκτώ, παρ' ἡ-
μῖν σφύζονται, οὓς καὶ τοιαύτης ἡξίωσε προγραφῆς· «Τίτου
Φλανίου Κλήμεντος τῶν κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν γνωστικῶν
2 ὑπομνημάτων στρωματεῖς», ἰσάριθμοί τε τούτοις εἰσὶν οἱ ἐπι-
γεγραμμένοι Ὑποτυπώσεων αὐτοῦ λόγοι, ἐν οἷς ὀνομαστὶ ὡς
3 διδασκάλου τοῦ Πανταίνου μνημονεύει ἐκδοχὰς τε αὐτοῦ γρα-
φῶν καὶ παραδόσεις ἐκτέθειται· ἔστιν δὲ αὐτῷ καὶ πρὸς Ἑλλη-
νας λόγος ὁ Προτρεπτικὸς τρεῖς τε οἱ τοῦ ἐπιγεγραμμένου Παι-
δαγωγοῦ καὶ Τίς ὁ σφύζομενος πλούσιος οὕτως ἐπιγραφεῖς ἕ-
τερος αὐτοῦ λόγος τό τε Περὶ τοῦ Πάσχα σύγγραμμα καὶ δια-
λέξεις Περὶ νηστείας καὶ Περὶ καταλαλιᾶς καὶ ὁ Προτρεπτικὸς
εἰς ὑπομονὴν ἢ πρὸς τοὺς νεωστὶ βεβαπτισμένους καὶ ὁ ἐπιγε-
γραμμένος Κανῶν ἐκκλησιαστικὸς ἢ πρὸς τοὺς Ἰουδαίζοντας,
ὃν Ἀλεξάνδρῳ τῷ δεδηλωμένῳ ἐπισκόπῳ ἀνατέθεικεν.
4 Ἐν μὲν οὖν τοῖς Στρωματεῦσιν οὐ μόνον τῆς θείας κατὰ-
στρωσιν πεποιήται γραφῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν παρ' Ἑλλησιν, εἴ τι
5 ἄρα ὠφέλιμον ἐδόκει καὶ αὐτοῖς εἰρῆσθαι, μνημονεύει τῶν τε
παρὰ τοῖς πολλοῖς δογμάτων, τὰ Ἑλλήνων ὁμοῦ καὶ τὰ βαρβά-
ρων ἀναπτύσσων καὶ ἐπὶ τὰς τῶν αἵρεσιαρχῶν ψευδοδοξίας εὐ-
θύνων, ἱστορίαν τε πολλὴν ἐξαπλοῖ, ὑπόθεσιν ἡμῖν πολυμαθοῦς
παρέχων παιδείας. Τούτοις ἅπασι καταμίγνυσι καὶ τὰ φιλο-
σόφων δόγματα, ὅθεν εἰκότως κατάλληλον τῇ ὑποθέσει καὶ τὴν
6 προγραφὴν τῶν Στρωματέων πεποιήται. Κέχρηται δ' ἐν αὐτοῖς

ἀνήκουν εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον τοῦ Σωτῆρος, μερικὰ δὲ εἶναι παρέμβλητα, τὰ ὅποια καὶ σημειώνομεν κατωτέρω πρὸς χάριν σας».

Αὐτὰ λέγει ὁ Σεραπίων.

ιγ'. Περὶ τῶν συγγραμμάτων
τοῦ Κλήμεντος

- 13** 1 Τοῦ δὲ Κλήμεντος σώζονται εἰς ἡμᾶς ὀκτῶ Στρωματεῖς συνολικῶς, τοὺς ὁποίους τιτλοφορεῖ οὕτω· «Τίτου Φλαβίου Κλήμεντος Στρωματεῖς τῶν Γνωστικῶν Ὑπομνημάτων κατὰ
2 τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν». Ἰσάριθμα μὲ αὐτοὺς εἶναι τὰ βιβλία τὰ ὅποια ἐπιγράφονται Ὑποτυπώσεις καὶ εἰς τὰ ὅποια ὀνομαστικὰ μνημονεύει τὸν Πάνταινον ὡς διδάσκαλον, καὶ ἐκθέτει τὰς ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν τὰς ὁποίας συνέταξε καὶ
3 τὰς παραδόσεις. Ὑπάρχουν δὲ αὐτοῦ καὶ ὁ λόγος Προτρεπτικὸς πρὸς Ἕλληνας, τρία βιβλία τοῦ ἐπιγραφομένου Παιδαγωγοῦ, ἄλλος λόγος τοῦ ἐπιγραφόμενος Τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος, τὸ σύγγραμμά του Περὶ Πάσχα, διαλέξεις Περὶ νηστείας καὶ Περὶ καταλαλιᾶς, ὁ Προτρεπτικὸς εἰς ὑπομονὴν ἢ πρὸς τοὺς προσφάτως βαπτισμένους καὶ ὁ ἐπιγραφόμενος Κανὼν ἐκκλησιαστικὸς ἢ Πρὸς τοὺς Ἰουδαίζοντας, τὸν ὁποῖον ἀφιέρωσεν εἰς τὸν ἀναφερθέντα ἐπίσκοπον Ἀλέξανδρον.
4 Εἰς τοὺς Στρωματεῖς λοιπὸν ὄχι μόνον προβαίνει εἰς στρῶσιν ἐκ τῆς θείας Γραφῆς, ἀλλ' ἐπίσης μνημονεύει καὶ ὅ,τι ὠφέλιμον ἔχει λεχθῆ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας κατὰ τὴν κρίσιν
5 του· ἀναπτύσσων δὲ μαζὶ τὰς ἑλληνικὰς καὶ τὰς βαρβαρικὰς ἀπὸ τὰς κοινῶς παραδεκτὰς γνώμας καὶ ἀνασκευάζων τὰς ψευδοδοξίας τῶν αίρεσιάρχων, παραθέτει ἀφθόνους γνώσεις καὶ μᾶς προσφέρει ὑλικὸν πολυμαθοῦς παιδείας. Μὲ ὅλα αὐτὰ ἀναμιγνύει καὶ τὰς γνώμας τῶν φιλοσόφων, διὸ καὶ ἡ ἐπιγραφή τὴν ὁποῖαν ἔθεσεν εἰς τοὺς Στρωματεῖς εἶναι φυ-
6 σικὰ κατάλληλος. Χρησιμοποιεῖ δὲ εἰς αὐτοὺς καὶ τὰς μαρτυ-

καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν ἀντιλεγομένων γραφῶν μαρτυρίαις, τῆς τε λε-
 γομένης Σολομῶνος Σοφίας καὶ τῆς Ἰησοῦ τοῦ Σιράχ καὶ τῆς
 πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς τῆς τε Βαρναβᾶ καὶ Κλήμεντος καὶ
 7 Ἰούδα· μνημονεύει τε τοῦ πρὸς Ἑλληνας Τατιανοῦ λόγου καὶ
 Κασσιανοῦ ὡς καὶ αὐτοῦ χρονογραφίαν πεπονημένου, ἔτι μὴν
 Φίλωνος καὶ Ἀριστοβούλου Ἰωσήπου τε καὶ Δημητρίου καὶ
 Εὐπολέμου, Ἰουδαίων συγγραφέων, ὡς ἂν τούτων ἀπάντων
 ἐγγράφως πρεσβύτερον τῆς παρ' Ἑλλησιν ἀρχαιογονίας Μωϋ-
 8 σέα τε καὶ τὸ Ἰουδαίων γένος ἀποδειξάντων. Καὶ ἄλλης δὲ πλεί-
 στης χρηστομαθείας ἔμπλεω οἱ δηλούμενοι τυγχάνουσι τοῦ
 ἀνδρὸς λόγοι· ὧν ἐν τῷ πρώτῳ περὶ ἑαυτοῦ δηλοῖ ὡς ἔγγιστα
 τῆς τῶν ἀποστόλων γενομένου διαδοχῆς, ὑπισχνεῖται δ' ἐν αὐ-
 9 τοῖς καὶ εἰς τὴν Γένεσιν ὑπομνηματιεῖσθαι. Καὶ ἐν τῷ λόγῳ
 δὲ αὐτοῦ τῷ Περὶ τοῦ Πάσχα ἐκβιασθῆναι ὁμολογεῖ πρὸς τῶν ἐ-
 ταίρων ἃς ἔτυχε παρὰ τῶν ἀρχαίων πρεσβυτέρων ἀκηκοὼς παρα-
 δόσεις γραφῆ τοῖς μετὰ ταῦτα παραδοῦναι, μέμνηται δ' ἐν αὐτῷ
 Μελίτωνος καὶ Εἰρηναίου καὶ τινων ἑτέρων, ὧν καὶ τὰς διηγή-
 σεις τέθειται.

ιδ'. Ὁ π ὁ σ ω ν ἔ μ ν η μ ὄ ν ε υ σ ε γ ρ α φ ῶ ν

14 1 Ἐν δὲ ταῖς Ὑποτυπώσειςι ξυνελόντα εἰπεῖν πάσης τῆς ἐν-
 διαθήκου γραφῆς ἐπιτετημημένας πεποίηται διηγήσεις, μηδὲ τὰς
 ἀντιλεγόμενας παρελθόν, τὴν Ἰούδα λέγω καὶ τὰς λοιπὰς κα-
 θολικὰς ἐπιστολάς τὴν τε Βαρναβᾶ, καὶ τὴν Πέτρου λεγομένην
 2 Ἀποκάλυψιν. Καὶ τὴν πρὸς Ἑβραίους δὲ ἐπιστολὴν Παύλου
 μὲν εἶναί φησι, γεγράφθαι δὲ Ἑβραίοις Ἑβραϊκῇ φωνῇ, Λου-
 κᾶν δὲ φιλοτίμως αὐτὴν μεθερμηνεύσαντα ἐκδοῦναι τοῖς Ἑλλη-

20. Ἰωάννης Κασσιανός, ἐγκρατίτης αἰρετικός, Στρωματεῖς 1, 21, 101.
 3, 13, 91. 3, 14, 94.

21. Βλ. Στρωματεῖς 1, 15, 72. 1, 22, 150. 1, 21, 147. 1, 21, 141. 1, 23,
 153 - 156.

22. Στρωματεῖς 1, 1, 11.

τυρίας από τὰς ἀμφισβητούμενας Γραφάς, τὴν λεγομένην
 Σοφίαν Σολομῶντος καὶ τὴν Σοφίαν Ἰησοῦ τοῦ Σιράχ, τὴν
 Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν, τὴν τοῦ Βαρνάβα, τὴν τοῦ Κλή-
 7 μεντος καὶ τὴν τοῦ Ἰούδα, μνημονεύει δὲ καὶ τὸν λόγον τοῦ
 Τατιανοῦ Πρὸς Ἕλληνας καὶ τὸν Κασσιανὸν ὡς συντάκτην
 χρονογραφίας²⁰, ἐπὶ πλεόν δὲ τὸν Φίλωνα, τὸν Ἀριστό-
 βουλον, τὸν Ἰώσηπον, τὸν Δημήτριον καὶ τὸν Εὐπόλεμον,
 Ἰουδαίους συγγραφεῖς, ὅλους αὐτούς ὡς ἀποδείξαντας γρα-
 8 πτῶς ὅτι ὁ Μωϋσῆς καὶ τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων εἶναι πρε-
 σβύτεροι εἰς ἀρχαιότητα τῶν Ἑλλήνων²¹. Τὰ ἐξεταζόμενα
 δὲ βιβλία τοῦ ἀνδρὸς εἶναι γεμᾶτα καὶ ἀπὸ πλεῖστα ἄλλα ὠ-
 φέλιμα διδάγματα. Εἰς τὸ πρῶτον ἀπὸ αὐτὰ δηλώνει περὶ
 τοῦ ἑαυτοῦ του ὅτι ἔζησε πλησιέστατα εἰς τὴν διαδοχὴν
 τῶν ἀποστόλων²², ὑπόσχεται δὲ εἰς αὐτὰ ὅτι θὰ ὑπομνη-
 9 ματίσῃ καὶ τὴν Γένεσιν²³. Ἐξ ἄλλου εἰς τὸ βιβλίον Περὶ τοῦ
 Πάσχα ὁμολογεῖ ὅτι ἐξεβιάσθη ἀπὸ τοὺς φίλους του νὰ κατα-
 γράψῃ διὰ τοὺς μεταγενεστέρους τὰς παραδόσεις τὰς ὁποί-
 ας εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους πρεσβυτέρους, μνημο-
 νεύει δὲ εἰς αὐτὸ καὶ τὸν Μελίτωνα καὶ τὸν Εἰρηναῖον καὶ με-
 ρικοὺς ἄλλους, τῶν ὁποίων παραθέτει τὰς διηγήσεις.

ιδ'. Αἱ Γραφαὶ τὰς ὁποίας
 μνημονεύει

141 Εἰς δὲ τὰς Ὑποτυπώσεις παραθέτει ἐπιτόμους ἐκθέσεις
 σχεδὸν ὅλης τῆς διαθηκικῆς Γραφῆς, χωρὶς νὰ παραμερίσῃ
 οὔτε τὰ ἀμφισβητούμενα βιβλία, δηλαδὴ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ
 Ἰούδα καὶ τὰς ἄλλας καθολικάς, τὴν τοῦ Βαρνάβα καὶ τὴν
 2 λεγομένην Ἀποκάλυψιν τοῦ Πέτρου. Διὰ τὴν Πρὸς Ἑβραίους
 ἐπιστολὴν λέγει μὲν ὅτι εἶναι τοῦ Παύλου, ἀλλ' ὅτι εἶχε γραφῆ
 εἰς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν χάριν τῶν Ἑβραίων, καὶ ὅτι ὁ
 Λουκᾶς τὴν ἐξέδωσε χάριν τῶν Ἑλλήνων εἰς ἐπιμελημένην

23. Στρωματεῖς 3, 12, 95. 4, 1, 3. 6, 18, 168.

σιν, ὅθεν τὸν αὐτὸν χρῶτα εὐρίσκεισθαι κατὰ τὴν ἐρμηνείαν ταύ-
 3 τῆς τε τῆς ἐπιστολῆς καὶ τῶν Πράξεων· μὴ προγεγράφθαι δὲ τὸ
 «Παῦλος ἀπόστολος» εἰκότως· «Ἑβραίοις γάρ», φησὶν, «ἐπι-
 στέλλων πρόληψιν εἰληφόσιν κατ' αὐτοῦ καὶ ὑποπτεύουσιν αὐ-
 τόν, συνετῶς πάνυ οὐκ ἐν ἀρχῇ ἀπέτρεψεν αὐτούς, τὸ ὄνομα θεῖς».
 4 εἶτα ὑποβάς ἐπιλέγει· «ἤδη δέ, ὡς ὁ μακάριος ἔλεγε πρεσβύ-
 τερος, ἐπεὶ ὁ Κύριος, ἀπόστολος ὢν τοῦ παντοκράτορος ἀπεστά-
 λη πρὸς Ἑβραίους, διὰ μετριότητα ὁ Παῦλος, ὡς ἂν εἰς τὰ ἔθνη
 ἀπεσταλμένος, οὐκ ἐγγράφει ἑαυρὸν Ἑβραίων ἀπόστολον διὰ
 τε τὴν πρὸς τὸν Κύριον τιμὴν διὰ τε τὸ ἐκ περιουσίας καὶ τοῖς
 Ἑβραίοις ἐπιστέλλειν, ἔθνῶν κήρυκα ὄντα καὶ ἀπόστολον».
 5 Αὐθις δ' ἐν τοῖς αὐτοῖς ὁ Κλήμης βιβλίους περὶ τῆς τάξεως
 τῶν εὐαγγελίων παράδοσιν τῶν ἀνέκαθεν πρεσβυτέρων τέθει-
 ται, τοῦτον ἔχουσαν τὸν τρόπον. Προγεγράφθαι ἔλεγε τῶν
 6 εὐαγγελίων τὰ περιέχοντα τὰς γενεαλογίας. Τὸ δὲ κατὰ Μᾶρκον
 ταύτην ἐσχηκέναι τὴν οἰκονομίαν. Τοῦ Πέτρου δημοσίᾳ ἐν Ῥώ-
 μη κηρύξαντος τὸν λόγον καὶ πνεύματι τὸ εὐαγγέλιον ἐξειπόν-
 τος, τοὺς παρόντας, πολλοὺς ὄντας, παρακαλέσαι τὸν Μᾶρκον,
 ὡς ἂν ἀκολουθήσαντα αὐτῷ πόρωθεν καὶ μεμνημένον τῶν λε-
 χθέντων, ἀναγράψαι τὰ εἰρημένα· ποιήσαντα δέ, τὸ εὐαγγέλιον
 7 μεταδοῦναι τοῖς δεομένοις αὐτοῦ· ὅπερ ἐπιγνόντα τὸν Πέτρον
 προληπτικῶς¹ μήτε κωλύσαι μήτε προτρέψασθαι. Τὸν μέντοι
 Ἰωάννην ἔσχατον, συνιδόντα ὅτι τὰ σωματικὰ ἐν τοῖς εὐαγγελί-
 οῖς δεδήλωται, προτραπέντα ὑπὸ τῶν γνωρίμων, πνεύματι θεο-

1. Προληπτικῶς Χρήστου προτρεπτικῶς κώδ., ἐκδ. πνευματικῶς Schwartz.

μετάφρασίν του, διό ἔχουν τὴν ἰδίαν γλωσσικὴν ἐπένδυσιν
 3 αὐτὴ ἢ ἐπιστολὴ καὶ αἱ Πράξεις. Εἶναι δὲ εὐλογον ὅτι δὲν
 ἔχει γραφῆ εἰς τὴν ἀρχὴν «Παῦλος ἀπόστολος», «διότι»,
 λέγει, «γράφων πρὸς τοὺς Ἑβραίους οἱ ὁποῖοι ἦσαν προκα-
 τειλημμένοι ἐναντίον του καὶ τὸν ὑπωπτεύοντο, συνετῶς ἔ-
 πραξεν οὕτω, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν,
 4 σημειῶνων τὸ ὄνομά του». Ἐπειτα κατωτέρω λέγει: «τώρα
 δέ, ὅπως ἔλεγεν ὁ μακάριος πρεσβύτερος ²⁴, ἐπειδὴ ὁ Κύριος
 ὡς ἀπόστολος τοῦ Παντοκράτορος ἐστάλη πρὸς τοὺς Ἑ-
 βραίους, ὁ Παῦλος ἀπὸ μετριοφροσύνης ὡς ἀπεσταλμένος
 εἰς τὰ ἔθνη δὲν χαρακτηρίζει τὸν ἑαυτὸν του ἀπόστολον τῶν
 Ἑβραίων, καὶ διὰ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸν Κύριον καὶ διὰ τὸ
 ὅτι κατ' ἐξαιρέσειν μόνον ἔγραφε πρὸς τοὺς Ἑβραίους, αὐτὸς
 ὁ κήρυξ καὶ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν».

5 Ἐπίσης εἰς τὰ ἴδια βιβλία ὁ Κλήμης παραθέτει τὴν παρά-
 δοσιν τῶν παλαιῶν πρεσβυτέρων περὶ τῆς τάξεως τῶν εὐαγ-
 γελίων, ἔχουσαν ὡς ἐξῆς: Ἐλεγεν ὅτι πρῶτα ἐγράφησαν τὰ
 6 εὐαγγέλια τὰ ὁποῖα περιέχουν τὰς γενεαλογίας. Τὸ δὲ Κατὰ
 Μᾶρκον ἐγράφη ὑπὸ τὰς κατωτέρω περιστάσεις. Ἀφοῦ ὁ
 Πέτρος ἐκήρυξεν εἰς τὴν Ρώμην τὸν λόγον δημοσίᾳ καὶ ἐξή-
 γησε τὸ Εὐαγγέλιον κατὰ τὸ Πνεῦμα, οἱ παρόντες οἱ ὁποῖοι
 ἦσαν πολυάριθμοι παρεκάλεσαν τὸν Μᾶρκον, ἐφ' ὅσον αὐ-
 τὸς τὸν εἶχεν ἀκολουθήσει ἀπὸ πολὺν καιρὸν καὶ ἐνεθυμεῖτο
 τὰ λεχθέντα, νὰ καταγράψῃ τοὺς λόγους. Ὄταν δὲ αὐτὸς
 τὸ ἔπραξε, μετέδωσε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὸν
 7 εἶχον παρακαλέσει ²⁵. Ὄταν ἔμαθε τοῦτο ὁ Πέτρος ἐκ τῶν
 προτέρων οὔτε τὸν ἠμπόδισεν οὔτε τὸν προέτρεψε νὰ τὸ
 πράξῃ. Ὁ δὲ Ἰωάννης, ἀντιληφθεὶς ὅτι τὰ σωματικὰ ἔχουν
 δηλωθῆ εἰς τὰ εὐαγγέλια, συνέταξε τελευταῖος τὸ πνευματι-
 κὸν εὐαγγέλιον μετὰ προτροπὴν τῶν γνωρίμων του καὶ

24. Ἴσως ὁ Κλήμης ἐννοοῦσεν ἐδῶ τὸν Πάνταϊνον.

25. Βλ. ἀνωτέρω 2, 15, 2.

φορηθέντα πνευματικὸν ποιῆσαι εὐαγγέλιον. Τοσαῦτα ὁ Κλήμης.

8 Πάλιν δ' ὁ δηλωθεὶς Ἀλέξανδρος τοῦ Κλήμεντος, ἅμα δὲ
καὶ τοῦ Πανταίνου ἐν τινι πρὸς Ὠριγένην ἐπιστολῇ μνημονεύει,
ὡς δὴ γνωρίμων αὐτῶ γενομένων τῶν ἀνδρῶν, γράφει δὲ οὕτω·
«τοῦτο γὰρ καὶ θέλημα Θεοῦ, ὡς οἶδας, γέγονεν, ἵνα ἡ ἀπὸ προ-
γόνων ἡμῖν φιλία μένη ἄσυλος, μᾶλλον δὲ θερμοτέρα ἢ καὶ βε-
9 βαιοτέρα. Πατέρας γὰρ ἴσμεν τοὺς μακαρίους ἐκείνους τοὺς
προοδεύσαντας, πρὸς οὓς μετ' ὀλίγον ἐσόμεθα, Πάνταινον, τὸν
μακάριον ἀληθῶς καὶ κύριον, καὶ τὸν ἱερὸν Κλήμεντα, κύριόν
μου γενόμενον καὶ ὠφελήσαντά με, καὶ εἴ τις ἕτερος τοιοῦτος·
δι' ὧν σὲ ἐγνώρισα, τὸν κατὰ πάντα ἄριστον καὶ κύριόν μου
καὶ ἀδελφόν».

10 Καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα.

Ἦ γέ τοι Ἀδαμάντιος (καὶ τοῦτο γὰρ ἦν τῷ Ὠριγένει ὄ-
νομα), Ζεφυρίνου κατὰ τούσδε τοὺς χρόνους τῆς Ῥωμαίων ἐκ-
κλησίας ἡγουμένου, ἐπιδημῆσαι τῇ Ῥώμῃ καὶ αὐτός που γρά-
φει, λέγων· «εὐξάμενος τὴν ἀρχαιοτάτην Ῥωμαίων ἐκκλησίαν
ἰδεῖν»· ἔνθα οὐ πολὺ διατρίψας, ἐπᾶνεισιν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν,
11 καὶ δὴ τὰ συνήθη τῆς κατηγήσεως ἐνταῦθα μετὰ πάσης ἐπλή-
ρου σπουδῆς, Δημητρίου τῶν τῆδε ἐπισκόπου ἔτι τότε παρορ-
μῶντος αὐτὸν καὶ μόνον οὐχὶ ἀντιβολοῦντος ἀόκνως τὴν εἰς
τοὺς ἀδελφούς ὠφέλειαν ποιεῖσθαι.

ιε'. Περὶ Ἑρακλᾶ

15 Ὁ δ' ὡς ἑαυτὸν ἑώρα μὴ ἐπαρκοῦντα τῇ τῶν θείων βαθυ-
τέρα σχολῇ τῇ τε ἐξετάσει καὶ ἐρμηνείᾳ τῶν ἱερῶν γραμμάτων
καὶ προσέτι τῇ τῶν προσιόντων κατηγήσει μὴδ' ἀναπνεῦσαι
συγχωρούντων αὐτῷ, ἐτέρων ἐφ' ἐτέροις ἐξ ἕω καὶ μέχρις ἐ-
σπέρας ἐπὶ τὸ παρ' αὐτῷ διδασκαλεῖον φοιτῶντων, διανείμας τὰ

κατὰ θείαν ἔμπνευσιν παρὰ τοῦ Πνεύματος. Αὐτὰ γράφει ὁ Κλήμης.

8 Ὁ δὲ ἀναφερθεὶς Ἀλέξανδρος εἰς κάποιαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ὠριγένην μνημονεύει τὸν Κλήμεντα μαζὶ μὲ τὸν Πάνταινον ὡς γνωρίμους τοῦ ἀνδρας. Γράφει δὲ οὕτως: «Τοῦτο ἦτο θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅπως γνωρίζεις, νὰ μείνη ἀπα-
9 ραβίαστος ἢ προγονικὴ μας φιλία, μᾶλλον δὲ νὰ γίνῃ θερμοτέ-
τέρα καὶ στερεωτέρα. Πράγματι ὡς πατέρας γνωρίζομεν τοὺς μακαρίους ἐκείνους ἀνδρας οἱ ὅποιοι ἔφυγον πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς, πρὸς τοὺς ὁποίους μετ' ὀλίγον χρόνον θὰ φθάσωμεν, τὸν ἀληθινὰ μακάριον καὶ κύριον Πάνταινον, καὶ τὸν ἱερὸν Κλή-
μεντα, ποὺ ἔγινε κύριός μου καὶ μὲ ὠφέλησε, καὶ ὅποιονδήποτε ἄλλον παρόμοιον. Διὰ μέσου αὐτοῦ ἐγνώρισα ἐσέ, τὸν καθ' ὅλα ἀριστον καὶ κύριόν μου καὶ ἀδελφόν».

10 Οὕτως ἔχουν αὐτὰ τὰ πράγματα.

Ὁ δὲ Ἀδαμάντιος—διότι εἶχε καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα ὁ Ὠριγένης—, καθ' οὓς χρόνους προϊστατο τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ρωμαίων ὁ Ζεφυρίνος, ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Ρώμην ²⁶, ὅπως γράφει σχετικὰ κάπου ὁ ἴδιος, «ἐπιθυμήσας νὰ ἴδω τὴν
11 ἀρχαιοτάτην Ἐκκλησίαν τῶν Ρωμαίων». Ἀφοῦ δὲ ἔμεινεν ἐκεῖ ὄχι πολὺν καιρὸν, ἐπιστρέφει εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν καὶ ἐκεῖ ἐξεπλήρωνε πλέον τὸ συνηθισμένον ἔργον τῆς κατηχή-
σεως μὲ πάντα ζῆλον, καθ' ὅσον ὁ ἐκεῖ ἐπίσκοπος Δημήτριος τὸν παρεκίνει ἀκόμη καὶ σχεδὸν τὸν ἰκέτευε νὰ πράττῃ ἀκού-
ραστα τὸ ὠφέλιμον εἰς τοὺς ἀδελφούς.

ιε'. Π ε ρ ἰ Ἑ ρ α κ λ ᾶ

15 Οὗτος δέ, καθὼς ἔβλεπεν ὅτι δὲν ἐπῆρκει εἰς τὴν βαθυτέ-
ραν μελέτην τῶν θείων, εἰς τὴν ἔρευναν, εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἱερῶν γραμμάτων καὶ ἐπίσης εἰς τὴν κατήχησιν τῶν προσερχομένων, οἱ ὅποιοι δὲν τοῦ ἐπέτρεπον οὔτε ν' ἀναπνεύ-
σῃ, διότι ἐφοίτων εἰς τὸ διδασκαλεῖόν του κατὰ διαδοχικὰ κύ-

πλήθη, τὸν Ἡρακλᾶν τὸν γνωρίμων προκρίνας, ἔν τε τοῖς θείοις σπουδαῖον καὶ ἄλλως ὄντα λογιώτατον ἄνδρα καὶ φιλοσοφίας οὐκ ἄμοιρον, κοινωνὸν καθίστη τῆς κατηχήσεως, τῷ μὲν τὴν πρώτην τῶν ἄρτι στοιχειουμένων εἰσαγωγὴν ἐπιτρέψας, αὐτῷ δὲ τὴν τῶν ἐν ἕξει φυλάξας ἀκρόασιν.

ις'. Ὅπως Ὀριγένης περὶ
τὰς θείας Γραφὰς ἐσπουδάκει

- 16** 1 Τοσαύτη δὲ εἰσήγετο τῷ Ὀριγένει τῶν θείων λόγων ἀπηκριβωμένη ἐξέτασις, ὡς καὶ τὴν ἑβραΐδα γλῶτταν ἐκμαθεῖν τὰς τε παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις φερομένας πρωτοτύπους αὐτοῖς Ἑβραίων στοιχείοις γραφὰς κτῆμα ἴδιον ποιήσασθαι ἀνιχνεῦσαί τε τὰς τῶν ἐτέρων παρὰ τοὺς ἑβδομήκοντα τὰς ἱερὰς γραφὰς ἐρμηνευκότων ἐκδόσεις καὶ τινὰς ἐτέρας παρὰ τὰς κατημαξευμένας ἐρμηνείας, ἐναλλαττούσας, τὴν Ἀκύλου καὶ Συμμάχου καὶ Θεοδοτίωνος, ἐφευρεῖν, ἃς οὐκ οἶδ' ὅθεν ἔκ τινων μυχῶν τὸν
- 2 πάλαι λανθανούσας χρόνον ἀνιχνεύσας προήγαγεν εἰς φῶς· ἐφ' ὧν διὰ τὴν ἀδηλότητα, τίνος ἄρ' εἶεν οὐκ εἰδώς, αὐτὸ τοῦτο μόνον ἐπεσημήνατο ὡς ἄρα τὴν μὲν εὖροι ἐν τῇ πρὸς Ἀκτίοις Νι-
- 3 κοπόλει, τὴν δὲ ἐν ἐτέρῳ τοιῶδε τόπῳ· ἐν γε μὴν τοῖς Ἑξαπλοῖς τῶν Ψαλμῶν μετὰ τὰς ἐπισήμους τέσσαρας ἐκδόσεις οὐ μόνον πέμπτην, ἀλλὰ καὶ ἕκτην καὶ ἑβδόμην παραθεῖς ἐρμηνείαν, ἐπὶ μιᾶς ἀθθις σεσημείωται ὡς ἐν Ἰεριχοῖ εὐρημένης ἐν πίθῳ κατὰ τοὺς χρόνους Ἀντωνίνου τοῦ υἱοῦ Σευήρου.
- 4 Ταύτας δὲ ἀπάσας ἐπὶ ταῦτὸν συναγαγὼν διελὼν τε πρὸς κῶλον καὶ ἀντιπαραθεῖς ἀλλήλαις μετὰ καὶ αὐτῆς τῆς Ἑβραίων σημειώσεως, τὰ τῶν λεγομένων Ἑξαπλῶν ἡμῖν ἀντίγραφα κατα-

27. Ἀντωνῖνος ἐδῶ εἶναι ὁ Καρακάλλας. Ἡ μετάφρασις αὐτῆ εὐρέθη προφανῶς πλησίον τοῦ Κουμράν.

ματα ἀπὸ τὸ πρωὶ ἕως τὸ βράδυ, ἐχώρισε τὰ πλήθη εἰς τάξεις· οὕτω, προκρίνας ἀπὸ τοὺς μαθητάς του τὸν Ἡρακλᾶν, ζηλωτὴν εἰς τὰ θεῖα καὶ κατὰ τὰ ἄλλα λογιώτατον καὶ ὄχι ἄμοιρον τῆς φιλοσοφίας, τὸν κατέστησε συμμετόχον τῆς καθηγήσεως, ἐμπιστευθεὶς εἰς αὐτὸν μὲν τὴν διδασκαλίαν τῶν νεοεισερχομένων, ὁ ἴδιος δὲ διατηρήσας τὴν διδασκαλίαν πρὸς τοὺς προχωρημένους.

ις. Ἡ ἐπιμέλεια τοῦ Ὀριγένους
εἰς τὴν σπουδὴν τῶν θείων Γραφῶν

- 16** 1 Τόσῃν δὲ ἐπιμέλειαν ἐδείκνυεν ὁ Ὀριγένης εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν θείων Γραφῶν, ὥστε νὰ μάθῃ καὶ τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν καὶ νὰ ἀποκτήσῃ τὰς πρωτοτύπους Γραφὰς αἱ ὁποῖαι διετηροῦντο ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους μὲ τοὺς ἑβραϊκοὺς χαρακτήρας, νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἀνίχνευσιν τῶν ἐκδόσεων τῶν ἄλλων, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἑβδομήκοντα, ἐρμηνευτῶν τῶν ἱερῶν Γραφῶν καὶ νὰ ἀνακαλύψῃ μερικὰς ἄλλας διαφορετικὰς ἀπὸ τὰς γνωστὰς μεταφράσεις—τὰς τοῦ Ἀκύλα, τοῦ Συμμάχου, τοῦ Θεοδοτίωνος—, τὰς ὁποίας δὲν γνωρίζω εἰς ποίους κρυψῶνας ἀνίχνευσε κρυμμένας καὶ ἔφερεν εἰς φῶς.
- 2 Περὶ αὐτῶν λόγῳ τῆς ἀβεβαιότητος, ἀγνοῶν ποῖοι ἦσαν, ἐσημείωσε τοῦτο μόνον, ὅτι τὴν μὲν μίαν εὔρεν εἰς τὴν Νικόπολιν παρὰ τὸ Ἄκτιον, τὴν δὲ ἄλλην εἰς κάποιον παρόμοιον
- 3 μέρος. Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς τὰ Ἑξαπλᾶ τῶν ψαλμῶν μετὰ τὰς τέσσαρας ἐπισήμους ἐκδόσεις παραθέτει ὄχι μόνον πέμπτην ἀλλὰ καὶ ἕκτην καὶ ἑβδόμην μετάφρασιν· διὰ τὴν μίαν δὲ πάλιν ἔχει σημειώσῃ ὅτι εὑρέθη εἰς πύθον εἰς τὴν Ἰερικῶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀντωνίνου ²⁷ καὶ τοῦ Σεβήρου.
- 4 Συνεκέντρωσε δὲ ὅλας αὐτάς, τὰς διήρρεσεν εἰς στίχους, τὰς ἔθεσεν εἰς παραλλήλους στήλας μαζὶ μὲ τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον· οὕτω μᾶς ἄφησε τὸ ἀντίγραφον τῶν Ἑξαπλῶν, ἰδι-

λέλοιπεν, ιδίως τὴν Ἀκύλου καὶ Συμμάχου καὶ Θεοδοτίωνος ἔκδοσιν ἅμα τῆ τῶν ἑβδομήκοντα ἐν τοῖς Τετρασσοῖς ἐπισκευάσας.

ιζ'. Περὶ Συμμάχου τοῦ
ἐρμηνέως

17 Τῶν γε μὴν ἐρμηνευτῶν αὐτῶν δὴ τούτων ἰστέον Ἐβιωναῖον τὸν Σύμμαχον γεγονέναι· αἵρεσις δέ ἐστιν ἡ τῶν Ἐβιωναίων οὕτω καλουμένη τῶν τὸν Χριστὸν ἐξ Ἰωσήφ καὶ Μαρίας γεγονέναι φασκόντων ψιλόν τε ἄνθρωπον ὑπειληφότεν αὐτὸν καὶ τὸν νόμον χρῆναι Ἰουδαϊκώτερον φυλάττειν ἀπισχυριζομένων, ὡς πού καὶ ἐκ τῆς πρόσθεν ἱστορίας ἔγνωμεν. Καὶ ὑπομνήματα δὲ τοῦ Συμμάχου εἰς ἔτι νῦν φέρεται, ἐν οἷς δοκεῖ πρὸς τὸ κατὰ Ματθαῖον ἀποτεινόμενος εὐαγγέλιον τὴν δεδηλωμένην αἵρεσιν κρατύνειν. Ταῦτα δὲ ὁ Ὠριγένης μετὰ καὶ ἄλλων εἰς τὰς γραφὰς ἐρμηνειῶν τοῦ Συμμάχου σημαίνει παρὰ Ἰουλιανῆς τινος εἰληφέναι, ἣν καὶ φησιν παρ' αὐτοῦ Συμμάχου τὰς βίβλους διαδέξασθαι.

ιη'. Περὶ Ἀμβροσίου

18 ¹ Ἐν τούτῳ καὶ Ἀμβρόσιος τὰ τῆς Οὐαλεντίνου φρονῶν αἵρέσεως, πρὸς τῆς ὑπὸ Ὠριγένους πρεσβευομένης ἀληθείας ἐλεγχθεὶς καὶ ὡς ἂν ὑπὸ φωτὸς κατανασθεὶς τὴν διάνοιαν, τῷ τῆς ² ἐκκλησιαστικῆς ὀρθοδοξίας προστίθεται λόγῳ. Καὶ ἄλλοι δὲ πλείους τῶν ἀπὸ παιδείας, τῆς περὶ τὸν Ὠριγένην φήμης πανταχόσε βοωμένης ἤεσαν ὡς αὐτόν, πείραν τῆς ἐν τοῖς ἱεροῖς λόγοις ἱκανότητος τάνδρὸς ληψόμενοι· μυρῖοι δὲ τῶν αἵρετικῶν φιλοσόφων τε τῶν μάλιστα ἐπιφανῶν οὐκ ὀλίγοι διὰ σπουδῆς αὐτῶ

αιτέρως δὲ ἐδημοσίευσε τὰς μεταφράσεις τῶν Ἀκύλα, Συμμάχου καὶ Θεοδοτίωνος μαζί με τὴν τῶν Ἑβδομήκοντα εἰς τὰ Τετραπλᾶ.

ιζ'. Περὶ τοῦ μεταφραστοῦ
Συμμάχου

17 Πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἀπὸ τοὺς μεταφραστὰς αὐτοὺς ὁ Σύμμαχος ἦτο Ἑβριωναῖος. Ἡ οὕτω δὲ καλουμένη αἵρεσις τῶν Ἑβριωναίων, εἶναι ἡ τῶν λεγόντων ὅτι ὁ Χριστὸς ἐγένετο ἀπὸ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὴν Μαρίαν, τῶν θεωρούντων αὐτὸν ἀπλοῦν ἄνθρωπον καὶ ἰσχυριζομένων ὅτι πρέπει νὰ φυλάττωμεν τὸν νόμον Ἰουδαϊκῶς, ὅπως εἶδομεν καὶ εἰς τὴν προηγούμενην ἐξιστόρησιν ²⁸. Φέρονται δὲ ἕως σήμερα καὶ ὑπομνήματα τοῦ Συμμάχου, εἰς τὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι προσπαθεῖ νὰ κατοχυρώσῃ τὴν ἀναφερθεῖσαν αἵρεσιν στηριζόμενος εἰς τὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον. Ταῦτα δὲ μαζί με ἄλλας ἐρμηνείας τοῦ Συμμάχου εἰς τὰς Γραφὰς σημειώνει ὁ Ὠριγένης ὅτι ἔλαβεν ἀπὸ κάποιαν Ἰουλιανήν, διὰ τὴν ὁποίαν λέγει ὅτι εἶχε κληρονομήσει τὰ βιβλία ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Σύμμαχον.

ιη'. Περὶ Ἀμβροσίου

18 ¹ Αὐτὴν τὴν ἐποχὴν καὶ ὁ Ἀμβρόσιος, ὁπαδὸς τῆς αἵρέσεως τοῦ Βαλεντίνου, πεισθεὶς ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν τὴν ὁποίαν ἐδίδασκεν ὁ Ὠριγένης καὶ ὡσὰν νὰ κατηυγάσθη ἡ διάνοιά του ἀπὸ φῶς, προστίθεται εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ² ἐκκλησιαστικῆς ὀρθοδοξίας. Καὶ πολλοὶ δὲ ἄλλοι εὐπαίδευτοι ἄνδρες, ἤρχοντο πρὸς τὸν Ὠριγένην ἐλκυσόμενοι ἀπὸ τὴν παντοῦ διάδοσιν τῆς φήμης του, διὰ νὰ λάβουν πείραν τῆς ἰκανότητος τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὴν ἱερὰν διδασκαλίαν. Πολυάριθμοι δὲ αἵρετικοὶ καὶ ὄχι ὀλίγοι ἐπιφανέστατοι φιλόσοφοι προσηλώνοντο εἰς αὐτὸν μετὰ ζῆλον, ἐκπαιδευόμενοι ἀπὸ αὐ-

προσεῖχον, μόνον οὐχὶ πρὸς τοῖς θείοις καὶ τὰ τῆς ἔξωθεν φιλοσοφίας πρὸς αὐτοῦ παιδευόμενοι.

3 Εἰσηγέ τε γὰρ ὅσους εὐφυῶς ἔχοντας ἐώρα, καὶ ἐπὶ τὰ φιλόσοφα μαθήματα, γεωμετρίαν καὶ ἀριθμητικὴν καὶ τᾶλλα προπαιδεύματα παραδιδούς εἰς τε τὰς αἰρέσεις τὰς παρὰ τοῖς φιλοσόφοις προάγων καὶ τὰ παρὰ τούτοις συγγράμματα διηγούμενος ὑπομνηματιζόμενός τε καὶ θεωρῶν εἰς ἕκαστα, ὥστε μέγα καὶ παρ' αὐτοῖς Ἑλλησι φιλόσοφον τὸν ἄνδρα κηρύττε-
4 σθαι· πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἰδιωτικωτέρων ἐνήγεν ἐπὶ τὰ ἐγκύκλια γράμματα, οὐ μικρὰν αὐτοῖς ἔσεσθαι φάσκων ἐξ ἐκείνων ἐπιτηδειότητα εἰς τὴν τῶν θείων γραφῶν θεωρίαν καὶ παρασκευῆν, ὅθεν μάλιστα καὶ ἑαυτῷ ἀναγκαίαν ἠγήσατο τὴν περὶ τὰ κοσμικὰ καὶ φιλόσοφα μαθήματα ἀσκησιν.

ιβ'. Ὁ σα περὶ Ὀριγένους
μνημονεύονται

19 1 Μάρτυρες δὲ καὶ τῆς περὶ ταῦτα αὐτοῦ κατορθώσεως αὐτῶν Ἑλλήνων οἱ κατ' αὐτὸν ἡκμακότες φιλόσοφοι, ὧν ἐν συγγράμμασι πολλὴν μνήμην εὔρομεν τοῦ ἀνδρός, τοτὲ μὲν αὐτῷ προσφωνούντων τοὺς ἑαυτῶν λόγους, τοτὲ δὲ ὡς διδασκάλῳ εἰς ἐπί-
2 κρισιν τοὺς ἰδίους ἀναφερόντων πόνους. Τί δεῖ ταῦτα λέγειν, ὅτε καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς ἐν Σικελίᾳ καταστάς Πορφύριος συγγράμματα καθ' ἡμῶν ἐνστησάμενος καὶ δι' αὐτῶν τὰς θείας γραφὰς διαβάλλειν πεπειραμένος τῶν τε εἰς αὐτὰς ἐξηγησαμένων μνημονεύσας, μηδὲν μηδαμῶς φαῦλον ἔγκλημα τοῖς δόγμασιν ἐπικαλεῖν δυνηθεῖς, ἀπορία λόγων ἐπὶ τὸ λοιδορεῖν τρέπεται καὶ
3 τοὺς ἐξηγητὰς ἐνδιαβάλλειν, ὧν μάλιστα τὸν Ὀριγένην, ὃν κατὰ τὴν νέαν ἡλικίαν ἐγνωκέναι φήσας, διαβάλλειν μὲν πειρᾶται, συνιστῶν δὲ ἄρα τὸν ἄνδρα ἐλάνθανε, τὰ μὲν ἐπαληθεύων,

τὸν πλὴν τῶν θείων μαθημάτων ἀκόμη καὶ τῆς κοσμικῆς φιλοσοφίας τὰ μαθήματα.

- 3 Διότι ὅσους ἔκρινεν ὅτι ἔχουν ὑψηλὴν νοημοσύνην τοὺς εἰσήγε καὶ εἰς τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα, παραδίδων γεωμετρίαν καὶ ἀριθμητικὴν καὶ τὰ ἄλλα προπαιδευτικὰ ἀντικείμενα, προβιβάζων αὐτοὺς ἀκολούθως εἰς τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα καὶ ἀναλύων, ἐρμηνεύων καὶ ἐξετάζων λεπτομερῶς τὰ συγγράμματά των· οὕτως ὁ ἀνὴρ ἀνεκηρύττετο μέγας
4 φιλόσοφος καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς Ἕλληνας. Πολλοὺς δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς χαμηλοτέρας εὐφυΐας ὠδήγει εἰς τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, λέγων ὅτι θ' ἀποκτήσουν ἀπὸ ἐκεῖνα ὄχι μικρὰ ἐφόδια διὰ τὴν ἐξέτασιν καὶ μελέτην τῶν θείων Γραφῶν. Διὰ τοῦτο δὲ ἐθεώρησεν ἐξαιρετικῶς ἀναγκαίαν καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν του τὴν ἄσκησιν εἰς τὰ κοσμικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα.

ιβ'. Τὰ ἀναφερόμενα περὶ
τοῦ Ὀριγένους

- 19** 1 Μάρτυρες δὲ περὶ τῆς ἐπιτυχίας του καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τομέα εἶναι οἱ ἴδιοι οἱ ἐκ τῶν Ἐθνικῶν φιλόσοφοι ἀκμάσαντες αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, εἰς τὰ συγγράμματα τῶν ὁποίων εὗρομεν πολλὴν μνεΐαν τοῦ ἀνδρός· ἄλλοτε μὲν τοῦ ἀφιερῶνουν τὰ βιβλία των, ἄλλοτε δὲ τοῦ ὑποβάλλουν τὰ ἔργα των πρὸς
2 κρίσιν ὡς εἰς διδάσκαλον. Τί χρειάζεται νὰ λέγωμεν αὐτά, ἀφοῦ καὶ ὁ σύγχρονός μας Πορφύριος ὁ ὁποῖος εἶναι ἐγκατεστημένος εἰς τὴν Σικελίαν καὶ συνέταξεν ἐναντίον μας συγγράμματα, ἐπιχειρῶν νὰ διαβάλη τὰς θείας Γραφὰς καὶ μνημονεύων τοὺς ἐρμηνευτὰς αὐτῶν, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ ἐπικαλεσθῆ καμμίαν ἀπολύτως ἐπιβαρυντικὴν κατηγορίαν εἰς τὰ δόγματά μας, ἀπὸ ἔλλειψιν ἐπιχειρημάτων καταφεύγει εἰς τὴν λοιδορίαν καὶ τὴν διαβολὴν κατὰ τῶν ἐρμηνευτῶν, κυρίως δὲ
3 κατὰ τοῦ Ὀριγένους; Προσπαθεῖ μὲν νὰ τὸν διαβάλη, ἀφοῦ λέγει ὅτι τὸν εἶχε γνωρίσει εἰς τὴν νεαράν του ἡλικίαν, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ καταλάβῃ τὸν ἐπήνει, εἴτε λέγων τὴν ἀλήθειαν

ἐν οἷς οὐδ' ἐτέρως αὐτῷ λέγειν ἦν δυνατόν, τὰ δὲ καὶ ψευδόμενος, ἐν οἷς λήσεσθαι ἐνόμιζε, καὶ τοτὲ μὲν ὡς Χριστιανοῦ κατηγορῶν, τοτὲ δὲ τὴν περὶ τὰ φιλόσοφα μαθήματα ἐπίδοσιν αὐτοῦ διαγράγων;

4 Ἐκκουε δ' οὖν ἅ φησι κατὰ λέξιν· «τῆς δὴ μοχθηρίας τῶν ἰουδαϊκῶν γραφῶν οὐκ ἀπόστασιν, λύσιν δέ τινες εὐρεῖν προθυμηθέντες, ἐπ' ἐξηγήσεις ἐτράποντο, ἀσυγκλώστους καὶ ἀναρμόστους τοῖς γεγραμμένοις, οὐκ ἀπολογία μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ὀθνείων, παραδοχὴν δὲ καὶ ἔπαινον τοῖς οἰκείοις φερούσας. Αἰνίγματα γὰρ τὰ φανερῶς παρὰ Μωϋσεῖ λεγόμενα εἶναι κομπάσαντες καὶ ἐπιθειάσαντες ὡς θεσπίσματα πλήρη κρυφίων μυστηρίων διὰ τε τοῦ τύφου τὸ κριτικὸν τῆς ψυχῆς καταγοητεύσαντες, ἐπάγουσιν ἐξηγήσεις».

5 Εἶτα μεθ' ἑτερά φησιν· «ὁ δὲ τρόπος τῆς ἀτοπίας ἐξ ἀνδρὸς ὧ καὶ γὰρ κομιδῇ νέος ὢν ἔτι ἐντετύχηκα, σφόδρα εὐδοκιμήσαντος καὶ ἔτι δι' ὧν καταλέλοιπε συγγραμμάτων εὐδοκιμοῦντος, παρειλήφθω, Ὁριγένους, οὗ κλέος παρὰ τοῖς διδασκάλοις τούτων
6 τῶν λόγων μέγα διαδέδοται. Ἀκροατῆς γὰρ οὗτος Ἀμμωνίου τοῦ πλείστην ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἐπίδοσιν ἐν φιλοσοφίᾳ ἐσχηκότες γεγονώς, εἰς μὲν τὴν τῶν λόγων ἐμπειρίαν πολλὴν παρὰ τοῦ διδασκάλου τὴν ὠφέλειαν ἐκτήσατο, εἰς δὲ τὴν ὀρθὴν τοῦ βίου προαίρεσιν τὴν ἐναντίαν ἐκείνῳ πορείαν ἐποιήσατο.
7 Ἀμμώνιος μὲν γὰρ Χριστιανὸς ἐν Χριστιανοῖς ἀνατραφεὶς τοῖς γονεῦσιν, ὅτε τοῦ φρονεῖν καὶ τῆς φιλοσοφίας ἤψατο, εὐθύς πρὸς τὴν, κατὰ νόμους πολιτείαν μετεβάλετο, Ὁριγένης δὲ Ἑλληνας ἐν Ἑλλησι παιδευθεὶς λόγοις, πρὸς τὸ βάρβαρον ἐξώκειλε τόλμημα· ὧ δὲ φέρων αὐτόν τε καὶ τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἔξιν ἐκαπήλευσε, κατὰ μὲν τὸν βίον Χριστιανῶς ζῶν καὶ παρανόμως, κατὰ δὲ

29. Παραδόξως ταῦτα λέγει ὁ Πορφύριος ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ ὁ ἴδιος ἀλληγοριστής.

30. Ἡ λέξις «Ἑλληνας» ἀρχίζει ἤδη νὰ λαμβάνῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ εἰδωλολάτρου.

ὅπου δὲν τοῦ ἦτο δυνατόν νὰ ὁμιλήσῃ διαφορετικὰ, εἴτε ψευδόμενος ὅπου ἐνόμιζεν ὅτι θὰ ἐξέφευγε, καὶ ἄλλοτε μὲν κατηγορῶν αὐτόν ὡς Χριστιανόν, ἄλλοτε δὲ διαγράφων τὴν εἰς τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα ἐπίδοσίν του.

4 Ἐπιθυμοῦντες νὰ εὕρουν ὄχι ἀπόρριψιν ἀλλ' ἐξήγησιν τῆς μοχθηρίας τῶν ἰουδαϊκῶν Γραφῶν, ἐστράφησαν πρὸς ἐρμηνείας ἀσυμβιβάστους καὶ ἀναρμόστους πρὸς τὰ κείμενα, αἱ ὅποια δὲν φέρουν ἀπολογία τῶν ξένων, ἀλλ' ἀποδοχὴν καὶ ἔπαινον τῶν ἰδικῶν των στοιχείων. Πράγματι ἀφοῦ τὰ σαφῶς λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως χαρακτηρίζουν ὡς αἰνίγματα καὶ ἀνακηρύσσουν εἰς χρησμούς πλήρεις κρυφῶν μυστηρίων καὶ ἀφοῦ παραλύουν μὲ τὸν τύπον τὴν ψυχικὴν λειτουργίαν τῆς κρίσεως, τότε εἰσάγουν τὰς ἐξηγήσεις των»²⁹.

5 Ἐπειτα δὲ ἀπὸ μερικὰ ἄλλα λέγει. «Ὁ δὲ τρόπος τοῦ παραλογισμοῦ πρέπει νὰ ἔχῃ παραληφθῆ ἀπὸ ἓνα ἄνδρα τὸν ὅποιον ἔχω συναντήσῃ καὶ ἐγώ, ὅταν ἦμην πολὺ νέος ἀκόμη καὶ ὁ ὅποιος ἦτο πολὺ φημισμένος καὶ εἶναι ἀκόμη φημισμένος μὲ τὰ συγγράμματα τὰ ὅποια ἄφησεν, ἀπὸ τὸν Ὁριγένην, τοῦ ὁποίου πολὺ ἔχει διαδοθῆ ἡ δόξα μεταξὺ τῶν
6 διδασκάλων αὐτῶν τῶν διδαγμάτων. Πράγματι, ἀφοῦ διέτέλεσε μαθητὴς τοῦ Ἀμμωνίου, ὁ ὅποιος εἶχε πολὺ μεγάλην ἐπίδοσιν εἰς τὴν φιλοσοφίαν κατὰ τοὺς χρόνους μας, διὰ μὲν τὴν ἰκανότητα εἰς τὰς ἐπιστήμας ὠφελήθη πολὺ ἀπὸ τὸν διδάσκαλον, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν ὀρθὴν ἀγωγὴν τοῦ βίου ἡ-
7 κολουήθησε τὴν ἀντίθετον πορείαν ἀπὸ ἐκεῖνον. Διότι ὁ Ἀμμώνιος, Χριστιανὸς ἀνατραφεὶς ἀπὸ Χριστιανούς γονεῖς, ὅταν ἠγγίσει τὴν φρόνησιν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, εὐθὺς ἀμέσως ἐστράφη πρὸς ἓνα τρόπον βίου σύμφωνον μὲ τοὺς νόμους· ὁ δὲ Ὁριγένης, ἔθνικὸς³⁰ ἐκπαιδευθεὶς μὲ ἔθνικὰ μαθήματα, ἐξώκειλε πρὸς τὸ βάρβαρον τόλμημα. Ἀφοῦ δὲ ἐπῆγεν εἰς αὐτό, ἐκαπηλεύθη καὶ τὸν ἑαυτόν του καὶ τὴν ἰκανότητά του εἰς τὰς ἐπιστήμας, κατὰ μὲν τὸν βίον ζῶν χριστιανικῶς καὶ

τὰς περὶ τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ θεοῦ δόξας ἐλληνίζων τε καὶ
8 τὰ Ἑλλήνων τοῖς ὀθνείοις ὑποβαλλόμενος μύθοις. Συνῆν τε γὰρ
αἰὲ τῷ Πλάτῳ, τοῖς τε Νουμηρίου καὶ Κρονίου Ἀπολλοφάνους
τε καὶ Λογγίνου καὶ Μοδεράτου Νικομάχου τε καὶ τῶν ἐν τοῖς
Πυθαγορείοις ἐλλογίμων ἀνδρῶν ὠμίλει συγγράμμασιν, ἐχρη-
το δὲ καὶ Χαιρήμονος τοῦ Στωϊκοῦ Κορνούτου τε ταῖς βίβλοις,
παρ' ὧν τὸν μεταληπτικὸν τῶν παρ' Ἑλλησι μυστηρίων γνῶσις
τρόπον ταῖς Ἰουδαϊκαῖς προσῆψε γραφαῖς».

9 Ταῦτα τῷ Πορφύριῳ κατὰ τὸ τρίτον σύγγραμμα τῶν γρα-
φέντων αὐτῷ κατὰ Χριστιανῶν εἴρηται, ἐπαληθεύσαντι μὲν περὶ
τῆς τάνδρὸς ἀσκήσεως καὶ πολυμαθείας, ψευσαμένῳ δὲ σαφῶς
(τί γὰρ οὐκ ἔμελλεν ὁ κατὰ Χριστιανῶν;)· ἐν οἷς αὐτὸν μὲν φησιν
ἐξ Ἑλλήνων μετατεθεῖσθαι, τὸν δ' Ἀμμώνιον ἐκ βίου τοῦ κατὰ
10 θεοσέβειαν ἐπὶ τὸν ἐθνικὸν τρόπον ἐκπεσεῖν. Τῷ τε γὰρ Ὠρι-
γένει τὰ τῆς κατὰ Χριστὸν διδασκαλίας ἐκ προγόνων ἐσφάζετο,
ὡς καὶ τὰ τῆς πρόσθεν ἱστορίας ἐδήλου, τῷ τε Ἀμμωνίῳ τὰ τῆς
ἐνθέου φιλοσοφίας ἀκέραια καὶ ἀδιάπτωτα καὶ μέχρις ἐσχάτης
τοῦ βίου διέμενε τελευτῆς, ὡς πού καὶ οἱ τάνδρὸς εἰς ἔτι νῦν
μαρτυροῦσι πόνοι, δι' ὧν κατέλιπε συγγραμμάτων παρὰ τοῖς
πλείστοις εὐδοκιμοῦντος, ὥσπερ οὖν καὶ ὁ ἐπιγεγραμμένος Περὶ
τῆς Μωϋσέως καὶ Ἰησοῦ συμφωνίας καὶ ὅσοι ἄλλοι παρὰ τοῖς
φιλοκάλοις εὑρηγται.

11 Ταῦτα μὲν οὖν εἰς παράστασιν ἐκκείσθω τῆς τε τοῦ ψευ-
δηγόρου συκοφαντίας καὶ τῆς Ὠριγένους καὶ περὶ τὰ Ἑλλήνων
μαθήματα πολυπειρίας, περὶ ἧς πρὸς τινὰς μεμψαμένους αὐτῷ
διὰ τὴν περὶ ἐκεῖνα σπουδὴν ἀπολογούμενος, ἐν ἐπιστολῇ τινι
12 ταῦτα γράφει. «Ἐπεὶ δὲ ἀνακειμένῳ μοι τῷ λόγῳ, τῆς φήμης
διατρεχούσης περὶ τῆς ἕξεως ἡμῶν, προσήεσαν ὅτε μὲν αἰρετι-

31. Φαίνεται ὁμοίως ὅτι ὁ Πορφύριος εἶχε δίκαιον καὶ εἰς τὰ δύο αὐτὰ
σημεῖα. Τὸν Ἀμμώνιον ὁ Εὐσέβιος συγχέει μὲ τὸν χριστιανὸν ἐπίσκοπον Ἀμ-
μώνιον Θμούεως.

παρανόμως, κατὰ δὲ τὰς ἀπόψεις περὶ τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ θεοῦ ἑλληνίζων καὶ μεταφέρων τὰς ἀντιλήψεις τῶν Ἑλ-
8 λήνων εἰς τοὺς ξένους μύθους. Διότι εὐρίσκετο πάντοτε μὲ τὸν Πλάτωνα, καὶ συνανεστρέφετο μὲ τὰ συγγράμματα τοῦ Νουμηνίου καὶ τοῦ Κρονίου, τοῦ Ἀπολλοφάνους καὶ τοῦ Λογγίνου καὶ τοῦ Μοδεράτου, τοῦ Νικομάχου καὶ τῶν μεταξύ τῶν Πυθαγορείων λογίων, ἐχρησιμοποιοῦν δὲ ἐπίσης τὰ βιβλία τοῦ στωϊκοῦ Χαιρήμονος καὶ τοῦ Κορνούτου· ἀπὸ αὐτοὺς ἔμαθε τὸν ἀλληγορικὸν τρόπον ἐρμηνείας τῶν ἑλληνικῶν μυστηρίων καὶ τὸν ἐφήρμοσεν εἰς τὰς ἰουδαϊκὰς Γραφάς».

9 Αὐτὰ λέγει ὁ Πορφύριος εἰς τὸ τρίτον βιβλίον τοῦ ἔργου του κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ἀληθεύων μὲν ὡς πρὸς τὴν ἰκανότητα καὶ πολυμάθειαν τοῦ ἀνδρός, ψευδόμενος δὲ σαφῶς — πῶς ἠδύνατο ἄλλως ὁ κατὰ τῶν Χριστιανῶν καταφερόμενος; —, εἰς τὰ σημεῖα ὅπου λέγει ὅτι αὐτὸς μὲν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρίαν, ὁ δὲ Ἀμμώνιος ἐξέπεσεν ἀπὸ τὸν
10 θεοπρεπῆ βίον εἰς τὸν εἰδωλολατρικόν³¹. Πράγματι καὶ ὁ Ὠριγένης διετήρει τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν ἀπὸ τοὺς προγόνους του, ὅπως ἐδήλωσε καὶ ἡ προηγουμένη ἐξιστόρησις, καὶ ἡ ἔνθεος φιλοσοφία τοῦ ἔμεινεν ἀκεραία καὶ ἀδιάπτωτος καὶ μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τῆς ζωῆς του, καθὼς μαρτυροῦν ἕως σήμερον ἀκόμη τὰ ἔργα τοῦ ἀνδρός, ἀφοῦ ἐκτιμᾶται ἀπὸ πάρα πολλοὺς διὰ τὰ συγγράμματα τὰ ὅποια ἄφησε, μεταξύ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ τὸ βιβλίον τὸ ἐπιγραφόμενον Περὶ τῆς συμφωνίας Μωϋσέως καὶ Ἰησοῦ καὶ ἄλλα τὰ ὅποια διατηροῦνται ἀπὸ τοὺς φιλομαθεῖς.

11 Αὐτὰ λοιπὸν ἄς ἔχουν λεχθῆ εἰς ἀπόδειξιν καὶ τῆς συκοφαντίας τοῦ ψευδολόγου καὶ τῆς πολυγνωσίας τοῦ Ὠριγένους εἰς τὰ ἑλληνικὰ μαθήματα. Ἀπολογούμενος πρὸς κάποιους κατηγοροῦς του διὰ τὸν ζῆλόν του δι' ἐκείνας τὰς γνώσεις, γράφει δι' αὐτὰς εἰς κάποια ἐπιστολὴν τὰ ἑξῆς·
12 «ἐνῶ ἤμην ἀφωσιωμένος εἰς τὴν διδασκαλίαν, καθὼς διεδίδετο ἡ φήμη περὶ τῆς ἐπιδόσεώς μας, προσήρχοντο εἰς τὴν

- κοί, ὅτε δὲ οἱ ἀπὸ τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων καὶ μάλιστα τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ, ἔδοξεν ἐξετάσαι τὰ τε τῶν αἰρετικῶν δόγματα καὶ τὰ ὑπὸ τῶν φιλοσόφων περὶ ἀληθείας λέγειν ἐπαγγελλόμενα.
- 13 Τοῦτο δὲ πεποιήκαμεν μιμησάμενοί τε τὸν πρὸ ἡμῶν πολλοὺς ὠφελήσαντα Πάνταινον, οὐκ ὀλίγην ἐν ἐκείνοις ἐσχηκότα παρασκευήν, καὶ τὸν νῦν ἐν τῷ πρεσβυτερίῳ καθεζόμενον Ἀλεξανδρέων Ἡρακλᾶν, ὄντινα εὔρον παρὰ τῷ διδασκάλῳ τῶν φιλοσόφων μαθημάτων, ἤδη πέντε ἔτεσιν αὐτῷ προσκαρτερήσαντα
- 14 πρὶν ἢ ἄρξασθαι ἀκούειν ἐκείνῳ τῶν λόγων· δι' ὃν καὶ πρότερον κοινῇ ἐσθῆτι χρώμενος ἀποδυσάμενος καὶ φιλόσοφον ἀναλαβὼν σχῆμα μέχρι τοῦ δεῦρο τηρεῖ βιβλία τε Ἑλλήνων κατὰ δύναμιν οὐ παύεται φιλολογῶν).
- 15 Καὶ ταῦτα μὲν αὐτῷ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἀσκήσεως ἀπολογουμένῳ εἴρηται. Κατὰ τοῦτον δὲ τὸν χρόνον ἐπ' Ἀλεξανδρείας αὐτῷ τὰς διατριβὰς ποιουμένῳ ἐπιστάς τις τῶν στρατιωτικῶν ἀνεδίδου γράμματα Δημητρίῳ τε τῷ τῆς παροικίας ἐπισκόπῳ καὶ τῷ τότε τῆς Αἰγύπτου ἐπάρχῳ παρὰ τοῦ τῆς Ἀραβίας ἡγουμένου, ὡς ἂν μετὰ σπουδῆς ἀπάσης τὸν Ὠριγένην πέμψοιεν κοινωνήσοντα λόγων αὐτῷ. Καὶ δὴ ἀφικνεῖται ἐπὶ τὴν Ἀραβίαν· οὐκ εἰς μακρὸν δὲ τὰ τῆς ἀφίξεως εἰς πέρας ἀγαγὼν, αὐθις ἐπὶ τὴν Ἀλεξανδρείαν ἐπανήει.
- 16 Χρόνου δὲ μεταξὺ διαγενομένου, οὐ σμικροῦ κατὰ τὴν πόλιν ἀναρριπισθέντος πολέμου, ὑπεξελθὼν τῆς Ἀλεξανδρείας, ἦει μὲν ἐπὶ Παλαιστίνης, ἐν Καισαρείᾳ δὲ τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο· ἔνθα καὶ διαλέγεσθαι τὰς τε θείας ἐρμηνεύειν γραφὰς ἐπὶ τοῦ κοινοῦ τῆς ἐκκλησίας οἱ τῆδε ἐπίσκοποι, καίτοι τῆς τοῦ πρεσβυ-
- 17 τερίου χειροτονίας οὐδέπω τετυχηκότα, αὐτὸν ἠξίου. Ὁ καὶ αὐτὸ γένοιτ' ἂν ἐκδηλον ἀφ' ὧν περὶ τοῦ Δημητρίου γράφοντες Ἀλέξανδρος ὁ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος καὶ Θεόκτιστος ὁ Καισαρείας ὧδέ πως ἀπολογοῦνται· «προσέθηκε δὲ τοῖς γράμμασιν

32. Τὸ 214 - 215 δύο ἀκόμη φορές μετέβη εἰς τὴν Ἀραβίαν, βλ. 6, 33 καὶ 6, 37.

33. Στάσις κατὰ τοῦ Καρακάλλα τὸ 215.

- σχολήν μας ἄλλοτε μὲν αἰρετικοὶ ἄλλοτε δὲ ἄνδρες ἐκπαιδευμένοι εἰς τὰ ἑλληνικὰ μαθήματα, καὶ μάλιστα τὰ φιλοσοφικά, ἔθεωρήσαμεν φρόνιμον νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τῶν αἰρετικῶν τὰς γνώμας καὶ τῶν φιλοσόφων τὰς ἐπαγγελίας περὶ ἀληθείας.
- 13 Ἐπράξαμεν δὲ τοῦτο μιμηθέντες τὸν πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς ἀκμάσαντα Πάνταινον, ὁ ὁποῖος ὠφέλησε πολλοὺς καὶ εἶχε πλουσίαν κατάρτισιν εἰς ἐκείνας τὰς ἐπιστήμας, καὶ τὸν καθήμενον τῶρα εἰς τὸ πρεσβυτέριον τῶν Ἀλεξανδρέων Ἡρακλᾶν, τὸν ὁποῖον ἤϋρα εἰς τὸν διδάσκαλον τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀκούσει ἐπὶ πέντε ἔτη πρὶν ἐγὼ ἀρχίσω νὰ
- 14 τὰ παρακολουθῶ. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ἐνῶ πρωτύτερα ἐχρησιμοποίει κοινὸν ἔνδυμα, τὸ ἄφησε, παρέλαβε δὲ καὶ διατηρεῖ ἕως σήμερον τὸ φιλοσοφικὸν ἔνδυμα, καὶ δὲν παύει νὰ μελετᾷ ὅσον δύναται βιβλία τῶν Ἑλλήνων».
- 15 Αὐτὰ λέγει οὗτος ἀπολογούμενος διὰ τὴν ἐπίδοσίν του εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, ἐνῶ διέμενεν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν, ἦλθε κάποιος στρατιωτικὸς καὶ παρέδωσε γράμματα τοῦ κυβερνήτου τῆς Ἀραβίας πρὸς τὸν τότε ἐπίσκοπον τῆς παροικίας Δημήτριον καὶ τὸν τότε ἑπαρχὸν τῆς Αἰγύπτου, διὰ νὰ στείλουν γρήγορα τὸν Ὠριγένην πρὸς συζήτησιν μαζί του. Μετέβη λοιπὸν εἰς τὴν Ἀραβίαν, ἔπειτα δὲ ἀπὸ ὀλίγον, ἀφοῦ ἐτερμάτισε τὴν ἀποστολήν του, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ³².
- 16 Ἀφοῦ ἐπέρασεν ὀλίγος καιρὸς, ἐπειδὴ ἀνεκινήθη εἰς τὴν πόλιν πόλεμος ὄχι μικρὸς ³³, ἐγκαταλείψας τὴν Ἀλεξανδρείαν, μετέβη εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ διέμενεν εἰς τὴν Καισάρειαν. Ἐκεῖ οἱ ἐγχώριοι ἐπίσκοποι τοῦ ἐζήτησαν νὰ ὁμιλῇ κατὰ τὰς συναθροίσεις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ νὰ ἐρμηνεύῃ τὰς θείας Γραφάς, ἃν καὶ δὲν εἶχε χειροτονηθῆ ἀκόμη εἰς τὸν βαθμὸν
- 17 τοῦ πρεσβυτέρου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον γίνεται φανερόν ἀπὸ ὅσα γράφουν περὶ τοῦ Δημητρίου ὁ Ἀλέξανδρος ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων καὶ ὁ Θεόκτιστος Καισαρείας ἀπολογούμενοι ὡς ἐξῆς· «προσέθεσε δὲ εἰς τὸ γράμμα ὅτι τοῦτο δὲν ἠκούσθη

ὅτι τοῦτο οὐδέποτε ἠκούσθη οὐδὲ νῦν γεγένηται, τὸ παρόντων ἐπισκόπων λαϊκοὺς ὀμιλεῖν, οὐκ οἶδ' ὅπως προφανῶς οὐκ ἀληθῆ 18 λέγων. "Οπου γοῦν εὐρίσκονται οἱ ἐπιτήδειοι πρὸς τὸ ὠφελεῖν τοὺς ἀδελφούς, καὶ παρακαλοῦνται τῷ λαῷ προσομιλεῖν ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐπισκόπων, ὡσπερ ἐν Λαράνδοις Εὐελπις ὑπὸ Νέω- νος καὶ ἐν Ἰκονίῳ Παυλῖνος ὑπὸ Κέλσου καὶ ἐν Συνάδοις Θεό- δωρος ὑπὸ Ἀττικοῦ, τῶν μακαρίων ἀδελφῶν. Εἰκὸς δὲ καὶ ἐν ἄλλοις τόποις τοῦτο γίνεσθαι, ἡμᾶς δὲ μὴ εἰδέναι».

Τοῦτον καὶ ἔτι νέος ὢν ὁ δηλούμενος ἀνὴρ οὐ πρὸς μόνων τῶν συνήθων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπὶ ξένης ἐπισκόπων ἐτιμᾶτο τὸν 19 τρόπον. Ἄλλὰ γὰρ αὐθις τοῦ Δημητρίου διὰ γραμμάτων αὐτὸν ἀνακαλέσαντος δι' ἀνδρῶν τε διακόνων τῆς ἐκκλησίας ἐπισπεύ- σαντος ἐπανελθεῖν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀφικόμενος τὰς συνή- θεις ἀπετέλει σπουδᾶς.

κ'. "Οσοι τῶν τηνικάδε φέ- ρονται λόγοι

20 1 Ἡκμαζον δὲ κατὰ τοῦτο πλείους λόγιοι καὶ ἐκκλησιαστι- κοὶ ἄνδρες, ὧν καὶ ἐπιστολάς, ἃς πρὸς ἀλλήλους διεχάραττον, ἔτι νῦν σωζομένας εὐρεῖν εὐπορον· αἱ καὶ εἰς ἡμᾶς ἐφυλάχθησαν ἐν τῇ κατὰ Αἰλίαν βιβλιοθήκῃ, πρὸς τοῦ τηνικάδε τὴν αὐτόθι διέποντος ἐκκλησίαν Ἀλεξάνδρου ἐπισκευασθείση, ἀφ' ἧς καὶ αὐτοὶ τὰς ὕλας τῆς μετὰ χειρας ὑποθέσεως ἐπὶ ταῦτόν συναγα- γεῖν δεδυνήμεθα.

2 Τούτων Βήρυλλος σὺν ἐπιστολαῖς καὶ συγγραμμάτων δια- φόρους φιλοκαλίας καταλέλοιπεν· ἐπίσκοπος δ' οὗτος ἦν τῶν κατὰ Βόστραν Ἀράβων· ὡσαύτως δὲ καὶ Ἰππόλυτος, ἐτέρας 3 που καὶ αὐτὸς προεστὼς ἐκκλησίας. Ἦλθε δὲ εἰς ἡμᾶς καὶ Γαί-

34. Αἰλία Καπιτωλίνα ἐλέγοντο τὰ Ἱεροσόλυμα.

35. Ὁ Ἰππόλυτος ἦτο σχισματικὸς ἐπίσκοπος Ρώμης, ἀλλ' ὁ Εὐσέβιος δὲν ἐγνώριζε τοῦτο.

ποτέ ἕως τώρα, οὔτε συμβαίνει τώρα, τὸ νὰ ὁμιλοῦν λαϊκοὶ παρόντων ἐπισκόπων, προφανῶς λέγων ἀναληθῆ, δὲν γνω-
 18 ρίζω διατί. Ὅπου λοιπὸν εὐρίσκονται οἱ κατάλληλοι νὰ ὠφελοῦν τοὺς ἀδελφούς, παρακαλοῦνται ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἐπισκόπους νὰ ὁμιλοῦν πρὸς τὸν λαόν, ὅπως εἰς τὰ Λάρανδα ὁ Εὐελπισ ἀπὸ τὸν Νέωνα, εἰς τὸ Ἰκόνιον ὁ Παυλῖνος ἀπὸ τὸν Κέλσον καὶ εἰς τὰ Σύναδα ὁ Θεόδωρος ἀπὸ τὸν Ἀττικόν, τοὺς μακαρίους ἀδελφούς, εἶναι ὅμως εὐλογον ὅτι τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς ἄλλους τόπους, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζωμεν ἡμεῖς».

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐτιμᾶτο ὁ ἀνὴρ διὰ τὸν ὁποῖον γίνεται λόγος, ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς συμπατριώτας του ἀλλὰ
 19 καὶ ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους ξένων περιοχῶν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Δημήτριος τὸν ἀνεκάλεσε πάλιν μὲ γράμματα καὶ τὸν ἐπίεσε διὰ διακόνων τῆς Ἐκκλησίας νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν, ἐπέστρεψε καὶ ἐπεδόθη εἰς τὰ συνηθισμένα ἔργα του.

κ'. Τὰ διατηρούμενα ἔργα
 τῶν τότε ἀνδρῶν

- 20** 1 Κατὰ τὸν χρόνον δὲ τοῦτον ἤκμαζον πολλοὶ λόγιοι καὶ ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες, τῶν ὁποίων εἶναι εὐκόλον νὰ εὔρη κανεῖς καὶ ἐπιστολάς τὰς ὁποίας ἔστελλον πρὸς ἀλλήλους σωζομένας ἕως τώρα. Αὗται μάλιστα ἐφυλάχθησαν ἕως τὰς ἡμέρας μας εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Αἰλίας³⁴, τὴν ὁποίαν κατήρτισεν ὁ τότε προϊστάμενος τῆς ἐκεῖ Ἐκκλησίας Ἀλέξανδρος καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἠδυνήθημεν καὶ ἡμεῖς νὰ συγκεντρώσωμεν τὸ ὑλικὸν τῆς παρουσίας διαπραγματεύσεως.
- 2 Ἐξ αὐτῶν ὁ Βήρυλλος μαζί μὲ τὰς ἐπιστολάς ἄφησε καὶ διαφόρους συλλογὰς συγγραμμάτων· ἦτο δὲ οὗτος ἐπίσκοπος τῶν Ἀράβων τῆς Βόστρας. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ Ἰππόλυτος,
 3 προεστὼς καὶ αὐτὸς κάποιας ἄλλης Ἐκκλησίας³⁵. Ἐφθασε

ου, λογιωτάτου ἀνδρός, διάλογος, ἐπὶ Ῥώμης κατὰ Ζεφυρῖνον πρὸς Πρόκλον τῆς Κατὰ Φρύγας αἰρέσεως ὑπερμαχοῦντα κεκινημένος· ἐν ᾧ τῶν δι' ἐναντίας τὴν περὶ τὸ συντάττειν καινὰς γραφὰς προπέτειάν τε καὶ τόλμαν ἐπιστομίζων, τῶν τοῦ ἱεροῦ ἀποστόλου δεκατριῶν μόνων ἐπιστολῶν μνημονεύει, τὴν πρὸς Ἑβραίους μὴ συναριθμήσας ταῖς λοιπαῖς, ἐπεὶ καὶ εἰς δεῦρο παρὰ Ῥωμαίων τισὶν οὐ νομίζεται τοῦ ἀποστόλου τυγχάνειν.

κα'. Ὅσοι κατὰ τοῦσδε ἐπίσκοποι ἐγνωρίζοντο

211 Ἀλλὰ γὰρ Ἀντωνῖνον ἔτη βασιλεύσαντα ἑπτὰ καὶ μῆνας ἕξ Μακρίνος διαδέχεται· τούτου δ' ἐπ' ἐνιαυτὸν διαγενομένου, αὐθις ἕτερος Ἀντωνῖνος τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν παραλαμβάνει· οὗ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος ὁ Ῥωμαίων ἐπίσκοπος Ζεφυρῖνος μεταλλάττει τὸν βίον, ὅλοις ὀκτωκαίδεκα διακατασχῶν ἔτεσι τὴν λειτουργίαν· μεθ' ὃν Κάλλιστος τὴν ἐπισκοπὴν ἐγχειρίζεται, ὃς ἐπιβιώσας ἔτεσι πέντε, Οὐρβανῶ τὴν λειτουργίαν καταλείπει. **2** Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἐπὶ τούτοις διαδέχεται τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν, ἐπὶ τέτταρσι μόνοις ἔτεσιν Ἀντωνῖνου διαγενομένου. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς Ἀντιοχείων ἐκκλησίας Ἀσκληπιάδην **3** Φιλητὸς διαδέχεται. Τοῦ δ' αὐτοκράτορος μήτηρ, Μαμαία τοῦνομα, εἰ καὶ τις ἄλλη θεοσεβεστάτη γυνή, τῆς Ὠριγένους πανταχόσε βοωμένης φήμης, ὡς καὶ μέχρι τῶν αὐτῆς ἐλθεῖν ἀκοῶν, περὶ πολλοῦ ποιεῖται τῆς τοῦ ἀνδρὸς θέας ἀξιωθῆναι καὶ τῆς ὑπὸ πάντων θαυμαζομένης περὶ τὰ θεῖα συνέσεως **4** αὐτοῦ πείραν λαβεῖν. Ἐπ' Ἀντιοχείας δῆτα διατρίβουσα, μετὰ

36. Βλ. ἄνωτέρω 2, 25, 6.

37. Τὸν Καρακάλλαν, φονευθέντα τὴν 8 Ἀπριλίου 217.

38. Ὁ λεγόμενος Ἐλαγάβαλος (218 - 222).

39. Ὁ Ζεφυρῖνος ὁμως ἀπέθανε τὸ 217.

δὲ εἰς ἡμᾶς διάλογος τοῦ Γαίου, ἀνδρὸς λογιωτάτου εἰς τὴν Ρώμην ἐπὶ Ζεφυρίνου ἀπευθυνόμενος πρὸς Παῦλον ὁ ὁποῖος ἦτο ὑπέρμαχος τῆς αἵρέσεως Κατὰ Φρύγας ³⁶. Χαλιναγωγῶν δι' αὐτοῦ τὴν προπέτειαν καὶ τόλμην τῶν ἀντιπάλων πρὸς σύνταξιν νέων Γραφῶν, μνημονεύει μόνον τὰς δεκατρεῖς ἐπιστολάς τοῦ ἱεροῦ ἀποστόλου, μὴ συγκαταριθμῶν τὴν Πρὸς Ἑβραίους μὲ τὰς λοιπὰς, ἐπειδὴ ἕως τώρα ὠρισμένοι Ρωμαῖοι δὲν ἔχουν τὴν γνώμην ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ ἀποστόλου.

κα'. Οἱ γνωστοὶ ὡς ἐπίσκοποι
κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον

- 21** 1 Ἀλλὰ τώρα τὸν Ἀντωνῖνον ³⁷, βασιλεύσαντα ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη καὶ ἕξ μῆνας, διαδέχεται ὁ Μακρίνος· ἀπὸ αὐτὸν δέ, ἀφοῦ ἐπέρασεν ἓν ἔτος εἰς τὴν ἐξουσίαν, παραλαμβάνει πάλιν τὴν ἡγεμονίαν ἄλλος Ἀντωνῖνος ³⁸. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος αὐτοῦ ἀποθνήσκει ὁ ἐπίσκοπος Ρωμαίων Ζεφυρίνος ἀφοῦ διετήρησε
- 2 τὸ λειτούργημα ἐπὶ δεκαοκτῶ συνολικῶς ἔτη ³⁹, μετὰ τὸν ὁποῖον λαμβάνει τὴν ἐπισκοπὴν ὁ Κάλλιστος, ὁ ὁποῖος ἐπιζήσας πέντε ἔτη ἀφήνει τὸ λειτούργημα εἰς τὸν Οὐρβανόν. Τότε διαδέχεται τὴν ἀρχὴν τῶν Ρωμαίων ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ὁ Ἀντωνῖνος ἐβασίλευσε τέσσαρα ἔτη μόνον ⁴⁰. Τὴν ἐποχὴν δὲ αὐτὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Ἀντιοχείων τὸν Ἀσκλη-
- 3 πιάδην διαδέχεται ὁ Φιλητός. Τοῦ δὲ αὐτοκράτορος ἡ μήτηρ, καλουμένη Μαμαία, θεοφιλεστάτη περισσότερον ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην γυναῖκα, ἐπειδὴ ἡ φήμη τοῦ Ὀριγένους διαδιδόμενη παντοῦ ἔφθασε καὶ εἰς τὰ ἰδικά της ὦτα, ἐθεώρει σπουδαίαν εὐνοίαν ν' ἀξιωθῆ νὰ ἴδῃ τὸν ἄνδρα καὶ νὰ λάβῃ πείραν τῆς ὑπὸ πάντων θαυμαζομένης σοφίας του εἰς τὰ θεῖα.
- 4 Διαμένουσα λοιπὸν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, τὸν προσκαλεῖ μαζι

40. Ὁ Ἐλαγάβαλος ἐθανατώθη τὴν 6 Μαρτίου 222, τὸν διεδέχθη δὲ ὁ Ἀλέξανδρος, υἱὸς τῆς Ἰουλίας Μαμμαίας (222 - 235).

στρατιωτικῆς δορυφορίας αὐτὸν ἀνακαλεῖται· παρ' ἧ χρόνον δια-
 τρίψας πλείστα τε ὅσα εἰς τὴν τοῦ Κυρίου δόξαν καὶ τῆς τοῦ θείου
 διδασκαλείου ἀρετῆς ἐπιδειξάμενος, ἐπὶ τὰς συνήθεις ἔσπευδε
 διατριβάς.

κβ'. Ὅσα τῶν Ἰππολύτου εἰς
 ἡμᾶς ἦλθεν

22

Τότε δῆτα καὶ Ἰππόλυτος συντάττων μετὰ πλείστων ἄλ-
 λων ὑπομνημάτων καὶ τὸ Περὶ τοῦ Πάσχα πεποιήται σύγγραμμα,
 ἐν ᾧ τῶν χρόνων ἀναγραφὴν ἐκθέμενος καὶ τινα κανόνα ἐκκαιδε-
 καετηρίδος περὶ τοῦ Πάσχα προθείς, ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος αὐτο-
 κράτορος Ἀλεξάνδρου τοὺς χρόνους περιγράφει· τῶν δὲ λοιπῶν
 αὐτοῦ συγγραμμάτων τὰ εἰς ἡμᾶς ἐλθόντα ἔστιν τάδε· Εἰς τὴν
 Ἑξαήμερον, Εἰς τὰ μετὰ τὴν Ἑξαήμερον, Πρὸς Μαρκίωνα, Εἰς
 τὸ Ἄσμα, Εἰς μέρη τοῦ Ἰεζεκιήλ¹, Πρὸς ἀπάσας τὰς αἰρέσεις,
 πλείστα τε ἄλλα καὶ παρὰ πολλοῖς εὔροις ἂν σφζόμενα.

κγ'. Περὶ τῆς Ὠριγένους σπουδῆς
 καὶ ὡς τοῦ ἐκκλησιαστι-
 κοῦ πρεσβείου ἠξιώθη

23¹

Ἐξ ἐκείνου δὲ καὶ Ὠριγένει τῶν εἰς τὰς θείας γραφὰς ὑπο-
 μνημάτων ἐγένετο ἀρχή, Ἀμβροσίον ἐς τὰ μάλιστα παρορμῶν-
 τος αὐτὸν μυρίαὶς ὄσαις οὐ προτροπαῖς ταῖς διὰ λόγων καὶ παρα-
 κλήσεσιν αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀφθονωτάταις τῶν ἐπιτηδείων
 2 χορηγίαις. Ταχυνγράφοι τε γὰρ αὐτῷ πλείους ἢ ἑπτὰ τὸν ἀρι-

1. Περὶ τοῦ Πάσχα προσθέτουν ἐνταῦθα κώδ. ἐκδ. παραλείπει Ρουφῖνος.

μέ στρατιωτικήν ἀκολουθίαν· αὐτὸς δὲ παρέμεινε πλησίον τῆς ὠρισμένον χρόνον καὶ τῆς ἔδειξε πολλὰ πράγματα εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου καὶ τῆς ἀρετῆς τῆς θείας διδασκαλίας, ἔπειτα δὲ ἐπέστρεψεν εἰς τὰς συνήθεις ἀσχολίας του.

κβ'. Συγγράμματα τοῦ Ἰππολύτου φθάσαντα ἕως ἡμᾶς

22 Τότε ἀκριβῶς ἐργαζόμενος καὶ ὁ Ἰππόλυτος ⁴¹, συνέταξε μαζί με πλεῖστα ἄλλα ὑπομνήματα καὶ τὸ σύγγραμμα Περὶ τοῦ Πάσχα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσει ἓνα ὑπολογισμόν τῶν χρόνων καὶ προτείνει ἓνα δεκαεξατῆ κανόνα κυκλικοῦ καθορισμοῦ τοῦ Πάσχα, καθορίζων τοὺς χρόνους με ἑναρξιν τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου. Ἀπὸ τὰ ἄλλα δὲ συγγράμματά του τὰ ἐξῆς ἦλθον ἕως ἡμᾶς· Εἰς τὴν Ἑξαήμερον, Εἰς τὰ μετὰ τὴν Ἑξαήμερον, Πρὸς Μαρκίωνα, Εἰς τὸ Ἄσμα, Εἰς μέρη τοῦ Ἰεζεκιήλ, Πρὸς ἀπάσας τὰς αἰρέσεις· πολλὰ δὲ ἄλλα θὰ ἠδύνασο νὰ εὔρης σωζόμενα εἰς πολλοὺς ⁴².

κγ'. Περὶ τοῦ ζήλου τοῦ Ὠριγένους καὶ πῶς ἠξιώθη τῆς ἱερατικῆς τιμῆς

23 ¹ Ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἤρχισε καὶ ὁ Ὠριγένης τὰ ὑπομνήματα εἰς τὰς θείας Γραφᾶς με τὴν ἐπίμονον παρόρμησιν τοῦ Ἀμβροσίου, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον τὸν προέτρεπε καὶ παρεκάλει διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐχορήγει ἀφθόνως τὰ ἀναγκαῖα μέ-
²σα. Πράγματι ἦσαν εἰς τὴν διάθεσίν του, ὅταν ὑπηγόρευε,

41. Βλ. ἀνωτέρω σ. 20, 2.

42. Τὰ ἀναφερόμενα εἶναι τὰ διατηρούμενα εἰς ἀντίγραφα εἰς τὴν βιβλιοθήκην Ἱεροσολύμων.

θμὸν παρῆσαν ὑπαγορεύοντι, χρόνοις τεταγμένοις ἀλλήλους ἀμείβοντες, βιβλιογράφοι τε οὐχ ἥττους ἅμα καὶ κόραις ἐπὶ τὸ καλλιγραφεῖν ἠσκημέναις· ὧν ἀπάντων τὴν δέουσαν τῶν ἐπιτηδείων ἄφθονον περιουσίαν ὁ Ἀμβρόσιος παρεστήσατο· ναὶ μὴν καὶ ἐν τῇ περὶ τὰ θεῖα λόγια ἀσκήσει τε καὶ σπουδῇ προθυμίαν ἄφατον αὐτῷ συνεισέφερεν, ἣ καὶ μάλιστα αὐτὸν προύτρειπεν ἐπὶ τὴν τῶν ὑπομνημάτων σύνταξιν.

- 3 Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, Οὐρβανὸν ἐπισκοπεύσαντα τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἔτεσιν ὀκτῶ διαδέχεται Ποντιανός, τῆς
4 δ' Ἀντιοχέων μετὰ Φιλητὸν Ζέβεννος· καθ' οὓς Ὠριγένης, ἐπειγούσης χρείας ἐκκλησιαστικῶν ἔνεκα πραγμάτων ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στείλαμενος τὴν διὰ Παλαιστίνης, πρεσβείου χειροθεσίαν ἐν Καισαρείᾳ πρὸς τῶν τῆδε ἐπισκόπων ἀναλαμβάνει. Τὰ μὲν οὖν ἐπὶ τούτῳ περὶ αὐτοῦ κεκινημένα τά τε ἐπὶ τοῖς κινήθεισι δεδογμένα τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶσιν ὅσα τε ἄλλα ἀκμᾶζων περὶ τὸν θεῖον εἰσενήνεκται λόγον, ἰδίας δεόμενα συντάξεως, μετρίως ἐν τῷ δευτέρῳ ἥς ὑπὲρ αὐτοῦ πεποιήμεθα ἀπολογίας ἀνεγράψαμεν.

κδ'. Τίνα ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας
ἐξεγήσατο

- 241 Ταῦτα δ' ἐκείνοις δέοι ἂν ἐπιθεῖναι ὡς ἐν μὲν τῷ ἕκτῳ τῶν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Ἐξηγητικῶν σημαίνει τὰ πρότερα πέντε ἐπ' Ἀλεξανδρείας ἔτ' ὄντα αὐτὸν συντάξαι, τῆς δ' εἰς τὸ πᾶν εὐαγγέλιον αὐτὸ δὴ τοῦτο πραγματείας μόνοι δύο καὶ εἴκοσι εἰς

43. Τὸ 231.

44. Τόμοι σημαίνουν βιβλία ἢτοι τμήματα ἔργου περιεχόμενα εἰς χωριστοὺς κυλίνδρους. Οἱ τόμοι τοῦ ὑπομνήματος τοῦ Ὠριγένους εἰς τὸν Ἰωάννην ἦσαν, ὅπως φαίνεται, τριάντα δύο καὶ ἔφθαναν μόνον μέχρι τοῦ κεφαλαίου 13.

περισσότεροι ἀπὸ ἑπτὰ ταχυγράφοι, ἐναλλασσόμενοι κατὰ καθωρισμένα διαστήματα, καὶ βιβλιογράφοι ὄχι ὀλιγώτεροι, μαζὶ μὲ κόρας ἡσκημένας εἰς τὴν καλλιγραφίαν· διὰ τὴν πλουσίαν συντήρησιν ὅλων αὐτῶν ἐπρομήθευσε τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια ὁ Ἀμβρόσιος, ἐπὶ πλεόν δὲ τοῦ προσέφερεν ἀνέκφραστον προθυμίαν εἰς τὴν μελέτην καὶ τὸν ζῆλον διὰ τὰ θεῖα λόγια, μὲ τὴν ὁποῖαν τὸν πρῶτρεπεν εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ὑπομνημάτων.

3 Ἐνῶ δὲ οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, τὸν Οὐρβανὸν μετὰ ὀκτῶ ἔτη ἐπισκοπείας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ρωμαίων διαδέχεται ὁ Ποντιανός, τῆς δὲ Ἐκκλησίας τῶν Ἀντιοχέων μετὰ τὸν Φιλητὸν ἀναλαμβάνει τὴν ἐπισκοπείαν ὁ Ζέβεννος. Κατὰ
4 τὸν χρόνον τοῦτον ὁ Ὠριγένης, ἀποσταλεὶς εἰς τὴν Ἑλλάδα δι' ἐπείγουσας ἀνάγκας τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων μέσῳ τῆς Παλαιστίνης, δέχεται εἰς τὴν Καισάρειαν τὴν χειροτονίαν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πρεσβυτέρου ἀπὸ τοῦς ἐκεῖ ἐπισκόπους⁴³. Λοιπὸν τὰς κινήσεις αἱ ὁποῖαι προεκλήθησαν ἔξ αἰτίας τοῦ γεγονότος τούτου γύρω ἀπὸ αὐτόν, τὰς ἀποφάσεις τῶν προΐσταμένων τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τὰς κινήσεις ταύτας καὶ ὅσα ἄλλα ἐπετέλεσεν εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δραστηριότητός του διὰ τὸν θεῖον λόγον, πράγματα τὰ ὁποῖα χρειάζονται ἰδιαιτέραν ἐκθεσιν, ἐξεθέσαμεν καταλλήλως εἰς τὸ δεύτερον βιβλίον τῆς ἀπολογίας τὴν ὁποῖαν συνετάξαμεν ὑπὲρ αὐτοῦ.

κδ'. Ὑπομνήματα τὰ ὁποῖα συνέταξεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν

241 Εἰς ἐκεῖνα θὰ ἔπρεπε νὰ προσθέσωμεν ὅτι εἰς μὲν τὸ ἔκτον βιβλίον τῶν ἐξηγητικῶν εἰς τὸ Κατὰ Ἰωάννην σημειώνει ὅτι τὰ πέντε πρῶτα συνέταξεν ὅταν εὕρισκετο ἀκόμη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀπὸ τὸ ἔργον του δὲ εἰς ὀλοκληρον τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο περιῆλθον εἰς ἡμᾶς μόνον εἴκοσι δύο τόμοι⁴⁴.

2 ἡμᾶς περιῆλθον τόμοι· κατὰ δὲ τὸ ἕνατον τῶν Εἰς τὴν Γένεσιν —δώδεκα δ' ἔστι τὰ πάντα— οὐ μόνον τοὺς πρὸ τοῦ ἐνάτου δηλοῖ ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας ὑπεμνηματίσθαι, καὶ εἰς τοὺς πρώτους δὲ πέντε καὶ εἴκοσι Ψαλμοὺς ἔτι τε εἰς τοὺς Θρήνους, ὧν εἰς ἡμᾶς ἐληλύθασιν τόμοι πέντε, ἐν οἷς μέμνηται καὶ τῶν Περὶ ἀναστάσεως· δύο δ' ἔστι καὶ ταῦτα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ Περὶ ἀρχῶν πρὸ τῆς ἀπ' Ἀλεξανδρείας μεταναστάσεως γράφει, καὶ τοὺς ἐπιγεγραμμένους Στρωματεῖς, ὄντας τὸν ἀριθμὸν δέκα, ἐπὶ τῆς αὐτῆς πόλεως κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρου συντάττει βασιλείαν, ὡς καὶ τοῦτο ὀλόγραφοι δηλοῦσιν αὐτοῦ πρὸ τῶν τόμων ἐπισημειώσεις.

κε'. "Ο π ω ς τ ῶ ν ἐ ν δ ι α θ ῆ κ ω ν

Γ ρ α φ ῶ ν ἐ μ ν η μ ὀ ν ε υ σ ε ν

25 1 Τὸν μὲν γε πρῶτον ἐξηγούμενος Ψαλμόν, ἔκθεσιν πεποιήται τοῦ τῶν ἱερῶν γραφῶν τῆς παλαιᾶς διαθήκης καταλόγου, ὧδέ πως γράφων κατὰ λέξιν· «οὐκ ἀγνοητέον δ' εἶναι τὰς ἐνδιαθήκους βίβλους, ὡς Ἑβραῖοι παραδιδόασιν, δύο καὶ εἴκοσι, ὅσος ἀριθμὸς τῶν παρ' αὐτοῖς στοιχείων ἐστίν».

2 Εἶτα μετὰ τινα ἐπιφέρει λέγων· «εἰσὶν δὲ αἱ εἴκοσι δύο βίβλοι καθ' Ἑβραίους αἶδε· ἢ παρ' ἡμῖν Γένεσις ἐπιγεγραμμένη, παρὰ δ' Ἑβραίοις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς βίβλου Βρησιθ, ὅπερ ἐστὶν ἑν ἀρχῇ· Ἔξοδος, Ουελλεσμωθ, ὅπερ ἐστὶν ἑταῦτα τὰ ὀνόματα· Λευιτικόν, Ουῖκρα, <καὶ ἐκάλεσεν>, Ἀριθμοί, Αμμεσφεκωδειμ· Δευτερονόμιον, Ελληαδδεβαρειμ, <οὔτοι οἱ λόγοι>· Ἰησοῦς υἱὸς Ναυῆ, Ιωσουεβεννον· Κριταί, Ῥούθ, παρ' αὐτοῖς ἐν ἐνί, Σωφτειμ· Βασιλειῶν α', β', παρ' αὐτοῖς ἐν, Σαμουήλ, <ὁ θεόκλητος>· Βασιλειῶν γ' δ' ἐν ἐνί, Οὐαμμελχδανιδ, ὅπερ ἐστὶ, <βασιλεία Δαβίδ>· Παραλειπομένων α' β' ἐν ἐνί, Δαβρηῖαμειν, ὅπερ ἐστὶ, <λόγοι ἡμερῶν>· Ἐζρας α' β' ἐν ἐνί, Εζρα,

- 2 Εἰς δὲ τὸ ἕνατον βιβλίον τῶν Εἰς τὴν Γένεσιν—εἶναι δὲ ἐν συνόλῳ δώδεκα—δηλώνει ὅτι εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν συνετάχθησαν ὄχι μόνον τὰ πρὸ τοῦ ἑνάτου τῶν βιβλίων τούτων, ἀλλὰ καὶ τὰ εἰς τοὺς πρώτους εἴκοσι πέντε ψαλμούς, προσέτι δὲ καὶ εἰς τοὺς Θρήνους, τῶν ὁποίων εἰς ἡμᾶς ἦλθον πέντε τόμοι, εἰς τοὺς ὁποίους μνημονεύει καὶ τοὺς Περι ἀναστάσεως,
- 3 οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐπίσης δύο. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ βιβλία Περι ἀρχῶν γράφει πρὸ τῆς μεταναστεύσεώς του ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρείαν καὶ τοὺς ἐπιγραφομένους Στρωματεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶναι δέκα, συντάσσει εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅπως τὸ δηλώνουν αὐτόγραφοι σημειώσεις του εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν τόμων.

κε'. Π ὤ ς μ ν η μ ο ν ε ὔ ε ι τ ᾶ ς κ α -
ν ο ν ι κ ᾶ ς Γ ρ α φ ᾶ ς

- 25** 1 Ἐξηγῶν λοιπὸν τὸν πρῶτον ψαλμόν, παραθέτει κατὰ λογὸν τῶν ἱερῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, γράφων κατὰ λέξιν τὰ ἑξῆς: «δὲν πρέπει ν' ἀγνοῆται ὅτι αἱ κανονικαὶ Γραφαί, ὅπως τὰς ἔχουν παραδώσει οἱ Ἑβραῖοι, εἶναι εἴκοσι δύο, ὅσος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀλφαβητικῶν στοιχείων των».
- 2 Ἐπειτα ἀπὸ μερικὰ ἄλλα προσθέτει: «εἶναι δὲ τὰ εἴκοσι δύο βιβλία κατὰ τοὺς Ἑβραίους τὰ ἑξῆς: ἢ εἰς ἡμᾶς ἐπιγραφομένη Γένεσις, εἰς δὲ τοὺς Ἑβραίους Βρησιθ ἀπὸ τὴν πρώτην λέξιν της, σημαίνουσιν ἕν ἀρχῆ· Ἔξοδος, Οὐελλεσμῶθ, σημαῖνον ἑταῦτα τὰ ὀνόματα· Λευιτικόν, Οὐϊκρά, καὶ ἐκάλεσεν· Ἀριθμοί, Ἀμμεσφεκωδεῖμ· Δευτερονόμιον, Ἐλληαδδεβαρείμ, οὗτοι οἱ λόγοι· Ἰησοῦς υἱὸς Ναυῆ, Ἰωσουεβεννούν· Κριταί, Ρούθ, κατ' αὐτοὺς εἰς ἕν βιβλίον, Σωφτεῖμ· Βασιλειῶν α' β', κατ' αὐτοὺς ἕν, Σαμουήλ, ὁ θεόκλητος· Βασιλειῶν γ' δ' εἰς ἕν Οὐαμελχδαυίδ, σημαῖνον βασιλεία Δαυίδ· Παραλειπομένων α' β' εἰς ἕν, Δαβρηϊαμείν, σημαῖνον λόγοι ἡμερῶν· Ἐζρας α' β' εἰς ἕν, Ἐζρα, σημαῖνον βοηθός· βιβλίον

ὃ ἐστὶ <βοηθός> βίβλος Ψαλμῶν, Σφαρθελλειμ· Σολομῶνος παροιμίαι, Μελωθ· Ἐκκλησιαστής, Κωελθ· Ἄσμα ἁσμάτων (οὐ γάρ, ὡς ὑπολαμβάνουσί τινες, Ἄσματα ἁσμάτων), Σιρασσιρειμ· Ἡσαΐας, Ιεσσια· Ἰερεμίας σὺν Θρήνοις καὶ τῇ Ἐπιστολῇ ἐν ἐνί, Ιερεμια· Δανιήλ, Δανιηλ· Ἰεζεκιήλ, Ιεζεκιηλ· Ἰώβ, Ιωβ· Ἐσθήρ, Εσθηρ. Ἐξω δὲ τούτων ἐστὶ τὰ Μακκαβαϊκὰ, ἅπερ ἐπιγέγραπται Σαββηθσαβαναιελ).

3 Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ προειρημένῳ τίθησι συγγράμματι ἐν δὲ τῷ πρώτῳ τῶν εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, τὸν ἐκκλησιαστικὸν φυλάττων κανόνα, μόνα τέσσαρα εἰδέναι εὐαγγέλια μαρτύρεται, ὧδέ πως γράφω· «ὡς ἐν παραδόσει μαθῶν περὶ τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων, ἃ καὶ μόνα ἀναντίρρητά ἐστὶν ἐν τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, ὅτι πρῶτον μὲν γέγραπται τὸ κατὰ τὸν ποτε τελώνην, ὕστερον δὲ ἀπόστολον Ἰησοῦ Χριστοῦ Ματθαῖον, ἐκδεδωκότα αὐτὸ τοῖς ἀπὸ Ἰουδαϊσμοῦ πιστεύσασιν, 5 γράμμασιν Ἑβραϊκοῖς συντεταγμένον· δεύτερον δὲ τὸ κατὰ Μᾶρκον, ὡς Πέτρος ὑφηγήσατο αὐτῷ, ποιήσαντα, ὃν καὶ υἱὸν ἐν τῇ καθολικῇ ἐπιστολῇ διὰ τούτων ὠμολόγησε φάσκων ἁσπάζεται ὑμᾶς ἢ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτῇ καὶ Μᾶρκος ὁ υἱός μου· καὶ τρίτον τὸ κατὰ Λουκᾶν, τὸν ὑπὸ Παύλου ἐπαινούμενον, εὐαγγέλιον τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν πεπονηκότα· ἐπὶ πᾶσι τὸ κατὰ Ἰωάννην».

7 Καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ δὲ τῶν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Ἐξηγητικῶν ὁ αὐτὸς ταῦτα περὶ τῶν ἐπιστολῶν τῶν ἀποστόλων φησὶν· «ὁ δὲ ἱκανωθείς διάκονος γενέσθαι τῆς καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος, Παῦλος, ὁ πεπληρωκὴς τὸ εὐαγγέλιον ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ, οὐδὲ πάσαις ἔγραψεν αἷς ἐδίδαξεν ἐκκλησίαις, ἀλλὰ καὶ αἷς ἔγραψεν, ὀλίγους 8 στίχους ἀπέστειλε. Πέτρος δέ, ἐφ' ᾧ οἰκοδομεῖται ἡ Χριστοῦ ἐκκλησία, ἧς πύλαι Ἄδου οὐ κατισχύσουσι, μίαν ἐπιστολὴν

45. Α' Πέτρ. 5, 13.

46. Κολοσ. 4, 14. Β' Τιμ. 4, 11.

47. Ρωμ. 15, 19.

Ψαλμῶν, Σφαρθελλείμ· Παροιμίας Σολομῶντος, Μελώθ· Ἐκκλησιαστής, Κωέλθ· Ἔσμη ἀσμάτων —καὶ ὄχι ὅπως νομίζουν μερικοὶ Ἔσμη ἀσμάτων — Σιρασσιρείμ· Ἡσαΐας, Ἰεσσία· Ἰερεμίας μαζί με τοὺς Θρήνους καὶ τὴν Ἐπιστολὴν εἰς ἓν, Ἰερεμία· Δανιήλ, Δανιήλ· Ἰεζεκιήλ, Ἰεζεκιήλ· Ἰώβ, Ἰώβ· Ἐσθήρ, Ἐσθήρ. Ἐξω δὲ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι τὰ Μακκαβαϊκὰ, τὰ ὅποια ἐπιγράφονται Σαρβηθσαβαναιέλ».

3 Αὐτὰ λοιπὸν ἀπαριθμεῖ εἰς τὸ προαναφερθὲν σύγγραμμα· εἰς δὲ τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, φυλάττων τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα, μαρτυρεῖ ὅτι γνωρίζει μόνον τέσσαρα εὐαγγέλια, γράφων τὰ ἑξῆς. «Καθὼς ἔμαθεν ἀπὸ τὴν παράδοσιν περὶ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων, τὰ ὅποια εἶναι καὶ τὰ μόνα ἀναμφισβήτητα εἰς τὴν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, πρῶτον μὲν ἔχει γραφῆ τὸ κατὰ τὸν ἄλλοτε τελώνην, ὕστερον δὲ ἀπόστολον Ἰησοῦ Χριστοῦ Ματθαῖον, ὁ ὅποιος τὸ ἐδημοσίευσε διὰ τοὺς πιστεύσαντας ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμὸν συντεταγμένον εἰς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν· δεύτερον δὲ τὸ κατὰ Μᾶρκον, ὁ ὅποιος τὸ συνέταξεν ὅπως τοῦ τὸ ἐδίδαξεν ὁ Πέτρος, ὀνομάζων αὐτὸν υἱὸν εἰς τὴν καθολικὴν ἐπιστολὴν λέγων, ἴσᾳς ἀσπάζεται ἡ εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἐκλεκτὴ Ἐκκλησία καὶ ὁ Μᾶρκος ὁ υἱὸς μου»⁴⁵.

6 καὶ τρίτον τὸ Κατὰ Λουκᾶν, τὸν ἐπαινούμενον ὑπὸ τοῦ Παύλου⁴⁶ καὶ συντάξαντα εὐαγγέλιον διὰ τοὺς ἐκ τῶν Ἐθνικῶν τελευταῖον τὸ Κατὰ Ἰωάννην».

7 Καὶ εἰς τὸ πέμπτον δὲ βιβλίον τῶν ἐξηγητικῶν εἰς τὸ Κατὰ Ἰωάννην ὁ ἴδιος λέγει τὰ ἑξῆς περὶ τῶν ἐπιστολῶν τῶν ἀποστόλων· «ὁ δὲ Παῦλος, ἀξιωθεὶς νὰ γίνῃ διάκονος τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὄχι τοῦ γράμματος ἀλλὰ τοῦ πνεύματος, ὁ συμπληρώσας τὸ εὐαγγέλιον ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ γύρω μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ⁴⁷, δὲν ἔγραψε πρὸς ὅλας τὰς Ἐκκλησίας εἰς τὰς ὁποίας ἐδίδαξεν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅσας ἔγραψεν,

8 ἔστειλεν ὀλίγους στίχους. Ὁ δὲ Πέτρος, ἐπάνω εἰς τὸν ὅποιον οἰκοδομεῖται ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, τῆς ὁποίας δὲν θά

ὁμολογουμένην καταλέλοιπεν, ἔστω δὲ καὶ δευτέραν· ἀμφιβάλ-
 9 λεται γάρ. Τί δεῖ περὶ τοῦ ἀναπεσόντος ἐπὶ τὸ στῆθος λέγειν τοῦ
 Ἰησοῦ, Ἰωάννου, ὃς εὐαγγέλιον ἐν καταλέλοιπεν, ὁμολογῶν
 δύνασθαι τοσαῦτα ποιήσῃν ἃ οὐδ' ὁ κόσμος χωρῆσαι ἐδύνατο;
 ἔγραψε δὲ καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν, κελευσθεὶς σιωπῆσαι καὶ μὴ
 10 γράψαι τὰς τῶν ἑπτὰ βροντῶν φωνάς· καταλέλοιπε καὶ ἐπι-
 στολὴν πάνυ ὀλίγων στίχων, ἔστω δὲ καὶ δευτέραν καὶ τρίτην·
 ἐπεὶ οὐ πάντες φασὶ γνησίους εἶναι ταύτας· πλήν οὐκ εἰσὶ
 στίχων ἀμφοτέραι ἑκατόν»).

11 Ἔτι πρὸς τούτοις περὶ τῆς Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς ἐν
 ταῖς εἰς αὐτὴν Ὀμιλίαις ταῦτα διαλαμβάνει· «ὅτι ὁ χαρακτήρ
 τῆς λέξεως τῆς Πρὸς Ἑβραίους ἐπιγεγραμμένης ἐπιστολῆς οὐκ
 ἔχει τὸ ἐν λόγῳ ἰδιωτικὸν τοῦ ἀποστόλου, ὁμολογήσαντος ἑαυ-
 τὸν ἰδιώτην εἶναι τῷ λόγῳ, τοῦτ' ἔστι τῆ φράσει, ἀλλ' ἔστιν ἡ
 ἐπιστολὴ συνθέσει τῆς λέξεως ἑλληνικωτέρα, πᾶς ὁ ἐπιστάμε-
 12 νος κρίνειν φράσεων διαφορὰς ὁμολογήσαι ἄν. Πάλιν τε αὖ ὅτι
 τὰ νοήματα τῆς ἐπιστολῆς θαυμάσιά ἐστιν καὶ οὐ δεύτερα τῶν
 ἀποστολικῶν ὁμολογουμένων γραμμάτων, καὶ τοῦτο ἄν συμφή-
 σαι εἶναι ἀληθὲς πᾶς ὁ προσέχων τῆ ἀναγνώσει τῆ ἀποστολικῆ»).

13 Τούτοις μεθ' ἕτερα ἐπιφέρει λέγων· «ἐγὼ δὲ ἀποφαινό-
 μενος εἴποισμ' ἄν ὅτι τὰ μὲν νοήματα τοῦ ἀποστόλου ἐστίν, ἡ δὲ
 φράσις καὶ ἡ σύνθεσις ἀπομνημονεύσαντός τινος τὰ ἀποστολικά
 καὶ ὡσπερ σχολιογραφήσαντός τινος τὰ εἰρημένα ὑπὸ τοῦ δι-
 δασκάλου. Εἴ τις οὖν ἐκκλησία ἔχει ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ὡς
 Παύλου, αὕτη εὐδοκιμεῖτω καὶ ἐπὶ τούτῳ· οὐ γὰρ εἰκῆ οἱ ἀρ-
 14 χαῖοι ἄνδρες ὡς Παύλου αὐτὴν παραδεδώκασι. Τίς δὲ ὁ γρά-
 φας τὴν ἐπιστολὴν, τὸ μὲν ἀληθὲς Θεὸς οἶδεν, ἡ δὲ εἰς ἡμᾶς φθά-

48. Βλ. Ματθ. 16, 18.

49. Ἰω. 13, 25. 21, 20.

50. Β' Κορ. 11, 6.

- ὑπερισχύσουν αἱ πύλαι τοῦ Ἄδου⁴⁸, ἄφησε μίαν ἐπιστολήν
9 ἀναμφισβήτητον, ἴσως δὲ καὶ δευτέραν, ἣ ὁποῖα πάντως ἀμ-
φισβητεῖται. Τί χρειάζεται νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ ἀναπεσόντος
εἰς τὸ στήθος τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ Ἰωάννου, ὁ ὁποῖος ἄφησεν ἐν
εὐαγγέλιον καὶ ὁμολογεῖ ὅτι ἠδύνατο νὰ συντάξῃ τόσα βι-
βλία τὰ ὁποῖα δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ χωρέσῃ οὔτε ὄλος ὁ κό-
σμος⁴⁹; Ἐγραψε δὲ καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν, ὅπου διετάχθη νὰ
σιωπήσῃ καὶ νὰ μὴ γράψῃ τὰς φωνὰς τῶν ἑπτὰ βροντῶν.
10 Ἄφησε δὲ καὶ ἐπιστολήν με ὀλίγους στίχους, ἴσως δὲ καὶ δευ-
τέραν καὶ τρίτην, καθ' ὅσον δὲν τὰς δέχονται ὅλοι ὡς γνη-
σίας, δὲν εἶναι δὲ ἀμφότεραι οὔτε ἑκατὸν στίχων».
- 11 Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ διαλαμβάνει τὰ ἐξῆς περὶ τῆς Πρὸς
Ἑβραίους ἐπιστολῆς εἰς τὰς ὁμιλίας εἰς αὐτήν· «ὁ χαρακτήρ
τοῦ ὕφους τῆς ἐπιγραφομένης Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς δὲν
ἔχει τὴν ἀπλότητα τοῦ λόγου τοῦ ἀποστόλου, ὁ ὁποῖος ὡ-
μολόγησεν ὅτι ἦτο ἀπλοϊκὸς εἰς τὸν λόγον⁵⁰, δηλαδὴ εἰς
τὴν φράσιν, ἀλλ' ἡ ἐπιστολὴ εἶναι ἐλληνικωτέρα εἰς τὴν σύν-
θεσιν τοῦ ὕφους, ὅπως θὰ τὸ ὡμολόγῃ πᾶς δυνάμενος νὰ κρί-
12 νῇ τὰς διαφορὰς εἰς τὴν φράσιν. Ὅτι πάλιν τὰ νοήματα τῆς
ἐπιστολῆς εἶναι θαυμάσια καὶ δὲν ὑστεροῦν τῶν ἀναμφισβη-
τήτων ἀποστολικῶν ἐπιστολῶν, καὶ τοῦτο θὰ τὸ ὡμολόγῃ
ὡς ἀληθινὸν πᾶς προσέχων εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀποστο-
λικῶν κειμένων».
- 13 Ἐπειτα ἀπὸ μερικὰ ἄλλα προσθέτει· «ἐγὼ δέ, ἂν ἐξέφε-
ρον ἀπόφασιν, θὰ ἔλεγον ὅτι τὰ μὲν νοήματά της εἶναι τοῦ
ἀποστόλου, ἡ δὲ φραστικὴ καὶ ἡ σύνεσις εἶναι ἀνδρὸς ὁ ὁ-
ποῖος ἀπεμνημόνευσε τὰ ἀποστολικά καὶ περίπου ἐσχολίασε
τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου. Ὅποια λοιπὸν Ἐκκλησία
ἔχει αὐτὴν τὴν ἐπιστολήν ὡσὰν τοῦ Παύλου, ἃς ἐκτιμᾶται
αὐτὴ καὶ διὰ τοῦτο, διότι οἱ ἀρχαῖοι ἄνδρες δὲν τὴν παρέδω-
14 σαν ὡς ἐπιστολήν τοῦ Παύλου χωρὶς λόγον. Ποῖος δὲ εἶναι
ὁ γράψας τὴν ἐπιστολήν, τὴν μὲν ἀλήθειαν ὁ Θεὸς γνωρίζει,
ἡ δὲ παράδοσις ἡ ὁποῖα ἔφθασεν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ μερικοῦς λέ-

σασα ἱστορία ὑπό τινων μὲν λεγόντων ὅτι Κλήμης, ὁ γενόμενος ἐπίσκοπος Ῥωμαίων, ἔγραψε τὴν ἐπιστολήν, ὑπό τινων δὲ ὅτι Λουκᾶς, ὁ γράψας τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὰς Πράξεις».

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὧδε ἔχέτω.

κς'. Ὡς Ἡρακλᾶς τὴν Ἀλεξανδρέων
ἐπισκοπήν διεδέξατο

- 26** Ἔτος δ' ἦν τοῦτο δέκατον τῆς δηλουμένης ἡγεμονίας, καθ' ἃ τὴν ἀπ' Ἀλεξανδρείας μετανάστασιν ἐπὶ τὴν Καισάρειαν ὁ Ὄριγένης ποιησάμενος, Ἡρακλᾶ τὸ τῆς κατηγήσεως τῶν αὐτόθι διδασκαλεῖον καταλείπει· οὐκ εἰς μακρὸν δὲ καὶ Δημήτριος ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος τελευτᾷ, ἐφ' ὅλοις ἔτεσι τρισὶ καὶ τεσσαράκοντα τῇ λειτουργίᾳ διαρκέσας· διαδέχεται δ' αὐτὸν Ἡρακλᾶς.

κς'. Ὡς αὐτὸν ἑώρων
οἱ ἐπίσκοποι

- 27** Διέπρεπε δ' ἐν τούτῳ Φιρμιλιανός, Καισαρείας τῆς Καππαδοκῶν ἐπίσκοπος, τοσαύτην εἰσάγων περὶ τὸν Ὄριγένην σπουδὴν, ὡς τοτὲ μὲν αὐτὸν ἀμφὶ τὰ κατ' αὐτὸν κλίματα εἰς τὴν τῶν ἐκκλησιῶν ὠφέλειαν ἐκκαλεῖσθαι, τοτὲ δὲ ὡς αὐτὸν ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν στέλλεσθαι καὶ τινὰς αὐτῷ συνδιατρίβειν χρόνους τῆς εἰς τὰ θεῖα βελτιώσεως ἕνεκα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς Ἱεροσολύμων προεστὼς Ἀλέξανδρος Θεόκτιστός τε ὁ κατὰ Καισάρειαν τὸν πάντα χρόνον προσανέχοντες αὐτῷ, οἷα διδασκάλῳ μόνῳ, τὰ τῆς τῶν θείων γραφῶν ἐρμηνείας καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ λόγου πράττειν συνεχῶρον.

γοντας ὅτι ὁ Κλήμης, ὁ γενόμενος ἐπίσκοπος τῶν Ρωμαίων, ἔγραψε τὴν ἐπιστολήν, ἀπὸ ἄλλους δὲ ὅτι τὴν συνέταξεν ὁ Λουκᾶς, ὅστις ἔγραψε τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὰς Πράξεις . . . »⁵¹.

Ἄλλ' αὐτὰ εἶναι ἀρκετὰ ἐδῶ.

κζ'. Πῶς ὁ Ἡρακλᾶς ἀνέλαβε
τὴν ἐπισκοπὴν Ἀλεξανδρείας

26

Ἦτο δὲ τὸ δέκατον ἔτος τῆς δηλωθείσης ἡγεμονίας, ὅταν ὁ Ὀριγένης μεταναστεύσας ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρείαν εἰς τὴν Καισάρειαν, ἄφησεν εἰς τὸν Ἡρακλᾶν τὴν ἐκεῖ σχολὴν τῆς κατηχήσεως. Μετ' ὀλίγον δὲ ἀπέθανε καὶ ὁ Δημήτριος ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀλεξανδρέων, διατηρήσας τὴν λειτουργίαν ἐπὶ τεσσαράκοντα τρία ἔτη συνολικῶς, τὸν διαδέχεται δὲ ὁ Ἡρακλᾶς.

κζ'. Πῶς τὸν ἔκριναν οἱ
ἐπίσκοποι

27

Κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον διέπρεπεν ὁ Φιρμιλιανός, ἐπίσκοπος τῆς Καισαρείας Καππαδοκίας, ὁ ὁποῖος ἐδείκνυε τόσην ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν Ὀριγένην, ὥστε ἄλλοτε μὲν νὰ τὸν προσκαλῆ εἰς τὴν περιοχὴν του πρὸς ὠφέλειαν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἄλλοτε δὲ νὰ μεταβαίνη ὁ ἴδιος πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν Ἰουδαίαν καὶ νὰ παραμένῃ πλησίον του ὠρισμένον χρόνον διὰ νὰ βελτιωθῆ εἰς τὰ θεῖα. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ προϊστάμενος τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Θεόκτιστος τῆς Καισαρείας τὸν συνανεστρέφοντο διαρκῶς, ὡσὰν μοναδικὸν διδάσκαλον, τοῦ ἐπέτρεπον δὲ νὰ ἐρμηνεύῃ τὰς θείας Γραφὰς καὶ νὰ ἐπιδίδεται εἰς τὴν λοιπὴν ἐκκλησιαστικὴν διδασκαλίαν.

κη'. Περὶ τοῦ κατὰ Μαξιμίον
διωγμοῦ

28

Τόν γε μὴν Ῥωμαίων αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον τρισὶν ἐπὶ δέκα ἔτεσι τὴν ἀρχὴν διανύσαντα Μαξιμίνος Καῖσαρ διαδέχεται· ὃς δὴ κατὰ κότον τὸν πρὸς τὸν Ἀλεξάνδρου οἶκον, ἐκ πλειόνων πιστῶν συνεστῶτα, διωγμὸν ἐγείρας, τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν ἄρχοντας μόνους ὡς αἰτίους τῆς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον διδασκαλίας ἀναιρεῖσθαι προστάττει. Τότε καὶ Ὠριγένης τὸν Περὶ μαρτυρίου συντάττει, Ἀμβροσίῳ καὶ Πρωτοκλήτῳ πρεσβυτέρῳ τῆς ἐν Καισαρείᾳ παροικίας ἀναθεὶς τὸ σύγγραμμα, ὅτι δὴ ἄμφω περίστασις οὐχ ἢ τυχοῦσα ἐν τῷ διωγμῷ κατειλήφει· ἐν ᾗ καὶ διαπρέψαι κατέχει λόγος ἐν ὁμολογίᾳ τοὺς ἄνδρας, οὐ πλείονος ἢ τριετοῦς χρόνου τῷ Μαξιμίνῳ διαγενομένου. Σεσημείωται δὲ τουτονὶ τοῦ διωγμοῦ τὸν καιρὸν ἐν τε τῷ δευτέρῳ καὶ εἰκοστῷ τῶν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Ἐξηγητικῶν καὶ ἐν διαφόροις ἐπιστολαῖς Ὠριγένης.

κθ'. Περὶ Φαβιανοῦ ὡς Ῥωμαίων
ἐπίσκοπος ἐκ Θεοῦ παραδό-
ξως ἀνεδείχθη

29¹ Γορδιανοῦ δὲ μετὰ Μαξιμίνον τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν διαδεξαμένου, τῆς κατὰ Ῥώμην ἐκκλησίας Ποντιανὸν ἔτεσιν ἑξ ἐπισκοπεύσαντα διαδέχεται Ἀντέρως καὶ τοῦτον Φαβιανός,
2 ἐπὶ μῆνα τῇ λειτουργίᾳ διακονησάμενον. Ἐξ ἄγροῦ φασὶ τὸν Φαβιανὸν μετὰ τὴν Ἀντέρωτος τελευτὴν ἅμ' ἑτέροις συνελθόντα ἐπιχωριάζειν τῇ Ῥώμῃ, ἔνθα παραδοξότατα πρὸς τῆς θείας καὶ

52. Ὁ Μαξιμίνος ὁ Θράξ (235 - 238).

53. Ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει μόνον τοὺς κυριωτέρους τῶν αὐτοκρατόρων κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἀναρχίας.

κη'. Περὶ τοῦ διωγμοῦ ἐπὶ
Μαξιμίνου

28

Ἐξ ἄλλου τὸν αὐτοκράτορα τῶν Ρωμαίων Ἀλέξανδρον, διατηρήσαντα τὴν ἀρχὴν ἐπὶ δέκα τρία ἔτη, διαδέχεται ὁ Μαξιμῖνος Καῖσαρ⁵². Οὗτος ἀπὸ μῖσος ἐναντίον τῆς αὐλῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἢ ὁποῖα ἀπετελεῖτο κατὰ πλειονότητα ἀπὸ πιστοῦς, ἐκήρυξε διωγμὸν καὶ διέταξε νὰ φονεύουν μόνον τοὺς ἄρχοντας τῶν Ἐκκλησιῶν ὡς ὑπευθύνους διὰ τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν. Τότε συντάσσει καὶ ὁ Ὠριγένης τὸν Πρὸς μαρτύριον προτρεπτικόν, σύγγραμμα ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν Ἀμβρόσιον καὶ τὸν Πρωτόκτητον, πρεσβύτερον τῆς παροικίας Καισαρείας, διότι εἶχον καταλάβει καὶ τοὺς δύο δύσκολοι περιστάσεις κατὰ τὸν διωγμὸν. Κατὰ τὰς περιστάσεις αὐτάς μάλιστα λέγεται ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι διέπρεψαν εἰς τὴν ὁμολογίαν, κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Μαξιμίνου ἢ ὁποῖα διήρκεσεν ὄχι περισσότερον ἀπὸ τρία ἔτη. Σημειώνει δὲ αὐτὸν τὸν καιρὸν τοῦ διωγμοῦ ὁ Ὠριγένης εἰς τὸ εἰκοστὸν δεύτερον βιβλίον τῶν ἐξηγητικῶν Εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην καὶ εἰς διαφόρους ἐπιστολάς.

κθ'. Πῶς ἀνεδείχθη θαυματουργικῶς ἐκ Θεοῦ ἐπίσκοπος
Ρωμαίων ὁ Φαβιανὸς

29 1

Ἀφοῦ δὲ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ρωμαίων διεδέχθη μετὰ τὸν Μαξιμῖνον ὁ Γορδιανὸς⁵³, τὸν Ποντιανόν, ἐπισκοπεύσαντα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ἐπὶ ἕξ ἔτη, διαδέχεται ὁ Ἀντέρως καὶ τοῦτον μετὰ μηνιαίαν ὑπηρεσίαν εἰς τὸ λειτούργημα ὁ
2 Φαβιανός. Λέγεται ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντέρωτος ἦλθεν ἀπὸ τὴν ὑπαιθρον ὁ Φαβιανὸς μαζί με ἄλλους καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου προσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον κατὰ τρόπον παραδοξότατον με ἐνέργειαν τῆς θείας καὶ οὐρανοῦ

3 οὐρανίου χάριτος ἐπὶ τὸν κλῆρον παρεληλυθέναι. Τῶν γὰρ ἀδελφῶν ἀπάντων χειροτονίας ἔνεκεν τῆς τοῦ μέλλοντος διαδέξασθαι τὴν ἐπισκοπὴν συγκεκροτημένων πλείστων τε ἐπιφανῶν καὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν τοῖς πολλοῖς ἐν ὑπονοίᾳ ὑπαρχόντων, ὁ Φαβιανὸς παρῶν οὐδενὸς μὲν ἀνθρώπων εἰς διάνοιαν ἦει, ὁμως δ' οὖν ἀθρόως ἐκ μετεώρου περιστερὰν καταπτᾶσαν ἐπικαθεσθῆναι τῇ αὐτοῦ κεφαλῇ μνημονεύουσι, μίμημα ἐνδεικνυμένην τῆς ἐπὶ τὸν Σωτῆρα τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐν εἴδει περιστερᾶς καθό-
4 δον· ἐφ' ᾧ τὸν πάντα λαόν, ὡσπερ ὑφ' ἐνὸς πνεύματος θείου κινηθέντα, προθυμίᾳ πάσῃ καὶ μιᾷ ψυχῇ ἄξιον ἐπιβοῆσαι καὶ ἀμελλήτως ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς ἐπισκοπῆς λαβόντας αὐτὸν ἐπιθεῖναι.

Τότε δὴ καὶ τοῦ κατ' Ἀντιόχειαν ἐπισκόπου Ζεβέννου τὸν βίον μεταλλάξαντος, Βαβύλας τὴν ἀρχὴν διαδέχεται, ἐν τε Ἀλεξανδρείᾳ μετὰ Δημήτριον Ἡρακλᾶ τὴν λειτουργίαν παρειληφότος, τῆς τῶν αὐτόθι κατηχίσεως τὴν διατριβὴν διαδέχεται Διονύσιος, εἷς καὶ οὗτος τῶν Ὠριγένους γενόμενος φοιτητῶν.

λ'. Ὅσοι γεγόνασιν Ὠριγένους φοιτηταὶ

30 Τῷ δὲ Ὠριγένει καὶ τῆς Καισαρείας τὰ συνήθη πράττοντι πολλοὶ προσήεσαν οὐ μόνον τῶν ἐπιχωρίων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀλλοδαπῆς μυριοὶ φοιτηταὶ τὰς πατρίδας ἀπολιπόντες· ὧν ἐπισήμους μάλιστα ἔγνωμεν Θεόδωρον, ὃς ἦν αὐτὸς οὗτος ὁ καθ' ἡμᾶς ἐπισκόπων διαβόητος Γρηγόριος, τὸν τε τούτου ἀδελφὸν Ἀθηνόδωρον, οὓς ἀμφὶ τὰ Ἑλλήνων καὶ τὰ Ῥωμαίων μαθήματα δεινῶς ἐπτοημένους, φιλοσοφίας αὐτοῖς ἐνεῖς ἔρωτα, τῆς προτέρας σπουδῆς τὴν θεῖαν ἄσκησιν ἀντικαταλλάξασθαι προουτρέφατο· πέντε δὲ ὅλοις ἔτεσιν αὐτῷ συγγενόμενοι, τοσαύτην ἀπηνέγκαντο περὶ τὰ θεῖα βελτίωσιν, ὡς ἔτι νέους ἄμφω ἐπισκοπῆς τῶν κατὰ Πόντον ἐκκλησιῶν ἀξιωθῆναι.

54. Ματθ. 3, 16. Μάρκ. 1, 10. Λουκᾶ 3, 22. Ἰω. 4, 32.

55. Ὁ Θεόδωρος (Γρηγόριος Νεοκαισαρείας) καὶ ὁ Ἀθηνόδωρος ἐπέδιδοντο εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου.

- 3 χάριτος. Πράγματι, όταν ὅλοι οἱ ἀδελφοὶ ἦσαν συγκεντρωμένοι διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ μέλλοντος νὰ διαδεχθῆ τὴν ἐπισκοπὴν καὶ πλεῖστοι ἐπιφανεῖς καὶ ἔνδοξοι ἄνδρες ἤρχοντο εἰς τὴν σκέψιν τῶν πολλῶν, ὁ Φαβιανὸς, ὁ ὁποῖος ἦτο παρών, δὲν ἤρχετο εἰς τὴν σκέψιν κανενός. Ἄλλ' ὅμως, ὅπως λέγουν, μία περιστερᾶ κατέβη ἀπότομα ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκάθησεν εἰς τὴν κεφαλὴν του, ὡσὰν ἀπομίμησις τῆς καθόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν εἶδει περιστερᾶς εἰς τὸν Σωτῆρα ⁵⁴.
- 4 Τότε ὁλόκληρος ὁ λαός, ὡσὰν νὰ ἐκινήθησαν ὑπὸ ἑνὸς θεοῦ πνεύματος, μὲ ζῆλον καὶ ὁμοφροσύνην ἐφώναξαν «ἄξιος» καὶ παραλαβόντες αὐτὸν χωρὶς καθυστέρησιν τὸν ἐτοποθέτησαν εἰς τὸν θρόνον.

Τότε ἐπίσης, ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας Ζέβεννος, διαδέχεται τὴν ἀρχὴν ὁ Βαβύλας, εἰς δὲ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀφοῦ τὸ ἐπισκοπικὸν λειτουργημα παρέλαβεν ὁ Ἡρακλᾶς μετὰ τὸν Δημήτριον, τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐκεῖ σχολῆς τῆς κατηχήσεως ἀναλαμβάνει ὁ Διονύσιος, εἰς ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Ὠριγένους καὶ αὐτός.

λ'. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Ὠριγένους

- 30** Εἰς τὸν Ὠριγένην, καθὼς ἐξετέλει τὰ συνήθη καθήκοντά του, προσήρχοντο ὄχι μόνον πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους ἀλλὰ καὶ μυρίοι ἄλλοδαποί, ἐγκαταλείψαντες τὰς πατρίδας των. Ἰδιαιτέρως διακριθέντας μεταξὺ αὐτῶν γνωρίζομεν τὸν Θεόδωρον, ὅστις ἦτο ἀκριβῶς ὁ διαβόητος εἰς τοὺς χρόνους μας ἐπίσκοπος Γρηγόριος, καὶ τὸν ἀδελφὸν τούτου Ἀθηνόδωρον ⁵⁵, εἰς τοὺς ὁποίους, ἐνῶ ἦσαν ἀφωσιωμένοι εἰς τὰ ἑλληνικὰ καὶ ρωμαϊκὰ μαθήματα, ἐνέβαλεν ἔρωτα τῆς φιλοσοφίας καὶ τοὺς παρεκίνησε ν' ἀλλάξουν τὸ προηγούμενον μέλημα μὲ τὴν θεῖαν μελέτην· παραμείναντες δὲ πλησίον τοῦ ὁλόκληρα πέντε ἔτη, τόσην βελτίωσιν εἰς τὰ θεῖα μαθήματα ἐπέδειξαν, ὥστε καὶ οἱ δύο, νέοι ἀκόμη, ν' ἀξιωθοῦν ἐπισκοπῆς Ἐκκλησιῶν τοῦ Πόντου.

λα'. Περὶ ᾿Αφρικανοῦ

31 1 Ἐν τούτῳ καὶ ᾿Αφρικανὸς ὁ τῶν ἐπιγεγραμμένων Κεστῶν συγγραφεὺς ἐγνωρίζετο. Ἐπιστολὴ τούτου ᾿Ωριγένει γραφεῖσα φέρεται, ἀποροῦντος ὡς νόθου καὶ πεπλασμένης οὔσης τῆς ἐν τῷ Δανιὴλ κατὰ Σουσάνναν ἱστορίας· πρὸς ἣν ᾿Ωριγένης ἀντιγρά-
2 φει πληρέστατα. Τοῦ δ' αὐτοῦ ᾿Αφρικανοῦ καὶ ἄλλα τὸν ἀριθμὸν πέντε Χρονογραφιῶν ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ἐπ' ἀκριβὲς πεπονημένα σπουδάσματα· ἐν οἷς φησὶν ἑαυτὸν πορείαν στείλασθαι ἐπὶ τὴν ᾿Αλεξάνδρειαν διὰ πολλὴν τοῦ Ἑρακλᾶ φήμην, ὃν ἐπὶ λόγοις φιλοσόφοις καὶ τοῖς ἄλλοις Ἑλλήνων μαθήμασιν εὖ μάλα δια-
3 ἐδηλώσαμεν. Καὶ ἑτέρα δὲ τοῦ αὐτοῦ ᾿Αφρικανοῦ φέρεται ἐπιστολὴ πρὸς ᾿Αριστείδην, περὶ τῆς νομιζομένης διαφωνίας τῶν παρὰ Μαθαίῳ τε καὶ Λουκᾶ τοῦ Χριστοῦ γενεαλογιῶν· ἐν ἣ σαφέστατα τὴν συμφωνίαν τῶν εὐαγγελιστῶν παρίστησιν ἐξ ἱστορίας εἰς αὐτὸν κατελθούσης, ἣν κατὰ καιρὸν ἐν τῷ πρώτῳ τῆς μετὰ χεῖρας ὑποθέσεως προλαβὼν ἐξεθέμην.

λβ'. Τίνα ᾿Ωριγένης ἐν Καισαρείᾳ
τῆς Παλαιστίνης ἐξηγήσατο

32 1 Καὶ ᾿Ωριγένει δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον τὰ εἰς τὸν Ἡσαΐαν, ἐν ταύτῳ δὲ καὶ τὰ εἰς τὸν Ἰεζεκιὴλ συνετάττετο· ὧν εἰς μὲν τὸ τρίτον μέρος τοῦ Ἡσαΐου μέχρι τῆς ὀράσεως τῶν τετρα-
πόδων τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ τριάκοντα εἰς ἡμᾶς περιῆλθον τόμοι,
εἰς δὲ τὸν Ἰεζεκιὴλ πέντε καὶ εἴκοσι, οὓς καὶ μόνους εἰς τὸν
2 πᾶντα πεποίηται προφήτην. Γενόμενος δὲ τηρικᾶδε ἐν Ἀθήναις, περαίνει μὲν τὰ εἰς τὸν Ἰεζεκιὴλ, τῶν δ' εἰς τὸ Ἄσμα τῶν ἄσμάτων ἄρχεται, καὶ πρόεισιν γε αὐτόθι μέχρι τοῦ πέμπτου συγ-

56. Ἄνωτέρω 6, 26.

57. Βλ. ἄνωτέρω 1, 7, 2.

58. Ἡσ. 30, 6.

λα'. Περὶ τοῦ Ἀφρικανοῦ

- 31** 1 Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἦτο εὐφῆμως γνωστός καὶ ὁ Ἀφρικανός, συγγραφεὺς τοῦ ἔργου τὸ ὁποῖον ἐπιγράφεται Κεστοί. Φέρεται ἐπιστολὴ τούτου γραφεῖσα πρὸς τὸν Ὠριγένην, ἐκφράζοντος τὴν ἀπορίαν ὡς πρὸς τὸ ἂν εἶναι νόθος καὶ πλαστὴ ἢ ἱστορία τῆς Σωσάννης εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Δαυιὴλ, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπαντᾷ λεπτομερέστατα ὁ Ὠριγένης.
- 2 Τοῦ ἰδίου δὲ Ἀφρικανοῦ περιῆλθον εἰς ἡμᾶς καὶ πέντε ἄλλα βιβλία Χρονογραφιῶν συντεταγμένα μὲ ἀκρίβειαν, εἰς τὰ ὁποῖα λέγει ὅτι μετέβη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν λόγῳ τῆς πολλῆς φήμης τοῦ Ἡρακλᾶ, ὁ ὁποῖος, ὅπως ἐδηλώσαμεν, ἀφοῦ διέπρεψε μεγάλως εἰς τὰ φιλοσοφικὰ καὶ τὰ ἄλλα ἑλληνικὰ μαθήματα, ἀνέλαβε τὴν ἐπισκοπὴν τῆς ἐκεῖ Ἐκκλησίας ⁵⁶.
- 3 Φέρεται δὲ καὶ ἄλλη ἐπιστολὴ τοῦ Ἀφρικανοῦ πρὸς Ἀριστείδην, περὶ τῆς νομιζομένης διαφωνίας τῶν γενεαλογιῶν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν Ματθαῖον καὶ τὸν Λουκᾶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναπτύσσει σαφέστατα τὴν συμφωνίαν τῶν εὐαγγελιστῶν ἀπὸ διήγησιν κατελθοῦσαν εἰς αὐτόν, τὴν ὁποίαν ἐγκαίρως παρέθεσα προηγουμένως εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ παρόντος ἔργου ⁵⁷.

λβ'. Ποῖα βιβλία ἠρμήν ευσεν ὁ Ὠριγένης εἰς τὴν Παλαιστίνην

- 32** 1 Ὁ δὲ Ὠριγένης κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον συνέταξε τὰ ὑπομνήματα Εἰς τὸν Ἡσαΐαν, συγχρόνως δὲ καὶ τὰ Εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ. Ἀπὸ αὐτὰ περιῆλθον εἰς ἡμᾶς τριάκοντα τόμοι εἰς τὸ τρίτον τοῦ Ἡσαίου, ἕως τὴν ὄρασιν τῶν τετραπόδων τῆς ἐρήμου ⁵⁸, καὶ εἴκοσι πέντε εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ, οἱ ὁποῖοι εἶναι
- 2 καὶ οἱ μόνοι συνταχθέντες εἰς ὀλόκληρον τὸν προφήτην. Μεταβὰς δὲ τότε εἰς τὰς Ἀθήνας, τελειώνει μὲν τὰ εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ, ἀρχίζει δὲ τὰ εἰς τὸ Ἄσμα τῶν Ἀσμάτων καὶ προχωρεῖ

γράμματος· ἐπανελθὼν δ' ἐπὶ τὴν Καισάρειαν καὶ ταῦτα εἰς πέρας, δέκα ὄντα τὸν ἀριθμὸν, ἄγει.

- 3 Τί δεῖ τῶν λόγων τάνδρὸς ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸν ἀκριβῆ κατάλογον ποιεῖσθαι, ἰδίας δεόμενον σχολῆς; ὃν καὶ ἀνεγράψαμεν ἐπὶ τῆς τοῦ Παμφίλου βίου τοῦ καθ' ἡμᾶς ἱεροῦ μάρτυρος ἀναγραφῆς, ἐν ἧ περιὶ τὰ θεῖα σπουδῆν τοῦ Παμφίλου ὁπόση τις γεγόνοι, παριστῶντες, τῆς συναχθείσης αὐτῷ τῶν τε Ὁριγένους καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων βιβλιοθήκης τοὺς πίνακας παρεθέμην, ἐξ ὧν, ὅτω φίλον, πάρεστιν ἐντελέστατα τῶν Ὁριγένους πόνων τὰ εἰς ἡμᾶς ἐλθόντα, διαγνῶναι. Νυνὶ δὲ πορευτέον ἐπὶ τὴν τῆς ἱστορίαν ἀκολουθίαν.

λγ'. Περὶ τῆς Βηρύλλου
παρατροπῆς

- 33** 1 Βήρυλλος ὁ μικρῷ πρόσθεν δεδηλωμένος Βόστρων τῆς Ἀραβίας ἐπίσκοπος, τὸν ἐκκλησιαστικὸν παρεκτρέπων κανόνα, ξένα τινὰ τῆς πίστεως παρεισφέρειν ἐπειρᾶτο, τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον ἡμῶν λέγειν τολμῶν μὴ προῦφεστᾶναι κατ' ἰδίαν οὐσίας περιγραφὴν πρὸ τῆς εἰς ἀνθρώπους ἐπιδημίας μηδὲ μὴν θεότητα ἰδίαν ἔχειν, ἀλλ' ἐμπολιτευομένην αὐτῷ μόνην τὴν πατρικὴν.
- 2 Ἐπὶ τούτῳ πλείστων ἐπισκόπων ζητήσεις καὶ διαλόγους πρὸς τὸν ἄνδρα πεποιημένων, μεθ' ἑτέρων παρακληθεὶς Ὁριγένης κάτεισι μὲν εἰς ὁμιλίαν τὰ πρῶτα τῷ ἀνδρὶ, τίνα νοῦν ἔχοι, ἀποπειρώμενος, ὡς ἔγνω ὅ τι καὶ λέγοι, εὐθύνας μὴ ὀρθοδοξοῦντα λογισμῷ τε πείσας καὶ ἀποδείξει τῇ περιὶ τοῦ δόγματος ἀναλαβὼν αὐτὸν ἐφίστησιν ἀληθεία ἐπὶ τε τὴν προτέραν ὑγιῆ δόξαν
- 3 ἀποκαθίστησι. Καὶ φέρεται γε εἰς ἔτι νῦν ἔγγραφα τοῦ τε Βηρύλλου καὶ τῆς δι' αὐτὸν γενομένης συνόδου, ὁμοῦ τὰς Ὁριγένους

ἐκεῖ μέχρι τοῦ πέμπτου βιβλίου· ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Καισάρειαν περατώνει καὶ αὐτὰ, δέκα εἰς τὸν ἀριθμόν.

- 3 Τί χρειάζεται ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ καταρτίσωμεν τὸν ἀκριβῆ κατάλογον τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἀνδρός, διὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἀπητηεῖτο ἰδιαιτέρα μελέτη; Τὸν παρεθέσαμεν ἄλλωστε εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ βίου τοῦ Παμφίλου, τοῦ ἱεροῦ μάρτυρος τῶν χρόνων μας, εἰς τὴν ὁποίαν περιγράφοντες τὸ μέγεθος τοῦ ζήλου τοῦ Παμφίλου διὰ τὰ θεῖα, παρέθεσα τοὺς πίνακας τῆς βιβλιοθήκης τῶν ἔργων τοῦ Ὠριγένους καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, εἰς τοὺς ὁποίους ὅποιος ἐπιθυμεῖ δύναται νὰ γνωρίσῃ πληρέστατα τὰ ἔργα τοῦ Ὠριγένους τὰ ὁποῖα ἤλθον ἕως ἡμᾶς.

Τώρα ὁμως ἄς βαδίσωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ἱστορίας.

λγ'. Περὶ τῆς πλάνης τοῦ Βηρύλλου

- 33** 1 Ὁ ὀλίγον ἀνωτέρω δηλωθεὶς ἐπίσκοπος Βόστρων τῆς Ἀραβίας Βήρυλλος⁵⁾, ἐκτρέπων τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα, ἐπεχείρησε νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν πίστιν μερικὰ ξένα στοιχεῖα, τολμῶν νὰ λέγῃ ὅτι ὁ Σωτὴρ καὶ Κύριος ἡμῶν πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεώς του δὲν προϋπῆρχε κατὰ ἰδιαιτέρον τρόπον ὑπάρξεως οὔτε εἶχεν ἰδικήν του θεότητα, ἀλλ' εἶχε μόνον τὴν θεότητα τοῦ Πατρὸς ὁ ὁποῖος κατῴκει εἰς αὐτόν.
- 2 Καθὼς διὰ τὸ θέμα τοῦτο ἐγίνοντο πολλαὶ συζητήσεις καὶ διάλογοι πρὸς τὸν ἄνδρα, παρακληθεὶς ὁ Ὠριγένης μαζὶ μετ' ἄλλους κατ' ἀρχὰς μὲν κατέρχεται εἰς συζήτησιν μετ' ἄνδρα, ἐπιχειρῶν νὰ μάθῃ ποῖα ἦτο ἡ σκέψις του, ὅταν ἐγνώρισεν εἰς τί ἔλεγεν, ἀφοῦ ἀπέδειξεν ὅτι δὲν ὀρθοδοξεῖ καὶ τὸν ἐπεισε μετ' ἐπιχειρήματα καὶ τὸν ἐπανέφερε μετ' ἀποδείξεις δογματικὰς, τὸν ἐπανατοποθέτησεν εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν ἀποκα-
- 3 τέστησεν εἰς τὴν προηγουμένην ὑγιῆ γνώμην. Ὑπάρχουν δὲ ἀκόμη ἕως τώρα ἔγγραφα τοῦ Βηρύλλου καὶ τῆς δι' αὐτόν

νους πρὸς αὐτὸν ζητήσεις καὶ τὰς λεχθείσας ἐπὶ τῆς αὐτοῦ πα-
 ροικίας διαλέξεις ἕκαστὰ τε τῶν τότε πεπραγμένων περιέχον-
 4 τα. Καὶ ἄλλα μὲν οὖν μυρία Ὠριγένους πέρι μνήμη παραδιδόα-
 σι τῶν καθ' ἡμᾶς οἱ πρεσβύτεροι, ἃ καὶ παρήσειν μοι δοκῶ, οὐ
 τῆς ἐνεστῶσης ἐχόμενα πραγματείας· ὅσα δὲ ἀναγκαῖα τῶν περὶ
 αὐτὸν διαγνῶναι ἦν, ταῦτα καὶ ἐκ τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ πεπονημένης
 ἡμῖν τε καὶ τῷ καθ' ἡμᾶς ἱερῷ μάρτυρι Παξφίλω ἀπολογίας
 πάρεστιν ἀναλέξασθαι, ἦν τῶν φιλαίτιων ἔνεκα συμπονήσαντες
 ἀλλήλοις διὰ σπουδῆς πεποιήμεθα.

λδ'. Τὰ κατὰ Φίλιππον

34 Ἔτεσι δὲ ὄλοις ἐξ Γορδιανοῦ τὴν Ῥωμαίων διανύσαντος
 ἡγεμονίαν, Φίλιππος ἅμα παιδὶ Φιλίππῳ τὴν ἀρχὴν διαδέχε-
 ται. Τοῦτον κατέχει λόγος Χριστιανὸν ὄντα ἐν ἡμέρᾳ τῆς ὑστά-
 τῆς τοῦ Πάσχα παννυχίδος τῶν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας εὐχῶν τῷ
 πλήθει μετασχεῖν ἐθελῆσαι, οὐ πρότερον δὲ ὑπὸ τοῦ τηνικάδε
 προεστῶτος ἐπιτραπῆναι εἰσβαλεῖν, ἢ ἐξομολογήσασθαι καὶ τοῖς
 ἐν παραπτώμασιν ἐξεταζομένοις μετανοίας τε χώραν ἴσχουσιν
 ἑαυτὸν καταλέξαι· ἄλλως γὰρ μὴ ἂν ποτε πρὸς αὐτοῦ, μὴ οὐχὶ
 τοῦτο ποιήσαντα, διὰ πολλὰς τῶν κατ' αὐτὸν αἰτίας παραδε-
 χθῆναι. Καὶ πειθαρχῆσαί γε προθύμως λέγεται, τὸ γνήσιον καὶ
 εὐλαβὲς τῆς περὶ τὸν θεῖον φόβον διαθέσεως ἔργοις ἐπιδεδειγ-
 μένον.

λε'. Ὡς Διονύσιος Ἡρακλᾶ
 τὴν ἐπισκοπὴν διεδέξατο

35 Τρίτον δὲ τούτῳ ἔτος ἦν, καθ' ὃ μεταλλάξαντος Ἡρακλᾶ

60. Τὸ 244. Ὑπάρχει πολλὴ πιθανότης ὅτι ὁ Φίλιππος ἦτο πράγματι Χριστιανός.

γενομένης συνόδου, τὰ ὅποια περιέχουν μαζί τὰς συζητήσεις τοῦ Ὁριγένους μὲ αὐτόν, τοὺς διαλόγους οἱ ὅποιοι ἐπραγματοποιήθησαν εἰς τὴν παροικίαν του καὶ ὅλα ὅσα συνέβησαν 4 τότε. Καὶ μυρία ἄλλα περὶ τοῦ Ὁριγένους παραδίδουν εἰς τὴν μνήμην οἱ πρεσβύτεροι τῶν χρόνων μας, τὰ ὅποια κρίνω ὅτι πρέπει νὰ παραλείψω, διότι δὲν ἔχουν θέσιν εἰς τὴν παροῦσαν ἐργασίαν. Ὅσα δὲ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γνωρίσῃ κανεὶς περὶ τοῦ ἀνδρός, αὐτὰ εἶναι δυνατὸν νὰ συναγάγῃ καὶ ἀπὸ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ συνταχθεῖσαν ἀπὸ ἡμᾶς καὶ τὸν ἱερὸν μάρτυρα τῶν χρόνων μας Πάμφιλον Ἀπολογία, τὴν ὁποίαν ἐφιλοπονήσαμεν μαζί μὲ ἐπιμέλειαν χάριν τῶν φιλοκατηγόρων.

λδ'. Τὰ συμβάντα εἰς τὸν
Φίλιππον

34

Ἀφοῦ δὲ ὁ Γορδιανὸς συνεπλήρωσεν ἕξ ἔτη ἡγεμονίας ἐπὶ τῶν Ρωμαίων, τὴν ἀρχὴν διαδέχεται ὁ Φίλιππος μαζί μὲ τὸν υἱὸν του Φίλιππον⁶⁰. Σύμφωνα μὲ μίαν διήγησιν οὗτος, καθὼς ἦτο Χριστιανὸς, ἠθέλησε τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς παννυχίδος τοῦ Πάσχα νὰ μετὰσχη μαζί μὲ τὸ πλῆθος τῶν προσευχῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ δὲν τοῦ ἐπετράπη νὰ εἰσέλθῃ ἀπὸ τὸν ἐκεῖ προϊστάμενον, πρὶν ἐξομολογηθῆ καὶ συγκαταριθμηθῆ εἰς τοὺς ἐλεγχομένους διὰ παραπτώματα καὶ εὐρισκομένους εἰς περίοδον μετανοίας· ἄλλως, ἂν δὲν ἔπραττε τοῦτο, δὲν θὰ ἐγένετο δεκτὸς ἀπὸ αὐτὸν λόγῳ τῶν πολλῶν κατηγοριῶν ἐναντίον του. Λέγεται δὲ ὅτι ἐπειθάρχησε προθύμως, δεικνύων μὲ ἔργα τὴν εἰλικρίνειαν καὶ εὐλάβειαν τῆς διαθέσεως ὡς πρὸς τὸν θεῖον φόβον.

λε'. Ὁ Διονύσιος διαδέχεται
τὴν ἐπισκοπὴν ἀπὸ τὸν Ἡρακλᾶν

35

Ἦτο δὲ τοῦτο τὸ τρίτον ἔτος, ὅταν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ

τὸν βίον ἐπὶ δέκα ἕξ ἔτεσι τῆς προστασίας τῶν κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἐκκλησιῶν, τὴν ἐπισκοπὴν Διονύσιος ὑπολαμβάνει.

λς'. Ὅσα ἄλλα ἐσπούδαστο
τῷ Ὁριγένει

36 1 Τότε δῆτα, οἷα καὶ εἰκὸς ἦν, πληθυνούσης τῆς πίστεως πε-
παρρησιασμένου τε τοῦ καθ' ἡμᾶς παρὰ πᾶσι λόγου, ὑπὲρ τὰ
ἑξήκοντ' ἄ φασιν ἔτη τὸν Ὁριγένην γενόμενον, ἅτε δὴ μεγίστην
ἤδη συλλεξάμενον ἐκ τῆς μακρᾶς παρασκευῆς ἕξιν, τὰς ἐπὶ τοῦ
κοινοῦ λεγομένας αὐτῷ διαλέξεις ταχυγράφοις μεταλαβεῖν ἐπι-
2 τρέψαι, οὐ πρότερόν ποτε τοῦτο γενέσθαι συγκεχωρηκότα. Ἐν
τούτῳ καὶ τὰ πρὸς τὸν ἐπιγεγραμμένον καθ' ἡμῶν Κέλσου τοῦ
Ἐπικουρείου Ἀληθῆ λόγον ὀκτῶ τὸν ἀριθμὸν συγγράμματα
συντάττει καὶ τοὺς εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον εἴκοσι πέν-
τε τόμους τοὺς τε εἰς τοὺς δώδεκα προφήτας, ἀφ' ὧν μόνους
3 εὗρομεν πέντε καὶ εἴκοσι. Φέρεται δὲ αὐτοῦ καὶ πρὸς αὐτὸν βα-
σιλέα Φίλιππον ἐπιστολὴ καὶ ἄλλη πρὸς τὴν τούτου γαμετὴν
Σευήραν διάφοροί τε ἄλλαι πρὸς διαφόρους· ὧν ὅποσας σποράδην
παρὰ διαφόροις σωθείσας συναγαγεῖν δεδυνήμεθα, ἐν ἰδίαις τό-
μων περιγραφαῖς, ὡς ἂν μηκέτι διαρρίπτοιτο, κατελέξαμεν,
4 τὸν ἑκατὸν ἀριθμὸν ὑπερβαινούσας. Γράφει δὲ καὶ Φαβιανῷ τῷ
κατὰ Ῥώμην ἐπισκόπῳ ἑτέροις τε πλείστοις ἄρχουσιν ἐκκλη-
σιῶν περὶ τῆς κατ' αὐτὸν ὀρθοδοξίας· ἔχεις καὶ τούτων τὰς ἀπο-
δείξεις ἐν ἕκτῳ τῆς γραφείσης ἡμῖν περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἀπολογίας.

λζ'. Περὶ τῆς τῶν Ἀρᾶβων
διαστάσεως

37 Ἄλλοι δ' αὖ πάλιν ἐπὶ τῆς Ἀραβίας κατὰ τὸν δηλούμενον

Ἡρακλᾶ, ἔπειτα ἀπὸ δέκα ἕξ ἔτη διοικήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀλεξανδρείας, τὴν ἐπισκοπὴν ἀναλαμβάνη ὁ Διονύσιος.

λς. Ἀλλὰ συγγράμματα τοῦ
ᾠριγένους

36 1 Τότε ἀκριβῶς, ὅπως ἦτο φυσικόν, καθὼς ἡ πίστις ἐπληθύνετο καὶ ἡ διδασκαλία μας ἐκηρύσσετο ἐλεύθερα εἰς ὅλους, λέγουν ὅτι ὁ ᾠριγένης, ἄνω τῶν ἑξήκοντα ἔτων, ἔχων ἀποκτήσει πλέον διὰ τῆς μακρᾶς προπαρασκευῆς μεγίστην ἰκανότητα, ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ταχυγράφους νὰ καταγράφουν τὰς διαλέξεις του αἱ ὁποῖαι ἀπηυθύνοντο πρὸς τὸ κοινόν, 2 πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε δεχθῆ ποτέ προηγουμένως. Αὐτὴν τὴν ἐποχὴν συντάσσει καὶ τὰ ὀκτώ βιβλία κατὰ τοῦ ἐναντίον μας ἔργου τοῦ ἐπικουρείου Κέλσου τὸ ὁποῖον ἐπιγράφεται Ἀληθῆς λόγος, τοὺς εἴκοσι πέντε τόμους Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον καὶ τοὺς Εἰς τοὺς δώδεκα προφήτας, 3 ἀπὸ τοὺς ὁποίους εὔρομεν μόνον εἴκοσι πέντε. Φέρεται δὲ καὶ μία ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα Φίλιππον καὶ μία πρὸς τὴν σύζυγον τούτου Σεβήραν, καὶ διάφοροι ἄλλαι πρὸς διαφόρους. Ὅσας ἀπὸ αὐτὰς ἠδυνήθημεν νὰ συγκεντρώσωμεν, διασωθείσας σποραδικῶς εἰς διαφόρους, εἶναι δὲ περισσότεραι ἀπὸ ἑκατόν, τὰς συγκατελέξαμεν εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐν ἀντιγράφῳ, διὰ νὰ μὴ σκορπισθοῦν 4 πλέον πάλιν. Ἐγραψε δὲ καὶ πρὸς τὸν Φλαβιανόν, τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης, καὶ εἰς πλείστους ἄλλους ἄρχοντας Ἐκκλησιῶν περὶ τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματός του, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπιχειρήματα εὐρίσκεις εἰς τὸ ἕκτον βιβλίον τῆς γραφείσης ἀπὸ ἡμᾶς ἀπολογίας περὶ τοῦ ἀνδρός.

λζ'. Περὶ τῆς διαστάσεως τῶν
Ἀράβων

ἐπιφύονται χρόνον δόγματος ἄλλοτρίου τῆς ἀληθείας εἰσηγηταί, οἳ ἔλεγον τὴν ἀνθρωπείαν ψυχὴν τέως μὲν κατὰ τὸν ἐνεστῶτα καιρὸν ἅμα τῇ τελευτῇ συναποθνήσκειν τοῖς σώμασι καὶ συνδιαφθείρεσθαι, αὐθις δέ ποτε κατὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν σὺν αὐτοῖς ἀναβιώσασθαι. Καὶ δὴ καὶ τότε συγκροτηθείσης οὐ σμικρᾶς συνόδου, πάλιν Ὁριγένης παρακληθεὶς καὶ ἐνταῦθα κινήσας τε λόγους ἐπὶ τοῦ κοινοῦ περὶ τοῦ ζητουμένου, οὕτως ἠνέχθη ὡς μετατεθῆναι τὰς τῶν πρότερον ἐσφαλμένων διανοίας.

λη'. Περὶ τῆς Ἑλκεσαϊτῶν
αἵρεσεως

38

Τότε δὲ καὶ ἄλλης διαστροφῆς κατάρχεται ἡ τῶν Ἑλκεσαϊτῶν λεγομένη αἵρεσις, ἣ καὶ ἅμα τῷ ἄρξασθαι ἀπέσβη. Μνημονεύει δ' αὐτῆς ὁμιλῶν ἐπὶ τοῦ κοινοῦ εἰς τὸν πβ ψαλμὸν ὁ Ὁριγένης ὧδέ πως λέγων· «ἐλήλυθέ τις ἐπὶ τοῦ παρόντος μέγα φρονῶν ἐπὶ τῷ δύνασθαι πρεσβεύειν γνώμης ἀθέου καὶ ἀσεβειστάτης, καλουμένης Ἑλκεσαϊτῶν, νεωστὶ ἐπανισταμένης ταῖς ἐκκλησίαις. Ἐκείνη ἡ γνώμη οἷα λέγει κακά, παραθήσομαι ὑμῖν, ἵνα μὴ συναρπάξησθε. Ἄθετεῖ τινα ἀπὸ πάσης γραφῆς, κέχρηται ῥητοῖς πάλιν ἀπὸ πάσης παλαιᾶς τε καὶ εὐαγγελικῆς, τὸν ἀπόστολον τέλεον ἀθετεῖ. Φηοὶ δὲ ὅτι τὸ ἀρνήσασθαι ἀδιάφορόν ἐστι καὶ ὁ μὴ νομίσας¹ τῷ μὲν στόματι ἐν ἀνάγκαις ἀρνήσεται, τῇ δὲ καρδίᾳ οὐχί. Καὶ βίβλον τινὰ φέρουσιν, ἣν λέγου-

1. Μὴ νομίσας Χρήστου μὲν νοήσας κώδ., ἐκδ.

ὑπὸ ἐξέτασιν χρόνον ὡς εἰσηγηταὶ διδασκαλίας ξένης πρὸς τὴν ἀλήθειαν, οἱ ὅποιοι ἔλεγον ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ, προσωρινῶς διὰ τὸν παρόντα καιρὸν, ἀποθνήσκει μαζί με τὰ σώματα κατὰ τὸν θάνατον καὶ καταστρέφεται μαζί με αὐτά, ἀλλὰ θὰ ἀναβιώσῃ κάποτε ἐκ νέου μαζί με αὐτὰ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀναστάσεως. Τότε ἐπίσης συνεκροτήθη σύνοδος ὄχι μικρά, ὅπου προσκληθεῖς ὁ Ὠριγένης πάλιν καὶ ὁμιλήσας ἐκεῖ εἰς τὴν διάσκεψιν περὶ τοῦ ζητήματος, εἶχε τόσην ἐπιτυχίαν ὥστε νὰ μεταβληθοῦν αἱ σκέψεις ἐκείνων οἱ ὅποιοι εἶχον προηγουμένως πλανηθῆ.

λη'. Περὶ τῆς αἵρέσεως τῶν
Ἑλκεσαϊτῶν

38

Τότε δὲ ἐξεκίνησε καὶ ἄλλη διαστροφή, ἡ λεγομένη αἵρεσις τῶν Ἑλκεσαϊτῶν⁶¹, ἡ ὁποία μάλιστα ἔσβησε μόλις ἤρχισε. Τὴν μνημονεύει δὲ ὁ Ὠριγένης ὡς ἐξῆς ὁμιλῶν ἐνώπιον τῆς διασκέψεως ἐπὶ τοῦ ψαλμοῦ 82. «Κατὰ τὸν παρόντα χρόνον ἦλθε κάποιος ὁ ὅποιος ἐκαυχᾶτο ὅτι δύναται νὰ διδάξῃ γνώμην ἄθεον καὶ ἀσεβεστάτην, καλουμένην τῶν Ἑλκεσαϊτῶν, ἡ ὁποία ἐξεσηκώθη προσφάτως κατὰ τῶν Ἐκκλησιῶν. Θὰ σᾶς ἐκθέσω ποίας πλάνας κηρύσσει ἐκείνη ἡ διδασκαλία, διὰ νὰ μὴ συναρπάξεσθε ἀπὸ αὐτῆν. Ἀπορρίπτει μερικὰ χωρία ὅλης τῆς Γραφῆς, χρησιμοποιοεῖ πάλιν χωρία τόσον ἀπὸ τὴν παλαιάν ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν εὐαγγελικὴν διαθήκην, ἀπορρίπτει ὀλόκληρον τὸν ἀπόστολον⁶². Λέγει δὲ ὅτι τὸ ν' ἀρνηῖται κανεὶς τὴν πίστιν εἶναι ἀδιάφορον καὶ ὅτι ὁ μὴ παραδεχθεὶς αὐτὴν μετὰ τὸ στόμα μὲν ἀρνεῖται λόγῳ ἀνάγκης, μετὰ τὴν καρδίαν δὲ ὄχι. Καὶ φέρουν μίαν βίβλον, διὰ τὴν ὁποίαν λέγουν ὅτι ἔχει πέσει ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ προσθέ-

61. Ἡ αἵρεσις αὕτη ὁμως εἶχεν ἐμφανισθῆ ἐνωρίτερον, τουλάχιστον περὶ τὸ 190.

62. Τὸν Παῦλον.

σιν ἐξ οὐρανοῦ πεπτωκέναι καὶ τὸν ἀκηκοότα ἐκείνης καὶ πιστεύοντα ἄφεσιν λήψεσθαι τῶν ἁμαρτημάτων, ἄλλην ἄφεσιν παρ' ἣν Χριστὸς Ἰησοῦς ἀφῆκεν».

λθ'. Περὶ τῶν κατὰ Δέκιον

39 1 Καὶ τὰ μὲν περὶ τούτων τὰδε ἐστίν. Ἄλλὰ γὰρ Φίλιππον ἔτεσιν ἑπτὰ βασιλεύσαντα διαδέχεται Δέκιος· ὃς δὴ τοῦ πρὸς Φίλιππον ἔχθους ἔνεκα διωγμὸν κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἐγείρει, ἐν ᾧ Φαβιανοῦ ἐπὶ Ῥώμης μαρτυρίῳ τελειωθέντος, Κορνήλιος 2 τὴν ἐπισκοπὴν διαδέχεται. Ἐπὶ δὲ Παλαιστίνης Ἀλέξανδρος ὁ τῆς Ἱεροσολύμων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος αὐθις διὰ Χριστὸν ἐν τῇ Καισαρείᾳ ἡγεμονικοῖς παραστάς δικαστηρίοις καὶ ἐπὶ δευτέρα διαπρέψας ὁμολογία, δεσμοτηρίου πειρᾶται, λιπαρῶ γήρει 3 καὶ σεμνῇ πολιᾷ κατεστεμμένος. Τούτου δὲ μετὰ τὴν ἐν τοῖς ἡγενομικοῖς δικαστηρίοις λαμπρὰν καὶ περιφανῆ μαρτυρίαν ἐπὶ τῆς εἰρκτῆς κοιμηθέντος, Μαζαβάνης διάδοχος τῆς ἐν Ἱεροσο- 4 λύμοις ἐπισκοπῆς ἀναδείκνυται. Τῷ δ' Ἀλεξάνδρῳ παραπλησίως ἐν Ἀντιοχείᾳ τοῦ Βαβύλα μετὰ ὁμολογίαν ἐν δεσμοτηρίῳ μεταλλάξαντος, Φάβιος τῆς αὐτόθι προΐσταται ἐκκλησίας.

5 Τὰ μὲν οὖν Ὡριγένει κατὰ τὸν διωγμὸν συμβάντα οἷα καὶ ὄσα, καὶ ὁποίας ἔτυχε τελευτῆς, τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐφαμίλλως τὰνδρὶ πανστρατιᾷ παραταξαμένου πάσῃ τε μηχανῇ καὶ δυνάμει κατ' αὐτοῦ στρατηγήσαντος παρὰ πάντας τε τοὺς τῆνικάδε πολεμηθέντας διαφερόντως ἐπισκῆψαντος αὐτῷ, οἷα τε καὶ ὄσα διὰ τὸν Χριστοῦ λόγον ὁ ἀνὴρ ὑπέμεινεν, δεσμὰ καὶ βασάνους τὰς κατὰ τοῦ σώματος τὰς τε ὑπὸ σιδήρῳ καὶ μυχοῖς εἰρκτῆς τιμωρίας, καὶ ὡς ἐπὶ πλείσταις ἡμέραις τοὺς πόδας ὑπὸ τέσσαρα καὶ κολαστηρίου ξύλου παραταθεῖς διαστήματα, πυρός

63. Ὁ Φίλιππος ἐβασίλευσεν ὀλιγώτερα ἀπὸ ἐξ ἔτη (244 - 249). Ὁ Δέκιος ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν εἰς τὰ τέλη τοῦ 249 (249 - 251).

τουν ὅτι ὅποιος τὴν ἀκούει καὶ τὴν πιστεύει θὰ λάβῃ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων, διαφορετικὴν ἄφεσιν ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποῖαν παρέσχεν ὁ Ἰησοῦς Χριστός».

λθ'. Τὰ συμβάντα ἐπὶ Δεκίου

39 1 Αὐτὰ εἶναι τὰ σχετικὰ μὲ αὐτούς. Ἄλλ' ἔπειτα τὸν Φίλιππον, βασιλεύσαντα ἑπτὰ ἔτη, διαδέχεται ὁ Δέκιος⁶³. Οὗτος δὲ ἀπὸ μῖσος πρὸς τὸν Φίλιππον ἐγείρει διωγμὸν κατὰ τῶν Ἐκκλησιῶν, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐτελειώθη μὲ μαρτύριον ὁ Φαβιανὸς τῆς Ρώμης καὶ τὴν ἐπισκοπὴν διεδέχθη ὁ Κορνήλιος. 2 Εἰς τὴν Παλαιστίνην δὲ ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, ἐμφανισθεὶς ἐνώπιον τοῦ ἡγεμονικοῦ δικαστηρίου εἰς τὴν Καισάρειαν καὶ διαπρέψας εἰς τὴν ὁμολογίαν διὰ δευτέραν φερόν, δοκιμάζει τὸ δεσμωτήριον, 3 στεφανωμένος μὲ εὐτυχὲς γῆρας καὶ σεβασμίαν κόμην. Ἀφοῦ δὲ αὐτὸς ἀπέθανεν εἰς τὴν φυλακὴν μετὰ τὴν λαμπρὰν καὶ περιφανῆ μερτυρίαν εἰς τὸ ἡγεμονικὸν δικαστήριον, ἀναδεικνύεται διάδοχός του εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Ἱεροσολύμων ὁ 4 Μαζαβάνης. Κατὰ παρόμοιον τρόπον μὲ τὸν Ἀλέξανδρον ἀπέθανεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἐντὸς τοῦ δεσμωτηρίου ἔπειτα ἀπὸ ὁμολογίαν ὁ Βαβύλας, ἀνεδείχθη δὲ πρόεδρος τῆς ἐκεῖ Ἐκκλησίας ὁ Φάβιος.

5 Ποῖα δὲ καὶ πόσα ἔπαθε κατὰ τὸν διωγμὸν καὶ πῶς ἀπέθανεν ὁ Ὠριγένης, καθὼς ὁ πονηρὸς δαίμων παρετάχθη μὲ ὄλον τὸ στράτευμά του κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ὡς ἰσοδυνάμου του καὶ ἠγωνίσθη ἐναντίον του μὲ ὄλα τὰ μηχανεύματα καὶ τὰς δυνάμεις του καὶ ἐφώρμησε κατ' αὐτοῦ διαφορετικὰ ἀπὸ ὄλους τοὺς τότε πολεμηθέντας· ποῖα καὶ πόσα δεσμὰ καὶ βασανιστήρια σωματικὰ ὑπέμεινεν ὁ ἀνὴρ διὰ τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ, τὰς τιμωρίας εἰς τὸ σίδηρον καὶ τὰ βάρη τῆς φυλακῆς· πῶς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὑπέστη διάτασιν τῶν ποδῶν εἰς τὸ κολαστήριον ξύλον ἕως τὸ τέταρτον τρύπημα, τὰς ἀ-

τε ἀπειλὰς καὶ ὅσα ἄλλα πρὸς τῶν ἐχθρῶν ἐπενεχθέντα καρτε-
ρῶς ἤνεγκεν, οἷου τε τὰ κατ' αὐτὸν ἔτυχε τέλους, μηδαμῶς αὐ-
τὸν ἀνελεῖν παντὶ σθένει τοῦ δικαστοῦ φιλονείκως ἐνστάντος,
ὁποίας τε μετὰ ταῦτα καταλείπει φωνὰς καὶ αὐτὰς πλήρεις τοῖς
ἀναλήψεως δεομένοις ὠφελείας, πλεῖσται ὅσαι τάνδρὸς ἐπιστο-
λαὶ τάληθές ὁμοῦ καὶ ἀκριβὲς περιέχουσιν.

μ'. Περὶ τῶν Διονυσίων
συμβάντων

40 1 Τὰ γέ τοι κατὰ Διονύσιον ἐκ τῆς πρὸς Γερμανὸν ἐπιστολῆς
αὐτοῦ παραθήσομαι, ἔνθα τοῦτον περὶ ἑαυτοῦ λέγων ἱστορεῖ
τὸν τρόπον. «Ἐγὼ δὲ καὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ λαλῶ, καὶ αὐτὸς οἶ-
δεν εἰ ψεύδομαι· οὐδεμίαν ἐπ' ἑμαυτοῦ βαλλόμενος οὐδὲ ἄθεεὶ
2 πεποίημαι τὴν φυγὴν, ἀλλὰ καὶ πρότερον, τοῦ κατὰ Δέκιον
προτεθέντος διωγμοῦ, Σαβῖνος αὐτῆς ὥρας φρουμεντάριον ἔ-
πεμψεν εἰς ἀναζήτησίν μου, καὶ γὰρ μὲν τεσσάρων ἡμερῶν ἐπὶ
τῆς οἰκίας ἔμεινα, τὴν ἄφιξιν τοῦ φρουμενταρίου προσδοκῶν,
δ δὲ πάντα μὲν περιῆλθεν ἀνερευνῶν, τὰς ὁδοὺς τοὺς ποταμοὺς
τοὺς ἀγρούς, ἔνθα κρύπτεσθαι με ἢ βαδίζειν ὑπενόησεν, ἄορασίᾳ
δὲ εἶχετο μὴ εὐρίσκων τὴν οἰκίαν· οὐ γὰρ ἐπίστευεν οἴκοι με
3 διωκόμενον μένειν. Καὶ μόλις, μετὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν, κε-
λεύσαντός μοι μεταστῆναι τοῦ Θεοῦ καὶ παραδόξως ὁδοποιήσαν-
τος, ἐγὼ τε καὶ οἱ παῖδες καὶ πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν ἅμα συνεξήλ-
θομεν. Καὶ ὅτι τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας ἔργον ἐκεῖνο γέγονε, τὰ
ἐξῆς ἐδήλωσεν, ἐν οἷς τάχα τισὶ γεγόναμεν χρήσιμοι».

4 Εἰτά τινα μεταξὺ εἰπών, τὰ μετὰ τὴν φυγὴν αὐτῷ συμβε-
βηκότα δηλοῖ, ταῦτα ἐπιφέρων· «ἐγὼ μὲν γὰρ περὶ ἡλίου δυσμὰς
ἅμα τοῖς σὺν ἐμοὶ γενόμενος ὑπὸ τοῖς στρατιώταις, εἰς Ταπό-

πειλὰς τοῦ πυρός, καὶ ὅσα ἄλλα τοῦ ἐπεβλήθησαν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ἐβάστασε μὲ καρτερίαν· ποῖον ἦτο τὸ τέλος αὐτῶν τῶν παθημάτων, ὅταν ὁ δικαστὴς ἠναντιώθη φιλοτίμως μὲ ὅλην τὴν δύναμιν εἰς τὴν θανάτωσίν του· ποίους λόγους ἄφησεν ἔπειτα, γεμάτους μάλιστα ὠφέλειαν διὰ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην ἀναψυχῆς — τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀκρίβειαν δι' ὅλα αὐτὰ περιέχουν πολυάριθμοι ἐπιστολαὶ τοῦ ἀνδρός.

μ'. Τὰ συμβάντα εἰς τὸν
Διονύσιον

- 40 1** Τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Διονύσιον πάντως θὰ παραθέσω ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Γερμανόν, ὅπου διηγεῖται περὶ ἑαυτοῦ τὰ ἐξῆς. «Ἐγὼ ὁμιλῶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸς γνωρίζει ὅτι δὲν ψεύδομαι· δὲν ἀνέλαβον μόνος μου καὶ χωρὶς τὴν θείαν βούλησιν τὴν φυγὴν, ἀλλὰ καὶ πρωτύτερα,
- 2** μόλις ἐκηρύχθη ὁ διωγμὸς τοῦ Δεκίου, ὁ Σαβῖνος ⁶⁴ ἀπέστειλε τὴν ἰδίαν ὥραν ἕνα ἀνιχνευτὴν πρὸς ἀναζήτησίν μου, ἐγὼ δὲ ἔμεινα ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας εἰς τὴν οἰκίαν, ἀναμένων τὴν ἄφιξιν τοῦ καταδότου· ἐκεῖνος δὲ περιῆλθεν ὅλα τὰ μέρη ἐρευνῶν τὰς ὁδοὺς, τοὺς ποταμούς, τοὺς ἀγρούς, ὅπου ὑπωπτεύετο ὅτι κρύπτομαι ἢ βαδίζω, ἀλλὰ κατείχετο ἀπὸ τύφλωσιν, ἀφοῦ δὲν εὔρισκε τὴν οἰκίαν· αὐτὸ συνέβαινε ἐξ αἰτίας τοῦ
- 3** ὅτι δὲν ἐπίστευεν ὅτι διωκόμενος μένω εἰς τὴν οἰκίαν. Καὶ μὲ δυσκολίαν μετὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν, ἀφοῦ ὁ Θεὸς μὲ διέταξε νὰ ἀναχωρήσω καὶ μὲ ὠδήγησε θαυμαστῶς, ἐγὼ καὶ οἱ ὑπηρέται καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς ἐξήλθομεν μαζὶ. Καὶ ὅτι τοῦτο ὑπῆρξεν ἔργον τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ τὸ ἐφανέρωσεν ἡ συνέχεια ἀφοῦ ἴσως ἐγίναμεν χρήσιμοι εἰς μερικούς».
- 4** Ἄφοῦ λέγει ἔπειτα μερικὰ ἄλλα περιγράφει τὰ μετὰ τὴν φυγὴν συμβάντα εἰς αὐτόν, προσθέτων ταῦτα· «ἐγὼ πράγματι συλληφθεὶς ἀπὸ τοὺς στρατιώτας μαζὶ μὲ τοὺς συντρόφους μου κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ὠδηγήθην εἰς Ταπόσιριν ὁ δὲ

σιριν ἤχθην, ὁ δὲ Τιμόθεος κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν ἔτυχε μὴ παρὼν μηδὲ καταληφθεὶς, ἐλθὼν δὲ ὕστερον εὔρε τὸν οἶκον ἔρημον καὶ φρουροῦντας αὐτὸν ὑπηρέτας, ἡμᾶς δὲ ἐξηνδραποδισμένους»).

5 Καὶ μεθ' ἑτερά φησι· «καὶ τίς ὁ τῆς θαυμασίας οἰκονομίας αὐτοῦ τρόπος; Τὰ γὰρ ἀληθῆ λεχθήσεται. Ἀπῆντετό τις τῶν χωριτῶν ὑποφεύγοντι τῷ Τιμοθέῳ καὶ τεταραγμένῳ, καὶ τὴν
6 αἰτίαν τῆς ἐπείξεως ἐπύθετο. Ὁ δὲ τάληθές ἐξεῖπε, κάκεῖνος ἀκούσας (ἀπῆει δ' εὐωχησόμενος γάμους, διαπαννουχίζειν γὰρ αὐτοῖς ἐν ταῖς τοιαύταις συνόδοις ἔθος) εἰσελθὼν ἀπήγγειλε τοῖς κατακειμένοις· οἱ δὲ ὄρμῃ μιᾷ, καθάπερ ὑπὸ συνθήματι, πάντες ἐξανέστησαν, καὶ δρόμῳ φερόμενοι τάχιστα ἤκον, ἐπεισπεσόντες τε ἡμῖν ἠλάλαξαν, καὶ φυγῆς εὐθέως τῶν φρουρούντων ἡμᾶς στρατιωτῶν γενομένης, ἐπέστησαν ἡμῖν, ὡς εἶχομεν ἐπὶ
7 τῶν ἀστρώτων σκιμπόδων κατακείμενοι. Καγὼ μὲν, οἶδεν ὁ Θεὸς ὡς ληστὰς εἶναι πρότερον ἠγούμενος ἐπὶ σύλησιν καὶ ἀρπαγὴν ἀφικομένους, μένων ἐπὶ τῆς εὐνῆς, ἤμην γυμνὸς ἐν τῷ λινῷ ἐσθήματι, τὴν δὲ λοιπὴν ἐσθῆτα παρακειμένην αὐτοῖς ὄρεγον·
8 οἱ δὲ ἐξανίστασθαί τε ἐκέλευον καὶ τὴν ταχίστην ἐξιέναι. Καὶ τότε συνεῖς ἐφ' ᾧ παρῆσαν, ἀνέκραγον δεόμενος αὐτῶν καὶ ἱκετεύων ἀπιέναι καὶ ἡμᾶς εἶναι, εἰ δὲ βούλονται τι χρηστὸν ἐργάσασθαι, τοὺς ἀπάγοντάς με φθάσαι καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦς τὴν ἐμὴν ἀποτεμεῖν ἀξιούν¹. Καὶ τοιαῦτα βοῶντος, ὡς ἴσασιν οἱ κοινωνοί μου καὶ μέτοχοι πάντων γενόμενοι, ἀνίστασαν πρὸς βίαν. Καγὼ μὲν παρῆκα ἑμαυτὸν ὑπτιον εἰς τοῦδαρος, οἱ δὲ διαλαβόντες χειρῶν καὶ ποδῶν σύροντες ἐξήγαγον, ἐπηκολούθουν δέ μοι οἱ τούτων πάντων μάρτυρες, Γάϊος Φαῦστος Πέτρος Παῦ-

1. ἀξιούν Χρήστου ἠξιούν κώδ., ἐκδ.

Τιμόθεος κατὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ ἔτυχε νὰ μὴ εἶναι παρῶν καὶ νὰ μὴ συλληφθῆ, ὅταν δὲ ἦλθεν ἀργότερα εὔρε τὴν οἰκίαν ἔρημον καὶ ὑπηρέτας φρουροῦντας αὐτήν, ἡμᾶς δὲ ἠχμαλωτισμένους».

- 5 Καὶ μετὰ ἀπὸ ὀλίγα ἄλλα λέγει. «Καὶ ποῖος ἦτο ὁ τρόπος τῆς θαυμασίας οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ; Θὰ λεχθοῦν λοιπὸν τὰ ἀληθινά. Συνήντησε κάποιος ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς τὸν Τιμόθεον φεύγοντα καὶ παραγμένον, καὶ ἠρώτησε νὰ μάθῃ τὴν
- 6 αἰτίαν τῆς βιασύνης. Αὐτὸς δὲ εἶπε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐκεῖνος μόλις ἤκουσε—μετέβαινε δὲ νὰ διασκεδάσῃ εἰς γάμον, διότι αὐτοὶ συνηθίζουν νὰ ξενυκτοῦν εἰς τὰς τοιαύτας συγκεντρώσεις—εἰσῆλθε καὶ ἀνήγγειλε τὴν εἶδησιν εἰς τοὺς διασκεδάζοντας. Αὐτοὶ δὲ ἐξεσηκώθηκαν ὅλοι μὲ μίαν ὀρμὴν, ὡσὰν ἐκ συνθήματος, καὶ τρέχοντες ἔφθασαν γρήγορα καὶ ἔπεσαν ἐπάνω μας μὲ ἀλαλαγμούς. Καθὼς δὲ οἱ φρουροὶ μας στρατιῶται ἔφυγον, ἀμέσως μᾶς ἐπλησίασαν ὅπως ἡμεθα ἐξηπλωμένοι
- 7 νοὶ ἐπάνω εἰς ἄστρωτα κρεβάτια. Καὶ ἐγὼ μὲν—ὁ Θεὸς γνωρίζει ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν ἐνόμιζον ὅτι εἶναι λησταὶ ἐλθόντες νὰ συλήσουν καὶ ἀρπάσουν—ἔμενον εἰς τὴν κλίνην· ἡμην γυμνὸς μὲ τὸ λινὸν ἔνδυμα τὰ δὲ ἄλλα ἐνδύματα, τὰ ὅποια ἦσαν διπλά μου, προσέφερον εἰς αὐτούς· αὐτοὶ δὲ διέταξαν νὰ σηκω-
- 8 θῶ καὶ νὰ ἐξέλθω τὸ ταχύτερον. Καὶ τότε, ἀντιληφθεὶς τὸν λόγον τῆς ἀφίξεώς των ἀνεφώνησα παρακαλῶν αὐτούς καὶ ἱκετεύων νὰ ἀπομακρυνθοῦν καὶ νὰ μᾶς ἀφήσουν, ἐὰν δὲ θέλουν νὰ κάμουν κάτι καλόν, νὰ φθάσουν τοὺς ἀπαγωγεῖς μου καὶ νὰ ἀξιῶσουν ν' ἀποκόψουν τὴν κεφαλὴν μου. Καὶ ἐνῶ ἐφώναζον αὐτά, ὅπως γνωρίζουν οἱ σύντροφοί μου, οἱ ὅποιοι κατέστησαν συμμέτοχοι ὅλων αὐτῶν, μὲ ἐσήκωσαν διὰ τῆς βίας. Καὶ ἐγὼ μὲν ἔπεσα εἰς τὸ ἔδαφος ὑπτίως, αὐτοὶ δὲ μὲ ἔπιασαν ἀπὸ χεῖρας καὶ πόδας καὶ μὲ ἐξήγαγον σύροντες· μὲ ἠκολούθησαν δὲ οἱ μάρτυρες ὅλων τούτων Γάιος, Φαῦστος, Πέτρος, Παῦλος. Ἐκεῖνοι δὲ, ἀφοῦ μὲ ἐτοποθέτησαν εἰς τοὺς

λος· οἱ καὶ ὑπολαβόντες με φορᾶδην ἐξήγαγον τοῦ πολιχνίου καὶ ὄνῳ γυμνῶ ἐπιβιβᾶσαντες ἀπήγαγον».

Ταῦτα περὶ ἑαυτοῦ ὁ Διονύσιος.

μα'. Περὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς Ἀλεξαν-
δρείας μαρτυρησάντων

- 41** 1 Ὁ δ' αὐτὸς ἐν ἐπιστολῇ τῇ πρὸς Φάβιον, Ἀντιοχέων ἐπίσκοπον, τῶν κατὰ Δέκιον μαρτυρησάντων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοὺς ἀγῶνας τοῦτον ἱστορεῖ τὸν τρόπον· «οὐκ ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ προστάγματος ὁ διωγμὸς παρ' ἡμῖν ἤρξατο, ἀλλὰ γὰρ ὄλον ἐνιαυτὸν προύλαβεν, καὶ φθάσας ὁ κακῶν τῇ πόλει ταύτῃ μάντις καὶ ποιητής, ὅστις ἐκεῖνος ἦν, ἐκίνησε καὶ παρώρμησε καθ' ἡμῶν τὰ πλήθη τῶν ἐθνῶν, εἰς τὴν ἐπιχώριον αὐτοῦ δεισιδαιμονίαν
- 2 ἀναρριπίσας· οἱ δ' ἐρεθισθέντες ὑπ' αὐτοῦ καὶ πάσης ἐξουσίας εἰς ἀνοσιουργίαν λαβόμενοι, μόνην εὐσέβειαν τὴν θρησκείαν τῶν δαιμόνων ταύτην ὑπέλαβον, τὸ καθ' ἡμῶν φονᾶν.
- 3 »Πρῶτον οὖν πρεσβύτην, Μητροᾶν ὀνόματι, συναρπάσαντες καὶ κελεύσαντες ἄθεα λέγειν ῥήματα, μὴ πειθόμενον, ξύλοις τε παίοντες τὸ σῶμα καὶ καλάμοις ὀξέσι τὸ πρόσωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς κεντοῦντες, ἀγαγόντες εἰς τὸ προάστειον, κατελιθο-
- 4 βόλησαν. Εἶτα πιστὴν γυναῖκα, Κοῖνταν καλουμένην, ἐπὶ τὸ εἰδωλεῖον ἀγαγόντες, ἠνάγκαζον προσκυνεῖν· ἀποστρεφομένην δὲ καὶ βδελυττομένην ἐκδήσαντες τῶν ποδῶν διὰ πάσης τῆς πόλεως κατὰ τοῦ τραχέος λιθοστρώτου σύροντες προσαρασσομένην τοῖς μυλῆσι λίθοις, ἅμα καὶ μαστιγοῦντες, ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἀγα-
- 5 γόντες κατέλευσαν τόπον. Εἶθ' ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ὤρμησαν ἐπὶ τὰς τῶν θεοσεβῶν οἰκίας, καὶ οὓς ἐγνώριζον ἕκαστοι γειτ-

ὤμους των, μέ ἐξήγαγον ἀπό τήν πολίχνην, μέ ἀνεβίβασαν εἰς ἓνα γυμνόν ὄνον καί μέ ἀπήγαγον».

Αὐτὰ λέγει διὰ τόν ἑαυτόν του ὁ Διονύσιος.

μα'. Περὶ τῶν μαρτυρησάντων
ἐν τὸς τῆς Ἀλεξανδρείας

- 41** 1 Ὁ ἴδιος δέ εἰς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Φάβιον, ἐπίσκοπον Ἀντιοχείων, ἱστορεῖ μέ τὸν κατωτέρω τρόπον τοὺς ἀγῶνας τῶν μαρτυρησάντων εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ἐπὶ Δεκίου. «Ὁ διωγμὸς εἰς ἡμᾶς δέν ἤρχισεν ἀπὸ τὸ βασιλικὸν πρόσταγμα, ἀλλὰ τὸ ἐπρόλαβεν ἐν ὀλόκληρον ἔτος. Ὁ μάντις καὶ ποιητῆς κατοικῶν εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι, ἐπρόφθασε νὰ κινήσῃ καὶ παρορμήσῃ ἐναντίον μας τὰ πλήθη τῶν Ἐθνικῶν, φανατίσας αὐτὰ εἰς τὴν ἐντοπίαν του δεισιδαιμονίαν ⁶⁵. Αὐτοὶ δέ ἐρεθισθέντες ὑπ' αὐτοῦ καὶ λαβόντες πᾶσαν ἐλευθερίαν δι' ἀνοσιουργίαν, ἐθεώρησαν ὡς μόνην εὐσέβειαν τὴν θρησκείαν ταύτην τῶν δαιμόνων, δηλαδὴ τὴν κατακρεοῦργησίμ μας.
- 3 »Ἀρπάσαντες λοιπὸν πρῶτον ἓνα γέροντα ὀνομαζόμενον Μητράν, τὸν διέταξαν νὰ προφέρῃ ἀθέους λόγους, ἐπειδὴ δέ αὐτὸς δέν ἐπέιθετο, τὸν ὠδήγησαν εἰς τὸ προάστειον, τρυπῶντες τὸ σῶμα μέ ξύλα καὶ τὸ πρόσωπον μέ μυτερὰ καλάμια
- 4 καὶ κεντοῦντες τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τὸν ἐλιθοβόλησαν. Ἐπειτα μετέφεραν εἰς τὸν ναὸν τῶν εἰδώλων πιστὴν γυναῖκα, ὀνομαζομένην Κοίνταν, καὶ τὴν ἠνάγκαζον νὰ προσκυνήσῃ· ἐπειδὴ δέ αὐτὴ ἀπέστρεφε τὸ πρόσωπον μέ βδελυγμίαν, τῆς ἐξήγαγον τὰ ὑποδήματα καὶ τὴν ἔσυραν εἰς τὸ τραχὺ λιθόστρωτον διὰ μέσου ὅλης τῆς πόλεως, ὅπου ἐπληγώνετο ἀπὸ τοὺς χονδρούς λίθους, καὶ συγχρόνως τὴν ἐμαστίγωνον· τέλος, ἀφοῦ τὴν ἔφεραν εἰς τὸν ἴδιον τόπον, τὴν ἐλιθοβόλησαν.
- 5 Ἐπειτα ὠρμησαν ὀμαδικῶς ὅλοι εἰς τὰς οἰκίας τῶν πιστῶν καὶ εἰσερχόμενοι ἕκαστος εἰς τοὺς γείτονας τοὺς ὁποί-

νιῶντας, ἐπεισπεσόντες ἤγον ἐσύλων τε καὶ διήρπαζον, τὰ μὲν τιμιώτερα τῶν κειμηλίων νοσφιζόμενοι, τὰ δὲ εὐτελέστερα καὶ ὄσα ἐκ ξύλων ἐπεποιήτο διαρριπτοῦντες καὶ κατακαόντες ἐν ταῖς ὁδοῖς· αἱ δ' ¹ ἑάλωκυίας ὑπὸ πολεμίων πόλεως παρεῖχον θέαν.

6 » Ἐξέκλινον δὲ καὶ ὑπανεχώρουν οἱ ἀδελφοὶ καὶ τὴν ἀρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὁμοίως ἐκείνοις οἷς καὶ Παῦλος ἐμαρτύρησε, μετὰ χαρᾶς προσεδέξαντο. Καὶ οὐκ οἶδ' εἴ τις, πλὴν εἰ μὴ πού τις εἷς ἐμπесών, μέχρι γε τούτου τὸν Κύριον ἠρνήσατο.

7 Ἐπιπλάσθη δὲ καὶ τὴν θαυμασιωτάτην τότε παρθένον πρεσβῦτιν Ἀπολλωνίαν διαλαβόντες, τοὺς μὲν ὀδόντας ἅπαντας κόπτοντες τὰς σιαγόνας ἐξήλασαν, πυρὰν δὲ νήσαντες πρὸ τῆς πόλεως ζῶσαν ἠπείλουν κατακαύσειν, εἰ μὴ συνεκφωνήσειεν αὐτοῖς τὰ τῆς ἀσεβείας κηρύγματα. Ἡ δὲ ὑποπαραιτησαμένη βραχὺ καὶ ἀνε-
8 θεῖσα, συντόνως ἐπήδησεν εἰς τὸ πῦρ, καὶ καταπέφλεκται. Σεραπίωνά τε καταλαβόντες ἐφέστιον, σκληραῖς βασάνοις αἰκισάμενοι καὶ πάντα τὰ ἄρθρα διακλάσαντες, ἀπὸ τοῦ ὑπερώου προηνῆ κατέρριψαν.

» Οὐδεμία δὲ ὁδός, οὐ λεωφόρος, οὐ στενωπὸς ἡμῖν βᾶσιμος ἦν, οὐ νύκτωρ, οὐ μεθ' ἡμέραν, ἀεὶ καὶ πανταχοῦ πάντων κεκραγόντων, εἰ μὴ τὰ δύσφημά τις ἀνυμνοίη ῥήματα, τοῦτον εὐθέως
9 δεῖν σύρεσθαι τε καὶ πίπρασθαι. Καὶ ταῦτα ἐπὶ πολὺ μὲν τοῦτον ἠγκμασε τὸν τρόπον· διαδεξαμένη δὲ τοὺς ἀθλίους ἢ στάσις καὶ πόλεμος ἐμφύλιος τὴν καθ' ἡμῶν ὁμότητα πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν ἔτρεψε, καὶ σμικρὸν μὲν προσανεπνεύσαμεν, ἀσχολίαν τοῦ πρὸς ἡμᾶς θυμοῦ λαβόντων· εὐθέως δὲ ἢ τῆς βασιλείας ἐκείνης τῆς

1. αἱ δὲ προστίθησι Χρήστου.

ους ἐγνώριζε, τοὺς ἔσυραν ἔξω, ἐλεηλάτουν καὶ διήρπαζον τὰ ὑπάρχοντά των, τὰ μὲν πολυτιμότερα ἀντικείμενα οἰκειοποιούμενοι, τὰ δὲ εὐτελέστερα καὶ τὰ κατασκευασμένα ἀπὸ ξύλα ρίπτοντες ἔξω καὶ καίοντες εἰς τὰς ὁδοὺς, αἱ ὁποῖαι παρεῖχον θεῶν πόλεως κυριευθείσης ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς.

- 6 »Οἱ δὲ ἀδελφοὶ παρεξέκλινον καὶ διέφευγον καὶ ἐδέχοντο μὲ χαρὰν τὴν ἀρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὁμοίως μὲ ἐκείνους περὶ τῶν ὁποίων μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος ⁶⁶. Καὶ δὲν γνωρίζω ἔως τώρα κανένα, ἐκτὸς ἂν ἔπεσε κανεὶς εἰς τὰς χεῖρας
- 7 των, ὁ ὁποῖος ἠρνήθη τὸν Κύριον. Ἀλλὰ συλλαβόντες τότε καὶ τὴν θαυμασιωτάτην γηραιὰν παρθένον Ἀπολλωνίαν, τῆς ἀφήρεσαν ὅλους τοὺς ὀδόντας κόπτοντες τὰς σιαγόνας, στήσαντες δὲ πυρὰν ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν πόλιν ἠπειλοῦν νὰ τὴν κατακαύσουν ζωντανήν, ἐὰν δὲν ἐπρόφερε μαζί των τὰ ἀσεβῆ κηρύγματα. Αὕτῃ δέ, ἀφοῦ προέβαλε δικαιολογίαν ν' ἀφεθῆ ὀλίγον ἄνετα, ἐπήδησε ζωηρὰ εἰς τὸ πῦρ καὶ κατεφλέγη.
- 8 Συνέλαβον ἐπίσης τὸν Σεραπίωνα εἰς τὴν ἐστίαν του, καὶ ἀφοῦ τὸν ἐκακοποίησαν μὲ σκληρὰς βασάνους καὶ τοῦ ἔσπασαν ὅλας τὰς ἀρθρώσεις, τὸν ἔρριψαν πρηνῆ κάτω ἀπὸ τὸ ὑπερῶον.

- »Δὲν ἦτο δὲ δι' ἡμᾶς διαβατὴ καμμία ὁδός, καμμία λεωφόρος, καμμία στενωπός, οὔτε νύκτα οὔτε ἡμέραν, διότι πάντοτε καὶ παντοῦ ἐκραύγαζον ὅλοι. ὅποιος δὲν ἐπρόφερε τὰ βλάσφημα λόγια, αὐτὸς πρέπει νὰ συρθῆ ἀμέσως καὶ νὰ καῆ.
- 9 Καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα διετηρήθησαν εἰς αὐτὸ τὸ ἐπίπεδον βίας ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ἐπειτα ὅμως τοὺς ἀθλίους αὐτοὺς εὔρεν ἡ στάσις καὶ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἔστρεψε πρὸς ἀλλήλους τὴν ἐναντίον ἡμῶν σκληρότητα· οὕτω ἀνεπνεύσαμεν καὶ ἡμεῖς δι' ὀλίγον, διότι δὲν εἶχον καιρὸν νὰ ἐρεθίζουν τὸν θυμὸν των ἐναντίον μας. Ἀμέσως ὅμως ἀνηγγέλθη ἡ ἀλλαγὴ

66. Ἐβρ. 10, 34.

εὐμενεστέρας ἡμῖν μεταβολὴ διήγγελλται, καὶ πολὺς ὁ τῆς ἐφ' ἡμᾶς ἀπειλῆς φόβος ἀνετείνετο.

10 »Καὶ δὴ καὶ παρῆν τὸ πρόσταγμα, αὐτὸ σχεδὸν ἐκεῖνο οἶον τὸ προρρηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν παρὰ βραχὺ τὸ φοβερώτατον, ὥς, εἰ δυνατόν, σκανδαλίσει καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.

11 Πλὴν πάντες γε κατεπτήχεσαν, καὶ πολλοὶ μὲν εὐθέως τῶν περιφανεστέρων, οἳ μὲν ἀπήντων δεδιότες, οἳ δὲ δημοσιεύοντες ὑπὸ τῶν πράξεων ἤγοντο, οἳ δὲ ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτοῖς ἐφείλκοντο· ὄνομαστί τε καλούμενοι ταῖς ἀνάγκαις καὶ ἀνιέραις θυσίαις προσήεσαν, οἳ μὲν ὠχρῶντες καὶ τρέμοντες, ὥσπερ οὐ θύσοντες, ἀλλ' αὐτοὶ θύματα καὶ σφάγια τοῖς εἰδώλοις ἐσόμενοι, ὥς ὑπὸ πολλοῦ τοῦ περιεστῶτος δήμου χλεύην αὐτοῖς ἐπιφέρεσθαι καὶ δῆλους μὲν εἶναι πρὸς πάντα δειλοὺς ὑπάρχον-

12 τας, καὶ πρὸς τὸ τεθνάναι καὶ πρὸς τὸ θῦσαι· οἳ δὲ τινες ἐτοιμότερον τοῖς βωμοῖς προσέτρεχον, ἰσχυριζόμενοι τῇ θρασύτητι τὸ μηδὲ πρότερον Χριστιανοὶ γεγονέναι, περὶ ὧν ἡ τοῦ Κυρίου πρόρρησις ἀληθεστάτη ὅτι δυσκόλως σωθήσονται. Τῶν δὲ λοι-

13 πῶν οἳ μὲν εἶποντο τούτοις ἑκατέρους, οἳ δὲ ἔφευγον, οἳ δὲ ἠλίσκοντο, καὶ τούτων οἳ μὲν ἄχρι δεσμῶν καὶ φυλακῆς χωρήσαντες, καὶ τινὲς καὶ πλείονας ἡμέρας καθειροχθέντες, εἶτα καὶ πρὶν ἐπὶ δικαστήριον ἐλθεῖν, ἐξωμόσαντο, οἳ δὲ καὶ βασάνοις ἐπὶ πόνον ἐγκατερέχοντες, πρὸς τὸ ἐξῆς ἀπειῖπον.

14 »Οἳ δὲ στεργοὶ καὶ μακάριοι στῦλοι τοῦ Κυρίου κραταιωθέντες ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῆς ἰσχυρᾶς ἐν αὐτοῖς πίστεως ἀξίαν καὶ ἀνάλογον δύναμιν καὶ καρτερίαν λαβόντες, θαυμαστοὶ γεγόνασιν

15 αὐτοῦ τῆς βασιλείας μάρτυρες. Ὡν πρῶτος Ἰουλιανός, ἄνθρωπος ποδαγρός, μὴ στῆναι, μὴ βαδίσει δυνάμενος, σὺν ἑτέροις δύο τοῖς φέρουσιν αὐτὸν προσήχθη· ὧν ὁ μὲν ἕτερος εὐθύς ἠρνήσατο,

67. Τοῦ Φιλίππου τοῦ Ἄραβος.

68. Ἡ βιαιότης τοῦ διωγμοῦ τοῦ Δεκίου ἐδημιούργησε παντοῦ πολλοὺς πεπτωκότας. Βλ. Κυπριανοῦ De lapsis. Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τοῦτο ἦτο φυσικώτερον μετὰ τὸν προηγηθέντα τοπικὸν διωγμὸν.

69. Ματθ. 19, 23.

ἐκείνης τῆς εὐμενεστέρας δι' ἡμᾶς βασιλείας ⁶⁷ καὶ μᾶς κατέλαβε πολὺς φόβος ἀπὸ τὴν ἀπειλὴν ἢ ὅποια μᾶς ἀνέμενεν.

10 »Πράγματι ἔφθασε τὸ πρόσταγμα, τὸ ὁποῖον ἦτο σχεδὸν ὅμοιον μ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προελέχθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου, τὸ φοβερώτατον σχεδόν, ὥστε, εἰ δυνατὸν, νὰ σκανδαλίση
11 καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς. Φυσικὰ ὅλοι ἐτρομοκρατήθησαν ⁶⁹. Ἀμέσως πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπιφανεστέρους, ἄλλοι μὲν παρουσιάζοντο φοβισμένοι, οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ὠδηγοῦντο εἰς τοῦτο ἀπὸ τὰ καθήκοντά των, ἄλλοι ἐσύροντο ἀπὸ τοὺς γύρω των. Προσκαλούμενοι δὲ ὀνομαστὶ προσήρχοντο εἰς τὰς ἀκαθάρτους καὶ ἀνιέρους θυσίας, ἄλλοι μὲν κίτρινοι ἀπὸ τὸν τρόμον, ὡσὰν νὰ μὴ ἐπρόκειτο νὰ θυσιάσουν, ἀλλὰ νὰ γίνουν αὐτοὶ θύματα καὶ σφάγια εἰς τὰ εἰδωλα, εἰς σημεῖον ὥστε νὰ ἐπισύρουν τὸν χλευασμὸν τοῦ πολυπληθοῦς ὄχλου ὃ ὁποῖος ἦτο συγκεντρωμένος καὶ νὰ φαίνωνται εἰς ὅλους ὅτι εἶναι δειλοί, καὶ διὰ τὸ ν' ἀποθάνουν καὶ διὰ νὰ τὸ θυσιάσουν.

12 Μερικοὶ δὲ ἄλλοι ἔτρεχαν προθυμότερα εἰς τοὺς βωμοὺς, ἰσχυριζόμενοι μὲ θρασύτητα ὅτι ποτὲ δὲν ὑπῆρξαν Χριστιανοί, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ πρόρρησις τοῦ Κυρίου ὅτι δυσκόλως θὰ σωθοῦν' ἐφάνη ἀληθεστάτη ⁶⁹. Ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ἄλλοι μὲν τοὺς ἠκολούθουν, ἄλλοι ἔφευγον, ἄλλοι δὲ συνελαμβάνον-
13 το· καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἄλλοι ἔφθανον μέχρι δεσμῶν καὶ φυλακῆς, μερικοὶ δέ, ἀφοῦ ἔμενον εἰς τὴν φυλακὴν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἔπειτα πρὶν ἀκόμη ὀδηγηθοῦν εἰς τὸ δικαστήριον ἐγίνοντο ἐξωμόται, ἄλλοι δέ, ἀφοῦ ὑπέμενον ὀλίγον καιρὸν τὰ βασιανιστήρια, εἰς τὴν συνέχειαν ἤρνούντο.

14 »Οἱ δὲ στερεοὶ καὶ μακάριοι στῦλοι τοῦ Κυρίου, ἐνισχυθέντες ἀπὸ αὐτὸν καὶ λαβόντες ἀξίαν καὶ ἐπαρκῆ δύναμιν καὶ καρτερίαν ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν των πίστιν, ἔγιναν θαυμαστοὶ
15 μάρτυρες τῆς βασιλείας του. Πρῶτος ἀπὸ αὐτοὺς ὑπῆρξεν ὁ Ἰουλιανός, ἄνθρωπος ἀρθριτικός, μὴ δυνάμενος οὔτε νὰ σταθῆ οὔτε νὰ βαδίση· προσήχθη μαζὶ μὲ δύο ἄλλους οἱ ὁποῖοι τὸν ἐβάσταζαν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὃ μὲν εἰς ἠρνήθη ἀμέσως,

ὁ δ' ἕτερος, Κρονίων ὀνόματι, ἐπίκλην δὲ Εὖνους, καὶ αὐτὸς ὁ
 πρεσβύτης Ἰουλιανὸς ὁμολογήσαντες τὸν Κύριον, διὰ πάσης τῆς
 πόλεως μεγίστης οὔσης ὡς ἴστε, καμήλοις ἐποχούμενοι καὶ με-
 τέωροι μαστιγούμενοι, τέλος ἀσβέστῳ περικεχυμένοι, τοῦ δήμου
 16 παρόντος ¹, κατετάκησαν. Στρατιώτης τε αὐτοῖς ἀπαγομένοις
 παραστάς καὶ τοῖς ἐφρυβρίζουσιν ἐναντιωθεὶς, ἐκβοησάντων ἐκεί-
 νων προσαχθεὶς ὁ ἀνδρειότατος ὀπλομάχος τοῦ Θεοῦ Βησαῖς κὰν
 τῷ μεγάλῳ πολέμῳ τῷ περὶ τῆς εὐσεβείας ἀριστεύσας, ἀπετμή-
 17 θη τὴν κεφαλὴν. Καί τις ἕτερος, τὸ μὲν γένος Λίβυς, τὴν δὲ
 προσηγορίαν ἄμα καὶ τὴν εὐλογίαν ἀληθῆς Μάκαρ, προτροπῆς
 αὐτῷ πολλῆς ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ πρὸς ἄρνησιν γενομένης, οὐχ
 ὑπαχθεὶς ζῶν καταπέφλεκται. Ἐπίμαχός τε μετ' αὐτοὺς καὶ
 Ἄλέξανδρος μετὰ πολὺν ὄν ἔμειναν δεσμῶται χρόνον, μυρίας
 διενεγκόντες ἀλγηδόνας ξυστήρας μάστιγας, ἀσβέστῳ ² καὶ οὗ-
 τοι διεχύθησαν.

18 »Καὶ σὺν αὐτοῖς γυναῖκες τέσσαρες, Ἀμμωνάριον μὲν ³ ἁγία
 παρθένος, πάνυ φιλονείκως αὐτὴν ἐπὶ πλεῖστον τοῦ δικαστοῦ
 βασανίσαντος, ἄτε προαποφνημαμένην ὅτι μηδὲν ὦν ἐκεῖνος κε-
 λεύοι φθέγγεται, ἀληθεύσασα τὴν ἐπαγγελίαν, ἀπήχθη· αἱ δὲ
 λοιπαί, ἡ σεμνοτάτη πρεσβῦτις Μερκουρία ἑτέρα τε Ἀμμωνα-
 ρία ⁴ καὶ ἡ πολύπαις μὲν, οὐχ ὑπὲρ τὸν Κύριον δὲ ἀγαπήσασα τὰ
 τέκνα Διονυσία, καταιδεσθέντος εἰς ἀνήνυτον ἔτι βασανίζειν
 καὶ ὑπὸ γυναικῶν ἠττᾶσθαι τοῦ ἠγεμόνος, σιδήρῳ τεθναῖσι,
 μηκέτι βασάνων πεῖραν λαβοῦσαι· τὰς γὰρ ὑπὲρ πασῶν ἡ πρόμα-
 χος Ἀμμωνάριον ἀνεδέδεκτο.

19 »Ἡρῶν δὲ καὶ Ἀτήρ καὶ Ἰσίδωρος Αἰγύπτιοι καὶ σὺν αὐ-
 τοῖς παιδάριον ὡς πεντεκαιδεκαέτης ὁ Διόσκοπος παρεδόθησαν·

1. Περικεχυμένοι, τοῦ δήμου παρόντος Χρήστου περικεχυμένου τοῦ
 δήμου παντός ΒΔΜ ἐκδ. πυρὶ κεχυμένου (περικεχυμένου Α) τοῦ δήμου
 παντός ΑΤΕΡ.

2. Ἀσβέστῳ Schwartz πυρὶ ἀσβέστῳ κώδ.

3. μὲν Schwartz τε κώδ.

4. Ἐτέρα τε Ἀμμωνάρια παραλείπουσι κώδ. προστίθησι βάσει μεταφρ.
 Ρουφίνου Χρήστου.

ὁ δὲ ἄλλος, ὀνομαζόμενος Κρονίων, μὲ παρωνύμιον Εὔνου, καὶ ὁ γέρων Ἰουλιανός, ὁμολογήσαντες τὸν Κύριον, περιεφέρθησαν εἰς ὀλόκληρον τὴν πόλιν, ἣ ὅποια ὅπως γνωρίζετε, εἶναι μεγίστη, ἐπὶ καμήλων μαστιγούμενοι ἐκεῖ ἐπάνω, τέλος δὲ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ λαοῦ περιελούσθησαν μὲ ἀσβέστην καὶ
 16 ἐμαράνθησαν. Εἷς στρατιώτης περευρισκόμενος πλησίον τῶν καὶ ἐναντιωθείς κατὰ τῶν ὑβριστῶν, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ἐφώναζον, προσαχθεὶς εἰς τὸ δικαστήριον, ὁ ἀνδρειότατος ὀπλίτης τοῦ Θεοῦ Βησαῖς, ἠρίστευσεν εἰς τὸν μέγαν πόλεμον περὶ τῆς εὐ-
 17 σεβείας, καὶ τοῦ ἀπεκόπη ἡ κεφαλὴ. Καὶ κάποιος ἄλλος, κατὰ μὲν τὴν καταγωγὴν Λίβυς, κατὰ δὲ τὸ ὄνομα καὶ τὴν εὐλογίαν πραγματικὸς Μάκαρ, μὴ ὑποχωρήσας εἰς τὴν ἐπίμονον προτροπὴν τοῦ δικαστοῦ δι' ἄρνησιν, κατεφλέγη ζωντανός. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτοῦς ὁ Ἐπίμαχος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἔμειναν πολὺν χρόνον εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ ἀφοῦ ὑπέφεραν μυρίουσ πόνους, ἐκδορὰς μὲ σίδηρον, μάλιστα, περιελούσθησαν καὶ αὐτοὶ μὲ ἀσβέστην.

18 »Καὶ μαζὶ μὲ αὐτοὺς τέσσαρες γυναῖκες· ἡ ἀγία παρθένος Ἀμμωνάριον, τὴν ὅποιαν ὁ δικαστὴς ἐβασάνισε μὲ πολὺ πείσμα ἐπὶ μακρόν, διὰ τὸν λόγον ὅτι εἶχε δηλώσει ἀπὸ πρὶν ὅτι δὲν θὰ εἶπη τίποτε ἀπὸ ὅσα θὰ διέτασεν ἐκεῖνος, καὶ ἡ ὅποια τηρήσασα τὸν λόγον τῆς ἀπήχθη εἰς τὸν θάνατον· αἱ δὲ λοιπαί, ἡ σεμνοτάτη γραῖα Μερκουρία, μία ἄλλη Ἀμμωναρία καὶ ἡ πολύτεκνος μὲν ἀλλὰ μὴ ἀγαπήσασα τὰ τέκνα τῆς περισσότερον ἀπὸ τὸν Κύριον Διονυσία, ἀπέθανον μὲ σίδηρον, χωρὶς νὰ δοκιμάσουν βασανιστήρια, διότι ὁ ἡγεμῶν ἐντρέπετο νὰ συνεχίσῃ τοὺς ἀκάρπους βασανισμοὺς καὶ νὰ νικᾶται ἀπὸ γυναῖκας· διότι τὰς βασάνους εἶχε δεχθῆ διὰ λογαριασμὸν ὄλων ἡ πρόμαχος Ἀμμωνάριον.

19 »Ὁ δὲ Ἡρων καὶ ὁ Ἀτὴρ καὶ ὁ Ἰσίδωρος, Αἰγύπτιοι, καὶ μαζὶ μὲ αὐτοὺς ὁ Διόσκορος, παιδίον δεκαπενταετές, παρεδόθησαν εἰς τὸν δικαστήν. Αὐτὸς δὲ πρῶτον ἐπεχείρησε νὰ

καὶ πρῶτον τὸ μειράκιον λόγοις τε ἀπατᾶν ὡς εὐπαράγωγον καὶ
 βασάνοις καταναγκάζειν ὡς εὐένδοτον πειρωμένου, οὐτ' ἐπέισθη
 20 οὐτ' εἶξεν ὁ Διόσκορος· τοὺς δὲ λοιποὺς ἀγριώτατα καταξήνας,
 ἐγκαρτερήσαντας πυρὶ καὶ τούτους ἔδωκε. Τὸν δὲ Διόσκορον
 ἐλλαμπρυνάμενόν τε δημοσίᾳ καὶ σοφώτατα πρὸς τὰς ἰδίας πεύ-
 σεις ἀποκρινάμενον θαυμάσας, παρήκεν, ὑπέρθεσιν φήσας εἰς
 μετάνοιαν αὐτῷ διὰ τὴν ἡλικίαν ἐπιμετρεῖν· καὶ νῦν ὁ θεοπρεπέ-
 21 στατος σὺν ἡμῖν ἐστὶν Διόσκορος, εἰς μακρότερον τὸν ἀγῶνα
 καὶ διαρκέστερον μείνας τὸν ἄθλον. Νεμεσίων δέ τις, κἀκεῖνος
 Αἰγύπτιος, ἐσυκοφαντήθη μὲν ὡς δὴ σύνοικος ληστῶν, ἀπολυ-
 σάμενος δὲ ταύτην παρὰ τῷ ἑκατοντάρχῳ τὴν ἀλλοτριωτάτην
 διαβολήν, καταμηνυθεὶς ὡς Χριστιανὸς ἦκεν δεσμώτης ἐπὶ τὸν
 ἡγούμενον· ὁ δὲ ἀδικώτατος διπλαῖς αὐτὸν ἢ τοὺς ληστὰς ταῖς
 τε βασάνοις καὶ ταῖς μάστιξι λυμηνάμενος, μεταξὺ τῶν λη-
 στῶν κατέφλεξε, τιμηθέντα τὸν μακάριον τῷ τοῦ Χριστοῦ παρα-
 δείγματι.

22 Ὡς ἂν ἄθροον δέ τι σύνταγμα στρατιωτικόν, Ἄμμων καὶ Ζήνων
 καὶ Πτολεμαῖος καὶ Ἰγγένης καὶ σὺν αὐτοῖς πρεσβύτης Θεόφι-
 λος, εἰστήκεισαν πρὸ τοῦ δικαστηρίου· κρινομένου δὲ τινος ὡς
 Χριστιανοῦ καὶ πρὸς ἄρνησιν ἤδη ῥέποντος, ἐπρίοντο οὗτοι πα-
 ρεστηκότες, καὶ τοῖς τε προσώποις ἐνένευον καὶ τὰς χεῖρας ἀνέ-
 23 τεινον καὶ συνεσχηματίζοντο τοῖς σώμασιν. Ἐπιστροφῆς δὲ
 πάντων πρὸς αὐτοὺς γενομένης, πρὶν τινὰς αὐτῶν ἄλλως λαβέ-
 σθαι, φθάσαντες ἐπὶ τὸ βᾶθρον ἀνέδραμον, εἶναι Χριστιανοὶ λέ-
 γοντες, ὡς τὸν τε ἡγεμόνα καὶ τοὺς συνέδρους ἐμφόβους γενέ-
 σθαι, καὶ τοὺς μὲν κρινομένους εὐθαρσεστάτους ἐφ' οἷς πείσον-
 ται, φαίνεσθαι, τοὺς δὲ δικάζοντας ἀποδειλιᾶν. Καὶ οὗτοι μὲν
 ἐκ δικαστηρίων ἐνεπόμπευσαν καὶ ἠγαλλιάσαντο τῇ μαρτυρίᾳ,
 θριαμβεύοντος αὐτοὺς ἐνδόξως τοῦ Θεοῦ.

παραπλανήση τὸ μεираκίον με λόγους ὡς εὐκόλα παρασυρό-
 μενον καὶ νὰ τὸ ἐκβιάσῃ με βασανιστήρια ὡς εὐάλωτον, ἀλλ'
 20 ὁ Διόσκορος οὔτε ἐπείσθη οὔτε ὑπεχώρησε· τοὺς δὲ λοιποὺς,
 ἀφοῦ ὑπέμειναν με καρτερίαν τὸ ἀγριώτατον ξήσιμον με
 σίδηρα, παρέδωσε καὶ τούτους εἰς τὸ πῦρ. Τὸν δὲ Διόσκορον
 τὸν ὁποῖον ἐθαύμασε διὰ τὴν λαμπρὰν δημοσίαν παράστασιν
 του καὶ τὰς σοφωτάτας ἀπάντησεις εἰς τὰς ἐρωτήσεις του,
 ἄφησεν ἐλεύθερον, ὀρίσας ἀναβολὴν ἐκδικάσεως τῆς ὑποθέ-
 σεώς του λόγω τῆς ἡλικίας του με τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ μετενόει.
 Καὶ τώρα ὁ θεοπρεπέστατος Διόσκορος εἶναι μαζί μας, παρα-
 μέινας δι' ἓνα μακρότερον ἀγῶνα καὶ δι' ἓνα διαρκέστερον
 21 ἄθλον. Κάποιος δὲ Νεμεσίων, Αἰγύπτιος καὶ ἐκεῖνος, ἐσυκοφαν-
 τήθη ὡς συγκάτοικος ληστῶν, ἀλλ' ἀπαλλαγείς ἀπὸ τὸν
 ἑκατόνταρχον δι' αὐτὴν τὴν παραδοξοτάτην διαβολὴν κα-
 τηγορήθη ὡς Χριστιανός καὶ ἦλθε δέσμιος πρὸ τοῦ διοικη-
 τοῦ· ἐκεῖνος δὲ ὁ ἀδικώτατος, ἀφοῦ ἐπέβαλεν εἰς αὐτὸν τὰς
 βασάνους καὶ τὰς μάστιγας δύο φορές περισσότερον ἀπὸ τοὺς
 ληστές, κατέσφαξε τὸν μακάριον μεταξὺ τῶν ληστῶν, τι-
 μηθέντα με τὸ παράδειγμα τοῦ Χριστοῦ.

22 »Παρίστατο πρὸ τοῦ δικαστηρίου μία πλήρης στρατιω-
 τικὴ ὁμάς, ὁ Ἄμμων, ὁ Ζήνων, ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Ἰγγένης καὶ
 μαζί με αὐτοὺς ὁ γέρων Θεόφιλος· ὅταν δὲ ἐκρίνετο κάποιος
 ὡς Χριστιανός καὶ ἦτο ἤδη ἔτοιμος ν' ἀρνηθῆ, οὔτοι εὕρισκό-
 μενοι πλησίον τοῦ ἔτριζον τοὺς ὀδόντας, τοῦ ἔκαμον νοήματα
 με τὰ πρόσωπα, ἦπλωναν τὰς χεῖρας καὶ ἐκίνουν τὰ σώματα.
 23 Ὅταν δὲ ὅλοι ἐστράφησαν πρὸς αὐτοὺς, αὐτοὶ πρὶν μάλιστα
 νὰ συλληφθῆ κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς, ἐπρόφθασαν καὶ ἀνέβησαν
 εἰς τὸ βᾶθρον, λέγοντες ὅτι εἶναι Χριστιανοί· τόσον ὁ διοι-
 κητῆς ὅσον καὶ οἱ σύεδροι κατελήφθησαν ἀπὸ φόβον, καὶ
 οἱ μὲν κρινόμενοι ἐφαίνοντο γεμᾶτοι θάρρος δι' ὅσα θὰ ἐπά-
 θαινον, οἱ δὲ δικασταὶ ἐδεικνύοντο δειλοί. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἐξῆλ-
 θον ἀπὸ τὸ δικαστήριον ἐπισήμως καὶ ἠσθάνοντο ἀγαλλία-
 σιν, καθὼς ὁ Θεὸς τοὺς ἠτοίμαζεν ἔνδοξον θρίαμβον».

μβ. Περὶ ὧν ἄλλων ὁ
Διονύσιος ἱστορεῖ

- 42 1** «Ἄλλοι δὲ πλεῖστοι κατὰ πόλεις καὶ κώμας ὑπὸ τῶν ἐθνῶν διεσπάρσθησαν, ὧν ἑνὸς παραδείγματος ἕνεκεν ἐπιμνησθήσομαι. Ἰσχυρίων ἐπετρόπευέ τιμι τῶν ἀρχόντων ἐπὶ μισθῷ. Τοῦτον ὁ μισθοδότης ἐκέλευσε θῦσαι, μὴ πειθόμενον ὕβριζεν, ἐμμένοντα προεπηλάκιζεν, ὑφιστάμενον¹, βακτηρίαν μεγίστην λαβῶν διὰ τῶν ἐντέρων καὶ τῶν σπλάχνων διώσας, ἀπέκτεινεν.
- 2** Τί δεῖ λέγειν τὸ πλῆθος τῶν ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι πλανηθέντων, ὑπὸ λιμοῦ καὶ δίψης καὶ κρούους καὶ νόσων καὶ ληστῶν καὶ θηρίων διεφθαρμένων; ὧν οἱ περιγενόμενοι τῆς ἐκείνων εἰσὶν ἐκλογῆς καὶ νίκης μάρτυρες, ἐν δὲ καὶ τούτων εἰς δήλωσιν
- 3** ἔργον παραθήσομαι. Χαιρήμων ἦν ὑπέργηρος τῆς Νείλου καλουμένης πόλεως ἐπίσκοπος. Οὗτος εἰς τὸ Ἀράβιον ὄρος ἅμα τῇ συμβίῳ ἑαυτοῦ φυγῶν, οὐκ ἐπανελήλυθεν, οὐδὲ ἐδυνήθησαν ἰδεῖν οὐκέτι, καίτοι πολλὰ διερευνησάμενοι, οἱ ἀδελφοὶ οὔτε αὐ-
- 4** τοὺς οὔτε τὰ σώματα. Πολλοὶ δὲ οἱ κατ' αὐτὸ τὸ Ἀραβικὸν ὄρος ἐξανδραποδισθέντες ὑπὸ βαρβάρων Σαρακηνῶν¹ ὧν οἱ μὲν μόλις ἐπὶ πολλοῖς χρήμασιν ἐλυτρώθησαν, οἱ δὲ μέχρι νῦν οὐδέπω. Καὶ ταῦτα διεξῆλθον οὐ μῶτην, ἀδελφέ, ἀλλ' ἵνα εἰδῆς ὅσα καὶ ἡλίκα δεινὰ παρ' ἡμῖν συνέβη· ὧν οἱ μᾶλλον πεπειραμένοι πλείονα ἂν εἶδεῖεν».
- 5** Εἶτα τούτοις ἐπιφέρει μετὰ βραχέα λέγων· «αὐτοὶ τοίνυν οἱ θεῖοι μάρτυρες παρ' ἡμῖν, οἱ νῦν τοῦ Χριστοῦ πάροεδροι καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι τῆς κρίσεως αὐτοῦ καὶ συνδικάζοντες αὐτῷ, τῶν παραπεπτωκότων ἀδελφῶν τινὰς ὑπευ-

1. ὑφιστάμενον Χρήστου ὑφισταμένου κώδ., ἐκδ.

μβ'. Οἱ ἄλλοι μάρτυρες τοὺς
ὁποῖους ἀναφέρει ὁ Διονύσιος

- 42** 1 «Πλείστοι δὲ ἄλλοι εἰς πόλεις καὶ κώμας ἐξεσχίσθησαν ἀπὸ τοὺς Ἐθνικούς, τῶν ὁποίων θὰ μνημονεύσω ἕνα χάριν παραδείγματος. Ὁ Ἰσχυρίων διεχειρίζετο τὴν περιουσίαν ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας μὲ μισθόν. Ὁ ἐργοδότης του τὸν διέταξε νὰ θυσιάσῃ, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐπέιθετο τὸν ὕβρισε, καθὼς ἐπέμενε, τὸν προσέβαλε, ἀφοῦ ἀνθίστατο τὸν ἐφόνευσε τρυπῶν τὰ ἔντερα καὶ τὰ σπλάγχνα μὲ μίαν πολὺ μεγάλην βακτηρίαν.
- 2 Τί χρειάζεται νὰ ἀναφέρω τὸ πλῆθος τῶν περιπλανηθέντων εἰς τὰς ἐρημίας καὶ τὰ ὄρη, οἱ ὁποῖοι ἀπέθνησκον ἀπὸ πείναν, δίψαν, κρύον, νόσους, ληστές, θηρία; Οἱ διασωθέντες ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι μάρτυρες τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς νίκης ἐκείνων, θὰ παραθέσω δὲ εἰς ἀπόδειξιν ἐν ἔργον καὶ περὶ αὐτῶν.
- 3 Ὁ Χαιρήμων ἦτο ὑπέργηνως ἐπίσκοπος τῆς ὀνομαζομένης Νειλουπόλεως. Αὐτός, διαφυγὼν εἰς τὸ Ἀράβιον ὄρος μαζὶ μὲ τὴν σύζυγόν του, δὲν ἐπανῆλθε, καὶ οἱ ἀδελφοί, ἂν καὶ ἕκαμαν πολλὰς ἐρεύνας, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἴδουν πλεόν οὔτε αὐτοὺς
- 4 οὔτε τὰ σώματά των. Εἶναι δὲ πολλοὶ οἱ ὀδηγηθέντες εἰς δουλείαν ἀπὸ τοὺς βαρβάρους Σαρακηνοὺς εἰς τὸ Ἀραβικὸν ὄρος· Ἀπὸ αὐτοὺς ἄλλοι μὲν ἠλευθερώθησαν δύσκολα ἔπειτα ἀπὸ καταβολὴν πολλῶν χρημάτων, ἄλλοι δὲ δὲν τὸ ἐπέτυχον ποτὲ ἕως τώρα. Διηγῆθην αὐτά, ἀδελφέ, ὅχι εἰς μάτην, ἀλλὰ διὰ νὰ γνωρίσης πόσα καὶ πόσον μεγάλα δεινὰ συνέβησαν πλησίον μας. Ἴσως θὰ ἐγνώριζον περισσότερα αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἀπέκτησαν μεγαλυτέραν πείραν αὐτῶν».
- 5 Ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγα ἄλλα προσθέτει εἰς αὐτά. «Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ πλησίον μας θεῖοι μάρτυρες ⁷⁰, οἱ ὁποῖοι εἶναι τώρα πάρεδροι τοῦ Χριστοῦ, κοινωνοὶ τῆς βασιλείας του, μέτοχοι κρίσεώς του καὶ συνδικασταὶ του, ἔθεσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν

70. Πρόκειται περὶ τῶν ὁμολογητῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τώρα εἶναι συμμέτοχοι τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔχουν δικαιώματα ἀφέσεως

θύνους τοῖς τῶν θυσίων ἐγκλήμασι γενομένους προσελάβοντο, καὶ τὴν ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν αὐτῶν ἰδόντες δεκτὴν τε γενέσθαι δυναμένην τῷ μὴ βουλομένῳ καθόλου τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τὴν μετάνοιαν δοκιμάσαντες, εἰσεδέξαντο καὶ συνήγαγον καὶ συνέστησαν καὶ προσευχῶν αὐτοῖς καὶ ἐστιάσεων
 6 ἐκοινώνησαν. Τί οὖν ἡμῖν, ἀδελφοί, περὶ τούτων συμβουλευέτε; Τί ἡμῖν πρακτέον; Σύμψηφοι καὶ ὁμογνώμονες αὐτοῖς καταστῶμεν καὶ τὴν κρίσιν αὐτῶν καὶ τὴν χάριν φυλάξωμεν καὶ τοῖς ἐλεηθεῖσιν ὑπ' αὐτῶν χρηστευσώμεθα, ἢ τὴν κρίσιν αὐτῶν ἄδικον ποιησώμεθα καὶ δοκιμαστάς αὐτοὺς τῆς ἐκείνων γνώμης ἐπιστήσωμεν καὶ τὴν χρηστότητα λυπήσωμεν καὶ τὴν τάξιν ἀνασκευάσωμεν;».

μγ'. Περὶ Νοουᾶτου, οἷός τις
 ἦν τὸν τρόπον, καὶ περὶ τῆς
 κατ' αὐτὸν αἰρέσεως

43 1 Ταῦτα δ' εἰκότως ὁ Διονύσιος παρατέθειται, τὸν περὶ τῶν ἐξησθενηκότων κατὰ τὸν τοῦ διωγμοῦ καιρὸν ἀνακινῶν λόγον, ἐπειδήπερ τῇ κατὰ τούτων ἀρθεῖς ὑπερηφανία Νοουάτος, τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας πρεσβύτερος, ὡς μηκέτ' οὔσης αὐτοῖς σωτηρίας ἐλπίδος μηδ' εἰ πάντα τὰ εἰς ἐπιστροφὴν γνησίαν καὶ καθαρὰν ἐξομολόγησιν ἐπιτελοῖεν, ἰδίας αἰρέσεως τῶν κατὰ λογισμοῦ φυσίωσιν Καθαροῦς ἑαυτοὺς ἀποφηνάντων ἀρχηγὸς καθίσταται· ἐφ' ᾧ συνόδου μεγίστης ἐπὶ Ῥώμης συγκροτηθείσης
 2 ἐξήκοντα μὲν τὸν ἀριθμὸν ἐπισκόπων, πλειόνων δ' ἔτι μᾶλλον πρεσβυτέρων τε καὶ διακόνων, ἰδίως τε κατὰ τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας τῶν κατὰ χώραν ποιμένων περὶ τοῦ πρακτέου διεσκευασμένων, δόγμα παρίσταται τοῖς πᾶσι, τὸν μὲν Νοουάτον ἅμα τοῖς σὺν

71. Ὁ ἡγέτης τοῦ σχίσματος εἰς τὴν Ῥώμην ἐλέγετο Νοουατιανὸς —ὅπως τὸν ὀνομάζει κατωτέρω εἰς ἐπιστολὴν του ὁ Διονύσιος—ἀλλ' ὁ Εὐσέβιος τὸν ἀποκαλεῖ Νοουᾶτον συγχέων προφανῶς αὐτὸν μὲ τὸν πρεσβύτερον Καρχηδόνιον Νοουᾶτον.

των μερικούς ἀπὸ τοὺς πεπτωκότας ἀδελφούς, οἱ ὅποιοι εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ δώσουν λόγον διὰ τὰς σχετικὰς μετὰς θυσίας κατηγορίας, καί, ἰδόντες τὴν ἐπιστροφήν καὶ μετάνοιαν των καὶ κρίναντες ὅτι ἤμπορεῖ νὰ γίνῃ δεκτὴ ἀπὸ ἐκεῖνον ὁ ὅποιος δὲν θέλει καθόλου τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ παρὰ τὴν μετάνοιαν, τοὺς ἐδέχθησαν, τοὺς συνεκέντρωσαν, τοὺς συνήνωσαν καὶ ἐμοιράσθησαν μαζί των τὰς προσευχὰς καὶ τὸ γεῦμα. Τί νὰ πράξωμεν λοιπὸν, ἀδελφοί; νὰ γίνωμεν 6 σύμφηφοι καὶ ὁμόφρονες μετὰ αὐτούς, νὰ φυλάξωμεν τὴν κρίσιν καὶ τὴν χάριν των καὶ νὰ φανῶμεν εὐμενεῖς πρὸς τοὺς ἐλεηθέντας ἀπὸ αὐτούς, ἢ νὰ θεωρήσωμεν τὴν κρίσιν των ἄδικον, νὰ αὐτοδιορισθῶμεν ἐλεγκταὶ αὐτῶν, νὰ λυπήσωμεν τὴν καλωσύνην των καὶ νὰ ἀνατρέψωμεν τὴν τάξιν τὴν ὁποίαν ὥρισαν αὐτοί;».

μγ'. Περὶ τοῦ Νοβάτου, τοῦ βίου καὶ τῆς αἱρέσεώς του

431 Αὐτὰ εἶναι ὅσα εὐλόγως ἐξέθεσεν ὁ Διονύσιος, ἀνακινῶν τὸ ζήτημα τῶν ἀδελφῶν οἱ ὅποιοι ἐφάνησαν ἀνίσχυροι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ διωγμοῦ, ἐπειδὴ ὁ Νοβάτος⁷¹, πρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ρωμαίων, κινούμενος ἀπὸ ὑπερήφανον διάθεσιν κατ' αὐτῶν καὶ διδάσκων ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον καμμία ἐλπίς σωτηρίας δι' αὐτούς οὔτε ἂν ἐπιτελέσουν ὅλα ὅσα εἶναι καθωρισμένα διὰ τὴν εἰλικρινῆ ἐπιστροφήν καὶ καθαρὰν ἐξομολόγησιν, ἐγένεν ἀρχηγὸς τῆς ἰδιαιτέρας αἱρέσεως ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἀπὸ φούσκωμα τοῦ λογισμοῦ των ἀνεκή- 2 ρυξαν τοὺς ἑαυτοὺς των Καθαρούς. Διὰ τὸ θέμα τοῦτο συνεκροτήθη μεγάλη σύνοδος εἰς τὴν Ρώμην μετὰ συμμετοχὴν ἐξήκοντα ἐπισκόπων, περισσοτέρων δὲ ἀκόμη πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ἐπίσης δὲ συνεσκέφθησαν διὰ τὰ πρακτέα καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας οἱ κατὰ τόπους ποιμένες. Ἀπεφάσισαν δὲ ὅλοι, τὸν μὲν Νοβάτον καὶ τοὺς ὄπαδούς του οἱ ὅποιοι

αὐτῷ συνεπαρθεῖσι τοὺς τε συνευδοκεῖν τῇμισαδέλφῳ καὶ ἀπανθρωποτάτῃ γνώμῃ τάνδρὸς προαιρουμένους ἐν ἄλλοτρίοις τῆς ἐκκλησίας ἡγεῖσθαι, τοὺς δὲ τῇ συμφορᾷ περιπεπτωκότας τῶν ἀδελφῶν ἰᾶσθαι καὶ θεραπεύειν τοῖς τῆς μετανοίας φαρμάκοις.

3 Ἦλθον δ' οὖν εἰς ἡμᾶς ἐπιστολαὶ Κορνηλίου Ῥωμαίων ἐπισκόπου πρὸς τὸν τῆς Ἀντιοχείων ἐκκλησίας Φάβιον, δηλοῦσαι τὰ περὶ τῆς Ῥωμαίων συνόδου καὶ τὰ δόξαντα τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἀφρικὴν καὶ τὰς αὐτόθι χώρας, καὶ ἄλλαι πάλιν, Ῥωμαϊκῇ φωνῇ συντεταγμέναι, Κυπριανοῦ καὶ τῶν ἄμ' αὐτῷ κατὰ τὴν Ἀφρικὴν, δι' ὧν τὸ καὶ αὐτοὺς συνευδοκεῖν τῷ δεῖν τυγχάνειν ἐπικουρίας τοὺς πεπειρασμένους ἐνεφαίνετο καὶ τῷ χρῆναι εὐλόγως τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐκκήρυκτον ποιήσασθαι τὸν τῆς αἰρέσεως ἀρχηγὸν πάντας τε ὁμοίως τοὺς συνεπαγομένους αὐτῷ.

4 Ταύταις ἄλλη τις ἐπιστολὴ συνῆπτο τοῦ Κορνηλίου περὶ τῶν κατὰ τὴν σύνοδον ἄρεσάντων καὶ πάλιν ἑτέρα περὶ τῶν κατὰ Νοουάτον πραχθέντων· ἃφ' ἧς καὶ μέρη παραθέσθαι οὐδὲν ἂν κωλύοι, ὅπως εἰδεῖεν τὰ κατ' αὐτὸν οἱ τῆδε ἐντυγχάνοντες τῇ
5 γραφῇ. Τὸν δὲ οὖν Φάβιον ἀναδιδάσκων ὁποῖός τις ὁ Νοουάτος γεγόνοι τὸν τρόπον, αὐτὰ δὲ ταῦτα γράφει ὁ Κορνήλιος. «Ἴνα δὲ γνῶς ὅτι πρόπαλαι ὀρεγόμενος τῆς ἐπισκοπῆς ὁ θαυμάσιος οὗτος καὶ κρύπτων ἐν αὐτῷ τὴν προπετῆ ταύτην αὐτοῦ ἐπιθυμίαν ἐλάνθανεν, ἐπικαλύμματι τῆς αὐτοῦ ἀπονοίας τῷ κατ' ἀρχὰς σὺν αὐτῷ τοὺς ὁμολογητὰς ἐσχηκέναι χρώμενος, εἰπεῖν βού-
6 λομαι. Μάξιμος πρεσβύτερος τῶν παρ' ἡμῖν καὶ Οὐρβανός, δις τὴν ἐξ ὁμολογίας δόξαν ἀρίστην καρπωσάμενοι, Σιδόνιός τε καὶ Κελερῖνος, ἀνὴρ ὃς πάσας βασάνους διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ ἔλεον καρτερικώτατα διενέγκας καὶ τῇ ῥώμῃ τῆς αὐτοῦ πίστεως τὸ ἀσθενὲς τῆς σαρκὸς ἐπιρρώσας, κατὰ κράτος νενίκηκε τὸν ἀντικεί-

ἔχουν συνεπαρθῆ με αὐτόν, καθὼς καὶ ὄλους τοὺς προτιμοῦν-
τας νὰ συμφωνοῦν με τὴν μισάδελφον καὶ μισανθρωποπάτην
γνώμην τοῦ ἀνδρὸς νὰ θεωροῦν ξένους πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν,
τοὺς δὲ ἀδελφοὺς οἱ ὅποιοι ἔχουν περιπέσει εἰς τὴν συμφορὰν
νὰ περιποιηθοῦν καὶ θεραπεύσουν με τὰ φάρμακα τῆς μετα-
νοίας.

3 Ἦλθε λοιπὸν εἰς ἡμᾶς ἐπιστολὴ τοῦ ἐπισκόπου Ρωμαίων
Κορνηλίου πρὸς τὸν Φάβιον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀντιοχέ-
ων, πληροφοροῦσα περὶ τῶν σχετικῶν με τὴν σύνοδον τῶν
Ρωμαίων καὶ τῶν ἀποφασισθέντων ἀπὸ τοὺς εἰς τὴν Ἰτα-
λίαν, τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὰς ἐκεῖ χώρας, καὶ ἄλλη ἐπιστολὴ τοῦ
Κυπριανοῦ καὶ τῶν εἰς τὴν Ἀφρικὴν συναδέλφων του συν-
τεταγμένη εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν με τὴν ὁποίαν ἐδηλώ-
νετο ὅτι συμφωνοῦν καὶ αὐτοὶ ὅτι πρέπει νὰ εὐρίσκουν βοή-
θειαν ὅσοι ὑπέκυψαν εἰς τὸν πειρασμὸν καὶ ὅτι φυσικὰ πρέπει
νὰ ἀποκηρυχθῆ ἀπὸ τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν ὁ ἀρχηγὸς
τῆς αἰρέσεως καὶ ὅλοι ὅσοι συμβαδίζουν με αὐτόν.

4 Συνημμένη με τὴν ἀνωτέρω ἦτο μία ἄλλη ἐπιστολὴ τοῦ
Κορνηλίου περὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου καὶ ἐπίσης ἄλλη
περὶ τῶν πραχθέντων ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Νοβάτου. Τίποτε
δὲν θὰ ἠμπόδιζε νὰ παραθέσωμεν ἀπὸ αὐτὴν τμήματα, διὰ νὰ
γνωρίζουν τὰ σχετικὰ με αὐτόν ὅσοι διαβάζουν αὐτὸ τὸ σύγ-
5 γραμμα. Ὁ Κορνήλιος λοιπὸν, πληροφορῶν τὸν Φάβιον ποία
ἦτο ἡ διαγωγὴ τοῦ Νοβάτου, γράφει τὰ ἑξῆς. «Θέλω δὲ νὰ
ὁμιλήσω διὰ νὰ μάθης ὅτι ὁ θαυμάσιος αὐτὸς ἄνθρωπος, ὀρεγό-
μενος ἀπὸ παλαιὰ τῆς ἐπισκοπῆς, ἔκρυπτε προσεκτικὰ μέσα
του τὴν αὐθάδη αὐτὴν ἐπιθυμίαν, χρησιμοποιοῦν ὡς προκά-
λυμμα τῆς μανίας του τὸ ὅτι κατ' ἀρχὰς εἶχε μαζί του τοὺς
6 ὁμολογητάς. Ὁ Μάξιμος, πρεσβύτερος εἰς ἡμᾶς, καὶ ὁ Οὐρ-
βανὸς, οἱ ὅποιοι ἐκέρδισαν δύο φορὰς τὴν ἐξαίρετον δόξαν τῆς
ὁμολογίας, ὁ Σιδόνιος καὶ ὁ Κελερίνος, ἀνὴρ ὁ ὅποιος ὑπομεί-
νας καρτερικώτατα ὅλας τὰς βασάνους με τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ
καὶ ἐνισχύσας τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς με τὴν δύναμιν τῆς

μενον, οὗτοι δὴ οὖν οἱ ἄνδρες κατανόησαντες αὐτὸν καὶ καταφω-
 ράσαντες τὴν ἐν αὐτῷ πανουργίαν τε καὶ παλιμβολίαν τὰς τε
 ἐπιτορκίας καὶ τὰς ψευδολογίας καὶ τὴν ἀκοινωνησίαν αὐτοῦ καὶ
 λυκοφιλίαν, ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν, καὶ ἅπαντα αὐ-
 τοῦ τὰ τεχνάσματα καὶ πονηρεύματα, ἃ ἐκ πολλοῦ ἔχων ἐν ἑαυτῷ
 ὑπεστέλλετο, παρόντων ἱκανῶν τοῦτο μὲν ἐπισκόπων τοῦτο δὲ
 πρεσβυτέρων καὶ λαϊκῶν ἀνδρῶν παμπόλλων, ἐξήγγειλαν, ἀπο-
 δυρόμενοι καὶ μεταγινώσκοντες ἐφ' οἷς πεισθέντες τῷ δολερῷ
 καὶ κακοήθει θηρίῳ πρὸς ὀλίγον χρόνον τῆς ἐκκλησίας ἀπελεί-
 φθησαν»).

- 7 Εἶτα μετὰ βραχεία φησὶν· «ἀμήχανον ὄσην, ἀγαπητὲ ἀδελ-
 φέ, τροπὴν καὶ μεταβολὴν ἐν βραχεῖ καιρῷ ἐθεασάμεθα ἐπ' αὐ-
 τοῦ γεγενημένην. Ὁ γάρ τοι λαμπρότατος καὶ δι' ὄρκων φοβε-
 ρῶν τινῶν πιστούμενος τὸ μηδ' ὄλως ἐπισκοπῆς ὀρέγεσθαι, αἰφνί-
 διον ἐπίσκοπος ὡσπερ ἐκ μαγγάνου τινὸς εἰς τὸ μέσον ῥιφεῖς
 8 ἀναφαίνεται. Οὗτος γάρ τοι ὁ δογματιστής, ὁ τῆς ἐκκλησιαστι-
 κῆς ἐπιστήμης ὑπερασπιστής, ὀπηνίκα παρασπᾶσθαί τε καὶ
 ὑφαρπάζειν τὴν μὴ δοθεῖσαν αὐτῷ ἄνωθεν ἐπισκοπὴν ἐπεχεί-
 ρει, δύο ἑαυτῷ κοινωνούς, ἀπεγνωκότας τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας,
 ἐπελέξατο, ὡς ἂν εἰς βραχὺ τι μέρος καὶ ἐλάχιστον τῆς Ἰταλίας
 ἀποστείλῃ κάκειῖθεν ἐπισκόπους τρεῖς, ἀνθρώπους ἀγροίκους
 καὶ ἀπλουστάτους, πλαστῆ τινι ἐπιχειρήσει ἐξαπατήσῃ διαβε-
 βηβαιοῦμενος καὶ δισχυριζόμενος δεῖν αὐτοὺς ἐν τάχει παραγε-
 νέσθαι εἰς Ῥώμην, ὡς δῆθεν πᾶσα ἤτις δήποτε οὖν διχοστασία
 γεγонуῖα σὺν καὶ ἑτέροις ἐπισκόποις καὶ αὐτῶν μεσιτευόντων
 9 διαλυθῆ· οὗς παραγενομένους, ἅτε δὴ, ὡς ἔφθημεν λέγοντες,
 ἀνθρώπους ἀπλουστέρους περὶ τὰς τῶν πονηρῶν μηχανάς τε
 καὶ ῥαδιουργίας, συγκλεισθέντας ὑπὸ τινῶν ὁμοίων αὐτῷ τετα-
 ραγμένων ἀνθρώπων, ὥρα δεκάτῃ, μεθύοντας καὶ κραιπαλῶν-

72. Ἴσως ἐδῶ ὁ Κορνήλιος ὑπαινίσσεται τὴν σύνταξιν δογματικοῦ ἔρ-
 γου ὑπὸ τοῦ Νοουάτου, τοῦ De Trinitate Dei.

πίστεώς του, ἐνίκησεν ὀλοκληρωτικῶς τὸν ἀντίπαλον· αὐτοὶ λοιπὸν οἱ ἄνδρες, ἀφοῦ τὸν ἀντελήφθησαν καὶ ἀνεκάλυψαν ἐπάνω του τὴν πανουργίαν καὶ διπλοπροσωπίαν, τὰς ἐπιτορκίας καὶ τὰς ψευδολογίας, τὴν ἀκοινωνησίαν καὶ τὴν λυκοφιλίαν, ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν καὶ κατήγγειλαν ὅλα τὰ τεχνάσματα καὶ πονηρεύματά του, τὰ ὅποια εἶχε ἀπὸ πολὺν καιρὸν κρυμμένα μέσα του, παρουσίᾳ ἀρκετῶν ἐπισκόπων, καθὼς ἐπίσης καὶ πρεσβυτέρων καὶ πολυαριθμῶν λαϊκῶν, κλαίοντες καὶ μετανοοῦντες διότι δι' ὀλίγον χρόνον ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν πεισθέντες εἰς τὸ δόλιον καὶ κακὸν θηρίον».

- 7 Ἀκολουθῶς, ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγα, λέγει. «Εἶναι ἀδύνατον, ἀγαπητέ ἀδελφέ, νὰ ἐκφρασθῆ τὸ πόσην μεταμόρφωσιν καὶ μεταβολὴν εἶδομεν νὰ πραγματοποιηῖται εἰς αὐτὸν ἐντὸς συντόμου χρόνου. Διότι αὐτὸς ὁ λαμπρότατος ἄνθρωπος, ὁ ὅποῖος ἐβεβαίωνε μὲ φοβεροὺς ὄρκους ὅτι δὲν ὀρέγεται καθόλου ἐπισκοπῆς, παρουσιάζεται αἰφνιδίως ἐπίσκοπος ὡσὰν νὰ
- 8 ἐρρίφθη εἰς τὴν μέσην ἀπὸ μαγικὸν μηχανήμα. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ δογματιστής ⁷², ὁ ὑπερασπιστὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιστήμης, ὅταν ἐπεχειρεῖ ν' ἀποσπάσῃ καὶ ἀρπάξῃ τὴν ἐπισκοπὴν ἣ ὅποια δὲν τοῦ εἶχε δοθῆ ἄνωθεν, ἐδιάλεξε δύο συνόδους, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀπελπισθῆ διὰ τὴν σωτηρίαν των, διὰ νὰ τοὺς στείλῃ εἰς μικρὸν καὶ ἀσήμαντον μέρος τῆς Ἰταλίας καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ἐξαπατήσῃ μὲ δόλια ἐπιχειρήματα τρεῖς ἐπισκόπους, ἀνθρώπους ἀγροίκους καὶ ἀφελεῖς, διαβεβαιῶντων καὶ ἰσχυριζόμενος ὅτι πρέπει νὰ φθάσουν γρήγορα εἰς τὴν Ρώμην, διὰ νὰ διαλυθῆ δῆθεν μὲ τὴν μεσολάβησιν αὐτῶν, μαζὶ καὶ μὲ ἄλλους ἐπισκόπους, ὅποιαδήποτε διχοστασία
- 9 ἐδημιουργήθη. Τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, ἀπλοϊκοὺς ὅπως εἶπομεν πρὸ ὀλίγου, καὶ μὴ ἀντιλαμβανομένους τὰς μηχανὰς καὶ ραδιουργίας τῶν πονηρῶν,, κλεισμένους εἰς οἶκημα ἀπὸ μερικῶν ἀνθρώπων ταραγμένους ὁμοίως μὲ αὐτόν, εἰς κατάστασιν μέθης καὶ κραιπάλης, τοὺς ἠνάγκασε μὲ βίαν νὰ τοῦ

τας, μετὰ βίας ἠνάγκασεν εἰκονικῇ τινι καὶ ματαίᾳ χειροπιθεσίᾳ ἐπισκοπὴν αὐτῷ δοῦναι, ἣν ἐνέδρα καὶ πανουργία, μὴ ἐπιβάλλουσαν αὐτῷ, ἐκδικεῖ· ἐξ ὧν εἷς μετ' οὐ πολὺ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀποδυρόμενος καὶ ἐξομολογούμενος τὸ ἑαυτοῦ ἁμάρτημα, ᾧ καὶ ἐκοινωνήσαμεν λαϊκῶ, ὑπὲρ αὐτοῦ δεηθέντος παντὸς τοῦ παρόντος λαοῦ· καὶ τῶν λοιπῶν δὲ ἐπισκόπων διαδόχους εἰς τοὺς τόπους, ἐν οἷς ἦσαν, χειροτονήσαντες ἀπεστάλακαμεν.

11 Ὁ ἐκδικητὴς οὖν τοῦ εὐαγγελίου οὐκ ἠπίστατο ἓνα ἐπισκοπον δεῖν εἶναι ἐν καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ἣ οὐκ ἠγνόει — πῶς γάρ; — Πρεσβυτέρους εἶναι τεσσαράκοντα ἐξ, διακόνους ἑπτὰ, ὑποδιακόνους ἑπτὰ, ἀκολουθούς δύο καὶ τεσσαράκοντα, ἐξορκιστὰς δὲ καὶ ἀναγνώστας ἅμα πυλωροῖς δύο καὶ πενήκοντα, χήρας σὺν θλιβομένοις ὑπὲρ τὰς χιλίας πεντακοσίας, οὓς πάντας 12 ἢ τοῦ δεσπότου χάρις καὶ φιλανθρωπία διατρέφει· ὃν οὐδὲ τοσοῦτο πλῆθος καὶ οὕτως ἀναγκαῖον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας πλούσιός τε καὶ πληθύνων ἀριθμὸς μετὰ μεγίστου καὶ ἀναριθμήτου λαοῦ, ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἀπογνώσεώς τε καὶ ἀπαγορεύσεως ἀνέτρεψέ τε καὶ ἀνεκαλέσατο εἰς τὴν ἐκκλησίαν».

13 Καὶ αὖθις μετ' ἕτερα τούτοις προστίθησι ταῦτα· «φέρε δὴ, ἐξῆς εἶπωμεν τίσιν ἔργοις ἢ τίσι πολιτείαις τεθαρορηκῶς ἀντεποιήθη τῆς ἐπισκοπῆς. Ἐὰρ γε διὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀνεστράφθαι καὶ πολλοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ αὐτῆς ἠγωνίσθαι καὶ ἐν κινδύνοις πολλοῖς τε καὶ μεγάλοις ἔνεκα τῆς θεοσεβείας γεγο- 14 νέναι; Ἄλλ' οὐκ ἔστιν· ᾧ γε ἀφορμὴ τοῦ πιστεῦσαι γέγονεν ὁ σατανᾶς, φοιτήσας εἰς αὐτὸν καὶ οἰκήσας ἐν αὐτῷ χρόνον ἰκανόν· ὃς βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἐπορκιστῶν νόσῳ περιπεσὼν χαλεπῇ καὶ ἀποθανεῖσθαι ὅσον οὐδέπω νομιζόμενος, ἐν αὐτῇ τῇ

δώσουν με εικονικήν και ματαίαν χειροθεσίαν μίαν ἐπισκοπήν τὴν ὁποίαν διεκδικεῖ με ἐνέδραν καὶ πανουργίαν χωρὶς νὰ 10 τοῦ ἀνήκη. Εἰς ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους αὐτοὺς μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, κλαίων καὶ ἐξομολογούμενος τὸ ἀμάρτημά του, καὶ τὸν ἐδέχθημεν εἰς κοινωνίαν ὡς λαϊκόν, με τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ δεήσεις ὀλοκλήρου τοῦ παρισταμένου λαοῦ· καὶ τῶν ἄλλων δὲ ἐπισκόπων ἐστείλαμεν, ἀφοῦ ἐχειροτονήσαμεν, ἐπισκόπους εἰς τοὺς τόπους ὅπου ἦσαν.

11 »Ὁ ἐκδικητὴς λοιπὸν αὐτὸς τοῦ εὐαγγελίου δὲν ἐγνώριζεν ὅτι εἰς μίαν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν μόνον εἰς ἐπίσκοπος πρέπει νὰ ὑπάρχη, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἡγνόμεν—πῶς ἦτο δυνατόν;—ὅτι ὑπάρχουν τεσσαράκοντα ἕξ πρεσβύτεροι, ἑπτὰ διάκονοι, ἑπτὰ ὑποδιάκονοι, τεσσαράκοντα δύο ἀκόλουθοι, πεντήκοντα δύο δὲ ἐξορκισταὶ καὶ ἀναγνῶσταὶ μαζί με τοὺς πυλωροὺς, χίλιοι πεντακόσιοι χῆραι μαζί με τοὺς ἐνδεεῖς, τοὺς ὁποίους διατρέφει ὅλους ἡ χάρις καὶ φιλανθρωπία τοῦ 12 Δεσπότη. Αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, οὔτε τὸ τόσον ἀναγκαῖον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μέγα αὐτὸ πλῆθος λειτουργῶν, τὸ πλοῦσιον καὶ ἄφθονον εἰς ἀριθμὸν διὰ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, μαζί με τὸν μέγιστον καὶ ἀναρίθμητον λαόν, δὲν τὸν μετέστρεψε καὶ δὲν τὸν ἀνεκάλεσεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν».

13 Καὶ πάλιν ἔπειτα ἀπὸ ἄλλα προσθέτει εἰς αὐτὰ ταῦτα. «Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἄς εἴπωμεν εἰς τὴν συνέχειαν, εἰς ποῖα ἔργα καὶ εἰς ποῖαν διαγωγὴν ἐβασίσθη διὰ νὰ ἔχη τὸ θάρρος νὰ διεκδικήσῃ τὴν ἐπισκοπήν. Ἄρα γε διὰ τὸ ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἐζησεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἠγωνίσθη πολλοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ἔνεκα τῆς θεοσεβείας περιῆλθεν εἰς πολλοὺς καὶ μεγάλους κινδύνους; Ἄλλὰ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν συμβαίνει 14 ἀφοῦ ἀφορμὴ τοῦ νὰ πιστεύσῃ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἐγινεν ὁ Σατανᾶς, ἐπισκεφθεὶς αὐτὸν καὶ κατοικήσας εἰς αὐτὸν ἀρκετὸν χρόνον· ἀφοῦ αὐτὸς, ὅταν ἔπεσεν εἰς βαρεῖαν νόσον καὶ ἐνομίζετο ὅτι ἦτο πλησίον τοῦ θανάτου ὅσον ποτὲ ἄλλοτε, βοηθούμενος ἀπὸ ἐξορκιστὰς εἰς τὴν κλίνην ὅπου ἔκειτο, ἔλα-

κλίνη, οὗ ἔκειτο, περιχυθεὶς ἔλαβεν, εἴ γε χρὴ λέγειν τὸν τοιοῦ-
 15 τον εἰληφέναι. Οὐ μὴν οὐδὲ τῶν λοιπῶν ἔτυχε, διαφυγὼν τὴν νόσον, ὣν χρὴ μεταλαμβάνειν κατὰ τὸν τῆς ἐκκλησίας κανόνα, τοῦ τε σφραγισθῆναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου· τούτων δὲ μὴ τυχόν, πῶς ἂν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔτυχεν;»

16 Καὶ πάλιν μετὰ βραχέα φησὶν· «ὁ διὰ δειλίαν καὶ φιλοζωίαν ἐν τῷ καιρῷ τῆς διώξεως πρεσβύτερον εἶναι ἑαυτὸν ἄρνησάμενος. Ἀξιούμενος γὰρ καὶ παρακαλούμενος ὑπὸ τῶν διακόνων, ἴν' ἐξελθὼν τοῦ οἰκίσκου, ἐν ᾧ καθεῖρξεν ἑαυτόν, βοηθήσῃ τοῖς ἀδελφοῖς ὅσα θέμις καὶ ὅσα δυνατὸν πρεσβυτέρῳ κινδυνεύουσιν ἀδελφοῖς καὶ ἐπικουρίας δεομένοις βοηθεῖν, τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ πειθαρχῆσαι παρακαλοῦσι τοῖς διακόνοις, ὡς καὶ χαλεπαίνοντα ἀπιέναι καὶ ἀπαλλάττεσθαι· μὴ γὰρ ἔτι βούλεσθαι πρεσβύτερος εἶναι ἔφη, ἑτέρας γὰρ εἶναι φιλοσοφίας ἔραστῆς».

17 Ὑπερβᾶς δ' ὀλίγα, τούτοις πάλιν ἐπιφέρει λέγων· «καταλιπὼν γὰρ ὁ λαμπρὸς οὗτος τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἐν ἣ πιστεύσας κατηξιώθη τοῦ πρεσβυτερίου κατὰ χάριν τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἐπιθέντος αὐτῷ χεῖρα εἰς πρεσβυτερίου κλήρον, ὃς διακωλυόμενος ὑπὸ παντὸς τοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ λαϊκῶν πολλῶν, ἐπεὶ μὴ ἐξὸν ἦν τὸν ἐν κλίνῃ διὰ νόσον περιχυθέντα, ὥσπερ καὶ οὗτος, εἰς κληρὸν τινα γενέσθαι, ἠξίωσε συγχωρηθῆναι αὐτῷ τοῦτον μόνον χειροτονῆσαι».

18 Εἴτ' ἄλλο τι τούτοις χεῖριστον προστίθησι τῶν τοῦ ἀνδρὸς ἀτοπημάτων, λέγων οὕτω· «ποιήσας γὰρ τὰς προσφορὰς καὶ διανέμων ἐκάστῳ τὸ μέρος καὶ ἐπιδιδούς τοῦτο, ὁμνύειν ἀντὶ τοῦ εὐλογεῖν τοὺς τάλαιπῶρους ἀνθρώπους ἀναγκάζει, κατέχων

73. Τὸ σφράγισμα ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου εἶναι τὸ χρίσμα, τὰ δὲ «ὑπόλοιπα» εἶναι προφανῶς ἡ θεία κοινωνία.

74. Ἴσως πρόκειται ἐδῶ περὶ ἐξωγκωμένων φημῶν.

75. Ὁ ἐπίσκοπος οὗτος ἦτο προφανῶς ὁ προκάτοχος τοῦ Κορνηλίου Φαβιανός.

βε τὸ διὰ ραντισμοῦ βάπτισμα, ἐὰν ἐπιτρέπεται νὰ εἴπωμεν 15 ὅτι τὸ ἔλαβε τοιοῦτος ἄνθρωπος. Ἐν τούτοις δὲν ἔλαβεν, ὅταν διέφυγε τὴν νόσον, τὰ ὑπόλοιπα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ μεταλαμβάνη κανεὶς κατὰ τὸν κανόνα τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ τὸ σφράγισμα ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ⁷³. ἀφοῦ δὲ δὲν ἔλαβεν αὐτά, πῶς θὰ ἐλάμβανε τὸ ἅγιον Πνεῦμα;».

16 Καὶ ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγα λέγει πάλιν. «Αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἀπὸ δειλίαν καὶ φιλοζωίαν ἠρνήθη τὸν καιρὸν τοῦ διωγμοῦ ὅτι εἶναι πρεσβύτερος. Πράγματι παρακινούμενος καὶ παρακαλούμενος ἀπὸ τοὺς διακόνους νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸν οἰκίσκον εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε αὐτοεγκλεισθῆ διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἀδελφούς μὲ ὅσα εἶναι θεσπισμένον καὶ μὲ ὅσα εἶναι δυνατὸν νὰ βοηθήσῃ πρεσβύτερος τοὺς κινδυνεύοντας καὶ ἔχοντας ἀνάγκην ἐνισχύσεως ἀδελφούς, τόσον μακρὰν ἔμεινεν ἀπὸ τὸ ν' ἀκούσῃ τοὺς παρακαλοῦντας διακόνους, ὥστε νὰ ἀπομακρυνθῆ καὶ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ αὐτοὺς ὠργισμένος διότι, εἶπε, δὲν ἤθελε πλέον νὰ εἶναι πρεσβύτερος, καθ' ὅσον εἶναι ἐραστῆς ἄλλης φιλοσοφίας» ⁷⁴.

17 Ὀλίγον κατωτέρω προσθέτει πάλιν εἰς αὐτὰ τοὺς λόγους τούτους. «Αὐτὸς λοιπὸν ὁ λαμπρὸς ἄνθρωπος, ἐγκατέλειψε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν πιστεύσας ἠξιώθη τῆς ἱερωσύνης μὲ τὴν χάριν τοῦ ἐπισκόπου ὅστις ἐπέθεσεν εἰς αὐτὸν τὴν χειρὰ διὰ νὰ τοῦ δείξῃ τὸν βαθμὸν τοῦ πρεσβυτέρου, ὁ ὁποῖος ἐμποδιζόμενος ἀπὸ ὀλόκληρον τὸν κλῆρον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολλοὺς λαϊκοὺς, ἐπειδὴ ὁ δεχθεὶς τὸ βάπτισμα διὰ ραντισμοῦ εἰς τὴν κλίνην λόγῳ νόσου, ὅπως αὐτός, δὲν ἐπετρέπετο νὰ λάβῃ βαθμὸν ἱερατικόν, ἐζήτησε νὰ τοῦ ἐπιτραπῆ νὰ χειροτονήσῃ μόνον αὐτόν» ⁷⁵.

18 Ἐπειτα προσθέτει εἰς αὐτὰ ἄλλο ἓν χειρότερον ἀτόπημα τοῦ ἀνδρός, λέγων οὕτως· «Πράγματι ὅταν κάμνῃ τὴν εὐχαριστήριον προσφορὰν καὶ μοιράζῃ τὸ μέρος δι' ἕκαστον πιστὸν καὶ τὸ δίδῃ, ἀναγκάζει τοὺς ταλαιπώρους ἀνθρώπους νὰ ὀρκίζωνται ἀντὶ νὰ εὐλογοῦν, κρατῶν μὲ τὰς δύο χεῖρας

ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ τὰς τοῦ λαβόντος καὶ μὴ ἄφεις, ἔστ' ἂν ὀμνύοντες εἶπωσι ταῦτα (τοῖς γὰρ ἐκείνου χρήσομαι λόγοις)· ὄμοσόν μοι κατὰ τοῦ αἵματος καὶ τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μηδέποτε με καταλιπεῖν καὶ ἐπιστρέφειν πρὸς 19 Κορνήλιον. Καὶ ὁ ἄθλιος ἀνθρώπος οὐ πρότερον γενεῖται, εἰ μὴ πρότερον αὐτῷ καταράσαιτο, καὶ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν λαμβανοντα τὸν ἄρτον ἐκεῖνον τὸ ἀμήν, ὅτι ἐπανήξω πρὸς Κορνήλιον» λέγει.

20 Καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν ταῦτά φησιν· «ἤδη δὲ ἴσθι γεγυμνωσθαι καὶ ἔρημον γεγονέναι, καταλιμπανόντων αὐτὸν καθ' ἡμέραν ἐκάστην τῶν ἀδελφῶν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπανερχομένων· ὃν καὶ Μωσῆς, ὁ μακάριος μάρτυς, ὁ παρ' ἡμῖν ἔλεγχος μαρτυρήσας καλὴν τινα καὶ θαυμαστὴν μαρτυρίαν, ἔτι ὢν ἐν κόσμῳ, κατιδὼν αὐτοῦ τὴν θρασύτητα καὶ τὴν ἀπόνοιαν, ἀκουωνητὸν ἐποίησε σὺν τοῖς πέντε πρεσβυτέροις τοῖς ἅμα αὐτῷ ἀποσχίσασιν ἑαυτοὺς τῆς ἐκκλησίας».

21 Καὶ ἐπὶ τέλει δὲ τῆς ἐπιστολῆς τῶν ἐπὶ τῆς Ῥώμης παραγενομένων ἐπισκόπων τῆς τε τοῦ Νοῦάτου κατεγνωκότων ἀβελτηρίας κατάλογον πεποίηται, ὁμοῦ τὰ τε ὀνόματα καὶ ἧς ὁ 22 καθεὶς αὐτῶν προηγεῖτο παροικίας, ἐπισημαινόμενος, τῶν τε μη παραγενομένων μὲν ἐπὶ τῆς Ῥώμης, συνευδοκησάντων δὲ διαγραμμάτων τῇ τῶν προειρημένων ψήφῳ τὰς προσηγορίας ὁμοῦ καὶ τὰς πόλεις, ὅθεν ἕκαστος ὀρμώμενος ἐπέστελλε, μνημονεύει. Ταῦτα μὲν ὁ Κορνήλιος Φαβίῳ Ἀντιοχείας ἐπισκόπῳ δηλῶν ἔγραφεν.

μδ'. Περὶ Σεραπίωνος ἱστορία
Διονυσίου

† 1 Τῷ δ' αὐτῷ τούτῳ Φαβίῳ, ὑποκατακλινομένῳ πως τῷ

του τὰς τοῦ λαμβάνοντος καὶ μὴ ἀφήνων αὐτάς, ἕως οὗτο ὀρκιζόμενοι εἶπουν αὐτὰ—θὰ χρησιμοποίησω μάλιστα τοὺς λόγους ἐκείνου—, ὀρκίσου μου εἰς τὸ αἷμα καὶ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι δὲν θὰ μὲ ἐγκαταλείψης
19 ποτὲ καὶ δὲν θὰ ἐπιστρέψης πρὸς τὸν Κορνήλιον'. Καὶ ὁ ἄθλιος ἄνθρωπος δὲν γεύεται προηγουμένως τῆς εὐχαριστίας, ἔαν δὲν καταρασθῆ προηγουμένως ἑαυτόν, καὶ ἀντὶ νὰ εἶπη λαμβάνων τὸν ἄρτον ἐκείνον τὸ ἀμήν, λέγει ὅτι δὲν θὰ ἐπανέλθω πρὸς τὸν Κορνήλιον'.

20 Καὶ ἔπειτα ἀπὸ ἄλλα λέγει πάλιν ταῦτα· «Τώρα δὲ γινώριζε ὅτι ἔχει γυμνωθῆ καὶ ἔχει γίνει ἔρημος, διότι καθημερινῶς τὸν ἐγκαταλείπουν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἄλλωστε καὶ ὁ Μωσῆς, ὁ μακάριος μάρτυς ὁ ὁποῖος ἐμαρτύρησε πλησίον μας προσφάτως καλὴν καὶ θαυμαστὴν μαρτυρίαν, ὅταν ἦτο ἀκόμη εἰς τὸν κόσμον, ἰδὼν τὴν θρασύτητά του καὶ τὴν ἀνοησίαν, τὸν κατέστησεν ἀκοινωνητον μαζί μὲ τοὺς πέντε πρεσβυτέρους οἱ ὁποῖοι ἀπεσχίσθησαν μετ' αὐτοῦ τῆς Ἐκκλησίας».

21 Εἰς τὸ τέλος δὲ τῆς ἐπιστολῆς παραθέτει κατάλογον τῶν μεταβάντων εἰς τὴν Ρώμην ἐπισκόπων καὶ καταδικασάντων τὴν μωρίαν τοῦ Νοβάτου, σημειώωνων συγχρόνως τὰ ὀνόματα καὶ τὴν παροικίαν τῆς ὁποίας προΐστατο ἕκαστος αὐ-
22 τῶν· μνημονεύει ἐπίσης τὰ ὀνόματα καὶ τὰς πόλεις ἀπὸ ὅπου προήρχετο καὶ ἀπὸ ὅπου ἔγραφεν ἕκαστον τῶν ἐπισκόπων οἱ ὁποῖοι δὲν μετέβησαν εἰς τὴν Ρώμην ἀλλὰ διὰ γραμμάτων συνεφώνησαν μὲ τὴν ψῆφον τῶν προαναφερθέντων. Αὐτὰ μὲν ἔγραφεν ὁ Κορνήλιος πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας Φάβιον πρὸς πληροφόρησίν του.

μδ'. Ἱστορία Διονυσίου περὶ
Σεραπίωνος

σχίσματι, καὶ Διονύσιος δ' κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἐπιστείλας πολλά τε καὶ ἄλλα περὶ μετανοίας ἐν τοῖς πρὸς αὐτὸν γράμμασι διελθὼν τῶν τε κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἔναγχος τότε μαρτυρησάντων τοὺς ἀγῶνας διῶν, μετὰ τῆς ἄλλης ἱστορίας προᾶγμά τι μεστὸν θαύματος διηγεῖται, ὃ καὶ αὐτὸ ἀναγκαῖον τῆδε παραδοῦναι τῇ γραφῇ, οὕτως ἔχον.

- 2 Ἰὲν δέ σοι τοῦτο παράδειγμα παρ' ἡμῖν συμβεβηκὸς ἐκθήσομαι. Σεραπίων τις ἦν παρ' ἡμῖν, πιστὸς γέρον, ἀμέμπτως μὲν τὸν πολὺν διαβιώσας χρόνον, ἐν δὲ τῷ πειρασμῷ πεσὼν. Οὗτος πολλάκις ἐδεῖτο, καὶ οὐδεὶς προσεῖχεν αὐτῷ· καὶ γὰρ ἐτεθύκει. Ἰὲν νόσῳ δὲ γενόμενος, τριῶν ἐξῆς ἡμερῶν ἄφωνος καὶ
- 3 ἀναίσθητος διετέλεσε, βραχὺ δὲ ἀνασφήλας τῇ τετάρτῃ προσεκαλέσατο τὸν θυγατριδοῦν, καὶ ἔμέχρι με τίνοσ' φησίν, ὧ τέκνον, κατέχετε; Δέομαι, σπεύσατε, καὶ με θᾶπτον ἀπολύσατε, τῶν πρεσβυτέρων μοί τινα κάλεσον. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, πάλιν ἦν
- 4 ἄφωνος. Ἰὲδραμεν ὁ παῖς ἐπὶ τὸν πρεσβύτερον. Νύξ δὲ ἦν, κακεῖνος ἠσθένει. Ἰὲφικέσθαι μὲν οὐκ ἔδυνήθη, ἐντολῆς δὲ ὑπ' ἐμοῦ δεδομένης τοὺς ἀπαλλαττομένους τοῦ βίου, εἰ δέοιντο, καὶ μάλιστα εἰ καὶ πρότερον ἰκετεύσαντες τύχοιεν, ἀφίεσθαι, Ἰν' εὐέλπιδες ἀπαλλάττωνται, βραχὺ τῆς εὐχαριστίας ἔδωκε τῷ παιδαρίῳ, ἀποβρέξαι κελεύσας καὶ τῷ πρεσβύτῃ κατὰ τοῦ στόματος
- 5 ἐπιστάξαι. Ἰὲπανῆκεν ὁ παῖς φέρων, ἐγγύς τε γενομένου, πρὶν εἰσελθεῖν, ἀνενέγκας πάλιν ὁ Σεραπίων ἔηκεσ' ἔφη τέκνον; Καὶ ὁ μὲν πρεσβύτερος ἐλθεῖν οὐκ ἠδυνήθη, σὺ δὲ ποίησον ταχέως τὸ προσταχθὲν καὶ ἀπάλλαττέ με. Ἰὲπέβρεξεν ὁ παῖς καὶ ἅμα τε ἐνέχεε τῷ στόματι καὶ μικρὸν ἐκεῖνος καταβροχθίσας εὐθέως
- 6 ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα. ἸὲΑρ' οὐκ ἔναργῶς διετηρήθη καὶ παρέμει-

πρὸς τὸ σχίσμα, ἔγραψε καὶ ὁ Διονύσιος Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἀναπτύσσει εἰς τὰ γράμματα πολλὰ θέματα, μεταξύ ἄλλων δὲ καὶ περὶ μετανοίας, διηγήθη τοὺς ἀγῶνας τῶν προσφάτως τότε μαρτυρησάντων εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν. Μετὰ τῆς ἄλλης ἱστορίας διηγεῖται καὶ ἓν γεγονός γεμᾶτον ἀπὸ θαῦμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ μεταφέρωμεν εἰς τὸ παρὸν σύγγραμμα, ἔχον οὕτως.

- 2 «Θὰ σοῦ ἐκθέσω δὲ ἓν παράδειγμα τὸ ὁποῖον συνέβη ἔδῳ. Ἦτο πλησίον μας κάποιος Σεραπίων, ὁ ὁποῖος ἔζησεν ἀμέμπτως τὸν πολὺν χρόνον, ἀλλ' ἔπεσε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πειρασμοῦ ⁷⁶. Οὗτος πολλὰς φορὰς παρεκάλει, ἀλλὰ κα-
- 3 νεῖς δὲν τὸν ἐπρόσεχε· διότι εἶχε θυσιάσει. Πεσὼν δὲ εἰς νόσον, ἔμεινεν ἄφωνος καὶ ἀναίσθητος ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας συνεχῶς, εἰς στιγμιαίαν δὲ ἀνάνηψιν κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν προσεκάλεσε τὸν ἐγγονὸν ἀπὸ τὴν θυγατέρα του καὶ εἶπεν, ἕως πότε, τέκνον, θὰ μέ κρατῆτε; Παρακαλῶ, σπεύσατε, ἀπαλλάξατέ με γρήγορα, κάλεσέ μου ἓνα ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους'.
- 4 Ἔτρεξε τὸ παιδίον εἰς τὸν πρεσβύτερον· ἦτο δὲ νύξ, καὶ ἐκεῖνος ἦτο ἀσθενής. Οὕτω δὲν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ, ἐπειδὴ ὅμως εἶχε δοθῆ ἀπὸ ἐμὲ ἐντολὴ ν' ἀφήνεται τὸ ἀμάρτημα τῶν ἀποθνησκόντων, ἐὰν τὸ ἐζήτουν καὶ μάλιστα ἂν ἐτύχαινε νὰ ἔχουν παρακαλέσει καὶ προηγουμένως, ὥστε νὰ ἀποθνήσκουν μὲ ἐλπίδα, οὗτος ἔδωσεν εἰς τὸ παιδάριον τεμάχιον τῆς εὐχαριστίας, διατάξας νὰ τὸ περιβρέξῃ καὶ νὰ τὸ στάξῃ εἰς
- 5 τὸ στόμα τοῦ γέροντος. Ἐπανῆλθε τὸ παιδίον φέρων τὴν εὐχαριστίαν, ὅταν δὲ ἐπλησίασε, πρὶν εἰσέλθῃ, ἀνανήψας πάλιν ὁ Σεραπίων, εἶπεν, ἦλθες, τέκνον; Καὶ ὁ μὲν πρεσβύτερος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἔλθῃ, σὺ δὲ κάμε γρήγορα ὅ,τι σὲ προσέταξε καὶ ἀπάλλαξέ με'. Τὸ παιδίον περιέβρεξε τὸ τεμάχιον καὶ ἀμέσως τὸ ἔρριψεν εἰς τὸ στόμα τοῦ γέροντος, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ
- 6 κατέπιεν ὀλίγον ἀμέσως παρέδωσε τὸ πνεῦμα. Ἄρά γε δὲν

νεν, ἕως λυθῆ καὶ τῆς ἁμαρτίας ἐξαλειφθείσης ἐπὶ πολλοῖς οἷς ἔπραξε καλοῖς ὁμολογηθῆναι δυνηθῆ;»).

Ταῦτα ὁ Διονύσιος.

μέ'. Ἐπιστολὴ πρὸς Νοουᾶτον
Διονυσίου

15

Ἰδωμεν δ' ὁ αὐτὸς ὅποια καὶ τῷ Νοουᾶτῳ διεχάραξε, ταράττοντι τηρικᾶδε τὴν Ῥωμαίων ἀδελφότητα. Ἐπειδὴ οὖν τῆς ἀποστασίας καὶ τοῦ σχίσματος πρόφασιν ἐποιεῖτο τῶν ἀδελφῶν τινας, ὡς δὴ πρὸς αὐτῶν ἐπὶ τοῦτ' ἐλθεῖν ἐκβεβιασμένος, ὄρα τίνα τρόπον αὐτῷ γράφει.

«Διονύσιος Νοουατιανῶ ἀδελφῶ χαίρειν.

»Εἰ ἄκων, ὡς φῆς, ἤχθης, δείξεις ἀναχωρήσας ἐκῶν. Ἐδει μὲν γὰρ καὶ πᾶν ὅτι οὖν παθεῖν ὑπὲρ τοῦ μὴ διακόψαι τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἦν οὐκ ἄδοξοτέρα τῆς ἔνεκεν τοῦ μὴ εἰδωλολατρῆσαι γινομένης ἢ ἔνεκεν τοῦ μὴ σχίσαι μαρτυρία, κατ' ἐμὲ δὲ καὶ μείζων. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ὑπὲρ μιᾶς τις τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ἐνταῦθα δὲ ὑπὲρ ὅλης τῆς Ἐκκλησίας μαρτυρεῖ. Καὶ νῦν δὲ εἰ πείσαις ἢ βιάσαιο τοὺς ἀδελφοὺς εἰς ὁμόνοιαν ἐλθεῖν, μείζον ἔσται σοι τοῦ σφάλματος τὸ κατόρθωμα, καὶ τὸ μὲν οὐ λογισθήσεται, τὸ δὲ ἐπαινεθήσεται. Εἰ δὲ ἀπειθούντων ἀδυνατοίης, σῶζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν.

»Ἐρρωσθαί σε, ἐχόμενον τῆς εἰρήνης ἐν Κυρίῳ, εὐχομαι»).

μς'. Περὶ τῶν ἄλλων Διονυσίου
ἐπιστολῶν

6 1 Ταῦτα καὶ πρὸς τὸν Νοουᾶτον. Γράφει δὲ καὶ τοῖς κατ'

διετηρήθη ὀλοφάνερα καὶ δὲν παρέμεινεν εἰς τὴν ζωὴν ἕως ὅτου λυθῆ ἀπὸ τὸ παράπτωμα καί, ἀφοῦ ἐξάλειφθῆ ἡ ἁμαρτία, νὰ δυνηθῆ νὰ ἀναγνωρισθῆ διὰ τὰ πολλὰ καλὰ τὰ ὅποια ἔπραξεν;».

Αὐτὰ ὁ Διονύσιος.

μέ'. Ἐπιστολὴ τοῦ Διονυσίου
πρὸς τὸν Νοβᾶτον

45

Ἄς ἴδωμεν δὲ ποῖα ἔγραψεν ὁ ἴδιος καὶ εἰς τὸν Νοβᾶτον, ὁ ὅποιος ἐτάραττε τότε τὴν ἀδελφότητα τῶν Ρωμαίων. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐκεῖνος ὡς δικαιολόγησιν τῆς ἀποστασίας καὶ τοῦ σχίσματος ἔφερε μερικοὺς ἀδελφούς, ὅτι τάχα εἶχεν ἐκβιασθῆ ἀπὸ αὐτοὺς νὰ φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, βλέπει μὲ ποῖον τρόπον τοῦ γράφει.

«Ὁ Διονύσιος πρὸς τὸν ἀδελφὸν Νοβατιανόν, χαῖρε.

»Ἐὰν ἀκουσίως, ὅπως λέγεις, ὠδηγήθῃς ἐκεῖ, θὰ τὸ δείξῃς ἐπιστρέφων ἐκὼν. Πράγματι ἔπρεπε μὲν νὰ πάθῃ κανεὶς ὅ,τιδήποτε διὰ νὰ μὴ σχίσῃ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ὑπὲρ τῆς μὴ ἀποσχίσεως μαρτυρία δὲν θὰ ἦτο ἀδοξοτέρα ἀπὸ τὴν γενομένην χάριν τῆς μὴ ἀποστασίας εἰς τὴν εἰδωλοτρίαν, κατ' ἐμὲ μάλιστα θὰ ἦτο καὶ μεγαλυτέρα. Διότι ἐκεῖ μὲν μαρτυρεῖ διὰ μίαν μόνον ψυχὴν, τὴν ἰδικήν του, ἐδῶ δὲ ὑπὲρ ὅλης τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ τώρα δὲ ἐὰν πείσῃς ἢ πιέσῃς τοὺς ἀδελφούς νὰ ἔλθουν εἰς ὁμόνοιαν, τὸ κατόρθωμα θὰ εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ σφάλμα σου, καὶ αὐτὸ μὲν δὲν θὰ ὑπολογισθῆ, ἐκεῖνο δὲ θὰ ἐπαινεθῆ. Ἐὰν δὲ ἀδυνατήσῃς νὰ πράξῃς τοῦτο λόγῳ ἀπειθείας των, σῶσε τουλάχιστον τὴν ψυχὴν σου.

»Εὐχομαι νὰ ὑγιαίνῃς, κατέχων τὴν ἐν Κυρίῳ εἰρήνην».

μς. Περὶ τῶν ἄλλων ἐπι-
στολῶν τοῦ Διονυσίου

461

Αὐτὰ καὶ πρὸς τὸν Νοβᾶτον. Γράφει δὲ καὶ πρὸς τοὺς

Αἴγυπτον ἐπιστολὴν περὶ μετανοίας, ἐν ἧ τὰ δόξαντα αὐτῷ περὶ τῶν ὑποπεπτωκότων παρατέθειται, τάξεις παραπτωμάτων δια-
 2 γράφας. Καὶ πρὸς Κόλωνα (τῆς Ἑρμοπολιτῶν δὲ παροικίας ἐπίσκοπος ἦν οὗτος) ἰδία τις περὶ μετανοίας αὐτοῦ φέρεται γρα-
 φὴ καὶ ἄλλη ἐπιστρεπτικὴ πρὸς τὸ κατ' Ἀλεξάνδρειαν αὐτοῦ
 ποιμνιον. Ἐν τούτοις ἐστὶν καὶ ἡ περὶ μαρτυρίου πρὸς τὸν Ὠ-
 ριγένην γραφεῖσα· καὶ τοῖς κατὰ Αἰοδίκειαν ἀδελφοῖς, ὧν προῖ-
 στατο Θηλυμίδρης ἐπίσκοπος, καὶ τοῖς κατὰ Ἀρμενίαν ὡσαύ-
 τως περὶ μετανοίας ἐπιστέλλει, ὧν ἐπεσκόπευε Μερουζᾶνης.

3 Πρὸς ἅπασιν τούτοις καὶ Κορνηλίῳ τῷ κατὰ Ῥώμην γρά-
 φει, δεξάμενος αὐτοῦ τὴν κατὰ τοῦ Νοουάτου ἐπιστολὴν, ᾧ καὶ
 σημαίνει δηλῶν ἑαυτὸν παρακεκληθῆσθαι ὑπὸ τε Ἐλένου τοῦ ἐν
 Ταρσῷ τῆς Κιλικίας ἐπισκόπου καὶ τῶν λοιπῶν τῶν σὺν αὐτῷ
 Φιρμιλιανοῦ τε τοῦ ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ τοῦ κατὰ Παλαιστίνην
 Θεοκτίστου, ὡς ἂν ἐπὶ τὴν σύνοδον ἀπαντήσοι τὴν κατὰ Ἀντιό-
 χειαν, ἔνθα τοῦ Νοουάτου κρατύνειν τινὲς ἐνεχείρουν τὸ σχίσμα.

4 Πρὸς τούτοις ἐπιστέλλει μηνυθῆναι αὐτῷ Φάβιον μὲν κεκοι-
 μῆσθαι, Δημητριάδην δὲ διάδοχον ἐκείνου τῆς κατ' Ἀντιό-
 χειαν ἐπισκοπῆς καθεστάναι. Γράφει δὲ καὶ περὶ τοῦ ἐν Ἱερο-
 σολύμοις αὐτοῖς ῥήμασι φάσκων· («ὁ μὲν γὰρ θαυμάσιος Ἀλέ-
 ξανδρος ἐν φρουρᾷ γενόμενος, μακαρίως ἀνεπαύσατο»).

5 Ἐξῆς ταύτῃ καὶ ἑτέρα τις ἐπιστολὴ τοῖς ἐν Ῥώμῃ τοῦ
 Διονυσίου φέρεται διακονικὴ διὰ Ἱππολύτου· τοῖς αὐτοῖς δὲ
 ἄλλην περὶ εἰρήνης διατυποῦται, καὶ ὡσαύτως περὶ μετανοίας,
 καὶ αὖ πάλιν ἄλλην τοῖς ἐκεῖσε ὁμολογηταῖς, ἔτι τῇ τοῦ Νοουά-
 του συμφερομένοις γνώμῃ· τοῖς δὲ αὐτοῖς τούτοις ἑτέρας δύο,
 μεταθεμένοις ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν, ἐπιστέλλει. Καὶ ἄλλοις δὲ
 πλείοσιν ὁμοίως διὰ γραμμάτων ὁμιλήσας, ποικίλας τοῖς ἔτι
 νῦν σπουδὴν περὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ ποιουμένοις καταλέλοιπεν
 ὠφελείας.

77. Βλ. κατωτέρω 7, 5.

78. Ἀνωτέρω εἰς 6, 44, 1 ὁ Εὐσέβιος δηλώνει ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ ἐπίσκο-
 πος Ἀντιοχείας Φάβιος ἔκλινε πρὸς τὸ σχίσμα τοῦτο.

- εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπιστολὴν περὶ μετανοίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκθέτει τὰς γνώμας του περὶ τῶν πεσόντων, καθορίζων κατηγορίας παραπτωμάτων. Φέρεται καὶ πρὸς τὸν Κόλωνα
- 2 —οὗτος δὲ ἦτο ἐπίσκοπος τῆς παροικίας τῶν Ἑρμουπολιτῶν— ἰδιαιτέρα ἐπιστολὴ περὶ μετανοίας καὶ ἄλλη διορθωτικὴ πρὸς τὸ ποίμνιόν του τῆς Ἀλεξανδρείας. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι καὶ ἡ περὶ μαρτυρίου πρὸς τὸν Ὠριγένην γραφεῖσα. Γράφει δὲ ἐπιστολὴν καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφούς τῆς Λαοδικείας, τῶν ὁποίων προΐστατο ὁ ἐπίσκοπος Θηλυμίδρης⁷⁷, καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφούς τῆς Ἀρμενίας ὡσαύτως περὶ μετανοίας, τῶν ὁποίων ἐπεσκόπευσεν ὁ Μερουζάνης.
- 3 Ἐκτὸς ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς γράφει καὶ πρὸς τὸν Κορνήλιον Ρώμης, ὅταν ἔλαβε τὴν κατὰ τοῦ Νοβάτου ἐπιστολήν, πρὸς τὸν ὁποῖον σημειώνει σαφῶς ὅτι εἶχε παρακληθῆ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἐλένου τοῦ ἐπισκόπου εἰς τὴν Ταρσὸν τῆς Κιλικίας καὶ τῶν ἄλλων μετ' αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ εἰς τὴν Καππαδοκίαν Φιρμιλιανοῦ καὶ τοῦ εἰς τὴν Παλαιστίνην Θεοκτίστου, νὰ μεταβῆ εἰς τὴν σύνοδον τῆς Ἀντιοχείας, ὅπου μερικοὶ ἐπεχείρουν νὰ ὑποστηρίξουν τὸ σχίσμα τοῦ Νοβάτου⁷⁸.
- 4 Πέραν τούτων γράφει ὅτι τοῦ ἀνηγγέλη ὅτι ὁ μὲν Φάβιος ἀπέθανε, διάδοχος δὲ ἐκείνου εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Ἀντιοχείας ἔγινεν ὁ Δημητριανός. Γράφει δὲ καὶ περὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων λέγων αὐτολεξεῖ· «ὁ μὲν μακάριος Ἀλέξανδρος, εὕρισκόμενος εἰς τὴν φυλακὴν, ἀνεπαύθη μακαρίως».
- 5 Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὴν φέρεται καὶ ἄλλη ἐπιστολὴ τοῦ Διονυσίου πρὸς τοὺς Ρωμαίους διακονικὴ διὰ τοῦ Ἰππολύτου. Πρὸς τοὺς ἰδίους δὲ συνέταξε ἄλλην ἐπιστολὴν περὶ εἰρήνης καὶ ὡσαύτως περὶ μετανοίας καὶ ἐπίσης ἄλλην πρὸς τοὺς ἐκεῖ ὁμολογητάς, ὅταν ἀκόμη συνετάσσοντο μὲ τὴν γνώμην τοῦ Νοβάτου· εἰς τοὺς ἰδίους δὲ πάλιν στέλλει ἄλλας δύο, ἀφοῦ πλέον εἶχον ἐπιστρέψει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπικοινωνήσας δὲ καὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους ὁμοίως διὰ γραμμᾶτων, ἄφησε πολλὰ ὠφέλιμα εἰς τοὺς μελετῶντας ἀκόμη τῶρα τοὺς λόγους του.

ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Οἱ ἀριθμοὶ δηλώνουν τὸ βιβλίον, τὸ κεφάλαιον καὶ, ὅπου ὑπάρχει καὶ ἀπαιτεῖται, τὴν παράγραφον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τοῦ Εὐσεβίου.

Α

- Ἄβιρκιος Μάρκελλος 5, 16, 3.
 Ἄγαθος 5, 17, 3.
 Ἄγαθονίκη 4,15,48.
 Ἄγγελοι 5, 28, 12.
 Ἄγιος διὰ ζῶντας 4, 23, 10. 5, 1, 4. 5, 1, 14 ἐ.ἐ. 5, 1, 57. 6, 19, 18. 6, 41, 18.
 διὰ ἀποθανόντας 7,19. 7,22,9.
 Ἄγκυρα 5, 16, 4.
 Ἄγνεία 4, 23, 6 ἐ.
 Ἄγρίππας Κάστωρ 4, 7, 6 ἐ.ἐ.
 Ἄγριππῖνος Ἀλεξανδρέας 4, 19. 5, 9.
 Ἄγχιαλος 5, 19, 3.
 Ἄδὰμ 4, 29, 3.
 Ἄδαμάντιος 6, 14, 10.
 Ἄδριανός, αὐτοκράτωρ, 4, 3, 1 ἐ.ἐ. 4, 5, 2 ἐ.ἐ. 4, 6, 4 ἐ. 4, 8, 2. 4, 8, 6 ἐ.ἐ. 4, 9. 4, 10. 4, 26, 10. 5, 5, 7. 5, 12, 1.
 Ἀθῆναι 4, 23, 2 ἐ. 4, 26, 10. 4, 32, 2.
 Ἀθηνόδωρος, ἐπίσκοπος εἰς Πόντον 6, 30.
 Αἴγυπτος, Αἰγύπτιοι 4, 2, 2 ἐ.ἐ. 4, 7, 3. 5, 11, 4. 6, 1. 6, 2, 2 ἐ. 6, 19, 15. 6, 46, 1.
 Αἰλία καπιτωλίνα 4, 6, 4. 6, 20, 1. Βλ. Ἱεροσόλυμα.
 Αἰλιανός, ἐπίσκοπος, 7, 30, 2.
 Αἴλιος Πούβλιος Ἰούλιος, ἐπίσκοπος, 5, 19, 30.
 Αἶμα, ἀποχή, 5, 1, 20.
 Αἰμίλιος Φροντῖνος, ἀνθύπατος Ἀσίας, 5, 18, 9.
 Αἰρέσεις, αἵρετικοί, 4, 7, 3-4, 7, 15. 4, 10. 4, 11, 1. 4, 11, 4. 4, 14, 5. 4, 14, 7. 4, 22, 4 ἐ. 4, 23, 4 ἐ.ἐ. 4, 24. 4, 28. 4, 29. 4, 30. 6, 12, 13 ἐ. 6, 12, 2-6, 12, 6. 6, 17. 6, 18, 1 ἐ. 6, 19, 12. 6, 22. 6, 33, 1 ἐ.ἐ. 6, 37. 6, 38.
 Ἄκτιον 6, 16, 2.
 Ἀκύλας, μεταφραστής, 5, 8, 10. 6, 16, 1. 6, 16, 4.
 Ἀκύλας, ἑπαρχος Αἰγύπτου, 6, 3, 3. 6, 5, 2.
 Ἀκόλουθος 6, 43, 11.
 Ἀλεξάνδρεια 4, 2, 2 ἐ. 4, 7, 3. 4, 17, 5. 4, 8, 11. 5, 10, 1-5, 10, 4. 5, 11, 1. 5, 25. 6, 1. 6, 2, 13 ἐ. 6, 3, 1 ἐ.ἐ. 6, 5, 7. 6, 6. 6, 8, 1 ἐ. 6, 8, 6. 6, 14, 10 ἐ. 6, 19, 13. 6, 19, 19. 6, 24. 6, 26. 6, 29, 4. 6, 31, 2. 6, 41. 6, 44, 1. 6, 46, 2.
 Ἐπίσκοποι - Πρίμος 4,1. 4,4. Ἰ-

- οὔστος 4,4. Εὐμένης 4,5,5. 4,11,6. Μάρκος 4,11,6. Κελαδίων 4,11,6. 4,19. Ἀγριππῖνος 4,19,5,9. Ἰουλιανός 5,9. 5,22. Δημήτριος 5,22. 6,3,2. 6,26. 6,29,4. Ἡρακλᾶς 6,3,2. 6,26. 6,29,4. 6,35. Διονύσιος 6,35.
- * Ἀλέξανδρος Ρώμης 4,1. 4,4. 5,6,4.
- * Ἀλέξανδρος Εὐμενεΐας 5,16,22.
- * Ἀλέξανδρος Ἱεροσολύμων 6,8,4. 6,8,7. 6,11,1 - 6,11,6. 6,13,3. 6,14,8έ. 6,19,17έ. 6,20,1. 6,27. 6,39,2έ. 6,46,4.
- * Ἀλέξανδρος, μάρτυς Λυῶνος, 5,1, 49έέ.
- * Ἀλέξανδρος, μάρτυς Ἀλεξανδρείας, 6,41,17.
- * Ἀλέξανδρος, μοντανιστής, 5,18, 6έ. 5,18,9.
- * Ἀλέξανδρος Σεβῆρος, αὐτοκράτωρ, 6,21,2. 6,22. 6,28.
- * Ἀλκη 4,15,41.
- * Ἀλκιβιάδης, μάρτυς, 5,3,2έ.
- * Ἀλκιβιάδης, μοντανιστής, 5,3,4.
- * Ἀλληγορικὴ μέθοδος, 6,19,7έ.
- * Ἀμαστρίς 4,23,6.
- * Ἀμβρόσιος, 6,18,1. 6,23,1έ. 6,28.
- * Ἀμμία, προφήτις, 5,17,2έέ.
- * Ἀμμων, μάρτυς, 6,41,22έ.
- * Ἀμμωνάριον, μάρτυς Ἀλεξανδρείας, 6,41,18.
- * Ἀμμώνιος Σακκᾶς, 6,19,6έ. 6, 19,9έέ.
- * Ἀνάκλητος Ρώμης, 5,6,1.
- * Ἀνέγκλητος Ρώμης, βλ. Ἀνάκλητος.
- * Ἀνίκητος Ρώμης, 4,11,1. 4,11,7. 4,14,1. 4,14,5. 4,19. 4,22,3. 5,6,8. 5,24,14έέ.
- * Ἀντέρως Ρώμης, 6,29,1έ.
- * Ἀντιγραφεῖς, 5,20,2. 6,23,2.
- * Ἀντινόη, 4,8,2.
- * Ἀντινοῖται, 6,11,3.
- * Ἀντίνοος, συνοδὸς Ἀδριανοῦ, 4, 8,2έ.
- * Ἀντιόχεια, 4,7,3. 4,24. 5,19,1. 6,21,34. 6,41. 6,43,3. 6,46,3. ἐπίσκοποι—ς, Ἡρώς 4,20. Κορνήλιος 4,2. Ἐρώς 4,20. Θεόφιλος 4,20. Μαξιμῖνος 4,24. 5,19,1. Σεραπίων 5,19,1. 5,22. 6,11,4έ. Ἀσκληπιάδης 6,11,4έ. 6,21,2, Φιλητὸς 6,21,2. 6,23, 3. Ζέβεννος 6,23,3. 6,22,4. Βαβύλας 6,29,4. 6,32,4. Φάβιος 6,39,4. 6,46,4. Δημήτριος 6, 46,4.
- * Ἀντίχριστος 6,7.
- * Ἀντωνῖνος, δυνάμενος νὰ ταυτισθῆ εἶτε μὲ τὸν Μ. Αὐρήλιον εἶτε μὲ τὸν Λούκιον Βέρον, 5, 4,3. 5,5,1.
- * Ἀντωνῖνος, Καρακάλας, Ἡλιογάβαλος 4,30,2. Βλ. Ἡλιογάβαλος.
- * Ἀντωνῖνος, βλ. Καρακάλλας.
- * Ἀντωνῖνος Εὐσεβῆς, 4,8,3. 4, 10. 4,11,11 - 4,12. 4,13. 4,17, 12. 4,14,10. 4,26,10. 5,5,7.
- * Ἀπάμεια, 5,16,17. 5,16,22.
- * Ἀπελλῆς, 5,13,2 - 5,13,9.
- * Ἀπίων, συγγραφεὺς, 5,27.
- * Ἀποκάλυψις 6,11,1έ.
- * Ἀπόκρυφα, 4,22,9. Βλ. Γραφή, εὐαγγέλια.
- * Ἀπολλινάριος Ἱεραπόλεως, 4,21. 4,26,1. 4,27. 5,5,4. 5,16,1. 5,19,1έ.
- * Ἀπολλωνιάδης, αἵρετικὸς, 5,28,17.
- * Ἀπολλώνιος, μάρτυς Ἀλεξανδρείας, 6,41,7.

Ἐπολλώνιος, μάρτυς Ρώμης, 5, 21,2έξ.
 Ἐπολλώνιος, ἀντιαιρετικὸς, 5,18.
 Ἐπολλοφάνης 6,19,8.
 Ἐπολογία 4,3,1έξ. 4,8,3. 4,11, 11. 4,13,8. 4,15,47. 4,16,2. 4,17,1. 4,18,2. 4,26,1. 5,5,5. 5,17,5. 5,21,4έ. 6,19,4. 6,23, 4. 6,33,4. 6,36,4.
 Ἐπόστολοι, 5,6,2. 5,11,5.
 Πράξεις - , 4,23,3. 4,29,5. 4, 14,2.
 Ἐραβία 6,19,15. 6,33,1έξ. 6,37. 6,42,3έ.
 Ἐραβιανὸς, συγγραφεὺς, 5,27.
 Ἐρδαβαῦ, ἐστία μοντανισμοῦ, 5, 16,7.
 Ἐρετή, 4,15,6. 6,21,4.
 Ἐριθμοί, βιβλίον - , 4,26,14. 6, 25,2.
 Ἐριστείδης, ἀπολογητῆς, 4,3,3.
 Ἐριστείδης, ἀποδέκτης ἐπιστολῆς Ἐφρικανοῦ, 6,31,3.
 Ἐριστόβουλος, τῶν ἐβδομηκοντα, 6,13,7. 7,32,16έ.
 Ἐριστοτέλης 5,28,14.
 Ἐρίστων Πέλλης 4,6,3.
 Ἐρμενία 6,46,2.
 Ἐρτέμων, αἰρετικὸς, 5,28.
 Ἐσία, 4,12. 4,13. 4,14,4. 4,15, 1. 4,15,26. 4,15,48. 4,26,3 έξ. 5,1. 5,2,2 - 5,2,7. 5,8,4. 5,8,11. 5,14. 5,16,6. 5,16,10. 5,18,9. 5,19,2. 5,20,5. 5,24,1. έ. 5,24,9.
 Ἐσκησις 4,15,44. 5, πρόλ. 4. 5,3,2 έ. 6,2,15. 6,3,2. 6,3,8 - 6,3,12. 6,12,1. 6,18,4. 6, 19,9. 6,19,14. 6,23,2. 6,30.
 Ἐσκληπιάδης Ἐντιοχείας 6,11,4 έ. 6,21,2.

Ἐσκληπιάδης αἰρετικὸς, 5,28,16.
 Ἐσκληπιόδοτος, αἰρετικὸς, 5,28,9.
 Ἐσμμα Ἐσμάτων 4,26,14. 6,22. 6,25,2.
 Ἐσσυρία 5,11,4.
 Ἐστέριος Οὐρβανὸς, 5,16,17.
 Ἐτήρ, μάρτυς, 6,41,19.
 Ἐτταλος, μάρτυς, 5,1,17. 5,1,37. 5,1,43έ. 5,1,50έξ. 5,3,2έ.
 Ἐττικὸς, Συννάδων, 6,19,18.
 Ἐϋγουστος - Ἐοκτοβιανὸς αὐτοκράτωρ, 4,26,7έ.
 Ἐϋτόλυκος 4,24.
 Ἐφρική, 6,43,3.
 Ἐφρικανὸς, βλ. Ἰούλιος Ἐφρικανὸς.

B

Βαβύλας Ἐντιοχείας, 6,29,4. 6, 39,4.
 Βακχεῖος, πάππος Ἰουστίνου 4,12.
 Βακχυλίδης 4,23,6.
 Βακχύλλος Κορίνθου 5,22. 5,23,4.
 Βαλεντῖνος, αἰρετικὸς, 4,10 - 4,11, 3. 4,14,5. 4,22,5. 4,29,3. 4, 30,3. 5,20,1. 6,18,1.
 Βάλης Ἰεροσολύμων 5,12,2.
 Βάπτισμα 4,11,5. 4,4,3. 4,26,2. 6,5,6. 6,43,14έ. 6,43,18. 7,2 - 7,9.
 Βαρδεσάνης 4,30.
 Βαρθολομαῖος, ἀπόστολος, 5,10,3.
 Βαρκαββᾶς, προφητικὸν ἐφεύρημα Βασιλειάδου, 4,7,7.
 Βαρκῶφ, προφητικὸν ἐφεύρημα Βασιλείδου, 4,7,7.
 Βαρνάββα ἐπιστολή, 6,13,6. 6,14,1.
 Βαρχωχέβας, Ἰουδαῖος ἐπαναστάτης, 4,6,2. 4,8,4.

Βασιλείδης, μάρτυς, 6,5,1έέ.
 Βασιλείδης, αίρετικός, 4,7,3έέ.
 Βασιλειδιανοί, 4,22,5.
 Βασιλειῶν, βιβλίον - , 4,26,14. 6,
 25,2.
 Βασιλικός, αίρετικός, 5,13,3.
 Βερενίκη, πόλις, 7,26,1.
 Βεσπασιανός, αὐτοκράτωρ, 5,5,7.
 Βέττιος Ἐπάγαθος, μάρτυς, 5,1,9έ.
 Βηθθηρά, πόλις Ἰουδαίας, 4,6,3.
 Βήρυλλος Βόστρων, 6,20,2. 6,23,
 1έέ.
 Βησαῶς, μάρτυς, 6,41,16.
 Βιβλία 6,3,9. 6,16,4. 6,23,2. 6,
 24,3.
 Βιβλιοθῆκαι Ἀλεξανδρείας 5,8,11.
 Αἰλίας (Ἱεροσολύμων) 6,20,1.
 Παμφίλου 6,32,3.
 Βιβλίσ, μάρτυς, 5,1,25έ.
 Βιέννη Γαλλίας, 5,1,1. 5,1,17.
 Βίκτωρ Ρώμης 5,22. 5,23,3. 5,
 24,1 - 5,24,18. 5,28,3 - 5,28,9.
 Βλανδίνη, μάρτυς, 5,1,17 έέ. 5,1,
 37. 5,1,41έ. 5,1,53έέ.
 Βλάστος, αίρετικός, 5,15. 5,20,1.
 Βολανός, ἐπίσκοπος, 7,30,2.
 Βόστρα, 6,20,2. 6,33,1έ.

Γ

Γάτος, ἐκκλησιαστικός ἀνὴρ, 6,20,3
 Γάτος Α' Ἱεροσολύμων 5,12,2.
 Γάτος Β', Ἱεροσολύμων 5,12,2.
 Γάτος Ρώμης, 7,32,1.
 Γάτος, μάρτυς Ἀπαμείας, 5,16,22.
 Γάτος, συνοδὸς Διονυσίου Ἀλεξαν-
 δρείας, 6,40,9.
 Γαλατία Ἀσίας, 5,16,4.
 Γαληνός, 5,28,14.
 Γαλλία, 5,1 - 5,4. 5,5,8. 5,23,3.
 5,24,11έέ.

Γάμος 4,11,5. 4,17,2έέ. 4,23,6.
 4,29,2. 5,18,2. 6,40,6. 6,42,3.
 Γενέθλιος ἡμέρα μαρτύρων 4,15,44
 Γένεσις, βιβλίον - , 4,26,14. 6,13,
 8. 6,24,2. 6,25,2.
 Γερμανία, Γερμανοί, 5,5,1 - 5,5,6.
 Γερμανικός, 4,15,5έ.
 Γερμανίων Ἱεροσολύμων 6,10.
 Γερμανός, ἐπίσκοπος, 6,40.
 Γνωστικοί, 4,7. 4,10. 4,11.
 Γορδιανός, αὐτοκράτωρ, 6,29,1. 6,
 34.
 Γόρδιος Ἱεροσολύμων, 6,10.
 Γορθεῖος, αίρετικός, Γορθιανοί, 4,
 22,5.
 Γορτύνη, 4,23,5. 4,25.
 Γραῖτος, ἀνθύπατος, 5,16,6.
 Γραφή Ἀγία, βιβλία αὐτῆς, 4,18,
 8. 4,23,11. 4,26,13έ. 5,8,2.
 6,13,6. 6,14,1 - 6,14,7. 6,25,
 1 - 6,25,14.
 Γρηγόριος Πόντου, θαυματουργός,
 6,30.

Δ

Δαίμων, 4,7,1. 4,7,9έ. 4,11,9. 4,
 14,7. 4,15,40. 4,18,3. 4,18,9.
 4,23,12. 4,26,2. 5,1,5. 5,1,14.
 5,1,16. 5,1,25έέ. 5,1,27. 5,2,
 6. 5,7,4. 5,13,2. 5,14. 5,16,7 έέ.
 5,19,8. 5,21,2. 5,28,18. 6,39,5.
 6,43,14.
 Δανιήλ, 4,26,14. 6,7. 6,25,2. 6,
 31,1.
 Δαυίδ, 4,26,14.
 Δεβέλτη, 5,19,3.
 Δέκιος 6,39,1. 6,40. 6,41,1.
 Δεσμά, βλ. φυλακή.
 Δευτερονόμιον, 4,25,2. 4,26,14.

- Δημήτριος Ἀλεξανδρείας, 5,22.
 6,2,2έ. 6,3,2. 6,8,3έέ. 6,14,11.
 6,19,15. 6,19,17. 6,19,19. 6,
 26. 6,29,4.
 Δημήτριος Ἀντιοχείας, 6,46,4.
 Δημήτριος, συγγραφεύς, 6,13,7.
 Διαδοχὴ ἀποστολική, 4,11,1. 4,22,
 3. 5,5,9. 5,25. 6,9,1.
 Διάκονος 6,19,19.
 Διονυσία, μάρτυς, 6,41,18.
 Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης, 4,23,3.
 Διονύσιος Ἀλεξανδρείας, 6,29,4.
 6,35. 6,41 - 6,45.
 Διονύσιος Κορίνθου, 4,21. 4,23,1έ.
 4,23,4 - 4,23,12. 4,25.
 Δῖος Ἱεροσολύμων 6,10.
 Διόσκορος, ὁμολογητής, 6,41,19έ.
 Διωγμοί, Κατὰ Ἰουδαίων, 4,2.
 4,5,2. 4,6. 5,12,1.
 Κατὰ Χριστιανῶν ὑπὸ Ἰουδαίων,
 4,8,4. 4,15,15έ. 4,15,29. 4,15έέ.
 Κατὰ Χριστιανῶν ὑπὸ Ἐθνι-
 κῶν, 4,7,1έ. 4,7,7. 4,8,6 - 4,9.
 4,12. 4,13. 4,14,10. 4,15. 4,
 16,1έέ. 4,16,7έέ. 4,17. 4,23,
 9έ. 4,26,10. 5, πρόλ. 1.5,1.
 5,5,7. 5,21. 6,1. 6,2,3. 6,2,12.
 6,3 - 6,5. 6,7. 6,8,7. 6,12,1.
 6,28. 6,39,1. 6,40. 6,41. 6,42.2
 6,43,20. 6,46,4.
 Δοκηταί, 6,12,2 - 6,12,6.
 Δολιχιανὸς Ἱεροσολύμων 5,12,2.
 Δομιτιανός, αὐτοκράτωρ, 4,26,9.
 5,8,6.
 Δόμνος, ἀποστάτης, 6,12,1.
 Δοσίθεος, αἵρετικός, Δοσιθεανοί,
 4,22,5.
- Ε**
- Ἐβδομήκοντα μεταφρασταί, 5,8,
 10 - 5,8,15. 6,16,1έέ. 7,32,16.
 Ἐβιωναῖοι, 5,8,10. 6,26,14.
 Ἐβραῖοι 4,29,7. 4,22,8.
 Ἐγκρατῖται, 4,28. 4,29.
 Εἰκόνες, 7,18.
 Εἰρηναῖος Λυῶνος 4,7,4. 4,7,9.
 4,10.4,14,1. 4,11,1 - 4,11,5. 4,
 18,9. 4,21. 4,22,9. 4,25. 4,29,
 1έ. 5,4,1έ. 5,5,8 - 5,6. 5,7. 5,
 8,5 - 5,8,15. 5,11,4. 5,20,1. 5,
 20,4έέ. 5,23,3. 5,24,1έέ. 5,26.
 5,28,5. 6,13,8.
 ἐκκλησιαστικῆς, βιβλίον - 4,26,14. 6,
 25,2.
 Ἐλενος Ταρσοῦ, 6,46,3.
 Ἐλεύθερος Ρώμης, 4,11,7. 4,22,3.
 πρόλ. 1. 5,3,4. 5,4,1έ. 5,5,8-5,6.
 5,22.
 Ἐλκεσαίται, 6,38.
 Ἑλλάς, Ἑλληνες 4,2,2έέ. 4,8,3έέ.
 4,11,1έέ. 4,30,1. 5,8,5. 5,17,5.
 5,26. 6,2,8. 6,2,15. 6,13,4.
 6,13,7. 6,14,2. 6,19,1. 6,19,7
 - 6,19,14. 6,25,11. 6,29,7. 6,30.
 Ἑλπιστος 4,23,6.
 Ἐξαήμερος, 5,13,8. 5,27. 6,22.
 Ἐξαπλᾶ Ὀριγένους 6,16,3έ.
 Ἐξοδος, βιβλίον, 4,26,14. 6,25,2.
 Ἐπίμαχος, μάρτυς, 6,41,17.
 Ἐπίσκοπος 6,8,7. 6,11,1έέ. 6,11
 1έ. 6,42,3. 6,43,11.
 Ἐρμᾶς, ποιμὴν - , 5,8,7.
 Ἐρμογένης, αἵρετικός, 4,24.
 Ἐρμπολίται 6,46,2.
 Ἐρμόφιλος, αἵρετικός, 5,28,17.
 Ἐρως Ἀντιοχείας 4,20.
 Ἐσδρας 4,26,14. 5,8,15. 6,25,2.
 Ἐσθήρ, 6,25,2.
 Ἐσσαῖοι 4,22,7.
 Ἐσχατα 4,15,24. 4,17,2. 6,37.
 6,42,5έ.

Εὐαγγέλια κανονικά, 6,14,5έ.
 Εὐαγγελισταί, 5,10,2.
 Εὐέλπιστος, 6,19,18.
 Εὐκλείδης, αἵρετικός, 5,28,14.
 Εὐμένεια, 5,16,22.
 Εὐμένης Ἀλεξανδρείας 4,5,5. 4,
 11,6.
 Εὐνους, μάρτυς (Κρονίων), 6,41,15.
 Εὐπόλεμος, 6,13,7.
 Εὐσέβιος Καισαρείας, περὶ ἑαυτοῦ
 ἄνωνύμως 4,15,47. 5,1,2. 5,4,3
 5,21,5. 5,28. 6,2,11. 6,19,2
 6,20,1. 6,23,4. 6,32,3. 6,36,4.
 Εὐχαριστία, 5,24,15. 5,24,17. 6,
 43,18. 6,44,4έ.
 Εὐχή, 4,15,9. 4,15,14έ. 4,15,33έ.
 5,5,1 - 5,5,4. 6,2,14. 6,11,3.
 Ἐφεσος, 4,13,7. 4,14,6. 4,14,6.
 4,18. 5,18,9. 5,18,14. 5,22. 5,
 24,2.
 Ἐφραίμ Ἱεροσολύμων, 4,5,3.

Z

Ζακχαῖος Ἱεροσολύμων 4,5,3.
 Ζέβεννος Ἀντιοχείας, 6,23,3. 6,29,
 4.
 Ζεφυρῖνος Ρώμης, 5,28,3. 5,28,
 7 - 5,28,12. 6,14,10. 6,20,3. 6,
 21,1έ.
 Ζήνων, μάρτυς στρατιώτης, 6,41,
 22έ.
 Ζωτικός Κουμάνης, 5,16,5. 5,16,
 17. 5,18,13.

H

Ηγήσιππος 4,8,1έ. 4,11,7. 4,21,
 4,22,1έ. 4,22,7έέ.
 Ηλιογάβαλος, αὐτοκράτωρ, 6,21,
 1. 6,21,2.

Ἡμεροβαπτισταί, 4,22,7.
 Ἡραίς, μάρτυς, 6,4,3.
 Ἡρακλᾶς Ἀλεξανδρείας 6,3,2. 6,
 15. 6,19,13έ. 6,26. 6,29,4. 6,
 31,2. 6,35.
 Ἡρακλείδης, μάρτυς, 6,4,3.
 Ἡράκλειτος, ἐκκλησιαστικός συγ-
 γραφεύς, 5,27.
 Ἡρώδης, εἰρηνάρχης 4,15,25. 4,
 15,41.
 Ἡρων Ἀντιοχείας 4,20.
 Ἡρων, μάρτυς ἐπὶ Σεπτιμίου Σε-
 βήρου 6,4,3.
 Ἡρων, μάρτυς ἐπὶ Δεκίου, 6,41,19
 Ἡσαίας, βιβλίον - 4,26,14. 6,25,2.

Θ

Θαῦμα 4,15,17. 4,15,28. 4,15,36
 έέ. 5,5,1 - 5,5,6. 5,7,2. 5,16,
 14. 5,28,11έ. 6,5,6έ. 6,9,1 -
 6,9,4. 6,11,1έ. 6,29,2έέ. 6,40,
 3.
 Θεβουθίς, αἵρετικός, 4,22,5.
 Θεμισων, αἵρετικός, 5,16,17. 5,
 18,5.
 Θεόδοτος, αἵρετικός, 5,3,4. 5,16,
 14έ.
 Θεοδοτίων, μεταφραστής, 5,8,10.
 6,16,1. 6,16,4.
 Θεόδοτος Σκυτεύς, 5,28,6. 5,28,9
 Θεόδοτος τραπεζίτης, 5,28,9. 5,
 28,16.
 Θεόδωρος ἐπίσκοπος Πόντου, βλ.
 Γρηγόριος Πόντου.
 Θεόδωρος, λαϊκός, 6,19,18.
 Θεόκτιστος Καισαρείας, 6,19,17έ.
 6,27. 6,46,3.
 Θεόφιλος Ἀντιοχείας 4,20,4,24.
 Θεόφιλος Καισαρείας, 5,22. 5,23,
 3. 5,25.

Θεόφιλος, μάρτυς, 6,41,22έ.
 Θεόφραστος, αίρετικός, 5,28,14.
 Θεσσαλονίκη, 4,26,10.
 Θηβαίς, 6,1.
 Θηλυμίδρης Λαοδικείας, 6,46,2.
 Θράκη, 5,19,3.
 Θρασέας Εύμενειας, 5,18,14. 5,
 24,4.
 Θρηνοὶ Ἰερεμίου, 6,24,2. 6,25,2.
 Θυέστης 5,1,14.
 Θυσίαι εἰδώλων, 6,41,11έέ. 6,44,2.

I

Ἰάκωβος ἀδελφόθεος, 4,5,3. 4,
 22,4. 5,11,5.
 Ἰγγένης, μάρτυς στρατιώτης, 6,41,
 22έ.
 Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας 5,8,9.
 Ἰεζεκιήλ, βιβλίον - , 4,26,14. 6,
 22. 6,25,2.
 Ἰερεῖς, βλ. πρεσβύτεροι.
 Ἰερεμίας, βιβλίον - 4,26,14. 6,25,
 2. ἐπιστολή - , 6,25,2.
 Ἰερόπολις 4,26,1. 5,16,1. 5,19,2.
 5,24,2.
 Ἰεροσόλυμα, Ἰερουσαλήμ, 4,6,3έ.
 4,18,7. 5,8,11. 5,18,2. 5,18,14.
 5,23,3. 6,8,4. 6,8,7. 6,11,1έ.
 6,19,17έέ. 6,25,7. 6,27. 6,39,
 2έ. 6,46,4.
 ἐπίσκοποι Ἰεροσολύμων, 4,5,1
 έέ. 5,12,2. Μάρκος 4,6,4. 5,12,1.
 5,22. 6,10. Δῖος 6,10. Γερμα-
 νίων 16,10. Γόρδιος 6,10. Ἀ-
 λέξανδρος 6,11,1έ.
 Ἰησοῦς Ναυῆ, βιβλίον - , 4,26,14.
 6,25,2.
 Ἰκόνιον 6,19,18.
 Ἰνδαίαι 5,10,2έ.
 Ἰορδάνης 7,17.

Ἰούδα φυλή, 4,22,7.
 Ἰουδαία, 4,2,5. 4,6,1. 6,27.
 Ἰουδαῖοι 4,2. 4,5,2. 4,6,4,8,4.
 4,15,4. 4,15,26. 4,15,29. 4,
 15,41έέ. 4,18,4έέ. 4,22,5έέ. 5,5,
 7. 5,8,10. 5,8,15. 5,11,4. 5,
 12,1. 5,16,12. 5,23,1. 6,13,7.
 6,16,1. 6,17,6. 6,19,4.
 αἵρέσεις - , 4,22,5έέ.
 Ἰούδας, ἀδελφόθεος, 6,13,6. 6,
 14,1.
 Ἰούδας Ἰσκαριώτης 5,16,13.
 Ἰούδας, μαθητῆς Παύλου, 5,17,3.
 Ἰούδας Ἰεροσολύμων 4,5,3.
 Ἰούδας, συγγραφεύς, 6,7.
 Ἰουλιανή, 6,17.
 Ἰουλιανὸς Ἀλεξανδρείας, 5,9, 5,
 22. 6,2,2έ.
 Ἰουλιανὸς Α' Ἰεροσολύμων 5,12,2.
 Ἰουλιανὸς Β' Ἰεροσολύμων 5,12,2
 Ἰουλιανὸς Ἀπαμείας, 5,16,17.
 Ἰουλιανὸς μάρτυς, 6,41,15.
 Ἰούλιος Ἀφρικανός, 6,21,1. 6,31.
 Ἰουστῖνος, φιλόσοφος μάρτυς, 4,8,
 3έέ. 4,11,1 - 4,12,1. 4,16. 4,
 17. 4,18,9. 4,29,1έέ. 5,8,9.
 5,28,4.
 Ἰππόλυτος Ρώμης 6,20,2. 6,22.
 Ἰππόλυτος, Χριστιανός, 4,46.
 Ἰσίδωρος, μάρτυς 6,41,19έ.
 Ἰσραήλ, Ἰσραηλιταί, 4,22,7.
 Ἰστορία ἐκκλησιαστική, 5, πρόλ.
 3έ.
 Ἰσχυρίων, μάρτυς, 6,42,1.
 Ἰταλία 6,43,3. 6,43,8.
 Ἰώβ, βιβλίον - , 4,26,14. 6,25,2.
 Ἰωάννης, ἀπόστολος, 4,14,6. 5,8,4.
 5,11,5. 5,18,14. 5,20,6. 5,24,
 16. 6,25,10. 7,25, 7 - 11.
 Εὐαγγέλιον—ου, 6,14,7. 6,24,1.
 6,25,6. 7,25,7 - 11.

Ἐπιστολαί—ου, 5,8,7.
 Ἀποκάλυψις—ου 4,18,8. 4,24.
 5,8,5έέ. 5,18,14. 6,25,9.
 Ἰωάννης Ἱεροσολύμων, 4,5,3.
 Ἰώσηπος 6,13,7.
 Ἰωσήφ μνηστήρ, 5,8,10. 6,17.
 Ἰωσήφ Ἱεροσολύμων 4,5,3.

Κ

Καθαροί, 6,43,1.
 Καισάρεια Καππαδοκίας, 6,27. 6,
 41,3.
 Καισάρεια Παλαιστίνης 5,22. 5,
 23,3. 6,8,4. 6,19,16έέ. 6,23,4.
 6,26 - 6,28. 6,30. 6,32,1έ. 6,
 39,2.
 Καλλιγραφία 6,23,2.
 Καλλιστίων 5,13,8.
 Κάλλιστος Ρώμης 6,21,2.
 Κάνδιδος, συγγραφεύς, 5,27.
 Καπίτων Ἱεροσολύμων, 5,12,2.
 Καππαδοκία, 6,11,2. 6,46,3.
 Καρακάλλας, αὐτοκράτωρ, 4,30,
 2. 6,8,7. 6,16,3. 6,21,1.
 Καρικός, ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ, 5,
 19,1. 6,12,1.
 Καρποκράτης, αἵρετικὸς, 6,7,9.
 Καρποκρατιανοί, 4,22,5.
 Κάρπος, μάρτυς, 4,15,48.
 Κασσιανὸς Ἱεροσολύμων, 5,12,2.
 Κασσιανός, συγγραφεὺς χρονογρα-
 φίας, 6,13,7.
 Κάσσιος Τύρου, 5,25.
 Καταφρύγας, βλ. Μοντανισμὸς.
 Κατήχησις, βλ. Σχολαί.
 Κατηχούμενοι, 6,3,5. 6,4,3.
 Κελαδίων Ἀλεξανδρείας 4,11,6.
 Κελεῖνος 6,43,6.
 Κέλσος Ἰκονίου, 6,19,18.
 Κέλσος, φιλόσοφος, 6,36,2.

Κέρδων, αἵρετικὸς, 4,10. 4,11,1έ.
 Κήρινθος, αἵρετικὸς, 4,14,6.
 Κήρυγμα 4,8,2. 4,14,8. 5,6,5. 5,
 26. 5,28,3. Κήρυγμα λαϊκῶν,
 6,19,16έέ.
 Κιλικία 6,46,3.
 Κλάρος, 5,25.
 Κλεσβιανός, 4,22,5.
 Κλέσβιος, αἵρετικὸς, 4,22,5.
 Κλήμης Ρώμης, 4,12,1. 4,23,11.
 5,6,2έ. 5,11,1. 5,23,4. 6,13,6.
 6,25,14.
 Κλήμης Ἀλεξανδρεύς, 4,26,4. 5,
 11,1έέ. 6,6. 6,11,6. 6,13,4έέ.
 6,14,1 - 6,14,7.
 Κλωπᾶς 4,22,4.
 Κνωσσός, 4,23,7.
 Κωδράτος, προφήτης (ἀπολογη-
 τής), 5,17,2έέ.
 Κωδράτος, ἀπολογητής, 4,3,1έέ.
 4,23,3.
 Κωδράτος Ἀθηνῶν, 4,23,3.
 Κοίλη Συρία, 5,11,4.
 Κοῖντα, μάρτυς, 6,41,4.
 Κόϊντος, ἀποστάτης, 4,15,7έ.
 Κόλων Ἑρμουπόλεως 6,46,2.
 Κόμμοδος, αὐτοκράτωρ, 5,9. 5,
 21,1. 5,22. 5,26. 6,6.
 Κόρινθος, Κορίνθιοι, 4,21. 4,22,
 2. 4,23. 5,6,3. 5,22. 5,23,4.
 Κορνήλιος Ρώμης, 6,39,1. 6,43,
 3 - 6,43,21. 6,46,3.
 Κορνήλιος Ἀντιοχείας 4,20.
 Κορνοῦτος, φιλόσοφος 6,19,8.
 Κουμάνη, κώμη, 5,16,17.
 Κρήσκης, κυνικός, 4,16.
 Κρήτη, 4,21. 4,23,5.
 Κριταί, βιβλίον - , 4,26,14. 6,25,2.
 Κρόνιος, 6,19,8.
 Κρόνιων, 6,41,15.

Κυπριανός Καρχηδόνας, 6,43,3.
Κυρήνη 4,2,2έξ.

Λ

Λαῖτος, ἑπαρχος Αἰγύπτου, 6,2,2έ.
Λακεδαίμων 4,23.

Λαοδικεῖα Φρυγίας 4,26,3. 5,24,5.

Λαοδικεῖα Συρίας, 6,46,2.

Λάρανθα, πόλις, 6,19,18.

Λαρισαῖοι, 4,26,10.

Λευὶ Ἱεροσολύμων 4,5,3.

Λευιτικόν, 4,26,14. 6,25,2.

Λεωνίδας, πατὴρ Ὠριγένους, 6,1.
6,2, 5 - 6,2,15.

Λιβύη, 6,41,17.

Λῆνος Ρώμης 5,6,1.

Λογγῖνος, συγγραφεύς, 6,19,8.

Λόγος Θεοῦ, 5,20,6.

Λοιμός, 4,8,5. 4,8,11.

Λουκάς, εὐαγγελιστής, 5,8,3. 6,
14,2. 6,25,6. 6,25,14. 6,31,3.

Λούκιος Αὐρήλιος Βέρος, αὐτοκρά-
τωρ, 4,12. 4,14,10. 5, πρόλ.1
(ἴσως). 5,4,3 (ἴσως).

Λούκιος ἐπίσκοπος 7,30,2.

Λούκιος, μάρτυς, 4,17,12έ.

Λουκούας, Ἰουδαῖος ἡγέτης, 4,2,3έ.

Λουῖπος, ἑπαρχος Αἰγύπτου, 4,2,2.

Λούσιος Κιῆτος, 4,2,5.

Λυδὸν 5,1. 5,2. 5,4,1έ. 5,5,8.

Μ

Μαγεία, μάγοι, 4,7. 4,11,4έ. 5,1,14

Μαζαβάνης Ἱεροσολύμων 6,39,3.

Μαλιάνδρος, 5,16,22.

Μάκκαρ, μάρτυς, 6,41,17.

Μακεδόνες, 5,8,11 έ.

Μακκαβαίων, βιβλίον, 6,25,2.

Μακρῖνος, αὐτοκράτωρ 6,21,1.

Μαμμαία Ἰουλία, 6,21,3 έ.

Μαξιμίλλα, αἵρετικὴ, 5,14. 5,16,
9 - 5,16,18. 5,17,4. 5,18,13.

Μαξιμῖνος Ἀντιοχείας 4,24. 5,
19,1.

Μαξιμῖνος Θράξ, αὐτοκράτωρ, 6,
28. 6,29,1.

Μάξιμος Ἱεροσολύμων, 5,12,2.

Μάξιμος, ἱερεὺς Ρώμης, 6,43,6.

Μάξιμος, συγγραφεύς, 5,27.

Μαρία, μήτηρ Ἰησοῦ, 5,8,10. 6,17

Μαρκέλλα, μάρτυς, 6,5,1.

Μαρκιανός, φίλος Εἰρηναίου, 5,28.

Μαρκιανός, αἵρετικὸς, 6,12,5 έ.

Μάρκιος Τούρβων, Ἰουδαῖος, 4,
2,3 έ.

Μαρκίων, αἵρετικὸς, 4,10. 4,11.

4,14,5 έξ. 4,15,46. 4,23,4. 4,

24. 4,25. 4,29,2 έ. 5,8,9. 5,

13,1 έξ. 5,16,21. 6,22.

Μαρκιωνῖται, αἵρετικοὶ (Μαρκιωνι-
σταί), 4,11,9. 4,22,5. 4,30,1.
5,16,2.

Μᾶρκος, εὐαγγελιστής, 5,8,3. 6,
14,6 έ. 6,25,5.

Μᾶρκος Ἀλεξανδρείας, 4,11,6.

Μᾶρκος Ἱεροσολύμων, 4,6,4. 5,
12,1.

Μᾶρκος, αἵρετικὸς, 4,11,4 έ.

Μᾶρκος Αὐρήλιος, 4,12. 4,13,8.

4,14,10. 4,18,2. 4,19. 4,26,1

- 4,26,10. 4,27. 5, πρόλ. 1.

5,4,3 - 5,5,1. 5,5,6. 5,9.

Μαρτύριον, μάρτυρες, 4,13,3. 4,

15,41έξ. 5, πρόλ. 2. 5,1,45. 5,

1,57 - 5,1,63. 5,2,2έξ. 5,3,3έ.

5,16,12. 5,16,20έξ. 5,18,5 - 5,

18,10. 6,2,3. 6,2,6. 6,28. 6,

42,5έ. 6,46,2.

Μασβώθει, αἵρετικοί, 4,22,5έ.

Ματθαῖος Ἀπόστολος, 5,8,2. 5

10,3. 6,17. 6,25,4. 6,31,3.
 Ματθίας Ἱεροσολύμων, 4,5,3.
 Μάτουρος, μάρτυς, 5,1,17. 5,1,37
 ἐξ. 6,41. 6,42.
 Μελίτων 4,13. 4,21. 4,26.1 - 4,26,
 14. 5,24,5. 5,28,5.
 Μένανδρος 4,22,5.
 Μερκουρία, μάρτυς, 6,41,18.
 Μερουζάνης Ἀρμενίας 6,46,2.
 Μεσσοποταμία, 4,2,5. 4,30,1.
 Μεταλλεῖα, καταναγκαστικά ἔργα,
 4,23,10.
 Μετάνοια, 4,11,1. 4,23,6. 5,18,7.
 5,28,12. 6,9,8. 6,34. 6,38. 6,
 43,10. 6,44,1ἐξ. 6,45. 6,46,1.
 6,46,25.
 Μητρᾶς, μάρτυς 6,41,3ἐξ.
 Μητρόδωρος, μαρκιωνίτης μάρτυς,
 4,15,46.
 Μιλτιάδης, αἰρετικός, 5,16,3.
 Μιλτιάδης, ἀπολογητής, 5,17,1ἐξ.
 5,28,4.
 Μινούκιος Φουνδανός, ἀνθύπατος
 Ἀσίας 4,8,6ἐξ. 4,9. 4,26,10.
 Μοδεράτος 6,19,8.
 Μόδεστος, 4,21. 4,25.
 Μοντανισμός, 5,16 - 5,18. 6,20,3.
 Μοντανός 4,27. 5,3,4. 5,14. 5,
 16,7 - 5,16,15. 5,16,22. 5,17,
 4. 5,18,1ἐξ. 5,18,12.
 Μουσάνος, συγγραφεύς, 4,21. 4,28.
 Μυσία 5,16,6.
 Μωϋσῆς, 4,26,14. 4,29,7. 5,8,15.
 5,13,9. 6,13,7. 6,19,4. 7,32,16.
 Μωϋσῆς, μάρτυς, 6,43,20.

N

Ναβουχοδονόσωρ, 5,8,15.
 Νάρκισσος Ἱεροσολύμων, 5,12,1ἐξ.
 5,22. 5,23,3. 5,25. 6,8,7. 6,9,

1ἐξ. 6,9,6. 6,10. 6,11,1ἐξ.
 Νατάλιος 5,28,8 - 5,28,12.
 Νειλούπολις, 6,42,3.
 Νεμεσίων, μάρτυς, 6,41,21.
 Νεῶν Λαράνδων, 6,19,18.
 Νηστεία, 5,7,2. 5,18,2. 5,23,1.
 5,24,12ἐξ. 6,3,9.
 Νικήτας, ἀξιωματοῦχος 4,15,15.
 4,15,41.
 Νικόμαχος, 6,19,8.
 Νικομήδεια, 4,23,4.
 Νικόπολις, 6,16,2.
 Νοβατιανοί, 6,43,1.
 Νοβατιανός, ἀντιεπίσκοπος Ρώμης,
 5,2,8. 6,43,1 - 6,43,21. 6,45,
 6,46,3.
 Νοβᾶτος, βλ. Νοβατιανός.
 Νουμήνιος 6,19,8.

Ξ

Ξύστος Α' Ρώμης, 4,4. 4,5,1.
 5,6,4. 5,24,14.

Ο

Ὁμολογηταί, 5,1 - 5,4. 5,13,5. 5,
 28,8. 6,33,5ἐξ. 6,46,5.
 Ὁνήσιμος, 4,26,13.
 Ὁρθοδοξία, 4,21. 4,23,2. 4,23,8.
 5,22. 6,2,14. 6,18,1. 6,36,4.
 Ὁσροηνή, 5,23,4.
 Οὐαλεντῖνος, βλ. Βαλεντῖνος.
 Οὐέττιος Ἐπάγαθος, βλ. Βέττιος
 Ἐπάγαθος.
 Οὐίκτωρ, βλ. Βίκτωρ.
 Οὐάλης, βλ. Βάλης.
 Οὐρβανός Ρώμης, 6,21,2.
 Οὐρβανός, πρῶην ὀπαδὸς Νοβα-
 τIANOῦ, 6,43,6.
 Οὐρβίκιος, ἑπαρχος Ρώμης, 4,17,
 8 - 4,17,13.

Π

Παλαιστίνη 5,11,4. 5,19,16. 5,23,3. 5,25. 6,8,4. 6,23,4. 6,46,3.
 Πάλμας Ἀμάστρεως 4,23,6.
 Πάμφυλος, ἱερομάρτυς 6,32,3. 6,33,4.
 Πάνταϊνος 5,6. 5,10,1ξέ. 5,11,2ξέ. 5,14,8ξέ. 5,19,13.
 Παπίριος 5,24,5.
 Παπλος 4,15,48.
 Παράδοσις, ἀποστολική, 4,8. 4,14,4. 4,21. 5,6,2ξέ. 5,8. 5,16,7. 5,24,1 - 5,24,11. 5,24,16. 5,25,6,9,1. 6,13,2. 6,13,9. 6,14,5ξέ. 6,25,1ξέ.
 Παραλειπομένων βιβλία 4,26,14. 6,25,2.
 Παρθενία, παρθένοι, 6,5,1. 6,41,7. 6,41,18.
 Παροιμίαι, βιβλίον -, 4,22,9. 4,26,14. 6,25,2.
 Πάσχα, 4,14,1. 4,26,3ξέ. 5,23. 5,24. 5,25. 6,9,2ξέ. 6,13,3. 6,13,9.
 Πασχάλιος κύκλος 6,22.
 Παυλῖνος, λαϊκός, 6,19,18.
 Παῦλος, ἀπόστολος, 4,1. 4,29,5. 5,6,1. 5,8,3. 5,11,5. 5,26. 5,27. 6,13,6. 6,14,2ξέ. 6,20,3. 6,25,11ξέ. 6,38. 6,41,6.
 Παῦλος Σαμοσατεύς, 5,28,1.
 Παῦλος, αἰρετικός, 6,2,14.
 Παῦλος, συνοδὸς Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, 6,40,9.
 Πέπουζα Φρυγίας, 5,18,2. 5,18,13.
 Πέργαμος, 4,15,48. 5,1,17.
 Πέργη Παμφυλίας 5,25,15.
 Περένιος, ἑπαρχὸς πραιτωρίου, 5,21,3ξέ.
 Πέρσαι, 5,8,15.

Πεπτωκότες, 4,2,8. 4,8,4. 4,15,18. 4,15,47. 4,17,11. 4,23,2. 5,1,11. 5,1,25ξέ. 5,1,33. 5,1,45 - 5,1,48. 5,2,6ξέ. 6,12,1. 6,41 - 6,43. 6,44,2ξέ. 6,46,1ξέ.
 Πέρτιναξ, αὐτοκράτωρ, 5,26.
 Πέτρος, ἀπόστολος, 4,1. 4,14,9. 5,8,3. 5,8,7. 5,11,5. 6,12,2ξέ. 6,14,1. 6,14,6ξέ. 6,25,8.
 Πέτρος, συνοδὸς Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, 6,40,9.
 Πιλᾶτος, 5,7,1.
 Πινυτὸς Κνωσσοῦ, 4,21. 4,23,7ξέ.
 Πιόνιος, μάρτυς, 4,15,17.
 Πῖος Ρώμης, 4,11,1. 4,11,6ξέ. 5,6,4. 5,24,14.
 Πίστις, 4,7,1ξέ. 4,7,7. 4,7,14. 4,11,8. 4,14,8. 4,15,47. 4,18,2. 4,18,6. 4,21. 4,23,2ξέ. 4,26,1ξέ. 4,26,13. 5,1,3. 5,5,1ξέ. 5,6,3. 5,15,9. 5,15,22. 5,21,4. 5,22. 5,24,13. 5,28,15. 6,2,14. 6,3,13. 6,8,3. 6,11,5. 6,12,4. 6,33,1. 6,36,1. 6,41,14. 6,43,6.
 Πλάτων, 4,8,5. 6,19,8.
 Πλούταρχος, μάρτυς, 6,3,2. 6,4,1ξέ.
 Πνεῦμα Ἅγιον, 4,15,33. 5,1,9ξέ. 5,1,29. 5,1,34. 5,3,3. 5,7,6. 5,13,2. 5,16,8ξέ. 5,18,3. 5,18,13. 5,24,5. 5,28,18. 6,2,11. 6,14,6ξέ. 6,29,3. 6,43,15.
 Ποθεινὸς Λυῶνος, 5,1,29ξέ. 5,5,8.
 Πολύκαρπος Σμύρνης 4,14,1 - 4,14,9. 4,15. 4,15,20. 5,5,8. 5,20,4ξέ. 5,24,4. 5,24,16ξέ.
 Πολυκράτης Ἐφέσου, 5,22. 5,24,1 - 5,24,6ξέ.
 Ποντιανὸς Ρώμης 6,23,3. 6,29,1.
 Ποντικὸς, μάρτυς, 5,1,53ξέ.

Πόντιος, ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ, 6, 12,1.

Πόντος, 4,11,8. 4,15,2 - 4,15,46. 4,23,6. 5,13,4. 5,23,3. 6,30.

Πορφύριος, 6,19,2 - 6,19,11.

Ποταμίαινα, μάρτυς, 6,5.

Ποτίτος, αἰρετικὸς, 5,13,3.

Πούπλιος Ἀθηνῶν, 4,23,3.

Πούπλιος Ἱεροσολύμων 5,12,2.

πρεσβύτεροι, ἱερεῖς, 5,15. 6,8,4. 6,19,16. 6,23,4. 6,43,6. 6,43, 17ἑἑ. 6,44,2ἑἑ.

Πρῖμος Ἀλεξανδρείας 4,1. 4,4.

Πρῖμος Κορίνθου 4,22,2.

Πρίσκιλλα, προφήτις Μοντανιστῶν, 5,14. 5,18,3. 5,19,3.

Πρίσκος, μάρτυς, 7,12.

Πρίσκος, πατὴρ Ἰουστίνου, 4,12.

Πρόκλος, αἰρετικὸς, 6,20,3.

Προσευχή, βλ. εὐχή.

Προφήται, οἱ Δώδεκα, 4,26,14.

Προφήται, προφήτιδες, προφητεία, 4,8,2. 4,15,28. 4,18,8. 5,3,4. 5,7,4ἑἑ. 5,11,9. 5,13,2. 5,13, 6. 5,14. 5,16,4. 5,16,7ἑ. 5,16, 12ἑἑ. 5,16,18. 5,17,1ἑἑ. 5,18, 1ἑἑ. 5,18,7.

Πρωτογένης, ἐπίσκοπος, 6,28.

Πρωτόκτητος, πρεσβύτερος Καισαρείας, 6,28.

Πτολεμαῖος Λάγου, 5,8,11ἑἑ.

Πτολεμαῖος, Χριστιανὸς διδάσκαλος, 4,17,8 - 4,17,12.

Πτολεμαῖος, στρατιώτης μάρτυς, 6,41,22ἑ.

Πτολεμαῖς Φοινίκης, 5,25.

Πυθαγόρας, 4,7,7. 6,19,8.

P

Ροδανός, 5,1,1. 5,1,62.

Ρόδων, 5,13,1. 5,13,5ἑἑ.

Ρούθ, βιβλίον -, 4,26,14. 6,25,2.

Ρουφός, ἐπίτροπος Ἰουδαίας, 4,6,1.

Ρωσσός, πόλις, 6,12,2.

Ρώμη, Ρωμαῖοι, 4,6,4. 4,8,7ἑ.

4,10. 4,11,1 - 4,11,11. 4,13,7ἑ.

4,14,1. 4,14,5. 4,23,1ἑἑ. 4,23,

9ἑἑ. 4,26,7. 5,1,20. 5,1,44. 5,1,

47. 5,1,59. 5,3,4. 5,4,1. 5,6,

3. 5,8,1. 5,11,1. 5,13,1. 5,13,

8. 5,20,1. 5,21,1. 5,24,1 - 5,

24,9. 5,24,16ἑ. 6,14,10. 6,20,

3. 6,21,1. 6,28. 6,29. 6,30.

6,34. 6,3. 6,39,1ἑ. 6,45. 6,46,

5.

Ἐπίσκοποι Ρώμης, 4,22,2. 5,5,

8 - 5,6. Εὐάριστος 4,1. Ἀλέ-

ξανδρος 4,1. 4,4. Εὐστός 4,4.

4,5,5. Τελεσφόρος 4,5,5. 4,

10. Ὑγῖνος 4,10. 4,11,6.

Πῖος 4,11,6ἑ. Ἀνίκητος 4,

11,7. 4,9. Σωτῆρ 4,19. 4,30,

3. 5, πρόλ. 1. Ἐλεύθερος 5,

πρόλ.1, 5,22. Βίκτωρ, 5,22.

5,23,3. Ζεφυρίνος, 6,21,1. Κάλ-

λιστος 6,21,2. Οὐρβανός 6,21,

2. 6,23,3. Ποντιανός 6,23,3.

6,29,1. Ἀντέρως 6,29,1. Φα-

βιανός 6,29,1. 6,39,1. Κορνή-

λιος 6,39,1.

Σ

Σαβῖνος, ἑπαρχὸς Αἰγύπτου, 6,40, 2.

Σάγαρη, μάρτυς, 4,26,3. 5,24,5.

Σάγκτος, μάρτυς, 5,1,17. 5,1,20ἑἑ. 5,1,37ἑἑ.

Σαδδοκαῖοι 4,22,7.

Σαμαρεῖται 4,22,7.

Σαμουήλ, βιβλίον -, 6,25,2.

Σάρδεις, 4,13,8. 4,26,1έ. 5,24,5.
 Σαρμάται, 5,5,1.
 Σαρρακηνοί, 6,42,4.
 Σατουρνίνος, αίρετικός, 4,7,3έ. 4,
 22,5. 4,29,2έ.
 Σεβήρα, σύζυγος αυτοκράτορος Φι-
 ίππου 6,26,3.
 Σεβήρος, αίρετικός, 4,29,4.
 Σεβήρος, αυτοκράτωρ, 5,26. 5,28,
 7. 6,1. 6,2,2έ. 6,6. 6,7. 6,8,7.
 6,16,4.
 Σέξτος, συγγραφεύς, 5,27.
 Σεβηριανοί, αίρετικοί, 4,29,4.
 Σενέκας Ἱεροσολύμων 4,5,3.
 Σεραπίων Ἀντιοχείας 5,19,1έέ.
 5,22. 6,11,4. 6,12,1 - 6,12,6.
 Σεραπίων, μάρτυς, 6,41,8.
 Σεραπίων, Χριστιανὸς Ἀλεξαν-
 δρείας, 6,44,2έέ.
 Σερβίλλιος Παῦλος, ἀνθύπατος, 4,
 26,3.
 Σερέννιος Γρανιανός, ἀξιωματοῦ-
 χος, 4,8,6. 4,.
 Σερῆνος, μάρτυς, 6,4,2.
 Σερῆνος, μάρτυς, 6,4,3.
 Σιδόνιος, πρώην ὀπαδὸς Νοβατια-
 νοῦ, 6,43,6.
 Σικελία, 6,19,2.
 Σίλας, ἀπόστολος, 5,17,3.
 Σίμων μάγος, 4,7,3. 4,7,9. 4,11,2.
 4,22,5.
 Σμύρνη, 4,14,13. 4,15. 5,24,4.
 Σόδομα, 5,28,8.
 Σουζάνα, 6,31,1.
 Σοφία Σειράχ, βιβλίον, 6,13,6. 6,
 25,2.
 Σοφία Σολομώντος, βιβλίον, 4,26,
 14. 5,8,8. 5,26. 6,13,6.
 Στέφανος, διάκονος, 5,2,5.
 Στωϊκοί, 5,10,1. 6,19,8.

Σύμμαχος Ἱεροσολύμων 5,12,2.
 Σύμμαχος, μεταφραστής, 6,16,1.
 6,16,4. 6,17.
 Συνέρως, αίρετικός, 5,13,4.
 Σύνναδα, πόλις, 6,19,18.
 Συρία, 4,7,3. 4,30,1.
 Συρία Παλαιστίνη, 4,12.
 Συριακὴ γλῶσσα, 4,22,8. 4,30,1.
 Σχολαὶ θεολογικαί, κατηχητικαί,
 5,10,1έέ. 6,3. 6,6. 6,14,11. 6,
 15. 6,18,2έ. 6,19,4. αίρετικαί,
 4,7,3. 4,11,1έ. 4,29.
 5,13,4. 5,18,2.
 Σωκράτης, 4,16,6.
 Σωτᾶς, 5,19,3.
 Σωτῆρ Ρώμης, 4,19. 4,22,3. 4,
 23,9έέ. 4,30,3. 5, πρόλ.1. 5,6,
 8. 5,24,14.

T

Ταπόσιρις, 6,40,4.
 Ταρσός, 6,46,3.
 Τατιανός, αίρετικός, 4,16,7έέ. 4,29,
 1 - 4,29,7. 5,13,1. 5,13,8. 5,
 28,4. 6,13,7.
 Ταχυγραφία, 6,23,2. 6,36,1.
 Τελεσφόρος Ρώμης, 4,5,5. 4,10,
 5,6,4. 5,24,14.
 Τετραπλᾶ, 6,16,4.
 Τιμόθεος, συνοδὸς Διονυσίου Ἀ-
 λεξανδρείας 6,40,4έέ.
 Τραϊανός, αυτοκράτωρ, 4,1. 4,2.
 5,5,7.
 Τρύφων, Ἰουδαῖος, 4,18,6έέ.
 Τύμιον Φρυγίας, 5,18,2.
 Τύρος 5,25.
 Τωβίας Ἱεροσολύμων 4,5,3.

Y

Ἵγῆνος Ρώμης, 4,10. 4,11,1έ. 4,

11,6. 5,6,4. 5,24,14.
 Ὑμνοι 4,26,14. 5,28,5.
 Ὑποδιάκονος 6,43,11.

Φ

Φαβιανὸς Ρώμης, 6,29,1έξ. 6,39,1.
 Φάβιος Ἀντιοχείας, 5,41. 5,42.
 6,39,4. 6,43,3 - 6,43,21. 6,44.
 6,46,4.
 Φαρισαῖοι 4,22,7.
 Φαῦστος, διάκονος Ἀλεξανδρείας,
 6,40,9.
 Φιλαδέλφεια, 4,15,45. 5,17,3έ.
 Φιλητὸς Ἀντιοχείας, 6,21,2. 6,23,3
 Φίλιπποι, Φιλιππηῖοι, 4,14,8έ.
 5,17,3. 5,24,2.
 Φίλιππος, ἀπόστολος, 5,17,3. 5,
 24,2.
 Φίλιππος, ἀσιάρχης 4,15,27.
 Φίλιππος, αὐτοκράτωρ, 6,34. 6,
 39,1.
 Φίλιππος Γορτύνης, 4,21. 4,23,5.
 4,25.
 Φίλιππος Ἱεροσολύμων, 4,5,3.
 Φίλιππος, υἱὸς αὐτοκράτορος Φι-
 λίππου 6,34.
 Φιλομένη, αἵρετική, 5,13,2.
 Φιλομήλιον, πόλις Φρυγίας, 4,15,
 3 - 4,15,46.
 φιλοσοφία, 4,8,3. 4,11,9. 4,26,7.
 5,17,5. 5,21,2. 6,3,6. 6,10,
 6,15. 6,18,2. 6,19,6έ. 6,19,
 10έξ. 6,30. 6,43,16.
 Φίλων, 6,13,7.
 Φιρμιλιανὸς Καισαρείας, 6,27. 6,
 46,3.
 Φλαβία Νεάπολις 4,12.
 Φλωρῖνος, αἵρετικὸς, 5,15. 5,20,
 1. 5,20,4έξ.
 Φρυγία, Φρύγες, 4,15,7. 5,1,2έ.

5,1,49. 5,3,4. 5,14. 5,16,7έξ.
 5,18,1έ. 5,27.
 φυλακὴ, 4,15,47. 4,17,9. 5,1,7.
 5,1,27. 5,1,33. 5,1,59. 5,3,2.
 5,4,3. 6,2,5έ. 6,3,4. 6,39,4έ.
 6,46,6.

Χ

Χαιρήμων Νικοπόλεως, 6,42,3.
 Χαιρήμων, Στωϊκός, 6,19,8.
 χάρισμα, 4,18,8. 5,1,49. 5,3,4.
 5,7,2έξ. 5,16,8. 5,17,4.
 χειροθεσία, 5,7,4 (διὰ θεραπείαν)
 6,8,4. 6,10. 6,19,16. 6,23,24.
 6,43,4 - 6,43,10.
 χρῆσμα 6,43,15.
 Χριστιανισμὸς, Χριστιανοί, 4,3,
 1. 4,8,4έ. 4,11,9. 4,13,7. 4,15,
 6. 4,15,18έ. 4,17,12έ. 5,1,14έ.
 5,1,26. 5,5,6. 6,2,6. 6,19,9.
 6,43,13.
 Χριστὸς, 4,15,33. 4,15,42. 4,22,
 4έξ. 5,1,22. 5,2,3. 5,8,10. 5,
 16,21. 5,28. 5,38,1. 6,17. 6,
 33,1.
 Χρυσοφόρα, 4,23,13.

Ψ

Ψαλμοί, βιβλίον - , 4,26,14. 6,16,
 3έ. 6,24,2. 6,25,2.
 Ψαλμοί, ἄσματα βλ. Ὑμνοι.

Ω

Ὠριγένης, 6,1,1. 6,2,3 - 6,2,15.
 6,3,1 - 6,3,13. 6,4. 6,5. 6,6.
 6,8,1έξ. 6,14,8έξ. 6,15. 6,16,
 1έξ. 6,17. 6,18,1. 6,19,1 - 6,
 19,19. 6,21,2έ. 6,23,1έξ. 6,24.
 6,25,3 - 6,25,14. 6,26. 6,27. 6,
 29,4. 6,30. 6,31,1. 6,32,1έξ.
 6,33,2έξ. 6,36,1έξ. 6,37. 6,
 38. 6,39,5. 6,46,2.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ Δ΄

α΄	Τίνες ἐπὶ τῆς Τραϊανοῦ βασιλείας Ρωμαίων γεγόνασι καὶ Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοποι	8
β΄	Οποῖοι Ἰουδαῖοι κατ' αὐτὸν πεπόνθασιν	8
γ΄	Οἱ κατὰ Ἀδριανὸν ὑπὲρ τῆς πίστεως ἀπολογησάμενοι	10
δ΄	Οἱ κατ' αὐτὸν Ρωμαίων καὶ Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοποι	12
ε΄	Οἱ ἀνέκαθεν ἀπὸ τοῦ Σωτῆρος καὶ ἐπὶ τοὺς δηλουμένους Ἱεροσολύμων ἐπίσκοποι	14
ς΄	Ἡ κατὰ Ἀδριανὸν ὑστάτη Ἰουδαίων πολιορκία	16
ζ΄	Τίνες κατ' ἐκεῖνο καιροῦ γεγόνασι ψευδωνύμου γνώσεως ἀρχηγοί	18
η΄	Τίνες ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς	24
θ΄	Ἐπιστολὴ Ἀδριανοῦ ὑπὲρ τοῦ μὴ δεῖν ἀκρίτως ἡμᾶς ἐλαύνειν	26
ι΄	Τίνες ἐπὶ Ἀντωνίνου βασιλείας ἐπίσκοποι Ρωμαίων καὶ Ἀλεξανδρέων γεγόνασι	30
ια΄	Περὶ τῶν κατ' αὐτοὺς αἵρεσιάρχῶν	30
ιβ΄	Περὶ τῆς Ἰουστίνου πρὸς Ἀντωνῖνον ἀπολογίας	36
ιγ΄	Ἀντωνίνου πρὸς τὸ κοινὸν τῆς Ἀσίας ἐπιστολὴ περὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου	36
ιδ΄	Τὰ περὶ Πολυκάρπου τοῦ τῶν Ἀποστόλων γνωρίμου μνημονευόμενα	40
ιε΄	Ὅπως κατὰ Οὐήρον ὁ Πολύκαρπος ἅμ' ἑτέροις ἐμαρτύρησεν ἐπὶ τῆς Σμυρναίων πόλεως	42
ις΄	Ὅπως Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος τὸν Χριστοῦ λόγον ἐπὶ τῆς Ρωμαίων πόλεως πρεσβεύων ἐμαρτύρησεν	60
ιζ΄	Περὶ ὧν Ἰουστῖνος ἐν ἰδίῳ συγγράμματι μνημονεύει μαρτύρων	64
ιη΄	Τίνες εἰς ἡμᾶς ἤλθον τῶν Ἰουστίνου λόγων	70
ιθ΄	Τίνες ἐπὶ τῆς Οὐήρου βασιλείας τῆς Ρωμαίων καὶ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας προέστησιν	74
κ΄	Τίνες οἱ τῆς Ἀντιοχέων ὕ	74
κα΄	Περὶ τῶν κατὰ τούτους διαλαμφάντων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφῶν	74

κβ'	Περὶ Ἡγησίππου καὶ ὧν αὐτὸς μνημονεύει	76
κγ'	Περὶ Διονυσίου Κορινθίων ἐπισκόπου καὶ ὧν ἔγραψεν ἐπιστολῶν	80
κδ'	Περὶ Θεοφίλου Ἀντιοχέων ἐπισκόπου	84
κε'	Περὶ Φιλίππου καὶ Μοδέστου	86
κς'	Περὶ Μελίτωνος καὶ ὧν αὐτὸς ἐμνημόνευσεν	86
κζ'	Περὶ Ἀπολιναρίου	94
κη'	Περὶ Μουσανοῦ	94
κθ'	Περὶ τῆς κατὰ Τατιανὸν αἵρέσεως	96
ζ'	Περὶ Βαρδησάνου τοῦ Σύρου καὶ τῶν φερομένων αὐτοῦ λόγων	98

BIBAIION E'

	σελ.
Πρόλογος	102
α' "Ὅσοι καὶ ὅπως κατὰ Οὐῆρον ἐπὶ τῆς Γαλλίας τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας διεξῆλθον ἀγῶνα	104
β' Ὡς οἱ θεοφιλεῖς μάρτυρες τοὺς ἐν τῷ διωγμῷ διαπεπτωκότας ἐθεράπευον δεξιούμενοι	132
γ' Ὅπια τῷ μάρτυρι Ἀττάλῳ δι' ὄνειρου γέγονεν ἐπιφάνεια	136
δ' Ὅπως οἱ μάρτυρες τὸν Εἰρηναῖον δι' ἐπιστολῆς παρετίθεντο	138
ε' Ὡς Μάρκῳ Αὐρηλίῳ Καίσαρι ταῖς τῶν ἡμετέρων εὐχαῖς οὐρανόθεν ὁ Θεὸς ἐπακούσας ὕσεν	140
ς' Τῶν ἐπὶ Ῥώμης ἐπισκοπευσάντων κατάλογος	144
ζ' Ὡς καὶ μέχρι τῶν τότε καιρῶν διὰ τῶν πιστῶν δυνάμεις ἐνηργοῦντο παράδοξοι	146
η' Ὅπως ὁ Εἰρηναῖος τῶν θείων μνημονεύει Γραφῶν	148
θ' Οἱ κατὰ Κόμμοδον ἐπισκοπεύσαντες	156
ι' Περὶ Πανταίνου τοῦ φιλοσόφου	157
ια' Περὶ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως	158
ιβ' Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπισκόπων	160
ιγ' Περὶ Ῥόδωνος καὶ ἧς ἐμνημόνευσεν κατὰ Μαρκίωνα διαφωνίας	162
ιδ' Περὶ τῶν κατὰ Φρύγας ψευδοπροφητῶν	166
ιε' Περὶ τοῦ κατὰ Βλάστον ἐπὶ Ῥώμης γενομένου σχίσματος	166
ισ' Ὅσα περὶ Μοντανοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ψευδοπροφητῶν μνημονεύεται	166
ιζ' Περὶ Μιλτιάδου καὶ ὧν συνέταξε λόγων	178
ιη' Ὅσα καὶ Ἀπολλώνιος τοὺς κατὰ Φρύγας ἀπήλεγξε καὶ τίνων ἐμνημόνευσεν	180
ιθ' Σεραπίωνος περὶ τῆς τῶν Φρυγῶν αἵρέσεως	186

κ'	"Όσα Ειρηναῖος τοῖς ἐπὶ Ῥώμης σχισματικοῖς ἐγγράφως διείλε- κται	188
κα'	"Όπως ἐπὶ Ῥώμης Ἀπολλώνιος ἐμαρτύρησεν	192
κβ'	Τίνες κατὰ τούτους ἐπίσκοποι ἐγνωρίζοντο	194
κγ'	Περὶ τοῦ τότε κινήθεντος ἀμφὶ τοῦ Πάσχα ζητήματος	196
κδ'	Περὶ τῆς κατὰ τὴν Ἀσίαν διαφωνίας	198
κε'	"Όπως τοῖς πᾶσι μία ψῆφος περὶ τοῦ Πάσχα συνεφωνήθη	206
κς'	"Όσα τῆς Εἰρηναίου φιλοκαλίας καὶ εἰς ἡμᾶς κατῆλθεν	206
κζ'	"Όσα καὶ τῶν λοιπῶν τῶν τηνικάδε συνηκμακότων	208
κη'	Περὶ τῶν τὴν Ἀρτέμωνος αἴρεσιν ἐξ ἀρχῆς προβεβλημένων οἰοί- τε τὸν τρόπον γεγόνασιν καὶ ὅπως τὰς ἀγίας Γραφὰς διαφθεῖραι τε- τολμήκασιν	210

BIBLION S'

α'	Περὶ τοῦ κατὰ Σευῆρον διωγμοῦ	218
β'	Περὶ τῆς Ὠριγένους ἐκ παιδὸς ἀσκήσεως	218
γ'	Ὡς κομιδῆ νέος ὦν τὸν Χριστοῦ λόγον ἐπρέσβευεν	224
δ'	"Όσοι δι' αὐτοῦ κατηχηθέντες προήχθησαν μάρτυρες	230
ε'	Περὶ Ποταμιαίνης	232
ς'	Περὶ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως	236
ζ'	Περὶ Ἰούδα συγγραφέως	236
η'	Περὶ τοῦ τολμηθέντος Ὠριγένει	236
θ'	Περὶ τῶν κατὰ Νάρκισσον παραδόξων	240
ι'	Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπισκόπων	242
ια'	Περὶ Ἀλεξάνδρου	244
ιβ'	Περὶ Σεραπίωνος καὶ τῶν φερομένων αὐτοῦ λόγων	246
ιγ'	Περὶ τῶν Κλήμεντος συγγραμμάτων	250
ιδ'	Ὅπως ἐμνημόνευσε Γραφῶν	252
ιε'	Περὶ Ἡρακλᾶ	256
ισ'	"Όπως Ὠριγένης περὶ τὰς θείας Γραφὰς ἐσπουδάκει	258
ιζ'	Περὶ Συμμάχου τοῦ ἐρμηνέως	260
ιη'	Περὶ Ἀμβροσίου	260
ιθ'	"Όσα περὶ Ὠριγένους μνημονεύονται	262
κ'	"Όσοι τῶν τηνικάδε φέρονται λόγοι	270
κα'	"Όσοι καὶ τούσδε ἐπίσκοποι ἐγνωρίζοντο	272
κβ'	"Όσα τῶν Ἰππολύτου εἰς ἡμᾶς ἤλθεν	274

κγ' Περὶ τῆς Ὠριγένους σπουδῆς καὶ ὡς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πρεσβείου ἠξιώθη	274
κδ' Τίνα ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐξηγήσατο	276
κε' Ὅπως τῶν ἐνδιαθῆκων Γραφῶν ἐμνημόνευσεν	278
κς' Ὅπως αὐτὸν ἐώρων οἱ ἐπίσκοποι	284
κζ' Ὡς Ἡρακλᾶς τὴν Ἀλεξανδρέων ἐπισκοπὴν διεδέξατο	284
κη' Περὶ τοῦ κατὰ Μαξιμῖνον διωγμοῦ	286
κθ' Περὶ Φαβιανοῦ ὡς Ῥωμαίων ἐπίσκοπος ἐκ Θεοῦ παραδόξως ἀνεδείχθη	286
λ' Ὅσοι γεγόνασιν Ὠριγένους φοιτηταί	288
λα' Περὶ Ἀφρικανοῦ	290
לב' Τίνα Ὠριγένους ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ἐξηγήσατο	290
λγ' Περὶ τῆς Βηρύλλου παρατροπῆς	292
λδ' Τὰ κατὰ Φίλιππον	294
λε' Ὡς Διονύσιος Ἡρακλᾶ τὴν ἐπισκοπὴν διεδέξατο	294
λς' Ὅσα ἄλλα ἐσπούδαστο τῷ Ὠριγένει	296
λζ' Περὶ τῆς τῶν Ἀράβων διαστάσεως	296
λη' Περὶ τῆς Ἐλκεσαϊτῶν αἵρέσεως	298
λθ' Περὶ τῶν κατὰ Δέκιον	300
μ' Περὶ τῶν Διονυσίῳ συμβάντων	302
μα' Περὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς Ἀλεξανδρείας μαρτυρησάντων	306
μβ' Περὶ ὧν ἄλλων ὁ Διονύσιος ἱστορεῖ	316
μγ' Περὶ Νοουάτου, οἷός τις ἦν τὸν τρόπον, καὶ περὶ τῆς κατ' αὐτὸν αἵρέσεως	318
μδ' Περὶ Σεραπίωνος ἱστορία Διονυσίου	328
με' Ἐπιστολὴ πρὸς Νοουᾶτον Διονυσίου	332
μς' Περὶ τῶν ἄλλων Διονυσίου ἐπιστολῶν	332
Πίναξ ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	337

Τύποις: Ν. & Κ. Σουρνόπουλος, Τηλ. 535-246, Θεσσαλονίκη

Βιβλιοδεσία: Ἀδελφοὶ Βαρουσιάδης, Τηλ. 839.414, Θεσσαλονίκη

Κεντρικὴ πώλησις: Βιβλιοπωλεῖον ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ
Ἐλευθερίου Μερετάκη
Ἀρμενοπούλου 19 Θεσσαλονίκη - Τηλ. 205-965